BOEKEN SCHOUW

AFLEVERING 1
JAARGANG 29
15 MEI 1935

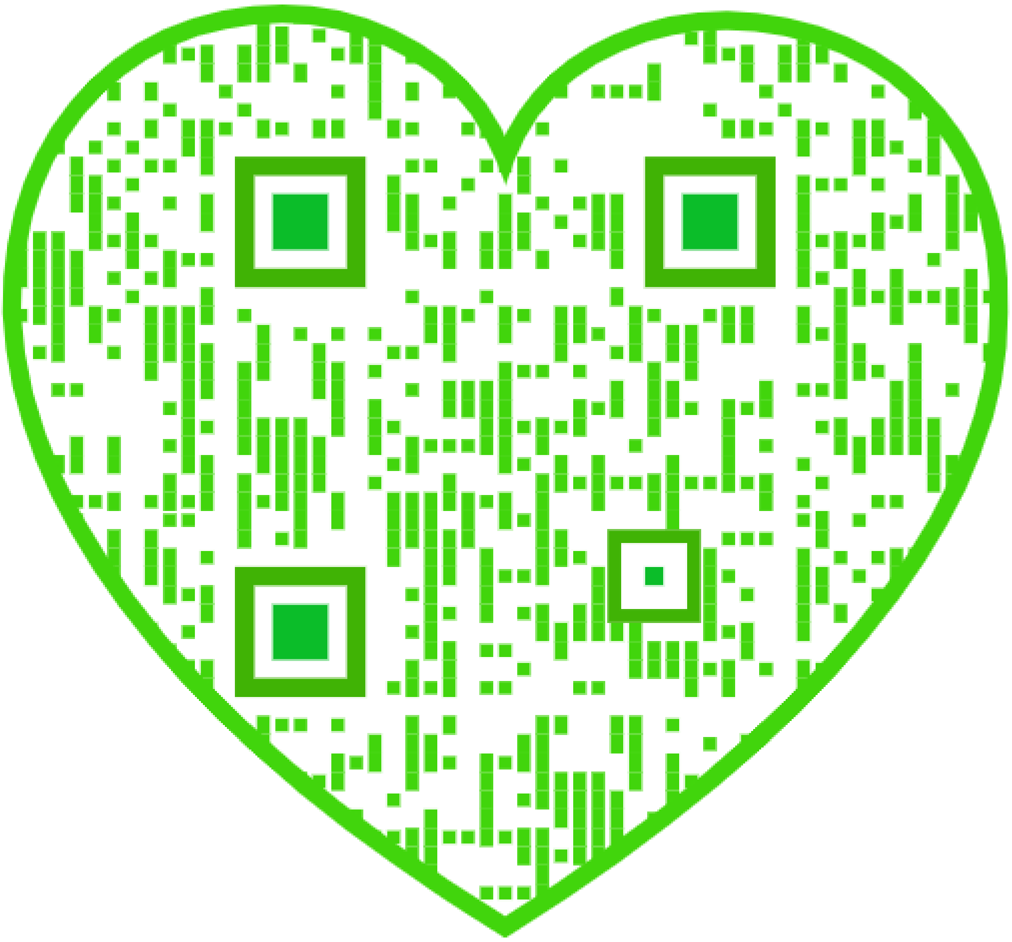

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDBLAD

(Verschijnt den 15den van iedere maand.)

Hoofdredacteur: J. VAN HEUGTEN S.J.
Adres der Redactie alleen:
SINGEL 448 AMSTERDAM (Centrum)

ABONNEMENTSCONDITIëN:

De abonnementsprijs bedraagt bij vooruitbetaling *f* 1.50 per kwartaal franco per post voor Nederland. De abonné's van N.O.I. en N.W.I. betalen jaarlijks bij vooruitbetaling *f* 5.70 franco per zeepost, die van N.O.I. per landpost en die van het Buitenland jaarlijks *f* 6.65, inclusief porto.

De abonné's worden verzocht het abonnementsgeld uiterlijk na ontvangst van het eerste nummer van ieder kwartaal (dus op 15 Mei, 15 Aug., 15 Nov. en 15 Febr.) te willen inzenden, ter vermijding van de hooge incassokosten.

MEN VERPLICHT ZICH VOOR DEN GEHEELEN JAARGANG. ABONNEMENTEN KUNNEN ALLÉÉN WORDEN OPGEZEGD VóóR DEN INGANG VAN DEN NIEUWEN JAARGANG.

Afzonderlijke nummers 60 cent.

REDACTIE: J. van Heugten S.J., Singel 448, Amsterdam. (Boeken ter beoordeeling uitsluitend te zenden aan de Redactie met vermelding van: „Ter bespreking in Boekenschouw".)

ADMINISTRATIE: Uitgeverij „Foreholte" te Voorhout. Postrekening 106236. Telefoon Sassenheim 7153. (Eventueele klachten, adresveranderingen enz. a. u. b. aan dit adres.)

INHOUD:

„SCHADUW DER BERGEN" door J. v. H. 1
JODENDOM, CHRISTENDOM EN ISLAM IN SPANJE door Dr. J. Brouwer. 6
BUITENLANDSCHE LETTEREN 13
MARTINUS NIJHOFF door Jos. Panhuijsen. 21
DE GEESTESKENTERING VAN ONZE DAGEN (II) door Dr. B. M. Boerebach. 27
VARIA. 33
ROMANS EN VERHALEN 34
VAN DIVERSE PLUIMAGE 40
KINDERBOEKEN. 47

„Schaduw der Bergen"

door J. v. H.

Anthonie Donker heeft lang geademd in de reinigende berglucht van Davos, het hooge bergdal met zijn wonderlijk evenwichtig klimaat. Hij heeft er zich iets eigen gemaakt van die serene onbewolktheid en zuiverheid, die lucht en hemel daar kenmerken. Hij heeft er op afstand leeren leven van de letterkundige beroeringen en kleine twisten in het moederland. Zoo werd hij het type van den tot rust en evenwicht gekomen criticus.

Marsman heeft iets van een vlam, een rusteloos tastende en vuur wekkende, ter Braak is een zoeklicht, scherp flitsend en verblindend, Jan Engelman is eer een verre ster „fonkelend gekant en slijpt zijn blauwe diamant", Anthonie Donker herinnert, ondanks zijn hooge afwezigheid, aan een rustig en blij kamerlicht. Hij is de meest Hollandsche zijner generatie met al zijn deugden en zwakten, hij is geordend zonder strakheid, hartstochtloos zonder onbewogenheid, gevoelig zonder eenzijdigheid, helder zonder hardheid, intelligent zonder ontsporingen, hij is Hollandsch degelijk en verstandig, maar op een breede basis van menschelijkheid. Zijn gevoeligheid voor alle menschelijk verschijnsel evenaart de helderheid van zijn oordeel.

Deze geestelijke windstilte heeft de poëtische drift die eens in hem gistte, verzwakt, maar is zijn critische weerbaarheid ten goede gekomen. In zulk een levensluwte gaat men romans schrijven. De plotselinge stuwingen van bloed en verbeelding zijn aan het verzwakken, de vitale drang wijkt langzaam terug voor de veroveringen van den geest, de rijker ervaring en het rijper inzicht verleggen het innerlijk accent en wekken gevoel voor andere nuanceeringen. De lyrische fase wijkt voor de epische. Het leven wordt op grooter afstand gezien dan toen men handgemeen werd met elk zijner vijanden en met vele zijner vrienden. Men heeft dingen te zeggen die zich niet in rijm en rythme laten dwingen en wil zijn levensvizie en zijn levensgevoel in menschenverbeeldingen vastleggen. Dit eeuwige menschheidsproces hoeft geen verschraling of verarming te beteekenen: de gisting der jeugd met haar schuimende bekoorlijkheden kunstmatig te willen verlengen is een vergrijp tegen de natuur. Ten tijde der romantiek was dit het oogenblik dat de dichterlijke verhalen ontstonden. Nu deze bezweken zijn en de prozaroman in hun plaats is getreden, gaat een auteur die werkelijk roeping heeft, een roman schrijven.

In Nederland kunnen velen nog niet wennen aan het niet te omgane feit dat ook een dichter dertig jaar wordt en uit zijn jeugd groeit. „Hart en vuur" is een kostbaar iets, maar als de roep om hart en vuur te lang duurt, gaat men onwillekeurig vragen naar hart en hersens. Hart en hersens heeft Anthonie Donker onge-

twijfeld: zijn pas verschenen roman is er opnieuw een bewijs voor.

Er is veel goeds te zeggen van „Schaduw der Bergen" [1]), deze uitvoerige geschiedenis van een pension te Davos. Het boek is geschreven met vlijtige en verzorgde hand en met een helder intellect. Donker hanteert het Nederlandsch met soberen eleganten zwier en tevens met een zelfbewuste kracht, die alle woorden in het juiste gelid dringt. Zijn hoofdstukken met hun kortademige zinnen en stramme rythmen trekken voorbij als legercolonnes, waaraan alles verzorgd is, tot in het minutieuze. De generaal overziet zijn leger met doordringenden blik en niemand waagt een al te losse beweging of een stap buiten het geweten commando. Heel de structuur van het boek is uiterst conscientieus; de draden van dit veelhoofdig pensionleven rusten even veilig in Donker's handen als in die der tactvolle pensionhoudster, Frau Hanfstaengel. En alle bewoners van „Silvana" treden in ons gezichtsveld in scherpe contouren en openbaren hun meestal poover binnenleven met natuurlijk woord of gebaar. Orde te scheppen in zulk een pensionchaos met zijn komende en gaande gasten, met zijn eenvormig uiterlijk bestaan maar innerlijke bewogenheden, dit alles tot een boeiend, gesloten verhaal te vereenigen is geen geringe verdienste.

ANTHONIE DONKER

Het Davossche leven heeft geen geheimen voor Donker en, na lezing van zijn roman, ook nauwelijks meer voor den lezer. Deze illusie heeft hij wonderwel gewekt dat Davos voor wie „Schaduw der Bergen" las, een opengeslagen boek schijnt. Men heeft met zooveel zieken kennis gemaakt en hun wel en wee van zooveel zijden bezien, dat men Frau Hanfstaengel raad zou kunnen geven in haar moeilijke huishouding.

Al wat men onder den in litteris bedenkelijken term van „goed

---

[1]) Anthonie Donker: Schaduw der Bergen. Brusse. Rotterdam, 1935.

vakmanschap" te verstaan heeft, bezit Donker in hooge mate, kundigheid van opbouw en structuur, methodische opvoering zijner personages, schrijfkunst, gevoel voor verhoudingen en afwisseling, levendigheid en juistheid van beschrijving, het is alles onberispelijk. Het hoogtepunt wordt bereikt in het Kerstfeest, een meesterlijk beschreven gezelschapsscène met haar wisselende stemmingen en aspecten.

Deze roman van over de vierhonderd ruime bladzijden is geheel geschreven in den tegenwoordigen tijd, een eigenaardig procédé, dat het verhaal een groote aanschouwelijkheid en onmiddellijkheid geeft. Alles gebeurt onder immediaat bereik van het oog en op het eigen moment. Is het deze willekeurige romantechniek, die, het geheim van den afstand opheffend, alles in te klare en alledaagsche nabijheid plaatst en daardoor iets mist wat een zuiver kunstwerk niet missen mag? Ik geloof het niet. Dit gemis moet dieper liggen. Donker's roman, hoe goed hij ook is, is te zeer een relaas van geziene en beleefde dingen. Alles staat er in te eenvoudig en nabij daglicht. Er ontbreekt te zeer die eigenaardige transpositie, dat heffen in een andere sfeer, een sfeer met andere dimensies dan de alledaagsche, wat het niet te omschrijven mysterie der romankunst uitmaakt. Wat Donker toepast lijkt mij meer een hoogere fotografeerkunst te zijn, een registreeren van het uiterlijk gebeuren, uiterst conscientieus en knap, met kleine digressies in het „Labyrinth der Brust", doch dit laatste slechts matig en zelden. Waar hij het beproeft, valt het niet bijster gelukkig uit. Een stuk hoogere romankunst had de beschrijving kunnen wezen van de naderende blindheid van Römer; hier werpt een zinnelijk gebeuren zijn geweldigen schaduw in het psychische. Doch de beschrijving daarvan blijft zwak en vormt geen hoogtepunt in het boek. Een uiterlijk voorval als het Kerstfeest, dat psychisch en menschelijk weinig te beteekenen heeft voor de pensiongasten, is voor Donker een oneindig rijker gegeven dan Römer's aanstaande blindheid. Hoe zwak en schraal omlijnd is de geheele figuur van den hoofdpersoon, van wie uiterlijk niets merkwaardigs te zeggen valt, een correct jongmensch als honderd anderen en wiens waarde, ook de romanwaarde, innerlijk ligt. Doch een onbeduidende maar aardige pensionpop als Kitty Aulbach is in Donker's roman een veel dankbaarder sierfiguur dan Römer. Ook al is het waar dat Römer zich stoicijnsch verzoenen wil met zijn dreigende blindheid en zijn evenwicht tracht te handhaven, toch had deze blindheid voor den lezer als een tragische schaduw over het boek kunnen vallen.

Het psychische komt voor mijn gevoel te kort in dit zeer knappe werk. Donker weet te weinig den weg in de binnenschachten zijner figuren, weet moeilijk díé snaar te treffen die onmiddellijk het geheimste van een mensheninnerlijk verraadt,

waardoor aanstonds de transpositie plaats vindt, de overgang in de andere sfeer waarvan reeds sprake was. Het is de magie van den dichter zijn lezer als bij tooverslag aan de kunstlooze werkelijkheid te ontvoeren om hem te doen leven in zíjn verbeeldingswereld, waar zíjn menschen ademen op eigen rythme, waar zíjn wereld de werkelijkheid vormt, een menschenwereld die slechts daarom boeit omdat zij een verbeelde wereld is en niet de werkelijke. In zulk een verbeelde wereld wordt zelfs een nietig menschje als de kleine Rudolf van Aart van der Leeuw, dien in het dagelijksch leven iedereen zou voorbijgaan, belangrijk en wekt een zwijgende zeerob als Jacob Brouwer ongewone belangstelling. Hier zou ik het verschil willen zoeken tusschen een schrijver en een dichter. De laatste bezit dat onimiteerbare en onontleedbare vermogen tot herscheppen, tot het wekken der illusie eener nieuwe werkelijkheid. Dit is in den roman de „vormkracht" van den dichter zooals het dit op verwante wijze in de lyriek is. Wat hij observeerde en ervoer in de werkelijke wereld wordt door deze vormkracht getransponeerd in iets geheel nieuws en verschillends. De werkelijke ervaring raakt er los van, de omzetting in de andere dimensie is de eigenlijke scheppingsact. Dit proces valt buiten alle meetbare grootheden; noch het prozarythme, noch de stijl, noch de compositie, noch de enscèneering of welke in woorden te vangen factor ook verhullen of bevatten deze magie. Hier heeft slechts de instinctieve gevoeligheid van den lezer te oordeelen. Waar een romanschrijver werkelijk dichter is, daar is de illusie onmiddellijk aanwezig, daar is alles echt en zuiver, hoe ver het ook af kan staan van de reëele menschenwereld.

Dit magische vermogen der transpositie, der omschakeling in de wereld der andere dimensies is zwak in Donker's roman. De oude klacht over de beruchte copieerlust kan met eenig recht herhaald worden. Donker copieert te veel en verbeeldt te weinig, al copieert hij dan geen Hollandsch alledagsleven en copieert hij meesterlijk. Zijn markant en genuanceerd proza, zijn helderheid in alles wat het uiterlijk leven betreft, zijn kunst van groepeeren en verwikkelen, helpt niet weg over de zwakte der psychische gespannenheid. Eerst dèze zou het belangrijke boek tot een kristalhelder kunstwerk, een grootsche en schoone verbeelding gemaakt hebben.

Daardoor ook is de roman te arm aan idee, of zoo men wil, aan ideeën. Met den Zauberberg van Thomas Mann, die alle ideeën van den tijd aansnijdt, heeft hij weinig punten van overeenkomst. Dit kan bevreemden in een zoo intelligent auteur als Anthonie Donker, die bovendien jarenlang in een cosmopolitisch milieu doorbracht en zijn tijd niet in ledigheid sleet. De Hollandsche copieerlust, laat het zijn een hoogere copieerlust, heeft zijn zin zoo gescherpt voor het toch niet zoo heel belang-

rijke doen en drijven der pensiongasten dat hij zijn betere figuren erbij verkwijnen laat. Met Römer was iets te beginnen geweest en Donker begint er een enkele maal mee, maar het blijft bij een begin. Een ideerijke roman hoeft trouwens niet opgebouwd te worden door ideerijke personen, doch het gaat om de wijze waarop een schrijver zijn gegeven ter hand neemt en bewerkt. In „Schaduw der Bergen" wordt te veel aandacht besteed aan het huishoudelijke, gezelschappelijke, pretbezorgende, aan al die uiterlijke kanten van het leven, die gelegenheid tot kleurige, pittoreske enscèneeringen bieden en in een Kurort van overwegend belang zijn. Donker heeft dit beseft; hij heeft zijn boek met een bonte rij uitstekend geslaagde tafreelen gestoffeerd en ze tot eenheid verbonden, zoodat zijn werk met gespannen aandacht te lezen is. Maar wij hadden graag hoogere avonturen en grootschere verbeeldingen ontmoet, tragischer zielsconflicten en geweldiger spanningen. Anthonie Donker leeft ver van Holland, op een kruispunt, waar vreemden uit velerlei gouwen en van velerlei pluimage elkaar treffen; zijn vroegere en zijn huidige observatiepost moet gunstig zijn voor een schrijverstemperament. Aan de Katholieke dichters van zijn generatie heeft hij eens verweten dat zij te weinig avontuurden in de geestelijke wereld die het geloof hun ontsloot; een ongeveer gelijkluidend verwijt zouden zij nu tot Donker kunnen richten: schrijf ons niet over pensionverwikkelingen en de dagelijksche bezorgdheidjes van Höhenluftgenieters, maar over de diepere verlangens, de droomen en teleurstellingen of de overwinningen der geesten die het land kruisen waar gij verblijf houdt.

Anthonie Donker is blijkens zijn vroeger werk en blijkens zijn soepele intelligentie iemand aan wie deze vraag mag gesteld worden. Hij is te goed om onder te gaan in pension-Silvana-litteratuur. De lijn die hij te volgen heeft, is de Römertragedie en dat hij deze tragedie als leitmotiv — helaas te zwak! — in zijn roman verwerkte, bewijst de zuiverheid van zijn instinct.

Er is anderzijds in Donker's roman een zoo voelbare neiging om de dingen die niet tot het dagelijksche Kurortgebeuren hooren, uit den weg te gaan, dat ik vrees voor de boven geformuleerde wenschen. Donker's hoogste levensleer schijnt een Stoïcijnsche geresigneerdheid te zijn die de Hongaar, Dr. Mendel, belichaamt. Deze is tot een soort Boeddhistische berusting gekomen en slijt zijn dagen in volkomen impassibiliteit, het ideaal dat ook Römer gaat bekoren. Een dergelijke afwending van het leven, een dergelijk agnosticistisch erkennen van eigen onmacht is wel de onvruchtbaarste levenshouding om een hooggrijpenden roman te schrijven. Zulk een welwillende scepsis wordt levensvlucht. Daardoor ook ligt Donker's roman in den ijzeren greep van een onontkoombaar fatum; geen Kerst- of Paaschklokken verblijden dit hemelnabije dal. Het menschenleven is voor den agnosticist Anthonie Donker een tunnel zonder uitgang.

Jodendom, Christendom en Islam in Spanje

door Dr. J. BROUWER

Het schilderachtig karakter van Spanje, dat een vergaarbekken van zeer verschillende volken is geweest, heeft van het hart der Middeleeuwen af de bezoekers uit den vreemde getroffen. In zooverre de brieven of geschriften over de reizen in Spanje van de negende en tiende eeuw af ons toegankelijk zijn, de opmerkingen van gezanten, pelgrims, op avonturen beluste ridders, zeelieden en andere reizigers uit het Christelijke Noorden, of de reisverhalen van Oosterlingen en de beschrijvingen van Spanje door Mohammedanen — waaronder het verslag van „Al Edribi" uit de twaalfde eeuw een eereplaats verdient — leeren wij dat van de vroegste tijden af Spanje als een bijzonder land de reizigers heeft getrokken en verwonderd.

De ervaringen en het gezichtsveld van die reizigers waren natuurlijk zeer verschillend. Zij die als die Groningsche pelgrims uit het begin van de dertiende eeuw naar Santiago, naar het graf van den Apostel, ter bedevaart gingen, langs den „Franschen weg", waarop zoovele vrome en heilige pelgrims van het hooge Noorden reeds eeuwen vóór hen uitputting en ontbering hadden gekend, kregen natuurlijk een ander beeld van Spanje dan de Duitsche gezant die in de tiende eeuw aan het hof van den Moorschen koning te Córdoba vertoefde, of de dappere Vlaamsche ridder de Lannoy met zijn vrienden, die naar een tornooi in Valencia gingen en vervolgens met de Christen-Spanjaarden een Moorsche stad veroverden.

Volgt men evenwel die reeks van uiteenloopende geschriften van eeuwen geleden tot op de moderne tijden, daaronder begrepen de mededeelingen van hen die naar Franschen trant spotten met wat zij niet begrepen en belachelijke voorstellingen van zaken gaven om slechts als een geestig en intelligent toeschouwer en schrijver te kunnen gelden,dan blijkt dat van oudsher Spanje den indruk heeft gemaakt van een on-Europeesch land, in ieder geval van een land dat in uiterlijk en wezen diep verschilde van de noordelijke landen.

Tot op den huidigen dag houdt Spanje door bouwwerken en andere kunstuitingen, door het karakter en voorkomen van zijn bevolking, door zijn taal — in woorden, zegswijzen en sommige zinsconstructies — de herinnering aan de Joden en de Arabisch sprekende volken, die zich op zijn bodem hadden gevestigd levendig. Spanje heeft tot in het diepst van zijn wezen den invloed van de Joden en Mohammedanen ondergaan, dit is een feit dat niet te loochenen is. In hoeverre hebben echter het Jodendom en de Islam den invloed van het C h r i s t e l i j k Spanje ondergaan?

Een enkel woord eerst over den invloed van de Joden en Mooren op het Christelijk Spanje. De drie godsdiensten, Jodendom, Christendom en Mohammedanisme, hebben gedurende vele eeuwen — met tusschenpoozen van heftig oplaaiende onverdraagzaamheid — vreedzaam naast elkaar geleefd, en werkten daarbij op elkaar in. Vooral de dertiende eeuw, de eeuw van Alphons de Wijze, heeft in dezen het hoogtepunt bereikt. De dertiende eeuw is in Spanje een tijdvak van grooten cultureelen bloei geweest, de kunsten, de letteren en de wetenschappen bereikten een hoogen graad van ontwikkeling waarin naar aard van denken, construeeren en leven een opmerkelijke voorafspiegeling van de Renaissance is te zien. — De verhouding van Middeleeuwen en Renaissance is in Spanje anders dan elders. Het eigenlijke Renaissance-conflict, de geest tegenover de wereld, het bovenzinnelijke tegenover het aardsche, het verleggen van het zwaartepunt naar de zienlijke wereld, was met de verheffing van de Rede reeds voor een goeddeel in de dertiende eeuw in Spanje opgelost. —

Dat de Middeleeuwsche beschaving van Europa via Spanje sterk beinvloed is geworden door Mohammedaansche wijsgeeren, dichters, kunstenaars en mystici, kan worden aangetoond in het werk van verscheidene representatieve figuren. Men heeft wel gesproken van het „Arabische wonder": de invloed van de „Arabische" wijsgeeren en mannen van wetenschap deed op deze beide terreinen een nieuw tijdvak ontstaan. Men bezie in dit licht de besluiten van de Sorbonne in de dertiende eeuw betreffende het gezag van Aristoteles, en de beteekenis van Albertus Magnus en St. Thomas van Aquino in den wijsgeerigen strijd die o. a. door Averroës was ontbrandt. Van Toledo uit, van het „vertaalinstituut" van den aartsbisschop Don Raymundo, waren de Latijnsche vertalingen van in het Arabisch geschreven werken van Mohammedaansche geleerden en wijsgeeren over Europa verspreid sinds de twaalfde eeuw. Van niet geringen invloed is ook geweest de gemengde Mohammedaansch-christelijke cultuur van Sicilië onder de regeering van Frederik III. „De eerste moderne staat van Europa" wordt dit Sicilië wel genoemd, en Dante heeft grooten lof voor dezen Frederik, dien hij een man van letteren en beschaving noemt, maar een scepticus (cf. Divina Commedia, Inf. XIII, 75; X, 119; De vulg. Eloquentia, I, 12).

Dante's sympathie voor Mohammedaansche denkers is duidelijk, en dit kan er eveneens een aanwijzing van zijn dat men in zijn tijd vertrouwd was met hun geschriften en dit niet verheimelijkte. Zeer duidelijk komt dit uit in de geschriften van den Spaanschen Dominicaan Raymundo Martin. Deze gebruikte niet alleen voor zijn werk, zooals de andere scholastici, de geschriften van de Mohammedaansche wijsgeeren, maar haalde ook openlijk Ghazzali aan als gezaghebbenden auteur voor de christelijke theologie en mystiek (cf. M. A. sín Palacios, La espiritualidad de Algazel y su sentido cristiano, p. 19).

Dante neemt in den Limbo op, in het gezelschap van Seneca, Plato, Diogenes, Socrates, e. a., de Mohammedanen Avicenna, Averroës en Saladyn, den veroveraar van Jeruzalem nog wel!

Zooals bekend is heeft de Spaansche arabish, P. Miguel Asín Palacios, in zijn beroemd geworden boek La escatologia musulmana en la Divina Commedia (1919) gewezen op mohammedaansche bronnen van Dante, in het bijzonder de beschrijving van de hel en den hemel van Ibn Arabi.

In Spanje zien wij in de middeleeuwen de inwerkingen van de Mohammedaansche beschaving op de schoone letteren, de wijsbegeerte, de theologie, de mystiek en de kunsten. In de litteratuur bijvoorbeeld door de verhalenbundels, de wijze spreuken, de wijsgeerige verhalen, en in het bijzonder in de dichtkunst in motieven en stijlvormen. Ook gebruikten Spaansche dichters wel de Arabische of Hebreeuwsche letterteekens. In de bouwkunst is de mudéjar-stijl een bijzonder voorbeeld van de ineenvlechting der cultuurvormen. In de wijsbegeerte is de figuur van Domingo Gundisalvo, een wijsgeer uit de dertiende eeuw en voorlooper van de nieuwe scholastiek, uitermate belangrijk. Deze geestelijke uit Segovia heeft tal van Arabische wijsgeerige geschriften vertaald, o.a. van Avicenna, Ghazzâli en Averroës, en van zijn eigen hand verschenen talrijke oorspronkelijke geschriften. Over zijn beteekenis zie men bv. Wüstenfeld, Die Uebersetzungen arabischer Werke in das Lateinische seit dem XI jahrhundert, (1887); Haureau, Histoire de la philosophie scolastique, (1880), en de werken van Bülow, Munk, Bomilla y San Martin, Menéndez y Pelayo, Huart, Renan, Jourdain, Veza, González Palencia, e.a.

Neemt men als punt van uitgang voor de studie van de invloeden van de Moorsche beschaving en samenleving op Spanje de Spaansche taal met haar Arabische woordenschat, dan ziet men dat er woorden zijn ontleend die den handel en industrie betreffen (namen van maten en gewichten, geldstukken, bepaalde ambachten, gereedschappen, stoffen en dgl.), woorden voor het krijgswezen, het recht en de administratie. Gering zijn echter de Arabische woorden voor zedelijke begrippen, talrijk daarentegen de woorden voor kleederen, sieraden en schoonheidsmiddelen (cf. Dozy).

* * *

De Joden, wier vestiging in Spanje eenige eeuwen voor het begin onzer jaartelling geschiedkundig zeker is en omtrent wier vroegere komst aanwijzingen in overleveringen, plaatsnamen en woorden zijn, hebben grooten invloed op Spanje uitgeoefend, door hun bloed, gewoonten, opvattingen en hun beschaving. De Joodsche cultuur heeft in Spanje in de Middeleeuwen een grooten bloei gekend. De Joodsche cultuurcentra, Toledo, Córdoba, Granada, Sevilla en Barcelona, trokken de aandacht van alle Joden uit de diaspora. De uitspraken van de Israëlitische geleerden, van Toledo voornamelijk, werden gezaghebbend over de geheele Joodsche wereld, vooral na het verval van de hoogere scholen te Babylon, in de tiende en elfde

eeuw. Elk van de drie „vormen" van het Jodendom, het Talmudisme, de wijsbegeerte en de mystiek is in Spanje tot groote ontwikkeling gekomen. De wijsbegeerte (Maimonides — 1135 - 1204 — is wel de voornaamste vertegenwoordiger ervan) bewoog zich in rationalistische richting. De mystiek ontstond naast en tegenover haar, en begon na het begin van de dertiende eeuw tot geheele ontplooiïng te komen. Uiting van de Joodsche mystiek in Spanje is de Zohar, het hoogste mystieke geschrift der Joden na de verstrooiïng, en in zijn definitieven vorm tot stand gekomen in de dertiende eeuw, maar voor gedeelten teruggaande tot vroegere eeuwen (c.f. Ariel Bension, El Zohar en la Espana musulmana y cristiana, 1934, p. 52-54). De Hebreeuwsche dichtkunst werd een in nauwe aanraking tot het leven staande kunstuiting sinds Avicebron (Salomo ben Jehuda ben Gabirol 1021-1070) en Jehuda Halevi (+ 1143). De Joden blonken uit als kooplieden, financiers, beoefenaars der medicijnen, philologen, wijsgeeren, wiskundigen en astronomen. Zoowel de Moorsche als de Christelijke koningen namen hen in dienst en gaven hun belangrijke, zelfs de hoogste posten. Overigens zou men in Spanje de stof voor menig verhaal als dat van Jud Süss kunnen vinden, zonder veel moeite daarvoor te doen.

De beteekenis van de Joodsche beschaving voor Spanje is sinds de werken van Amador de los Ríos, Bonilla y San Martín, Menéndez y Palayo, Graetz, Kayserling, uit de vorige eeuw, en Remiro, Lévy, Baer, Guttmann, Münz, Llubera, Perles, Brann e.a., uit deze eeuw, uitvoerig aangetoond. Zij is voornamelijk door de banden des bloeds in de Christelijke Spaansche cultuur ingevlochten, de zestiende eeuw heeft deze Joodsche invloed ten koste van haar bloed willen uitdrijven, maar het is niet gelukt Zoozeer was hier in het wezen van het Spaansche een vereeniging ontstaan naar geest en lichaam, dat het judaisme een typisch Spaansche heterodoxe neiging is geworden.

* * *

Elk van de drie godsdiensten heeft in de Middeleeuwen in Spanje een mystieke ontplooiing gekend. Indien men mag aannemen dat de mystiek de hoogste uiting is van den menschelijken geest en tevens zijn verhevenste individualisatie, dan zullen de ineengestrengelde of naast elkaar ontluikende beschavingen van Spanje in de mystieke geschriften een aanwijzing kunnen geven van den graad waarin de belijders der verschillende godsdiensten elkaars invloed tot in den grond van hun ziel hebben ondervonden. Kort gezegd, de betrouwbaarste toetssteen omtrent de wederzijdsche beinvloedingen moet de mystiek zijn.

Zonen van Spaanschen bodem zijn zoowel Ramon Lull, de Catalaansche mysticus, als Ibn Tufail, Ibn Arabi, Ibn Hazm, Ibn Massara, en Mozes van León, Rabbi Isaac, Rabbi Abraham Aboelafia, en Ben Gabirol.

De invloed van den Islam en het Jodendom op den Christelijken mysticus Ramon Lull (+ 1315) is kennelijk, en door verscheidene onderzoekers ge-

noemd of aangetoond, bijv. door Asin Palacios, Keicher, Ribera, Weitbrecht, Peers. Ramon Lull is een boeiende Middeleeuwsche figuur van een veelzijdig en diepgaand leven. Hij was een edelman die zich afkeerde van de geneugten en de schittering van het hof van Aragon, dat glansrijk en beroemd was geworden met Jaume den Veroveraar, en hij verkoos een ascetisch leven als Franciscaan. Op hoogen leeftijd stierf hij als martelaar voor het Christelijk geloof, en liet een beroemden naam na als theoloog, geleerd onderzoeker van de geheimen der natuur, wijsgeer, bevorderaar van de studie van het Hebreeuwsch en Arabisch, mysticus en onvermoeid prediker. Hij heeft geleefd, gedacht en geschreven in een Mohammedaansch-Joodsche sfeer, zijn geboorteplaats Majorca was kort te voren op de Mohammedanen veroverd. Deze Franciscaan heeft willen leven als een soefi, als een Mohammedaansch mysticus, en hij zegt uitdrukkelijk dat hij een boek wilde schrijven op de wijze der soefi's. Zijn werk Het boek van den Vriend en den Geliefde — welks titel al den invloed der soefi-mystiek verraadt — noemt hij „een vertaling van een Mohammedaansch geschrift". Hij was doortrokken van den geest van den Islam en van het Jodendom, en hij was een goed kenner van het Arabisch en het Hebreeuwsch. Voor de innerlijke betrekkingen van den Spaanschen Franciscaan met de Joodsche mystiek, bepaaldelijk met de Zohar, is van belang de ideologische waarde die hij aan getallen en letters geeft.

Ribera, Menéndez y Pelayo, Obrador Benassar, Allison Peers, e. a. hebben aangetoond dat Ramon Lull de grootste voorlooper is van de groep der ascetische en mystieke schrijvers uit de zestiende eeuw. De zestiende-eeuwsche Spaansche mystiek is echter niet alleen door deze verre naklanken van de Middeleeuwen door de Mohammedaansch-Joodsche vroomheid beinvloed. In den loop van de zestiende eeuw is er een onmiddellijk contact mede geweest, zoowel door de Mohammedaansch-Joodsche sfeer van vele nog slechts oppervlakkig gekerstende plaatsen — Granada en ommelanden bijvoorbeeld, maar ook andere deelen van Spanje —, als ook door de bestudeering der Semietische cultuur (Fray Luis de León bijvoorbeeld die ook van Joodsche herkomst was), en door de persoonlijke bemoeienis en de langdurige, persoonlijke omgang met de Morisken als zielzorger (bijv. San Juan de la Cruz). De bevindelijke vroomheid van de „alumbrados", de „verlichten", van het begin van de zestiende eeuw wordt wel een kruising van Mohammedaansch-Joodsche en Christelijke lijdelijke godsvrucht geacht, o.a. door Asin Palacios in zijn standaardwerk over Ibn Arabi en het soefisme, en op gezag van dezen arabist door P. Bruno in zijn boek over San Juan de la Cruz. Deze bevindelijke vroomheid had men vroeger (Menédez y Pelayo bijv.) verklaard uit invloeden van de mystieke geschriften uit het Noorden, die in Spanje verspreid en gelezen werden in het begin van de zestiende eeuw, maar zoowel de plaatsen van het ontstaan dezer beweging — in de zeer gemengde bevolking van Andaloezië — als allerlei punten van overeenkomst met Mohammedaansche

passieve bespiegelingen geven er meer het karakter eener wederopleving van geestelijke stroomingen uit de Moorsche Middeleeuwen aan.

Bij de vergelijking van de Spaansche mystici uit de zestiende eeuw met Ramon Lull en de Mohammedaansche mystici Ibn Tufail, Ibn Arabi, Ibn Masara, Ghazzâli, e. a. en de Joodsche mystici Rabbi Isaac, Rabbi Mozes van Leon, Rabbi Abraham Aboelafia, en de Zohar zijn er naar taal en stijl, opvattingen en gevoelens, overeenkomsten opgemerkt die of teruggaan tot de gemeenschappelijke bronnen in de Heilige Schrift, of ook aan de langdurige samenleving en wisselwerking zijn ontleed, of voortkomen uit de onmiddellijke kennis der betrokken geschriften. Dit laatste zou ik, met voorbehoud van Luis de León, afstammeling van Joden en „Judaizantes", in twijfel willen trekken. Het onderzoek omtrent deze overeenkomsten is nog te onvoldoende in zijn uitkomsten om ontleeningen in de — zestiende-eeuwsche — Spaansche mystiek onmiddellijk uit de Joodsche en Mohammedaansche mystiek te kunnen aantoonen. Het eenige wat tot nu toe kennelijk aan het daglicht was getreden, zijn de innige betrekkingen waarin de drie godsdiensten vooral in het bloeitijdperk van Alphons de Wijze hebben gestaan, waardoor de gemeenschappellijke, oorspronkelijke bodem, de Bijbel, en de uiteenloopende belevingen en ervaringen van de geloofswaarheden in een nieuwe gemeenschap van godsdienstig bewustzijn, volkskarakter, maatschappelijke sfeer, geestelijke beschaving, en vereeniging van bloed, belangen, en gewoonten zijn samengekomen. Deze gemeenschap is op bijna zinnebeeldige wijze geopenbaard in Ramon Lull.

* * *

Het onderzoek is echter thans in een nieuwe richting gebracht door de buitengewoon vruchtbare werkzaamheid van P. Miguel Asín Palacios, van wiens hand nu voor kort is verschenen het monumentale eerste deel van een studie over Ghazzâli, de aard van diens mystiek, en de Christelijke invloeden die daarop hebben ingewerkt.

De vraag wordt thans anders gesteld. Reeds eerder had Asín Palacios in deze richting gewezen, o.a. in zijn grootsche werk over den Mohammedaansch-Spaansche mysticus Ibn Arabi en het soefisme, aan welk werk hij den duidelijk sprekenden titel van El Islam Cristianizado, de gekerstende Islam, had gegeven.

De vraag moet, wat de mystiek van den Islam in het algemeen betreft, aldus gesteld worden: Hoe is haar historische ontwikkeling geweest? Goldziher, Massignon, Mac Donald, Nicholson hadden reeds in haar eerste ontplooiing de christelijke invloeden aangetoond, en Nau, Tor Andreae, Wensinck, Bell, Mingana, Becker, Ahrens, Lammens, e.a. hadden den van christelijke invloeden en geest doortrokken bodem waarop de Islam zich verbreidde onderzocht, en daarmede ook de oorspronkelijke inwerking van het Christendom op den Islam bewezen.

Wat de Mohammedaansche mystiek in Spanje betreft dient de vraag te worden gesteld zoowel wat haar, via Ghazzàli vooral, van reeds opgenomen Christelijke elementen is toegevoegd uit het Oosten, als wat haar, in den persoon en het werk van Ibn Arabi voornamelijk, opnieuw en onmiddellijk uit het Christendom is geworden.

In het navolgende overzicht dat ik over de uitkomsten van het onderzoek van Asín Palacios zal geven, wilde ik, mede met het oog op de Joodsche mystiek in het Spanje van de Middeleeuwen, de verhouding van de drie godsdiensten in Spanje nader toelichten, en vandaar de overeenkomsten die de zestiende-eeuwsche Spaansche mystiek met de drievoudige Middeleeuwsche mystiek heeft, nader bezien.

(Wordt vervolgd).

BOEKEN SCHOUW

PIUS-ALMANAK. Jaarboek voor de Katholieken van Nederland voor het Jaar 1935. 61ste Jaargang. Drukkerij: Ons Blad, Alkmaar.

Later dan gewoonlijk verschijnt dit jaar de bekende Piusalmanak. Velen hebben er ongetwijfeld reeds naar uitgezien. Het boek is voor ontelbaren onmisbaar geworden; moge het de uitgeefster gelukken den volgenden jaargang tijdiger gereed te hebben.

DONNELLY S.J. (D.) GEVANGEN IN JAPAN. (156) *f* 1.50. Xaveriana-uitgaven. Leuven, 1934.

Dit leven van den Zaligen Carolus Spinola van de Sociëteit van Jezus is geschreven voor grootere jongens. Het is een beetje een „vie romancée"; voor jongens moet de verbeelding eenigszins vrij spel gelaten worden. Het leven van dezen martelaar is vol romantiek en moet dus wel tot jonge harten spreken.

THOMPSON (Francis) DE HEILIGE IGNATIUS VAN LOYOLA. Vert. door H. Kooyman S.J. (296) *f* 2.40 en *f* 2.90. 2de Druk. Dieben, Wassenaar.

Een Heiligenleven van een zoo belangrijk dichter als Thompson heeft blijkbaar een bijzondere bekoring; er was een tweede druk noodig. De waarde dezer biografie ligt in het zeer persoonlijk cachet dat Thompson er aan wist te geven.

STOPPELAAR (R. J. de), STRIJBOS (Jan P.) en WIGMAN (A. B.) EEN JAAR NATUURLEVEN. Dl. 2. LENTE. (192) Met zes en negentig platen. (227 afbeeldingen). Scheltema & Holkema. Amsterdam.

Dit lenteboek als tweede in de serie „Een jaar natuurleven" mag er zijn! De drie bekende schrijvers op dit gebied hebben zich zelf hierin overtroffen en waar men dit boek ook open slaat, de lente-sfeer waait je er uit tegen. Zulke prachtige foto's van bloesems, bloemen en vogels zagen wij zelden bijeen. Een prijzenswaardige uitgave.

FRANSCH

BOURCET (Marguerite), ILS APPELèRENT LA TEMPêTE. Roman. 12 frs. Editions: Mariage et Famille. Paris. 1934.

De roman-à-thèse staat reeds lang in kwaden reuk; hij deelt eenigszins het lot van het stichtend verhaal. Deze roman van Marguerite Bourcet is een roman-à-thèse; maar als het genre verdacht is, dit exemplaar is er een van de goede soort. Als alle genres goed zijn, die niet vervelend zijn, dan moet er ook plaats wezen voor deze soort. Eigenlijk is elke roman die geschreven wordt door een auteur met hersens, een roman-à-thèse. Het is onmogelijk een levensverhaal te schrijven zonder daarin de eigen aspecten op mensch en wereld vast te leggen. Een schrijver is geen fotograaf.

Marguerite Bourcet legt duidelijk haar meening neer in dezen roman, dat namelijk vele ouders onbegrijpelijk dwaas doen met hun dochter maar vast te koppelen aan een of ander oppervlakkig gekend individu, liever dan haar de huwelijkskans te ontnemen. Dit is het thema van dit goed geschreven en boeiend verhaal, dat met vrouwelijken zin voor het concrete en teekenende is samengesteld. De ouders „verwekken den storm" door hun dwaze handelwijze. Karakters en milieu, opbouw en verwikkeling, alles is met vakkundige, degelijke en tevens gevoelige hand beschreven. De typische Fransche bourgeoisie der provinciestad is hier naar aard en wezen geschilderd. Een goede katholieke roman voor niet te jonge menschen.

SAINTE-SOLINE (Claire) JOURNéE. 12 frs. Rieder. Paris, 1935.

Met „Journée" heeft de Parijsche leerares, die onder den naam Claire Sainte-Soline dezen roman publiceerde, weer een der jaarlijksche Fransche prijzen gewonnen. Wie romans schrijft, zal in Frankrijk slechts moeilijk buiten deze prijzenmanie blijven. Er zou een prijs uitgeloofd kunnen worden voor een nog nimmer bekroonde. „Journée" is een roman uit de naturalistische school: de mensch is hier een stuk detestabel ongedierte, vol venijn, vol gemeenheid, vol drift, vol haat, een vat van louter afschuwelijkheid. Het is niet opwekkend eenige uren in dit gezelschap door te brengen. Dit alles wordt verteld in dragelijk proza, zonder veel kunst en zonder veel verrassingen. Een dorpsgeschiedenis die nogal onwaarschijnlijk aandoet. Een jong meisje loom en sloom als een visch in zondoorschenen water, plant pardoes een mes in den hals harer tante, wier stem haar irriteert. Daaromheen groepeeren zich wat naturalitische scènes van kwaadsprekerij,

haat en lijfelijke begeerte. Het is een weinig aanlokkend gerecht, dat Claire Sainte-Soline opdient. Een onbeduidend boekje dat men beter ongelezen laat, prikkellectuur voor een derde-rangs-magasine.

CASSOU (Jean) POUR LA POESIE. 20 frs. Correa. Paris, 1935.

Een uitvoerige bundel essays over, meestal, nieuwere poëzie; niet alle even belangrijk, maar sommige zeer goed en diepgaand. Vooral de lange inleiding en het eerste stuk „La Descente dans l'inconscient" zijn van beteekenis. Het nadeel dat een dergelijke bundeling van gelegenheidsartikelen heeft is, dat er onbeduidendheden tusschen door loopen en er geen of weinig samenhang onderling is. Jean Cassou hoort tot de uiterste linkerzijde op poëtisch gebied en heeft hooge waardeering voor het Surréalisme en voor al wat de nieuwere poëten in Frankrijk en elders op het gebied van het onbewuste, instinctieve, animalische ontgonnen hebben. In de Académie, die den klassieken Franschen smaak heeft hoog te houden, zou hij wel niet met open armen ontvangen worden. Met Racine echter, het model van Fransche helderheid en Fransche spiritualiteit, dweept hij weer. Ook Victor Hugo, deze poëtische Mammouth der Fransche litteratuur, heeft zijn waardeering, hoewel met restricties.

JEAN CASSOU

Alles bijeengenomen een leesbaar boek met goede en zwakke momenten.

MARTET (Jean) MONSEIGNEUR. (316) Albin Michel. Paris, 1934.

Met dit boek heeft de secretaris en vertrouweling van Clémenceau zijn oeuvre op een charmante wijze uitgebreid. Het behoort tot de betere soort fiction; de vondst van het verhaal is goed en de wijze van uitwerken doet vaker dan eens aan Wells, jazelfs aan Chesterton denken. Een heel gewoon werkman, het rustige en menschelijke type ouvrier, dat men uit de Fransche

films kent, wordt langen tijd achtervolgd door een zonderlingen ouden man, die allerlei informaties over hem inwint. En zelfs als die oude zonderling met Louis Mennechain connecties heeft aangeknoopt, verkeert deze, evenals de lezer, nog in volslagen onwetendheid omtrent de bedoelingen, die den ouden heer drijven. Hij maakt intusschen met vele wonderlijke en zeer deftige personaadjes kennis en eindelijk, heel eindelijk hoort men dan, dat men in hem ..... den koning van Frankrijk heeft gevonden. De oude man is namelijk een historicus en heeft een schat van een pak documenten gevonden, die het koningsschap van Mennechain bewijzen. De zoon van Marie Antoinette was nl. niet gedood, maar uitbesteed bij een eenvoudigen man. En dat was het kind, dat later de rij van Frankrijks vorsten zou voortzetten. En zelfs als achteraf de heele historische ontdekking niets dan een loos standje blijkt te zijn, dan heeft men toch een allerprettigst verteld verhaal van den werkman, die koning werd, achter den rug. En dan nóg, al bekent de grappige oude historicus Piétrefond, dat hij het verhaal valschelijk in elkaar gezet heeft, dan nog is er zekere twijfel: want inderdaad waren er toch wel een paar dingen, vaststaande feiten, die hem een vermoeden tot een werkelijkheid hadden doen maken, wat hoogstens voorbarig was ..... Een goed, zeer prettig geschreven boek.

DUITSCH

EHRLER (H. Heinrich) DIE DREI BEGEGNUNGEN DES BAUMEISTERS WILHELM. Roman. Albert Langen - Georg Müller. München, 1935.

Aan het slot van de roman volgt een „Sachliche Nachbemerkung" en daarin wordt verteld, dat 't boek al een heele tijd in z'n schrijftafel gelegen had omdat „seine Niederschrift den Schreiber angriff".

Waarom? Die opmerking is voor den criticus van belang, want Ehrler is een ernstig man, misschien zelfs een ernstig dichter en dan is het toch wel van belang te weten, waarom het schrijven van het boek hem zoo aangreep. Is het tragisch conflict zoo verschrikkelijk? Is er veel persoonlijks in? Ik geloof het niet, maar ik geloof wel, dat wij te doen hebben met een van die overgevoelige, over-ethische zielen die een bijzonder zintuig hebben voor de fijnste zieleritselingen en dat zintuig stelselmatig ontwikkelen en verscherpen. Het is niet toevallig dat men bij het lezen van dit boek aan Rilke herinnert wordt.

Het is mij met de beste wil van de wereld onmogelijk om enthousiast te zijn, niet alleen vanwege de beperktheid van de denkwereld waarin dit boek leeft, maar ook zelfs om die vergeefsche pogingen méér diepte, méér beteekenis te zoeken achter dingen, die geen diepe beteekenis hebben, terwijl er toch zooveel andere en zooveel grootsche werkelijkheden zijn.

Het uiterlijk gebeuren is gauw verteld: De jonge bouwmeester Wilhelm ontmoet in zijn leven 3 jonge vrouwen: Ottilie, die hem haar liefde geeft in volle reinheid; hij echter vergeet haar en smijt zijn kuischheid weg bij een vrouw, die hartstochtelijk in eenzaamheid liefde zoekt. Ottilie sterft en men weent uit smart. Dan komt in het derde gedeelte weer een zelfde lichtgestalte als Ottilie, Eugenie, maar hij durft haar niet om haar liefde vragen in dat oude schuldbewustzijn, wat haar vader in Wilhelm goedkeurt met de woorden: „Für getötete Liebe gibt es keine Spiegelung, Wiederholung, Weiterführung. Man kann aus ihrem Grab nicht in eine andere Felsenhöhle treten und dort eine noch einmal bereitete Braut erwarten". (bldz. 233).

H. EHRLER

Wilhelm ziet van het huwelijk af en blijft alleen, boetend over die ééne groote schuld.

Ik heb over het probleem lang nagedacht, maar de oplossing van Ehrler heeft mij niet kunnen overtuigen, m. i. spreekt hieruit weer z'n overgevoeligheid. Deze onzekerheid omtrent de objectieve waarde der gegeven oplossing wordt versterkt door andere gegevens, die allen in de richting der hypersensitiviteit wijzen. Zonder twijfel heeft hij zich geschoold op Goethe's Wilhelm Meisters Lehrjahre en zijn „Wahlverwandschaften" (vgl. bldz. 85). Maar dat is geen bewijs van een klassieke geest, het is een teeken van eenigszins aristocratisch afzijdig van het leven staan.

Sterker en meer bevreemdend is in dit schijnbaar in katholieke atmosfeer gegroeide boek, die neiging tot een soort theosophisch denken. Afgezien van zijn voorliefde om God of het Goddelijke „das Unaussprechliche" te noemen, is vooral opvallend zijn spreken over „der wissend gewordene Mensch", „magnetische Strahlenbündel", „das Fluid der Essenz" enz. enz. De eenheid van levenden en dooden, van de gemeenschap der Heiligen, 't klinkt allemaal zoo vreemd in die Ehrler-mond: „Seine offene Seele wurde des Mysteriums der communio sanctorum teilhaftig"

(p. 158). Vreemd is het en daarbij schijnbaar diepzinnig of liever diepvoelend en schijn is in een kunstwerk buitengewoon onaantrekkelijk.

Laten wij afwachten, wat Ehrler ons nog in de toekomst zal willen zeggen.

KRÖGER (Theodor) DAS VERGESSENE DORF. VIER JAHRE SIBIRIëN. EIN BUCH DER KAMERADSCHAFT. (587) 5 R.M. Propyläen-Verlag. Berlin, 1934.

Het grote succes van dezen roman in het tegenwoordige Duitsland doet vreemd aan. Zou men daar toch nog iets voelen voor kameraadschap met Siberische Russen, die zover gaat, dat de held een rassenchaotisch huwelijk aangaat met een tatarische vrouw en daarop zelfs groot gaat? Anderzijds kan men moeielijk vier jaar in de Siberische wildernis als krijgsgevangene opgesloten zitten zonder met de bevolking vriendschap te sluiten en vriendschappelijk samen te werken aan een beteren levenstijl. Want dien brengen de Duitsers aan de Russen van alle rassen, wat aanleiding geeft tot beschrijven van de Siberische zeden, gewoonten en landstreken. Misschien, dat de droom van sommige Duitsers eenmaal de Siberische steppen te mogen koloniseren, niet vreemd aan het succes van dit werk is. Van dit gezichtspunt uit is het boek een belangrijk document. De schrijfwijze is wat te hoog gestemd en de vaart vermoeit soms meer dan ze boeit. Maar hiervan afgezien, is het een zeer goed geschreven, zeer interessant boek over de ervaringen van Russische krijgsgevangenen in het verre Siberië en de opgang en gedeeltelijke ondergang van het vergeten dorp, dat in den winter van het oorlogscommunisme afgesloten van de beschaafde wereld en den toevoer van de nodige levensmiddelen, met moeite een gedeelte van zijn bewoners door enorme inspanning van den hongerdood redt. Voor volwassenen.

RABENER (Johann) DENN ICH BIN EIN MENSCH GEWESEN. (534) 5, 6 Mark. Rowohlt. Berlin, 1935

Deze pas opgekomen romanster heeft in korten tijd een tweeden roman gepleegd: 'n lijvig boek van over de vijfhonderd bladzijden. Praatvermogen bezit de auteur genoeg. Hij is knap in ensceneering. Maar soms is hij toch wel wat erg gemoedelijk. Dan interpelleert hij zijn lezer op ietwat praatzieke manier. Zoo b.v. laat hij zijn held Joachim Ruderer in een „Obdachlosenasyl" terecht komen. De auteur vervolgt dan in dezer voege: „Sie lesen „Obdachlosenasyl" und runzeln die Stirn, nicht wahr? Sie sind der Meinung, der junge Ruderer habe nun genug durchgemacht, und es sei herzlos von seinem Autor, ihn erneut in die Finsternis zu schicken; nein, so viel Pech gäbe es ja überhaupt nicht, nein, das ist übertrieben ..... Auf diesen Einwand habe ich aber nur gewartet, um Sie ganz ergebenst darauf hinzu-weisen, dasz ....."

enz. Ziezoo! daarmee zijn we weer over het dooie punt en is het verhaal weer voor 'n volgende tweehonderd vijftig bladzijden op gang.

Na voluntair geweest te zijn in een kunstzijdefabriek, bediende in een pandhuis, kellner in een Brusselsche bar en oplichter-grafoloog, wordt Ruderer nu nog secundant van een bokser en correspondent in een papierhandel te Amsterdam, dat volgens den auteur altwürdig en mittelalterlich aandoet! Tenslotte keert bij Ruderer het binnenste eindelijk naar buiten en vindt hij zijn eigenlijk beroep in ...... de romanschrijverij.

Deze roman is weerzinwekkend van realisme in den slechten zin van het woord. „Genaue Rechenschaft", noemt Ruderer dat. Hij laat zijn personages overspel en echtbreuk bedrijven, laat ze chantage plegen en op diefstal uitgaan, laat ze zelfmoord begaan en abortus bewerken haast met een gemakkelijkheid, waarmee een gewoon mensch een boterham eet of een glas limonade drinkt. Moreele normen bestaan voor hen eenvoudig niet. Zich uitleven schijnt in die wereld het eenige levensbeginsel, als men dit nobele woord tenminste tot zulk een combinatie verlagen wil. Ruderer heeft niets van een Kämpfer, wat de auteur toch met een inleidend vers van Goethe insinueeren wil.

Rabener's eerste roman „Verurteilt zum Leben" werd indertijd naar den brandstapel verwezen. Veel is er niet verloren, als ook dit boek hetzelfde lot zou beschoren zijn.

ENGELSCH

CHESTERTON (G. K.) THE SCANDAL OF FATHER BROWN. (248) 7/6. Cassell & Comp. Ltd. London, Toronto, Melbourne, Sydney.

De moderne auteurs van het detective genre hebben zich allen een bepaalde scherpzinnige persoonlijkheid gecreëerd, die in al hun werken terugkeert om de problemen op te lossen. Dat heeft ook Chesterton gedaan; Father Brown, de eenvoudige katholieke priester, is de bijna simpele-van-geest, die, dikwijls door intuïtie, welke tenslotte toch scherpzinnig door hem wordt beredeneerd (daar is zoowaar reeds een paradox) de oogenschijnlijk meest ingewikkelde vraagstukken tot klaarheid brengt. Maar daarmee houdt de overeenkomst dan ook op; ook in dit genre is Chesterton oorspronkelijk. Het is niet onmogelijk dat geroutineerde lezers van „crime-novels" zich aanvankelijk teleurgesteld zullen voelen bij het lezen van Chesterton's Father Brown verhalen. Hier is dezelfde verbluffende mengeling van verbijsterende sprookjesachtige fantasie en absoluut reëele scherp aangevoelde werkelijkheid, dat al zijn scheppend werk kenmerkt. En alles doordringend is er de idée, die Chesterton zich voornam te lanceeren, — hetzij dat hij het bijgeloof ridiculiseert, of het heeft over een karaktermensch „one of a great line of some half

a dozen men who might have saved Engeland," of aangeeft op „all that tribe of Tory Radicals, or whatever you call them, who resisted the Whig, mercantile, movement". De beteekenis van Chesterton's detective verhalen reikt dus veel verder dan het enkele vertellen van het tot klaarheid brengen van een misdrijf. Maar nooit blijkt hij toch het primaire doel van zijn verhaal te verwaarloozen: elke story is, stuk voor stuk, spannend, en verrassend van ontknooping — de aanvankelijk mogelijk teleurgestelde lezer zal dat spoedig met verrassing bemerken; — het is slechts verwonderlijk hoe Chesterton de bijbedoelingen, meestal voor hem eigenlijk zijn hoofdbedoelingen, zoo alles doordringend in zijn verhaal heeft weten te verwerken, zonder de eischen van dit verhaal afbreuk te doen. Chesterton lanceert zijn ideeën, maar niet opdringerig; hij heeft er een noodzakelijk bestanddeel van het verhaal van gemaakt; zij geven er de prikkeling aan, welke nu eenmaal Chestertoniaansch is. De acht puzzles, verzameld in dit Father Brown boek, zullen de detective roman-lezers bevredigen door de ontwikkeling der origineele vondsten, maar ten volle zullen zij toch allen gewaardeerd kunnen worden door hen, die Chesterton's eigenlijke bedoelingen vermogen te verstaan.

MACLAREN (Marcus) KHARTOUM TRAGEDY. (347) 7/6. Lovat Dickson & Thompson Ltd., London.

Het is verwonderlijk dat de figuur van Charles George Gordon, de Engelsche opperbevelhebber in den Soedan, die in 1885 sneuvelde bij de inneming van Chartoem door den Mahdi, niet eerder de hoofdpersoon van een historischen roman is geworden. De tragedie van Chartoem leent zich bij uitstek tot wat de historische roman nu eenmaal is: de min of meer vrije interpretatie der historische gebeurtenissen is hier gelukkig niet al te vrij; zij komen trouwens slechts op het tweede plan. Het is allereerst Maclaren's doel geweest een karakterbeeld te geven van Gordon, en de indrukken vast te leggen welke deze merkwaardige man maakt op zijn omgeving, en op de Engelsche opinie in het algemeen. Daarin is de auteur geslaagd. We zien Gordon hier sterk uitgebeeld als de man die hij blijkbaar was: onrustig, toch zeker van zichzelf, kalm-heldhaftig, religieus voelend; iemand die zich in het beschaafde Engeland onwennig voelde, maar in de wildernis zichzelf was. De handeling heeft beurtelings plaats in Engeland en in Afrika; opvallend, maar verklaarbaar, is het dat de scènes in Engeland overtuigender zijn dan die in Afrika. Het beeld dat de schrijver geeft van de Victoriaansche hoogere standen is voortreffelijk; vooral Mrs. Jettison is een uitstekend type van een matrone uit dien tijd. Goed gezien van den auteur is de terughoudendheid waarmee het einde van Gordon wordt verhaald; het sneuvelen van den emancipator

wordt niet beschreven; het is op een Londonsche „tea-partij" dat een hooggeplaatst ambtenaar het telegram betreffende den val van Chartoem bekend maakt. Dat twee meisjes, die Gordon in stilte liefhadden, op dat oogenblik een visioen van den veldheer, bij een geruischloos zich openende deur, zien, is een inlassching van de „super-natural" die tegenwoordig geliefd is in Engelsche romans, maar die hier wel zeer misplaatst is. Volwassenen.

O'HARA (John) APPOINTMENT IN SAMARRA. (300) 7/6. Faber & Faber Ltd., London.

Als schildering van het leven in een kleine Amerikaansche stad is „Appointment in Samarra" een talentvol geschreven roman. O'Hara noemt zijn stadje Gibbsville, maar het kon elk ander plaatsje van die afmeting zijn. Het leven daar blijkt een merkwaardige overeenkomst te vertoonen met dat in elk Hollandsch provinciegat, althans wat de onsympathieke zijde betreft: scherpe afscheiding in standen en standjes, achterklap en kliekjesgeest. Heel dat wereldje leeft in dit boek; het reflecteert de oppervlakte van het leven en suggereert diep zijn wanhopige futiliteit. Het geliefde decor voor den naturalist, die O'Hara blijkt te zijn. Daar binnen, en er mee verbonden, plaatst hij de weinig verheffende, trieste levensgang van zijn hoofdpersonen, meest notabelen, als de automobielhandelaar Julian English en zijn echtgenoote. „Money and sex" zijn de hoofdmotieven, waardoor deze menschen geleid worden en het treurige einde van Julian English kan dan ook niet bevreemden. Men ontkomt niet aan den indruk, dat de auteur een bepaalde klasse van menschen, en daarmee tevens een bepaalde facet van het Amerikaansche leven, in veel opzichten juist heeft getypeerd. Om dien reden is dit een belangrijke roman, die veel verklaart in het moderne heidensche, immoreele leven. Maar stof en behandeling zijn dan ook van dien aard, dat alleen zij er kennis van kunnen nemen, die daartoe een deugdelijken reden hebben. Voor ieder ander mag dit geen lectuur zijn.

BOMMART (Jean) THE CHINESE FISH. (276) 7/6. Longmans, Green & Co. London, New-York, Toronto.

Alle ingrediënten voor een spannenden avonturenroman zijn hier aangebracht: een journalist, die als specialen correspondent op een valsch paspoort naar den Balkan reist, met als reisgenooten een agent van de secret service, een meisje dat een samenzweerster blijkt te zijn, en nog eenige lieden, wier beroepen niet bepaald de waarborgen zijn voor een monotoon leven. Het resultaat is dan ook een reeks avonturen-met-politieken-achtergrond, boeiend verteld, in een vlotten levendigen stijl. Met litteratuur heeft het verhaal niets te maken, maar het is geschikte ontspanningslectuur.

Martinus Nijhoff

door JOS. PANHUYSEN.

Men heeft zeer veel en vaak uitnemend geschreven over het werk van Martinus Nijhoff, hetgeen het opstellen van een korte karakteristiek oogenschijnlijk gemakkelijk, maar inderdaad veel moeilijker maakt. Men heeft zijn verzen gekenschetst als zeer onpersoonlijk en terzelfdertijd zeer persoonlijk en niemand, die een der bundels van dezen dichter met aandacht las, zal de juistheid van deze kenschetsing willen loochenen. Maar hoe onpersoonlijk dit werk ook zijn mag, de verklaring daarvan zal men toch moeten zoeken in het persoonlijke in den dichter zelf. Hij beziet de dingen herhaaldelijk zeer objectief van buiten af, hij geeft er schoone genre-stukken of „houtsneden" van, maar hij doet dit niet uitsluitend om zich te oefenen in zijn kunst, hij doet dit niet uitsluitend uit een drang tot weergave, hij wordt er doorgaans toe gedreven door een meer of minder bewuste nieuwsgierigheid, die een nieuwsgierigheid naar zichzelf is, naar het eigen geheim, het geheim van een persoonlijkheid, dat, in zijn wezenlijkheid, tevens het geheim van alle menschenleven bevat. Deze nieuwsgierigheid is echter niet zeer groot, niet geweldig, zij is eerder weifelend, in het geheel niet zeker van haar doel, van haar hoop, sceptisch, bij voorbaat achterdochtig. Wel gaarne zou Nijhoff een groote waarde en beteekenis hechten aan het leven, aan de aarde en den hemel, aan de dingen om hem, aan de menschheid en zoo ook aan zichzelf, maar ook omdat hij zich voortdurend confronteert aan de buitenwereld, vreest hij zich te bedriegen, zeer zelden kan hij het volle vertrouwen in zichzelf oproepen, zeer zelden „is alles schoon en alles goed". Omdat hij aan zijn eigen hoogheid twijfelt verschijnt de omringende wereld hem echter eveneens slechts zelden in haar wezenlijken luister, voelt hij zich niet met haar vertrouwd, scheidt „een stilte hem van de dingen". Wie zichzelf niet vinden kan, kan zich ook niet weervinden daarbuiten, hij mag zich een kloosterling wanen" uit den tijd der Carolingen", „een kunstenaar uit den tijd de Renaissance", of „een dichter uit den tijd van Baudelaire", hij is inderdaad doorgaans slechts een wandelaar, die de dingen en zichzelf voorbijwandelt, of zooals hij zelf ook getuigt slechts een toeschouwer.

> Toeschouwer ben ik uit een hoogen toren,
> Een ruimte scheidt mij van de wereld af,
> Die 'k kleiner zie en als van heel ver-af,
> En die ik niet aanraken kan en hooren.
>
> Toen zich mijn handen tot geen daad meer hieven,
> Zagen mijn oogen kalm de dingen aan:

Een stoet van beelden zag ik langs mij gaan,
Een mozaïekspel zonder perspectieven.

Inderdaad lijken zijn verzen ook zeer vaak een mozaïekspel en blijft het gewenschte perspectief naar zichzelf uit. Zijn werk herinnert dan eenigermate aan dat van Leconte de Lisle, of liever nog aan dat van Joseph Hérédia, het heeft iets „parnassisch", maar men zou, naar mijne meening, toch verkeerd doen hem daarom als een classicus te beschouwen. De verdeeling van moderner poëzie in klassieke en romantische brengt doorgaans en ook in dit geval veel bezwaren met zich, maar als men verdeelen wil zou men het werk van Martinus Nijhoff met meer recht romantisch noemen kunnen; veel van de behandelde onderwerpen geven daar immers aanleiding toe, maar dat niet alleen; ondanks de prachtige verstoffelijking, en al blijft het perspectief vaak uit, het zoeken naar een buitenaardsche vergeestelijking, het niet te bannen geheim blijven toch oppermachtig, altijd keert in dit werk het sneeuwen van den dood, dat naar een gelukzaligheid zou kunnen leiden, altijd kijken de oogen van den nacht heil of onheil spellend, maar duidend op een eeuwiger beteekenis, door het aardsche raam naar binnen, de onvrede met het menschenbestaan in dit dal van tranen is toch niet de Helleensche onvrede, want hij is immers niet geheel zonder verlangen en zonder hoop, eenigermate blijft altijd het geloof levendig in het „derde land".

Zingend en zonder herinnering
Ging ik uit het eerste land vandaan
Zingend en zonder herinnering

Ben ik het tweede land ingegaan
O God, ik wist niet waarheen ik ging
Toen ik dit land ben ingegaan

O God, ik wist niet waarheen ik ging
Maar laat mij uit dit land vandaan
O laat mij zonder herinnering

En zingend het derde land ingaan.

Dit leven hier in het tweede land dezer armelijke wereld lijkt den dichter te erbarmelijk en het duurt zoo lang en de dingen zijn zoo vreemd, zoo klein, en de menschen, de medemenschen eveneens. Geen heugenis kan men achterhalen van het eerste land en nauwelijks een vermoeden van het derde. De portretten, die men vindt in „De Wandelaar", „Bruckner", „Pierrot", „Maria Magdalena", „Clown", „De Troubadour", „Straatmuzikant", „Boehme", en „Het Meisje", de portretten uit den tweeden bundel „Vormen": „Memlinc", „Johannes", „De Schipper", Aubrey Beardsly", „Lilli

Green", „De Page", „Mozart", „De Kloosterling" en „Novalis" zijn vaardige soms meesterlijk geteekende figuren, maar, als men ze vergelijkt met de personen, die men eenigermate kent, ziet men al dadelijk, dat ze niet gelijken, dit is Mozart, dit is Novalis, dit is Boehme, dit is zelfs Aubrey Beardsly niet, het leven doorstroomde hen allen veel onstuimiger, het was hun rijker, bonter, vreemder misschien, maar toch ook meer vertrouwd. Het zijn niet veel meer dan fraaie schimmen. Wat in hen nog leeft is het leven van den dichter zelf. Er is slechts een enkele uitzondering daarop, het portret van de moeder, die hem het leven schonk, die hem het meest na staat, en die toch geheel anders is of lijkt dan hij, die hem dus in zekeren zin vreemd maar toch zoozeer vertrouwd is. Zij is niet sceptisch, haar scheidt geen stilte van de dingen, maar zij is met alles wat zij liefheeft verbonden tot het pijnlijke toe. In een van zijn latere gedichten noemt Nijhoff haar „schoot van vuur", in haar portret in „De Wandelaar", zegt hij van haar:

> Een klein wit vrouwtje, met nerveuse handen,
> Een steeds bewegend, steeds bewegend hart.
> Wij wisten dat in haar geleden werd
> Hetgeen zij leefde, en dat zij wist en brandde -

Het is geen wonder, dat de dichter juist hier, bij zijn moeder en in de kindsheid, die hij naast haar doorbracht, steeds meer zoeken gaat naar een schooner, ontroerder, onmiddellijker leven, want meer dan de dingen en de menschen om hem heen, is hem dit een betrekkelijke zekerheid en een bezit. Hij kan hier misschien het geheim achterhalen hoe men lijdt aan hetgeen men leeft, hoe men een „schoot van vuur" kan zijn, hoe men kan „branden". Niet geheel zonder herinnering komt men eigenlijk vandaan uit het eerste land, het land van voor de geboorte, waar Plato over spreekt in zijn „Phaidoon". Zooals Wordworth opmerkt in zijn beroemde „Ode", „Itimations of Immortality From Recollections of Early Childhood", in onze kindsheid, onze jeugd leeft nog iets van de glorie van dat eerste land na.

> Not in entire forgetfulness,
> And not in utter nakedness,
> But trailing clouds of glory do we come
> From God, who is our home
> Heaven lies about us in our infancy . . .

Later ziet de volwassene dit prachtige visioen verbleeken en wegsterven in het nuchtere licht van alledag, maar het is er toch geweest en het is hem niet altijd mogelijk het geheel te vergeten, het heeft „the glory and the freshness of a dream", maar een droom die bij tijden niet alleen schooner maar ook werkelijker lijkt dan de ontluisterde realiteit van den volgroeiden en misschien, waarschijnlijk zelfs, vergroeiden man. De verzen over het kind worden

steeds belangrijker bij Martinus Nijhoff, zij zijn zuiver en ontroerend, een verlangen drijft door hen heen dat hen bijna, maar toch ook slechts bijna, een menschelijk leven kan geven. Soms is het of het tafereel inderdaad een gebeuren zal worden, maar, hoezeer bewogen en bewegend ook, het blijft een tafereel, „Het Bruidje", „De Jongen", de kinderen uit „Kinderkruistocht", het meisje uit „Tweëerlei dood", „Het Steenen Kindje", en eindelijk ook het goddelijk kind uit „Satyr en Christofoor".

Het kleine geluk, dat klemt, „Gods eenvoudig leven", dat het gewoonste in een verheven glans laat zien, is voor den dichter wel telkens te benaderen, maar de hemel der kindsheid is voor hem voorbij.

Voor mij, ach onaanraakbaar
Wegzingend door mijn lied.

Het is heel gewoon, dat het steenen kind hem er een verwijt van maakt ongeboren te zijn, niet werkelijk ten leven geroepen. Het is waarschijnlijk hierom dat Martinus Nijhoff er zoo den nadruk op heeft gelegd, dat verzen een eigen bestaan hebben. Dat is misschien van alle verzen waar, maar die van Nijhoff wel zeer in het bizonder, zij missen namelijk doorgaans die levensonmiddellijkheid, welke ons bij een kunstwerk kan doen vergeten, dat het een kunstwerk is, en die het tafereel tot een gebeuren maakt.

Dit is eveneens het geval bij de vele prachtige Christusverzen, die in de bundels van Martinus Nijhoff te vinden zijn. De moeder van den dichter was een vrome vrouw en zij leefde den christelijken godsdienst zooals hij enkel volkomen goed geleefd kan worden, in volledig vertrouwen en in volledige overgave. Martinus Nijhoff kan dat niet meer en daarom is hem het lijdensverhaal van Christus te zeer verhaal en te weinig de verschrikkelijke, verhevene, geweldige historie. Zelfs in den laatsten bundel in „Nieuwe Gedichten", waar een grooter verinniging gekomen is, en het leven, wel beperkt, maar ontwijfelbaar sterker is geworden, is een gedicht als „De Nieuwe Sterren", waar in de lijdensinstrumenten aan den hemel verschijnen als constellaties, meer tafereel dan gebeuren.

Toch is het verlangen naar deze hoogere levenswaarde, naar het godsdienstige zeer zeker in den dichter aanwezig, evengoed als het verlangen naar het geheim der jeugd en naar een gevoeliger, onmiddellijker begrijpen van de aarde en den evennaaste. In het slotgedicht van den bundel „Vormen" een soort geestelijke eenacter, in het kleine spel „Kerstmis" laat Martinus Nijhoff deze verschillende gemoedsstemmingen of gemoedshoudingen gepersonifieerd optreden. De Edele Heer van Uytendwael verpersoonlijkt de waardeering van het eenvoudige aardsche leven, zijn Goede Vrouw, die alles klein ziet, als stukken uit een speelgoeddoos, de weifelende, sceptische afzijdigheid, het pijnlijke toe-

schouwen, de ballingschap, de kinderen, de glorie der jeugd, de heugenis van het eerste land, en de Kapelaan ten slotte het vermoeden van het derde land, het bovenzinnelijke, het godsdienstige. Martinus Nijhoff heeft in dit weinig tragische spel zijn persoonlijke tragiek beleden en hij deed het, op zijn eigen onpersoonlijke wijze, in anderen.

Ruim tien jaar geleden verscheen dit spel in boekvorm en nu onlangs eerst publiceerde Martinus Nijhoff de „Nieuwe Gedichten". Er is iets veranderd in die tien jaar, geen verandering van richting, geen ontdekking van een volkomen nieuw inzicht vindt men in deze verzen, maar zij zijn iets minder strak, iets minder houtsneeachtig, ook nu nog denkt men herhaaldelijk aan schilderijen, maar er is een ingehouden bewogenheid, in het rhythme een lichte vaartversnelling, een klank als het ondergrondsch borrelen van een bron.

Als men de dingen zoo lang en zoo aandachtig bezien heeft als deze dichter, krijgt men ze ten slotte lief, en lief om hun afzonderlijkheid, hun eenmaligheid, hun geheel eigen, geheel onvervreemdbaar karakter. Reeds in „De Wandelaar" kon men bemerken, dat Martinus Nijhoff, niet alleen maar door de taal, die hij gebruikte, een Hollander was, in „Nieuwe gedichten" echter voortdurend en zeer duidelijk. Hij heeft er zelfs de betrekkelijke grootheid van het Hollandsche Calvanisme in gebeeld, iets wat in onze moderne letteren, waar de calvanisten het wel eens wat al te eenzijdig moeten ontgelden, zeer zeldzaam is. Hij heeft het fiere vertrouwen van de uitverkorenen Gods getoond in een enkele vrouw, een toevallige verschijning, die hem aan zijn moeder herinnert, maar die toch zoo geheel anders is.

Het was een vrouw. Het schip dat zij bevoer
kwam langzaam stroomaf door de brug gevaren.
Zij was alleen aan dek, zij stond bij 't roer,

en wat zij zong hoorde ik dat psalmen waren.
O, dacht ik, o, dat daar mijn moeder voer.
Prijs God, zong zij, Zijn hand zal u bewaren.

In een dergelijk gedicht toont zich ook wat ik de aristocratie van Martinus Nijhoff zou willen noemen. Deze aristocratie is er altijd eenigermate geweest, maar in de aanvang te vaak in de schaduwzijde ervan, de geblaseerdheid; in de „Nieuwe Gedichten" daarentegen meer in haar wezenlijkheid en zuiverheid. Aristocratie is altijd eenigszins een vrijwilige beperking, een weren van het oneigene tot betere cultiveering van het eigene, een genegen waardeeren van het ons toebedeelde bezit. Vandaar ook den familiezin, aristocraten doorgaans eigen, vandaar ook het verschijnen van den broer van den dichter in deze verzen en de groote ingetogenheid, de gereserveerdheid die de eigen

dingen beschermt tegen de begriplooze blikken van oningewijden. De broer van den dichter is even aanwezig in het laatste gedicht van den bundel, in „Awater". Evenals „Kerstmis" in „Vormen", is in den nieuwsten bundel van Nijhoff het slotgedicht weer bijzonder beteekenisvol. Engelman heeft uiteengezet, dat Awater, tweemaal water beteekent en de verdubbeling van de persoonlijkheid van den dichter in deze verzen aanduidt, ik meende, dat het woord in verband stond met avatar, zooals men weet, de menschelijke verschijningsvorm van een god. In elk geval wordt in dezen accountant het hoogere, het bovenzinnelijke princiep van den mensch gegeven en zooals Engelman terecht heeft opgemerkt wordt den dichter in den droom van Awater, waarin dezen een vrouw verschijnt, nog een laatste kans getoond, die voeren kan naar de liefde, die in volledig vertrouwen en volledige overgave, de aarde zou vermogen te herscheppen. De dichter echter laat Awater achter bij een betooging van het Leger des Heils en gaat alleen op reis. Hij verliest dus zoo, voortgedreven door het noodlot, wat hij zijn laatste kans meent te zijn. Maar is het dit werkelijk? De liefde, waardoor het aanschijn der aarde herschapen wordt, is in „Nieuwe Gedichten" nog niet aanwezig, maar een grootere genegenheid, een zekere verinniging wel, en iedere reis, ook de reis, die de dichter in „Awater" aanving, kan een ontdekkingstocht zijn.

Martinus Nijhoff: Nieuwe Gedichten. Em. Querido's Uitg. Mij., Amsterdam.
Bij mijn vorig artikel viel de uitgeversvermelding van het uitstekende werk van Christopher Hollis: Sir Thomas More weg. Dit werd uitgegeven bij Sheed and Ward. 31 Paternoster Row, London.

BOEKENSCHOUW

ROLAND HOLST - VAN DER SCHALK (Henriette) POëZIE EN MAATSCHAPPELIJKE VERNIEUWING. (95) *f* 0.85. v. Loghum Slaterus. Arnhem, 1935.

Deze brochure verscheen in de serie: Religieus-socialistische Vragen. De schrijfster zegt hier belangrijke dingen en trekt grootsche lijnen door de voorbije eeuwen. Zij heeft een open zin voor al wat grootsch en bewonderenswaardig is. Hoewel zij geen orthodoxe Marxiste is, zit haar toch nog zooveel historisch materialisme in het bloed dat de lezer doorloopend met critischen zin moet lezen en hier en daar corrigeeren. Aan ontwikkelde menschen biedt zij echer veel leerzaams.

WILLAM (Franz) HET LEVEN VAN JEZUS IN HET LAND EN BIJ HET VOLK VAN ISRAEL. Vert. door A. van Welsem. (558) *f* 2.50 en *f* 3.25. Goedkoope uitgave. Foreholte, Voorhout.

Moge dit prachtige leven van Jezus in deze goedkoope uitgave in nog meer handen komen.

De Geesteskentering van onze dagen

door Dr. B. M. BOEREBACH.

II

Een eindigende jeugd

De verschijning van de twee voorname romans l'Ordre et la Joie in 1929 beteekende niets minder dan de bewustwording, dat de in de wereld bestaande wanorde en de velerlei tegenstrijdige vormen, waaronder zij zich openbaarde, haar oorsprong vonden in een verval van geestelijk leven en voornamelijk in een verval van de deugd der naastenliefde, langs welke alleen het geestelijk leven het tijdelijke vermag binnen te dringen en dit ten slotte aan zijn wet onderwerpt.

Deze verschijning beteekende ook het einde of het naderend einde van een tweespalt, die sinds den oorlog het Fransche geestesleven gespleten hield. In een sfeer van onbehaaglijkheid had het meerendeel der jongeren zijn geest gesloten voor de ouderen en een kloof gaapte tusschen het geslacht van hen, die volwassen werden in de oorlogsjaren of onmiddellijk daarna en degenen, wier geslacht grootendeels ten offer was gevallen aan land en volk. De eersten waren opgegroeid in sleur en onwetendheid. En sleur en onwetendheid maken blind en doen vergeten, dat de menschelijke natuur uit zichzelf niet tot orde, maar tot wanorde voert. Politiek en maatschappelijke orde toch zijn een vlucht van het menschelijk vernuft en vermogen zich slechts te handhaven door een gestadig aanwenden van deugden, zoowel verstandelijke als zedelijke. Wanneer vier jaar lang over een gevestigde orde, over harten en zielen een stormwind gewaaid heeft van smarten, angsten, ongerustheid en dood, moet men zoo stompzinnig zijn als de na-oorlogsche staatslieden dat waren, om niet te begrijpen, dat het meerendeel der geesten, zij het al dan niet bewust, alle menschelijke vraagstukken van gewicht weer in het geding zal brengen en dat zij weinig vermogen te reageeren tegen een uit de omstandigheden gegroeid scepticisme. Er waren duidelijke woorden en sprekende daden noodig geweest om dit scepticisme te stuiten en de steunlagen van een veelal, geschokt geloof te verhechten. Men weet echter, waartoe de wereld kwam. Tot politieke anarchie, vertienvoudiging van het aantal millionnairs en dertig millioen werkloozen en tot een jarenlange houding van stompzinnige passiviteit tegenover deze monsterachtige feiten, tot een lijdzame aanvaarding van den kant van allen, die met een vergeten eigener belangen hulp hadden behooren te bieden.

Wat de gevolgen van de verwoestende werking dezer factoren in kinderzielen zullen zijn, laat zich begrijpen. Daniel-Rops zegt het ons in zijn „Années Tournantes":

„Zij ondervroegen zich-zelven omtrent hun eigen persoonlijkheid; zij ondervroegen zich betreffende den mensch, die zich aan hun oog openbaarde onder een beeld, zoo verschillend van datgene, wat hun vaderen hadden gezien; zij ondervroegen zich over het leven, waarvan de aanblik en de grondslagen niets meer gemeen scheen te hebben met die, welke men in de boeken onderwees; over het menschelijk lot, dat in de omstandigheden, waaronder zij leefden, voor de meesten tot iets dreigends en iets absurds was geworden. En van deze ontleding bleef hun nauwelijks iets anders over dan één groote vraag, en een nog grooter ongerustheid."

De hoofdoorzaak van deze laatste omstandigheid lag wel hierin, dat zij te midden der universeele nood absoluut alleen waren. De oude leeraren, die de gemobiliseerden vervingen, wisten geen toegang te vinden tot de jonge geesten. Daniel-Rops zegt ook, hoe bij hun intrede in het leven, het begrip van leiderschap en zijn correlatief gehoorzaamheid, — welke begrippen de scholier voor het eerst belichaamd ziet in zijn leeraar, wanneer deze op de hoogte van zijn taak is, — onbegrepen aan hen voorbijgingen.

En onmogelijk was het hun ook, om deze begrippen in de familieschoot te ontdekken. „Een vader aan het front; een moeder, bij voortduring doorspookt door ongerustheden en zorgen. Of wel een te oude of zieke vader, gelijk te stellen met de oude leeraren. Ook dáár vonden wij niets."

Wij zouden, op grond van menige getuignis, hieraan de aàrd van het ontvangen onderwijs nog willen toevoegen. Dit toch droeg hetzelfde karakter als de perscampagnes, die zich bepaalden tot het debiteeren van een nimmer aflatende reeks van zoogenaamd-patriottische stupiditeiten, waarmee men het moreel van de niet-strijders trachtte te handhaven. Het is voldoende de verbeten woede te kennen, die de lectuur van deze huichelachtige, extravagante en gezwollen krantentaal aan het front wekte, om zich er eenigszins rekenschap van te geven, welke „bourrage de crâne", de onvolgroeide geesten der scholieren hadden te ondergaan: Hadden te ondergaan tot op den dag, waarop zij zich tegenover de naakte, meer menschelijke, en meer bloedige werkelijkheid zagen. Totdat de oorlog vrij onverwacht een einde nam.

„Les aînés rentrèrent. Ils ne nous dirent rien. Nous les regardions agir, nout guettions le moment où ils parleraient . . . . . Si une coupure, souvent pénible, s'est marquée entre deux générations immédiatement voisines, la cause en est dans cette déception: nous qui n'avions pas eu de maîtres dans notre enfance, nous espérions confusément beaucoup de ces aînés qui revenaient

du front. Nous attendions d'eux enfin la satisfaction de ce besoin d'affection, de soumission, de confiance que nourrit tout adolescent. Aucun porte-parole n'est venu à nous en leur nom." Met deze woorden karakteriseert Daniel-Rops de tragiek van het wederzien.

De ouderen keerden weer, maar zij bleven sprakeloos. Sprakeloos onder het leed, dat zij doorleefd hadden, sprakeloos bij de tooneelen van aan razernij grenzende vreugde, die zij aanschouwden. Zij begrepen die anderen niet en velen hunner waren weergekeerd met de schrikbarende gedachte, dat er wellicht geen waarheid was, want „l'obus qui s'écrase dans un groupe ce n'est pas tant qu'il tue, mais il fait le vide sous les crânes, où rien ne résonne plus ensuite," zegt de oud-strijder Brice Parain in zijn „Essai sur la misère humaine".

De afstand tusschen de jongeren uit de twintiger-jaren en het oudere geslacht was te groot, dan dat zij eenige verdraagzaamheid konden verwachten van de zijde der „génération sacrifieé." In plaats van den jongen tot voorlichting te dienen, werd hun proces aanhangig gemaakt en de instructie daarvan met de grootst mogelijke gestrengheid gevoerd. Geen beschuldigingen van zelfgenoegzaamheid, cynisme en verwaten onbeschaamdheid werden te zwaar bevonden. Aan den geest der jongeren voorbijgaande, hield het oordeel der ouderen op bij een gebaar, een modegril. Was het ook al waar, dat de vrijpostige houding der jongeren eenige verwijdering schiep, even waar is het, dat dezen veroordeeld werden op grond van kort haar of te korte rokken, Schiller-hemden, wijde broeken of te snel rijdende wagens. Omdat sommigen hunner het karakter dezer dingen overdreven, kreeg iedere door hen aanvaarde nieuw-modische schepping aanstonds iets uitdagends, dat a priori ieder sympathiegevoel onmogelijk maakte en wederzijdsch begrijpen uitsloot.

De tijd bracht ook hier gelukkig zijn verzachting: gebaren en manieren, die zich niet konden acclimatisereen, vielen automatisch weg, terwijl andere modescheppingen, welke in den beginne menige schimp in schampere lach gewekt hadden — hoornen brillen en Danton-kragen — tot anonyme gewoontes werden.

En ook de veel gesmade geest der jongeren corrigeerde zichzelf, toen dezen de groeikoorts eenmaal te boven waren. Trouwens degenen, die zoo bittere verwijten deden hooren aan hen, die voor enkele jaren aan den invloed van een Gide, een Proust en een Montherlant onderhevig waren geweest, vergaten veelal, hoe zij eenmaal zelf den invloed van een Renan, een Nietszche en een Barris — eerste manier — niet hadden weten te weerstaan. Langzamerhand verdwenen tics, manies en uitdagende zelfverzekerdheid en de bekende na-oorlogsche litteraire thema's vonden geen echo meer bij de tijdgenooten.

Het was een aanlokkelijk ding, om na te gaan, waàrin die ge-

rijpte geest van een eindigende jeugd tot uiting kwam en welke nieuwe ideeën de ervaring en het eerste onderricht der geestelijke en der economische crisis hadden doen geboren worden.

Een enquête, die de heeren Guy Laborde en Raymond Millet in 1931 in een maandblad hielden, welke wees op een nuttige en karakteristieke herziening der waarden, zooals de na-oorlog die valschelijk gerangschikt had. De jongeren hadden bars en dancings verlaten en waren eveneens den tijd voorbij, waarin zij het noodzakelijk meenden hun persoonlijkheid op agressieve wijze te doen gelden. Het feit dat deze enquête niet onder beroepslitteratoren werd gehouden, maar onder al degenen, die als representatief konden gelden voor hun geslacht, deed de verklaringen misschien aan duidelijkheid en scherpte verliezen, maar deed haar ontegenzeggelijk aan onbevangenheid, aan oprechtheid en openhartigheid winnen. En wat vooral trof, was de zin voor evenwicht — de oude „esprit de mesure", de zin voor verantwoordelijkheid dezer velen, hun verlangen ook hun menschenplichten zonder grootspraak en nederig te vervullen.

De ongerustheid, welke uit de antwoorden sprak, was noch twijfel, noch onvruchtbare ondervraging van eigen ik, maar geheel gekeerd naar het inwendig leven. Politieke, economische of maatschappelijke ongerustheid — soms nog verzwaard door de zedelijke crisis, waarin de meest beproefde dogmatische waarheden aan wankeling onderhevig schijnen — moge hun geest beroeren, zij blijken er, vóór alles, op uit het ontvangen onderricht aan het werkelijke leven te confronteeren, teneinde daaruit een waarheid te distilleeren en een gedragslijn af te leiden.

Ik geef toe: hier is nog van veel onzekerheid sprake, maar zeker is, dat deze allen bereid waren, de toekomst met rustigen en vastberaden geest onder de oogen te zien, al gaat hun verlangen dan uit naar een maatschappelijke orde, waarin meer plaats is voor menschelijkheid en vrije ontplooiïng der menschelijke persoonlijkheid en al staan zij afwijzend tegenover een verstoffelijkt — egoïstische maatschappij, geregeerd door geld en verworden parlementarisme, als veelal in onze dagen het geval was.

Wanneer dèze geestesgesteldheid aanwezig is — en zelfs de jong-socialisten trachten moeizaam laatstgenoemde elementen in hun marxistische opvattingen een plaats te geven, is het terrein alleszins geëffend voor een opheffing der tegenstellingen tusschen een nieuw-gegroeid en een voorgaand geslacht.

* * *

Een geestesbeweging, als die, welke Frankrijk na den oorlog beroerde, bleef vanzelfsprekend niet tot dit land beperkt.

Ook in Duitschland was sprake van een ware philosofische wedergeboorte met spiritualistische en godsdienstige tendenzen.

Het is goed dit nog eens te zeggen in een tijd, waarin de

Hitleriaansche beweging door zijn ongeëvenaarde dynamische kracht heel Duitschland in een nazi-kamp herschapen schijnt te hebben.

Als het nationaal-socialisme door zijn nieuwheid en originaliteit alle jeugdige energieën tot zich getrokken heeft, als de Diessrist-theorieën van deze staatsleer heel een volk plots schijnen verleid te hebben tot een aanvaarding van haar jammerlijke bekrompen geestes-discipline, dan neemt dit zonderling gebeuren toch niet weg, dat er tot voor zéér kort — ik spreek van de jaren 1931 en 1932 — andere geestesbewegingen gaande waren, die een stevigen greep over de geesten hadden en die een betere toekomst dan het heden deden verhopen.

De wedergeboorte van het spiritualisme — na de geestes-ontwrichting van de onmiddellijke na-oorlogsjaren — deed zich voor door geheel het land en bijzonderlijk in Rijnland, toen de vernederde hoogmoed de ontoereikendheid en de mislukking van Kantraansche en Hegeliaansche theorieën had moeten erkennen.

En deze heropleving van de christelijke wijsbegeerte omvatte tegelijk een stuwen naar politiek en maatschappelijke vernieuwing, daarop gebaseerd, in het zekerheidsbesef, dat dèze opvatting alleen West-Europa het harde bolsjewistische experiment kon besparen.

Men begreep, dat een politieke en maatschappelijke vernieuwing slechts op wijsgeerigen grondslag kon berusten.

Deze tweeërlei beweging, die van de terugkeer tot de oude Katholieke disciplini en die van een zoeken naar een racistische wijsbegeerte — minder onnoozel dan die, welke werd neergelegd in Rosenbergs „Mythos" — beantwoordt in haar dieper wezen volkomen aan de geestesevolutie van dit land. Zij is als het levens-rhythme van dit volk, dat nog immer heen en weer geschommeld wordt tusschen zijn oorspronkelijk heidendom en de hoogere wet van zijn doop, zonder dat het er nog in geslaagd is deze beide met elkaar te verzoenen.

Deze wet en dit rhythme vinden wij terug in de merkwaardige en in veel opzichten bewonderenswaardige geestesstrooming der Duitsche romantiek — op zoo karakteristieke wijze ontleed door Georges Goyau in l'Allemagne religieuse —, waarin wij naast het suggestieve pogen van een Görres en een Möhler een poging tot rechtvaardiging van het meest bekrompen nationalisme en racisme moeten zien in de wijsgeerige theorieën van Fichte en een Hegel.

In zeer veel opzichten trouwens beteekent de politieke en verstandelijke revolutie van het tegenwoordig Duitschland een hervatting en voltooiïng van de groote romantische beweging van 1815 en het is dus geenszins verwonderlijk, dat wij in onze dagen

opvolgers en discipelen van Fichte op het voorplan van het politiek tooneel vinden.

Maar tot voor kort zagen wij er ook Katholieken, die zich hadden voorgesteld de volle vruchtbaarheid en nieuwheid der geestes-anticipaties van een Görres en een Möhler in het daglicht te stellen en verscheidene jaren vleiden wij ons met de hoop, dat dank zij hun arbeid, Duitschland spoedig een vernieuwd Katholicisme zou kennen, dat levendiger en dieper dan het Katholicisme, dat op de 16e eeuwsche Renaissance was gevolgd, een organisch en veroverend geheel zou zijn, in staat om geheel in zich op te nemen, om zich te assimileeren, wat er wettigs is in de rocistische en particulistische aspiratie's, welke het Duitsche geestesleven kenmerken.

BOEKENSCHOUW

SCHNEIDER (Oda) HET PRIESTERSCHAP DER VROUW. (100) *f* 1.10 en *f* 1.75. Uit het Duitsch vertaald door Anton van Wessem pr. Met een voorwoord van Prof. F. Frencken pr. Fidelitas, Amsterdam.

Een boekje waarin langs den weg van overpeinzing en rustige opbouwing aan vrouwen en meisjes wordt voorgehouden hoe zij kunnen deelnemen aan het oneindige werk der verlossing. Voor ontwikkelden aanbevolen.

NAT (Dr. J.) GESCHIEDENIS VAN HET OUDE OOSTEN. (246) *f* 2.75. Wereldbibliotheek. Amsterdam, 1935.

Dr. Nat verhaalt hier in een paar honderd bladzijden de geschiedenis der oude Aziatische en der Nijlvolken en illustreert zijn verhaal met vele reproducties. Een populair-wetenschappelijk werkje dat goede diensten kan bewijzen. De schrijver is voorzichtig genoeg in zijn conclusies, wat in dèze wetenschap een zeer prijzenswaardige eigenschap is. Een zoo fragmentarische geschiedenis als deze stelt den lezer die aan volledige en afsluitende historie gewend is, gemakkelijker te leur; de lezer verwachte dus geen „lückenlose" beschrijving van het verleden. De katholieke lezer vergete niet dat schrijvers over deze oude geschiedenis (ook Dr. Nat, meen ik) doorgaans niet in de openbaringswaarde van den Bijbel gelooven. Met deze correctie kan het boekje ook voor hem een goede handleiding zijn.

JAAR (Het) 1934. WERELDGESCHIEDENIS. Algemeen overzicht door Dr. M. van Blankenstein. Foto's verzameld en van onderschriften voorzien door L. Cohen. (145) *f* 1.90 en *f* 2.50. De Torentrans, Zeist.

Weer is het algemeen overzicht, nu van het jaar 1934 verschenen waarin een korte beschouwing over de wereldpolitiek, eenige spotprenten van den laatsten tijd en foto's van de voornaamste gebeurtenissen. Voor hen die binnen korten tijd op de hoogte willen zijn van een stukje wereldgeschiedenis van 1934 een handig boek.

I. In 1927 richtte de revue „Sur la Riviera" tot een aantal schrijvers de vraag, welk grafschrift zij voor zich zouden wenschen.

De gravin de Noailles wenschte op haar graf den versregel van Corneille: Et le zèle du coeur habite encor les cieux.

Franc-Nohain, de schrijver van „Fables", stelde het volgende voor: Quelques fables. . . . un peu de sable. .

Blasco Ibanez had er nooit over nagedacht.

Paul Souday, de destijds bekende criticus van Le Temps, was tevreden met: Paul Souday, homme de lettres.

Raymond Clauzel, journalist, zag graag op zijn graf geplaatst de woorden: Parti sans laisser d'adresse . . . . ofwel: De la pierre à l'étoile.

Een ander schrijver-journalist voelde voor het volgende: Pour les interviews, s'adresser à l'étage au-dessus.

De romanschrijver Arnould Galopin wenschte dit grafschrift:

Cette fois, c'est bien le mot Fin
Et non plus: la suite à demain.

De dicher Leconte verlangde het volgende: Sébastien-Charles Leconte, buveur d'eau.

Een ander dichter koos de verzen:

La vie était belle . . . . . .
Saluons la mort.
Que nous promet-elle?
Une escale au port.

II. Men heeft in de couranten kunnen lezen, welk een ontstemming het passeeren van Paul Claudel bij de laatste verkiezing der Académie Française gewekt heeft. Hij ontving zooveel sympathiebetuigingen dat hij verklaarde: Nooit heb ik gedacht dat een échec zooveel felicitaties kon bezorgen.

In de Kölnische Zeitung schrijft Karl Vossler over de Académie het volgende:

„Eine Körperschaft von gesetzten Männern, die wohl nie aus der Nähe einen Jüngling zu sehen bekommt, die immerzu auf Würde und Haltung bedacht sein musz und zur Hüterin der reinen Sprachform, das heiszt des geistig überwachten Ausdrucks der menschlichen Gefühle und Phantasien bestellt ist, hat es schwer, nicht zu verknöchern: um so schwerer, wenn sie sich wie die französische Akademie gehalten und verpflichtet sieht, mit einem verhältnismäszig starren und engen Sprachbegriff zu arbeiten. Ihr Gründer und Schutzherr, der Kardinal, wurde wohl hin und wieder von dichterischen Anwandlungen geneckt, aber in der Hauptsache dachte er staatsmännisch und erblickte in der Sprache und im Schrifttum seines Volkes ein Werkzeug der innern Ordnung und der Herrschaft nach auszen, der Weltherrschaft womöglich. An mundartlichen Verzweigungen und geschichtlichen Verwandtschaften der französischen Sprache mit andern lag ihm wenig. Einheitlich, regelmäszig, unmiszverständlich, wirksam und möglichst wenig wandelbar in Raum und Zeit wollte er sie haben. Die Uniform ihr anzuziehen und kleidsam und sauber zu halten, war nach seinem Sinn die Aufgabe der Akademiker. Er stand mit seiner Denkart nicht allein. Seit der Humanismus und die Renaissance aus dem politisch zerrissenen Italien in das monarchisch gefestigte Frankreich eingezogen waren, galt bei führenden Gelehrten und Dichtern, wie Claude de Seyssel, Henri Estienne, Du Bellay, Ronsard Malherbe usw. die Veredlung der Landesprache, die Feststellung ihrer Rechtschreibung und Grammatik, die Verbuchung und Säuberung ihres Wortschatzes, die Vereinheitlichung ihrer Aussprache nicht blosz als eine nationale, sondern geradezu staatliche Angelegenheit."

STIERNSTEDT (M.) VIER LEVENS. Vert. door N. en A. Basenau. (373) *f* 2.90 en *f* 3.90. Meulenhoff. Amsterdam, 1935.

Deze roman van de Zweedsche schrijfster Mariska Stiernstedt munt uit door frischheid en oorspronkelijkheid van vinding. De uiteenloopende levens van vier kinderen worden erin verhaald en dit op een wijze die weinig of niets heeft van het gewone romanschema. Grillig en onberekenbaar als het werkelijke leven is de toekomst dezer kinderen, om wie de schrijfster een sfeer weet te scheppen, die den lezer onmiddellijk opneemt en boeit ten einde toe. Die eigenaardig epische toon die zoovele Scandinavische dorpsverhalen kenmerkt en ze opneemt in een atmosfeer van hoogere algemeene menschelijkheid, is ook hier aanwezig. De schrijfster verstaat de kunst aan haar helden iets mede te deelen van dat bijzondere, persoonlijke dat blijvend interesse wekt. Kortom zij verstaat de kunst een roman te schrijven, allermenschelijkste situaties en lotgevallen te scheppen. Zij behandelt deze situaties echter met een vrijheid die het boek voor onrijpe lezers ongeschikt maakt, zoodat het niet in jonge handen mag komen.

MILLER (Caroline) STOERE ZWOEGERS. Vert. door G. van Nes-Uilkens. (400) *f* 3.75 en *f* 4.50. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Caroline Miller is een Amerikaansche die het leven eener voortrekkersfamilie in Georgië uit de eerste helft der negentiende eeuw heeft te boek gesteld. Het lange verhaal is geen ongewoon litteraire verrassing, maar een aangenaam te lezen relaas van het kolonistenleven. Het is half idylle, half reportage. De schrijfster moet uit kolonistenmilieu stammen om dit leven van zoo nabij te kunnen schilderen. Den rustigen verhaaltoon houdt zij ten einde toe vol zonder ooit vervelend te worden, zonder ooit tot geweldige spanningen te voeren. Haar figuren staan langzamerhand lijfelijk voor ons en spelen het verhaal verder af: alles heeft in onmiddellijke nabijheid plaats, wij kennen elke bloem, elke plant uit de omgeving. Zoodoende is het boek niet een grootsche, meeslepende verbeelding geworden, maar een bekoorlijk en zeer menschelijk, een doorzichtig verhaal van lotgevallen, die niet al te ver van het elken dag mogelijke afliggen. Tachtig of negentig procent der lezers zullen dit boek met genoegen sluiten. Voor volwassenen.

SUGIMOTO (E.) EEN JAPANSCH HUWELIJK. Vert. door J. E. Kuiper. (295) *f* 2.90 en *f* 3.90. Meulenhoff, Amsterdam.

Dit met uiterste fijnzinnigheid geschreven boek geeft ons eenig idee van de denkwijzen en gewoonten in de Japansche hoogere wereld. Het is een eenvoudig, ongecompliceerd verhaal, maar in zijn eenvoud van een groote zuiverheid en natuurlijkheid. Westersche romans lijken grof en onbeholpen naast dit strenglijnige, doch ceremonieuze en gevoelige boek. De strijd tusschen Oost en West, tusschen oud en nieuw, tusschen vereuropeanizeering en Japansche zeden is hevig in deze families en geeft aan den roman een eigenaardigen achtergrond. Of Etsu Sugimoto haar boeken in het Japansch of Engelsch schrijft, is uit deze vertaling niet te achterhalen. Het boek zal wel uit het Engelsch overgezet zijn. Maar de sfeer is volkomen Japansch en inheemsch. Een lichte melancholie ligt erover heen en de vormelijkheid en beheerschtheid die deze menschen eigen is, verhindert alle Westersch realisme. Het boek is als een sobere, delicate penteekening; alles wordt meer gesuggereerd en aangeduid dan breeduit beschreven. Een roman die niemand zal teleurstellen.

SCHENDEL (Arthur von) DROGON. (142) Tweede druk. Met een voorwoord vooraf door A. Diepenbrock. Meulenhoff, Amsterdam.

In 1894 verscheen dit romantische verhaal voor het eerst, in 1935 volgt een herdruk. Van Schendel schrijft hier reeds zijn verzorgd, klassiek proza. Aan dèze romantiek echter, die haar stof zocht in een middeleeuwsche mengeling van zachtheid en wreedheid, weelde en armoede, geloof en toovenarij, van demonisme en genade, is hij wel ontgroeid. Er is nog veel schemerends en conventioneel-romantisch in dit verhaal, maar als voorlooper van van Schendels later werk heeft het een eigen bekoring. Het is zeer smaakvol uitgegeven. Volwassenen.

GEVERS (Marie) MUZIEK IN DE MEINACHT. (329) *f* 2.90 en *f* 3.50. Ned. bewerking van Dr. M. J. Premsela. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Marie Gevers is een vlaamse schrijfster, die zich in 't frans uitdrukt, en daarin zo goed slaagt, dat ze met dezen roman den prix populiste verdiende. Ik noem haar een vlaamse schrijfster, omdat zelfs uit deze noord-nederlandse vertaling het vlaamse sentiment, vlaams natuurgevoel en vlaamse volkszin op iedere bladzijde doorschemert: alleen de vlaamse humor is door de franse rationaliteit enigszins opgedroogd. De beschrijving, waarin het gebruik van de eerste persoon het autobiographisch element sterk suggereert, stelt trouwens een fransopgevoede, onder fransen invloed staande familie te midden van een zuiver vlaamse „populistische" omgeving. Als opgroeiend meisje, scherp luisterend naar de praatjes der omgeving, vangt de schrijfster bij stukken en brokken de geschiedenis op van de half-pathologische,

half-poëtische liefde tussen een tuinman en de vrouw van den ontvanger: het dorpsschandaal. Op kunstige wijze wordt deze geschiedenis uit kleine episoden opgebouwd en verweven met haar eigen stil-poëtische natuurbeleving en het dagelijks leven van het gewone vlaamse dorp. De dichterlijke weergave van de waarneming wordt echter te weinig in verband gebracht met een dichterlijke waardeering van de werkelijkheid: een te strakke objektiviteit is de zwakke kant van dezen roman. Daarom is hij alleen geschikt voor meer ontwikkelden.

BOO (Sigrid) O HEERLIJK LEVEN! Vert. door M. J. Molanus-Stamperius. (238) *f* 2.25 en *f* 2.90. Veen, Amsterdam.

De Noorsche schrijfster Sigrid Boo is een auteur die zeer goede en zeer leesbare ontspanningslectuur schrijft. Haar boeken gaan niet zoo heel diep, maar ze lezen aangenaam. „O Heerlijk Leven!" is het relaas van een verblijf in een T.B.C.-Sanatorium. Een meisje uit Oslo vertoeft hier eenige maanden en het lief en leed dat zij daar ondervindt, vormt den inhoud van den roman. Sigrid Boo vertelt dit alles levendig en vlot; zij penseelt kleurig en treffend en de lezer verveelt zich geen oogenblik. Het meisje is verloofd met een Oslosch student, weldra arts en de liefdedraad, die door het verhaal loopt, verhoogt nog de mogelijkheden van spanning en verwikkeling. Alles bij elkaar een ontspanningsroman van de beste soort. Voor elk volwassen lezer.

DE UILENREEKS. PEERKE DEN HAAS door Ant. Coolen.
DE OVERKANT door Tony de Ridder.
VARIATIE OP HET THEMA VROUW door C. J. Kelk. *f* 0.75. Bigot en van Rossum. Amsterdam, 1935.

Deze Uilenreeksboekjes, waarvan Peerke den Haas een herschreven novelle van Coolen is, behelzen behalve Coolen's boekje, niet veel belangrijke, menschlievende beschouwingen en Kelk wat zwoele uitweidingen over het Thema Vrouw. Coolen's novelle — vroeger bekend als Peerke dat Manneke — is een goed verhaal in al te naturalistischen trant. Voor volwassenen lezers.

UNDSET (Sigrid) HET VERHAAL VAN VIGA-LJOT EN VIGDIS. Vert. door A. Thiry. (213) *f* 1.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Dit verhaal verscheen reeds vroeger in Nederlandsche vertaling bij „De Gulden Ster" te Amsterdam onder den titel: Vigdis, Gunnars Dochter. Het is geschreven in primitief epischen stijl, kort, raak en eenvoudig, kroniekachtig. Geweldige hartstochten laaien op in dit boekje en slechts een ongewoon talent kan deze ontstellende gebeurtenissen ons zoo nabij brengen dat wij ze ondergaan in hun volle menschelijkheid. Het verhaal speelt in den tijd der kentering van heidendom en Christendom. Dit kleine meesterstuk was voor de schrijfster als de aanloop tot haar groote romans Kristin Lavransdochter en Olav Audunszoon. Met voorbehoud.

WISSOTZKY (A.) TEL-AVIV. Vertaald uit het Russisch door Dr. Boris Raptschinsky. (320) *f* 2.90 en *f* 3.90. W. J. Thieme en Co., Zutphen.

Een sterk historisch verhaal. Het begint, als een roman, als een gezelschap uit Rusland gevluchte jonge Joden onder weg zijn naar Palestina, om daar hun heil te zoeken. Al spoedig echter laat de schrijver zich het verhaal in historischen zin ontwikkelen. Hij geeft een heel goed overzicht van de ontwikkeling van het tegenwoordige Palestina en van de vele ervaringen, die de bevolking heeft moeten ondergaan. Dan is er nog de rol, die Engeland in dit land gespeeld heeft en nog speelt en talrijke andere vraagstukken, zooals bijv. het vraagstuk van de goedkoope Arabische werkkrachten. Het

boek is echter nooit wrang, doch doordrenkt met een sterk idealisme en een weldadig aandoend optimisme.

KOENEN (Marie) HET NIEUWE BEGIN. (263) *f* 1.90 en *f* 2.75. Paul Brand. Hilversum, 1934.

Met „de Moeder" behoort dit werk wel tot de beste Limburgsche romans, welke deze verdiend populaire schrijfster haar dankbaar publiek geschonken heeft. Ook de intrige van dit boek ligt een weinig terug in het verleden. Het is of de schrijfster wat schuw is voor hedendaagsche problemen. De idylle van den schuchteren jongeman en het kordate meisje, die elkaar eindelijk vinden, om van het leven een nieuw begin te maken, komt in het fijn gestyleerde proza volledig en gaaf tot zijn recht. Er verschijnen tegenwoordig maar weinig boeken, die men iedereen graag in handen zal geven. „Het nieuwe Begin" is zoo'n goede uitzondering. Moge het in katholieke milieus veel gelezen worden.

KÖRMENDI (Ferenc) VIA BODENBACH. (315) *f* 3.90. Uit het Hongaarsch vertaald door M. H. Székely-Lulofs. H. Becht, Amsterdam, 1935.

Behalve een bewonderenswaardige technische vaardigheid, die driehonderd bladzijden schrijft over een reis van vier elkaar onbekende personen, in een coupé reizend van Boedapest naar Bodenbach zonder de aandacht te doen verslappen, bezit dit werk geen goede eigenschappen. Het leven is niet veel meer dan een sensatie van sexueelen aard, Freudiaans gewroet in de sexuele ontluiking van een jongensziel en platte lust in oudere mensen vormen het stramien van dit verhaal, dat daarom als voor iedereen ongeschikt moet veroordeeld worden.

BOTTOME (Phyllis) UIT DE WERELD VAN HET ONBEWUSTE. (379) *f* 3.75 en *f* 4.50. Geaut. vert. van J. E. Gorter-Keyser. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Eigenlijk is dit een gewone liefdesroman met de verwikkelingen van driehoek en ongebonden vrouwelijkheid, die daar nu eenmaal bijbehoren. Het ongewone ligt in de sfeer van een krankzinnigengesticht, dat zijn invloed uitstrekt over de daar werkzame medici en hun omgeving. Ongewoon is misschien wat veel gezegd. Want de psycho-analytische ontleding van de onbewuste verwantschap met het abnormale, vooral als dit nabij genoeg is, om zich direkt te doen gelden, is in de tweede- en derderangslitteratuur eer mode dan ongewoon. Het ongewone ligt eerder in het betrekkelijk succes dezer poging, in de schijnende natuurlijkheid van het onbewuste proces. Behalve dan zeker in de krankzinnigheid van Sally, waar de gemaaktheid er duimen dik opligt. De psycho-analyse brengt een ontleding van eigen en vreemde gevoelens door de handelende personen natuurlijk mee. Engelse voorliefde voor quasidiepzinnig geredeneer grenst hier aan oppervlakkig freudisme: Meredith in freudiaanse miniatuur.

Dat niet alles gezond is in deze beschouwingen, spreekt van zelf: het kwade wordt teveel vereenzelvigd met het abnormale. Maar het normale wordt toch gezien in een gezonde huwelijksverhouding van geestelijk-gezonde mensen. Voor volwassenen.

RING (Barbra) ALYS VAN ELDJARSTAD. Vertaling uit het Noorsch door Letta Hingst. (222) *f* 2.75 en *f* 3.75. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Door de wijze waarop Barbra Ring haar moeilijk gegeven heeft uitgewerkt, openbaart zij zich als een fijnvoelend psychologe en goed vertelster. Het hoofdthema van „Alys van Eldjarstad" is het zieleleven van het meisje Alijs. Zij is eenigszins mismaakt, voelt dat haar moeder haar begrijpt, maar evenzeer, met het zeer scherpe aanvoelingsvermogen van dergelijke menschen, dat haar vader, de knappe, kern gezonde domineé Kruke, eenige antipathie voor haar koestert, die hij wel tracht te onderdrukken, maar die zijn dochter toch instinctief zich realiseert. Het tragische van deze situatie

verdiept zich, wanneer de domineé, na het overlijden van zijn vrouw, een tweede huwelijk zal gaan sluiten met een knap jong meisje, vriendin van Alys. Voor het zoover is, komt het conflict, waardoor de domineé zijn dochter weer nader komt, maar dan gebeurt ook juist de droeve climax.

Het rustige, Noorsche dorpsleven is het decor waarbinnen deze levensgeschiedenis is gevat. Het wordt alles verteld met distinctie en fijn gevoel; voor volwassenen een mooi staal van Noorsche romankunst.

De vertaling, in vereenvoudigde spelling, is zeer goed.

WASCH (Karel) VISSCHERS DER MENSCHEN. (241) *f* 1.75. en *f* 2.50. Wereldbibl. Amsterdam, 1935.

De titel van dit werk bevat reeds een lichte profanatie, die verzwaard wordt door in het motto de H. Schrift zelf te citeren. Dit gebrek aan goede smaak doortrekt het hele werk: alles is te gekunsteld, te schematisch, te gewild heftig, te doorzichtig in zijn verloop. Natuurlijk moet de hoofdpersoon onder den invloed komen van het genie en door tegenslagen onafhankelijk worden; natuurlijk moeten deze tegenslagen iemand wanhopig maken en op den duur overwonnen worden door noodlot en energie; natuurlijk mag de kuise man niet vrij blijven van sexuele experimenten, die zijn innigste wezen niet beroeren enz. Aan niemand aan te bevelen; geoorloofd voor ontwikkelden.

KELLER (Paul) DROOMEN ZIJN BEDROG. Een sprookje voor groote menschen. Verlucht met teekeningen van Jo Spier. Bewerkt door Geert Schoonen. (310) *f* 2.75 en *f* 3.50. Fidelitas, Amsterdam.

Het sprookjesland, waarheen Paul Keller met zich zijn lezers voert, is Heriditanië, het rijk waar schoonheid en geluk beleefd worden, en waar begrepen wordt, dat schoonheid en geluk ook nog wel op onze aarde bestaan. Het is met boeken als dit, zooals de schrijver zelf in het begin verklaart: om het aan te voelen en er door verkwikt te worden, moet men op volwassen leeftijd nog heimwee kunnen hebben naar zijn kindertijd; moet men nog met eenige overgave een tocht naar het sprookjesland kunnen wagen, om er de eerste fantasieën nog eens te beleven.

Voor hen die dat kunnen, is dit „Sprookje voor groote menschen" geschreven.

BERKELEY (Anthony) HET TWEEDE SCHOT. Vertaling van Mr. Dies Adam. Zeemeeuw-serie. (312) *f* 1.25. v. Loghum-Slaterus, Arnhem.

De methode, gevolgd in den speurdersroman van Berkeley, wijkt af van de algemeen gebruikelijke: het „geval" wordt bezien en behandeld vanuit het standpunt van den misdadiger. Geslaagd is dit procedé zeer zeker. De intrigue is vernuftig en ongewoon; het gebruik maken van het comediespel der gasten van Minton Deeps Farm voor het werkelijke drama is een origineele vondst, die handig is uitgewerkt; de spanning blijft gehandhaaft tot het gewenschte moment der ontknooping.

Maar met de moraal is het niet heelemaal in orde: het doel mag nooit de middelen heiligen. Volwassenen echter, — (detective-romans achten we in het algemeen geen lectuur voor jeugdige lezers) — zullen dit makkelijk constateeren. Voor hen is „Het Tweede Schot" spannende amusementslectuur. De vertaling is goed; storend is het alleen dat de vertaler wuiven vervoegt met woof en gewoofd of gewoven.

DUVERNOIS (Henri) IN DE SCHADUW EENER VROUW. Vertaling van Andries de Costa. (235) L. J. Joachimsthal, Amsterdam.

Duvernois, die ook voor het tooneel schrijft, heeft een sterk dramatisch talent, zijn intrigues zijn meestal origineel, hij schrijft een levendigen dialoog, en analyseert, fijn geschakeerd, een bepaalde zijde der menschelijke psyche. Maar de mentaliteit, waarvan hij uitgaat, is volkomen immoreel; de psychologische conflicten berusten op het uitleven der hartstochten, zonder eenig

respect voor een Goddelijk gebod. De roman „In de Schaduw eener vrouw" — die, artistiek beschouwd, tot Duvernois' middelmatig werk behoort — en welke de geschiedenis vertelt van een huwelijksleven, is dan ook beslist ongeschikte lectuur.

MACDONALD (Philip) DE GEHEIMZINNIGE MOORD. (259) Vertaling: R. van Cappelle. *f*2.15. „De Stuw", Rotterdam.

Een klassieke detectiveroman met een paar materiele getuigen, veel onnodige verwikkelingen en een lange uitleg op het einde. Het verhaal loopt niet regelmatig op, op het einde worden de daden van den detective op eens geheimzinnig, omdat anders de sleutel te gauw bekend zou zijn. Voor volwassenen.

WALLACE (Edgar) DE POORT DER VERRADERS. (232) *f* 1.25 en *f* 1.90. Geaut. vert. van Mevr. N. Broese van Groenou. Bruna, Utrecht.

Een spannend verhaal met happy end, waarin de detective, — een vermakelijke en schrandere vrouw van middelbaren leeftijd — slechts een ondergeschikte rol speelt. Het past allemaal een beetje te goed in elkaar, maar dat zullen de toegewijde lezers den schrijver gaarne vergeven. Voor volwassenen.

IVANS: DE VLUCHTELING. (264) *f* 1.25 en *f* 2.— Bruna, Utrecht.

Geen detectiveroman al zijn de ingewortelde tendensen den schrijver zozeer de baas, dat hij het moorden en het zoeken naar den moordenaar door materiele getuigen niet laten kan. Overigens een rustig verhaal, zonder stijlkwaliteiten en zonder geest, zoals Ivans die onvermoeid de wereld inzendt.

Voor iedereen.

WALLACE (Edgar) DETECTIVE SIR PETER. (240) *f* 1.25 en *f* 1.90. Geaut. vert. van Eva Raedt de Canter. Bruna, Utrecht.

Een reeks van detective-schetsen (zeven langere en één kortere) met veel fantasie, veel humor en veel spanning van den overbekenden veelschrijver. Dat hij het gewone foefje van zijn held op 't einde uit een onmogelijke positie nog op 't laatste ogenblik door een „wonder te redden, toepast, is eigenlijk beneden zijn stand; routine en sensatiewekking zijn soms de baas over een anders merkwaardig verteltalent.

WENTHWORTH (Patricia) CHLOE GAAT OP STAP. (372) *f* 1.—. Vertaald dor Mevr. Landré-Tollenaar. Jacob van Campen, Amsterdam.

Dit is een van die luchtige, geestige vertellingen, die echte ontspanningslectuur zijn. 'n Tikje misdaad, 'n dosis erfenis, 'n greintje liefde, met genoeg spanning om het niet vervelend te maken in een vlotte vertaling. . . . kortom een prettig vacantie-boek voor groote menschen.

BRAND (Max) DE VLOEK VAN HET GOUD. (183) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Het gaat om een goudmijn in de woestijn, die de begeerigheid van een bende schurken heeft opgewekt. Om te weten te komen waar die mijn gelegen is, houden zij een man en een meisje vast en martelen hen. Ben Trainor zoekt zijn broer die vermist wordt en is zoo gelukkig Jim Zilver te ontmoeten, die hem een handje helpen wil. En dan behoeven wij niet verder te gaan, want iedereen, die wel eens van Jim Zilver gelezen heeft, weet dat hij de bijna „bovenmenschelijke held" is, die in de woestijn rondzwerft om alle kromme zaakjes recht te maken. Volwassenen.

GREGORY (Jackson) HET LOKKENDE EILAND. (254) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vert. van J. H. G. v. d. Bovenkamp Jr., J. Philip Kruseman, Den Haag.

Gregory is een van de weinige veel-schrijvers, die over genoeg fantasie beschikken om de noodige variatie in hun verhalen te brengen. In dit boek

vertelt hij over een jongmensch, dat door zijn vader met tienduizend dollar de wereld in gestuurd wordt om „man" te worden. Hij maakt kennis met een oplichter, die meent gemakkelijk spel met hem te hebben en die hem aanraadt een eiland in de Stille Zuidzee te koopen, dat onbewoond heet te zijn. Op een oud schip met een dronken kapitein varen zij daarna heen en dan begint het spel pas voorgoed. Hèt meisje en dè schat komen dan voor den dag en we lezen het boek in één haal uit. Ontspanningslectuur voor volwassenen.

PETERSON (Margaret) DE EERSTE STEEN. (213) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Deze schrijfster wil in haar romans wat meer diepte en inhoud brengen dan wij van de gewone uit het Engelsch vertaalde boeken gewend zijn. Het is jammer dat haar begrippen over hoogere beginselen kant noch wal raken en zij daarom bij onervaren lezers verwarring zal stichten. In dit verhaal geeft zij het leven van een jong meisje totdat zij weduwe is geworden en in haar huwelijk een ongeoorloofde liefde voor een andere man koesterde. Geen lectuur dus voor jonge menschen.

HAGENBACH (Arnold) PILOOT TEX. (240) *f* 1.90. Avonturen van een Amerikaansche verkeersvlieger. Nederlandse vertaling van Mr. R. Semeyn Esser. Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Nu het vliegwezen in het teeken der algemeene belangstelling staat, verschijnen er steeds meer romans uit de vliegerswereld. Deze avonturen van een amerikaansche verkeersvlieger, geheel doorspekt met het jargon der piloten geven een belangwekkende kijk voor den buitenstaander op hetgeen er leeft in de geesten en de harten der dappere vliegeniers. Natuurlijk treft ons hier en daar de opgeschroefdheid en de bluf van de Amerikaansche mentaliteit en wij kunnen ons niet vereenigen met het rondstrooien van de asch van een verongelukte ploot over zijn vroegere vliegroute, maar een ontwikkelde lezer zal deze fouten voor zich zelf ontdekken en kan het boek daarom gerust in handen nemen.

PHILIPS (Dr. en Mag. G.) DE HEILIGE KERK. (275) Het Kompas, Mechelen. — De Spieghel, Amsterdam.

Dit is een rijke gedocumenteerd en intellligent geschreven boek over de Katholieke Kerk. Reeds de titels der hoofdstuuken bij eerste inzage verraden een schrijver die weet te combineeren en te verdeelen. En bij lezing wordt deze goede verwachting niet teleurgesteld. Het is een werk dat het inzicht verrijkt, dat menigen verrassenden lichtstraal werpt, dat overal een breed en omvattend standpunt inneemt en helderheid schept. Het is niet een stichtelijk werk voor vrije uren, maar vraagt nadenkende en ontwikkelde lezers. In Nederland bezaten wij tot nu toe geen boek over de Katholieke Kerk van zulk een betekenis. Het staat op gelijke hoogte als het „Wezen van het Katholicisme" van Karl Adam. Moge het een gunstig onthaal vinden in Noord en Zuid.

KUYPERS (J.) en RONDE (Dr. Th. de) ONZE LITTERATUUR IN BEELD. Met medewerking van Dr. J. E. M. Moorman en D. Wouters. *f* 2.90 en *f* 3.50. De Sikkel, Antwerpen en Noordhoff, Groningen.

Naast het bekende werk van Poelhekke, de Vooys en Brom (Platenatlas bij de Nederl. litteratuurgeschiedenis) verschijnt nu „Onze Litteratuur in Beeld" en onwillekeurig gaat men vergelijken. De prijs is geringer, maar ook de uitvoering is iets minder geacheveerd. Er wordt in het laatste werk meer aandacht gevestigd op Zuid-Nederland. Het is werkelijk „een overzicht van de Nederlandsche Beschavingsgeschiedenis." Aan welke van beide uitgaven de voorkeur is te geven, zal slechts de praktijk, in dit geval het middelbaar onderwijs, kunnen uitmaken. Dat er van het eerste boek reeds meerdere herdrukken verschenen, bewijst wel dat er ruimte is voor meer dan eén uitgave in deze richting. Het is een mooie verzameling die Kuypers en de Ronde bijeenbrachten; ieder die belangstelt in de geschiedenis en de letterkunde van Nederland zal met genoegen in dit boek bladeren. Noord-Nederlanders zouden wellicht een wat verzorgder en typografisch geacheveerder reproductie gewenscht hebben; daar staat echter tegenover dat de prijs voor zulk een werk dan ook aanmerkelijk zou gestegen zijn.

LUDWIG (Emil) GESPREKKEN MET MASSARIJK. (208) *f* 2.— en *f* 2.90. Vertaling door T. Jelgersma. van Loghum Slaterus, Arnhem.

Onder historici — vakgeleerden, — geniet Ludwig geen al te gunstige reputatie. Mogelijk is hij daartoe, vooral in zijn laatste werken, te veel reporter, die zich den tijd niet gunt voor een bezonken studie van verborgen, maar ten slotte toch naar buiten merkbare, invloeden. Maar hij schrijft dan toch zeer actueele historie, die de moeite van het kennisnemen ruimschoots loont.

Zijn gesprekken met Massarijk zijn een openbaring der geheele persoonlijkheid van dezen merkwaardigen figuur: mensch, denker, man van wetenschap, revolutionair, stichter van een staat, staatshoofd.

Uitvoerig en vrijuit heeft Massarijk, met zijn interviewer gesproken over zijn denken en handelen; daar dit over tientallen jaren loopt werd het verhandelde tevens een belangwekkend stuk historie der Europeesche democratie.

Wijl Massarijk uitvoerig, ook uitvoerig zijn religieus denken heeft besproken, en dit niet in overeenstemming is met de Katholieke opvattingen over geloof en wetenschap (Massarijk is een gewezen Katholiek) is het boek alleen bruikbaar voor goed ontwikkelden.

MUNTER O.F.M. (P. Longinus de) ST. FRANCISCUS IN DE KUNST. (224) St. Franciscus Drukkerij.

Dat de H. Franciscus van Assisi een wereldfiguur is, die zeer verschillend georiënteerde geesten altijd heeft aangesproken, kan op velerlei wijzen blijken. In dit boek blijkt het uit de bijna veertig reproducties van Franciscus uitbeeldingen in de schilderkunst, door Pater De Munter verzameld. Het is een unieke collectie. Een keuze werd gedaan uit de werken der Italiaansche, Spaansche en Vlaamsche scholen, vanaf de 13e eeuw, aangevuld met een keuze uit de moderne meesters. Elk der voorstellingen wordt toegelicht door een korte kunstzinnige toelichting van den verzamelaar. Daar hij tevens een Franciscuskenner is, bevatten die korte artikelen ook een geestelijk oordeel over de voorstellingen; — hetgeen wel een der grootste verdiensten van het werk is.

De oudste, in dit boek opgenomen afbeelding is het portret van den Poverello, toegeschreven aan Cimabue, vermoedelijk dateerend uit 1236, dus 10 jaar na Franciscus' dood, zooals bekend, bestaat een nog oudere afbeelding, n.l. de wandschildering in het Sacro Speco te Subiaco, waarop de Heilige voorkomt zonder aureool of wondteekenen; mogelijk geschilderd in 1222, of althans voor 1228, toen hij, 2 jaar na zijn dood, werd heilig verklaard. Het portret is niet veel meer dan een droge schets, en een afbeelding werd dan ook niet opgenomen. De verzamelaar heeft een keuze gedaan uit de grootste kunstwerken: Giotto, Fra Angelico, Rafaël, Donatello, El Greco, Murillo, Jan van

Eyck, Rubens, van Dijck, enz. De reproducties zijn zeer goed uitgevoerd. Het geheel is een mooi en belangrijk werk.

SITTER (Dr. W. de) „KOSMOS". *f* 2.75. Den Haag, 1934.

Bewondering moet men hebben voor de rustige geleidelijkheid, waarmede de Sitter de ontwikkeling der sterrenkunde van de oudste tijden tot op den dag van heden aan den lezer voorstelt. Het eene schijnt zoo natuurlijk uit het andere op te groeien, dat men zich aan het einde afvraagt, hoe het mogelijk is, dat men op zoo eenvoudige wijze tot een betrekkelijk helder begrip van een zoo moeilijk wetenschappelijk leerstelsel als dat van het uitdijend heelal gekomen is. Noch Eddington, noch Jeans hebben mij ooit zoo geboeid als de Sitter.

Men meene echter niet, dat men na lezing van dit mooie boekje nu ook ineens op de hoogte is van de moderne astronomie. Dat lijkt er niet op! Het gaat hier om een onderdeel: de leer over het heeal. De Sitter laat ons als 't ware door een kier in de schutting zien; we zien iets, en dat zien we duidelijk, de rest blijft onzichtbaar. Van hetgeen we zien begrijpen we veel, maar we beseffen al spoedig, dat er nog meer achter zit, wat we als leek niet kunnen begrijpen. Intusschen is het inzicht dat we verkrijgen de aandachtige lezing van dit boek ten volle waard.

HELLER (Hermann) STAATSLEHRE. (278) *f* 5.25 en *f* 6.25. Herausgegeben von Gerhart Niemeyer. Sijthoff, Leiden, 1934.

Het slechte voorbeeld, dat geleerden geven door hun wetenschap in vreemde talen uit te drukken, wordt gevolgd door de uitgevers, die bezig zijn ook vreemde geleerden (en litteratoren) in Nederland te importeren. Laten we hopen, dat binnenkort het nationaal besef sterk genoeg wordt, om geleerden en uitgevers te doen samenwerken tot den bloei der Nederlandse wetenschap. Een werk als dit van Heller, zo het binnen de eigen taalgrenzen geen uitgever meer vindt, hoe voortreffelijk het in vele opzichten ook mag zijn, is niet origineel genoeg om onmisbaar te zijn en daarmee als uitzondering toelaatbaar. Het geeft een zeer goed beeld van de bestaande tegenstellingen in de theoretische staatsleer en zoekt de oplossing telkens in dialectische spanningseenheden, om de eenzijdigheid van reine normleer en existentieel decisiomisme te overwinnen. Toch blijft hij nog in de tegenstellingen steken, omdat de natuur der dialektiek hem niet volkomen klaar wordt. De eenheid b.v. van het begripmatig uitgedrukt wezen van den staat en zijn waardefunctie is den schrijver nergens volmaakt duidelijk, zoodat hij nog beweert „welche Autorität zur Setzung, Anwendung und Exekution der positiven Rechtssätze berufen ist, darüber entscheiden die in einer Rechtsgemeinschaft s o z i a l g e l t e n d e n L e g i t i m i e r u n g s i d e o l o g i e n", inplaats van het beginsel der legitimiteit zelve.

MALLÉE (Ir. K. F.) BETEEKENT TECHNOCRATIE HET BANKROET VAN DE ECONOMISCHE WETENSCHAP? (71) *f* 0.90. J. Noorduyn. Gorinchem, 1935.

Mallée beweert, dat de i n g e n i e u r als i n g e n i e u r niet de geeigende beoordelaar is der economische wetenschap, omdat deze in een . . . . psychologische mechaniek moet gezocht worden. Toch liggen mechaniek en psychologie verder van de economie af dan de techniek en staat deze banale praat over grensnut en gosseuse wetten, die nog altijd voor de hoogste wijsheid in economicis geldt, heel wat lager dan de in menig opzicht voortreffelijke brochure van Ir. Ferguson. Formeel heeft echter M. gelijk, omdat de technocratie niet het bankroet betekent van de ware economische wetenschap, die over economie gaat en niet over mechaniek, techniek of psychologie. Maar veel verder reikt de waarde dezer brochure niet. Zij spoort ons b.v. aan om de omstandigheden te wijzigen, „opdat de uitwerking der ijzeren economische wetten een mildere zij". Dat staat gelijk met den raad aan een hardloper, dat hij zich vooral in acht moet nemen voor de wet der zwaartekracht

of aan een contemplatief, dat hij toch vooral met zorg de slechte gevolgen van de associatiewetten moet vermijden. Die soort wetten gelden altijd, maar heus, ze doen niemand kwaad, ook niet in de economie, behalve dan aan de geleerden, die er door gefopt worden.

LELY (van der) ARBEIDSORGANISATIE, TECHNOCRATIE, WELVAART. (202) *f* 2.25. v. Gorcum, Assen, 1933.

Er zijn enkele grondwaarheden der economie, die zo overdovend duidelijk zijn, dat ze zelfs in een verliberaliseerde wetenschap langzamerhand moeten doordringen. Eén daarvan dient voornamelijk tot Leitmotiv van dit werk nl. dat de geldwinstmakerij den ondergang van alle welvaart beteekent, omdat ze het middel tot doel maakt, in een stapelproduct omzet, wat slecht dynamische functie heeft. De economische beginselen, waaruit dit afgeleid wordt, zijn nog wel van psychologisch-mechanischen aard (grenswaardeleer), maar de omlijsting is toch geestelijk genoeg, om tot enkele duidelijke fouten van het huidige systeem door te dringen, de meeste der door regeringen en particulieren genomen maatregelen ter bestrijding der krisis af te keuren, omdat ze langs de kern der kwestie voorbijgaan (een evenwicht scheppen tussen productie en consumptie niet door productiebeperking, maar door consumptievermeerdering) en een reeks van wijzingen aan te geven, waarvan sommige plausibel, andere minder gelukkig zijn. Wat b.v. over geboorteregeling gezegd wordt, is onjuist. Maar niet hierin zie ik de hoofdverdienste van dit werk. De schrijver weet zelf heel goed, dat niemand een zodanig schema in zijn geheel zal accepteren. Doch de wijziging in de fundamentele inzichten der economie; de doorbreking van het gezond verstand tegenover het star-dogmatisch liberale systeem; het aantonen van de valse weg der rationalisatie, die den arbeider, die de producten zou moeten kopen en gebruiken, van zijn koopkracht berooft; de noodzakelijkheid om te zoeken naar middelen om de rationalisatie in dienst te stellen van de gemeenschap en niet van de particuliere geldwinstzucht, daarin zie ik de reden, waarom degenen, die praktisch of theoretisch iets met economie te maken hebben, kennis moeten maken met den gedachtenkring van dit werk.

BRAILSFORD (Henry Noel) BEZIT OF VREDE! (428) Uit het Engelsch door Dr .W. van Ravesteyn. Thieme, Zutphen, 1925.

Kaakteristiek werk van een Engelsen socialist, die alle communstische dogma's en praktijken vrij critiseert, alleen ondanks zijn individualisme vasthoudt aan de socialisatie van het groot-bezit als enige middel om den vrede te bewaren. Het is eigenlijk een politieke studie, maar als socialist moet de schrijver natuurlijk veel over economie spreken. Dat doet hij altijd onderhoudend, soms zeer geestig en zeer raak, met een tikje duitsgezindheid, welke door den vertaler in de noten telkens in fransgezindheid wordt verkeerd. De praktische moeielijkheden der socialisatie worden goed verklaard, de theoretische worden blijkbaar niet gekend, althans verwaarloosd. Dat het bezit een oorzaak van tweedracht en oorlog is, ligt niet aan het bezit, maar in de zwakheid der politiek en 't imperialisme van het bezit. Voor geleerden.

DEVENTER (Mr. Dr. L. W. R. van) HET NATIONALE KABINET. (163) Schets der Nederlandsche Partijen. Historische ontwikkeling van het parlementarisme en het vertegenwoordigend systeem vanaf de Middeleeuwen tot de huidige phase. *f* 2.25. v. Gorcum, Assen, 1934.

Door veel historische en dogmatische geleerdheid heen, wordt in dit boek betoogd, dat de zo zeer gesmade partijenversplintering in onze volksvertegenwoordiging, die het vormen van een „parlementair" kabinet belet, eigenlijk de laatste en hoogste ontwikkeling verbeeldt — althans de inleiding daarvan — van het parlementair systeem. De schrijver wenst „de qualificatie van de gemengde kabinetsformatie en de samenwerking der middenpartijen in ruimsten zin te zien als een verheugende uiterst gunstige

constellatie en als noodzakelijke consequentie van een eeuwenlange ontwikkeling". Het heele volk is daarbij in al zijn schakeringen en opposities vertegenwoordigd en de gezamelijke partijen zijn wel genoodzaakt een nationaal kabinet te kiezen, dat een vaderlijke regering zal voeren onder de rechterlijke contrôle van het parlement. De politiek heeft geen zelfstandige betekenis: vrede is evenwicht van machten en oorlog is gruwel; éenheid van geest is het spectrum met allerlei geesten en allerlei overgangen en toch een glanzende kultuuréenheid! Tot mijn spijt geloof ik nog in de zelfstandigheid der politiek, zijn voor mij (burgerlijke) gemeenschapssouvereiniteit evenals organisch individualisme logische onmogelijkheden. Maar al zijn de opvattingen en redeneringen van den schrijver niet overtuigend, ze zijn toch interessant om mee kennis te maken.

KALMA-KOOPS (F.) en KALMA (J.): KLASSENSTRIJD EN RELIGIEUS SOCIALISME. (95) *f* 0.85. (Religieus-socialistische Vragen V 1) v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1935.

Het religieus socialisme stelt zich tot taak, om de naturalistische begrippen van Marx om te zetten in zedelijke begrippen. Klassenstrijd is voor Marx de reactie van het economisch onderdrukte, niets-bezittende, uitgebuite proletariaat tegen de van hun economische macht misbruik makende bourgeoisie met als einddoel de klasseloze maatschappij, die den strijd beeindigt door hem zijn inhoud te ontnemen.

Dialectisch is dat een flater, omdat iedere strijd in een hogere synthese verzoening vindt, die de lagere tegenstelling tegelijk opheft, veredelt en behoudt.

Omdat dit de dood van het socialisme betekent, blijven de religieuze socialisten halverweg staan en trachten aan den klassenstrijd een zedelijken inhoud te geven, door aan de zijde van het proletariaat te strijden voor een nieuwe rechtvaardige ordening der maatschappij. Hierin lopen ze vast, omdat ze met humanistische idalen en middelen strijden in verbinding met het proletariaat, dat een belangenstrijd uitvecht, zoals op de laatste bladzijden van dit boekje (blz. 90-91) duidelijk uitkomt. Voor wetenschappelijk en organisatorisch geinteresseerden.

BLESS R. K. Pr. (H.) PASTORAAL PSYCHIATRIE. (341) *f* 4.— en *f* 4.75. Met een inleiding van G. Janssens, Geneesheer-Dir. van de psychiatrische inrichting „Voorburg" te Vught. Romen en Zonen, Roermond-Maaseik, 1935.

Naar verhouding wordt in dit werk misschien wat te veel over psychiatrie en te weinig over pastoraal gesproken. Van nevenvraagstukken wordt soms te weinig en te veel behandeld: bij een mogelijke nieuwe uitgave ware een grotere concentratie op het essentiele zeer gewenst. Daarvoor moeten echter de priesters, die met zielszieken te maken hebben — en dat zijn er zeer velen — reeds dit werk kopen: zij zullen er geloof ik geen spijt van hebben. Evenmin als de katholieke psychiaters, aan welke het in de inleiding door dr. Janssens ten zeerste aanbevolen wordt.

POLL (Max van) IMPERIALE ZELFVOORZIENING. Nederland en Indië één. (146) *f* 1.50. Een overzicht van de Beraadslagingen in de Tweede Kamer der Staten Generaal. „Helmond", Helmond, 1935.

De inhoud van dit werk: nota van den heer Van Poll over imperiale zelfvoorziening, antwoord van den Minister van Koloniën Colijn, bespreking van dit debat door sprekers van verschillende richting, repliek van Van Poll en Colijn, repliek van de andere sprekers en dupliek van den Minister,is een buitengewoon gelukkige gedachte. Men kan er ongeveer uit lezen, wat ons regeerapparaat over economie en economische kwesties denkt: de heer Westerman heeft dat kernachtig uitgedrukt: geloof in Pierson d. w. z. geloof in vrij ruilverkeer met een min of meer onwillig toegeven aan den van buiten komenden drang naar autarkie. Een paar aanvaarden dit streven resoluut

zoals Van Poll en Westerman, de anderen blijven zweren bij noodmaatregelen tot het herstel weer komt. De Minister wordt zelfs phantastisch profeet, om aan dit laatste te mogen vasthouden. Hier kan alleen het recept Chesterton uitkomst brengen: „wanted an unpractical man", een man, die de economie niet denkt in feiten, cijfers en ijzeren evenwichtswetten, maar in economische d. i. in behoeften voorzienende werkelijkheid van arbeid en goederen. Westerman heeft er op gewezen, dat nog andere dingen van belang zijn dan economie; er is slechts zeer zwak op gewezen, dat voor de economie zelf nog andere dingen van belang zijn dan de wet, dat het water naar den laagste put streeft.

BRUYNE (Dr. E. de) ETHICA II. DE ONTWIKKELING VAN HET ZEDELIJK BEWUSTZIJN. (608) (Philosophische Bibliotheek). Voor België: N. V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen, Brussel; voor Nederland: Dekker en van de Vegt. Nijmegen, Utrecht.

Deze ethica van Dr. de Bruijne dreigt wat te zondigen tegen de kardinale deugd van matigheid. Dit tweede deel sluit de eerste afdeling over de phaenomenologie van het zedelijk bewustzijn eerst af; kritiek en metaphysiek moeten nog volgen: als deze beide even dik worden als het eerste deel, wordt het geheel een werk van over de 3000 bladzijden. Daarmee schiet het over de bedoeling van de phil. bibl. heen, die toch ligt in het geven van algemeenleesbare handboeken. Dr. de Bruyne's werk zal wel alleen door geschoolden gekocht en gelezen, eerder nog geconsulteerd worden. Dit deel behandelt de ontwikkeling van het zedelijk phaenomeen in individueel en maatschappelijk opzicht: het ontstaan van het zedelijk bewustzijn en het wijsgerig denken over de zedelijkheid, het aandeel van de maatschappij en de ontwikkeling met de relativiteit der moraal. Het gaat teveel in op vraagstukken, die voor het ethisch begrip zelf bijzaak zijn en komt daardoor aan zijn onnatuurlijke lengte. De kopers van het eerste deel hebben zeker geen aansporing nodig om ook dit tweede deel te kopen en te lezen.

COEMAN (A.) en LINTHORST (P.) LIPLEZEN VOOR SLECHTHOORENDEN EN DOOVEN. (226) *f* 3.— en *f* 3.50. Hage. Den Haag.

Een aanvangscursus voor hen, die zich èn door zelf-studie, èn door lessen de moeilijke kunst van het lip-lezen willen eigenmaken om het gemis van hun gehoor te ondervangen. Het boek is aangenaam uitgegeven met duidelijke letter en geeft een veelzijdige leerstof met de noodige afwisseling.

NEYENHOFF (W. M. van) en OYENS (Ir. C.) ZWEEFVLIEGEN. (107) Theorie en Practijk. Meulenhoff, Amsterdam.

Een handboek dat uiteenzet de theorie en de praktijk van het zweefvliegen, waarbij de leiding van terzakekundigen onontbeerlijk blijft.

KOST (Ton) VOLG HET SPOOR. Amsterdam. Wereldbibliotheek, 1935.

Dit nummer van de wereldbibliotheek, geillustreerd met foto's en keurige tekeningen van Titus Leeser, is op de eerste plaats bestemd voor de Nederlandsche voortrekkers, maar het is ook een boekje over voortrekkers. De buitenstaander kan er uitstekend inzicht door krijgen wat het voortrekken aan de jonge mannen geeft.

Ieder, die met jeugdwerk bekend is, weet, hoe moeilijk het is om jongens boven de 17 te boeien. Wat al pogingen zijn beproefd, wat al teleurstellingen geboekt! De geniale Baden Powell vond een oplossing door de intuïtieve kijk, die hij heeft op de geaardheid der jongens, van den kleinen welp tot den aankomenden man toe.

Door het avontuurlijke van onderzoekingstochten, door spel en buitenleven harmonisch te verbinden met het verlangen der grote jongens om het maatschappelijk leven te leeren kennen en er zich nuttig te maken, heeft hij een voor vele toepassingen de kans biedend, maar in grote lijnen vaststaand systeem ontworpen.

De proef op de som, dat het geen onnatuurlijke elementen bevat, maar volkomen aangepast is aan de psyche van den jongen man, is wel, dat ook voor den voortrekker, die het gelukt heeft een meisje naar zijn hart te vinden, het voortrekken aantrekkelijk blijft. Het strookt zo volledig met zijn denken en streven, dat zijn nieuwe instelling ten opzichte der vrouw geen breuk veroorzaakt, maar zich ongemerkt invoegt.

De uitstekende kwaliteiten van dit handboek liggen te zeer op technisch gebied, dat het zin zou hebben ze hier te bespreken. Het ware verleidelijk om het hoofdstuk „Rond de laaiende vlammen", dat in iedere voortrekkersstam moet worden voorgelezen, in zijn geheel te citeren. Wie weten wil, wat het voortrekken aanduidt, leze het, want het brengt de gewenste sfeer om het ideaal der voortrekkers te begrijpen.

Voortrekken is voor Baden Powell een oefenschool van maatschappelijk dienen, maar bovenal heeft hij gewild, dat de rijpende jongen zich bewust zou worden van zijn verhouding tot God. Ook in dit werk van den het voortrekken door jarenlange ondervinding volkomen-beheersenden-schrijver komt dat grondidee tot zijn recht. Daar het boek ook echter bestemd is voor alle voortrekkers, ook voor hen wier godsdienstig leven buiten de kerkgenootschappen omgaat, geeft het minder dan een katholieke voortrekker van node heeft. Zo is in de dagorde van een kamp op de Zondagmorgen geen tijd voor de kerkdienst uitgetrokken.

Al zouden belofte, wet en installatie-ceremonie meer volheid krijgen, indien de persoon van Jezus met zijn menslievendheid en hartelijkheid zegenend er boven stond, toch blijft ook in deze, eenigszins armtierige vorm het prachtig streven bewaard om den jongen man, die op zijn 17e jaar een nieuwe kijk op het leven krijgt, tot zelfbezinning te brengen. Toegerust met een nieuw levensideaal, ontleed aan de riddertijd, gaat hij de jaren in, die hem moeten uitrusten voor de volle mannelijkheid.

De eisen aan de voortrekkers gesteld zijn zwaar, de eisen voor de leiders nog zwaarder. Maar wie voelt niet, dat het een schitterend werk is zulke goedwillende jonge mannen, al is het troepje noodzakelijkerwijze klein, te raden en te leiden?

Zou dit boekje niet meer bereiken, dan dat het aan enige mannen, die zich uit bescheidenheid op de achtergrond houden, de durf gaf om zich voor het leiden van voortrekkers beschikbaar te stellen, dan had het voldoende zijn recht-op-verschijnen bewezen.

DER GROSZE HERDER. Band 10. Reue-Sips. Nachschlage-werk für wissen und Leben. Herder & Co., Freiburg.

Het verschijnen van een nieuw deel van den grooten Herder is voor de bezitters van het werk telkens een blijde verrassing. Onwillekeurig zoekt men allereerst de grootere artikelen op: Rusland, een der uitvoerigste uit dit deel, Schweiz, Schweden, Rotterdam, Rom, Romanik, Seele ect. Willekeurig bladerend van het eene artikel naar het andere treft telkens weer de goede karakteristiek van volk of stad of persoon. Dit is een der sterkste zijden van dit Lexicon, dat het vooral van groote persoonlijkheden zulke uitstekende karakteristieken geeft. In weinige regels wordt een grootsche menschelijke verschijning samengevat. Men leze in de vroegere deelen, om er slechts enkelen te noemen, na wat er staat bijvoorbeeld over Dante, Goethe (m. i. wat al te gunstig), Dostojefski, Nietzsche en in dit tiende deel: Schiller en Shakespeare. Deze korte kenschetsingen zijn meesterlijk. De buitenlandsche grootheden komen er tegenover de Duitsche misschien wat al te zuinig af (Dante heeft nog geen anderhalve, Schiller heeft drie volle bladzijden). Inderdaad een Nachschlagewerk für Wissen und Leben.

FREDERIK VAN EEDEN AAN HENRI BOREL. (178) „Pax", Den Haag - Brussel.

Een bundeltje brieven van Frederik van Eeden, die hij gedurende een twintigtal jaren, te beginnen in 1889, aan Henri Borel schreef. Borel heeft deze

brieven kort voor zijn dood nog verzameld en van een korte inleiding voorzien. Zakelijk gesproken, zal men er weinig nieuws in vinden. Al deze brieven ademen overigens weer dien drang naar de striktste eerlijkheid en duidelijkheid in de verhouding tusschen den schrijver en de wereld rondom hem. Het boek bevat een paar portretten en een facsimile van Van Eeden. Dipl. Ing. Hans van Eeden voegde waar 't paste, enkele verklarende noten aan de brieven toe.

TRICHT (Dr. H. W. van) FREDERIK VAN EEDEN, DENKER EN STRIJDER. (170) Lankamp en Brinkman. Amsterdam, 1934.

Dit is een buitengemeen knappe studie over wat er aan Frederik van Eeden het belangrijkst is: zijn houding ten opzichte van de buitenwereld, van de realiteit. Men moet daartoe zoo overzichtelijk mogelijk een inzicht dienen te hebben in het conflict, dat zich in Van Eeden zelf afspeelde, het verschil tusschen zijn aard en zijn levensbeschouwing, tusschen de strijdbare persoonlijkheid en den denker. In dit belangrijke gebied voert dr. v. Tricht ons binnen en hij is er een zeer conscientieus gids, die alle sier en iedere overbodig woord heeft opgeofferd aan goed wetenschappelijk werk. Ten opzichte van Van Eedens persoon, — niet van zijn litteraire werk in hoofdzaak, — zal deze publicatie voorloopig wel een van de belangrijkste blijven.

MAARSEN (I.) MENSCH EN MORAAL. Een Joodsche Levensvisie. (247) *f* 2.25 en *f* 2.90. Thieme en Cie., Zutphen, 1935.

I. Maarsen, opperrabijn te 's Gravenhage, geeft in dit boek een overzicht over de moreele opvattingen der Joden, zooals deze uit de Joodsche geschriften door de eeuwen heen naar voren treden. De schrijver bemint zijn volk en het verleden van dit volk stelt deze daad van piëteit tegenover de hedendaagsche Jodenhetze. Voor vakmenschen en belangstellenden is dit boek een goede kennismaking met de Joodsche litteratuur. De schrijver staat op orthodox standpunt en kant zich tegen liberalisme en Aufklärung.

MEYER (Irma), SPIERINGS (Kees) en SWEERS (Ant.) DE DICHTERS LEVEN. Voordrachtbundel voor de Jeugd. (135) *f* 2.25. Malmberg, Den Bosch.

De drie samenstellers hebben uit oude en nieuwe litteratuur, hoofdzakelijk religieuze, een gelukkige keuze gedaan om een bundel voordrachten en declamaties, vooral voor meisjes, bijeen te brengen. Naast het gedicht geven zij telkens de noodige aanwijzingen voor de voordracht. In jeugdkringen zal dit boekje zeer welkom zijn.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOIJEN (H.) ONZE FREKIE. (152) *f* 1.35. Met goedkeuring van de Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Een vrolijke vertelling over een grappig jongetje en heel veel dieren.

GOGH-KAULBACH (Anna van) MOED. (218) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geillustreerd door A. Gerdes Oosterbeek. „De Tijdstroom", Lochem.

In betrekking te moeten gaan na je eind-examen als je in stilte gedroomd hebt om studente te worden, valt niet mee. Rosalind ten Bosch staat voor dit pijnlijke feit en aanvaardt dit dapper. Zij houdt vol en heeft haar ideaal

steeds voor oogen. Dit is het goede punt in dit volkomen neutrale meisjesboek. Er zijn eenige drukfouten en verkeerde regels blijven staan, die storend werken. Grootere meisjes-lectuur.

FEITSMA (J.) DE VLIEGENDE PATER. (160) *f* 1.35. Stempel van de Keurraad. Spaarnestad, Haarlem.

Dit keer eens een zeer boeiend boekje met het stempel van de Keurraad dat de avonturen behandelt van een dappere Missionaris en zijn vliegtuig.

GENEVIEVE (Sainte) (151) frs. 10. Texte de Geneviève Duhamelet. Illustrations de Madeleine Winter-Courbe. Desclée de Brouwer & Cie., Paris.

Van deze echte Fransche Heilige een levensbeschrijving voor kinderen, die een vertaling in goed Hollandsch waard is.

ENGELBERTS (Jaap) PIJNENBURG'S TRIOMFEN. (189) *f* 1.— en *f* 1.75. Geill. door Jac. Köper. Meulenhoff, Amsterdam.

Dit is het vervolg op: „Hoe de Pijn renner werd". Met spanning volgen we hierin zijn eerste zesdaagsche, z'n strijd om het wereldkampioenschap en zijn uiteindelijke victorie. Aantrekkelijk boek voor oudere jongens van 14-17 jaar.

WILKENS (Duco) DE VERLATEN KAMPONG. (189) *f* 1.— en *f* 1.75. Geill. door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Nog maar zelden las ik zulk een spannend en interessant jongensboek. De schrijver moet deze reis welhaast zelf hebben meegemaakt om alles zoo goed te kunnen weergeven. Voor jongens van 14-17 om van te smullen.

KRIENEN (Charles) EEN AVONTUURLIJKE ZOMER. (124) Hollandia-Drukkerij, Baarn.

De avonturen van Hans Vergendaal en zijn vrienden, op school en in de vacantie, worden smakelijk verteld, en vormen geschikte lectuur jongens van 12 à 13 jaar.

WEIJDEN (H. v. d.) DE LAATSTE STRAAT. (254) Illustraties van C. v. d. Steene. Leiter-Nijpels, Maastricht.

De avonturen van Ru en zijn vrienden zijn geschikte lectuur voor jongens van ongeveer 12 tot 14 jaar.

HAMSTRA-BAARSCHERS (Lydia) HET RIMPELIGE VLAK. (192) *f* 1.— en *f* 1.75. Geillustreerd door G. D. Hoogendoorn. Meulenhoff, Amsterdam.

De uitgelatenheid van de opgeschoten jeugd in dit verhaal kan ons niet bekoren, het loopt soms de spuigaten uit. Zulke grappen moeten onze jongens en meisjes niet gaan uithalen om plezier te hebben.

HEYDEN (T. v. d.) WONDERLIJKE LOTGEVALLEN VAN KEES DE BEER EN PIET DUN. (172) *f* 1.50 en *f* 1.70. Geillustreerd door den schrijver. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Op een fietstocht wordt Kees met fiets en al de lucht ingetrokken, gaat in een luchtballon mee en komt tenslotte na vele fantastische gebeurtenissen terecht bij negers, waar hij later zijn vriend ontmoet. Geschikte lectuur voor jongens van 10-12 jaar.

KRIENEN (Charles) DE AVONTUREN VAN FLORIS VERHAGEN. (184) *f* 1.75. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Een rare jongen, die Floris. Hij spreekt in een soort boekentaal tot zijn ouders en vrienden, haalt zoo nu en dan verzen aan en komt na een ochtend spijbelen, in tranen uibarstend tot de conclusie: Wie aan God en zijn Moeder denkt, is beschermd tegen alle kwaad. Onnatuurlijk, overdreven en weinig jongensachtig.

Vormcultus of Barbarisme

door J. v. H.

Een der ergste taalkundige verschrikkingen dezer aarde is in vele van haar uitingen de Duitsche wijsbegeerte. Wie ooit een Duitsch philosophieboek las, zal zich de labyrinthische zinsconstructies herinneren, de barbaarsche woordvormingen, de huiveringwekkende gedachtentorsies waardoor hij zich had heen te wringen. Een genuïen Duitsch philosoof — er zijn uitstekende stylisten onder de meer artistieke philosophische schrijvers als Schopenhauer en Nietzsche, maar de genuïene philosofen zijn de gedachtenworstelaars, wie louter de naakte gedachte interesseert —, zulk een genuïen philosoof gaat ongeveer uit van axioma's als de volgende:

Een zin is de langst mogelijke en gedachtenbeladenste afstand tusschen twee punten.

Het adjectief wordt vrij gevormd uit een ribbe van substantief of bijwoord, en elk substantief bezit een schier oneindig aantal ribben om er adjectieven uit te vormen. En men behoeft het substantief zelfs niet in slaap te wiegen om het zulk een ribbe te ontfutselen. Zoo zal de philosoof aan het woord „Begriff" zonder eenige wroeging de adjectieven „begrifflich, begriffsmässig, begriffsweise, begriffartig, begriffhaft" en nog andere deformaties ontwringen, als zijn genius hem dit ingeeft, en uit een bijwoord als „schlechthin" of „sowieso" zal hij zonder aarzelen „schlechthinnig" en „sowiesoig" construeeren. Het is nauwelijks een verrassing wanneer er in een Duitsch tijdschrift over den „überstandpunktlichen Kant" gesproken wordt.

Een derde stelling luidt: schrijf Esperanto in de eigen landstaal. Wanneer een beroemd philosoof de volgende onverstaanbaarheden neerschrijft: „Nur das Hörenkönnen in die Ferne zeitigt dem Dasein als Selbst das Erwachen der Antwort des Mitdaseins, im Mitsein met dem es die Ichheit darangeben kann, um sich als eigentliches Selbst zu gewinnen", dan heeft zoo goed als geen enkel woord hier den zin dien de gewone lezer daaraan hecht. Haast elk woord heeft een aparte beteekenis, die de schrijver te voren bepaald heeft. Dit is geen Duitsch meer, maar Esperanto.

In het algemeen schijnt als hoofdregel te gelden: hoe barokker taal, hoe diepzinniger wijsheid. De taal is het naïeve, simpele Gretchen, dat door deze Fausten op ergerlijke wijze gemaltraiteerd wordt.

Men zou aan deze denkers in den Duitschen taaltuin veilig een verwilderd plekje gronds willen overlaten, waarin zij naar hartelust hun geestesgymnastiek kunnen uitoefenen, maar het is moeilijk te ontkennen dat dit taalcanibalisme om zich heen heeft ge-

grepen en op de Duitsche geestesstructuur, op geheel de Duitsche cultuur een eigen stempel heeft gedrukt. Een cultureele samenleving, die bijvoorbeeld straffeloos op een visitekaartje als nadere bepaling van de persoon in questie laat drukken: „Aussenamtsleiter des Kartellverbandes burschenschaftlicher Verbindungen", die in een litterair werk een woord als „Einwohneranmeldeamtsinspektor" laat passeeren, of die als de van-zelf-sprekendste-zaak ter wereld uitdrukkingen accepteert als deze, „eine innerlich begründete Einflussmächtigkeit" en als boektitel „Der Gegenwärtigkeitsgedanke in der theoretischen Behandung des dramatischen Kunstwerks bei Lessing", zulk een samenleving toont zich te weinig waakzaam tegen mentale vertroebeling. Ik noem hier slechts enkele barbarismen die mij uit recente lectuur zijn bijgebleven: wie veel Duitsche boeken leest en eenige aandacht schenkt aan de wonderlijke tournures die de Duitsche taal zich moet laten welgevallen, zal er in korten tijd een bloemlezing van kunnen aanleggen.

De Nederlandsche taal wordt reeds geruimen tijd door geen erger gevaar bedreigd dan door het Duitsche taalbarbarisme. In wetenschappelijke werken, vooral van wijsgeerigen aard, zijn de sporen van deze Germaansche taalmishandeling tien- en honderdvoudig merkbaar. Inzonderheid de philosophische en theologische geschriften van protestantschen en vrijzinnigen huize, maar ook vele andere wetenschappelijke werken lijden aan dit euvel. In tegenstelling met de Katholieke geschriften, die doorgaans meer Romaansch georienteerd zijn en zich in helderder begripssfeer bewegen, zijn de eerste vaak gedrenkt in dat eigenaardige Duitsche verbalisme, dat allen eerbied bij den lezer voor zijn landstaal onder den voet loopt. Ook de Middeleeuwsche Scholastici hebben het laat-Latijn soms tot vreemde krachttoeren gedwongen, maar bij hen werd althans aan helderheid gewonnen wat aan vormschoonheid verloren ging. Doch deze Germaansche taalacrobatiek verzaakt niet alleen aan alle vormschoonheid, maar ook, en bewust, aan alle helderheid en begripsklaarheid en zoekt haar kracht juist in een woordenmystiek voor ingewijden. Mystiek en fetischisme liggen hier dicht bij elkaar en zoo heeft zich in deze kringen een chronisch en dikwijls afgrijselijk taalfetischisme gevormd dat op de min of meer ingewijden een mysterieuze bekoring uitoefent. Om de tien, twintig jaar wijzigt zich dit taalfetischisme. Op het oogenblik hebben in wetenschappelijke kringen woorden als „Du-Verhältnis, Polarität, existentiell, angerufen-werden" eenzelfde fetischischtische sfeer om zich heen als „nordisch, Führertum, Blut und Rasse, Kulturbolschewismus" en dergelijke in de breedere volkslagen. Een woordvorming als „Kulturbolschewismus" bevat op zich zelf al zooveel kultuurbolschewisme dat het Beëlzebub met Beëlzebub wil uitdrijven.

Het moge roekeloos zijn iets ongunstigs over de Duitsche wijsbegeerte te zeggen, doch als een der roemruchtste philosofen,

de grondlegger der Phänomenologie, Edmund Husserl, zelf getuigt: „Den Anspruch, strenge Wissenschaft zu sein, hat die Philosophie in kleiner Epoche ihrer Entwicklung zu genügen vermocht. Ich sage nicht Philosophie sei eine unvollkommene Wissenschaft, ich sage schlechthin, sie sei noch keine Wissenschaft, sie habe als Wissenschaft noch keinen Anfang genommen", dan mogen wij wel waarschuwen voor het „kulturwidrige" Bargoensch dat zij stamelt. Het hedendaagsche Nederlandsch wordt toch al te achteloos en oneerbiedig gehanteerd dan dat dit Duitsche gevaar niet uitdrukkelijk zou gesignaleerd worden. Een boek waarin bijvoorbeeld de genitiefvormen en voornaamwoorden overal naar juist gevoel en wet gebruikt zijn, wordt in Nederland nauwelijks meer geschreven. Dat de woordgeslachten over het algemeen in Noord-Nederland niet meer beseft worden, is waar; toch blijft er voor elk geletterde nog een ruime kring van woorden — ook al door zijn kennis van het Duitsch —, die voor zijn gevoel nog niet van alle woordgeslacht zijn losgeraakt. En ook hier wordt met de genitiefvorm „der" rondgestrooid en wordt het possessief „zijn" of „haar" gebruikt zonder eenige controle. Men zal met gerust hart neerschrijven „de huid der beer" en verderop „de beer zijn huid" of nog liever „z'n huid". Vooral de der-genitief, wel ter vervanging van het omslachtiger „van de", woedt als een epidemie in het geschreven Nederlandsch. Bijzonder in vertalingen heerscht dit „taalbolschewisme", doch ook oorspronkelijke litteraire werken zijn er niet vrij van.

De ergernis over deze straffeloos uitgeoefende taalverkrachting wordt weer eens wakker bij het lezen van het boek „Antithesen" [1]) dat R. F. Beerling onlangs uitgaf en waarvoor Professor Huizinga een zeer voorzichtige voorrede schreef. De heer Beerling is een stille in den lande die zich wijdt aan de studie der wijsbegeerte en in tijdschriftartikelen van tijd tot tijd zijn onderzoekingen en bevindingen vastlegt. In het werk „Antithesen" publiceert hij een viertal studieën die voor vakmenschen en belangstellenden ongetwijfeld haar waarde hebben. Op de korte beschouwing over „Goethe als Denker", die de serie opent, volgt een lange uiteenzetting over de huidige philisophische fundeering der geschiedeniswetenschap, die blijkens Huizinga's uitlating in de voorrede meer den philosoof dan den historicus bevredigen zal. Een derde essay „Aspecten van het denken in de negentiende en twintigste eeuw" biedt een diepgaand en gedocumenteerd overzicht over de fundamenteele opvattingen omtrent alle weten in de laatste honderd jaren. Drie typische tendenzen kenmerken de negentiende-eeuwsche geestesstructuur, vooreerst de matelooze pretentie der ratio om alles te veroveren, alles te doorlichten, vervolgens

---

[1]) R. F. Beerling. Antithesen. (310). Tjeenk Willink. Haarlem. 1935. *f* 5.90 en *f* 6.90.

de volle overgave aan, het opgaan in de zinnelijke, materieele werkelijkheid en eindelijk de volstrekte relativeering van alle waarden: monisme, materialisme en relativisme.

Dit alles heeft de twintigste eeuw niet zoozeer overwonnen als wel opzij geschoven en zij heeft alle oude zekerheden weer aan het wankelen gebracht. De erkenning der veelheid is gevolgd op den al te simpelen drang naar eenheid.

De heer Beerling schrijft in deze drie essay's een zeer behoorlijk Nederlandsch, naar Duitsch voorbeeld wat schwerfällig en zwaar beladen met bepalingen en determineeringen. Wetenschappelijk is hij volkomen bij, alleen te eenzijdig naar Duitschland georiënteerd.

Het vierde essay geeft een breedvoerige uiteenzetting van de existentie-philosophie van Martin Heidegger, een nuttig werk, waarvoor menig belangstellende hem dankbaar wezen zal. Maar dit vierde en langste stuk wordt dermate doorspookt van alle wijsgeerige taaldemonen dat een rechtgeaard gemoed, wien Neerlandsch bloed door de aderen vloeit, de verzuchting: van alle philosofen, verlos ons Heer! moeilijk weerhouden kan. Is de wijsheid of de waarheid dan niet anders te benaderen dan in dit Koeterwaalsch? De vooruitziende Grieken hebben de wijsheid geen Muze toegevoegd: elke ordentelijke Muze had na zulk een mishandeling haar ontslag ingediend!

Om eenig idee te geven van het kabalistisch jargon, waarin Heidegger-Beerling hun gedachten mededeelen, diene het volgende citaat van bladzijde 220: „Op welke wijze betuigt nu het Dasein zelf een mogelijke eigenlijkheid van zijn Zijn? Een dergelijke betuiging is, wat de alledaagsche zelfuitlegging van het Dasein noemt de stem van het geweten die het Dasein aanroept tot zijn eigenlijke zijn-kunnen op de wijze van een oproep tot het eigenste schuldig-zijn. Het geweten roept het zelf van het Dasein op uit de verlorenheid in het men, het Dasein roept in het geweten zichzelf uit den grond van zijn Zijn, roeper en aangeroepene tevens: het geweten openbaart zich als roep van de zorg, de roeper is het Dasein, in de geworpenheid beangst om zijn zijn-kunnen. Het verstaan van den roep, die het Dasein voor de „Unheimlichkeit" van zichzelf brengt, doet het Dasein als schuldig-zijn onderkennen. In de structuur der geworpenheid en in die van het ontwerp ligt wezenlijk een nietigheid, de grond voor de mogelijkheid der nietigheid van het oneigenlijke Dasein in de feitelijk steeds reeds aanwezige vervallenheid. De zorg, in haar wezen door en door van nietigheid doortrokken is het nietige grond-zijn eener nietigheid en dat beteekent: het Dasein is als zoodanig schuldig. De grondstemming van den angst, het verstaan als zich-ontwerpen op het eigenst schuldig-zijn en de verzwegenheid constitueeren het geweten-willen-hebben als eigenlijke ontslotenheid van het Dasein."

Een niet-ingewijde noemt dit onzin. Het is echter geen onzin, het is wederom Esperanto. De meeste woorden uit dit citaat hebben een aparte Heidegger-Beerlingsche beteekenis, die ze in de gewone taal niet hebben. Het is een geheimtaal als bij gauwdieven en voetballers. Van de gulden grondregel van Aristoteles dat men, ook wanneer men philosopheert, de woorden gebruiken moet in den zin dien ze in het spraakgebruik hebben, is hier grondig afgeweken. Een philosoof heeft eenig recht op een eigen terminologie, maar het onbeperkt doorvoeren van dit beginsel beteekent een aanslag op taal en cultuur van een volk. Dat het boek „Sein und Zeit" van Heidegger, een boek dat doorloopend in dit Bargoensch geschreven is, een sensatie werd, is slechts mogelijk in een land dat zijn philosofen alles, ook het ergste taalgeknoei, vergeeft.

Ook de schrijver van „Antithesen" is door de Duitsche diepzinnigheid zoo geïmponeerd dat hij, al wijst hij Heidegger's philosophie af, diens schrijftrant vrijwel overneemt en er dapper op los heideggert. Wel heeft hij de ergste uitwassen besnoeid en de uitbundigste barbaarschheden trachten te mitigeeren; wellicht ook is het hem niet mogelijk geweest een dergelijk ideeënbouwsel in verstaanbare taal te vernederlandschen.

Maar het zou jammer wezen wanneer het voorbeeld van den heer Beerling navolging ging vinden. Wij hebben in Nederland voorloopig meer behoefte aan Romaanschen vormcultus dan aan philosophen-Esperanto.

BOEKENSCHOUW

DEURSEN (Dr. A. van) DOOR 'T BELOOFDE LAND. (74) *f* 2.60 en *f* 3.25. Kunstfoto's van Paul Hommel. J. H. Kok, Kampen.

De foto's in dit boek zijn wel het voornaamste, zij zijn van een bijzondere distinctie en brengen het Heilig land nader tot ons. Er zijn altijd nog vele menschen wien het nooit gegeven is om de plaatsen waar onzen Heiland leefde en stierf te bezoeken. Dit mooie boek is wel in staat om hen iets van dit gemis te vergoeden. Men houde in het oog dat dit een Christelijke uitgave is.

JONGH (Mr G. T. J. De) KINDERRECHT IS KINDERBESCHERMING. (158) *f* 1.90 en *f* 2.50. L. J. Veen, Amsterdam.

Deze oud-kinderrechter heeft in enkele schetsen en opstellen zijn groote ervaring en ook zijn successen en teleurstellingen uit zijn praktijk voor hen die met dezelfde problemen als waar hij voorstond, te maken hebben, openbaar gemaakt. Het „voorkomen van- behoeden voor maatschappelijke ellende" is wel het hoofddoel van de kinderbescherming, het geen de kinderrechter zich zelf steeds voor oogen moet houden en in deze korte soms aangrijpende schetsen geen oogenblik vergeten wordt. Het spreekt vanzelf dat dit boek niet voor kinderen geschreven werd en alleen dienen kan voor lezers met onderscheidingsvermogen.

Nieuw Russisch tooneel

door JOS. PANHUYSEN

Het is algemeen bekend, dat het tooneel in het huidige Rusland een zeer groote beteekenis heeft voor het propagandeeren van de communistische heilsleer en de communistische idealen, en ook dat het bijzonder goed is, zoowel wat ensceneering als wat spel betreft. In het Moskouer kunstenaarstheater bijvoorbeeld wordt ieder stuk met groote toewijding ingestudeerd en voorbereid, en als men toeschouwers en hoorders gelooven mag wordt zoodoende herhaaldelijk een eenheid bereikt, die zeldzaam is niet alleen voor Rusland, maar ook voor de gansche wereld. Elmer Rice, de bekende Amerikaansche tooneelschrijver gaat zelfs zoover te beweren dat een bezoek aan de Sovjet Unie voor tooneelminnaars onontbeerlijk is, niet alleen om velerlei productiemethoden, het uitmuntende spel, de vernuftige scène-opbouw, maar daarenboven om het enthousiast meeleven van het gehoor. En dit is misschien inderdaad het zeldzaamste en beteekenisvolste in het Russisch tooneel. Terwijl bijna overal elders het tooneel een crisis doormaakt, die naar ik vrees, zelfs door geen historische parade-stukken opgelost kan worden, heeft men in de Sovjet Unie een vurig belangstellend, aandachtig en groot publiek.

Dit kan niet alleen aan de feillooze productie en het uitnemende spel liggen; kijken en hooren zou vooral een publiek als het Russische al spoedig niet meer kunnen bevredigen, indien het geziene en gehoorde niet op zich, afgezien van productie en spel, om het woord en het gebeuren zelf, de aandacht vermocht te boeien. Het is niet noodig, dat het stuk, het geschreven stuk, een hooge kunstwaarde bezit, maar het moet toch iets bezitten, wat den Russischen mensch van heden in den bepaalden vorm van tooneel treft, het moet een waarde hebben onmiddellijk herkenbaar en waardeerbaar, het moet op eenigerlei manier, hoe dan ook, volksch zijn. Gelukkig is eenigen tijd geleden in Engeland een verzameling moderne Russische tooneelstukken uitgekomen in een niet feillooze, maar toch leesbare vertaling die ons in staat stelt, de uitzonderlijke positie van het Russische tooneel te verklaren.

Hooge kunst treft men in deze zes stukken niet aan; het eerste stuk „De laatste dagen van de Turbins" heeft men met de spelen van Anton Tsjechow vergeleken, ten onrechte, want een verfijnde dialoog, die tooneel weet te maken van de meest subtiele psychologische schakeeringen, treft men in het werk van Michael Bulgakow niet aan. Het is veel vlakker, de personen zijn veel meer als typen behandeld, de tooneeleffecten zijn van een grover makelij. Maar toch, reeds in dit eerste stuk, zwelt een geluid aan, dat in de verdere stukken van den bundel steeds sterker wordt en dat men zonder twijfel een nieuw geluid kan noemen.

Wie de „Kersentuin" van Anton Tsjechow gezien en gehoord, of gelezen heeft, weet dat zich daarin een hoop uitspreekt op een verlossing, op een betere toekomst, maar hoe vaag is deze, hoe onbestemd, hoe weifelend en zwak. De Turbins zijn allerminst zwak en weifelend, zij zijn voor het oude régime en zij vechten ervoor, tot zij op een bepaald oogenblik inzien, dat zij vechten voor een verloren zaak niet alleen, maar voor een zaak, die de moeite van het vechten niet waard is. De helden van Michael Bulgakow zijn veel meer helden dan de figuren uit de „Kersentuin", zij zijn daardoor minder menschelijk, maar zij bezitten een moreel bewustzijn, dat een figuur als Oom Wanja uit Tsjechow's gelijknamig stuk bijvoorbeeld ten eenenmale mist. „De laatste dagen van de Turbins", al dankt het misschien in onderdeelen iets aan het werk van Tsjechow, is in zijn geheel een reactie op diens werk, in zekere mate een gezonde reactie. Er is immers iets waanzinnigs in de spelen van Tsjechow zooals er iets waanzinnigs is in de spelen van graaf Leo Tolstoj; het is niet voor niets dat men in Rusland zoo vaak gesproken en geschreven heeft over het bankroet der persoonlijkheid, dat Maxim Gorki er zelfs een lang essay over schreef. Hoe vreemd het ook lijken mag dit is geen communistische uitvinding, in Rusland was dit bankroet er immers reeds geruimen tijd voor de Sovjet Unie, voor de aanbidding der machine en de reeds eenigszins tot het verleden behoorende vereering van den theoretischen collectivistischen toekomstmensch.

Men kan de heilloosheid van de communistische leer volkomen juist en helder inzien en toch de betrekkelijk goede hoedanigheden ervan erkennen en waardeeren. Wat het Russische publiek immers in deze tooneelstukken moet treffen is, het kon nauwelijks anders, een betrekkelijk goed, het is een ideaal in zekeren zin, en het is een gemeenschapsidaal. Het is hierom misschien dat deze stukken, hoewel zij geen groote kunstwaarde op zich bezitten zulk goed tooneel blijken te bevatten, want dat doen zij bijna zonder uitzondering. Zij gronden zich op iets wat boven de engere persoonlijkheid uitgaat, en levensvatbaar tooneel heeft dat, naar mijne meening, altijd te doen. Geen grooter publiek zal zich interesseeren voor de figuren en de verwikkelingen van een Tsjechow, zelfs niet voor de figuren en verwikkelingen in de tooneelstukken van graaf Leo Tolstoj, maar het kon zijn nood en verlangen beleden voelen in het werk van Marxim Gorki. Men ziet dat deze tooneelstukken uit den communistischen heilstaat niet zoo maar plotseling te voorschijn zijn gekomen, zij sluiten, hoewel zij er in menig opzicht een reactie op zijn, bij een traditie aan. Het maatschappelijke element was in het Russische tooneel vaak aanwezig en de eigenaardigheden van het Russische landvolk vonden er altijd hun typische vertegenwoordigers. Ook hier in deze stukken kan men satire vinden, die herinnert aan de satire van een Gribojedow en een Gogol, ook hier treft men, fragmen-

tarisch, de verwording van den beschaafden Rus, die zijn verwantschap met zijn volk verloor, als in Tolstoj's stukken, en ook hier treft men, hoewel zeer vervormd, misvormd helaas, het gevoel van de noodzakelijkheid van het offer, zooals men dat aantreft in dat wonderlijke stuk van Ostrowski: Sneeuwvlokje.

Het is eigenlijk vooral dit laatste besef wat ik het nieuwe geluid, het steeds sterker aanzwellende nieuwe geluid in deze stukken zou willen noemen, want dit verschaft aan dit tooneel de eigenaardige begeestering, die een geheel publiek, die een volk in zijn ban kan houden; hier, dunkt mij, kan men de verklaring vinden voor het groote succes der theaters in het huidige Rusland.

Er is maar één stuk in dezen bundel, een wat grove klucht over de liefdesverhoudingen in den communistischen heilstaat, dat daar buiten valt, en dat dan ook zuiver op volkomen aftandsche tooneeleffecten is opgebouwd en verder geen beteekenis heeft. In al de andere stukken echter, die op „De Laatste Dagen der Turbins" volgen is de begeestering van dit offerbesef steeds aanwezig. Welhaast geen probleem dezer nieuwe maatschappij wordt er niet in behandeld; in „Tempo" wordt een idee gegeven met welke moeilijkheden de industrialiseering, die onder leiding van vreemde of vijandige technici geschiedt, te kampen heeft, in „Inga" wordt een poging gedaan om het sexueele vraagstuk ernstig onder de oogen te zien, en het is wel merkwaardig voor den huidigen toestand in de Sovjet Unie, dat deze poging weinig communistisch lijkt en tot de erkenning komt van de waarde der monogamie en het gezin; in „Brood" wordt een spannende dramatiseering gegeven van de agrarische moeilijkheden in het nieuwe rijk, en in „Vrees" ziet en hoort men hoe de wetenschap haar onafhankelijkheid opgeeft om zich te stellen in den dienst der gemeenschap. Al deze problemen, hoe belangwekkend zij ook mogen zijn voor een betere kennis der Russische toestanden zijn ten slotte echter slechts secondair, zij helpen slechts mede tot sterker bewustwording van het gemeenschappelijk ideaal. Dit ideaal, het wordt in al deze stukken telkens weer opnieuw uitdrukkelijk vastgesteld is de nieuwe mensch. Hieraan ontleenen zij hun sterkte, hun spanning, hun bewogenheid. Deze nieuwe mensch is, dunkt me niet meer de collectivistische gestandardiseerde mensch, waarover men eenige jaren geleden sprak; al de personen in deze tooneelstukken wijzen erop, dat men in deze hypothetische nieuwe menschen verschillen zal kunnen ontdekken, dat er een zekere hiërarchie onder hen zal zijn, maar niettemin bleef de voorstelling, die men van hen vormt zeer vaag, men beweert dat ze gezond naar ziel en lichaam zullen zijn, krachtig en „stralend", maar dat is dan ook alles en dat is wel wat weinig. Hoe ze er komen zullen, wordt ook niet aangegeven. Zij zullen er vanzelf komen klaarblijkelijk als eenmaal de economische toestanden in de Sovjet Unie bevredigend zijn geregeld.

Marxistischer, zooals men ziet, kan het welhaast niet, het ideaal van den nieuwen mensch is eenvoudig een economisch product, hij leeft niet uit zichzelf, maar krachtens een staathuishoudkundige regeling; welbeschouwd had Aristoteles dus reeds volkomen gelijk, toen hij zijn bezwaren tegen het communisme in zijn eerste Staatsleer ontwikkelde. Hij spreekt daar over deugden, die niet meer beoefend zouden kunnen worden, wanneer het privaateigendom werd opgeheven. En inderdaad een economisch product kan niet anders dan deugdloos zijn, want hij gehoorzaamt niet uit innerlijke beweegreden, maar aan een buiten zijn macht liggende noodzaak.

Het lijkt een eigenaardig bezwaar, dit bezwaar van Aristoteles, maar het is niettemin zeer belangrijk, het verklaart bij nader inzien ook waarom en waarin deze Sovjet tooneelstukken te kort schieten. Voor Aristoteles is de staat immers „een gemeenschap van gelijk gerechtigde burgers, die ten doel heeft de beste levenswijze mogelijk te maken". De staat en de staathuishoudkunde zijn er voor de gerechtigheid en daarom is zijn staatsleer voor drie vierde ethica en pedagogiek. Wat hij nu echter onder het doel van den staat, de levenswijze der gerechtigheid, verstaat, en de volkomen rechtschapenheid, waartoe men enkel door het bezit van deugden geraken kan, zet hij onder meer in zijn eerste Ethica, de Eudemische, uiteen. „Als men dus naar de natuurlijke goederen, lichamelijken welstand, vermogen, vrienden en wat daarvan nog meer is, op die wijze streeft en zich deze verwerft, dat daardoor de beschouwing Gods, zooveel mogelijk bevorderd wordt, is dat de beste norm; als dit streven echter te overdadig wordt of voor het noodwendige niet toereikend is, en zoodoende de vereering en de beschouwing Gods verhindert, mist het zijn doel (de gelukzaligheid)."

Aristoteles wijst er herhaaldelijk op, dat de staat niet geheel maar wel voor een goed gedeelte afhankelijk is van de meer of mindere zedelijke gezindheid van de burgers en deze kan slechts de volmaaktheid benaderen door zelftucht.

Het is wel merkwaardig, dat deze Sovjetstukken bijna allen ook op de waarde der zelftucht wijzen voor den mensch van heden, terwijl ze doen vermoeden dat de toekomstmensch deze zal kunnen missen. Het zijn voor het meerendeel moraliteiten, maar zij prediken een moraal met zulk een vaag doel, dat op den duur alle leven eruit weg zal trekken, dat zelfs nu de begeestering ervoor de diepste waarachtigheid mist.

Daarom waarschijnlijk zijn deze stukken, hoe goed speelbaar ook, en ondanks het nieuwe gemeenschapsgeluid erin, geen groote kunst. De staat is er om de beschouwing Gods te bevorderen, en van de beschouwing Gods, de eigenlijke en hoogste gelukzaligheid, is hier niets te bespeuren. Voortdurend voelt men dat als een gemis, ondanks al de realistische fragmenten; ondanks

goede en rake typeeringen van boeren arbeiders en burgers, hebben ze iets schwärmerisch, iets ijls, blijken ze bij nadere beschouwing eindeloos vlak. Het publiek in Rusland moet er door begoocheld worden, ik trachtte te verklaren waarom, maar een begoocheling neemt onherroepelijk een einde. Poëtisch zijn deze stukken niet, en het kan een vreemde bewering lijken in onzen tijd, maar een volk kan niet leven zonder poëzie, en zonder schoonheid, want het kan niet leven zonder God.

Het is begrijpelijk, waarom het in Rusland zoover gekomen is, daaraan heeft geloof ik niet alleen het Marxisme en het communisme schuld, maar in niet geringe mate de Russische godsdienst, de Russische orthodoxie zelf. Als men immers de verhandelingen daarover van een Bjerdajew bijvoorbeeld en de beschrijvingen bij zoovele romansschrijvers, bij Dostojewski en Tolstoj, om de voornaamste alleen te noemen, gelooven mag, heeft deze orthodoxie steeds een zekere vaagheid bezeten, gaf zij niet in de vereischte mate steun en aanleiding tot de zelftucht, waarover Aristoteles spreekt. Misschien heeft de goddeloosheid van heden zijn oorsprong in het onzalige oogenblik toen de Oostersche Kerk zich afscheidde van Rome.

Godsdienst en kunst van wezenlijk groote, van gemeenschapsbeteekenis staan echter met elkaar in verband, omdat God en schoonheid met elkaar in verband staan, omdat het onmogelijk is een herschepping van het menschelijk leven te geven, die men met recht poëtisch kan noemen, zonder dat dit leven vanuit de eeuwigheid wordt gezien. Er is geen dichter op de wereld er was er geen, die niet op eenigerlei wijze mensch is of was, zelfs al kan hem dat zelf en zijn lezers of hoorders ontgaan. Ook de heidensche kunst immers, die zoo herhaaldelijk werkelijk van en voor de gemeenschap was, is dan steeds van aard religieus geweest.

Vooral in den laatsten tijd heeft men hierop de aandacht gevestigd, Brémond bijvoorbeeld in zijn te weinig gelezen verhandelingen, Francis Thompson in zijn uitnemende studie over Shelley.

Het is te hopen, dat dit besef steeds sterker wordt, zoowel bij geloovigen als bij kunstenaars, het is te hopen dat het ook weer verschijnt in Rusland, opdat de in sommige opzichten waardeerbare, maar al te ijdele gemeenschapsbegeestering plaats maakt voor een waarachtige.

Six Sovjet Plays, edited by Eugene Lyons. Victor Gollancz. Ltd. London.

Almanaque Literario 1935

door J. B.

Wij hebben hier al eens eerder gezegd hoe uiterst moeilijk het is op de hoogte te blijven van de letterkundige actualiteiten in Spanje. De bibliographische mededeelingen verschijnen laat, zij zijn schaarsch en gebrekkig. Vele tijdschriften hebben een kortstondig of ongeregeld bestaan, en het kost veel zorg en tijd, door het gemis aan overzichtelijke inlichtingen, den weg te vinden in wat er aan roman, essai, poëzie, theater, critiek, en anderszins verschijnt in Spanje en in Spaansch Amerika. De ongelukkige verdeeldheid van het Spaansche volk, de spreekwoordelijk geworden nalatigheid, de hinderlijke jaloerschheid en naijver, beletten het verschijnen van een volledige, of uitgebreide, revue over wat jaarlijks in het licht werd gegeven. Wel had men beperkte bloemlezingen en verspreide overzichten gegeven, maar dit waren vaak manifesten van kringetjes of onvoldoende gedocumenteerde artikels.

De Madrileensche criticus Guillermo de Torre, die twee jaren geleden gedurende den Spaanschen Zomercursus in Den Haag een groot aantal lezingen heeft gegeven over de Spaansche dichtkunst, heeft tezamen met M. Pérez Ferrero en E. Salazar Chapela een uitmuntenden letterkundigen almanak samengesteld. Deze almanak is oorspronkelijk naar opzet en uitvoering, al hebben de samenstellers wel grondig kennis genomen van de Fransche en Italiaansche jaarboeken.

Er is in dit werk een samenvatting gegeven van de Spaansche letterkundige werkzaamheid van het afgeloopen jaar en ook zijn er goede inlichtingen voor Spaansch-Amerika en de voornaamste andere landen te vinden, waardoor deze almanak een heel uitvoerig, onpartijdig en overzichtelijk werk is geworden, als consultatie-werk onmisbaar voor ieder die de Spaansche letteren beoefent. Wij hopen dat voortaan deze almanak ieder jaar zal kunnen verschijnen, en dat de voortduur van den opzet de kleine tekortkomingen zal herstellen en de integriteit van de samenstelling zal bestendigen.

Het is een flink boekdeel, goed driehonderd bladzijden groot, heel handig ineengezet, en verlucht o. a. met teekeningen van Norah Borges de Torre (Mevrouw de Torre). De almanak is in verscheidene secties verdeeld. De eerste daarvan vormen de artikels over de drie gedenkfeesten van dit jaar. Lope de Vega is een der drie aanleidingen voor een feest dit jaar, en Montesinos merkt heel puntig op dat er weer met daverend lawaai over een auteur zal worden gesproken dien ieder als eeuwig levende zal bejubelen . . . . zonder hem te lezen of hem naar wezen recht te doen. Overigens is het wel bedroevend dat men van een figuur bij zulke gelegenheden vaak een paradepaard maakt en daar — om zichzelfs wil — ijdele capriolen mee uitvoert.

De letterkundige overzichten — roman, essai, poëzie, theater — voor

Spanje zijn heel goed. Er is eveneens een sectie voor politieke en wetenschappelijke geschriften, reisbeschrijvingen en de — in Spanje nog weinig beteekenende — kinderboeken. Het litteraire jaar wordt zoowel voor de regionale productie als voor de verschillende staten van Zuid-Amerika voldoende informatorisch nagegaan, en tevens wordt er een overzicht gegeven van belangrijke letterkundige feiten en stroomingen in Frankrijk, Engeland, Italië, Noord-Amerika, Duitschland, Portugal en Brazilië.

Van de andere secties wil ik nog noemen de drie buitengewoon belangwekkende letterkundige enquêtes, eenige vragen die men aan de bekendste schrijvers van Spanje en Spaansch-Amerika heeft gedaan, en waarvan de zeer uiteenloopende antwoorden een prachtig materiaal konden vormen voor een studie over den aard, de beteekenis, het doel, en de werkwijze van de letterkunde, haar hoogtepunten en kenschetsende waarden.

De vragen van de eerste enquête luiden:

1. Gelooft gij dat de litteratuur en de kunst zich buiten de maatschappelijke beroeringen van onzen tijd moeten houden?
2. Of meent gij dat de schrijver en de kunstenaar in hun werk te dien opzichte partij moeten kiezen?
3. Hoe beoordeelt gij de schrijvers, denkers en kunstenaars die van hun werk een middel tot politieke of maatschappelijke propaganda maken, van welke richting deze ook zij?

De tweede enquête is aldus gesteld:

1. Wat zijn de meest representatieve figuren van de moderne wereldlitteratuur?
2. Gelooft gij dat de roman van de twintigste eeuw eenige representatieve figuur van den aard als Don Quijote, Faust, Julien Sorel of madame Bovary heeft voortgebracht?

De derde enquête luidt:

Welke drie boeken zoudt gij meenemen naar een onbewoond eiland?

* * *

De almanak sluit met twee vragen die aan alle Spaansche uitgevers zijn gedaan, namelijk:

1. Welk boek of welken auteur hebt gij in 1934 het meest verkocht?
2. Wat zult gij in 1935 uitgeven?

De eerste vraag is door de gewone lakschheid van de Spaansche uitgevers onvoldoende beantwoord. Uit wat eenige groote uitgeverijen, Espasa-Calpe, Biblioteca Nueva, en eenige andere antwoorden, kunnen wij toch wel een benaderend juiste gevolgtrekking maken. Het hier besproken boek van Pio Baroja, Las noches del Buen Retiro, is een succes geworden. Overigens is de verkoop matig, bovenal van het goede, litteraire werk. Opmerkelijk is de toenemende vloed van vertalingen. Freud, Adler, Jung, Stecker vinden in Spanje een goed afzetgebied, evenals Huxley, Lawrence, Aldington, om redenen die aan de wetenschap en de litteratuur vreemd zijn. De niet te stelpen stroom van Emil Ludwig en Stefan Zweig loopt ook over Spanje, evenals die

van Maurois, Galsworthy en Fallada, hetgeen ons die de toenemende verburgelijking van Spanje betreuren, niet verwondert.

In zijn geheel is de Almanaque Literario[1]) een zeer geschikt handboek, waarvoor de samenstellers den dank van alle belangstellenden in de Spaansche letteren hebben verdiend. De lezer raadplege de lijst van de drukfouten die talrijk zijn. Zoo is de onvermijdelijke Spengler onherkenbaar verminkt, en Stendhal heeft een Spaansch jasje gekregen. Doch dit zijn onbeteekenende kleinigheden in het keurige, rijke boek.

---

[1]) Almanaque Literario. Editorial Plutarco, Madrid.

BOEKEN SCHOUW

STARTZ (Edward) EVEN NAAR INDIë (71) geaccentueerd in zwart en wit door Wladimir Bielkine. Strengholt. Amsterdam.

Tempo . . . . tempo . . . . voort . . . . voort . . . . vlug! Door de lucht naar Indië . . . .! Even naar Batavia . . . . extasia! Schrijven erover met dezelfde vaart . . . . kortaf . . . . geestig . . . . impressioneel! Krabbels, die je helpen, de snelle indrukken vast te typen in je bol! Prettig boekje . . . . maar . . . . tempo! . . . . tempo!

VIRULY (A.) in samenwerking met de vliegers: BEEKMAN en VAN VEENENDAAL, de marconist S. VAN DER MOLEN, hun chef vliegdienst I. A. ALER, hun chef techn. dienst: C. SPIT, de chef fotodienst: CORSTEN en nog andere K. L. M.-ers, hun directeur A. PLESMAN en ingeleid door hun Minister-President Dr. H. COLIJN. „ALLES O. K.!" „DRAAIEN" (319) *f* 4.50. Met circa 200 foto-illustraties. Andries Blitz, Amsterdam.

Een kloek-uitgegeven boek in flink formaat is deze feestuitgave bij het 15-jarigjubileum der K. L. M., waarin een geschiedenis van vijftien jaren ontwikkeling van het vliegwezen in ons land door den bekenden schrijver van „We vlogen naar Indië": A. Viruly, onze gespannen aandacht vraagt. Na de gedegen inleiding van Minister Colijn en het humoristische hoofdstuk: „Op zoek naar dit boek" zal geen enkele lezer meer een aansporing noodig hebben om dit jubel-werk ter eere van de K. L. M. met graagte ter hand te nemen.

CASTERET (N.) TIEN JAREN ONDER DE GROND. (247) *f* 3.90. Bewerkt door Dr. G. G. Ellerbroek. Andries Blitz, Amsterdam.

De ondertitel luidt: Ontdekkingstochten van een eenzamen onderzoeker" en is hier niet misplaatst. Norbert Casteret heeft met een aangeboren zucht om te onderzoeken wat zich onder de aarde bevindt, tien jaren van zijn leven gewijd aan het ontdekken van nooit bezochte grotten, waar hij afbeeldingen van dieren en andere merkwaardige vondsten deed uit voorhistorische tijdperken.

De machtige Pyreneeën verbergen nog vele geheimen, waarvan Casteret er eenige fotografeerde en dit in goed geschreven boek aan het licht brengt, waarbij wij zijn volhardende pogingen om niet te rusten voordat hij alles van een nieuw ontdekte grot te weten is gekomen, onwillekeurig bewonderen, ook al deelen wij zijn verlangen om onder den grond te toeven, niet. De populaire vorm, waarin de schrijver zijn ondergrondsche avonturen en ontdekkingen te boek stelt, geven er een aantrekkelijke kleur aan.

FRANSCH

LACRETELLE (Jacques de) ANNÉES D'ESPÉRANCE. Deel III van Les Hauts Ponts, 12 frs. N. R. F. Gallimard, Paris, 1935.

Jacques de Lacretelle biedt met dit boek het derde deel aan van „Les hauts Ponts", welker eerste deelen „Sabine" en „Les Fiançailles" in dit tijdschrift besproken werden. Het is niet een breed tijdstafreel dat hier beschreven wordt, doch een landelijk verhaal, de geschiedenis van een landgoed in de Vendée met zijn wisselende bewoners. Lacretelle's werk maakt den indruk van een fijn weefsel, een weefsel van weinig draden, maar elke draad wordt vervolgd en afgewerkt met uiterste zorg en accuratesse. Mauriac en Lacretelle zijn de authentieke opvolgers van den meester van den psychologischen roman, Paul Bourget. Zij schrijven geen psychologische romans meer in den stricten zin, maar romans van het menschelijk hart. Niet de psychologie is hun thema, maar het menschenhart; karakter, instinct en sensibiliteit, dit menschelijk complex als drijfveer en motor van alle doen en laten is het wat zij in hun boeken ontleden en naspeuren. Fijnheid en intelligentie zijn de opvallendste eigenschappen van hun boeken. Zij beschrijven geen geweldige lotgevallen, geen massaberoeringen, maar individuen, en trachten dezen te bespieden tot in hun verborgenste reacties. Dit derde deel van „Les hauts Ponts" staat op dezelfde hoogte als zijn twee voorgaande. Het is Fransche schrijfkunst van de goede soort. Volwassenen.

JACQUES DE LACRETELLE

MARDELLE (Maurice) PIERRUCHE AU SOLEIL. Roman. 15 frs. Denoël et Steele. Paris, 1935.

Maurice Mardelle is een dorpstimmerman, die onder het patronaat van Maurice Bedel zich aan litteratuur waagt en dezen roman uitgeeft. Van een roman heeft het boek niet veel. Het beschrijft het dorpje Pierruche, dat in de omgeving van Tours moet liggen.

Hier groeide ook Rabelais op en Mardelle voelt Rabelaisbloed in zijn aderen; hij schrijft Rabelaisiaansch, maar zonder het genie van Rabelais. De groteske dwaasheden van Rabelais zijn slechts daarom beroemd geworden, omdat zij een schrijver van verbluffende genialiteit tot auteur hadden. Wie deze dwaasheden en satyren op veel lager plan imiteeren wil, lijdt onherroepelijk schipbreuk. En zoo vergaat het Maurice Mardelle. Zijn zotternijen zijn gezocht en dikwijls zouteloos, grof en stuitend. Een enkelen keer heeft hij een gelukkige vondst. Er is veel geduld noodig om dit boek uit te lezen. Het is een mengsel van grove erotiek, vroomheid, bedenkelijken spot en oprechte natuurliefde. Misschien dat enkele Franschen dezen talentloozen hutspot genieten kunnen; velen zullen het wel niet zijn. Ik geloof niet dat één Hollander dit boek uit zal lezen.

ENGLEBERT (Omer) LE CURÉ PECQUET CONTINUE. 12 frs. Plon. Paris.

Deze Waalsche schrijver publiceert een serie verhalen over een pastoor uit de Ardennen, le curé Pecquet, een wijs, geletterd en humoristisch man. Het zijn alleraardigste boekjes vol humoristische dorpsverhalen, vol levenswijsheid en christelijken levenszin. Zonder veel samenhang volgt het eene hoofdstuk op het andere; de innerlijke band wordt gevormd door le curé Pecquet. Uit heel die pittoreske wanorde van gebeurtenissen en beschouwingen treedt de pastoor als een figuur met zeer eigen stempel te voorschijn, evenals zijn bezorgde huishoudster Léocadie en de voornaamste personages van Bétaumont-sur-Ourthe. Met de officieele litteratuur hebben dergelijke boeken weinig te maken; ze worden slechts genoten in bepaalde kringen. Maar wie smaak vindt in deze wat idyllische, regionale schilderingen en een letterlievend, wereldwijs pastoor genieten kan, zal Englebert's verhalen gaarne ter hand nemen. In hun humor en hun fijnen levenszin bieden zij meer dan menig zwaarlijvige roman.

DUITSCH

SCHULENBURG (Werner von der) LAND UNTER DEM REGENBOGEN. Braunschweig, 1935.

Ontwijfelbaar een boeiende roman, boeiend in de beste zin van het woord, omdat de spanning voortkomt uit de innerlijke waarde der idee. Bij de lectuur zelf komen geen theoretische bezwaren op door de overtuigingskracht van het geheel. Slechts één oogenblik werd het mij te machtig en wel bij de zelfmoord van Olga, die niet alleen ethisch onverantwoord is, maar ook artistiek.

Deze réserve bleek bij nadere beschouwing ook de sleutel te zijn voor de oplossing van het vraagstuk, waarvoor toch de

roman ernstige tekorten heeft, de sleutel ook van zijn karakteriseering:

Olga Meroni is in deze roman een belangrijke figuur, omdat zij in hoogste mate de innerlijke eenzaamheid verpersonifiëert die allen gemeenzaam hebben. Ze zijn allen eenzaam, absoluut eenzaam, eenzaam in hun gecultiveerd individualisme, eenzaam omdat zij niet zeggen kunnen, wat hun zielen bezwaart. Het eenige wat bindt is het land en het volk, en nu is Olga de meest eenzame omdat zij door haar volk uitgestooten is. Daarom kan zij het leven niet langer dragen en pleegt zelfmoord.

Psychologisch is die zelfmoord dus wel aannemelijk gemaakt, niet echter artistiek. Zij is immers ook de lichtuitstroomende kracht, de centrale figuur der volkomen onbaatzuchtigheid, wat toch een enorme levensenergie veronderstelt, die moeilijk met een zelfmoord te vereenigen is, de kracht, die de schrijver als hoogste kracht ziet, is feitelijk geen ijzersterke moed, ze is in diepste wezen vrees voor het leven, weemoed, individialisme. De levenswil is niet sterk genoeg om door te dringen tot de laatste, wezenlijke kern van het bestaan. En in dit verband is het wel merkwaardig, dat de godsdienst die hier en daar een rol dreigt te gaan spelen, en daarmee 't probleem van 't boek overbodig zou maken, bijtijds uitgeschakeld wordt.

Voor von der Schulenburg is de eenige levensredding, de eenig levensbindende macht, het land en dat kan niet doorgedacht worden, wanneer de godsdienst diezelfde taak zou kunnen vervullen. Het is niet zeker, dat de schrijver bij de opzet van zijn probleem geleid is door tijdsstroomingen, daartegen getuigt zijn waarlijk dichterlijke visie, die wij nog zoo zelden in boeken van dit soort hebben aangetroffen. Het is mogelijk, dat hij werkelijk overtuigt is door persoonlijke voorliefde en persoonlijk inzicht.

Het eigenlijk mooie in dit boek is de karakterschildering, niet door een zorgvuldige wetenschappelijke analyse, neen, door intuïtief voelen hoe dezelfde gebeurtenissen en feiten op verschillende personen inwerken. De personen komen vanzelf tegenover elkaar te staan, scherp en licht, juist door de grandioze schildering der reacties op gezamelijke ondervonden levenservaringen.

Tenslotte een korte analyse van den roman:

Carl is een jonge man, voortgekomen uit een vader en moeder die elkaar niet begrijpen, hij mist daarmee de innerlijke zekerheid, de harmonie der strevingen. Hij zoekt naar evenwicht en vindt die na veel leed en ontgoocheling tenslotte in het werk voor zijn land, nadat hij gezien heeft met angstige oogen in de afgrond der zielen, die ontworteld zijn. Door dat inzicht gerijpt, kan hij zich toch met zijn vader verzoenen, die voor dat land leefde.

KLUGE (Kurt) DIE SILBERNE WINDFAHNE. Roman. Stuttgart, 1934.

Een inderdaad buitengewoon aardige roman, vol kostelijke Duitsche humor. Het gegeven is al direct goed gezien: Mijnheer Kortüm, een verwonderlijke Hamburgsche zonderling midden in een Thuringsche dorpsbevolking. Een man vol geniale plannen en invallen, die eigenlijk op zich heelemaal niet zoo gek zijn, maar te grootsch, te wereld-omvattend zijn voor den boer, die niet eet, wat hij niet kent.

De roman mist een eigenlijke opbouw, het is een aaneenrijging van gebeurtenissen die zich nog wel met vele laten vermeerderen. De schrijver vindt dat ook en eindigt zijn roman met de woorden:

„Ja, der Herz Kortüm lebt noch, und wenn Konstanze längst wieder spielen musz vor den Leuten, werden Herrn Kortüm immer noch grosze Gedanken kommen — aber die sollen in seinem anderen Buche von Schöffenhaus aufgeschrieben werden" blz. 219).

De hoofdpersonen zijn Kortüm en zijn dorpsgenooten. De anderen, ook al spelen ze in deze roman toevallig een groote rol, zooals bijv. Klaus en Konstanz, verdwijnen automatisch, ze zijn toevallig in dat leventje ingeraakt en worden vanzelf weer uitgestooten.

De roman is in een enkele scène te grof, eigenlijk overbodig en deze ontsporing wijst op een gebrek aan eerbied en sympathie, waardoor de humor cynisme kan worden. Dat gevaar is er! In dit boek echter ligt nog volop die meelevende hartelijkheid met Kortüm en z'n niet minder interessante vriend, de hoofdman van de brandweer, een hartelijkheid die op Raabe geschoold is en die gerust ook verder nog door Raabe's warmte en innigheid gevoed mag worden.

BERENS-TOTENOHL (Josefa) DER FEMHOF. (285) 3.20 M. en 4.60 M. Eugen Diederichs Verlag, Jena.

Uit een kort feit dat de schrijfster in een archief genoteerd vond, heeft zij deze roman samengesteld. Zij doet haar uiterste best om de taal en de gedachtegang der veertiende eeuw na te bootsen en heeft daardoor op haar boek het stempel der onwaarschijnlijkheid gedrukt, omdat dit haar niet volkomen gelukt. Het is een langdradig verhaal geworden, waarin de boer van den Femhof zijn trouwe hulp en rechterhand vermoordt, alleen omdat deze zijn dochter wil trouwen, terwijl deze vroeger het leven gered bij een overstrooming. De geschiedenis moet werkelijk gebeurd zijn, maar ons lijkt ze niet geloofwaardig. Het doet er ook weinig toe voor de waarde of onwaarde van het werk. Kwaad zal het boek niemand doen, als verveling uitgeschakeld wordt.

ENGELSCH

LINKLATER (Eric) RIPENESS IS ALL. (383) 7/6. Jonathan Cape, London.

Boosaardige humor is een domineerende eigenschap van Linklater's groot schrijftalent; hij ziet de menschen bij voorkeur in hun kleinheid, en drijft er op wrange wijze den spot mee. Scherpziend als hij is, kan hij maar weinig nobele motieven in hen ontdekken, maar legt zooveel te sterker den nadruk op de minderwaardige beweegreden van hun optreden. Hij is eene humorist zonder moraal; wat waarlijk schoon is en verheven kan hij niet waardeeren; het is, volgens hem, nooit aanwezig zonder doortrokken te zijn van het minder edele. In zijn nieuwsten roman laat hij dat ruimschoots blijken. De ongehuwd gebleven John Gander heeft in zijn testament bepaald dat zijn groot fortuin in bezit zal komen van „whichever of the late Jonathan Gander's progency, who shall, five years from now, have become the parent, whether father or mother, of the greatest number of children born in holy wedlock." Het zijn een aantal zeer verschillende, maar bijna alle onverkwikkelijke verhalen, die de auteur dan ten beste geeft over de gedragingen van de teleurgestelde erfgenamen. Ieder reageert naar eigen aard op de bepalingen van het testament, maar de bedoeling van den erflater, die de volheid van het leven zag in het huwelijk en den kinderzegen, vermag niemand in te zien. De eenige nobele figuur is Hilay, de halfzuster van den bijna overledene, en in sommige opzichten ook de „vicar" van het dorp. Erkend moet worden dat de auteur hen met evenveel talent heeft uitgebeeld als de overigen. Dat zijn wel zeer schamele zielen, waarin Linklater zich heeft verlustigd.

ERIC LINKLATER

Taal en stijl zijn àf bij dezen schrijver; voor de Engelsche littera-

tuur is hij van beteekenis. Maar zijn humor maakt geen onderscheid, hij is een spotter met de conventies, ook met die waarbij geen spot past. Daarom is zijn roman voorbehouden, uitsluitend voor die volwassenen, welke een scherp onderscheidingsvermogen bezitten.

GORELL (Lord) RED LILAC. (315) 7/6. John Murray, London.

Dat Gorell ook auteur van psychologische romans is, blijkt wel zeer goed wanneer hij zich tot het schrijven van detective verhalen zet. De meeste schrijvers van dit oeuvre geven hun volle aandacht aan de min of meer zakelijke oplossing van het gestelde „geval". Zij verwaarloozen de karakteruitbeelding van hun figuren — of zijn er niet toe in staat, — terwijl toch juist de psychologische factoren een belangrijke rol kunnen spelen. Immers, zij kunnen veel verklaren van uit het innerlijk leven der personages, en het resultaat is in elk geval dat de lezer die figuren leert kennen als werkelijk levende, en dus aanvaardbare menschen. Dat nu is de opvallende kwaliteit van Gorell's „Red Lilac". Hij overtuigt van het bestaan zijner figuren, hun optreden wordt verklaard, ook van binnen uit. Zijn detective roman verkrijgt daardoor grootere diepte, de intensiteit van het drama wordt versterkt. Het optreden der hoofdpersonen in „Red Lilac", dat van den vermoorden blackmailer", van inspecteur Farrant, van de oude Susan Olley, en anderen, wordt niet opvallend bepaald door de regie van den auteur, maar door eigen karaktereigenschappen.

Met deze, dus eenigszins zelfstandige, ontwikkeling van zijn roman, heeft Gorell het vereischte element van spanning weten te vereenigen. De oplossing van het probleem is zelfs zoo verrassend, dat wel geen enkele lezer die zal vermoed hebben.

RICE (Alice Hegan) THE LARK LEGACY. (303) 7/6. Hodder & Stoughton Ltd., London.

In haar meeste romans heeft deze Amerikaansche schrijfster haar eigen ervaring in „charity work" verwerkt. Maar met „the Lark Legacy" wijkt zij geheel van dit genre af. Het is de amusante geschiedenis van een zomervacantie, doorgebracht, op een rustig plekje aan de kust, waar een aantal van de meest heterogene menschenkinderen aldus een gedeelte van den zomer op elkander zijn aangewezen. Zij zijn allen de teleurgestelde erfgenamen van een mr. Lark; terwijl de eenige erfgename, een jonge professor's vrouw, dit aan hen meent goed te maken, door voor het geërfde geld een zomerhuis te huren, waar de overigen komen logeeren. De verwikkelingen zijn vele, en velerlei aard, comische, tragicomische en zelfs ietwat tragische. Fijn gesponnen of diep gegrepen kunst is het niet, maar haar kennis van de menschelijke natuur en haar scherpe kijk daarop, heeft de schrijfster toch niet ongebruikt gelaten. Slechts heeft zij die benut voor het uitwerken

van een eenigszins lichter gegeven dan gewoonlijk. Daarbij is zij een geroutineerd romancière ,die met de techniek van den roman geen moeite heeft. „The Lark Legacy" is een vlot geschreven verhaal, geschikt voor volwassenen, die voor afwisseling eens een roman willen lezen, waarin de situaties en de menschen betrekkelijk weinig gecompliceerd zijn.

ROBERTS (Cecil) GONE RAMBLING. (335) 7/6. Hodder & Stoughton Ltd., London.

„Gone Rambling" kan als een vervolg beschouwd worden op „Gone Rustic" van denzelfden schrijver, besproken op blz. 264 van den 28en jaargang. Echter laat „Gone Rambling" zich als een zelfstandig werk lezen. Grootendeels wordt er de geschiedenis in verteld van de streek waar de auteur woont, — de omstreken van Henley aan de Thames —; hij beschrijft het land en zijn bewoners, en wisselt dit alles af door de gesprekken weer te geven met zijn bezoekers. Het is een boek van groote charme. De oogenschijnlijk oppervlakkige causerietoon blijkt zijn onderwerp dieper te treffen dan pas begonnen lezing laat vermoeden. Telkens wordt men verrast door het suggestieve van zijn proza. Waar hij de typische schoonheid van het Engelsche landschap beschrijft, of vertelt van het doen en laten der bewoners schept hij een inzicht, dat er weer toe bijdraagt dat men den sfeer, die de beste Engelsche landelijke romans omhult, beter gaat aanvoelen. Roberts zwerft in dit boek door het Engelsche landschap, af en toe verdiept hij zich door het vertellen van historische bijzonderheden in het verleden, om dan weer zijn aandacht, gescherpt door kunstzin en wetenschappelijke ontwikkeling, te bepalen tot het veelsoortige heden. Alles heeft hij tenslotten verbonden tot een rijk suggestief geheel.

Voor hen, die Engelsche romans plegen te lezen, is het een aantrekkelijk boek.

De Geesteskentering van onze dagen

door Dr. B. M. BOEREBACH

III

Het Duitschland van vóór Hitlers bewind

Het Katholiek réveil, dat zich in Duitschland na den oorlog openbaarde, vertoonde veel overeenkomst met de geestesherniewing, welke in Frankrijk rond 1900 de bekeering van een Brunetiére, een Péguy, een Retté, een Psichari, een Bourget, een Jammes, een Claudel en zoovele anderen ten gevolge had. Evenals in Frankrijk was het langs den weg van metaphysica en spiritualisme, dat het Katholicisme weer ingang tot de geesten vond.

De mensch toch is in wezen bovenzinnelijk en vermag zich nimmer voor langeren tijd aan een verlagend positivisme of tot wanhoop voerend agnosticisme over te geven. En het was de benauwende greep van de theorieën van Kant en Comte, die alle geestelijk leven een tijd lang tot verstarring gedoemd had. Het subjectivisme van eerstgenoemde had practisch het transcendentale voorwerp, zonder hetwelk het menschelijk verstand, alle verheven leven ontvalt, van den horizon van het menschelijk denken doen verdwijnen, terwijl het positivisme den mensch naar de impassen van scientisme en plat materialisme had gedreven. Het godsdienstig réveil, dat Frankrijk en Duitschland successievelijk kenden, vond zijn directe oorzaak in het protest van het ondergaande zieleleven tegen de verlaging en de banaliteit der voorgaande jaren.

Deze bewustwording vond ook in Duitschland ten deele reeds vóór den oorlog plaats. Terwijl in Frankrijk de katholieke stemmen der pasbekeerden een echo vonden — zij het dan meer of minder zuiver — in de werken van een Ravaisson, een Bergson en een Boutroux, waren het in Duitschland Eucken, Wilmann en Langbehn, die een nieuw geluid deden hooren. Het werk van den laatsten „Rembrandt als Erzieher", in 1890 reeds verschenen, was de eerste aanmaning tot inkeer en zelfcritiek.

Echter was in Duitschland de nederlaag van 1918 noodzakelijk om deze reactie haar volle vrucht te doen dragen en om den Germaanschen hoogmoed, — welke zelfs de katholieke geesten bevangen had, — het besef bij te brengen van de valschheid en verdorvenheid eener Hegeliaansche en Kantiaansche mentaliteit, zooals die haar voornaamste dragers vond in gouvernementeele en universitaire kringen.

Het is de phaenomenologische school van Hussert, die de

katholieke renaissance in den persoon van Scheler haar geniaal denkend hoofd en haar leider zou geven.

De grondgedachte van de phaenomenologische school is wel deze: er ligt geen Chineesche muur tusschen ons begrip en de werkelijkheid; de geest is volkomen in staat om tot het wezen der dingen door te dringen, tot een „vue sur l'essence", waardoor hij niet alleen de phaenomenale maar ook de transcendentale werkelijkheid te bereiken vermag.

Scheler strekte deze bewering ook tot de zedelijke wereld uit: het zedelijk handelen is niet autonoom, het heeft als regel een objectieve waarde, welke waarde binnen het kenvermogen van den mensch valt. Er bestaat geen onoverbrugbare kloof tusschen subject en object, tusschen logische en ontologische orde. Kant beging eenmaal de onvergeeflijke daad te schenden, wat in wezen nauw verwant is.

„Met Kant", schrijft Scheler, „begint een phase in de Duitsche philosophie, welke weldra het Pruisische zegel drukte op iedere officieel erkende geestesopenbaring en die tegelijk de Duitsche philosophie losmaakte van de Europeesche christelijke philosophie, haar verengde en nationaliseerde. Om zich hiervan te overtuigen behoeft men slechts een vergelijking te maken tusschen Leibniz en Kant. Leibniz blijft nog immer trouw aan de traditie der „philosophia perennis". . . . . Wij hebben behoefte aan een wijsbegeerte, welke niet, zooals die van Kant, op een dreigende vuist, maar op een uitgestoken hand gelijkt; een wijsbegeerte, die zich opnieuw aan de groote philosophische erfenis van het Christelijk Europa vastmaakt en waarvan het strengste objectivisme de ziel uitmaakt, welk objectivisme zijn oorsprong vindt in de erkenning van een verheven band tusschen de wereld en den menschelijken geest. Niet in den geest van Kant, maar in dien van Leibniz ligt de mogelijkheid om de Europeesche philosophie weer tot een harmonieuze symphonie te doen worden."

Het werk „Het Eeuwige in het menschelijke", waaraan deze woorden ontleend werden, beteekende het sein tot een terugkeer naar de traditioneele metaphysica en een hernieuwing van het godsdienstig gevoel.

De diepe zucht naar geestelijke vernieuwing, welke in de Duitsche philosophie tot uiting kwam, zouden wij niet beter kunnen definieëren dan door drang naar realisme. Metaphysiek realisme, breed-menschelijk realisme, godsdienstig realisme: ziedaar de polen, waarheen het Duitsche gedachtenleven in de na-oorlogsjaren gericht was.

Door de toepassing van de realistische gedachte in het geestelijk leven, meende de wijsbegeerte zich te kunnen ontdoen van alle bekrompenheid, van alle moderne ontwaarding, meer in het bijzonder van het holle en ijdele idealisme, en van de overheersching der abstracte gedachte, welke den laatsten tijd hadden

gekenmerkt. De moderne tijden waren bij uitstek die van den „denker", die van den individualist geweest, in zijn gedachtenleven opgesloten, die van een beknot menschelijk leven.

Het élan van den Duitschen geest zou voortaan uitgaan naar het terugvinden van de totaliteit van wezen en van leven, naar het herstel van de organische — en niet alleen de logische en abstracte — betrekkingen tusschen de dingen onderling.

Daarom werd aansluiting gezocht bij de Middeleeuwen — waarheen de oude Romantische school zich intuïtief gericht had — immers in die eeuwen vond men de breede, organische orde terug, welke eenmaal verbroken werd door Renaissance en Hervorming. De aanpassing der oude middeleeuwsche orde aan moderne behoeften, ziedaar de taak, welke de wijsbegeerte zich oplegde en waaraan mannen als Adam, Guardini, Rademachers, Peter Wust en anderen als waardige opvolgers van den in 1928 gestorven Scheler zich met hart en ziel overgaven.

Deze gevoelens en dit streven bleven geenszins tot Duitschland beperkt: de ziel van de revolutie, die zich overal in de hedendaagsche geesten voltrekt, ligt algemeen in de vervanging van het te abstracte, te eenzijdig-intellectualistische, te individualistische standpunt, waarop de Renaissance-cultuur den mensch plaatste, door een organische en levende levensopvatting.

In de domeinen van godsdienstig, wijsgeerig, maatschappelijk en politiek leven, overal, is het het woord organisch, dat de kracht in zich heeft geestdrift te ontketenen en tot oorspronkelijke en constructieve onderzoekingen aan te drijven.

Organisme, leven, realisme, het zijn drie woorden, welke in onze dagen vrijwel synonieme begrippen dekken; zij roepen elkaar op en worden onderling verwisseld, wanneer het er om gaat de nieuw-gegroeide mentaliteit te definiëeren.

Het behoeft dus geen verwondering te baren, dat men een groote sympathie herleefd ziet voor de Romantici: immers het was de Romantiek, en vooral de Duitsche Romantiek, welke het Realisme in bescherming nam tegen excessief logicisme en overdreven abstractie en men vindt in haar de directieven terug van de nieuwe, organische orde, waarop zoo veler verlangens gericht zijn.

Er is slechts dit verschil tusschen de Romantiek en de beweging onzer dagen, dat eerstgenoemde richting haar intuitief voelen steunde op de verbeelding, terwijl de laatste haar baseert op wetenschappelijke en positieve feiten.

* * *

Nu mag het wel zeer eigenaardig heeten, dat deze hang en dit speuren naar organische verhoudingen zich in Duitschland op de allereerste plaats openbaarde in de specifiek-godsdienstige orde en wel op een terrein, waar slechts zeer weinigen onder ons

mogelijkheden tot diepgaande vernieuwing van het christelijk zouden vermoeden: dat van de liturgie.

Dat die mogelijkheden echter bestaan, heeft een der meest persoonlijke denkers en een van de meest begaafde litteratoren van den na-oorlogstijd, Romano Guardini, overduidelijk aangetoond.

Romano Guardini, wiens naam zijn Italiaanschen oorsprong verraadt en tevens de sierlijkheid en de schoone ordening van zijn stijl verklaart, is de schrijver van verscheidene wijsgeerige essais: „Auf dem Wege", „Gottes Werkleute", „der Gegensatz", maar hij is vooral de auteur van vermaarde liturgische verhandelingen, als „Vom Geist der Liturgie", „Liturgische Bilddung" en „Von heiligen Zeichen".

Voor Guardini is de Liturgie geen geheel van verouderde, eerbiedwaardige riten, zonder eenige vat op het leven en de werkelijkheden van het menschelijk bestaan. Zulks mogen de vervallen, moderne beteekenis zijn der liturgie in veler oogen, het heeft niets gemeen met haar dieperen en oorspronkelijken zin.

Dezen dieperen en oorspronkelijken zin heeft Guardini helder in het licht gesteld en daarin een middel gezien om het christelijk leven zijn organisch karakter weer te geven.

De liturgische houding is, volgens hem, de geestelijke houding in haar volheid, haar totaliteit, zulks in tegenstelling met andere minderwaardige houdingen, onzen tijd eigen.

Zij is dat, omdat de liturgie haar oorsprong en steunpunt vindt in het wezen, zelf van den Christus. En dat wezenlijke karakter van den Christus bestaat hierin, dat hij tegelijk „durchseelter Leib" en „verleibter Geist" is.

De Christus is in geen enkel opzicht zuiver geest. Hij cijfert het lichaam niet weg: hij transfigururt het, verandert het van gedaante. Sint Paulus spreekt van een „geestelijk lichaam". Het Christendom kent geen agressieve vijandschap ten opzichte van het lichaam: het wijst zonder voorbehoud het leugenachtig dualisme van gnostici en manicheërs af, en niet minder ook de leer omtrent de verhouding tusschen ziel en lichaam, zooals deze voorgestaan wordt door de moderne puriteinen als Jansenisten en Calvinisten, voor wie het lichaam slechts een minderwaardig karkas, een hinder, een gevangenis is, een princiep van zedelijke verlaging.

Er bestaat geen godsdienst „der blossen Innerlichkeit". Het Katholicisme erkent geen „rein geistige Frömmichkeit" het omvat geheel den mensch met ziel en lichaam, en deze mensch is de drager van den waren katholieken geloofszin.

Om deze redenen doet de Liturgie zich aan ons voor als het wezen van het Katholicisme:

„Wat in de Liturgie bidt, offert en handelt, schrijft Guardini,

is niet de ziel, dat is niet het innerlijk beginsel, dat is de mensch, het geheele menschelijke schepsel. De ziel? ja zonder twijfel, maar in de mate, waarin zij zich in het lichaam openbaart . . . . Zeker, er bestaan andere godsdienstige houdingen, waarbij den nadruk meer op de innerlijkheid valt, waarbij de mensch zich zwijgend in zichzelven keert en er zich mee vergenoegt zich open te stellen voor de komst Gods. De liturgie leidt er het biddend schepsel nooit toe, het besef van zijn lichaam ter zijde te stellen. Integendeel, de mensch wordt in de liturgie, in den diepsten zin des woords steeds menschelijker. Ik bedoel daarmee, dat zijn stoffelijkheid zich vergeestelijkt, zich steeds dieper omschept, terwijl zijn ziel tot steeds vollere openbaring en incarnatie komt".

Men ziet uit deze regels ,welk een groot gewicht Guardini aan lichaam, aan gebaar en aan uitdrukkingsmogelijkheid toekent. „Het lichaam is de stoffelijke weergave van de ziel en haar levend symbool."

Deze verwantschap tusschen ziel en lichaam werd door den modernen tijd miskend: men zocht zuivere spiritualiteit en kwam ten slote tot een wereld van begrippen, formules, mechanismen en organisaties, zonder ziel: een ontzielde wereld.

„De middeleeuwen vormen het laatste tijdvak uit het Westersche leven, dat in het bezit was van een levende cultuur, dat is eenerzijds een stoffelijk leven, dat zijn vorm aan den geest ontleende en anderzijds een geestelijk leven, zich openbarend in het lichaam . . . . De cultuur verdween en wij kregen de beschaving — „die Civilisation", dat wil zeggen: het barbarendom. Tegelijkertijd werd alle liturgisch leven begraven. Inplaats daarvan zagen wij een vorm van zoogenaamd innerlijke en vergeestelijkte piëteit geboren worden, vergezeld van een liturgie, die ophoudt bij een decor en een ceremonie. Het godsdienstig leven trok zich meer en meer terug in den intellectueel, in de diepten van wat men den innerlijken mensch noemt: in waarheid verviel zij in het abstracte, het schematische en droogde zij weg in leege formules. Zij verloor het contact met het leven, zij raakte den mensch niet meer en vormde hem niet meer . . . .".

* * *

De liturgie dus herstelt den door de moderne beschaving verbroken band tusschen ziel en lichaam.

Als men daar aan toevoegt, dat zij door haar „Regula orandi" de overheersching van het objectieve op het subjectieve verzekert, de rede boven de gevoelswereld stelt en zooals Guardini zegt de „Logos" boven het „Ethos", als men weet, hoe zij door haar gemeenschap der heiligen het alleenstaande individu opneemt in het corps der geheele menschheid en hem zelfs bindt aan het cosmisch geheel, dat ons omringt, dan hebben

wij de voornaamste trekken van Guardini's liturgie-philosophie gereleveerd.

En zijn liturgische opvattingen bleven niet tot de wereld der theorie beperkt: zij waren integendeel de theoretische weergave van de praktische verwezenlijking, die het liturgisch leven gevonden had in de kloosterscholen van Beuron en Maria-Laach.

Wij zien het: de liturgische beweging was zeker de meest belangwekkende en de meest positieve der stroomingen in het jong-katholieke Duitschland, die dan ook in wijde kringen haar invloed deed gelden.

De Latijnsche Katholiek en ook de doorsnee-Katholiek in Nederland zullen moeite hebben om zich rekenschap te geven van het gewicht, dat men aan gene zijde van den Rijn aan die pogingen tot liturgisch herstel ziet hechten en nog minder zullen zij in staat zijn om de redenen te doorgronden en te aanvaarden, die de Duitschers hebben — of hadden — om aan de liturgie de wonderbare kracht toe te kennen om een herleving der ware christelijke mentaliteit te bewerkstelligen.

Deze omstandigheid vloeit echter uitsluitend hieruit voort, dat wij de Duitsche mentaliteit slecht kennen. De zwakke zijde van den Duitscher ligt immer in zijn subjectivisme.

Vertoont de Zuiderling, geboortig uit de landen der scherpe lijnen en der duidelijk-omschreven contouren, de neiging om het subject aan het object te onderwerpen en aan het transcendentale voorwerp zelf den tastbaren vorm van het stoffelijk object te geven — zien wij slechts naar de oude Grieken — het mistige Noorden daarentegen, gebogen over het eigen-ik, offert al te gaarne het object aan het subject op, evenals de uitwendige aan de inwendige wereld.

Het is, omdat hij aan dezen hang naar innerlijkheid uitdrukkingsvorm heeft weten te geven, dat Luther de groote voorman van het Duitsche volk is geworden en zooveel volgelingen vond in zijn reactie tegen het Latijnsche sacramentalisme, de aflatenleer en een pompeuze cultus. Kant heeft, als waar zoon van Luther, deze tendenz nog versterkt, toen hij het transendentale Voorwerp geheel deed schuil gaan achter de nevels van zijn critiek.

Echter voert een dusdanig tot het uiterste gedreven subjectivisme noodwendig tot anarchie. Wat er na een ontbindingsproces als het bovenontleden overblijft, is een mensch, gekluisterd aan zijn eigen-ik, zonder eenigen band met de uitwendige wereld, zonder steun ook op de Godheid; een mensch, willoos overgeleverd aan de wanorde zijner tallooze indrukken en gewaarwordingen. Tot deze anarchie was het niet-Katholieke Duitschland in de na-oorlogsjaren gekomen. En onder dergelijke omstandigheden zijn de kansen schoon voor het Katholicisme met zijn supranationale doctrines of voor het nationaal-socialisme met zijn staatsvergoding.

En temidden der zedelijke ontreddering van bijzonderlijk het Protestantsche deel der Duitsche natie verhief Karl Adam zijn treffende stem in „Das Wesen des Katholicismus," dat een waardige en wijde echo vormde op de subversieve theorieën, welke Oswald Spengler en Keyserling het Duitsche volk verkondden.

BOEKENSCHOUW

FABER (Geoffrey) A PUBLISHER SPEAKING. (156) 3/6. Faber & Faber Ltd. London.

In een vijftal essays bespreekt Faber het uitgeversvak, de betrekkingen tusschen uitgevers en boekverkoopers (op dezen schakel tusschen uitgever en publiek oefent hij nogal eenige critiek) en het eventueel censureeren van boeken door de overheid. Van dit laatste is hij een tegenstander op gronden, die ons niet zeer sterk lijken; o.a. vreest hij een vermindering van de leeslust, indien een censuur zou worden ingesteld. Overigens geeft dit boekje een interessanten kijk op een merkwaardig bedrijf en wat daarmee samenhangt. Veel van het behandelde geldt niet uitsluitend voor Engeland, zoodat ook Nederlandsche lezers het met belangstelling kunnen lezen.

WHITING SPILHAUS (M.) THE BACKGROUND OF GEOGRAPHY. With many illustrations and maps. (286) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd., London.

Populair-wetenschappelijke boeken met beschrijvingen van ontdekkingsreizen zijn er vele; maar daarin worden de reizen meest verteld als op zichzelf staande gebeurtenissen. Spilhaus' werk wijkt hiervan af. Daarin worden de ontdekkingsreizen, het uitleggen der beschaving, behandeld in haar onafscheidbaar verband met de geschiedenis. Hier komt uit welke maatschappelijke en geschiedkundige factoren verbonden zijn met de ontdekkingsreizen, — waardoor het historisch inzicht verdiept wordt. Het ontdekkingsverhaal en de daarmee verbonden algemeene geschiedenis, genieten gelijke aandacht, vanaf de vroegste tijden tot heden.

Talrijke platen en kaarten verduidelijken den tekst van dit belangrijke populaire-wetenschappelijke werk.

CRANMER (Byng L.) THE VISION OF ASIA. (306) 7/6. John Murray, London.

Cranmer Byng, die een sinoloog van wetenschappelijk gezag is, geeft in zijn „The Vision of Asia" een interpretatie van de Chineesche kunst en cultuur. Hij vergelijkt de levenskunst van het Oosten en het Westen, waarna hij diep doordringt in die van het Oosten. Daartoe gaat hij terug tot dien wonderlijk hoogbeschaafden tijd van China's gouden eeuw, de zevende tot de dertiende eeuw na Christus.

Het is een doordacht werk; geen Chinakenner zal, naar wij meenen, mogen verzuimen kennis er van te nemen. In de vergelijkingen wordt echter niet de *ware* christelijke levenskunst betrokken; echter zullen zij, wier ontwikkeling hen in staat stelt dit boek te bestudeeren, dit hiaat gemakkelijk kunnen vaststellen.

Jodendom, Christendom en Islam in Spanje

door Dr. J. BROUWER

II

Het onderzoek naar de onderlinge betrekkingen van het Jodendom, het Christendom en den Islam in Spanje, zooals die in het maatschappelijk leven, in de taal, de letteren, de kunsten, de wetenschappen en ook in de mystiek zijn tot uiting gekomen, is nu dus anders gericht geworden. Uitgaande van het feit van den grooten bloei van de Joodsche en Mohammedaansche beschaving in Spanje en het zeer kennelijke en onvergelijkelijke plaatselijke karakter daarvan dat het als een product van Spaanschen bodem determineert, stelt men zich meer bepaaldelijk de vraag welke creatieve en vormende waarden het Jodendom en de Islam aan Spanje, en inzonderheid aan het (Spaansche) Christendom hebben ontleed.

Als zuiversten toetssteen voor de wederzijdsche invloeden van Jodendom, Christendom en Islam kiezen wij de mystiek, welke wij zien als de allerhoogste en tevens allerpersoonlijkste uiting van de geestesontwikkeling. Deze Spaansche mystiek van onderscheiden confessies ontbloeide tegen den achtergrond van een schilderachtige samenleving, waarin het — soms onderbroken — verkeer van Joden, Christenen en Mohammedanen het aanzijn had gegeven, aan een cultuur die men het hoogtepunt der Middeleeuwen zou mogen noemen.

De mystici uit dien tijd, Ibn Tufail, Ibn Aishum, Ibn Arabi, Ibn Hazm, Ibn Massarra, Rabbi Mozes van Leon, Rabbi Abraham Aboelafia, Rabbi Isaac, en Ramon Lull, toonen in hun werken overeenkomsten welke in hun geheel weer aan te wijzen zijn in de klassieke Spaansche mystiek van de zestiende eeuw.

Vat men deze overeenkomsten in wezen of naar vorm schematisch samen, met voorbehoud voor de middellijke of onmiddellijke betrekkingen van de zestiende-eeuwsche mystiek met die van de Middeleeuwen, dan komt men tot deze punten:

Ten eerste, overeenkomsten in taal — terminologie, beelden, vergelijkingen —, ten tweede, overeenkomsten in opvattingen — aangaande de mystieke ontwikkeling, de mystieke verschijnselen, de charismata, den hemel, de hel, e. a. —, ten derde, overeenkomsten in de werkwijze van de mystici, hetzij wat de samenstelling van hun werken aangaat of wat hun maatschappelijke actie en hun beschouwing der menschen betreft.

* * *

Het is nu de buitengewone verdienste van Miguel Asín Palacios dat hij in zake het onderzoek van deze overeenkomsten nieuwe richtlijnen heeft

aangegeven. De resultaten van zijn studies aangaande mystici van Mohammedaansche belijdenis, in het bijzonder van den Spanjaard Ibn Arabi en van de in Spanje veel gelezen geschriften van Ghazzali, hebben de belangrijke overeenkomsten van de Mohammedaansche mystici met de Christelijke mystiek herleid tot Christelijke invloeden die van meet af aan bevruchtend op den Islam hebben ingewerkt. De geschiedkundige en leerstellige determinatie van de doorgaande beïnvloeding door het Christendom van het ontstaan van het Mohammedanisme af tot op Ghazzali is op meesterlijke wijze geschied in zijn jongste boek over dezen Perzischen mysticus. In zijn daaraan voorafgaande studies over Ibn Arabi, die in zijn El Islam Cristianizado zijn voltooid en bekroond, is Asin Palacios gekomen op het gebied der Spaansch-Christelijke elementen in de Mohammedaansche mystiek. De punten die in dezen om opheldering vroegen en die ernstige moeilijkheden boden aan hen die zich met den oorsprong en de ontwikkeling van de Spaansche dertiende en zestiende-eeuwsche mystiek bezig hielden, zijn thans op bevredigende wijze naar hun historische wording toegelicht. Van die punten noem ik o. a. het gewetensonderzoek van Ibn Arabi, waardoor men hem een voorlooper noemde van Sint Ignatius, de leer van de bijzondere mystieke begenadiging, waarin Ibn Arabi een voorafschaduwing van San Juan de la Cruz heette te zijn; de opvattingen van Ibn Arabi over het noviciaat, de ascese in haar geheel, de intuïtie, de mystieke vereeniging, e.a. waarin de Spaansche mystiek van de zestiende eeuw treffende overeenkomsten met Ibn Arabi toont.

In zijn geschiedkundig overzicht van de ontwikkeling van de Mohammedaansche mystiek zooals deze tenslotte in Ibn Arabi tot een hoogtepunt kwam, ziet men hoe langs verschillende wegen de alleroudste Christelijke invloeden met de allerjongste, bepaaldelijk Spaansche, samenvloeiden en binnen een Mohammedaansche belijdenisformule een zielkundig en leerstellig geheel vormden. Zoo zeer heeft dit zijn oorspronkelijk Christelijk karakter behouden, dat het de weerspiegeling gelijkt van opvattingen en ervaringen die, binnen de oorspronkelijke bedding blijvend, eeuwen daarna aan een zuiver Christelijke mystiek het aanzijn verleenden.

Bijvoorbeeld wat het gewetensonderzoek betreft, ten opzichte waarvan de voor een geleerde soms te vurige Massignon een te haastig oordeel had gevormd en uitgesproken, nl. aangaande de vermeende afhankelijkheid van Ignatius van Loyola van Arabische bronnen, toont Asín Palacios hoe de methoden en voorschriften in dezen van de oudste Christenheid (vergaderd door Watrigant, De examine conscientiae . . . . .) over de Mohammedaansche asceten via Ibn Massarra in Spanje waren gekomen en uitgewerkt, onder de voortdurende inwerking van den Christelijken geest. Hetzelfde geldt wat de charismata en de andere vermelde punten aanbelangt. De woordelijke gelijkenis zelfs in uitspraken van Spaansche mystici uit de zes-

tiende eeuw en die van Ibn Arabi is de dubbele weerkaatsing van de oorspronkelijke Christelijke mystiek.

Daarbij komen nog andere oorzaken, van technischen aard — de wijsgeerige vorming bijvoorbeeld —, die tot een overeenkomst in bouwtrant leidden bij de uitwerking van de mystieke ervaringen en opvattingen. Aristoteles en Plato, die onmiddellijk en via hun leerlingen en navolgers een definitief vormenden invloed op de Spaansche theologie en de mystiek hebben gehad, hebben onder vrijwel gelijke omstandigheden op Ibn Arabi ingewerkt. Ibn Arabi is zelfs in dezen een zeer wonderlijk geval van wederopleving van de Grieksche ideeën (men zie hierover o.a. La psicología según Mohidín Abenarabi, Actes du XIVe Congrès international des orientalistes, deel III, van pag. 79 af).

* * *

De hoogste uiting van de Joodsche mystiek in Spanje, de Zohar, een in de dertiende eeuw tot stand gekomen geschrift dat echter innig verweven is met de geheele Joodsche mystieke ontwikkeling van vóór dien, heeft verscheidene punten van bijzondere overeenkomst met Ibn Arabi, inzake de ideologische waarde van letters en getallen — mede een punt van bijzondere overeenkomst met den Christen Ramon Lull —, den uitleg van droomen, den invloed der sterren, de opvatting van het licht als zinnebeeld van God, en andere punten welke de algemeene overeenkomsten versterken. Anderzijds is er een nauwe betrekking tusschen den Zohar en Roman Lull te onderkennen, zoodat een bevoegd schrijver als Ariel Bension spreekt van de parallellen van de Mohammedaansche en Christelijke mystiek in den Zohar.

Beschouwen wij den Zohar zooals die voor ons naar ontstaan, inhoud en historische beteekenis is toegankelijk gemaakt door Franck, Fleg-Pauly, Crispin, Müller, Karpe, Bension, e.a., dan zien wij tegen een achtergrond die onmiskenbaar het Middeleeuwsche Spanje is — hetwelk de schrijvers zelfs voor oogen hadden bij de schildering van het koninkrijk van David dat door den Messias uit Davids huis zou worden gesticht — de Oud-Testamentische mystiek met de Talmudische, de Kabbalistische en jongere Joodsche mystieke uitingen zich vereenigen met de Mohammedaansche en Christelijke.

Zoo goed als de geheele Joodsche cultuur in het Middeleeuwsche Spanje, heeft de Joodsche mystiek de Mohammedaansche en Christelijke invloeden ondergaan, en deze — met den gemeenschappelijken wortel waarop deze godsdiensten staan — hebben hun overeenkomstige vruchten geschonken.

Hetzelfde geheel van overeenkomsten dat de Mohammedaansche mystiek, bepaaldelijk die van Ibn Arabi, heeft met de Middeleeuwsche en zestiende-eeuwsche Spaansche mystiek, toont ook de Joodsche mystiek. Bension noemt als algemeene punten de practische methoden, het diep zielkundige inzicht, de opvatting der mystieke vereeniging en — naar den trant van

Baruzi — het pantheïsme, hetwelk wij wat de Spaansche mystiek betreft elders meenen te hebben weerlegd, de allegorische zinnebeelden, de beschrijvingen van het Hiernamaals, den mystieken weg, het beroep op de Schrift.

De overeenkomsten van den Zohar met Ibn Arabi worden te treffender wanneer beide niet teruggaan tot een gemeenschappelijke Joodsche bron. Dit is bijvoorbeeld het geval met de beschrijving van het Hiernamaals waarin vele bijzonderheden samenvallen (cf. Ariel Bension, El Zohar en la Espana musulmana y cristiana, pag. 89-91, alwaar zestien van zulke bijzondere overeenkomsten worden aangegeven).

De Zohar is in zijn definitieven vorm het werk van den Spaanschen Jood Rabbi Mozes van Leon, die het laatst van zijn leven heeft doorgebracht in de provincie Avila, alwaar hij in 1305 overleed. In hoeverre Rabbi Mozes wijzigingen en toevoegingen heeft aangebracht in de oudere geschriften van den Zohar is nog een onopgeloste kwestie, waarmede de Zohar-critiek zich al zes eeuwen bezighoudt, en die wij kunnen laten rusten. Zooals echter de Joodsche mystiek uit de Spaansche Middeleeuwen — en daar moet de Zohar worden ondergebracht — tot ons is gekomen in haar voornaamste figuren en geschriften, blijkt zij te zijn een nieuwe beleving van de Oud-Testamentische, Talmudistische en Kabbalistische mystiek onder de bestraling van het Christendom, en in nauwe aanraking met de van antieke en gelijktijdige Christelijke invloeden doortrokken mystiek van den Islam.

* * *

Van deze gezichtspunten uit dienen nu allerlei duistere punten van de Spaansche geestesgeschiedenis van de dertiende en de zestiende eeuw te worden onderzocht. De voortdurende beïnvloeding die de Mohammedanen in Spanje ondergingen van de Joden — die gemeene zaak met hen maakten tegen het Christelijk Spanje en aanvankelijk veel hooger in beschaving stonden dan zij — werd eeuwenlang vermengd met den onmiddellijken invloed die de Christelijke echtgenooten, de apostaten, de muzarabes (onderworpen Christenen), de ladinos (Spaansch sprekende Mooren), algarabiados (Arabisch sprekende Christenen) en de enaciados (grensbevolking) uitoefenen. Deze gestadige, onwillekeurige, massale inwerking ging gepaard met de persoonlijke, bewuste en afwisselende. Deze compenetratie, hoofdelijk en maatschappelijk, heeft eeuwenlang geduurd. De moeilijke problemen nu uit de Spaansche geestesgeschiedenis, uit de dertiende eeuw — bijv. Ramon Lull, Anselmo Turmeda, Raymundo Martin — en uit de zestiende eeuw — bijv. de Alumbrados — zullen nu lichter op te lossen zijn als men meer aandacht geeft aan de Christelijke elementen die uit den Islam en het Jodendom terugkwamen in het Christelijk bewustzijn.

De vroegere argumenten van den sterken invloed van de Moorsche en Joodsche cultuur op Christelijk Spanje behouden al hun kracht, maar de vragen worden aanmerkelijk vereenvoudigd als men in aanmerking neemt

dat het Christelijk bewustzijn zich op onderscheidene manieren weerkaatst zag in de andere belijdenissen.

Ramon Lull nam niet over, hij hernam uit het Jodendom en den Islam. Deze boeiende en soms verontrustende Middeleeuwsche wijsgeer en mysticus was een missionaris in Paulinischen trant. Hij werd den Jood een Jood en den Moor een Moor, en vond achter een gewijzigd uiterlijk zijn eigen bezit. Anselmo Turmeda is daaraan — voorgoed of tijdelijk, dat is niet zeker — ten gronde gegaan. Deze Franciscaan legde zijn pij af en hing zich met den boernoes de Mohammedaansche belijdenis om. Hij is de tragische figuur uit deze wisselwerking. Raymundo Martin herkende in de groote Mohammedaansche theologen en mystici de Christelijke bronnen, en citeerde hen in dier voege.

Wat de zestiende eeuw aangaat zal men de alumbrados, de bevindelijke en wonderzuchtige vromen, moeten bestudeeren in hun voorafschaduwing, de Sadilien, een dertiende-eeuwsche Mohammedaansche secte gesticht door Aboemedin, een leermeester van Ibn Arabí, en als geestelijke richting een bastaard van het Christendom (cf. Asin Palacios, El Islam Cristianizado, pag. 272-274). In de zestiende-eeuwsche mystiek zijn geen middellijke of onmiddellijke ontleeningen aan den Islam of het Jodendom aan te wijzen. Wat in Osuna, Sint Ignatius, San Juan de la Cruz, e. a. in dezen een twistpunt is geweest, is nu afdoende gebleken een spontane creatie te zijn of een wederaanknooping aan de oude Christelijke traditie. Dat deze Christelijke overlevering tevens langs vele paden en kronkelwegen Moorsch en Joodsch Spanje heeft doorkruist, en haar waarachtig beeld of haar verbasterden afdruk in opvattingen en gevoelens heeft achtergelaten, raakt de beschouwingen niet, die langs den grooten weg in het Christelijk Spanje kwamen. Het opmerkelijke is slechts de ontmoeting van de zuivere traditie met haar gehavend evenbeeld. En men heeft wel neiging gehad de zuivere traditie, of de spontane creatie binnen de overlevering, afhankelijk van de onzuivere weerkaatsing te maken. Het is de verdienste van Asin Palacios hier helderheid te hebben gebracht.

1. François Mauriac is bezig een „Leven van Jezus" te schrijven. Reeds weken lang verslindt hij allerlei taaie werken over exegese godsdienstgeschiedenis en apologie. Iemand die hem kwam bezoeken, bemerkte onder dien stapel boeken ook „La Vie de Jésus" van Renan.

— U gaat dus een „Vie de Jésus" schrijven? vroeg de bezoeker. Dat van Renan zal U wel niet inspireeren?

Toch wel! antwoordde Mauriac. Als Judas „Mémoires" geschreven had, zou ik die dan ook niet gebruiken?

2. Er zijn van de H. Jeanne d'Arc zes brieven bewaard. Drie daarvan, geadresseerd aan de inwoners van Reims, zijn gedateerd 5 Augustus 1429, 16 Maart 1430 en 28 Maart 1430. Zij zijn het eigendom der familie Maleyssie.

Een andere brief, geadresseerd aan de inwoners van Doornik, wordt bewaard in de bibliotheek dezer stad, de vijfde berust in de gemeentearchieven van Riom en de zesde, gezonden aan den hertog van Bourgondië, wordt bewaard in de archieven van het departement „du Nord". Daar de Heilige niet schrijven, doch slechts haar naam zetten kon, werden ze geschreven op haar dictaat.

3. De „Denver Post", een Duitsche courant in de Vereenigde Staten, berichtte onlangs het volgende:

„Am kommenden Sonntag findet in der Methodist Episcopal Church in Calhan (Colorado) ein Bibel-Marathonlesen statt, wobei der Versuch gemacht werden soll, das ganze Neue Testament hintereinander durchzulesen. Um 5 Uhr früh wird Rev. Maurice T. Habgood, der Pastor der Kirche, das Marathon beginnen. Er wird von Bürgermeister James Lair und achtundvierzig anderen Gemeindemitgliedern abgelöst. Man hofft, bis Mitternacht mit dem Lesen fertig zu sein. Jedermann ist eingeladen, dem interessanten Ereignis beizuwohnen. Am Schlusse des Marathons werden leichte Erfrischungen geboten".

4. Ernest Heimeran te München heeft een boekje uitgegeven, „Unfreiwilliger Humor", waarin hij o. a. het volgende lijstje boekbestellingen afdrukt van bestellers, die niet volkomen op de hoogte waren:

Haben Sie:
Die Memoiren eines Obst-Okkulanten? (Obskuranten.)
Der Gehrock und der Abendstern? (Gerock, Unterm Abendstern.)
Wundt, Merkmale? (Gagern, Wundmale.)
Herders Kitt? (Cid.)
Emilia von Galoppi? (Lessing, Emilia Galotti.)
Die Braut von Messing? (Schiller, Braut von Messina.)
Schillers Wendelstein? (Wallenstein.)
Die Petersilie von Kleist? (Penthesilea.)
Den Prinzen von Hamburg? (Kleist, Prinz, von Homburg.)
So wahr er brummelt? (Penzoldt, So war Herr Brummel.)
Sechs Personen suchen ein Auto? (Pirandello, — einen Autor.)
Dantes gottlose Komödie? (Divina comedia.)
Die Heiraterei? (Otto Ludwig, Die Heiterethei.)
Textbuch zu Hoffmanns Tropfen? (Erzählungen.)
Anatole France, Wenn Götter durften? (dürsten.)
Nietzsche, Tragödie der Geburt? (Geburt der Tragödie.)
Friedemann Bach, Der Brachvogel? (Carry Brachvogel.)

Mein Freund, der Regenbogenpfeifer? (Regenpfeifer.)
Fallada, Wir fressen aus einem Topf? (Wer einmal aus dem Blechnapf friszt.)
Fallada, Wer einmal in den Fettnapf tritt.
Die Keuschheit, eine Legende? (Binding, Keuschheitslegende.)
Grüne Blätter von Mattäus Müller? (Johannes Müller.)
Etwas von Annemarie Rilke? (Rainer Maria Rilke.)
Andersens gesammelte Mädchen? (Märchen.)
Trostbüchlein in allen Liebeslagen? (Lebenslagen.)
Pfundi, Die Nichte? (Kurz, Die Nächte von Fondi.)
Wallensteins Gedichte in der Ausgabe von Schiller?
Ein Eisenbahnkonkursbuch? (Kursbuch.)
Eine Klavierschule fürs Konfiftorium? (Konfervatorium.)
Ein Bild von Leda mit dem Schwamm? (Schwan.)
Ein Taschenwörterbuch mit vielen Taschen?
Eine Gratulationskarte, wenn jemand gestorben ist?
Einen Globus von Schlesien?
Einen Plan von München mit sämtlichen Moscheen? (Museen.)
Wie oft erscheinen Velhagen und Klasings Monatshefte?

BOEKENSCHOUW

BRUYNS (M.) KINDERLAND. (139) *f* 1.775 en *f* 2.50. Brand. Hilversum, 1935.

Is het louter toeval dat bijna gelijktijdig met Dirk Coster's bloemlezing van poëzie over het kind deze bijna gelijksoortige anthologie verschijnt? Het doel dat Coster zich stelde wijkt niet veraf van dat van Bruyns. Bruyns heeft zich meer dan Coster aan de hedendaagsche poëzie gehouden. Ook deze bloemlezing is een zeer gelukkige en smaakvolle keuze van wat er aan kinder- en moederpoëzie te genieten valt. De samensteller heeft blijkbaar langen tijd verzameld en gekeurd en zijn werk is een verrassing geworden voor allen die van poëzie houden. Moederschoot. Het nieuwe Leven, Ontdekking der Wereld, Dromenland, Engelland, Het eeuwige Kind, onder deze titels rangschikt hij wat hij hier bijeenbracht. Er staan vele gedichten in „Kinderland", die men niet in Coster's bloemlezing vindt en vele ervan zijn schoon. Het is een frissche, verzorgde en met keurige hand bijeengebrachte verzameling, die wij gaarne een ruime verspreiding toewenschen. Zulk een bundel behoudt zijn waarde en blijft een „joy for ever". Het beginsel waarnaar Bruyns te werk ging, was „gedichten te verzamelen welke door de mens van heden, die van verzen en kinderen houdt, schoon gevonden worden." Een zuiver beginsel, waarnaar de bloemlezing ongetwijfeld beantwoordt. Sef Sniedt illustreerde het boekje met eenige teekeningen.

PITKIN (Walter B.) U KUNT VEEL MEER DAN U DENKT. (247) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaling van J. L. J. F. Ezerman. J. Philip Kruseman, Den Haag.

In deze typisch Amerikaansche uitgave worden de verschillende technische mogelijkheden der menschelijke energie uitvoerig behandeld. Het bedoelt een handleiding te zijn vol practische raadgevingen over het meest doelmatig gebruiken van het krachtmateriaal: onze energie, en kan voor menschen, die er een verstandig gebruik van weten te maken ongetwijfeld van veel nut zijn.

VRIES (Anne de) BARTJE. (295) *f* 2.90. Callenbach, Nijkerk.

Het gebeurt niet vaak dat men, een boek met weinig verwachting openend, na eenige bladzijden verrast constateert met iets zeer goeds te doen te hebben. Dit is het geval met „Bartje". Anne de Vries, een van afkomst Drentsche onderwijzer, heeft een boek geschreven dat beter verdient dan slechts in volksleeszalen bekend te zijn. Het is zuiver, reëel, intelligent, natuurnabij. Men denkt aan Merijntje Gijzen, maar aan „Bartje" ontbreekt alle sentimentaliteit en valsche romantiek. Het geheele verloop, in hoofdlijn en bijkomstigheden, is zoo natuurgetrouw, zoo ongewild wezensecht, of het door de natuur zelf gedicteerd was.

ANNE DE VRIES

Dit arbeidersgezin is rëeel gezien en doorleefd in hoofd en leden en te midden daarvan leeft Bartje, het slimme, heldere, gevoelige jongetje, dat al spoedig leert zijn eigen weg te gaan en zijn kansen te berekenen. Onder de massa stichtelijke lectuur die van Protestantsche zijde voortdurend wordt uitgegeven, staat dit gezonde, rëeele boek als een plotselinge verrassing. Het heeft geen litteraire pretenties in den kwaden zin, het is een stuk kinder- en menschenleven, inderdaad een schoone verbeelding. Het Drentsche landschap in al zijn schraalheid, het armoedige dagloonersbestaan, de gewaarwording van een ontwakend kinderbewustzijn, dit alles is met meesterlijke hand vastgelegd. Er is hier iemand aan het woord die de vertelkunst verstaat. Het boek wortelt nog eenigszins in het genre „Kinderboeken", maar het stijgt daar hoog bovenuit. Het is eigenlijk heelemaal geen boek voor kinderen, maar voor den kindertijd ontgroeiden. De nog jonge schrijver kan zich in het „vak" nog vervolmaken, maar deze vrucht van zijn talent is een rijpe vrucht.

VESTDIJK (S.) DE DOOD BETRAPT. (226) Nijgh & van Ditmar, R'dam, 1935.

Het is buitengewoon merkwaardig hoezeer de doodsgedachte door de hedendaagsche intelligentie spookt. De dood is een der grootste „problemen" geworden. Dit is wel een der symptonen eener levensmoede, herfstwaarts neigende cultuur. Voor een Christenmensch is de dood heelemaal geen probleem. Vestdijk's novellen en schetsen, die onder bovenstaanden titel uitkwamen, staan alle met den dood in nauwer of losser verband. Litterair beschouwd valt er veel in dezen bundel te bewonderen; de novelle „Barioni en Peter" bijvoorbeeld is voortreffelijk. Maar de sfeer, de geestesgesteldheid van waaruit zij geschreven zijn, is morbied, macaber. Hoe kan een gezondvoelend mensch een viezigheid schrijven als „Parc-aux-Cerfs"? De atmosfeer is er walgelijk zwoel, om te stikken. De laatste der zes bijdragen „Ars moriendt", opgedragen aan du Perron, is wel een soort program. „Vloek God, maar denk aan Christus, alleen als voorbeeld, als techniek", zegt de èene stervensgereede tot den anderen. Door de meeste dezer novellen en schetsen waait een lijkenlucht. De gezonde levenszin komt in opstand tegen dit lugubere pessimisme; Vestdijk's groot talent maakt het nog prangender. Het is te hopen dat Vestdijk zich ontworstelt aan de demonen die zijn sterken en scherpen geest in hun klauw hebben. Een noodlottig boek dat wij iedereen ontraden.

DEBROT (Cola) MIJN ZUSTER DE NEGERIN. (64) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam, 1935.

Cola Debrot heeft den laatsten tijd gepubliceerd in „Forum", maar was vóór dien tijd, naar ik meen, een onbekende. In „Forum" te publiceeren teekent reeds een mentaliteit, een geesteshouding. Deze litterair merkwaardige en goed geschreven novelle is doortrokken van dien bedenkelijken „Forumgeest", die zich graag ophoudt op de grens van het scabreuze. „Mijn Zuster de Negerin" behandelt een zeer penibel geval, dat een auteur beter stilzwijgend voorbijgaat. Kan de vertelkunst dan alleen bloeien in het moeras van wat corrupt en verboden is? Een planterszoon komt, na een bezoek aan Europa, terug op zijn plantage, vindt daar een jonge negerin-huishoudster en wordt op het oogenblik, dat die waarschuwing dringend noodig is, gewaarschuwd dat deze negerin de dochter van zijn vader is. „Forum" blijft een broeikas van giftplanten. Slechts volkomen verlitteratuurde lezers kunnen zulk een novelle accepteeren.

OTTEN (Jo) ANGST, DIERBARE VIJANDIN. (192) *f* 1.90 en *f* 2.60. van Loghum-Slaterus, Arnhem, 1935.

Jo Otten heeft onder den titel „Angst, dierbare vijandin" een zestal verhalen bijeengebracht, die alle in het angstgevoel culmineeren. Deze verhalen zijn origineel van vinding en struc-

tuur, zij zijn het werk van een veelbelezen en wereldkundig auteur. Doch er is iets corrupts in de mentaliteit van den schrijver van „Bed en Wereld"; ook deze novellen verraden het weer. Hij beweegt zich graag in een atmosfeer van zedelijke verdorvenheid, hij fantaseert graag over pathologische, bedenkelijke gevallen. Men ademt hier een lucht in van erotische overspanning en ongezonde overprikkelheid. Daarom kunnen wij deze novellen verzameling niemand aanbevelen.

FALLADA (Hans) NOOD DER BOEREN. Vertaald door Nico Rost. Servire, Den Haag, 1935.

De eerste roman van Fallada die opgang maakte was: Bauern Bonzen und Bomben, nu vertaald onder den titel: Nood der Boeren. Het is een meesterlijk werk, zoowel van compositie als inventie, een modelverhaal zooals er weinige geschreven worden, een klein, zeer modern epos over den strijd tusschen stad en land. Het herinnert op geringe schaal aan de ilias en tevens aan den „Muizen- en Kikvorschenkrijg" door zijn mengeling van tragedie en comedie. Fallada ziet de menschen in niet te rooskleurige belichting en toch ondanks al het onoprechte, egoïstische en schurkachtige, dat al hun daden kenmerkt, zijn het werkelijk menschen van vleesch en bloed, menschen die ons medegevoel wekken. In zeldzaam strakken, helderen, directen verhaaltrant heeft Fallada deze bewogen gebeurtenissen neergeschreven. Ik geloof niet dat hij later ooit de hoogte van dit boek bereikt heeft. Een geheele landstreek, Pruisisch Pommeren, Oostelijk van Stettin, wordt hier ten leven gewekt. Het is een collectiefroman, de leidende persoonlijkheden zijn hier groepen, partijen; maar Fallada heeft door schikking en indeeling, door concrete onmiddellijkheid het geheel tot een aangrijpend verhaal gemaakt. Zoowel de partijen als de individuen treden op in persoonlijke, concrete contouren. Voor volwassenen.

HANS FALLADA

PUTMAN (Willem) PRUIKEN. (236) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam, 1935.

Willem Putman is geenszins de minste in het gilde der roman-

schrijvers. Met Roelants en Walschap mag hij in éen adem genoemd worden. In „Pruiken" beschrijft hij het leven en streven van een fantast onder het motto van Schiller: „Der Schrecklichste der Schrecken ist der Mensch in seinem Wahn". Louis Froment, alias Lode Kappers, is het type van een door gevoel en fantasie gedrevene; hij is een beetje onwijs, een beetje artiest, een beetje ridder, een beetje zakenman en streber, alles bij elkaar een naoorlogsche gelukszoeker. De tooneelwereld, waarin dit verhaal speelt, kent Putman uitstekend, alsmede den zin voor wat opgesmukte feestelijkheid die het Vlaamsche karakter kenmerkt. Dit laatste vooral heeft hij treffend verbeeld. Slechts in Vlaanderen, op de grens der Fransche invloedsfeer, kan een type als Lode Kappers gedijen. In erotische aangelegenheden neemt Putman geen blad voor den mond; het bloed jaagt en bruist onstuimig door zijn roman. Daarom eischt dit boek eenig voorbehoud.

UNAMUNO (Miguel de) ST. MANUEL BUENO MARTELAAR. Uit het Spaansch vert. door Dr. G. J. Geers. (39) *f* 1.— en *f* 1.75. van Loghum-Slaterus, Arnhem, 1935.

Het geval dat Unamuno hier beschrijft kan slechts in het hoofd van een spitsvondig artiest opkomen. Manuel Bueno is een dorpspastoor, een soort pastoor van Ars, een heilige in den strengsten zin van het woord, althans voor het oog der menschen. Hij wordt door zijn parochianen op de handen gedragen en toch is hij een martelaar, want deze heilige mist volstrekt . . . . het geloof. Dit is zijn martelaarschap. Hij mist het geloof, dus ook de hoop en de liefde en heel zijn levenshouding is een doen - alsof. Deze supercherie is met het gewone talent van Unamuno beschreven; het is een uitstekende novelle, doch de lezing dezer Unamunade kan bij velen slechts verwarring wekken.

ZERNIKE (Elisabeth) VRIENDSCHAPPEN. (214) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam, 1935.

Deze roman van Elisabeth Zernike bezit kwaliteiten die hem onmiddellijk als iets eigens en bijzonders doen opvallen. Scherp en concreet, helder en geserreerd worden de personen en gevallen opgevoerd. Alle onnoodige uitweidingen, alle sentimentaliteit, alle beschrijving wordt vermeden en zoo wordt een groote luciditeit bereikt, allerdings ook een wat te groote dorheid en ongevoeligheid. Het gemoeds- en gedachteleven van eenige families uit de betere kringen van Holland wordt hier met koele observatie geregistreerd, kort en bondig. De optredende figuren worden in zeer karakteriseerende woorden en wendingen beschreven, zonder iets overtolligs of niet-ter-sprake-doende. De schaduwzijde is dat het gevoelsleven te kort komt. Er is te veel registratie van dingen die te alledaags aandoen. Er gebeurt te weinig. Er sterven een paar personen, er wordt verhuisd en de

meeste meespelenden in den roman denken voor de afwisseling er eens over om te gaan scheiden. Zoodoende verslapt bij den lezer het interesse. Het gaat er te Hollandsch nuchter en kalm toe. De methode is uitstekend, maar de stof is te vlakbij en gelijkvloersch.

LENNART (Clare) AVONTUUR. (229) *f* 2.25 en *f* 2.90. v. Holkema & Warendorf. Amsterdam, 1935.

Deze roman had tot de goede ontspanningslectuur kunnen behooren, wanneer de schrijfster een zuiverder fantasie had bezeten. Goede ontspanningslectuur heeft geen hoogere pretentie dan den lezer te boeien en te verrassen, heeft vóór alles gezonde prikkeling te bieden. „Avontuur" biedt te veel ongezonde prikkeling. Een jonge dame vertelt hier hoe zij, om maar wat te doen te hebben, als tweede-meisje op een kasteel in dienst trad en wat voor avontuur zij daar beleefde. Met kuischheid en zedigheid spot zij maar wat; zij is een geëmancipeerde girl en deelt ongegeneerd mede hoe dikwijls zij „het" al beleefd heeft. Clare Lennart voelt blijkbaar niet dat dergelijke valsche noten haar boek bederven. Daarom achten wij „Avontuur" een boek dat men beter ongeopend laat.

AS (Jan van) LAWINE. (158) *f* 1.75 en *f* 2.50. v. Holkema & Warendorf. Amsterdam, 1935.

Jan van As zoekt de stof voor zijn novelle onder de boerenbevolking, ergens in een Oostenrijksch bergland. Deze boeren dateeren nog uit den tijd van het naturalisme; zij zijn stug, somber, haatdragend, vleeschelijk. Een dezer is tengevolge van een schot hagel blind geworden en in zijn verharding en verbittering voedt hij in zich een rampzalige hartstocht tot iemand die hem nastaat. Een lawine maakt aan alles een einde. Dit onsmakelijke verhaal wordt verteld op weinig kunstige, weinig persoonlijke wijze. Het onwaarschijnlijke, onbelangrijke, kunstlooze boekje was beter ongepubliceerd gebleven. De tegennatuurlijke verhouding geeft er iets pikants aan, hoewel het litterair vrij onbeduidend is. Daarom laat men het beter ongelezen.

ANDEL (Dr. H. A. van) en SLOTEMAKER DE BRUINE (Dr. N. A. G.) MORGENROOD. Indische verhalen en schetsen. *f* 3.50 en *f* 4.50. La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Deze schetsen, geschreven door zendelingen en hun helpers, ademen een groote liefde voor de bewoners van den Oost-Indischen Archipel. Naast eenige schetsen van meer anecdotischen aard, vindt men in dezen bundel meerdere, die ons inzicht geven in de methode der zending, in de vruchten van hun arbeid en het karakter der volkeren. Overal zijn menschen aan het woord, die uit eigen aanschouwing en ondervinding spreken. De Katholiek treft niets stootends aan in dit boek, dat geschreven is door mannen en vrouwen, die meerendeels arbeiden op Java, waar ook de Missie zich ijverig weert.Voor onontwikkelde Katholieken echter lijkt het mij geen geschikte lectuur, wijl de geest van het boek Protestantsch is; een ontwikkelde Katholiek zal dit euvel zeer gemakkelijk neutraliseeren.

HALUSCHKA (Helène) ZOON VAN TWEE VADERS. Vertaald door H. J. J. Wachters. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Een roman uit het volle leven van een decadente wereldstad, niet preuts behandeld en waarvan toch ontzaglijk veel goeds kan uitgaan. Het is een bekeeringsgeschiedenis, 't is een boek, waarin het werken van de genade van God heerlijk wordt beschreven en toch niet één oogenblik hinderlijk; 't is en blijft volop een roman van een jongen van vlees en bloed, die in zeer ongunstig levensomstandigheden opgroeit. Vader een verstokte godloochenaar, of liever het is zijn tweede vader, maar zijn eigen vader heeft de arme

jongen nooit gekend. Moeder is een mondaine goedkope artiste die er vandoor gaat met een theaterdirecteur en den vader verbitterd achterlaat. Ook de hardvochtige, koude, berekende coquette Yvonne, die zich zelfmoordt als Wolf haar man naar waarde behandelt is niet geschikt om Wolf het noodzakelijke evenwicht te geven, maar de edele professor Werther en zijn zuster en de Zwitsersche familie van zijn eersten vader met de fijne Rosemarie hebben hun goede invloed laten gelden. Weenen en Parijs worden niet verborgen in dit boek. De oorschelp-bekeering van Rüdheins verzwakt het boek eerder en had gevoegelijk achterwege kunnen blijven. Dat is al te mooi.

Een gezond boek met levende mensen.

BORDEWIJK (F.) DE LAATSTE EER. (179) *f* 1.75. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1935.

De schrijver van „Bint" — voorloopig zal Bordewijk wel de schrijver van „Bint" blijven — heeft bij de wereldbibliotheek een boekje met „Grafredenen" gepubliceerd. Bordewijk schrijft graag satijren en hier kan hij zijn hart ophalen. Er is geen dankbaarder vorm om zijn spot te luchten dan deze. Tevens is er geen moeilijker genre dan het humoristisch. Dit lijdt zoowel door een te veel als door een te weinig. Hier is „des guten zuviel". Soberheid zou dit boekje ten goede zijn gekomen. Een strengere selectie met verwijdering van minder geslaagde „grafredenen" zou het niveau van het geheel verhoogd hebben. Cantré heeft het boekje uitstekend geïllustreerd.

DINE (S. S. van) DE ZEEMEEUW-SERIE. DE CASINO-MOORD. Vert. door Mr. Dies Helb-Adam. (239) *f* 1.25.

JACOB (H. E.) No. 11. JACQUELINE EN HAAR JAPANNERS. Vert. door M. Dutria. (157) *f* 1.25. Beide bij v. Loghum-Slaterus, Arnhem, 1935.

De Casino-moord is een crimineele roman van niemand minder dan den Amerikaanschen schrijver van Dine. Spannend en verrassend tot het einde. Men moet het geconstrueerde van zulk een verhaal en het übernenschachtige van den detetive Vance kunnen slikken, dan heeft een dergelijke spitsvondig in elkaar gezette woordgeschiedenis zijn bekoring.

Heinrich Eduard Jacob's novelle is het vreemde verhaal van een muzikantenechtpaar dat op ongewone wijze met een groepje Japaneezen in contact komt. Het leven van vermoeienis en ellende, van overprikkelde gezelligheid dat deze arme artisten leiden wordt hier op treffende wijze verbeeld. Het mysterieuze element wordt gerepresenteerd door de Japaneezen, die plotseling verdwijnen bij het vernemen van de geweldige aardbeving die hun vaderland heeft geteisterd. Een boekje voor volwassenen.

SAYERS (Dorothy L.) DE NEGEN SLAGEN. Vertaling van A. W. L. Bondam. (399) *f* 1.90. v. Loghum-Slaterus, Arnhem. (De Zeemeeuw-Serie).

„Het is," om met den vertaler te spreken," moeilijk te gelooven dat het dorp Fenchurch St. Paul en zijn bewoners met al hun lief en leed slechts uit de rijke phantasie der schrijfster zijn gesproten.

Inderdaad, want het is alles uiterst realistisch en overtuigend geschreven; men moet de kunst van de schrijfster bewonderen, die er in geslaagd is een onderhoudende, gemoedelijke dorpsgeschiedenis zoowel als een spannende speurdersroamn te schrijven, zóó, dat ze tezamen een voortreffelijke combinatie vormen.

Ook de intrige is een bijzondere: zij berust op het z.g. „wisselluiden", een bepaalde manier van klokkenluiden, die in sommige streken van Engeland veel beoefend wordt.

Het is een roman, die ook door hen, die anders niet in het detective genre vallen, wel met genoegen zal worden gelezen. Hij behoort tot het betere amusementssoort. Aan de vertaling is veel zorg besteed.

BENNET (Robert Ames) DE STEM HAARS HARTEN. Vertaling van H. Deichmann. (181) *f* 2.25 en *f* 2.90. Johan Mulder, Gouda.

De titel verklaard al dat de, voor een wild-west roman beslist noodzakelijkste, hoofdpersoon in het verhaal is opgenomen: het schoone, jonge meisje, die tenslotte den man huwt, haar het meest waardig. Overigens kunnen de liefhebbers ook hier weer genieten van de gebruikelijke knappe staaltjes van rijkunst, bestrafte misdaden, en wat verder zooal in een cowboy roman thuishoort.

TUTTLE (W. C.) GESTOLEN GOUD. Vertaling van H. J. Kok. (203) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie", Rotterdam.

Cowboy-avonturen en de mysteries der gedragingen van een detective, zijn hier in één verhaal verwerkt, dat daardoor wel zeer spannende amusementslectuur is geworden. Geen jeugdlectuur. Overigens geschikt.

PARMENTIER (K. D.) IN DRIE DAGEN NAAR MELBOURNE. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Dit boek van de Uiver-commandant is veel beter uitgevallen, dan ik verwacht had. Natuurlijk wordt een aanzienlijk deel in beslag genomen door een weergave van de race, waarbij we naast veel nieuws, ook nogal iets gerepeteerd krijgen. Kan immers niet anders! Maar dit „bezwaar" wordt ruimschoots vergoed door de interessante hoofdstukken aan het begin en aan het eind, waar de technicus en ervaren vlieger meer als zoodanig aan het woord is. Een goed boek, uitstekend uitgegeven.

ANEMA (Ite) A. U. C. c. NEW SCOTLAND YARD. (261) *f* 1.90 en *f* 2.75. Mees, Santpoort, 1935.

De hele uiterlijke opmaak van dit boek en zijn titel doen een detectiveverhaal verwachten. Deze verwachting stelt teleur, want de eerste schets (146 blz.) gaat wel over detectives, maar bevat toch geen rationele spanningen en oplossingen, terwijl de tweede schets over het maken van een film, een paar wederwaardigheden en een huwelijk tussen regisseur en ster gaat. Het geheel is geschreven in een ietwat aanstellerigen filmstijl, die misschien talent verbergt, maar niet openbaart.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) DE WEDERWAARDIGHEDEN VAN MALCOLM GOSSET. (228)

— HET GEHEIMZINNIGE PENSION. (245) *f* 1.25 en f 1.90. Bruna, Utrecht.

De berg der Oppenheimwerken wordt weer vermeerderd met een reeks schetsen en een samenhangende misdadigersroman. De korte verhalen zijn pittiger dan de geschiedenis van het vreemde pension, waarin gewone verhaalstof zeer veel terrein veroverd heeft op de ontdekking der misdadigersbende. Voor volwassenen.

GONGGRIJP (G.) DE BLANKE TIJGER. (130) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold. Den Haag, 1935.

Een verhaal uit de binnenlanden van Nederlandsch-Indië. Een ambtenaar vindt bij zijn terugkeer van een dienstreis zijn vrouw en zijn kind vermoord en zoo geweldig is het wraakgevoel dat in hem ontwaakt, dat hij als een „blanke tijger" gaat zoeken onder de bevolking, die min of meer schuld heeft aan den moord. Gonggrijp heeft nog weinig geschreven, wat door heel het verhaal merkbaar is. Een technisch kundige zou allerlei momenten beter benut hebben. Doch ook zoo is het een spannende, schokkende geschiedenis, sober en eenvoudig beschreven, door iemand die land en bevolking kent. Was het niet zoo bijna dierlijk wreed en bloederig, dan zou het een aangrijpend jongensboek wezen. Het is een eigenaardig verhaal dat in zijn directheid, zijn eenvoud van lijn en détail een tragische werking oefent.

CORSARI (Willy) BINNEN DRIE DAGEN. Detective-roman. (141) *f* 1.50 en *f* 1.95. Leopold, Den Haag, 1935.

Detective-verhalen moeten eigenlijk niet te dicht bij gebeuren: in onze nuchtere hollandsche omgeving klinken deze moordverhalen wat onwerkelijk. De klassieke speurcombinaties, die ook in dezen roman voorkomen, passen niet in dat gemengde gezelschap van acteurs en cafébezoekende artisten, dat hier opgevoerd wordt. Overigens leest het wel met spanning en de vondst, om de geheimzinnige gebeurtenissen op het einde rechtstreeks te verhalen, is bepaald gelukkig. Voor volwassenen.

HOLWERDA (Dr. J. K.) en POST (Dr. R. R.) GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND. Deel I. Oude geschiedenis en Middeleeuwen. (437) *f* 11.— Joost van den Vondel, Amsterdam, 1935.

Deze op meerdere deelen beraamde geschiedenis van Nederland, die onder leiding van Prof. Dr. H. Brugmans verzorgd wordt door eenige vakgeleerden, voorziet inderdaad in een behoefte. Een dergelijk werk bestond nog altijd niet. Op eenigszins populaire wijze wordt hier een streng wetenschappelijke en tamelijk uitvoerige historie van de Nederlandsche gewesten geboden. Dit eerste deel, dat ruim vierhonderd bladzijden beslaat, omvat de vóór- en vroegere geschiedenis en de Middeleeuwen tot omstreeks het midden der veertiende eeuw. Niet slechts aan de politieke, maar ook aan de cultuurgeschiedenis wordt de noodige aandacht besteed. De uitgave is goed verzorgd en een vakkundig illustrator voorziet het werk van verhelderende afbeeldingen en reproducties. Wij hebben dit eerste deel met voldoening gelezen: de meeste, ook de ontwikkelde Nederlanders weten weinig van hun vaderland vóór 1500, en een dergelijke uitgave is wel in staat meer licht daaromtrent te verspreiden. Menig particulier zal nog door den prijs van het werk worden afgeschrikt, maar voor bibliotheken van eenigen omvang is het onmisbaar. Holwerda en Post zijn veilige gidsen voor den voortijd en de middeleeuwen.

SARGENT (Daniel) THOMAS MORE. Traduction de Maurice Rouneau. (374) 18 en 30 frs. Desclée de Brouwer et Cie., Paris, 1935.

De Engelsche uitgave van deze, het vorig jaar bij Sheed & Ward te Londen verschenen, More-biografie voert als motto de felle aanklacht van Kardinaal Pole: „Ja! gij hebt den beste aller Engelschen gedood!" Daniël Sargent weet ons dit waar te maken met dit schoone boek, waarin Thomas More, de evenwichtige mensch en fijne humanist, de advocaat, diplomaat en jurist, de schrijver en polimist, de echtgenoot en vader, de kanselier van Hendrik VIII en prachtige Christen, de martelaar eindelijk der H. Roomsche Kerk ons ten voeten uit geteekend staat.

Omwile van het Pauselijk Primaatschap liet hij zich gaarne veroordeelen tot den strop; dan daarna zou zijn van de ingewanden beroofd lichaam nog moeten gevierendeeld worden. Als Hendrik dit vonnis veranderd in een onthoofding op den Tower Hill weet More nog zin voor humor te bewaren: „God hoede mijn vrienden voor 's Konings pardon!" Den beul moest na de executie door de familie een goudstuk worden uitgereikt. „Dan viel de bijl en scheidde van den romp dat deel, dat temidden van algeheele vertroebeling en verwarring zoo misdadig geweest was, logisch gedacht hebben: zijn hoofd!"

Het boek van Sargent verdiende een Fransche bewerking en wij vinden het jammer, dat niet dit maar een ander verkoren werd voor een Hollandsche vertaling. Op één punt evenwel heeft de auteur ons onvoldaan gelaten: wij hadden van hem zoo gaarne een bevredigende bespreking vernomen van More's toch verwonderlijke om niet te zeggen bevreemdende vriendschap met Erasmus.

BOURGHELLES (Alard de) ALBERT I. (236) *f* 0.80. Karel Beyart, Brugge. (Voor Nederland: De R. K. Boekcentrale, Amsterdam.)

Een warm gesteld levensbericht van den tragisch omgekomen koning Albert I, vooral uit de dagen van de groote oorlog. Ter orienteering worden ons eerst de twee voorgangers uit het huis van Saksen-Coburg-Gotha gegeven, de beide Leopolden. Vooral door hetgeen Leopold II door en voor de Congo heeft gedaan, zal hij België voor immer aan zich verplicht te houden. Afschuwelijk is de rol, die Duitschland ten opzichte van België speelt in de grote oorlog en wij krijgen door het lezen van dit boek oprechte bewondering voor de edele figuur van Koning Albert I. Ook zijn godsdienstig leven wordt uitvoerig behandeld. Wat ons in dit werk tegenstaat, is de kinderachtige verdwazing waarmee de Belgen onmiddellijk na de oorlog bezield waren om Limburg en Zeeuws-Vlaanderen in bezit te nemen. Ook zijn geen talrijke gewapende troepen Duitsers door Holland getrokken. Dit terzijde. Het levensbeeld van den edelen kundigen Koning Albert I laat zich prettig lezen en verhoogt de sympathie voor den welmenenden, nobelen vorst.

MUEREN pr. (Alf. van der) NAAR JESUS MET DE ZESJARIGEN. 2 Dl. (672) Per deel *f* 2.— De Vlaamsche Drukkerij. Leuven. 1933 en 1934.

Het Katechetisch onderricht en de eerste godsdienstige vorming onzer kleinsten is lang geen eenvoudige zaak: voor wie er ondervinding van hebben, getuigen het volmondig. En nu moge waar zijn, dat de liefde hier den juisten weg naar de waarheid wijst en dat de intuitie, volgens Forine, „la faculté maîtresse" is, — een werk als dit, dat het probleem klaar stelt, de oplossing ervan aangeeft en vooral ook — want het voorafgaande wordt slechts in een inleiding behandeld — uit een zestienjarige ondervinding een volledig uitgewerkte handleiding biedt, kan voor priesters zoowel als voor ouders en onderwijzers een kostelijk bezit beteekenen.

Dat deze boekdeelen voor een volledig-gefundeerde beoordeeling aan de praktijk zouden moeten getoetst worden, is duidelijk, want voor de praktijk zijn ze bedoeld. Maar het doorbladeren alleen wekt al vertrouwen. Mogelijk zal men in détails willen afwijken van de geboden gegevens, mogelijk zal men, plaats en tijd en gehoor in aanmerking nemend, hier en daar moeten afwijken, — blijft altijd nog het voornaamste: dat we hier een schat vinden van methodische-geordende aanwijzingen en gedachte-verduidelijkingen en hulpmiddelen, die niet alleen voor de kinderkatechese maar voor geheel de geestelijke opvoeding en vorming der kinderen van groot belang zullen blijken.

De heele leerstof zelfs met twee lessen per week in één jaar behandelen, zal evenwel, naar ons wil voorkomen, heel wat hoofdbrekens kosten. Dat we zoo nu en dan op een woord of zinsrede van Vlaamsche

herkomst stooten, is voor de volwassenen, voor wie immers dit werk bedoeld is, geen bezwaar: zij zullen gemakkelijk het hollandsche equivalent vinden.

LAMPEN O.F.M. (P. Dr. Willibrordus) EUCHARISTICA III. (123) Van Putten en Oortmeyer. Alkmaar, 1934.

Professor Lampen beeindigt met dit derde bundeltje zijn Eucharistische bloemlezing. Althans voorloopig. Wij wenschen de reeds verschenen deeltjes gaarne zóó aanmoedigend succes toe, dat de geleerde schrijver erdoor tot nieuwe verzameling moge worden aangespoord. Want dat deze in zóó rijke stof zeer wel mogelijk is, achten we aan geen twijfel onderhevig. Er zijn ook in dit derde deeltje verscheidene Latijnsche en Italiaansche fragmenten opgenomen. Dat inderdaad alle ontwikkelden deze beide talen voldoende machtig zouden zijn, blijkt ons meer een vrome wensch dan een gegronde veronderstelling.

LEIDSTERS VAN DE E. K: HOE GOED JEZUS IS. (221) *f* 1.40. „St. Joseph", Brakkenstein en R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Dit boek geeft kindertoespraken naar aanleiding van de Zondags-evangeliën. De E. K. leidster, die ze samenstelde heeft er ongetwijfeld slag van om kinderen over godsdienstige dingen te onderhouden. De verzameling zal dan ook een welkome hulp blijken voor allen, die zich voor de lang niet eenvoudige taak van de kinderprediking gesteld zien. De schrijfster gebruikt veelvuldige verkleinwoordjes als O. L. Heerke, Jezuke, O. L. Vrouwke, ons Moederke, ons Moeke. 't Klinkt wel erg vertrouwelijk en intiem maar of 't inderdaad de kinderziel op de juiste manier nader tot Jezus en Maria brengt? Wij zijn er niet van overtuigd.

REITSMA (Elisabeth) en EEKHOUT (Jan H.) WITTE MUZIEK. (80) *f* 1.25. H. J. Paris, Amsterdam.

Wij hebben van Eekhout reeds meerdere vertalingen, bijvoorbeeld zijn mooie Gilgamesj bewerking. Deze Mystische Lyriek der Indische Middeleeuwen is zeker niet zoo geslaagd, maar toch is ook hier in deze navolging nog herhaaldelijk het poëtische na te voelen, en kunnen we de dichteres en den dichter voor hun werk dankbaar zijn. Een bezwaar, dat zich vaker bij vertalingen voordoet, voelt men vooral hier, waar het mystische, philosofische getinte verzen betreft, wel zeer sterk: de verklarende noten zijn al te beknopt. Mogelijk zou men dit gemis bij een herdruk kunnen herstellen of door een goede, verklarende inleiding ondervangen.

AISBERG (Eugen) MAAR NU BEGRIJP IK DE RADIO. (137) *f* 1.25 en *f* 1.50 Voor Nederland bewerkt door M. de Waard. Met 245 illustraites van H. Guilhac Thieme & Cie., Zutphen.

Deze amusante en populaire inleiding in de radio-techniek wil den lezer duidelijk maken hoe de verschillende deelen van een toestel werken. Bij langzame, aandachtige lezing treffen ons de eenvoudige, heldere uiteenzettingen, die niet vervelend worden en kunnen wij begrijpen dat dit werkje reeds in ongeveer zestien talen werd overgezet. Voor allen, die op gemakkelijke wijze het „hoe" en „waarom" van hun radio willen weten.

REITELL (Charles) WAT NIET IEDEREEN VAN DE HENGELSPORT EN DE VISSCHEN WEET. (169) *f* 1.20 en *f* 2.50. Vertaald door Hengelarius. Geillustreedr door Elmer A. Stephan. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Dit Amerikaansche boek over de hengelsport is met groote toewijding voor de edele vischkunst en de natuur geschreven. Afwisselend met citaten en gedichten van Izaak Walton geeft het aantrekkelijke beschouwingen over allerlei vischsoorten en hun wijze van leven. Voor-hengel-liefhebbers een uitgezocht werk .

ZUSTERS DER CONGREGATIE (Eenige) DEUS PROVIDEBIT. De Congregatie van Heythuysen. GEDENKBOEK 1835-1935. (278) Generalaat Heythuysen. Met 1 Facsimile, 74 illustraties.

De geschiedenis van het mosterdzaadje dat tot een geweldige boom is uitgegroeid! Een mooie feestelijke uitgave, die voor ingewijden een vreugde en voor buitenstaanders belangwekkend is.

GOU (J. B. de) BUZIAU (126) *f* 1.50. Historische levensfilm van den kunstenaar van den lach. Regie: Hemans, montage O. van Palland. Met korte karakteristieken over den kunstenaar van Z. Exc. den Minister van Onderwijs kunsten en wetenschappen Mr. H. P. Marchant, Prof. Dr. W. Mengelberg en andere autoriteiten en kunstenaars. Ruim 60 foto's en teekeningen. N. V. Roman-, boek-, en kunsthandel, Amsterdam.

Bekende en onbekende anecdotes en voorvallen uit het leven van „Buus", smakelijk opgedischt, een echte jubileum-uitgave, waarin men den kunstenaar ook van èen andere kant leert bezien, dan alleen van den komieken kant. De „mensch" Buziau kennen nog maar weinigen en deze treedt uit deze bladzijden vol waardeering, het meest op den voorgrond.

GIJSSELS (Willem) LEVEN EN DROOM. (100) *f* 0.90. en f 1.50. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

In de beste regels van dezen bundel gedichten is de remeniscentie het sterkst en de overige regels zijn weinig waardevol. Als de dichter nog een erg jonge man was zou men het vermoeden kunnen uiten, dat hij het misschien nog wel ooit zou leeren, zijn rijmvaardigheid is verbluffend, maar deze liefdelyriek is opgedragen aan zijn vrouw.

Liefdevol zijn deze verzen voldoende, poëtische gedachten en gevoelens, aanroepingen en mijmeringen treft men er voortdurend in aan, maar toch zijn zij in hun geheel alleen merkwaardig, omdat er bij zulk een overvloed van zoogenaamde poëtische elementen haast nergens wezenlijke poëzie te voorschijn komt. Het was beter geweest als deze verzen het uitsluitende bezit waren gebleven van de vrouw voor wie ze bedoeld zijn, en die ze waarschijnlijk, en met recht, op andere wijze waardeert dan, het publiek.

GERVASIUS O. M. Cap. (P.) OPRECHTHEID EN OPVOEDING. (90) (Opvoedkundige Brochurenreeks 79) *f* 1.— R. K. Jongensweeshuis, Tilburg, 1935.

De leer der deugd van oprechtheid valt zelf ook onder die deugd. Ethisch en paedagogisch is het van hoogste belang, zich in deze leer door waarheid en logica te laten leiden. Dat gaat gemakkelijk, als men de deugd der waarheid in haar geheel beschouwd en niet slechts van het standpunt der toevallige mening. Niet wat men meent waar te zijn, moet men zeggen, maar wat men weet, dat de waarheid onder de mensen bevordert en dat is soms de waarheid te verzwijgen of te bedekken zonder kunstgrepen, in eenvoud des harten (prudem dissimulatio). P. Gervasius verdedigt in dit werkje nog een leer, die meer en meer door de katholieke theologen als een halve waarheid erkend wordt. Dat doet ook aan de opvoeding tot oprechtheid en de juiste beoordeeling van het kinderlijk woordgebruik nog enige afbreuk. De dagelijkse omgang moet de kinderen praktisch de corporativiteit der waarheid leren: vooral het kinderleven met zijn intieme gebondenheid aan de familie heeft daar grote behoefte aan. Met distincties hebben de grote mensen meer last dan kleine kinderen; wij moeten daarom het kinderleven daarmee niet belasten, al zal een juiste leiding van het instinkt voor de proportie tussen het mededeelbare en het intieme een moeilijke taak hebben. Maar dit bereikt men niet door van den beginne voor het kind een klove te maken tussen de theorie van altijd de waarheid te moeten zeggen en de praktijk, die in vele gevallen het tegenovergestelde oplegt. En wie zal een kind hier lastig vallen met subtiliteiten van „stil-

zwijgendheid, verwarde en misvatting stichtende wendingen, vormgeving en inkleding van een situatie?"

SCHOEPP (F.) GELD EN GOUD. Hun beteekenis en hun vraagstukken. (182) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold, Den Haag, 1935.

Een goede, duidelijke verklaring van het financieel vraagstuk volgens de gangbare voorstellingen zonder nieuwe gezichtspunten. Het internationaal geldkapitaal blijft de onbestreden heerser en de particuliere speculatieve schuldvordering gaat boven de sanering der nationale economie. De auteur waagt zich dan ook niet aan beschouwingen over het wezen van het geld. Toch is dat de enig mogelijke weg, om een begrip te krijgen van de theoretische economie en de praktische maatregelen, die de praktijk weer gezond maken d. i. aan de theorie doen beantwoorden.

GOEDEWAGEN (Dr. F.) WAT IS EEN VOLK? (122) *f* 0.75 (bij intekening *f* 0.60) (Vragen-Van-Nu, no. 15) Van Gorcum, Assen, 1935.

In drie hoofdstukjes (volksaard, volksarbeid en volksorde) wordt een goed overzicht gegeven van dit begrip. De schrijver trekt behalve de zeden en de volksarbeid gelukkig ook (nood)lot, utopie (mythos) en politieke orde in het begrip van volk. Wat niet wil zeggen, dat volk en staatsorde begrippelijk samenvallen, maar wel, dat volk met verschil van politieke orde een onvolgroeid volk genoemd moet worden.

LOENEN (Dr. D.) MENS EN MAATSCHAPPIJ IN PLATO'S „REPUBLIEK" (23) *f* 0.75 (bij intekening *f* 0.60) Van Gorcum, Assen, 1935.

Plato wil het welzijn van alle burgers in zijn staat. Loenen weigert aan deze platonische gemeenschap den naam staat te geven, omdat het eigenlijk een beschrijving van het mens-zijn bevat, maar dat komt misschien, omdat hij een verkeerd begrip van staat heeft. Wat hij vooral vergeet is de vraag te onderzoeken, of de voorgestelde middelen (afschaffing van eigendom, absolutistisch bestuur, eugenische maatregelen enz.) wel geschikte middelen zijn om het geluk der mensen te bevorderen, om een samenleving te vormen. Zegt hij, dat dit staatsleer en geen plato-enegese is, dan heeft hij natuurlijk gelijk, maar dan is het ook nutteloos om tegenstanders te weerleggen, die van een ander standpunt uitgaan.

DAEL (Dr. J. van) PSYCHOLOGISCHE VERHANDELINGEN. (78) P. N. van Kampen & Zoon, Amsterdam, 1935.

De schrijver — oud-directeur van het Amsterdamsche bureau voor beroepskeuze — behandelt hier o. m. vraagstukken, samenhangend met getuigenverklaringen van kinderen, met de psychologie van het winkelbedrijf, de levensleugen bij Ibsen en psychotechnisch onderzoek als selectiemiddel bij vakopleiding. Aan belanghebbenden aanbevolen.

ABRAHAM (P.) ÉÉN GELAAT, TWEE GEZICHTEN. (58) *f* 1.75 en *f* 2.50. Uitg. v. h. C. A. Mees, Santpoort, 1935.

Dit boek gaat aan de hand van een groot aantal foto's uitvoerig in op het feit van de assymetrie der twee gezichtshelften en de van elkaar verschillende psychologische uitdrukkingen dier twee helften. Een interessant probleem.

NAPOLEON EN MARIE LOUISE. Brieven van een keizerlijk echtgenoot. Met een verbindenden commentaar door Charles de la Roncière, hoofdconservator der Bibliothèque nationale te Parijs. (267) *f* 2.90 en *f* 3.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1935.

Deze uitgave is een staaltje van vlug werk. In December 1934 worden er ruim 300 brieven van Napoleon aan Marie Louise gevonden, betrekking hebbend op zes perioden, liggend tussen Februari 1810 en Augustus 1814. En in April 1935 nog vóór de officiele franse uitgave van L. Madelin, brengt

de nederlandse uitgever deze brieven reeds in een geautoriseerde vertaling met verbindenden tekst. Het commentaar beperkt zich meestal tot het plaatsen van de brieven in hun historisch verband. Of de vondst van bijzondere geschiedkundige waarde is, dat zullen de geschiedkundigen moeten beoordeelen. Daarop kan een werk als dit uit den aard der zaak niet ingaan. Het geeft, om zo te zeggen, de naakte feiten in hun feitelijk verband. Eenige keurige illustraties vervolledigen nog het beeld van den inhoud.

BLESS (H.) PASTORAAL PSYCHIATRIE. (342) *f* 4.— en *f* 4.75. Romen & Zonen, Roermond, 1935.

De priester-schrijver is Vicaris van de psychiatrische inrichting „Voorburg" te Vught. Een boek, dat in een behoefte voorziet en zielzorgers, biechtvaders, medici, en psychologen zeer kan worden aanbevolen. Ondanks de betrekkelijke groote omvang ware o. i. een uitgave in meerdere deelen te prefereeren geweest. Vele onderwerpen zijn nu wel erg beknopt eraf gekomen. Misschien ware dit denkbeeld bij een eventueele herdruk te verwezelijken.

OLDENBURGER (Teunis) GEBOORTEBEPERKING. Vertaling van Dr. A. Du-Pont. (349) *f* 2.80 en *f* 3.30. H. A. van Bottenburg, Amsterdam.

De schrijver geeft in dit boek een critische beschouwing van de theorie en de praktijk en van de argumenten voor en tegen deze beweging. Hij is van orthodoxe Calvinistische overtuiging, en het is deze overtuiging waarvan hij bij het schrijven van zijn werk uitging en die ook in laatste instantie zijn oordeel bepaalde. D. w. z. dat sterk den nadruk wordt gelegd op wat een der grootste zonden van den tegenwoordigen tijd is. Bovendien heeft hij een diepgaand serieuze studie van het vraagstuk gemaakt, zoodat hij in staat was de stellingen der voorstanders van het New-Malthusianisme — die in extenso worden vermeld — grondig te weerleggen. Uiteraard komt hier en daar het specifiek Calvinistische karakter van het werk tot uiting en wordt o. a. nog eens de onjuistheid gelanceerd dat Nederland een Calvinistisch land zou zijn, maar dit betreft dan toch slechts kwesties van bijkomstig belang. In het groote vraagstuk blijkt de auteur — blijkbaar een Hollander, die sedert eenige tientallen jaren in Amerika leeft — aan de zijde der Katholieken te staan, en daar zijn boek, zooals hiervoor reeds werd opgemerkt, een diepe en uitgebreide studie is, waarin ook aan de vroegere historie veel aandacht werd gewijd, is het van zooveel beteekenis, dat het ook voor, — natuurlijk goed ontwikkelde, — Katholieken ,die in deze materie belang stellen, nuttig is er kennis van te nemen. Slechts in enkele zuivere medische kwestie slaat de auteur een flater.

BREUER (J. H.) GESTICHTS-OPVOEDING. (281) *f* 3.90 en *f* 4.90. Paul Brand, Hilversum.

Al vormen deze bijdragen over de vernieuwing der gestichtspaedagogie en haar wezen en werkzaamheid geen paedagogisch handboek, zooals de schrijver zelf in zijn voorwoord verklaart, het is toch een zeer uitvoerige en diepgaande behandeling der gestichts-opvoeding. Besproken wordt de vernieuwing daarvan onder den invloed der kinderwetten, en dien der ontwikkeling van de sociale en cultureele toestanden. Daarna volgen de verschillende aspecten der opvoeding, de beteekenis en invloed van handenarbeid, spel, sport en dergelijke, en de nazorg.

Het, vooral ook met groote liefde voor het gestichtskind geschreven, boek, is van belang voor gestichts-opvoeders, maar ook voor kinderbeschermers, voogdijraden, jeugdleiders en onderwijzers.

HOUWINK (A. S.) DE AFSTAMMINGSLEER EEN VERGISSING. (76) *f* 0.90. Hollandia-Drukkerij, 1935.

In deze brochure tracht de rijk belezen auteur Darwin's afstammings-

leer als een vergissing voor te stellen. Het gelukt hem de zwakke plekken der theorie bloot te leggen.

DOES (Jhr. Mr. G. W. van der) DE INHOUD VAN ONZE NATIONALE GEDACHTE. Met een voorwoord van Prof. Mr. P. W. Kamphuisen, hoogleeraar aan de R. K. Universiteit te Nijmegen. (48) *f* 0.75. H. P. Leopold, Den Haag.

Het is de overtuiging van den schrijver dat wij geen „tijdelijke crisis" beleven, maar in een tijd staan waarin gezocht moet worden naar een nieuwe gemeenschap, dus ook naar den inhoud van een nieuwe nationale gedachte. Tot hen, die deze overtuiging deelen, richt hij zich. Zijn geschrift is, in gelukkige tegenstelling met vele van dergelijke verhandelingen, geen strijdschrift geworden. Het is een scherpzinnig historisch onderzoek naar den inhoud der Nederlandsche nationale gedachte waarin scherp den nadruk gelegd wordt op die gedachte tijdens het tijdvak van Willem van Oranje. en de latere — (valsche) — bewerking daarvan door de Calvinisten.

Tenslotte komt de schrijver dan tot het bespreken der nationale gedachte van het heden, waarin uitkomt hoe deze auteur van Protestantschen huize de gemeenschapsgedachte aanvoelt, welke alle volksgenooten, Katholieken en Protestanten, gaat en moet omvatten.

Het is een beknopt werkje, maar waarin diep wordt geboord, en dat tot nadenken stemt; een verhandeling van meer dan tijdelijke waarde.

DINGEMANS (H. L.) WANDELINGEN IN HET TALENVELD. (69) *f* 1.50. Hollandia-Drukkerij, Baarn.

Een taaldilettant geeft in dit boekje een aantal afleidingen, woordcombinaties etc. etc..

HOUTEN (J. M. van den) WILDE PLANTEN, EN HAAR TOEPASSING IN ONZE TUINEN. Met 70 afbeeldingen. (80) *f* 1.50. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

In de „reeks voor liefhebberijen" is thans bovengenoemd deeltje uitgekomen, waarin een aantal in het wild groeiende planten worden besproken en aanwijzingen worden gegeven, hoe deze te verzamelen en te kweeken. De indeeling is naar plantengemeenschappen, als duinplanten, heideplanten, enz.. Het is merkwaardig, hoeveel planten de schrijver binnen het bestek van zijn boekje heeft weten te behandelen. De foto's zijn bijna alle goed duidelijk.

KUNST (Hub.) BRABANTSCHE SAGEN. (132) *f* 0.70. Eigen uitgave. Postrekening No. 45590. Roermond.

Veel sagen zijn er onder het Brabantsche en Kempensche volk niet meer bekend; het is nog wel juist op tijd dat de verzamelaar er eenige bijeen heeft gegaarrd. Het is hem gelukt ze zoo eenvoudig te vertellen, dat de geest der simpele producten van de volksfantasie goed bewaard bleef.

Een aanwinst voor den steeds toenemende opgeteekende sagenrijkdom van ons land.

LANGLOIS (Marcel) FÉNELON. Pages Nouvelles. (323)

DELOCHE (Maximin) UN FRÈRE DE RICHELIEU INCONNU. (553) Desclée de Brouwer, Paris.

In de „Bibliothèque d'Histoire" van Desclée de Brouwer te Parijs zijn twee belangrijke werken uitgekomen: het eerste, een van uitvoerig commentaar voorziene uitgave van tijdschriften van Fénelon, van belang ook voor de studie van het Quiétisme; het tweede, een diepgaande levensbeschrijving van den Cardinal de Lyon, Alphonse-Louis Du Plessis de Richelieu, broeder van den beroemden staatsman, en een vrijwel vergeten figuur, die echter als kardinaal en als ambassadeur een rol van beteekenis heeft gespeeld. Bij de samenstelling van zijn boek heeft Deloche gebruik gemaakt van tot dusver onuitgegeven documenten. Beide boeken zijn belangrijk voor historici, maar ook voor belangstellende leeken.

Roman of Novelle?

door J. v. H.

Een goede gave roman wordt in Nederland zelden geschreven. De romans van vòòr tachtig worden, hoe degelijk gebouwd of onderhoudend geschreven verscheidene dezer ook zijn mogen, nauwelijks meer gelezen. Mevrouw Bosboom-Toussaint, ongetwijfeld de beste onzer vrouwelijke schrijfsters, heeft eenige boeken nagelaten die een beter lot verdienden dan de vergetelheid waarin zij geraakt zijn. De beste romans van van Lennep bezitten, ondanks de kunstmatige en sensationeele intrigen, eigenschappen die elk schrijver hem benijden kan. Zelfs de taaie Schimmel verstaat het vak beter dan de meesten die tegenwoordig hun verdichtsels in dikke turven van de pers zien komen. Al deze schrijvers lijden onder den doem van tot de voor-tachtigers te behooren, tot een periode, die nu eenmaal naar algemeene opvatting niets dan kinderachtige rhetoriek heeft voortgebracht, een opvatting, die, wat de prozawerken betreft, eenige herziening zou behoeven. De vertel- en fabuleerkunst van den veelgesmaden van Lennep, de historische verbeeldingen van Mevrouw Bosboom-Toussaint en Schimmel zijn te kostbare zeldzaamheden om ze als waardeloos voorbij te gaan. Nog altijd domineert in Nederland de meening dat met tachtig onze litteratuur begon, herbegon na een doodslaap van een paar eeuwen. De poëzie herrees omstreeks tachtig in zulk een nieuwen glans dat het onmiddellijk voorafgaande onwillekeurig tot verdwijnens toe verbleeken moest.

De succesvolste Nederlandsche roman — „Max Havelaar" kan moeilijk tot het genre gerekend worden — zal voorloopig wel „Eline Vere" blijven. Deze roman uit de Haagsche aristocratie staat ver genoeg van de oude romantiek, die de genoemde schrijvers geinspireerd had, en dicht genoeg bij het nieuwere realisme om nog hedendaagsche lezers te bekoren. De vlotte knapheid en de elegante zwier waarmede hij geschreven is, niet het minst de aristocratische sfeer, de tragische levensloop en het languissant „ster"-achtige der heldin, al deze factoren verzekerden „Eline Vere" een breeden en blijvenden lezerskring.

Dit boek van Couperus had een traditie kunnen scheppen en de Nederlandsche romankunst op peil kunnen heffen, wanneer zijn navolgers niet in keuken- en binnenkamerromantiek waren vastgeloopen. Er zijn sindsdien vele „Haagsche" en soortgelijke romans verschenen, maar geen dezer heeft „Eline Vere" kunnen verdringen of evenaren. Couperus heeft ongetwijfeld voor den smaak van litteratoren nog betere dingen dan „Eline Vere" geschreven, maar dit gave, ontroerende, reëele boek van verbeelding spreekt nog steeds tot lezers van allerlei schakeering. Het zal nog lang de „Madame Bovary" onzer letterkunde blijven.

De roman is tenslotte een kind der romantiek en de fout der Nederlandsche romanschrijvers is doorgaans deze dat zij dit te lichtvaardig vergeten. Gevoelige en verbeeldingsrijke menschen zijn verhalen gaan schrijven om zich zelf en hun lezers te ontvoeren naar een andere, imaginaire wereld, waar het leven grilliger, kleuriger, rijker aan lotgevallen en hartstochten is. Heimwee naar „het andere" naar onwerkelijke hoogten en verten, naar een grootscher en intenser beleven is wel de stimulans tot alle poëzie, tot alle werken van verbeelding. Deze oerromantiek van den menschengeest laat zich door geen -ismen binden of beknotten. Zelfs het directe verzet daartegen, het bewust zich vastschroeven in de werkelijkheid, in zakelijkheid en realisme, is een nieuwere vorm van romantiek. Wanneer de drang naar het „andere" te zeer gaat verijlen en vervluchtigen in onwezenlijke gevoeligheden, zoekt hij uit zelfbehoud zich terug te trekken en te concentreeren op het meer nabije, het substantieelere, doch in honderd nuanceeringen verraadt hij zich als de eeuwig vitale drift van den geest, het verlangen naar andere dimensies.

Het groote geheim der kunst is nu de juiste harmonie tusschen, of liever in deze twee werelden, de werkelijke en de verbeelde, te handhaven. Hoe rijker en harmonischer beide ineenvloeien, hoe voller de werkelijke wereld in de verbeelde weerspiegeld wordt en de verbeelde wereld de werkelijke in zich heeft opgenomen, des te hooger zal de bewondering stijgen van den lezer, zal hij het werk als schoon ondergaan. Realisme en idealisme vormen een onscheidbare twee-eenheid. In een verbeelding van zoo groote irrealiteit als Dante's „Inferno" is dit het wonderbare, dat heel zijn droom doorweven is van schrijnende menschelijkheid, dat hij de twee werelden tot een tragische werkelijkheid omschept.

Den Nederlandschen roman ontbreekt het gestadig aan verbeelding. De romantische aandrift, de drang naar het andere, naar hoogten en verten, is doorloopend te zwak in Nederlandsche auteurs. Van de tien romans die er verschijnen, behandelen er acht of negen de onbeduidendste huis- en tuinvoorvallen, alledaagsche menschenlevens, welker rythme door niets gebroken wordt dat ook maar eenigszins buiten de doorsnee-ervaring valt. Het realisme is de groote ramp van den Nederlandschen roman geworden. Ten tijde der romantiek was de ongeschreven wet van kracht dat de schrijver door verrassende intrigen en wonderlijke lotgevallen boeien moest, dat hij exotische en ongewone gebeurtenissen moest verhalen: het alledaagsche gelijkvloersche gold als niet romanfähig. Dit bood het voordeel dat er tenminste spanning heerschte, dat de lezer aan de nuchtere sfeer der alledaagschheid ontvoerd werd. In de hedendaagsche romankunst echter is meestal het eenige avontuur dat rimpeling brengt in het egale bestaan, een of andere vrij banale erotische ervaring. Voor

het overige domineert op schrikwekkender wijze dan in Potgieter's tijd de onverwoestbare copieerlust. Hoeveel schrijvende dames vooral, maar ook letterlievende heeren hebben, na een tijd lang hun omgeving geobserveerd en wat nagedacht te hebben over levensproblemen en de beroemde diepten van het menschenhart, den geest voelen vaardig worden, die hun een lijvig boekdeel avontuurlooze realia in de pen gaf. Is de schrijver een man van ongewoon talent en zijn verbeelding sterk genoeg om ook een op den burgerlijken stand geregistreerde in die andere, verbeelde sfeer te heffen, dan hindert dit realisme niet. Doch deze gevallen zijn zeldzaam. De meeste talenten reiken niet zoo ver. Tallooze Nederlandsche romans zijn en blijven uitweidingen en fantazieen rond het register van den burgerlijken stand.

De Nederlandsche schrijfkundige waagt zich in het algemeen te lichtvaardig aan den roman. Het zich tevreden stellen met de novelle zou hier verlossing kunnen brengen. Van de meeste auteurs die romans en novellen geschreven hebben, behagen mij de laatste boven de eerste. Een novelle stelt eischen aan den schrijver die het aaneenrijgen van onbeduidende realia verhinderen. Goethe definieerde de novelle — en dit is de gangbaarste en eenvoudigste omschrijving — als „den Bericht einer ungewöhnlichen Begebenheit". Een ander gaf het verschil tusschen roman en novelle aldus weer: ein Kirchturm wird erbaut, das ist ein Roman. . . . . Ein Kirchturm stürzt ein, das ist eine Novelle.

Het instorten van een kerktoren is een ongewoner, een plotselinger en indrukwekkender feit dan zijn opbouw. Wanneer menschen met schrijfdrang de courantenrubriek „Ongelukken" of „Personalia" met het oog op hun productieneiging zouden lezen en daaruit de stof voor hun boeken distilleerden, in plaats van breed geensceneerde levensperioden en uitvoerige fragmenten van menschelijkheid uit te spinnen, zouden de Nederlandsche letteren en het lezend publiek erbij gebaat zijn. De boeken zouden dunner en goedkooper worden en meer geestelijke bij minder stoffelijke substantie bevatten. Niet allen zouden slagen en superieure novellen aanbieden, maar de Nederlandsche romanlitteratuur zou verlost worden van haar vloek, een kroniek te zijn namelijk, niet van het streven en strijden van enkele uitzonderlijken, maar van het doen en drijven der gemiddelden.

Een ander voordeel der novelle is dat daarin de schrijver minder op den voorgrond treedt dan in den roman. De roman is hoe langer hoe meer een levensbekentenis geworden van zijn auteur. Hij legt daarin zijn opvatting neer over de groote vragen van wereld en leven: in de psychische reacties, in de levenshouding zijner creaturen spreekt hij in meerdere of mindere mate zich zelf uit over al wat het leven der menschen in zijn diepten beroert. De nieuwere realistische roman is bij voorkeur een problemenroman, waarin op artistieke wijze naar het oplossen eener levens-

questie gestreefd wordt. Alle vragen van wereld- en levensbeschouwing worden hedendaags in de romanlitteratuur breed uitgemeten. Schrijvers en schrijfsters wie talent ver genoeg zou reiken om een aardig verhaal samen te stellen, maar wier meening omtrent de groote levensvragen niet belangrijker is dan die van honderd anderen, achten zich geroepen om hun persoonlijk inzicht in deze dingen onder het mom hunner creatuursels aan den man te brengen. Zij meenen allen een boodschap te hebben aan de menschheid, in plaats van zich tevreden te stellen met hun werkelijke roeping, hun lezers namelijk te verblijden met een sprookje, een vertelsel, een mooi verdichtsel. „Levensuitbeelding" is een groot woord en vele romanschrijvers struikelen erover. De dag waarop zij deze ambitie zouden afleggen en vrede gingen nemen met het styleeren van schoone verbeeldingen en treffende gebeurlijkheden zou een zegedag zijn.

Van al deze pretenties, om het leven te verbeelden, om problemen op te lossen en de wereld te verklaren, weet de novelle niets. Zij wil den lezer slechts een paar uur boeien, hem hevig in het gemoed grijpen en ontroeren. En daarvoor is een treffend gebeuren en styleerkunst noodig. De novellist moet veel bereiken met korte, weinige middelen. Hij heeft geen menschen uit te beelden, geen stuk menschheid te herscheppen, tenzij fragmentarisch, hij heeft voor alles in kort bestek een sterke en schoone ontroering over te dragen. Opvallend is dat novellenschrijvers zoo graag gebruik maken van mysterieuze, occulte motieven: zij hebben een middel tot korte, felle spanning, tot hevige belangstelling noodig.

Er zijn goede romans die, tot den omvang eener novelle herleid nietszeggend zouden worden en omgekeerd laat zich een goede novelle niet tot roman uitdijen. Een treffende gebeurtenis, gesloten eenheid, strenge opbouw, harmonisch verzorgde details, een bijzondere geacheveerdheid, met andere woorden technische en vormelijke styleering, dit zijn onontbeerlijkheden in de novelle. Hoe inniger het uiterlijk gebeuren met het psychisch ervaren samenhangt of het weerspiegelt, hoe van-zelf-sprekender het eerste uit het laatste voortvloeit, hoe natuurlijker verhouding tusschen uiterlijk voorval en innerlijke beleving bereikt wordt, des te heviger en schooner zal de indruk zijn die gewekt wordt. Wilde men het kenmerkende der beroemdste novellen in een korte formuul samenvatten, vollediger dan de bovenvermelde van Goethe, dan zou deze zoo kunnen luiden: een ongewone gebeurtenis veroorzaakt een hevige psychische spanning, of omgekeerd: een ongewone innerlijke ervaring wordt de oorzaak van een belangrijk voorval.

In de novelle bereikt de vertelkunst haar hoogtepunt. Het gepointeerde verhaal is zoo oud als de wereld: in alle oude litteraturen vindt men er voorbeelden van. De oudste romans zijn vaak

niets anders dan aaneengeregen vertellingen, die door een kunstgreep tot een eenheid verbonden zijn. De litteraire novelle is slechts een geleidelijke ontwikkeling van het natuurlijk verhaal en evenals bij dit laatste overheerscht er het objectieve element, meer dan in den roman. De gegeven gebeurtenis domineert: deze is de stof die de novellist te verwerken heeft en al zijn styleer-, al zijn ciseleerkunst heeft hij aan te wenden om iets volmaakts te bereiken. Een goede en leesbare novelle te schrijven over iets onbeduidends is moeilijker dan een dragelijken roman over louter plattitudes samen te stellen. Dit brengt juist velen in de verleiding om met behulp van een klein beetje inventie, een beperkte verbeelding, een waakzaam geheugen, een hoeveelheidje levenskennis en observatie, een ruime dosis tijd en een goedgevulden inktpot zich tot het schrijven van romans te zetten, terwijl het in de sterren geschreven stond dat zij tot andere dingen geroepen zijn.

Bestaat het leven der meeste menschen niet uit een aaneenschakeling van novellen en slechts dat van heel enkelen uit een of meerdere romans? Ieder mensch beleeft wel eens een „gebeurtenis", een voorval dat diep ingrijpt in zijn gemoedsleven en dat, door een vaardige hand in eenige tientallen pagina's neergeschreven, een leesbaar verhaal zou vormen. Romans echter, verwikkelingen van langeren adem met langdurige spanningen en verrassingen, worden zelden beleefd. En er is een schrijver met ongewone verbeelding, met vruchtbare inventie, met een machtige conceptie noodig om het werkelijke leven zoo om te scheppen dat er een grootsch en indrukwekkend geheel ontstaat. Slechts zoo een weet met de gebrekkige en weerbarstige fragmenten die de werkelijkheid biedt, verbeelde menschenlevens en gecompliceerde lotgevallen op te bouwen, die, gesublimeerd uit de werkelijkheid, den polsslag, de intensiteit, den zin des levens in zich gecondenseerd hebben. Slechts een groot talent kan den afstand tusschen werkelijkheid en roman overspannen. Het bladzijdenlange gekeuvel dat in Nederland vaak onder den weidschen naam roman van de pers komt en het dagbedrijf van doodgewone heeren en dames weergeeft, heeft met den polsslag des levens weinig te maken.

BOEKEN SCHOUW

HEUSINKVELD (Riek) KRALENHANDWERK (32) *f* 0.45. No. 97 Libellen-Serie. Bosch & Keuning. Baarn.

Aardige gebruiksvoorwerpen van kleurige kralen vallen wel in de smaak. Voor handwerksters, die eens iets anders willen maken, een nuttig boekje.

De vrouw in haar symbolische beteekenis

door Dr. NIC. PERQUIN S.J.

Gertrud von Le Fort heeft een boek uitgegeven, dat getiteld is: „Die ewige Frau, die Frau in der Zeit, die Zeitlose Frau,[1]) een boek dat door z'n ingewikkelde constructie voor den buitenstaander een wirwar lijkt van raderen en buizen en schroeven, waarbij alle lust vergaat op nauwkeuriger onderzoek uit te gaan.

Het boek is onduidelijk! Het is altijd moeilijk over symbolen èn helder èn diepzinnig te schrijven, maar hier is de gedachtegang toch wel bijzonder ondoorzichtig. Het is alsof het een voorstudie is voor een toekomstige roman, die een trilogie zou kunnen zijn of wel de vertwijfelde poging om zich door een philosophische ontleding te bevrijden van een probleem, dat hardnekkig bleef weigeren zich om te laten vormen tot een kunstwerk.

Het zou spijtig zijn, als al die verheven ideeën ongebruikt in dit boek zouden blijven liggen. Een diep gevoel van weemoed grijpt mij aan, dat heel dat wonderbare, overvolle en alles uitputtende idee geen vorm gevonden heeft, waarin het over kan gaan in de zielen van anderen als levende, groeikrachtige waarde.

Daarom zij hier een poging gewaagd dit boek te analyseeren.

* * *

Gertrud von Le Fort ziet de vrouw als symbool.

Een symbool nu is een teeken of een beeld, waarin uiterste bovenzinnelijke en bovennatuurlijke werkelijkheden en verhoudingen, die alleen abstract en in geraamte-begrippen scherp gesteld kunnen worden, zichtbare gestalte krijgen, tenminste door gelijkenis.

Een symbool is niet een willekeurige vergelijking, een toevallige uiterlijke overeenkomst, zijn innerlijk wezen drukt iets uit van het ge-symboliseerde, wat tenslotte berust op de eenheid der dingen in de oergrond van het bestaan. Het symbool drukt niet alles uit, maar het tilt iets op van de donkere sluier, die over al het bovenzinnelijke ligt, het maakt zichtbaar, voelbaar en daardoor aantrekkelijk; daardoor is het ook geschikt om den mensch op te trekken in heimweeverlangen naar die laatste geheimzinnige werkelijkheid, die achter alles staat. Het begrip kan scherper definieeren, kan juister zijn, het wijst geen weg en noodigt niet uit. Dat doet het symbool.

Het is duidelijk, dat als de vrouw symbool genoemd wordt van een andere hoogere werkelijkheid, dit natuurlijk niet van ieder individu geldt, maar van het ideaal der vrouw. Het is evenzeer duidelijk dat het onuit-

---

[1]) Josef Kösel und Friedrich Pustet, München, 1934.

sprekelijke, het geheim dat de vrouw als symbool openbaart, natuurlijk niet alleen tot de vrouw beperkt is, maar alleen dat zij door haar wezen en verschijning een bijzondere geschiktheid heeft om het geheim concreet, zichtbaar, zinnelijk waarneembaar te maken.

DE EEUWIGE VROUW

Zij spreekt nu van de eeuwige vrouw, ,dat is niet bepaalt duidelijk. Misschien was het eenvoudiger geweest, wanneer zij gezegd had: de vrouw als spiegel van den Eeuwige, want dat bedoelt zij.

De eenige vorm nu, waarin een schepsel spiegel van God kan zijn — hierbij denkt men onwillekeurig aan Przywara's boek „Analogia entis" —, is de levenshouding van het „Fiat", het naar God gericht zijn in totale onbeperkte zelfovergave.

Welnu overgave, ontvangen, gezegend willen zijn, dat is juist het specifiek vrouwelijke, want waar de vrouw het meest zich zelf is, is zij overgave, wat culmineert in religieus opzicht in het verlossende Fiat van de Koningin der menschen, Maria, het oogenblik waarop Maria het meest vrouw en het meest schepsel, d. i. spiegel van den Eeuwige was.

De vrouw kan niet alleen voor zich zelf bestaan, in souvereiniteitswellust, zij kan alleen dienen in het verborgene, gesluierd, stil, vergeten. Dat is ook schepsel-zijn!

En als de vrouw zich zelf wil, beheerschend-souverein, dan wordt zij verleiding en zoo is de vrouw, die mislukt als symbool, verschrikkelijker, demonischer dan de man, die zijn symboolwaarde verliest. Als zij niet meer wil zijn „mij geschiede", als zij niet meer wil ontvangen, niet „gezegend wil zijn", niet alleen in biologische beteekenis, dan komt in plaats van de overgave de laatste en afschuwelijkste vorm van innerlijk falen: de prijsgave van zich zelf. Daarna valt haar sluier, haar verborgen zijn . . . . . . Iedereen zal begrijpen hoe ver in onze tijd de vrouw dikwijls van haar symbool verwijderd is. Dat openbaart de moderne mode, waarin de vrouw zich prijsgeeft:

„Hier blickt uns schon nicht mehr das harmlos-kindliche Antlitz der weiblichen Eitelkeit an; sondern hier erhebt sich banal und gepenstig jenes Antlitz das den vollen Gegensatz zum göttlichen Ebenbild bedeutet: die antlitzlose Maske des Weiblichen" (p. 24-25).

Feitelijk schiet de vrouw in haar symbolische beteekenis als spiegel van den Eeuwige ontzettend te kort en de eenige redding is Maria, het kristalreine voorbeeld der vrouwelijkheid, het onvergankelijke beeld van het eeuwige „Fiat".

Geweldige perspectieven gaan open wanneer men deze wezensbepaling op zich laat inwerken, vizioenen van schoonheden en rijkdommen, die maar één keer volkomen gestalte worden in het onherhaalbare wonder der schepping, Maria.

Le Fort begint het tweede deel van haar symphonie met een inleiding, die richting wijzend is. Als men de vrouw in den tijd beschouwt, d. w. z. in het feitelijk gebeuren der menschheid, dus ook in de geschiedenis, dan zou zij — tegenover den man staande — de andere helft moeten uitdrukken, terwijl men practisch ziet, dat de man de inhoud van het geschiedkundige leven vormt, ook zelfs in het godsdienstige. Maar dat is schijn, wij moeten ook hier dieper zien en begrijpen dat er meer is dan uiterlijk zichtbare prestatie. Want juist als vrouw, juist als symbool dus ook, is zij in de geschiedenis het in het verborgen werkende, d. i. het vrouwelijk element.

Zij is moeder, maagd en bruid.

Vooreerst moeder en daarmee leert zij ons op te stijgen boven het persoonlijke, boven het voor zich zelf zijn, zij is de moeder der begaafdheden, haar geheime draagster, omdat zij haar eigen krachten verder geeft, die de man voor zich zelf opmaakt. Haar rijkdom is ter wille van het geslacht, de toekomst, het geheel en zoo is zij symbool van de toewijding aan de gemeenschap der menschen.

Vervolgens is zij maagd en als zoodanig heeft zij niet alleen beteekenis in het religieuze, maar ook in het wereldlijke leven der menschheid.

In het religieuze leven is maagdelijkheid de openbaring van het mysterium caritatis, van het mysterie der liefde. Van haar kant uit totaal offer, offer van het aardsche leven, het offer van de laatste te durven zijn van het geslacht en van God uit de aanvaarding dier totale toewijding aan Hem:

„Die Jungfrau bedeutet gestalthaft die religiöse Heraushebung und Bejahung des Personwertes in seiner letzten Unmittelbarkeit zu Gott allein.

Wie die einsame Blume in den Bergen, hoch oben am Rande des ewigen Schnees, die nie ein menschliches Auge erblickte, wie die unzugängliche Schönheit der Pole und der Wüsten, die dem Dienst und Zweck des Menschen ewig nutzlos bleiben, so verkündet auch die Jungfrau, dasz es einen Sinn der Kreatur gibt nur als Glanz vom ewigen Glanz des Schöpfers. Die Jungfrau steht am Rande der Geheimnisse alles scheinbar Vergeudeten und Unerfüllten, ja sie steht — den Frühverstorbenen gleichend, die nie die Entfaltung ihrer herrlichsten Gaben erlebten — noch am Rande der Geheimnisse alles scheinbar Miszlungenen." (p. 41, 42)

Geldt dit bovenal van religieuze maagdelijkheid, het geldt ook van de ongehuwde kuische vrouw in de wereld. Het individu komt misschien niet tot zijn volle ontplooiïng, maar het heeft zijn volle beteekenis als lid in de ketting der menschheid:

„Wie sie selbst nicht Jungfrau bleiben würde, wenn sie nicht für ihre Person den Gedanken der Ehe hochhielte, so verteidigt sie auch die Ehen ihrer Schwestern: bei der Überzahl der Frauen ist die Auflösung der Ehe unabwendbar, sobald die Unvermählte die Jungfräulichkeit gering achtet. Ohne

die Jungfrau gibt es keine Ehe, und darum auch keine wirklich behütete Mutterschaft." (p. 46, 47).

Tenslotte is zij sponsa, bruid, d. w. z. niet bedoeld en niet beperkt tot het bruid zijn op den huwelijksdag, doch uitdrukkend de binding van persoon tot persoon tusschen man en vrouw. Op het princiep van de samenwerking van man en vrouw berust heel het leven, hun krachtveld oscilleert door het geheele Al, ook door het gebied der geestelijk-kultureele schepping. De rol van de vrouw is daarin niet schepping, ook niet zoozeer meeleven en meeontwikkelen, maar overgave. Werkelijk, ze brengt den man als gift de helft eener wereld: de man erkent zich zelf eerst in haar en zij maakt hem zoo vruchtbaar in geestelijke zin; ze verlost hem niet alleen uit z'n eenzaamheid, ook uit de enge begrensdheid van zijn persoon. Ze wijst hem naar God, want in de eenwording van man en vrouw ligt de totaliteit van het menschelijk wezen en elke totaliteit wijst — over zich zelf heen — naar God. (Vgl. ook Langbehn. Vom Geist des Ganzen). En eerst in die verbinding met God raakt de mensch los van de isoleering, die hem onvruchtbaar maakt.

Daaruit ziet men dat de kultuur het vrouwelijk element niet kan missen, zoodat de groote zonde van onze kultuur, die tot civilisatie gesteriliseerd is, te wijten is aan de uitschakeling der vrouw, niet als zelfstandig optredende in het sociale en politieke leven, maar als degene, tot wie de man opziet in eerbied en deemoed.

Zij moet hem leeren, dat al het waarlijk grootsche vruchtbaar is door samenwerking, meer nog zij leert hem dat zijn werk slechts medewerking met God is:

„In der Mitwirkung der Frau als sponsa seines Geistes erlebt der Mann sein eigenes Schöpfertum als blosze Mitwirkung am Werke des allein schaffenden Gottes."(p. 735)

Wat van één werk geldt, geldt ook van de heele kultuur, die zonder de medewerking der vrouw, die het religieuze element daarin vertegenwoordigt, het aan God gebondene door het „mij geschiede", verlaagd wordt tot „Diesseitigheit", wat beteekent: definitieve ondergang.

DIE ZEITLOSE FRAU

Als moeder is de vrouw het beeld der aardsche oneindigheid, aan haar geluk zoowel als aan haar smart trekken de eeuwen spoorloos voorbij, de moeder is altijd dezelfde, de ontzaglijke volheid, stilte en onveranderlijkheid van het ontvangende, dragende en voortbrengende leven. Zij is de stilte, het blijvende, de rustige ster in het jachtende en vervlietende leven, zij is het van wie men weggaat en tot wie men terugkeert. Zij is symbool der eeuwigheid, der onvergankelijkheid.

Zij is. als moeder degene die zich onvoorwaardelijk geeft, zij behoort niet meer aan zich zelf, zij is voor het kind. De moederlijke vrouw is degene die ondergaat in het kind. Zij verdwijnt.

Zij is als moeder bestemd voor de zwakken, want moeder zijn beteekent moederlijk zijn tegenover al het kleine en zwakke op aarde, niet alleen in het materiëele, maar ook in geestlijken nood:

„Nicht mitzuhassen, mitzulieben bin ich da."

Zij is als moeder degene, die wachten en zwijgen kan, de laatste toevlucht van geduld, goedheid en toegevendheid, zonder wie ieder bestaan een hel zou worden.

De kleinen, de zwakken, de onaffen dezer wereld zijn er om de menschen te wijzen op die eeuwige Barmhartigheid, die God is en die de vrouwelijke, tijdelijke barmhartigheid zal bevestigen door de eeuwige.

Het is duidelijk, dat die eigenschap der vrouw niet beperkt is tot lichamelijk moederschap, maar haar schoonste weergave vindt in het geestelijk moederschap.

Daaruit volgt dat een feitelijk lichamelijk moederschap niet een wezenseisch der vrouw kan zijn.

„Recht op moederschap" bestaat er niet, er bestaat slechts het recht van het kind op een moeder, zooals er ook geen sociale vrouwenrechten bestaan, maar alleen een kinderlijk recht der wereld op de vrouw.

Het wezen dus van het moederlijke was, zooals gezegd, haar taak om den tijd te overwinnen. Zoo is zij ook de bewaakster van de kultuur, van nature is zij konservatief, zij is niet in staat om te vernietigen of om het bedreigde prijs te geven. Welnu:

„Umbruchszeiten unterliegen leicht der Gefahr, nicht nur überalterte, sondern auch zeitlose Güter auszuliefern. Hier ist die Frau kraft ihrer geistigen Mütterlichheit in erster Linie berufen, den Ausgleich zu schaffen. Die zeitlose Frau ist die Hüterin der zeitlosen Güter ihres Volkes!" (p. 130).

Zij is ook tenslotte moeder in haar religieuze roeping in dienst van den wordenden Christus in de zielen, niet door actie, niet door priesterschap, maar door haar werk in het verborgene, zooals Monika door haar gebed aan haar zoon ten tweede male het leven gaf.

* * *

In deze weinige bladzijden is slechts aangeduid, wat voor een rijkdom van gedachten in dit wondere boekje schuilt. Misschien zijn ze voldoende om de ingewikkelde inkleeding te verduidelijken, zoodat men bij de lectuur ervan door kan dringen tot de kern der gedachten, die ons in grandioze overtuigende kracht laten zien, dat de beteekenis der vrouw voor heel de menschheid afhangt van den moed die zij heeft, om vrouw te zijn en niet anders. Nergens is geweldiger aangetoond, hoe fataal het is dat de menschheid niet meer begrijpt, dat de vrouw haar eigen, onnoemelijk groote taak heeft, die zij alleen kan vervullen, wanneer zij terugkeert tot de erkenning van haar wezen, dat uitloopt in drie groote armen, waarin heel de menschheid gevat is: de taak van moeder, maagd en bruid te zijn.

De Geesteskentering van onze dagen

door Dr. B. M. BOEREBACH.

IV

Triomf en nederlaag der wetenschap

Onder de karakteristieke trekken van de beschaving der na-oorlogsjaren moeten wij wel rekenen: de ontwikkeling van wetenschappelijke kennis en techniek; de stoute peilingen van hedendaagsche psychologische onderzoekingen; een overprikkeling van het gevoelsleven bij een onverwinbare zucht en een rusteloos zoeken naar genoegens; een dikwijls oprechte en steeds hartstochtelijker hang naar maatschappelijke rechtvaardigheid; en ten slotte een verzwakking van het godsdienstig geloof in breede kringen. Uit ieder dezer feiten werd een nieuwe bron van ongerustheid geboren of werd nieuw gif gebracht in reeds bestaande, oudere bronnen.

De wetenschap heeft veel beloofd en in haar eigen domein ook veel beloften gehouden. Als middel tot verovering van rijkdommen en tot dienstbaarmaking van natuurkrachten heeft zij niet slechts onze wenschen vervuld, maar is zij zelfs onze stoutste droomen vooruitgegaan. Als middel tot verklaring van het wezen en het waarom der dingen echter stiet zij immer op de barrière van het onverklaarbare. De metingen mogen zich verdiept hebben, de horizon teruggeweken zijn, moeilijkheden en problemen bleven onveranderd voortbestaan. Als middel tot geestelijke vorming en tot zedelijk handelen vermag de wetenschap zelfs niet haar dragers, — zij het slechts zwak —, saam te binden. De idee van een op wetenschap gegronde zedenleer werd tot een contradictio in terminis en als zoodanig sinds lang verloochend door oprechte wetenschapsmenschen als een Henri Poincaré. Met andere woorden, terwijl de wetenschap ons kunnen en kennen verveelvoudigde, heeft zij tegelijk op dramatische wijze het gevoel van onze machteloosheid in ons verscherpt. Een vreeselijke helderziendheid heeft ons — tenminste de oprechten onder ons — bevangen en de prangende vraag aan ons opgedrongen: „Welke zijn die werkelijkheden, die de werkelijkheid niet zijn? En waartoe dienen al deze overwinningen, welke mij niet van het raadsel van het eigen-ik bevrijden?"

* * *

Eenige maanden geleden legde Jules Romains de motieven van zijn liefde voor de Fransche hoofdstad bloot. „Het is, omdat op sommige winteravonden en op sommige dagen van mist, de geheimzinnige, gemeenzame stem van Parijs alleen mij ervan weerhield te wanhopen en te sterven," sprak hij. Wij kenden trouwens sedert de lezing van Romains' Psyché het bestaan van die leegte in zijn geest. Wij kenden den roep van dezen schrijver, waarop

nog geen antwoord kwam. Deze klacht is de echo van een andere, welke de tot roem gekomen schrijver Duhamel kortelings deed hooren: „Je suis un honnête homme désespéré."

Jules Romains, Duhamel, Dorgelès, Romain Roland waren de mannen van het onbegrensde vertrouwen in het Leven, in den Vooruitgang, in de Wetenschap, in de Menschheid. Deze mannen en vele anderen met hen zijn voor ons niet slechts diepzinnige geesten: zij zijn vóór alles levende harten; zielen, die zich in een bewonderenswaardig élan aan hun vertrouwen in den Mensch overgaven. Een heilige als de Saint-Magloire van Dorgelès, uit het gelijknamige boek, droomt ervan de menschheid uit haar ongeluk te verlossen door een beroep te doen op het menschelijk hart met terzijdestelling van het verstand. Deze droom werd overigens niet door Dorgelès uitgevonden. Wij zien den moe-gestreden, van God vervreemden mensch herhaaldelijk naar dit middel grijpen om zich, als zijn verstand de problemen niet meer weet op te lossen, van zijn ongerustheid te bevrijden. Wanneer de maatschappij haar ordening verloren heeft evenals haar geloof in zich-zelve, zien wij immer deze heilige leeken (of leeken-heiligen) verschijnen. Deze heilige vervangt de „honnête homme" der zeventiende eeuw, wanneer de van het Christendom verwijderde mensch niet zeker meer van zichzelven is. Maar èn de Salavin van Duhamel, èn de Saint-Magloire van Roland Dorgelès, èn Romain Roland in de eenzaamheid van zijn tegenwoordig verblijf, èn Jules Romains, zij allen zijn, in spijt van hun beroep op een leeken-heroïek, bij de brokstukken neergezeten van het aureool, dat hun heiligen omringde. Het zijn honnêtes hommes désespérés.

Reeds in de eerste publicaties van deze schrijvers voorvoelden wij de benauwenis, waarin zij leefden, temidden van een wereld van materie. Wat was het unanimisme van een Romains anders dan de veroordeeling van alle individualistisch egoïsme en hoe talrijk waren in zijn werk de sporen van een ontluikend spiritualisme. Wanneer wij Duhamel's werk herlezen in het licht van de toorts, die hij ons in handen gaf („Je suis un honnête homme désespéré"), dan doordringt ons nog dieper de onomstootelijke zekerheid, dat de mensch aan zich-zelven overgelaten en van den dieperen grond der dingen gescheiden, de materialistische mensch met andere woorden, zichzelven niet voldoende is.

Het ontbreekt hem aan licht en lucht in zijn geborneerde wereld. En wanhoop wordt geboren: een wanhoop, welke men huivert zich te bekennen en die langen tijd latent kan blijven. Maar deze mannen zijn het geweten en de bewustwording van een tijdperk en tevens de spiegel van zijn gedachtenleven. Het zijn de geestelijke zonen van Tolstoï en Zola, van scepticisme en verkeerd begrepen democratie, van ontkerstende beschaving en verkeerd toegepaste wetenschap.

In zijn Verhandelingen over de Wanhoop schrijft Kierkegaard: „De wet van den vooruitgang van het eigen-ik, wanneer men tenminste

wil, dat dit ik waarlijk zichzelve wordt, bestaat hierin, dat de kennis gelijken tred houdt met de verdieping van het geweten en dat dus de persoonlijkheid zichzelven beter leert kennen in de mate, waarin zij haar kennis uitbreidt. Anders zal de kennis bij haar groei tot een monsterachtig kennen worden, bij den opbouw waarvan de mensch zichzelven verspilt, zooals zoovele menschenlevens werden verspild aan den bouw der pyramiden."

In spijt van allen stoffelijken vooruitgang daalde het zedelijk peil der menschheid en drong het materieele leven het geestelijk leven op den achtergrond, terwijl het laagste, dat in ons is, op den voorgrond kwam. „Diep in de wereld van ons onderbewustzijn vinden wij wanhoop verborgen en een wanhoop van zóó laag gehalte, dat men zich afvraagt, of men ze nog wel met dien naam kan aanduiden."

Zonder twijfel is het waar, dat een Duhamel en een Romains zich van hun wanhoop bewust zijn. Maar achter hen dringt zich een horde samen, welke dat bewustzijn niet meer heeft. Zij gaat en komt, eet en drinkt en verstrooit zich. En juist omdat deze verstrooiïng een Pascaliaanschen graad bereikt, waarop zij voor den mensch de wereld en haar problemen verborgen houdt, blijft deze wanhoop onwaarneembaar voor het schepsel.

Ondergaande in het wereldbewegen en het wereldrumoer, bemerkt zij niet, dat zij zelfs niet bestaat, dat zij niets duurzaams schept en zonder diepte leeft. Een dergelijk leven aanvaarden beteekent leven in een voortdurende wanhoop, want „het is een vorm der wanhoop niet wanhopig te zijn, zich van zijn wanhoop niet bewust te zijn."

Zoo wordt het angstwekkend zwijgen van de groote massa tot een tweede getuigenis van de wanhoop van onzen tijd.

* * *

Men meende langs den weg der kennis te komen tot een meer intens leven, een meer intens voelen. Echter lag aan dit élan, dat den mensch bewoog, een keer te meer de fout van een verwarring tusschen genoegen en geluk ten grondslag. De vatbaarheid voor indrukken en gevoelens werd verveelvoudigd; maar wat niet vermeerderd werd, was de diepere vitaliteit, noch ook de zelfvoldoening, die er het kenmerk en de vrucht van is. Meerdere gelegenheden tot genieting werden den mensch geboden: zij werden tot evenzoovele gelegenheden om de broosheid en ontoereikendheid van het genot te ervaren en wat er den mensch van overbleef, was: méér kommer, méér moeheid, méér ontgoocheling.

Het getal dergenen, die aan het begin dezer eeuw een reden tot leven en tot handelen vonden in de hoop, die zij op de toekomst stelden, was zeer groot. En ver van ons is de gedachte om den strijd voor vrede en rechtvaardigheid, welken zij jarenlang streden in het minst in het belachelijke te trekken: daarvoor was dit pogen te grootsch in velerlei opzichten. Maar wel verstouten wij ons nog eens de wanverhouding in het licht te stellen tusschen het voorwerp van hun streven en het bereikte resultaat. Daar is vooreerst

de tragische verblinding van den wereldoorlog, die den demon van het geweld en van den haat, welken men sinds lang gevangen waande, in al zijn furie ontketende. Daar is de uitgestrektheid der slagvelden; daar zijn de millioentallen der gemobiliseerde effectieven; de duur van den strijd; de moordende kracht der aangewende wapens; de onherstelbare verwoestingen; de cynische tegenspraak tusschen de aangewende middelen en de aangegane verplichtingen; de dienstbaarmaking van woord en pers en menschelijk vernuft (en van het godsdienstig geloof zelfs in sommige gevallen); daar is bovenal de onzekerheid en onoprechtheid van een vrede, die niemand voldoening schenkt. Alles draagt er toe bij de beproeving zwaarder en de ontwrichting pijnlijker te maken. Ontelbaar ook zijn de verwachtingen, die op het slagveld werden neergemaaid. En er was geen nieuwe hoop om de oude te vervangen.

Waarin zijn geloof dan nu te stellen? Honderdduizenden, die goede en soms zelfs heldhaftige soldaten waren — het onvolprezen werk van Philippe Barrès: Ainsi que l'Albatros, blijft er een machtige getuigenis van — verklaren niet meer te weten, waarvoor zij gestreden hebben.

* * *

In andere tijden, bleef den mensch, wien alles ontvallen was, zijn God over. Maar — en dat is het onherstelbaar verlies van onze dagen — God ontbreekt ons op zijn beurt. Men begrijpe mij goed: niet dat deze groote aanwezigheid zich verder van ons verwijderde, of minder zichtbaar handelend werd. Niet dat de behoefte eraan verdwenen is. De ellende schuilt hierin, dat wij haar niet meer weten te zien, haar niet willen zien. Wij schamen ons over de behoefte aan de goddelijke aanwezigheid als over een hang naar een verouderd ding uit middeleeuwschen tijd, of wij verafschuwen haar als een slavernij. Bij voortduring vervuld van natuur en zinnelijke wereld, en zwichtend voor de eischen en het prestige, welke deze ons voorhouden, verloren wij het begrip van de dingen, die deze natuur te boven gaan. De kastijding voor onze schuld is ons gekomen vàn onze schuld. Wij wilden alleen zijn: de moderne mensch ìs alleen met zijn dubbelzinnige triomfen en zijn poovere krachten. Wij hebben ons willen beperken tot het vergankelijke en het eindige: dit werd ons gegeven en het blijkt niets te zijn, niets. En zoo werd de mensch van onze dagen door duizeling en door angst aangegrepen bij het schouwen in de ondraaglijke troosteloosheid van zijn eenzaamheid. En noodkreten stijgen ten hemel, uitgeschreid naar onbekende horizonten. Zeer velen onder ons werden tot honnêtes hommes désespérés.

* * *

Het failliet van de wetenschap en van de menschelijke kennis, als boven ontleed, voerde de Fransche denkers tot zelfinkeer, de Duitsche wijsgeeren in vele gevallen tot een loochening van de waarde van den menschelijken geest. Een merkwaardig werk, als Le Monde Cassé

van Gabriel Marcel, richt zich tot de ontelbaren, die „en face des grands abîmes de la vie intérieure, ont éprouvé le frisson de l'infini, à ceux pour qui les idées ne se posent pas seulement comme des lueurs abstraites aux cimes les plus dépouilleés de la réflexion, mais pénètrent jusqu'à la moelle de la vie pour lui infuser ce pathétique hors duquel il n'y a plus place que pour les contingences."

In Frankrijk voelt zich de tegenwoordige denker opgenomen in een werkelijkheid, die de zichtbare werkelijkheid ver te buiten gaat en die de mensch nergens vermag te beheerschen. De zichtbare werkelijkheid van het menschelijk leven onzer dagen voert den drager van deze onbevredigende werkelijkheid tot metaphysieke noodzakelijkheden. En in sommige oogenblikken van zijn bestaan treft het menschelijk oor de echo van een roep, die door het leven gaat. „Heb je niet den indruk, zegt Christiane, de heldin van le Monde cassé, dat wij leven, als het tenminste leven mag heeten, in een gebroken wereld? Ja, gebroken als een gebroken horloge. Het uurwerk functionneert niet meer. Oogenschijnlijk is er niets veranderd, alles bleef op zijn plaats. Maar als men het horloge naar zijn oor brengt . . . . hoort men niets meer. Je begrijpt wel: de wereld, of wat wij de wereld noemen, de wereld der menschen. . . . moet vroeger een hart gehad hebben. Maar het is, alsof het hart opgehouden heeft te kloppen . . . . Ieder heeft zijn hoekje, waarin hij leeft, zijn bezigheidje, zijn belangetjes. Men ontmoet elkaar, stoot op elkaar, het maakt een geluid als van rammelend ijzerwerk. Maar er is geen centraal punt, geen leven meer, nergens . . . . ."

Wij zien, hoe het drama, waarmee dit boek opent, in aangrijpende scherpte de leegte van onze dagelijksche bezigheden doet voelen: een wereld van krankzinnigen, doelloos voortbewogen, zou nauwelijks een ander aspect bieden. Wat echter dit menschelijk bewegen tot een drama maakt is, dat hier de helden zich grootendeels van de ijdelheid van hun werk bewust zijn. En de vraag: Waarom? Waartoe? wringt zich van de lippen van velen dezer slachtoffers. De zin van het leven moge bij velen vergeten zijn: men vraagt op vele plaatsen in Frankrijk opnieuw naar het metaphysieke waarom, dat aan het menschelijk leven ten grondslag ligt; men ondervraagt zich opnieuw omtrent zijn wezen en zijn bestemming. Sterker nog is, dat de terugkeer tot het katholicisme zich in zulk een sterk tempo schijnt te voltrekken, dat verschillende vooraanstaande schrijvers in Frankrijk mij de laatste maanden durfden verzekeren, dat het opnieuw „de bon ton" is Katholiek te zijn. En al moge aan een mode een bedenkelijke kant zijn, hier is de heropbloei van het Katholicisme volkomen normaal en logisch uit de psychologische en religieuze omstandigheden van het volk voortgekomen. En waar een krant als le Journal met zijn oplaag van meer dan een millioen exemplaren per dag — tot voor korten tijd links georienteerd — zijn kolommen nu wijd opent voor een Mauriac en onlangs een zestal christelijk-georienteerde of Katholieke schrijvers aanzocht tot geregelde medewerking, dragen

wij de zekerheid in ons, dat het Katholicisme in Frankrijk zeker schoone dagen te wachten staan en het zal de verheven taak der leiders zijn om het geloof niet opnieuw in discrediet te brengen bij geesten, die bereid zijn het, vroeg of laat, hun sympathie te schenken.

BOEKENSCHOUW

BERRINGTON (John S.) FROM DESK TO DESK. (34) *f* 4.50. Noordduyn & Zn. Gorinchem.

Een uitgebreid boek, waarin iedere zakenman, die eenige kennis van de Engelsche taal heeft, zelf zonder hulp zijn correspondentie voeren kan. Zeer nuttig werk voor den handelsman, waarin ook een hoofdstuk: conversatie is opgenomen.

FASBINDER (Heinrich) IN VOLLEN BLOEI. (276) *f* 1.25 en *f* 1.90. Uit het Duitsch vertaald door W. L. M. Wentholt R. K. pr. Paul Brand. Hilversum.

Opwekkingen en gedachten, die tot dieper nadenken over de groote levensvragen willen brengen, geeft dit mooie boekje op bijna iedere bladzijde. Het is geschreven voor volwassen jonge meisjes die haar „Lente" tot „Vollen Bloei" willen doen komen.

OUD (J. J.) NIEUWE BOUWKUNST IN HOLLAND EN EUROPA (30) Driehoek-uitgave.

Eenige artikelen met goed-uitgevoerde platen ter verduidelijking over de nieuwe bouwkunst-beweging, de nieuwe zakelijkheid, waarin de schrijver zich als een vurige verdediger dezer dikwijls veel gesmade vormen doet kennen.

VRIENDS (Jan) DIER EN PLANT VAN DICHTBIJ BEKEKEN. (252) *f* 2.75 en *f* 3.90. Met circa 100 foto-illustraties. Andries Blitz. Amsterdam.

De schrijver van het mooie boek: „Met kijker, camera en loupe" brengt met deze nieuwe uitgave zijn werk nog dichter bij ons. Het is als een soort vervolmaking van zijn eerste boek en hij geeft zijn liefde voor de natuur op elke bladzijde volop aan den lezer. Van heel dichtbij laat hij ons het leven van die wonderbare dieren en planten zien, er gaat een sprookjeswereld voor ons open als hij bij al die mooie foto's met zooveel degelijke kennis vertelt van wat er daar leeft en wroet en tiert. Een werkelijk mooi boek voor iedereen.

VRIEND (J. J.) NIEUWERE ARCHITECTUUR. (140) *f* 3.75. Met ruim 200 fotografische afbeeldingen. „Kosmos.". Amsterdam.

In „dit beknopt overzicht van de historische ontwikkeling der bouwkunst" heeft de schrijver zich ten doel gesteld om de bedoelingen der verschillende nieuwere architectuurstroomingen, zij het dan ook slechts in hoofdlijnen aan te geven. Een verhandeling voor leeken en ook voor hen die de bouwkunde willen gaan bestudeeren, waarin beknopt en met veel kennis van zaken de verschillende periodes en uitingen van bouwkunst met als eindresultaat de moderne bouw worden beschreven. Mooie afbeeldingen maken een en ander duidelijk en het geheel is een werk geworden dat men graag in zijn boekenkast een plaatsje inruimt.

FRANSCH

TRAZ (Robert de) LE POUVOIR DES FABLES. Roman. 15 frs. Grasset. Paris, 1935.

Een roman over kinderen slaagt doorgaans of heel goed of in 't geheel niet. Dit boekje van Robert de Traz hoort ongetwijfeld bij de goedgeslaagden. Hij laat eenige families bij haar gezamenlijke grand' mère op een familiegoed tijdens de vacantie bijeenkomen en heeft zoo de gelegenheid de kinderen dier families, neefjes en nichtjes dus, in hun spelen en fantazieën te beschrijven. Dit doet hij met wonderlijke helderheid en begrip. De volwassenen en de kinderen vormen twee werelden, die elkaar voortdurend raken en elkaar doorloopend afstooten. De kinderen bouwen een sprookjes- en wonderwereld op temidden der nuchtere en niets vermoedende ouderen en elk der kinderen staat reeds voór ons met zijn toekomstig karakter, zijn latere levenshouding als volwassene. Heel dit ineenloopend web van ouders en kinderen met hun verschillende tendenzen en opvattingen heeft de schrijver op treffende en overtuigende wijze uitgesponnen. Niets is zoo vanzelfsprekend voor hem als de ernst, de bloedige ernst van het kind. De ernst der ouderen wordt er lichtzinnig bij. Het dwaze verzinsel, dat een zelfzuchtig en leugenachtig kind hier de anderen als waarheid suggereert, wordt voor hen de serieuste werkelijkheid. Een aardig boekje dat echter slechts voor volwassenen geschikt is.

BIBESCO (Princesse) EGALITÉ. Roman. 15 fr. Grasset, Paris.

De prinses de Lambex heeft een autoongeluk, waarbij haar chauffeur verongelukt en zij bewusteloos gevonden wordt door Pierre Canot, maire van X., deputé, radicaal socialist etc. Van dat moment dateert hun liefde, een liefde tusschen een representante van den hoogsten steilsten adel en een zoon der revolutie. Pierre wordt minister, president en eindelijk komt het huwelijk tot stand. De lange, lange jaren van smachtend verbeiden vormen den inhoud van den roman. De twee geheel verschillende werelden van de afgezonderde aristocraten en den succesvollen demagoog zijn door de schrijfster in helle kleuren geschilderd. De contrasten zijn even reëel als treffend. Pierre koestert een feodale vereering voor zijn aangebedene en de prinses hecht zich met volkschen eenvoud en trouw aan haar redder. Niets is in staat hun liefde te onderdrukken, geen standsverschil, geen verleden, geen vooroordeel van familie of bloed. Het geheel doet nauwelijks aan als kunstmatige constructie, wat het toch eigenlijk is, doordat

de auteur zoowel haar hoofdfiguren als haar achtergronden naar leven en waarheid weet te teekenen. Een aardig boek, met uiterste zorg geschreven en samengesteld, al gaat zijn waarde dan ook niet uit boven het „aardige".

SIMONE. JOURS DE COLÈRE. 15 fr. Plon. Paris, 1935.

Er is in de Fransche pers nog al gerucht ontstaan over dezen roman. Hij vindt bewonderaars die hem hemelhoog prijzen als een verlossing en een vernieuwing, een verlossing van den roman uit de klauwen van het intellectualisme, het litteratorendom. Deze roman zou een terugkeer beteekenen tot den natuurlijken mensch. De meesten staan er koeler tegenover en vinden dit boek niet beter dan tien, twintig andere die ongeveer gelijktijdig verschenen zijn.

MADAME SIMONE

Marcel Arland, in de N. R. F., vindt dat de schrijfster te zeer opgaat in sensualiteit en acht het dus geen terugkeer tot den natuurlijken mensch. Ook maakt hij bezwaar tegen het te kunstig geconstrueerde van het werk. Beide bezwaren gelden: een golf van alles meeslepende sensualiteit beheerscht het boek, geen mensch is er tegen bestand. De sensualiteit slaat als een noodlot over de stervelingen, die er machteloos in ondergaan. Ook het andere bezwaar is van kracht. Alles sluit als een kunstig doosje, te kunstig om levenswaar te zijn. Toch heeft de roman bijzondere eigenschappen. De afzonderlijke tafreelen zijn met groot talent geschreven. Elk woord en gebaar zijn van een rasechte natuurlijkheid zooals de figuren zelf in rasechte natuur geworteld staan. En toch! Ondanks alles is er in de aaneenrijging der scenes en lotgevallen iets kunstmatigs en gewilds, iets dat buiten het leven staat. Voorbehouden voor rijpe, ervaren lezers.

DUITSCH

WURM (Ernst) SEINE KRAFT WAR IN IHM MÄCHTIG. (248) 4.50 M. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart.

De ondertitel van dit boek luidt: Ein Händel-roman, maar een roman in den gewonen zin van het woord is het eigenlijk niet, het heeft meer van een biografie, sterk beeldend is het haast nergens, en het mist de dramatische spanning die men in een roman doorgaans verwacht. In zijn beperking is het echter geen slecht boek en in dit Händel-jaar zal het zijn lezers waarschijnlijk wel vinden. Het geeft een relaas van het leven van den wonderlijken musicus in zijn Engelschen tijd, het begint in Cannon en het ein-

digt in Dublin. Het wil de bewustwording van Händel tot zijn eigenlijke roeping, de gewijde muziek en het oratorium geven. Eerst in het oratorium en vooral in het voornaamste „De Messias", werd zijn wezenlijke sterkte in den componist machtig. Daar doorheen wordt de strijd van Händel in Londen weergegeven tegen zijn concurrenten en ook tegen zijn medewerkers, en de vele bekende en minder bekende anecdotes over het opvliegend karakter, de culinaire genoegens, het zelfbewustzijn en de volkschheid van dezen ondanks alles imponeerenden mensch, ontbreken niet.

ANDRES (Stefan) DIE UNSICHTBARE MAUER. Roman. Eugen Diederichs. Verlag Jena, 1934.

De onzichtbare muur is de scheiding tusschen de dorpelingen en den man, die in de stad gestudeerd heeft en nu totaal vervreemd terugkeert om een stuwdam in de bergrivier bij zijn dorp te leggen.

De verdienste van het boek zal waarschijnlijk wel in realistische teekening der dorpspsyche liggen. Dat denk ik tenminste, maar die psyche interesseert me niet, omdat het den schrijver niet lukte mij te laten voelen dat dit stukje leven wel belangrijk is. Heel het boek is te onbeduidend, te sloffen-achtig en te rommelig. Bij elke zin die men leest, komt men in verzet, men kan niet aan den indruk ontkomen, dat elke zin, elke geestigheid, elke scène plagiaat is, een brutaal nadoen met de domme overtuiging, dat het origineel is.

Het komt er trouwens heelemaal niet op aan wat nu van hem is of niet van hem, hij is toch tè onbelangrijk.

MOLO (Walter von) DER KLEINE HELD. Roman. Halle und Co., Berlin, '34.

Wanneer men eerlijk-objectief tegenover dezen roman van Walter von Molo wil staan, zonder zich door zijn vroeger werk te laten beinvloeden, als zijn „Die Legende vom Herrn" of „Luther", dan zal men gemakkelijk de positieve kwaliteiten van dit boek kunnen ontdekken.

Het is de ontwikkelingsgeschiedenis van het zwakke kind, dat eigenlijk volgens de opvatting der huisgenooten een onnut lid der maatschappij behoorde te worden en toch door zijn geheime innerlijke kracht zich tot topprestaties omhoog weet te werken. Dit gegeven is scherp gezien en consequent volgehouden, het is in een juiste entourage gezet met al zijn licht- en schaduwzijden, op het geraffineerde af. Met volkomen duidelijkheid openbaart hij heel dat kleine denken en voelen van een familie, die graag wat wil zijn. Dat is op zich zelf nog niet voldoende om belangstelling te wekken, maar 't is geestig beschreven, niet opdringerig leuk, integendeel het is als het ware terloops geestig. De zetten van Papäste zijn werkelijk kostelijk! Goed gezien is ook de inner-

lijke saamhorigheid der familie ondanks alle meeningsverschillen en eigenaardigheden en daarmee gaat de roman direct uit boven de naturalistische eenzijdigheid en troosteloosheid van een kuddetje op elkaar gedreven mensch-dieren. Het is de stilzwijgende erkenning van een geestelijke binding.

Von Molo heeft dat idee van een binding grootscher willen maken en willen uitstrekken tot een nationale eenheid, het eeuwige Duitschland. Slechts zelden lukt een dergelijk idee in de literatuur en aan von Molo is het heelemaal niet gelukt. Hij heeft in den kleinen held de hoogere eenheid van protestant-katholiek, van Zuid-Duitschland - Noord-Duitschland willen uitbeelden, in hem werkelijkheid geworden door middel van de krachten die hem door geboorte en opvoeding meegegeven waren. Het is natuurlijk al dom zoo'n idee te krijgen en dommer nog om te probeeren dat aan te toonen. Dat moet niets zeggend gepraat worden — en zoo is het ook feitelijk! — Dat is jammer, want anders was „Der kleine Held" een goede roman geworden door humor en realistische kijk op de kleine zielen. Von Molo meent echter altijd nog dat hij werkelijke problemen aan kan en daarin vergist hij zich. Hij mist bovendien het zintuig voor het werkelijk grootsche, dat waaghalzerige en ontstuimige van het heldhaftige, wat Dehmel indertijd beter begreep en daarom is ook de held van het boek geen werkelijke held van ridderlijke structuur.

GENTZKOW (Liane von) CHRISTINE WASA. (310) 4.50 M. en 5.75 M. B. Behrs. Verlag, Berlin, 1934.

Dit „Lebensbild" van de dochter van Gustaaf Adolf, de beroemde koningin Christine van Zweden, wier overgang tot het Katholicisme door Reyer Anslo bezongen werd, berust op strenge historische gegevens. De schrijfster heeft geen „vie romancée" willen geven, doch een tot in détails verantwoord levensbeeld. Weinig historische persoonlijkheden zijn zoo belasterd als deze. Een Zweedsche koningin, die katholiek wordt en haar kroon neerlegt om zich in Rome te gaan vestigen! Een krankzinniger daad is er in Protestantsche oogen niet denkbaar. Christine heeft inderdaad door haar grilligheid en luchthartigheid vaak aanleiding gegeven tot deze bedenkelijke reputatie. Toch staat zij voor een onbevooroordeelden blik daar als een vrouw van groote gaven en van karakter, wie het ernst was met haar bekeering en met heel haar levenshouding. Van groote litteraire beteekenis is dit boek niet, doch als historische monografie is het geslaagd. De auteur staat volkomen eerlijk tegenover haar heldin, niets vergoelijkend en niets neerdrukkend. Dit leven is zoo merkwaardig en veelbewogen dat de strenge historie hier tot roman wordt. De bekeerde koningin is een door en door barokke verschijning in een barokken tijd. In Rome heeft de Contra-reformatie gezegevierd, maar nog niet alle renaissancegewoonten overwonnen.

Voor menschen van eenige ontwikkeling is het een leerzaam en onderhoudend boek.

ENGELSCH

THOMAS (Alan) THAT WE MIGHT LIVE. (314) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd., London - Bombay - Sydney.

Het is het leven van dezen tijd, in eenige van zijn vormen, dat Alan Thomas heeft geïnspireerd tot zijn nieuwsten roman. Die vormen n.l., waarin uitkomt hoe de wereld thans het bankroet beleeft der z.g. idealen, waarvoor de Groote Oorlog werd gestreden. „That we might live" is een beeld, — en een zeer natuurgetrouw beeld — van het leven veler hedendaagsche menschen —, van hun hoop, maar vooral van hun wanhoop.

De compositie getuigt van een opmerkelijken zin voor het dramatische. In den proloog wordt verhaald, hoe een zestal Britsche officieren gedurende den oorlog, en vlak voor een aanval, bij elkaar zitten in een schuilplaats. Deels gevoelig, deels ironisch, bespreken zij het bestaan dat zij na den oorlog zullen beginnen of voortzetten; zij drinken tenslotte op hun leven in 1931. In den daarop volgenden aanval sneuvelen drie der officieren.

De eigenlijke roman speelt dan in 1931, en verhaalt het leven der drie overlevenden in dat jaar. Het talent van den auteur heeft hen zoo individueel uitgebeeld, dat zij absoluut geen min of meer vage typen zijn geworden; toch zijn zij karakteristiek voor bepaalde groepen menschen. De begaafde, energieke Cornforth blijkt materieel zijn succes gemaakt te hebben, maar vindt zijn huiselijk leven verstoord. Chris Harvey, zijn zwager, is een klaplooper, een parasiet, die in de gevangenis terecht komt. Betterton is een eerlijk, vertrouwvol, maar weinig energiek en actief man, hij verliest in den harden strijd om het bestaan, en gaat maatschappelijk ten onder. Hoe uiteenloopend hun wegen ook geworden zijn, alle drie realiseeren zij zich in hun beste en helderste oogenblikken, hoe de prijs hunner oorlogsellende, — van alle oorlogsleed—, betaald is voor niets.

Daarna, na de laatste tragedie van zijn roman verteld te hebben, voert de auteur in bijtende ironie den lezer terug naar 1917, in de schuilplaats der officieren, en vervolgt daar de abrupt afgesloten proloog. De bijna algemeene overtuiging drukt een der mannen uit in de woorden: „D'you think when you get through this show and bump up against one another in civilian life You'll ever let each other down? You'll find you won't be able to do it — even if You wanted to. And why? Just because you've been through hell together." En een ander merkt op: „We shall have been through the fire and shall be purified."

In den loop van den roman is verhaald hoe een der overlevenden van den oorlog, den eenen vroegeren kameraad bestal, en

den ander in een twist doodde! „That we might live" is zeer knap en met groot inzicht in het menschelijk karakter geschreven. Het stelt de feiten ontegenzeggelijk zuiver en waar. Het geheele boek bewijst de juistheid der opmerking van een der talrijke bijfiguren: „What this world's suffering from to-day is what it always will suffer from — the perversity of human nature."

Jammer is het — het maakt den roman eenigszins eenzijdig — dat Thomas nergens en in geen enkel opzicht wijst op de waarden, die geloof en godsdienst kunnen hebben voor de oplossing althans der geestelijke moeilijkheden van dezen tijd. Zij zouden zijn tijdsbeeld vollediger gemaakt hebben, en het boek een dieper perspectief hebben verleend. Volwassenen.

GIBBONS (Stella) ENBURY HEATH. (311) 7/6. Longmans, Green and Co. London - New York - Toronto.

Dat Stella Gibbons van beroep journaliste is, blijkt wel duidelijk uit haar romans. Als journaliste in Londen maakte zij, onder allerlei omstandigheden, kennis met vele en velerlei menschen, zij zag hen optreden in de meest verscheidene situaties, en zij leerde het leven kennen in talrijke aspecten. Maar — door dat beroep — leerde zij de menschen niet grondig kennen, had zij geen gelegenheid de diepere motieven voor hun optreden na te speuren en zag zij alleen maar de oppervlakte der veelvuldige levensfacetten.

STELLA GIBBONS

Die talrijke ervaringen heeft zij verwerkt in haar romans — waarvan „Enbury Heath" de derde is —, en zij heeft dat gedaan op verdienstelijke wijze en met het talent van iemand, die tenslotte toch ook een beduidende artiste blijkt te zijn, welke de grenzen van haar kunnen niet forceert.

Zware problemen boort zij dus niet aan, en aan het doordringen tot de meest duistere of verborgen motieven waagt zij zich niet. Maar Stella Gibbons is iemand, die scherp observeert, zij bezit gevoel voor humor en satire, zij weet kostelijk te typeeren, en zij schrijft vlot. Zij legt het leven vast, zooals zich dat aan de oppervlakte en tot even daaronder, voordoet; haar artisticiteit sorteert, belicht op verschillende sterkten, en critiseert beurtelings serieus, humoristisch of satirisch.

In „Enbury Heath" beschrijft zij het leven, gedurende korten

tijd, der drie — volwassen en half-volwassen — kinderen van dokter Garden, die na den dood van hun niet zeer deugdzamen vader een tijdlang gaan samenwonen in een gemeubeld huis te Enbury Heath, in de nabijheid van Londen. Gezien haar levendige beschrijvingen moet een dergelijk leven voor Gibbons weinig geheimen bezitten.

Psychologisch verantwoord en menschkundig, laat zij uitkomen, hoe, zoowel het uitgelaten leven der beide jonge mannen, als het meer zorgende van het meisje, een reactie zijn op hun vroeger triest leven in het ouderlijk huis. Natuur- en stadsbeschrijvingen staan afwisselend tusschen de talrijke episoden uit het dagelijksch bestaan der drie hoofdfiguren, welke de schrijfster, door haar veelzijdig talent, belangwekkend heeft weten te maken. De meisjesfiguur lag de schrijfster blijkbaar het best; in Sophia Garden heeft zij een belangrijke, en menschkundig juist getroffen persoonlijkheid gecreëerd.

Aan de beschrijving van bepaalde excessen heeft Gibbons zich niet schuldig gemaakt. Slechts eenig voorbehoud voor volwassenen.

KNOX (Gilbert) THE KINDER BEES. (316) 7/6. Lovat Dickson Ltd., London.

„The Kinder Bees" is het motto voor „The Empire Guild of Kindliness and Culture", een vereeniging van society-dames in Canada's hoofdstad, wier doel beoogt leven en moraal der bewoners van Ottawa op een hooger plan te brengen. Naar het voorbeeld dus der fameuze vrouwenclubs in de Vereenigde staten. Gilbert Knox' talent is op z'n best waar het de satire hanteert; de auteur heeft zich in dezen roman een onderwerp gekozen, dat ruimschoots gelegenheid bood die zijde van zijn talent te ontplooien. Overigens laat hij uitkomen hoe, onder den schijn van bezorgd medegevoel en humaniteit, inderdaad bemoeizucht, machtswellust, en een ongezonde nieuwsgierigheid naar het immoreele, de drijfveeren der snobbistische dames zijn. De waarde van het boek is vooral dat er uit blijkt hoe gevaarlijk-groot dit typisch Amerikaansch verschijnsel is. Want de beschreven vrouwenclub oefent een geduchten invloed uit. Zij geeft een bepaalde richting aan de wetgevende arbeid van het Parlement; door haar intrigues bewerkt zij den val van een eerlijk minister; zij is een torment van den minister-president. Bijtend-scherp grijpt de auteur de gelegenheid aan, Ottawa's cultureele, moreele en politieke uitingen en verschijnselen — en in breeder zin die van Amerika — te satiriseeren. Het gedoe der dames blijkt de corruptie juist in de hand te werken. Met denzelfden venijnigen spot, die enkele keeren overgaat in goedlachsen humor, wordt het milieu beschreven waarin de vrouwelijke strevers zich bewegen.

Enkele liefdesaffaires zijn nauw verbonden met den draad van het verhaal; het is om den draad dezer affaires dat de lezing moet voorbehouden blijven voor ervaren volwassenen.

De critiek van Edith Sitwell

door JOS. PANHUYSEN.

Edith Sitwell heeft de poëzie hartstochtelijk lief met een zelden falende, wetende, en altijd strijdbare liefde; zij kan meeningen verkondigen, die ons gewaagd en al te hypothetisch lijken, die het nu en dan inderdaad zijn, maar zelfs daarin openbaart zich dan een veel dieper en wijzer inzicht, dan men gemeenlijk in de moderne Engelsche poëzie-critiek aantreft. Het is immers altijd de liefde die haar tot deze overdrijving voert, het is het gerechtvaardigde besef van een ongewone wijsheid en kennis, die haar wel eens eigenwijs doet worden, en welbeschouwd wordt haar verschijning in de Engelsche letteren daar te bekoorlijker om. Zij heeft voorkeuren, zij verdedigt herhaaldelijk reputaties, die in de laatste jaren nogal wat te verduren hadden, zij laat zich niet leiden door de openbare meening en vindt zoodoende schoonheden, waar niemand die tevoren zocht; zij breekt met opvattingen, die ons reeds bloedeigen bezit leken, tot we, haar betoog volgend, bemerken, dat daar geen sprake van is, dat we alleen maar niet goed hebben geluisterd, dat we het luisteren naar poëzie, na allen romantischen onzin, dien we daarover vernamen, na al de wereldhervormende bespiegelingen van sommige modernen, nog leeren moeten.

„De genoegens der poëzie", zegt zij, „zijn onbegrensd. Het zijn genoegens van het vernuft, van den geest, van het hart, maar dat niet alleen, het zijn ook genoegens van het tastgevoel, het gezicht, en het gehoor. In onzen tijd erkent men zelden dat ook deze in verband staan met poëzie; en juist daarom slagen zoovele verzen van onzen tijd er niet in poëzie te worden, zijn zij slechts uitingen van introspectie."

Zij gelooft in het vers, dat leeft, dat overal leeft, dat een organisme is, waarin men niet alleen de gedachte, het gevoel, deze ziel kan bewonderen, maar ook het weefsel, de bewegende vorm, de vertraging en de versnelling van den bloedklop, het lichaam.

Matthew Arnold, die zonder twijfel meer onderscheidingsvermogen bezat dan Edith Sitwell schijnt te meenen, heeft eens in zijn critische opstellen bepaald wat het verschil is tusschen wezenlijk groote en volgens hem secundaire poëzie. „Het verschil,'" zegt hij. „tusschen wezenlijke poëzie en de poëzie van Dryden en Pope en hun school is in het kort deze: hun poëzie wordt gecomponeerd in hun vernuft, wezenlijke poëzie wordt geschapen in de ziel." Ondanks de minder gelukkige zinsbouw, lijkt dit oordeel nog zoo slecht niet, er ligt meer waarheid in dan Edith Sitwell vermoedt, maar niettemin heeft ze volkomen gelijk als ze de volledigheid van deze uitspraak laakt. „Poëzie echter",

roept zij uit, „wordt noch uitsluitend in het vernuft, noch uitsluitend in de ziel geschapen, het is ook een kwestie van het bloed, van de oppervlakte der huid, evengoed als van het hart en den hartslag."

In het eerste deel van haar „Pleasures of Poetry" verdedigt zij daarom Dryden en Pope en zij doet dat meesterlijk. Zij spreekt niet of nauwelijks over den zuiveren gedachte-inhoud van hun werk, die ongetwijfeld vrij oppervlakkig is en zelden verder reikt dan de gemeenplaats, maar zij spreekt over de gedichten, over de taal zelf en men kan bezwaarlijk loochenen, dat dit het voornaamste is; poëzie ontleent zijn waarde niet op de eerste plaats aan het tractaat, en wat men ziet en hoort en voelt in Dryden's „Absolom and Achitophel" en Pope's „Dunciad" bijvoorbeeld is inderdaad verrassend. Wie met haar de „Dunciad" leest komt tot de overtuiging, dat dit gedicht buiten allen twijfel, een grootsch niet alleen, maar ook een groot gedicht is, en dat deze voor vernufteling gescholden Pope genie bezat, alle banvloeken ten spijt.

EDITH SITWELL

Haar bewondering echter maakt haar geenszins blind voor de verschillen, die er bestaan; zij behoeft Shelley niet te verwerpen omdat zij de groote Augustijnsche dichters hoog schat, integendeel, de genoegens der poëzie immers zijn onbegrensd. Zij bewondert Shelley evenzeer, ook al ziet ze zijn feilen, feilen, die onmiskenbaar zijn waar alleen, behalve in den allerlaatsten tijd bijvoorbeeld door Thomas Stearns Eliot, al te weinig op gewezen werd.

„Het groote verschil", stelt zij vast, „tusschen de generatie van Shelley en Wordsworth en de generatie van Pope en Dryden is het verschil tusschen het genie der richting en het genie der constructie."

Pope en Dryden muntten uit door een prachtige harmonische dooreenweving van klank, van een eindelooze wisseling, donker en glinsterend, licht en speelsch, sleepend en traag, nergens zijn open plekken, kan men zijn vingers door de stof van het gedicht heen steken. Bij Shelley is dit helaas wel het geval, Shelley bezat ook slechts in geringe mate het vermogen de dooreenwoeling

der beelden tot een wezenlijke eenheid op te heffen, maar hij bezat iets dat Pope en Dryden nauwelijks kenden, de melodie.

Menigerlei, zooals men ziet zijn de elementen, waarin men het genoegen, dat goede poëzie verschaft, ontleden kan. Men moet deze inleidingen van „Pleasures of Poetry" lezen, met de verzen dezer uitnemende bloemlezing ernaast om dit volkomen te beseffen. Duizenden schakeeringen geeft Edith Sittwell aan, die allen een zin, een beteekenis, en zeer bepaaldelijk een poëtische beteekenis bezitten; niet alleen de klank ook de lengte van een woord of lettergreep kan een variatie geven, onhandig, schreeuwend leelijk soms, maar ook vaak schitterend schoon. Een vers heeft een bepaalde stuctuur soms een bepaalde maat, een rijmschema, een zeker rhythme, het kan melodisch zijn, maar er is nog een element, waarover ik reeds sprak, waarop Edith Sitwell vooral de aandacht vestigt en dat zij „texture" noemt. Wat zij onder deze harmonische dooreenweving van klank verstaat komt misschien het best in een voorbeeld tot zijn recht.

Ik kies het uit de inleiding op het derde deel van haar anthologie, die over de dichters uit „The Victorian Age" handelt. „Deze wereld van het Victoriaansche tijdperk", stelt zij vast, „was een veel beschutter wereld dan die van Blake, Shelley en Wordsworth. Hier vindt men geen wouden meer, waar Gods aanwezigheid haast voelbaar werd, geen stormen, waarin men Zijn stem kon hooren, geen alles vervormende aardbevingen, noch hemelsche visitaties. Het is een wereld niet verstoord (zoo we het werk van Robert Browning en de lyrische gedichten van Tennyson althans uitzonderen) door menschelijke emotie. De levenstint en de begeestering dezer poëtische wereld is slechts als de liefdelijke glans en de kleur van de roos". Maar ook deze kleur en die glans geven haar een nooit minderende, voortdurende vreugde. Het hoeft na het voorafgaande niet meer te verwonderen, dat zij Swinburne een groot dichter vindt maar zij verdedigt haar meening, zij toont hoe zij tot deze zienswijze kwam geduldig lettergreep na lettergreep, soms haast letter na letter afwegend; zij spreekt over zijn gebruik van dezelfde medeklinkers, nu aan het begin van een woord en dan in het midden van een volgend woord, van zijn gebruik van assonanties en dissonanties, van zijn woorden van $1\frac{1}{2}$ en van $1\frac{3}{4}$ lettergrepen, zij laat u, als het ware, met de vingers de stof van het gedicht betasten. Het voorbeeld, dat ik geven kan, is natuurlijk slechts kort, een volledig beeld van de methode van Edith Sitwell geeft het niet, maar veelbeteekenend is het wel.

„Swinburne's gebruik van assonanties en dissonanties", zegt hij, „doortogen van alliteraties is terzelfdertijd instinctief en begeesterd. Neem bijvoorbeeld dit sextet, dat een van de prachtigste is in het geheele gedicht „Ilicet":

1 2 3 3 4 5
In deep wet ways by grey old gardens
2 5 1 5
Fed with sharp spring the sweet fruit hardens,
3 4 3 4
They know not what fruits wane or grow;
2 6 $6^{3}/_{4}$ 6 4 2
Red summer burns to the utmost ember;
3 4 2
They know not, neither can remember,
4 $6^{1}/_{2}$ 3 4
The old years and flowers they used to know.

De alliteratie en de half betoonde klanken; deze, met hun wisseling van de scherpe „e's" tot de gedempte „e's", de weifelende, vertwijfelende poging in de „a" en „ey" klanken de diepte en klagende droefheid der „o" klanken op te heffen — bereiken een effect, dat prachtig, subtiel en wonderlijk is"

De cijfers zoo men ziet geven, de gelijke klanken aan, bij $6^{1}/_{2}$ geeft de zes den gelijken klank en $^{1}/_{2}$ toont dat het woord eronder een halve lettergreep meer heeft dan men op het gezicht zou vermoeden; bij $6^{3}/_{4}$ toont $^{3}/_{4}$, dat hier in werkelijkheid drievierde lettergreep meer is.

Men kan een dergelijke wijze van poëzie-beschouwing bij een eerste kennisname vreemd vinden, maar men moet wel bedenken, dat zij uit een wezenlijke liefde voor poëzie geboren werd, een zeer groote, een hartstochtelijke liefde. Ik kan dit misschien niet beter bewijzen dan Edith Sitwell te laten vertellen, waartoe haar bewondering voor Swinburne haar in de begeestering van haar jeugd voerde.

„Op een liefelijken dag in September." verhaalt ze in dezelfde inleiding, waaruit bovenstaand fragment werd ontleend, „meer jaren geleden dan ik me graag herinner, verliet een zeer jeugdige jonge dame een schip, dat de overtocht van Bournemouth naar het eiland Wight volbracht had. De zeer jeudige jonge dame droeg een enorme bos roode rozen. Achter haar aan sleepte zich, voor het geweld zwichtend, een dienstmaagd voort wier tint donkergroen was van een ziekte veroorzaakt door de zee en door gebrek aan instemming; zij was ongeveer tien jaar ouder dan de zeer jeudige jonge dame, en keek zeer boos. Zij was boos omdat zij niet van haar tochtje over de golven genoten had, omdat zij niet instemde met de zee, en omdat ze zich onwel voelde. Zij droeg een kan met melk, een honingraat en den mantel van de zeer jeugdige jonge dame.

De zeer jeugdige jonge dame was weggeloopen uit Bournemouth van haar grootmoeder aan wie ze zeer gehecht, en van een bij hen logeerende geestelijke, aan wie ze zeer bepaaldelijk

niet gehecht was, om een bezoek te brengen aan het graf van Algernon Charles Swinburne (wiens gedichten ze hartstochtelijk lief had gekregen) op het kleine kerkhof te Bonchurch om daar op het graf, volgens Giekscher manier, haar doodenoffers te brengen.

De dames reden in een open huurrijtuig voortgetrokken door een paard gerafeld van ouderdom, naar Bonchurch, en, eenmaal daar, begon de jongste dame een verwoed, maar volgehouden gevecht met den koster (of wat voor beambte het toezicht op het kerkhof hield), verdreef hem, en zich bukkend onder een fuchsiastruik, die bijna zoo groot is als een boom, goot zij de melk uit, en lei den lauwerkrans, de rozen, en de honingraat op het graf van den dichter."

Men kan dit kostelijke avontuur dwaas vinden, Edith Sitwell zelf immers wijst er nadrukkelijk op, dat het een zeer jeugdige jonge dame was, die hier Electra navolgde, maar men zal niet kunnen ontkennen, dat uit dit avontuur een vurigheid blijkt, die iedere waarachtige liefhebber van poëzie, niet alleen zal billijken, maar ook waardeeren en die eenigermate althans een vereischte is tot een juist inzicht in deze zaken.

Van haar buitengewoon inzicht, voortgekomen uit deze vurigheid en erdoor gesteund, getuigt de laatste critische publicatie van Edith Sitwell „Aspects of modern poetry". Hier nog sterker bijkans als in haar beschouwingen over oudere dichters legt zij er de nadruk op, dat poëzie iets levends zijn moet, dat het haar opdracht niet is het wezen van God of van het Goede te definieeren, een poging die ten grondslag ligt aan een goed deel van de slechte poëzie van tegenwoordig. Men heeft te veel gesproken over de overbodige versiering, die men weg wilde werken, maar Edith Sitwell toont aan dat dit spreken over versiering bij werkelijk voorname poëzie onzin is, daar is immers geen versiering, alle schoonheden van het woord komen daar immers voort uit het onderwerp zelf.

Haar boek is echter gelukkig niet alleen veroordeeling, het is hoofdzakelijk en vooral een boek van waardeering, het bespreekt vooral de groote hedendaagsche dichters en een enkelen verkeerd begrepen oudere, het handelt over Gerard Manley Hopkins, William Butler Yeats, William H. Davies, Thomas Stearns Eliot, Sacheverell Sitwell, en Ezra Pound.

Er zijn misschien twee dichters hieronder, die Edith Sitwell verkeerdelijk als groot erkent, namelijk de twee laatsten. Ezra Pound heeft gelukkige rhythmen gevonden, hij heeft een weloverwogen techniek, hij maakt een buitengewoon gebruik van het vreemde woord, van het vreemde beeld en van zijn ontstellende eruditie, maar toch lijken zijn beste vondsten te zeer vondsten, te gezocht. Sacheverell Sitwell is, dunkt mij, op een andere wijze weer te zelfbewust, hij weet alles van het woord, hij kent de geheimen, van de „texture", van de schaduwen, die een woord

werpen kan, het beeldend vermogen van de caesuren, en hij past zijn kennis toe; zijn verzen hebben daarom hoe bekoorlijk zij vaak ook zijn een te groote zekerheid, zij lijken te gemaakt. Men gaat vreezen, dat hij ieder onderwerp in een gedicht zou kunnen verwezenlijken, tot alle nuanceeringen er bijna volkomen in werden verwoord, terwijl het geheel dan toch iets blijkt te missen. Deze „vergissing" van Edith Sitwell laat tevens zien welk gevaar er in haar beschouwingswijze schuilen kan, ook al weet zij er zelf welhaast altijd aan te ontsnappen. Deze gerechtvaardigde belangstelling in de techniek kan leiden tot een overschatting van het detail ten koste van de begeestering, die de eerste voorwaarde van een goed gedicht is, zij kan ook leiden tot eenzijdigheid.

Bij Edith Sitwell, het dient nadrukkelijk vastgesteld, doet zij dit niet; zoo geheel verschillende dichters als Yeats, Davies, Eliot waardeert zij ondanks, neen juist om dat verschil. De onbevangenheid en klaarheid van Davies, de schoone en bittere wijsheid van Yeats, de uit ellende en vertwijfeling geboren hoop, de deemoed en de fierheid van Eliot komen in haar beschouwing volkomen tot hun recht, terwijl zij tegelijkertijd er in slaagt om steeds de eenheid van vorm en inhoud, het onverbreekbare levende organisme van hun werk te toonen.

„Aspects of Modern Poetry" is een prachtige completeering van haar zeldzaam mooie bloemlezing „Pleasures of Poetry"; evenmin als deze is het boek voor iedereen geschikt, maar zij die de poëzie kennen en liefhebben zullen beide boeken met vrucht lezen en er van gaan houden.

Edith Sitwell: Pleasures of Poetry.
Edith Sitwell: Aspects of Modern Poetry.
Duckworth, 3 Henrietta Street, Londen.

BOEKENSCHOUW

HENRY pr. (M. E.) DE VREUGDEN VAN HET KINDSCHAP VAN MARIA. Vrij naar het Fransch door J. Sommer pr. (243) *f* 2.40 en *f* 3.25. A. N. Govers. Den Haag, 1935.

Dit boek is bedoeld als een boek van troost en opbeuring. Het werd geschreven „voor allen, die weenen, die moeten strijden, die zich beangst gevoelen, die vreezen te zullen bezwijken; voor allen ook, die hun aardsche moeder hebben verloren". De aandachte lezing ervan is waardevol voor elken Christen. In twee en dertig Maria-conferenties worden de plichten en rechten van een waar Maria-kind duidelijk en onderhoudend uiteengezet en het is goed, dat we ons dezen telkens weer in de herinnering terugroepen. Want waar de Maria-devotie een kenmerk is van het ware Christendom is ze het tevens van den vurigen Katholiek, van den echten Christusminnaar. Wie Maria gevonden heeft, heeft het Leven gevonden, heeft Jesus gevonden en het heil van den Heer. Aanbevolen lectuur voor de Meimaand, voor de Octobermaand, voor heel het jaar.

Van Lodewijk van Deyssel tot P. H. Ritter Jun.

door VAN OLDENBURG ERMKE

Terzij van zóó en zò, kan er toch geconstateerd worden, dat er met het Nederlandsch, zooals het geschreven wordt, iets aan de hand is, wat niet in den haak is. De journalist en eere-doctor, Henri Polak, heeft, eenige jaren terug, in het orgaan van den Nederlandschen Journalistenkring een veldtocht ondernomen tegen de taal-mishandeling, waaraan vele en achtenswaardige krantenschrijvers zich schuldig maken.

Doch het kwaad woekert niet alleen in de wervelkolommen onzer kranten. En het is niet enkel toe te schrijven aan de haast, waarmee onze journalistieke evenmensch zijn pen moet roeren. De oorzaken der taalverslonzing zitten dieper en niet uitsluitend op redactiezetels. . . .

Ook de taal, of beter: het taalgebruik is slachtoffer geworden van de automaten-ziekte. Alles gaat vanzelf. Een nauwkeurige kennis van hetgeen het publiek wil, is voldoende om een geslaagd auteur te worden. Met negentig procent reclame en tien procent branie treedt men binnen in de heilige hallen der wereldlitteratuur. En Goethe en Shakespeare zijn dood en niet in staat de indringers uit te werpen.

I

Dezer dagen vroeg mij iemand, of ik ook niet vond, dat Van Deyssel toch eigenlijk wel wat verouderd was.

Deze vraag onthult afgronden, afgronden van wanbegrip, van wansmaak.

„Als het niet meer in de mode is om zuiver, mooi, lévend Nederlandsch te schrijven," heb ik geantwoord, „dan kunnen U en ik Van Deyssel gerust voor verouderd houden, en dan is het een eer een uit-de-mode-geraakt auteur te wezen!"

Ook de hulde van Van Deyssel, hoe algemeen spontaan ook, is kenmerkend voor een tijd, waarin de menschen zich uit automaten voeden en zich door machines laten bedreigen. Het was, of men een hoogen bergtop vierde of een mooi fossiel, terwijl het toch om een levenden mensch ging, die levende boeken geschreven heeft, welke door levende menschen met levendige belangstelling gelezen kunnen worden.

II

Het taalverval sinds Van Deyssel laat zich heel duidelijk demonstreeren aan het werk van één zijner welsprekendste bewonderaars, dr. P. H. Ritter jun.

Hij was eens, deze doctor P. H. Ritter Jun., een der fijnzinnigste schrijvers, die we sinds Couperus' verscheiden aan het woord zagen en hoorden. Het was echt een man uit de school van Van Deyssel, met een persoonlijken voorkeur voor het elegante, sierlijke, geparfumeerde. Het was geen groot werk wat hij schreef, — reisbeschrijvingen, causerieën, essays, — maar het was verzorgd, goed, sierlijk werk, zooals Couperus dat gaf in zijn „Arabesken", zooals Werumeus Buning dat geeft in zijn „Tierlantijnen".

Doch, helaas! de menschen, die goed, die heel goed schrijven, zijn zeldzaam in dit land. Ze waren het immer. En deze zeldzaamheid wordt voor de meesten dier weinigen een noodlot. Zooals de man, die uit glas of porceleinaarde een volmaakt schoon sierstuk weet te modelleeren, op een kwaad oogenblik een atelier krijgt aangeboden in het hart van een zweetende en zwoegende fabriek, zoo komt ook de massa-productie den enkeling opeischen, die onze taal weet te schrijven, alsof het zijn eigen taal is. En zoo zegeviert ook hier het quantum maar al te vaak over de kwaliteit.

III

Dr. P. H. Ritter jun. werd journalist. En ik heb altijd hooren vertellen, dat hij een goed journalist was. Het schrijven in kranten hoeft nog niet zoo smaakbedervend te zijn, als het lezen van kranten soms is. De Heer Ritter wist, wat hij schreef, en schreef, wat hij wist, terwijl de lezer van sommige, al te liberaal geredigeerde kranten zelden weet, wat hij leest, en nooit leest, wat hij weet . . . .

Dr. P. H. Ritter jun. werd criticus. En men moest hem prijzen om zijn bezadigd oordeel. Hij vond woorden voor alle bewondering en had doekjes-voor-het-bloeden voor het kleinste wondje.

Dr P. H. Ritter jun. werd romancier en biograaf van levende standbeelden.

Ieder seizoen schudt hij een boek uit zijn mouw, — het standaardwerk komt per van Gend en Loos, — en iedere week tapt het leger der AVRO-getrouwen zijn critische welsprekendheid uit de aardverbonden doos van Pandora.

En met dit als is dr. P. H. Ritter jun. er niet op vooruit gegaan. Hij houdt nog van elegante zinnen, maar de stoplappen kijken er door. Hij wil nog steeds nauwkeurig zijn, maar heeft vaak nog maar net tijd voor een gemeenplaats.

Als Van Deyssel niet meer modern is, helaas! dan is Ritter het!

IV

Een moderne motor kan men ongestraft een dubbel aantal toeren laten loopen en vertikt ze het, dan maakt men een nieuwe. Onze goede, oude taal echter is geen motor. En wie haar haastig schrijft, schrijft haar slordig.

Het is me niet bekend, in hoeveel tijd Ritter zijn roman „Woeker" [1]) geschreven heeft. Doch al had hij er maar één dag over gedaan, dan geloof ik nog, dat hij dien tijd nuttiger had kunnen besteden.

Het is een roman uit het ambtenaarsleven met de beschrijving van het leed van een zekeren Janssen, wiens zorgen ons zeer uitvoerig worden beschreven, maar die negentig pagina's voor het einde de gevangenis in en het boek uit wandelt zonder dat we verder iets van hem of zijn invalide dochter of zijn zieke zoontje vernemen.

Voorts maken we kennis met mr. Van Wijck en echtgenoote, waarvan stilzwijgend wordt aangenomen, dat we ze bijster sympathiek vinden, doch het overspannen relaas van het diplomatieke bal, waar dames hyena's worden, omdat ze maar niet zoo dadelijk waardeering kunnen vinden voor het eigengemaakte japonnetje van Ida van Wijck, stemt ons niet gunstig tenopzichte van de manier, waarop dr. Ritter de rollen van helden en marqués verdeelt.

Zeker, de sfeer in zoo'n departement is goed getroffen, het metrum van het eentonige leven daar uitstekend geaccentueerd, maar hoe melodramatisch is het einde van dien meneer Crèvecoeur geschilderd. En wie gelooft er in dien Porfiro Petrowitsch-achtigen mr. Van Haeften, die den onnoozelaard Van Wijck ineens tot de hoogte van een Raskolnikow moet verheffen. — Er is overigens nog meer Schuld-en-Boete-achtigs in dit boek, zooals bijvoorbeeld de blijde uitkomst, die net een pagina te laat komt. — Het is echter allesbehalve een verdienste op Dostoïevsky te gelijken zonder een Dostoïevsky te ziin.

Overigens is het boek heel glad geschreven, met één vondst op de tien gemeenplaatsen. Voorts viert de slordigheid hoogtij. Wat is, voor iemand, die geen Duitsch kent, een „onheimelijke sfeer?" En wat dunkt U van den volgenden fraaien zin: „De bureau-vlakte, waarop zijn poezele handen, die veel ringen dragen, rusten, is een toonbeeld van ordelijkheid?"

En is het wel fijnvoelend en juist om een vader aan zijn levenslustig dochtertje, als aan een „volbloedig kind", te laten denken?

Zijn gesloten gordijnen den Heer Rittler niet toe genoeg, dat hij van „toegesloten gordijnen" spreekt?

En dan hebben we het nog niet gehad over drakerige zinswendingen, als „Mr. Karel van Wijck, adjunct-commies aan het Departement, dat we zooeven hebben verlaten, zat onder al die tirades, er muisstil bij" en „Terwijl we ons bezig hielden met al het lief en leed van Karel van Wijck, hebben we ons van Janssen afgewend."

Welke waarde moeten we, — en hiermeê denken we ons voorgoed van dit boek af te wenden, — hechten aan een voorspelling, als die op

---

[1]) P. H. Ritter jun. Woeker, een roman uit het ambtenaarsleven. (366) D. A. Daamen, Den Haag.

pagina 261, „Van al wat er nu gaat gebeuren, zal hij ook later in zijn leven als het alles ver in het verleden ligt, niet de kleinste bizonderheden hebben vergeten", als het boek eindigt met den dramatischen dood, een paar dagen later geschiedend, van den held met dat sterke geheugen?

V

Behalve deze roman uit het ambtenaarsleven verscheen er van dr. Ritter nog een boekje, de geschiedenis van een gemeentesecretaris, die eens een glas te veel dronk. Als het van een ander was, zou hij het zelf ongetwijfeld een „precieus boeksken" genoemd hebben. De inhoud van „Het Welkom Schandaal" [1]) is onbeduidend, maar dat is de inhoud van veel van Timmermans' boeken ook.

Een feillooze vertelkunst óf een feillooze stijl had dit werkje kunnen redden. Dr. Ritter echter is soms zoo dierbaar, als een vrijzinnig predikant, en soms zoo precieus, als een catalogus van moderne kunst, maar in alle geval is voor een aandachtig oog de slordigheid van zijn stijl àl te evident.

Dat er deuren zijn, die men openvouwt, wordt graag toegegeven, maar als dr. Ritter àlle deuren opënvouwt tot de deur van een porceleinkast toe, dan is dit toch van eenige aanstellerij niet vrij te pleiten? En waarom spreekt de doctor toch van „zetelen", „gevelen" en „bitteren"? Hoe is het verder mogelijk iemand „de geboden hand te reiken", gelijk dit op pagina 138 geschiedt?

Op pagina 152 worden we getracteerd op een „hand, waarvan de blanke arm gaaf openkomt uit de satijnen omhulling." We kenden tot dusver wèl de muis van de hand, maar waar die arm mag zitten?

We weten ook, dat een voorwerp in de ruimte drie afmetingen pleegt te hebben, maar wat mogen in 's hemels naam „hooge afmetingen" zijn?

Zoo is er veel, tè veel in dit boekje, dat den algemeenen indruk versterkt, dat dr. Ritter, de fijnzinnige, keurig schrijvende dr. Ritter van vijf jaar terug, er niet heelemaal bij was.

Er staan goede dingen ook in dit werkje, maar het was slechts door een barst- en scheurlooze voortreffelijkheid te redden geweest. Er is niets moeilijker dan van weinig véél te maken. Er is niets makkelijker dan van weinig niets te maken.

VI

Dr. Ritter jun. is uit de schaduw van Van Deyssel in het rosse licht der populariteit getreden.

De Nederlandsche taal is van het voertuig der gedachten tot het Fordje der best-sellers verworden.

Maar Van Schendel schrijft nog. . . . . .

---

[1]) P. H. Ritter jun. Het Welkom Schandaal. (170) P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam.

Varia

Het Fransche blad „Paris-Soir" heeft een prijs uitgeschreven voor den besten „roman d'amour". Bovenstaande foto toont de ontelbare manuscripten die binnenkwamen. De gelukkige jury kan beginnen.

II. De jonggehuwden waren nog geen dag van elkaar gescheiden geweest. Maar „zij" had niet kunnen weerstaan aan het genot om den eersten overtocht van de beroemde „Normandië" mee te maken en, daar „hij" verplicht is te Parijs te blijven, zullen zij gedurende veertien dagen gescheiden zijn. „Zij" zou echter niet kunnen vertrekken zonder „hem" een lief souvenir achter te laten en een vriendin raadt haar aan:

— Geef hem een portefeuille . . . .
— Hij heeft er al zes!
— Een vulpen . . . .
— Hij heeft er al drie!
— Als je bang bent dat hij zich verveelt, geef hem dan een boek . . . .
— O! een boek! Hij heeft er ook al een!

III. Te New-York heeft een merkwaardige tentoonstelling plaats. Alle werken die in heel de wereld ooit onder censuur gestaan hebben, zijn er vertegenwoordigd en men vindt er de wonderlijkste boeken.

Bijvoorbeeld: De sprookjes van Andersen, die het Russische gouvernement in 1880 uit de circulatie nam wegens de te groote vrijheid van het sprookje „De naakte Koning". In het Tsaarrijk werd een sprookje over een naakten koning niet geduld.

Op de tentoonstelling is ook aanwezig het onschuldige „Alice in wonderland", het klassieke sprookjesboek der Engelsche litteratuur. Het was vroeger in China verboden omdat een sprekend konijntje door de Chineezen beschouwd werd als een beleediging der menschelijke persoonlijkheid.

IV. Onlangs is de Fransche philoloog, Antonie Thomas, overleden. Als vurig voorstander der spellingsvereenvoudiging liet hij op zijn eigen corres-

pondentie-papier drukken „Sint Irié" in plaats van „Saint Yrieix", het dorpje waar hij zijn buitengoed had.

De plaatselijke ambtenaar van de post vertelde sub rosa dat Mr. Thomas niet zoo geleerd was als men wel dacht. Toen hij in 1904 lid werd van het „Institut", zeide dezelfde persoon tot den onderwijzer: „Lid van de echte Académie française kon hij niet worden: hij maakte te veel fouten."

BOEKENSCHOUW

HEIJDEN (Riek van der) HANDWEVEN VOOR BEGINNERS (53) *f* 0.45. Met 34 oorspronkelijke ontwerpen no. 71-72. Libellen-Serie. Bosch & Keuning. Baarn,

Een duidelijk boekje, dat met eenige praktijklessen er bij, liefhebsters van handweven een heel eind ver kan brengen.

DEWICKERE (M.) „HIJ HEEFT MIJ LIEFGEHAD". (112) *f* 0.35. „Bode van het H. Hart" Aken. België.

Een handig boekje met korte overwegingen over de liefde van het Heilig Hart.

BROMBERG (Paul) DE KLEINE PRACTISCHE WONING. (127) *f* 2.90. Met ruim 300 afbeeldingen. „Kosmos". Amsterdam.

In dit boek zet de bekende architect Paul Bromberg zijn ideeën uiteen over het week-end- huis als voorbeeld van beknopt en toch geriefelijk wonen. Vele platen en foto's geven duidelijk zijn bedoelingen weer; voor velen zal het lezen en zien van al het mooie en practische dat men voor betrekkelijk weinig geld kan bereiken bij het bouwen en inrichten van een week-end huis een openbaring zijn. Een keurige uitgave.

CRUYSBERGHS (Mgr. K.) MARIA-WOORDEN IN HET EVANGELIE. (116) *f* 0.90. Het Kompas, Mechelen en De Spiegel, Amsterdam.

Scherpzinnige en gevoelige beschouwingen worden in dit boekje gegeven over de beteekenis van het Magnificat, en over die plaatsen in het Evangelie waar over de H. Maagd wordt gesproken of waar zij zelf spreekt.

PROOST (Dr. K. F.) DE BIJBEL IN DE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE ALS SPIEGEL DER CULTUUR. Deel III. (196) *f* 4.57 en *f* 5.75. Van Gorcum & Comp. Assen.

In dit derde en laatste deel worden de 18e en 19e eeuw behandeld. Evenals de vorige boeken is ook het derde leel in een voornaam opzicht eenigszins teleurstellend. Zeer zeker bewijst de auteur belezen te zijn; hij behandelt de werken van een groot aantal in aanmerking komende schrijvers en dichters. Maar van een boek, dat tot doel heeft na te gaan welke rol de Bijbel in onze litteratuur speelt, zóó, dat de cultuur er in wordt weerspiegeld, verwacht men, behalve een behandeling in de breedte, ook een beschouwing in de diepte. En hierin faalt het. Het is een schoolsch werk, dat eenige oppervlakkige kennis bijbrengt, maar het peilt de cultuur niet met een grootsche visie, en begeestert niet voor de schoonheid.

EEWIJCK (Egbert) KUNSTZIJ. (467) *f* 3.— en *f* 3.90. Van Loghum Slaterus. Arnhem, 1935.

Het minst geslaagde aan dezen goedgeslaagden roman is de titel. Met kunstzij heeft het boek niets uit te staan, tenzij dat de arbeiders die erin beschreven worden, op een kunstzijdefabriek werken. Werkten ze op een chocoladefabriek, dan zou de titel volgens dit systeem „chocolade" moeten wezen. Doch deze fabrieksjeugd is met een liefdevolle, begrijpende hand beschreven. Het dagelijksche doen en denken, het willen en wenschen dezer arbeidersgezinnen is met onverbeterlijk psychologischen zin uitgesponnen. Het is Hollandsche kleinkunst van zeer goede soort. Geen detail in kleeding of uiterlijk ontgaat aan den minutieuzen observatiezin van den schrijver; daarbij weet hij zijn verhaal in de juiste sfeer te houden en overal de goede keuze te doen, zoodat hij slechts weergeeft wat voor zijn verhaal dienstig is. In eèn woord zijn figuren zijn volop levende menschen. Nu is het leven dezer menschen in zijn dagelijksch rythme niet zoo belangrijk, maar een enkelen maal wordt dit rythme gebroken, zooals bij den moord van Einders en hier bereikt de auteur zijn hoogtepunt. Had hij heel zijn roman op dit verhevigde levensrythme weten te brengen en het al te vlakke vermeden dan had hij een heel bijzonder werk tot stand gebracht. Doch ook zoo is deze roman een gunstige onderscheiding. De beschrijving van een paar verleidingsscenes maken helaas! voorbehoud tot ervaren, rijpe lezers noodzakelijk.

PREEDY (George R.) DE KOERS VAN HET LEVEN. Geschiedenis van Cornelis Blake uit Ditton See, Cambridgeshire (eens bankier in Nederland en Napels) (353) *f* 2.90 en *f* 3.90. Uit het Engelsch vertaald door Mr. A. W. L. Bondam. v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1935.

De mystificerende inleiding — op zich zelf een goedkoop truukje — doet ons een felle dramatiek vermoeden in dit boek. Het stelt daarom aanvankelijk teleur, als men in zijn verwachtingen bedrogen wordt en het vrij saaie bestaan van een Engelschen landedelman uit de 18de eeuw langs zich heen ziet gaan in dien rustigen beheersten stijl, die zich door een tegenstelling zo gemakkelijk leent voor het uitbeelden van felle levensbewogenheid. De teleurstelling is echter slechts voorbijgaande. Gaandeweg verdiept zich het gevoel en verwijden zich de tragische avonturen met zulk een hevigheid, dat het bijna in overdaad ontaardt. Maar

de nooit falende hartstochtelijke beheerstheid van den stijl smelt samen met het op een ondergrond van hevigen hartstocht rustig denkend en koel bezadigd karakter van den hoofdpersoon tot een half fatalistische en toch weer verstandige aanvaarding van alle levenswederwaardigheden, zelfs van het verzanden van een voor heroische daden en deugden geboren edelmens in platte alledaagsheid en het onontkoombaar noodlot. De meest tragische gebeurtenis in dit felbewogen leven, het ogenblik, dat hij zijn geliefde de trappen naar den strop zag opgaan, verkeerde in belachelijkheid, doordat hij in koortstoestand nutteloze hopen goud uit een zijn zakken liet vallen en zijn bloed nutteloos vloeide uit een smadelijke wonde. „Waren hij (d. i. zijn broer) of ik in staat geweest den held te spelen, zou het ten slotte in enig opzicht verschil gegeven hebben? Ik geloofde van niet", zo bekent hij. Op den achtergrond staat een rotsvast, slechts uit de verte zichtbaar geloof in de goddelijke Voorzienigheid, die ten slotte toch den orderegel van dezen chaos in handen houdt. Een boeiend boek, dat graag aan ontwikkelden ter lezing wordt aanbevolen.

SELLEGER-ELOUT (J. H.) MENSCHEN IN DEN STORM. (346) *f* 2.50 en *f* 3.25. Servire, Den Haag, 1935.

Dit vervolg op „Ruth Teiling" hangt slechts losjes samen met het eerste deel en is ook als afzonderlijke roman te genieten. Ruth beleeft hier haar eerste liefde en haar minnaar, die droomt van communisme en goederenverdeeling, sticht een kolonie, een soort Walden, wat natuurlijk op een teleurstelling uitloopt. De starre ideologie van Karel, den minnaar, vernietigt niet alleen Ruth's liefde en toewijding, maar doet ook afbreuk aan het boek zelf. Het eerste deel is mij liever dan dit tweede, waarin het kunstmatige en geconstrueerde overheerscht. De frissche levensstroom, die met Ruth's jeugd het eerste boek vulde, is in het tweede versoberd, verstrakt en verstard. De figuren zijn te zeer schema's geworden, abstracties van denkbeelden of tendenzen en hebben aan levenswerkelijkheid ingeboet. Er staan nog verblijdende dingen in „Menschen in den Storm", maar als geheel bevredigt het niet. Zoowel Karel als Snoetje en Jelle en Jaap en de meeste anderen zijn menschen met eèn idee, eèn streving of hartstocht, te weinig gecompliceerd menschelijk. Toch blijft „Menschen in den Storm" een zeer leesbare roman, maar de schrijfster is tot iets beters in staat. Volwassenen.

VAN WIJHE SMEDING (Alie) TUSSCHEN TWEE DROOMEN. (334) *f* 2.90 en *f* 3.75. Sijthoff, Leiden. 1935.

Dr. P. H. Ritter heeft onlangs Alie van Wijhe-Smeding geinterviewd en de mogelijkheid uitgesproken dat zij, ware zij in Scandinavië geboren, den Nobelprijs zou gekregen hebben. Deze lof is al te ongebreideld. Voor haar nieuwen roman zou zij hem althans niet verworven hebben. Er staat in Alie Smeding's boeken altijd te veel ballast die haar boeken bezwaart. Zij weet geen keuze te doen tusschen wat belangrijk genoeg is om medegedeeld te worden en wat dit niet is. Een strengere selectie en schifting zou haar werk goed doen. In „Tusschen twee Droomen" beschrijft zij verloving en huwelijk van een H.B.S.-leeraar met zijn leerlinge, die zich schrijfster voelt en spoedig haar man gaat verwaarloozen. Het is alles te gedwongen en kunstmatig, wat er in dit boek gebeurt, te weinig natuur en waarheid. Het is niet aan te nemen dat deze Elmie na een paar maanden reeds haar Peter, op wien ze tot over de ooren verliefd was, vergeet. Ook schrijft Elmie als H.B.S.-meisje reeds een zoo kunstig taaltje, dat het slechts op de schrijftafel van Mevr. van

Wijhe-Smeding kan ontstaan zijn. Meer natuur en eenvoud, meer waarheid en echtheid zou het werk dezer schrijfster ten goede komen. Dit amoureuze verhaal is niet voor aankomende jongens en meisjes.

TIMMERMANS (Felix) BOERENPSALM. (228) Van Kampen & Zoon, Amsterdam.

In dezen „Boerenpsalm" laat Felix Timmermans een boer, hier en daar psalmsgewijze, zijn leven verhalen. De opzet heeft dit précaire dat het wat gedwongen aandoet wanneer een ongeletterde boer in eenigszins litteraire taal zijn leven weergeeft. Overigens zijn de lotgevallen van den boer wat te veel doorsneelotgevallen; deze boer is te zeer het gemiddelde van honderd willekeurige boeren. Het teekenende, kleurige ontbreekt natuurlijk niet in een boek van Timmermans. Deze psalm heeft hier en daar zware, pakkende accenten, maar als geheel is het boek toch niet bijster geslaagd. Ik lees Timmermans liever, wanneer hij er op los vertelt dan in deze gedwongen fictie. Een boer ziet zijn leven nu eenmaal anders dan Timmermans het boerenleven ziet en dit brengt iets gewilds te weeg, waardoor het boek lijdt aan een zekere matheid. Slechts voor ervaren lezers.

BRANDLIGT (Walter) KERELS IN GRANDEL. (176) Elsevier, Amsterdam, 1935.

Dit dorpsverhaal van Brandligt heeft helaas! slechts de allures van een gespierden boerenroman. Brandligt is sterker in epische aanloopjes dan in werkelijke epiek. In plaats van deze aanloopjes had hij meer moeten vertellen. Had hij het verhaal tot een 50 pagina's gecomprimeerd, dan was het in orde geweest. Er gebeurt te weinig en wat er gebeurt, geschiedt te traag of te summier om sterk te boeien. De aanleg is er wel bij Brandligt, maar hij moet zijn maniertjes afleggen, niet telkens zijn mouwen opstroopen en in zijn handen spuwen. Een zekere frischheid en orginaliteit is ongetwijfeld aanwezig en, corrigeert de schrijver zijn methode, dan zal hij wat goeds kunnen bieden. Voor iedereen.

PETERSON (Margaret) HET PRIKKELDRAAD DER LIEFDE. (221) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henr. Rappard. „De Combinatie", R'dam.

Deze soort verhalen zijn bijna alle van hetzelfde deeg gebakken. En deze schrijfster meent dat 'n tikje piquante Indische saus er wel bij smaken zal. Zij schijnt zich goed in de geheimzinnige Indische sfeer ingewerkt te hebben want hier en daar wekken haar beschrijvingen 'n gevoel van onbehagen. De geschiedenis van een jong, met den verkeerden man getrouwd vrouwtje, dat hem onder invloed van hem hatende inlanders doodschiet is nogal hartstochtelijk en vereischt het noodige voorbehoud.

MUIR (Aug.) DE DREIGENDE SCHADUW. (307) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. vertaling van Charles A. Dieperinck. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Een geheimzinnig eiland in een van de Schotsche baaien, een somber oud fort van 'n kasteel, een vreemde dokter, die daar een inrichting voor zenuwpatienten schijnt te houden, een mooi jong, angstig meisje met een zonderlingen vader. . . . is het wonder dat de jonge jurist Peter Carrington, die 'n paar weken vacantie bij zijn vriend komt doorbrengen tot over z'n ooren in het avontuur zit voordat hij één nacht geslapen heeft? Het zal den lezer van dit avonturen-verhaal evenzóó gaan als hij het op een warmen zomermiddag in zijn vacantie ter hand neemt. Volwassenen.

KEELER (Harry Stephen) DE DOOD EISCHT TWEE. (311) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. Nederl. bewerking van A. Vuerhard-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit is nu echt Amerikaansche stijl van de verkeerde soort! Drie mannen, schrijvers, zijn ter dood veroordeeld en brengen hun laatste nacht met een bewaker in een cel samen door. Er komt bericht dat één van hen zal worden

vrij gesproken, omdat de schuld van twee hunner vast staat. Zij moeten nu zelf uitmaken, welke naam op het gratie-bewijs moet worden ingevuld, en zij spreken af alle drie een verhaal te vertellen, de bewaker zal oordeelen welke vertelling de beste is en de maker daarvan zal blijven leven. Dan volgen de drie verhalen en misschien maakt de lezer zelf reeds een keus . . . Het lijkt ons voor een laatste levensnacht nogal een frivole bezigheid . . . . deze oppervlakkige vertelsels! Een boek voor lezers met onderscheidingsvermogen.

PENNARTS (Hans) DREIGING UIT HET OOSTEN. (358) *f* 2.90 en *f* 3.50. „Helmond", Helmond.

Het brandende Indische vraagstuk, Imperiale zelfvoorziening, Japansche invloed en alles wat met de Oostersche kwesties verband houdt gaat de scrijver van deze roman blijkbaar nauw aan 't hart. Zijn boek is een tendenz-roman geworden, waarin de roman als zoodanig hier en daar tamelijk in gedrang komt. Met een vlotte rake pen, geestig en wel beslagen laat Pennarts zijn ideeën door de personen uit zijn verhaal te berde brengen, maar wanneer men deze beschouwingen uitschakeld heeft men het boek van zijn glans beroofd en blijft er weinig over van echt levende kunst. Talentvol kan men den schrijver ongetwijfeld noemen en hij heeft ook wat te zeggen, daarom zullen ontwikkelde lezers dit boek met belangstelling en tot degelijke ontpanning in handen nemen.

TUTTLE (W. C.) DE SPEURDERS SLAAN HUN SLAG. (189) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Een humoristisch begin van een mislukte bruiloft, waar de bruidegom niet komt opdagen, dat leelijke gevolgen heeft. Toevallig zijn de twee bekende woestijn-detectives: Knipmes en Sleepy in de buurt, die blijven rondhangen, totdat zij alles van die vreemde omstandigheden, welke met het wegblijven van Joe Rich op zijn huwelijksdag verband houden opgehelderd. Ontspanningslectuur voor liefhebbers.

BAXTER (G. O.) DE LANGE WEG. (221) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Het onbekende werkt onweerstaanbaar op onze verbeelding, daaraan moet het ongetwijfeld worden toegeschreven, dat verhalen uit Far Wild West waarin iets van de prairie-wind is blijven hangen, altijd weer hun bekoring op hun lezers uitoefenen. Zoo geeft dit boek de achtervolging van een ten onrechte vogelvrijverklaarde door twee sheriffs, de held doet ongeloofelijke dingen, die naar onzen maatstaf niet allemaal precies goed zijn, maar dat vergeven we hem graag omdat hij met zijn dapper meisje het klaar speelt als man van eer te ontkomen. Volwassenen.

MUIR (Aug.) HET ROODE MASKER. (288) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. Nederl. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Muir verstaat de kust om de spanning bij zijn lezers erin te houden. Hij doet telkens alsof hij een tipje van de sluier, achter welke hij zijn schurk verborgen houdt, oplicht, zoodat zijn lezers denken, dat zij er alles van weten, maar dan hebben zij het glad mis! En Muir gaat weer verder met zijn verhaal, totdat hij vindt dat het mooi geweest is en komt dan met de „clou!" Zoo denkt men telkens het Roode Masker te pakken te hebben, maar neen! men grijpt er net naast. Dat houdt de spanning erin . . . . voor groote menschen.

REEST (Rudolf van) ELLY. (240) *f* 2.50 en *f* 3.25. D. A. Daamen, Den Haag.

Heel dit boek ademt den Christelijken, orthodoxen geest. De personen zijn stijf, behalve waar ze overslaan in een gloeiende fuif-stemming, en zij missen de „blijheid der kinderen Gods". Elly en Line zijn de twee dochtertjes

van een dokter, wiens vrouw is weggegaan met een ander. Line is lichtzinnig, zoekt overal haar genoegens, die nu juist niet allemaal even fijn zijn. Elly tobt veel en zoekt na de dood van Line die jong sterft, naar de oplossing van allerlei vragen over het hiernamaals. De christelijke verpleegster van Line wordt haar vriendin en door haar familie, vooral door het sterven van een zusje, dat zeer vroom is, tot bidden en gelooven gebracht. Haar vader, die vrijdenker is kan zich ergeren over de groei van het Katholicisme! . . . . die dokter vindt alles wat met geloof samenhangt een mooie suggestie! Alleen voor hen die dergelijke beweringen tot hun ware kleinigheid terug weten te brengen.

PEDLER (Marg.) DAN'S VERDENKING. (291) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. vertaling van A. Vuerhardt-Berkhout. Nieuwe serie: Het Boek voor de Vrouw. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Lichtzinnigheid van de vrouw, gekrenktheid van den man en de pen van een schrijfster die gedrenkt wordt in society-inkt; misverstanden, teleurstellingen, de man, die zich bedrogen voelt, vertrouwt geen enkele vrouw meer en het jonge meisje begrijpt hem niet, flirt, maakt het erger inplaats van beter en dan tenslotte een lichtstraal en een volledig begrijpen. Er gebeurt zelfs een moord uit jaloezie met gevolg een rechtbank om het nog spannender te maken. Het boek is vlot geschreven, maar komt toch niet boven het gewone leesvoeder voor oudere lezeressen uit.

BALDWIN (Faith) SUCCES. (244) *f* 2.50 en *f* 3.50. Roman van een zakenvrouw. Uit het Amerikaansch vertaald door Jo Lulofs. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Het leven en werken van een succes-bereikende zakenvrouw in New-York waar men veel sneller slaagt, maar ook veel vlugger daalt dan bij ons, heeft voor ons iets fantastisch! In dit boek wordt het leven van zulk een hardwerkende vrouw beschreven en wel zóó goed, dat zij voor ons gaat leven met al haar verlangens, haar zorgen, haar tekortkomingen, haar goede hoedanigheden. Zij gaat geheel in haar zaak op, onderdrukt alle andere neigingen tot haar dertigste jaar. Met haar verjaardag als het familiefeest geslaagd is en zij thuis komt in haar eenzame flat, schijnt er iets anders in haar te ontwaken, dat haar leidt tot een ander leven met meer eischen en haar ten slotte voert tot de keuze tusschen twee mannen, een slap gezelschap-type, of een sterke selfmade die haar overheerschen zal. Zij kiest den laatste en komt dan voor het conflict in haar huwelijk te staan: zakenvrouw blijven of de vrouw van haar man zijn. Dit alles wordt menschelijk en goed verteld zonder weekelijkheid, maar ook zonder schroom. Een van de betere Amerikaansche boeken voor rijpere lezers met ontwikkeld onderscheidingsvermogen.

SCHRATENBACH (Herman) SCHEPEN BRANDEN. (235) *f* 1.75 en *f* 2.50. Bruna & Zn., Utrecht.

„Ik wist, wat rijkdom was.
Ik was vroeger heel rijk geweest.
Daarom gruwde ik nu van armoede,
Ik wist, wat met geld te bereiken was.
Ik wist welke vreugde het bieden kon.
. . . .
En ik verkocht mijn ziel . . . . .
Zooals ik reeds eerder zeide, was ik vroeger rijk.
Ik had het geld niet zelf verdiend.
Ik ben rijk geboren.
Mijn wieg stond in Nederland,
Daarop ben ik trotsch . . . . .
. . . .
Ik doe het weer om rijk te worden" . . . . en zoo gaat het bladzijde na bladzijde voort. Duizelig van deze film-stijl komt men dan eindelijk aan het

verhaal dat sensationeel is en waarin verteld wordt van een misdadig genie dat de hand heeft in de vele scheepsbranden, die in den laatsten tijd overal hebben plaats gehad. Volwassenen.

KEELER (Harry Stephen) DE VIERDE KONING. (284) *f* 1.90 en *f* 2.50. Ned. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Terwijl in Engelsche detective-romans de schrijvers zich gewoonlijk tevreden stellen met het oplossen van één misdaad, zijn daarentegen de Amerikaansche auteurs niet tevreden of er moeten minstens een flink aantal moorden gebeurd zijn, ook tijdens het onderzoek. Willen zij daarmede de onbekwaamheid van de speurders in 't zonnetje zetten? In dit verhaal worden op geheimzinnige wijze eenige mannen vermoord, die zich op onrechtvaardige manier verrijkt hebben en die allen voor hun dood een waarschuwing hebben ontvangen in den vorm van een spel kaarten. Dat de dader eindelijk ontdekt wordt is te danken aan de volhardende pogingen van een jongmensch, dat valschelijk van een der moorden beschuldigd werd, terwijl de politie zoo'n beetje meeloopt. Er zit wel spanning in het verhaal en ontwikkelde lezers kunnen er een avond mee zoek brengen.

KING (Rufus) ER WERD EEN HOND VERMOORD. (238) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door J. A. van der Made.

Al dadelijk pakt dit boek ons met een sfeer van onbehagelijkheid . . . . we voelen de misdaad, die overal rondloert naar slachtoffers . . . . het heeft iets van een vertelling van E. A. Poe, en is meer dan griezelig. Inspecteur Valcour wordt naar het eenzame huis gezonden om een duister zaakje te onderzoeken en het worden twee moorden voordat hij er mee klaar is. Onwillekeurig peinzen we met hem mee over de vraag wie de dader van al die misdaden is? . . . . en het antwoord komt toch nog als een verrassing tot ons. Te bloederig voor jongeren.

KÄSTNER (Erich) DRIE MANNEN IN DE SNEEUW. (195) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaling van Mevr. B. Willink-Pinto. L. J. Veen, Amsterdam.

Een allervermakelijkste klucht der vergissingen! Mij dunkt, dat men met het lezen van dit zotte verhaal de somberste stemming weg kan lachen. Vertellen hoe het in elkaar zit, doe ik liever niet, want zulk een boek moet men geheel onbekend in handen nemen, dan kan het zijn vroolijke indruk niet missen! Het is geestig, origineel en vlot geschreven en men kan zijn hart ophalen aan de gezonde humor die uit alle bladzijden spreekt. Volwassenen.

KEELER (Stephen Harry) DE ZELDZAME SMARAGD. (267) *f* 1.90 en *f* 2.50 Geaut. Nederlandsche vertaling van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

De held van deze groote mysterie-roman is een soort gentleman-dief Mr. de Lancey. Hij is ongeloofelijk handig in het vermommen, heeft buitensporige successen in sommige zaakjes, maar de geschiedenis gaat niet alleen over hem, ze is vol zonderlinge gebeurtenissen en bijkomstigheden . . . . een echt sensatie-verhaal, waarin de zeldzame smaragd ronddrijft als een stukje zeep in een zwembassin. Ontspanningslectuur voor ouderen.

STUWE (Eline van) HET PLEIN IN ZON EN REGEN. (271) *f* 2.90 en *f* 3.75. P. N. Van Kampen & Zn., Amsterdam.

Het plein waarheen Eline Van Stuwe haar lezers voert is een typisch Haagsch plein. Er is talent voor noodig om de belangstelling in al die verschillende huishoudens vast te houden en een vlotte pen om geen vervelend relaas op te disschen. Dit is dit boek allerminst geworden, maar E. v. S. grijpt wel wat te veel naar de piquante zijde van het leven. Er is geen enkel gezin, waar echt zon schijnt, ondanks het leed, waaraan in deze wereld nu eenmaal niet te ontkomen is. Een huwelijksontrouw, echtbreuk, echtscheiding in het grootste aantal der huizen aan het plein geven dit boek de ziekelijke kleur

van den tegenwoordigen tijd zonder tegenwicht van iets beters. Zeer voorbehouden.

SAVI (E. W.) DOOR HET NOODLOT GEVANGEN. (255) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Heel het arsenaal waaruit gewoonlijk de echte sensatie-lectuur wordt samengesteld is in dit verhaal uit Britsch-Indië verwerkt: De schoone vrouw, de bruut van 'n echtgenoot, de edele minnaar, het dappere jonge meisje met de miskende liefde voor den minnaar, vergif, dolle honden en natuurlijk . . . . de verborgen schat. Het geheel zou een boek geworden kunnen zijn dat bij de voorbehouden ontspanningslectuur zou kunnen worden ingelijfd, als de schoone vrouw op 't laatst niet de zelfmoord pleegde, die nog aan het lijstje ontbreekt en die wordt verheerlijkt als een offer in hoogste liefde om het geluk van de twee anderen te verzekeren. Dit kan er niet mee door.

WYNNE (Pamela) VERONICA, DE GOUVERNANTE. (269) *f* 1.90 en *f* 2.50. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1935.

De schrijfster van dit werk wordt geprezen, omdat ze over hetzelfde onderwerp altijd weer nieuwe en boeiende romans weet te schrijven. Twee voor elkaar bestemde wezens worden door allerlei omstandigheden zo lang van elkaar verwijderd gehouden tot het aantal bladzijden, dat een boek maakt, vol is. Onder de omstandigheden tellen dan in dit werk ook Christian Science en zelfmoord van de in den weg staande vrouw mee. Alleen geschikt voor ontwikkelden.

IVANS. DE GELE AUTO. (270) *f* 1.25 en *f* 1.90. Uit het leven van Geoffrey Gill. Detective. Bruna, Utrecht, 1935.

Het posthume werk van den bekenden schrijver, dat waarschijnlijk wel het laatste zijn zal, sluit zich waardig aan bij zijn voorgangers. Voor de litteratuur betekent het geen verlies, dat deze stroom van als druppels water op elkaar gelijkende werken, heeft opgehouden. Hoger dan leesbare ontspanningslectuur is dit werk ook niet en dan moet men het nog vlug lezen, anders begint de langzame gang van het verhaal te vervelen. Voor iedereen.

DESCOT (William) DE MOORDZAAK ZONDER TOEVAL. (247) *f* 2.15 en *f* 2.90. Oorspronkelijk detective-verhaal. J. Philip Kruseman, Den Haag, 1935.

Bedoeld is natuurlijk de oplossing van de moordzaak zonder toeval. Want het geval zelf zit vol toevalligheden, die juist zo gekozen zijn, om een rationele oplossing mogelijk te maken. Het onderscheid met de collega's is dus niet zo groot, als de inleiding ons wil doen geloven. Het is een gewone detectiveroman met de goede en slechte eigenschappen van het genre. Voor volwassenen.

APON (Jan) EEN ZEKERE MANUEL. (190) *f* 1.90 en *f* 2.40. Sijthoff, Leiden. 1935.

Oorspronkelijke detectiveroman, waarin het toeval een wat te grote rol speelt. Datzelfde toeval zorgt ook, dat het hopeloze slot nog op het laatste nippertje netjes terecht komt. Van katholieke zaken is de schrijver slecht op de hoogte, zoals iedere katholiek wel zal merken. Voor volwassenen.

TETENBURG (J. Chr.) MISDRIJF IN HET DUIVELSBOS. (192) *f* 1.— en *f* 1.50. Oorspronkelijke recherche-roman. W. de Haan, Utrecht, 1935.

In het vorige boek poogde T. het standpunt van de politie te stellen tegenover de phantasie der detectiveschrijvers. In hoever dat gelukt is, mogen de specialisten beoordelen. Zeker dwaalt hij in dit tweede werk af tot de gewone mystificaties, waarvan de lijst vrij klein is. Overigens een spannend verhaal voor volwassen lezers.

SERTILLANGES O. P. (A. D.) CATECHISMUS VOOR DEN ONGELOOVIGE. II Deelen, tezamen *f* 4.50 en *f* 5.90. Vert. door A. M. Janssen O. P. „Foreholte", Voorhout, 1935.

Dit werk van den ongeloofelijk vruchtbaren Franschen Dominicaan verdient dat het zijn weg vindt. Het is een catechismus, doch de vraag- en antwoordvorm, waarin het geschreven is, heeft meer van een doorloopenden dialoog. V. vraagt of maakt opwerpingen en A. antwoordt. Daardoor heeft het boek iets levendigs en prikkelends. Het is natuurlijk een apologetisch werk, maar deze apologie heeft niets schoolsch of cathederachtigs; het boek leest als een spannende, actueele verhandeling, of liever als een boeiend tweegesprek. Een fijne, diepzinnige geest, die alle plooien en tournures der moderne denkwijze kent, behandelt hier alle questies die het Katholicisme betreffen of raken, op brillante en uiterst heldere manier. Het is een summa van katholieke theologie, van wereldwijsheid en menschenkennis. Niet alleen voor wie apologie zoekt, maar voor ieder die de katholieke waarheid in heldere belichting wenscht te zien, is dit boek uiterst geschikt. Een lezer van eenige ontwikkeling zal zich onwillekeurig laten boeien door de geestige, overheldere en toch zoo kernachtige uiteenzetting van den schrijver. Het schematische en gestructureerde dat in een aldus opgezet boek van te voren noodzakelijk is, doet zich geen oogenblik gevoelen en doet ook geen oogenblik afbreuk aan den levendigen dialoog.

SCHWEITZER (Albert) DE WERELDBESCHOUWING DER INDISCHE DENKERS. Vert. door Jan Eigenhuis. (180) *f* 2.25 en *f* 2.90. Tjeenk Willink, Haarlem 1935.

Bij een nieuw werk van Albert Schweitzer ontstaat vanzelf de spanning: wat zal deze schrijver over al wat menschelijk is, nu weer te zeggen hebben. En telkens volgt een bevredigend zelfs een verrassend antwoord. In dit boek over de Indische wijsheid treft ons weer de vlotte, heldere, diepgaande betoogtrant, het gemak en de zekerheid, waarmee hij zich beweegt tusschen de Indische asceten en goeroe's. Hij biedt hier een deugdelijk overzicht over de stroomingen en scholen, die zich in Indië deden gelden en zegt vrijmoedig zijn eigen meening waar het pas geeft. Schweitzer is een vrijzinnig Christen en deze vrijzinnigheid kleurt af op bijna elke bladzijde van zijn boek. Een katholiek zou vele verschijnselen anders beoordeelen en nog critischer dan Schweitzer er tegenover staan. Voor minder gevormden en philisophisch minder onderlegden is zijn boek min of meer misleidend. Maar voor wie de noodige kennis bezitten en zelf critiek kunnen uitoefenen, is dit boekje een geschikte uiteenzetting en samenvatting van wat de Indische wijzen en denkers in den loop van vele eeuwen hebben uitgedacht.

SCHREURS M. S. C. (Jac.) STERREN EN DAUW. Samengesteld en ingeleid door Bernard Verhoeven. (133) *f* 1.75 en *f* 2.60. Vox Romana. Schiedam, '35.

Deze rijke bloemlezing uit vroegere bundels van Jac. Schreurs zal voor velen een welkome publicatie zijn, zij zal immers waardeering vinden bij hen, die van aardige verzen en bij hen die van poëzie houden, een uitzonderlijk verschijnsel, want aardige verzen en poëzie treft men zelden, zooals hier, te samen.

Van vele dezer gedichten immers is de melodie al zeer gemakkelijk, zij wordt niet uit het onderwerp, maar uit de structuur geboren, zij hoeft daarom niet begrepen te worden, zeer vele beelden zijn voor de hand liggend, gejijkt „poëtisch"; vroomheid, medelijden, kinder- en ouderliefde, liefde tot den

naaste zijn rijkelijk aanwezig, men kan met deze verzen lachen, glimlachen en schreien, men heeft er iets aan; bovendien zijn zij meestal eenvoudig, althans schijnbaar. Men ziet, dat deze verzen inderdaad alleszins aardig zijn.

Maar nu en dan, in enkele fragmenten, soms in een geheel gedicht zijn zij meer, zijn zij niet alleen gevoelig, maar drukken zij een gevoel uit, wordt de bewondering echt, het besef van leven en dood en van de beschermende en behoudende Voorzienigheid, waaraan wij menschen zijn toevertrouwd, inderdaad in den wezenlijken zin een besef, vergeet de argeloosheid zichzelf en wordt zij waarlijk argeloos. Soms laat Schreurs alle aardigheid en aardigheden, alle vromerigheid en naïviteit vallen, en dan verkrijgt zijn werk dien waterklaren eenvoud, voor wien de menschen, die niet van aardige verzen, maar wel van poëzie houden, hem dankbaar zullen zijn.

VERWEY (Albert) HET LACHENDE RAADSEL. (87) *f* 2.25 en *f* 3.25. C. A. Mees, Santpoort.

Albert Verwey is, zooals reeds herhaaldelijk werd vastgesteld, een wijs dichter, en een blijmoedig dichter. In dezen bundel toont hij niet alleen de aanvaarding van eigen beperking, maar de aanvaarding van ieder beperking, van tijd en plaats, van zinnen, geest en hart, van wereld en nationaliteit. De bekoorlijke melodie van vele zijner jeugdgedichten is hier verstroefd, maar uit deze kernachtige verzen, die haast epigrammatisch zijn, rijst, zooals hij in een ervan getuigt, hetzelfde gelaat op. Hij geeft hier wat hij altijd gaf, poëtische levensverantwoording, nog altijd overtuigd, dat het raadsel ten slotte onoplosbaar is, dat hij zichzelf niet kent en dit leven niet,maar dat hij, in verbondenheid met al het andere, naar de mate van zijn kracht en wijsheid medebouwend aan zijn tijd, den droom van schooner mogelijkheden bevordert.

Nier gemakkelijk was deze wijsheid te veroveren, door deze blijmoedigheid gaat een ondertoon van leed en van deemoed, die haar een hoogeren ernst en waardigheid verleent, maar toch blijft het inzicht iets weifelends behouden juist omdat hij de schoonste mogelijkheden slechts als een begeesterenden droom waardeert, omdat hij de beperking zonderling genoeg onbeperkt ziet, en de grens niet overschrijdt die naar het absolute voert. P. N. van Eyck heeft over de religiositeit van Albert Verwey gesproken, deze is er zonder twijfel, maar zij is ook helaas te beperkt, zij is blijmoedig vertrouwend, maar niet zegevierend beseffend en dat blijkt ten slotte een zwakheid in dezen zeer wijzen en mooien verzenbundel.

ALLEN (P. S.) ERASMUS. Lectures and Wayfaring Sketches. (216) 12/6. H. Milford; Oxford University Press. London.

De in 1933 overleden Dr. P. S. Allen was een der grootste, zoo niet de grootste, kenner in Engeland van Erasmus. Hij had zijn levensstudie gemaakt van den beroemden humanist; behalve eenige meer beknopte publicaties heeft hij de uitgave, in 8 deelen, verzorgd van „Opus Epistolarum Des Erasmi" en van het „Compendium Vitae". Hij was bezig met het samenstellen van het boven aangekondigde boek, toen de dood zijn arbeid afbrak. Zijn echtgenoote, die hem steeds in zijn studie ter zijde had gestaan, heeft de uitgave verder verzorgd. Eenige der gebundelde „lectures" waren reeds vroeger door Allen voor verschillende genootschappen voorgedragen, als: „Erasmus" een vrij diepgaand overzicht der voornaamste levensfeiten van den humanist, „Erasmus' services to learning"; „The writings of Erasmus", die Erasmus' werk voor „scholarship" beschrijven; „Erasmus on church unity", enz. Eenige essays werden in dit boek voor het eerst gepubliceerd, zooals het interessante „Erasmus' Servant-Pupils", een fragment van een onvoltooid-gebleven „Life", en „Erasmian Wayfarings", een verslag der voornaamste reizen door Allen gemaakt voor bronnenstudie.

Allen's werk is van zeer groot belang voor de kennis van Erasmus. De verschillende hoofdstukken zijn doorwrochte studies, alle gebaseerd op bronnenonderzoek. Men kan zeggen dat Allen's boeken onontbeerlijk zijn voor hen

die studie van Erasmus maken. Toch zal de Katholiek het niet in alle opzichten met den niet-katholiek Allen eens kunnen zijn, — waarmee echter, dit zij nadrukkelijk geconstateerd, geen afbreuk mag worden gedaan aan Allen's wetenschappelijkheid.

Maar Erasmus is een figuur die door den kathoilek met behoedzaamheid moet genaderd worden. Zijn verdiensten voor de Kerk zijn, op z'n zachtst uitgedrukt, twijfelachtig; in enkele opzichten is hij zelfs een gevaar geweest. Dit houde men uitdrukkelijk in het oog tegenover het streven van meerdere moderne auteurs, — ook van Allen — de figuur van Erasmus te idealiseeren, en zijn werkzaamheid voor de Kerk als uitgesproken gunstig voor te stellen.

In het hoofdstuk „Erasmus on Church Unity" geeft Allen een gedeeltelijke vertaling van een van Erasmus' laatste geschriften: „Liber de sarcienda Ecclesiae Concordia" (1533). Daaruit blijkt dat Erasmus, ofschoon hij zich in 1524 na sterk aandringen van vrienden, en zelfs van den Paus, tegen Luther had verklaard, ook toen nog steeds trachtte, — profaan uitgedrukt, — de geit en de kool te sparen, inplaats van onverbiddelijk partij te kiezen en een zuiver, vast omlijnd oordeel te vellen, zooals voor een man van zijn gezag noodzakelijk was. De conclusie van Erasmus — die eigenlijk geen theoloog was — is tenslotte: Ga zoo weinig mogelijk over tot scherpe omschrijvingen, want daarin ligt de oorsprong der verdeeldheid." Voor de H. Kerk, met haar scherp omschreven dogmas, kan een geleerde met deze beginselen geen andere dan twijfelachtige verdiensten hebben.

De Anglicaan Allen vindt de houding van Erasmus de juiste, maar, zooals reeds opgemerkt, de Katholiek staat hier geheel anders tegenover. Wanneer wij dan ook dit boek als een wetenschappelijk belangrijk werk aanbevelen, zij er aan toegevoegd, dat dit alleen geldt voor hen, die reeds studie van Erasmus gemaakt hebben.

SCHEFFLER (Karl) DE GEEST DER GOTHIEK. Vert. door Edward Léonard. (149) *f* 1.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Of het veel zin heeft een essay als dit dat toch slechts door intellectueelen gelezen wordt, te vernederlandschen betwijfel ik. Allen die zulk een werkje lezen verstaan ook Duitsch. Scheffer verdedigt hier de stelling dat twee richtingen de beeldende kunsten beheerschen, de Grieksche en de Gothische, met de eerste bedoelend het klassieke, rustige en onmiddellijk schoon aandoende, met de tweede het dynamische, uit onrust geborene, strevende. Hier en daar lijdt het werkje aan systeemdwang en vooropgezet idee; toch staat er veel lezerswaardigs en „geistreichs" in. In Duitschland maakt het boekje den laatsten tijd weer opgang, daar het de Germaansche instincten vleit.

JANSEN SCHOONHOVEN (E.) CHRISTELIJK PACIFISME NU! (192) *f* 2.— en *f* 2.75. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Het is vanuit een protestantsch standpunt dat de predikant Jansen Schoonhoven een der grootste problemen van dezen tijd behandelt, dat van oorlog en vrede. Hij beschouwt het in samenhang met het maatschappelijk leven en in noodzakelijk verband met de laatste vragen: die aangaande God, mensch en de wereld." Vanzelfsprekend steunt hij voor zijn betoog op zijn protestantsche geloofsovertuiging, en geeft hij aan welk een dringende boodschap een levend Christendom heeft voor de verwarde vraagstukken van het heden. Als zoodanig is het boek meer aangewezen op een protestantschen lezerskring. Maar het behandelt de problemen zoo zuiver, het zet de situaites zeer duidelijk uiteen en getuigt van een helderen kijk op de werkelijkheid, dat wij ook bevoegden katholieken kunnen adviseeren van het werk kennis te nemen.

ZOETMULDER (A. Jurriaan) DE MAN VAN KARIOTH. Drama in vier bedrijven. (150) Uitgave: Het Poirtersfonds, Eindhoven.

Den verrader van Christus heeft de schrijver hoofdzakelijk gezien als den joodschen nationalist, die van Christus het wereldlijk herstel van Israël

verwachtte, en die zijn Meester verried, toen hij begreep dat dit Christus' doel niet was.. Het is de tegenstelling tusschen het doel van Christus' prediking en het streven door joodsche samenzweerders naar Israëls wereldlijke onafhankelijkheid, die de stof heeft geleverd voor dit Bijbelsche drama.

LEEUWEN (W. L. M. E. van) NATURALISME EN ROMANTIEK. Proza en kritiek in Nederland sinds 1880. Met Bloemlezing. (372) *f* 3.90 en *f* 4.50. Wolters, Gronigen, 1935.

Van Leeuwen heeft eenige schoolboeken samengesteld die ook buiten schoolgebruik dienst kunnen doen. Ook dit boek is er zoo een. Het geeft een goed overzicht over het proza van de laatste vijftig jaar. Het is uitteraard wat erg compilatiewerk, maar vrij volledig en instructief.

HUF S.J. (Oscar) ALS 'N KIND . . . . (180) *f* 1.75 en *f* 2.25.
— WEER TERUG NAAR HET KIND. (306) *f* 2.75 en *f* 3.50. Paul Brand, Hilversum.

Het eerste boekje bevat, geordend door den samensteller, uitspraken van Kerkvaders, woorden uit de Evangeliën en van moderne groote figuren, die gedachten bevatten over het geestelijk kind-zijn voor God. Het tweede gedeelte is geheel gewijd aan St. Theresia van Lisieux.

Het andere werkje bevat meer den arbeid van den schrijver zelf, en, ofschoon ook op zichzelf bruikbaar, is het een prachtige aanvulling op „Als 'n Kind . . . ."

Samen belichten ze op treffende wijze de schoonheid der kinder-natuur, ze stellen zuiver het geestelijk kinder-ideaal en wekken het verlangen dat ideaal te benaderen. Waar zooveel menschelijke zelfoverschatting wordt gevonden, zijn dit wel zeer nuttige en mooie boekjes.

De uitvoering werd bijzonder goed verzorgd.

DAEL (Dr. Jac. van) PSYCHOLOGISCHE VERHANDELINGEN. (77) P. N. Van Kampen, Amsterdam.

Het psychologisch onderzoek en zijn resultaten krijgen meer en meer beteekenis voor het maatschappelijk leven, en het was daarom juist gezien van Dr. van Dael, zijn verhandelingen zoodanig te schrijven, dat het normaal ontwikkelde leekenpubliek die kan volgen. Wat hij schrijft over de foutieve invloeden die een vriendenclubje kan hebben op de getuigenverklaring van kinderen in zedendelicten, is voor ouders en opvoeders in het algemeen, zeer wetenswaardig. Evenzoo dat, wat behandeld wordt over foutieve invloeden die van het verhoor door ouders of familieleden uitgaan op de getuigenverklaring van kinderen in zedendelicten. Voorts wordt gesproken over het psychotechnisch onderzoek als selectiemiddel bij vakopleiding, en over de psychologie van het winkelbedrijf. In een afzonderlijk hoofdstuk worden enkele voorbeelden van „levensleugens" ontleed aan Ibsen's tooneelwerken, welke daarna dienen ter illustratie van Adler's „Individualpsychologie."

CRESSON (Dr. André) DE WIJSGERIGE STELSELS. (297) *f* 3.— (Les systèmes philosophiques) Vert. door Dr. G. C. Ellerbroek. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1935.

Dit oppervlakkig gepraat over philosophie dient naar mijn mening noch de ingestudeerde noch de aankomende philosophen. Een derde van het boek wordt aan het naturalisme besteed, dat met philosophie zeer weinig te maken heeft; van het spiritualisme wordt bijna uitsluitend de vraag behandeld of de mens uit ziel en lichaam bestaat; het idealisme vraagt vooral naar het bestaan der stof (vulgair idealisme); agnosciticisme en pragmatisme behoren in den vorm, waarin ze hier behandeld worden, nauwelijks in de philosophie thuis. De namen van Aristoteles, Thomas van Aquino en Hegel komen in dit werk over „Wijsgerige stelsels" zelfs niet voor. Behalve dat de beginselen, die tot deze

indeling geleid hebben, verderfelijk zijn, kan ook de uitwerking slechts het verwerven van een gezonden philosophischen zin verhinderen.

KORTE (Z. de) LEVENSWIJDING DOOR DE ZONDAGSMIS. (176) *f* 1.50 en *f* 2.10. Paul Brand, Hilversum.

De verschillende deelen der Zondagsmissen vanaf het feest van de Allerh. Drieëenheid tot en met den laatsten Zondag na Pinksteren, leveren de grondgedachten voor een aantal overwegingen, die richting en wijding kunnen geven aan het leven van den Katholiek, in overeenstemming met den geest van dit gedeelte van het kerkelijk jaar.

Het werkje, dat ook een inzicht geeft in de liturgie, zij ten zeerste aanbevolen.

UTITZ (Emil) DIE SENDUNG DER PHILOSOPHIE IN UNSERER ZEIT. (159) *f* 2.70 en *f* 3.30. Sijthoff, Leiden, 1935.

Uit een korte kongresrede over de betekenis der philosophie ontstond dit boek, als een geschiedkundige en zakelijke rechtvaardiging van het daar verdedigde standpunt. Welk philosophische houding veronderstelt het philosopheren? Het ligt voor de hand, dat de karakteroloog Utitz vooral een karakterologisch antwoord zoekt: de waarheid denken staat niet los van „naar de waarheid leven". Merkwaardig genoeg: voor Utitz heeft de logica zelf geen karakter: wat hij als karakter van den philosoof vordert, is het ethisch karakter van de wijsheidsleraar. Daarmee is het probleem de kop afgebeten. Wat er nog overblijft, is echter ook de beschouwing van den wijsgeer ten waard. Voor philosofen.

POLL (Man van) DE ECONOMISCHE STRUCTUUR ONZER MAATSCHAPPIJ. (76) (Credo, Vivo no. 5) Paul Brand, Hilversum, 1935.

Drie lezingen, waarvan de eerste vooral het contrast tussen Romeinse en middeleeuwse economie, de tweede het ontstaan, en de derde het wezen van de moderne kapitalistische economie. Lezenswaard, alhoewel geen nieuwe gezichtspunten biedend.

Eenige aanbevelenswaardige katholieke werkjes:

BERGER (Dr. L.) en HEYMEYER S.J. (Prof. Dr. P.) LEVENSINZICHT. Een woord tot oudere jongens, jonge mannen, ouders en opvoeders. *f* 0.35. Romen & Zoon, Roermond.

LINNEBANK O.P. (D. A.) MODERNE AMUSEMENTSPROBLEMEN. *f* 0.75. Romen & Zoon, Roermond.

AUSEMS (Dr. A. W.) DE BETEEKENIS DER PERIODIEKE ONTHOUDING. *f* 1.25. Romen & Zoon, Roermond.

SALSMANS S.J. (J.) GENEESKUNDIGE PLICHTENLEER. *f* 1.50. Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

UTEN S. J. (L.) OVERWEGINGEN OVER HET CHRISTI-RIJK. *f* 0.60 en *f* 1.60 Uten, Diest.

BENDER O. P. (Prof. Dr. L.) DE ECHTSCHEIDING. Uit de serie: Waarheid en Leven. *f* 0.65. Brand, Hilversum.

BELLON (Dr. K. L.) INLEIDING TOT DE GODSDIENSTGESCHIEDENIS. *f* 1.30 Standaardboekhandel, Antwerpen, 1935.

SCHREURS M. S. C. (Jacques) DE MAN MET DEN ROZENKRANS. Bijlage van „Ons geestelijk Leven", (53).

LAMPING (P. Severin O.F.M.) MENSCHEN DIE ZUR KIRCHE KAMEN. (354) 5.80 M. Kösel & Pustet. München, 1935.

Pater Severin Lamping heeft hier een goede veertig autobiografische ge-

tuigenissen bijeengebracht van menschen „die zur Kirche kamen". Men vindt er bekenden en onbekenden, Chesterton en Claudel naast een ongenoemd Japansch meisje. Het bijzondere van het boek ligt wel hierin dat het alle ik-verhalen zijn, onmiddellijke getuigenissen van de convertieten zelf. Een zeer lezenswaardig boek.

FRANSES (Dr. Desiderius O.F.M.) SINT AMBROSIUS (136) Centrale Drukkerij. Nijmegen, 1935.

Het is een verblijdend initiatief, dat hier door Prof. Franses genomen wordt. Want blijkens de ondertitel, „Serie: de gemeenschap der heiligen" mogen wij hier een reeks van dergelijke hagiografieën verwachten.

Het hier aangekondigde en aanbevolen werkje is een gelukkige inzet. De H. Ambrosius toch is een der merkwaardigste figuren uit de christelijke oudheid, uit een tijdperk der Kerkgeschiedenis, dat velen vrijwel geheel vreemd is. Een der verdienste van het boekje is, dat het den Bisschop van Milaan weet te plaatsen in de zeer eigenaardige tijdsomstandigheden, waarin hij leefde. Mogelijk veronderstelt de auteur omtrent die tijdsomstandigheden bij de lezers, waarvoor hij schrijft, toch nog ietwat te veel aan kennis.

AALDERS (Prof. Dr. W. J.) DE NOOD DES TIJDS. (168) *f* 1.90 en *f* 2.50. Sijthoff, Leiden, 1934.

Het is een zeer verheugend verschijnsel, dat in de warreling van moderne ideeën en strevingen de denkende geesten onder ons naar nieuwe orientatie zoeken. Prof. Aalders tracht de oplossing der problemen langs theologische zijde te benaderen. Het is de godsdienstige crisis zooveler zielen, die hij hier beschrijft en waarvoor hij oplossing zoekt. Dit doet hij op uitstekende wijze, al bevredigt hij den katholiek niet geheel. Zijn beschouwingen kleeft de vaagheid aan, die nu eenmaal het protestantsch standpunt eigen is. Alleen al psychologisch beschouwd, kan de mensch ook juist in het godsdienstig leven niet buiten scherp geformuleerde dogmata.

VLOEMANS (Dr. Antoon) DE MENSCH IN DEZE WERELD. (110) *f* 1.90 en *f* 2.90. H. P. Leopold, Den Haag, 1934.

Dit boek zoekt leniging van onzen geestelijken nood meer bepaald langs filosofischen weg. Maar het laat zeer onvoldaan. Iemand die het Katholicisme (nog steeds!) Maria-aanbidding en Maria-vergoding aanwrijft, zijn naastenliefde een „vrij-plebeische" noemt, waarmee het „toch niet veel heeft bereikt", kan moeilijk een veilige gids zijn in de problemen, die onzen tijd kwellen. Ernstige studie van het katholicisme blijkt nergens, katholieke auteurs ontbreken blijkbaar in schrijvers' boekenkast. Hij moet liever niet over Katholicisme spreken of schrijven.

KERSSEMAKERS S. J. (J. W.) JONGENS UIT HET EVANGELIE. (128) Kruisvaarders van St. Jan, Rijswijk.

Hier wordt speciaal aan onze grootere jongens een heel mooi en oorspronkelijk boek aangeboden. Pater Kerssemakers heeft uit het leven van Jesus alle jongens-figuren opgediept en in levende lijve in hun evangelische omgeving gezet: even zoovele typen zijn het van jongens die we in allerlei variaties ook nu nog rond ons aantreffen. Hier en daar heeft de schrijver een zeer verrassende kijk op de zaken: origineel en toch ook weer zóó vanzelfsprekend, zoo voor de hand liggend. De schrijftrant is los en vlot, zeer wel aangepast aan de jongens-mentaliteit. De uitgave is keurig verzorgd in tweekleurendruk en verlucht met een aantal reproducties meest van Italiaansche schilders en beeldhouwers.

Van harte aanbevolen.

Menno ter Braak

door J. v. H.

Mocht er over honderd jaar een tweede Menno ter Braak in Nederland leven en kreeg deze in opdracht alle tot 1935 gepubliceerde werken van zijn naamgenoot door te worstelen, dan zou hij waarschijnlijk het meeste genoegen beleven aan „Het tweede Gezicht", [1]) het pas verschenen verzamelwerk, waarin ter Braak, (de twintigste-eeuwsche) alles heeft ondergebracht wat hij aan essay's, kantteekeningen en invallen in boekvorm vereeuwigd, of althans voor vergetelheid behoed wenscht te zien.

De romans zou deze ter Braak nr. 2 als curiositeiten van een vroegrijp en ontgoocheld twijfelaar in haast doorvliegen, glimlachend om de aangeboren vergissing van den schrijver die aldoor den „esprit humain" voor het „coeur humain" aanziet.

Het „Carnaval der Burgers" zou hij in groote étapes doorwerken, met telkens tien, twintig bladzijden overslaan, zich verbazend over de moeite die een vroeg-twintigste-eeuwsch auteur zich nog getroostte om een aardig idee, een ingenieuzen inval tot zulk een dik boek te doen uitdijen.

Het proefschrift zou hij waardeeren als een curiosum uit de jaren van rechtgeaarde, academische denk- en werkkracht, als wetenschappelijk siermeubel in de boekenkasten van verre naneven en kennissen.

De lectuur van „Politicus zonder Partij" zou de zwaarste karwei voor hem worden. De gewild polemische toon, de gechargeerde aanvalsstemming, de ongevraagde bekenteniswoede in dezen van nature aristocratisch geslotene zouden hem als niet volkomen zuiver aandoen.

Van de kleinere werken zouden hem sommige doen glimlachen, „Het Démasqué der Schoonheid" bijvoorbeeld, andere het hoofd doen schudden, als „Afscheid van Domineesland".

Elk boek van ter Braak is eigenlijk een afscheid van Domineesland, tot zijn romans toe. Ter Braak ontdekt elk seizoen een nieuw Domineesland, waarin hij min of meer gevangen zit, en, zoodra hij dit gewaar wordt, is zijn eerste daad een boek te schrijven om er zich uit te verlossen. Daar hij graag en geestig schrijft en even veel invallen tot zijn beschikking heeft als schrijfvellen, valt hem dit buitengewoon gemakkelijk. De Dominee is voor ter Braak wat de duivel voor den volbloed middeleeuwer was; elk politicus of machthebber, elk publiek personage dat zijn tegenzin en spotlust wekt, wordt voor hem een Dominee, het moge Felix Timmermans of Alie van Wijhe-Smeding, Hitler of Mussert

---

[1]) Menno ter Braak. Het tweede Gezicht. Essays. (251) Folemprise. 's Gravenhage, 1935.

zijn. Ter Braak is het Nederlandsche type van een modern onafhankelijke of ontwortelde; alnaar het eigen standpunt zal men het eerste of het tweede woord gebruiken. Hij zal Mussolini of Hitler slechts daarom feller verachten dan bijvoorbeeld Chesterton of van Duinkerken, omdat de beide eersten een politiemacht veroverd hebben die de laatsten missen en omdat de laatsten misschien intelligenter zijn.

Een modern onafhankelijke van dit kaliber is een uiterst curieus geval. Zoo iemand is volstrekt autonoom; hij mist alle, volstrekt alle bindende traditie, hetzij goddelijke, hetzij menschelijke, en erkent slechts tellurische bindingen. Zelfrespect is zijn allerhoogste norm; de geest is slechts een organische functie. Hij zoekt enkel naar het ware, het echte in den mensch en al wat voor zijn Diogeneslamp niet achttien-karaats te zijn blijkt, dient te worden uitgesneden. Een samenleving die aan het ideaal, zeggen we liever aan het wenschbeeld van zulk een onafhankelijke zou beantwoorden, zou er wonderlijk uitzien. Alle dragers van uniformen, om maar iets te noemen politieagenten, conducteurs, padvinders, zouden dit uniform zoo moeten dragen dat ieder zien kon, hoe idioot zij zich in dit costuum voelden en hoe hun zuiver menschzijn ernaar verlangde een kleedij te voeren die beter met hun loutere wezen overeenstemde. Agent 17 zou bijvoorbeeld geen handschoenen moeten dragen, agent 27 blauwe, agent 37 groene, agent 47 een witten en een zwarten en zoo verder.

MENNO TER BRAAK
Titelplaat uit „Het tweede Gezicht".

Een dagblad zou zoo sensatieloos en onopgeschroefd moeten schrijven, zoo waarheidlievend dat de lezers op de tweede bladzijde in slaap vielen; het zou zijn advertenties met zooveel zelfrespect en zoo Diogenesachtig moeten opstellen dat uitdrukkingen als „tweede-rangswaren", „slordige bediening", „gebrekkige verpakking" de geliefkoosde termen werden .Boeven en

inbrekers zouden zoozeer op innerlijke properheid moeten staan en zoo verlangend moeten zijn hun „tweede gezicht" te vertoonen dat rechters en griffiers hun om beurte, diep geroerd door zooveel oprechtheid, in de armen vielen. Dichters zouden zich zoo weinig adelaarachtig moeten gedragen en hun vleugels zoo netjes in een foedraal moeten opbergen, dat zij niet het geringste verschil lieten doorschijnen met bijvoorbeeld melk- en groenteboeren. Alle Dominees zouden politici zonder partij moeten worden. Na eenigen tijd zou de geest zoo algemeen en zoo grondig een organische functie zijn geworden, de geheele menschheid zou, na de endgültige ontbinding van het Carnaval der burgers, zulk een démasqué, zulk een openbaring van het tweede en ware gezicht kunnen vieren, dat het tijdschrift Forum verder geen bestaansrecht meer had en kon worden opgeheven.

Intusschen zijn we nog niet zoover en dit tijdschrift, waarvan ter Braak redacteur is, zet met behulp van eenige Vlaamsche Katholieken zijn taak, het losmaken namelijk van goddelijke en geestelijke, het versterken van tellurische bindingen met succes voort. En in dit laatste slaagt het wonderwel. Het is hoe langer hoe meer op weg een handleiding voor erotomanen te worden. Niet tevreden met de erotische tradities van Europa biedt het ook staaltjes van meer gesausde, koloniale erotiek, zoodat de niet onafhankelijke lezer wel eens gaat twijfelen aan de hooggeroemde properheid. Ik geloof dat de soberheidlievende ter Braak als redacteur van Forum nog al eens voor moeilijke beslissingen komt te staan, wanneer hij telkens weer uitvoerige zendingen erotische beschrijvingskunst als copie voor zijn tijdschrift krijgt toegestuurd. „Soberheid, inzonderheid op erotisch gebied, is een onvergeeflijke zonde geworden, sedert Freud de „eerlijkheid" in de erotiek tot mode heeft gemaakt," klaagt hij in een der essay's uit „Het tweede Gezicht". Het is moeilijk voor ongeschminkte menschelijkheid te pleiten en tevens het vaandel der soberheid hoog te houden.

Ter Braak nr. 2 zou waarschijnlijk het meeste genoegen aan „Het tweede Gezicht" beleven, heb ik in het begin gezegd. Hier is ter Braak op zijn best. Hij is de geestigste spotter van Nederland en daarbij een schrijver van smaak en inzicht. Een man met zooveel geest als ter Braak moest geen dikke boeken of lange romans schrijven. Niemand kan twee, drie honderd bladzijden lang geestig zijn en een roman verdort na vijftig pagina's onder de hand van een auteur die de „raisons du coeur" slechts matig verstaat. Ter Braak heeft geest en deze kostbare eigenschap is zoo zeldzaam, dat zij voldoende is om haar bezitter een eigen zetel in het schrijvers-walhalla (als ter Braak zich tenminste in een Walhalla veilig voelt) te bezorgen. De beste dingen van ter Braak zijn voor mijn gevoel gewoonlijk die welke het kortst zijn,

zijn invallen en panopticumnotities uit Forum, die in „Het tweede Gezicht" grootendeels herdrukt staan.

Menno ter Braak heeft niets van een kunstenaar, maar alles van een kunstenmaker en deze kwalificatie kan niet anders dan hem welkom zijn. Het woord kunstenaar met zijn pontificaal rythme en zijn mandarijnenklank moet lachwekkend op hem werken, terwijl een kunstenmaker, waneer hij tenminste zijn vak verstaat, altijd een vertegenwoordiger van het niet-ennuyante, goede, het ter-Braakgenre is. Een kunstenmaker ziet af van al wat „geest" in-de-hoogere-orde is, hij veracht als vakman het „hoogere", alle waardeschakeeringen, hij doet niet aan „Schoonheid", al dit ideëele fetischisme heeft hij afgezworen. Hij wil niets anders dan de menschen vermaken met volkomen eerlijke middelen. Hij draagt een costuum dat zijn zuiver menschzijn zoo gaaf mogelijk weergeeft, en wanneer hij daarbij toevallig nog dichter zou wezen, zou hij zich ongetwijfeld niet adelaarachtig gedragen door bijvoorbeeld onverwachts te gaan vliegen, te innig overtuigd als hij is van de onvermijdelijkheid der zwaartekracht. En van den roes der inspiratie zou hij een zeer matig gebruik maken, aangezien zijn vakmanschap geen frequenten of hevigen roes toelaat.

De kunstenmaker is vanuit het standpunt der zuivere menschelijkheid het ideeële type der toekomst.

Met dat al is „Het tweede Gezicht" een zeer amusant boek. Er staan eenige goede en ingenieuze essay's in, die zòo door niemand anders dan door Menno ter Braak konden geschreven worden. Maar nog frappanter dan de goede essay's zijn enkele der korte notities die hij onder den titel „Journaal van het tweede Gezicht" vereenigt. De beste dezer kantteekeningen wegen mijns inziens op tegen „Het Carnaval der Burgers" en „Politicus zonder Partij". Ik weet zeker dat ik geen dezer boeken voor den tweeden keer lezen zal, terwijl ik miniaturen als „Welk Vakje?" en „De nieuwe Mensch" nog vaak hoop te ontmoeten. Het is een vooroordeel dat alleen dikke boeken of lange verhandelingen van blijvende beteekenis kunnen zijn. Eèn bladzijde, eèn zin, een enkel woord is doorgaans veel blijvender dan een heel boek. Wij allen kennen citaten van Dante, Shakespeare, Vondel en Goethe van buiten, die we bij gelegenheid rumineeren, maar een heel boek van een dezer grooten zal zelden herlezen worden. De geest werkt blitzartig, tijdeloos, althans een geest in het genre ter Braak, en wordt niet gewaardeerd naar het aantal bladzijden dat hij bestrijkt.

Wegens dit blitzartige van ter Braaks geest begrijp ik niet, hoe juist hij de theorie der organische functie kan huldigen. Een dergelijke opvatting lijkt volkomen verklaarbaar bij auteurs als A. M. de Jong en Alie van Wijhe-Smeding: hier, zou men zeggen, functioneert inderdaad de geest organisch, hier is hij aardgebonden, zwaar en lichamelijk, tellurisch. Maar van ter Braaks geest heb ik

een te hoog idee om hem aan een orgaan te binden als louter diens functie. Er is althans èèn verbluffende overeenkomst tusschen ter Braak en de nationaal-socialisten: hun gemeenschappelijke strijd tegen den „geest". De laatsten doopen hun lansen liefst in Arisch bloed om dien geest te bestoken, terwijl ter Braak, minder bloederig van aard, slechts vecht met een in inkt gedoopte pen. Doch beiden willen eigenlijk hetzelfde: de geest moet gereduceerd worden tot iets van het orgaan, tot iets tellurisch.

De oude scholastiek waarvan ter Braak niet veel hebben moet, concludeerde uit de wijze van werken tot de wijze van zijn. Nog zoo dom niet! zou men zeggen. Nu heeft ter Braak zoo volkomen onorganische invallen dat ik nooit gelooven zal dat zijn geest niets anders zijn zou dan een werking, uiting, voortvloeisel of wat dan ook van zijn hersens, zijn hand, zijn hart of van deze samen. Wanneer een papegaai, die versch uit het oerwoud geïmporteerd werd, plotseling een hymne op dit oerwoud zou gaan zingen, zou dan ieder verstandig mensch niet tot iets „hoogers" moeten besluiten, tot iets superpapegaaierigs dat in het dier aanwezig moest zijn? De mensch, en inzonderheid de mensch ter Braak is zulk een papegaai uit het oerwoud die, plotseling en zonder training door een buitenstaander, een zij-het-dan eigengereide natuurhymne is gaan aanheffen.

Schrijvers zijn wonderlijke wezens. Weinig menschen in Nederland zijn zoo overwegend geest en zoo minimaal orgaan als Menno ter Braak en juist hij komt tegen het al te zeer geest-zijn in opstand en houdt pleidooien voor het orgaan. Hij staat zoo argwanend tegenover het „geestelijke", tegenover geijkte taxeeringen, heel de gangbare waarde-ideologie is voor hem zulk een domineesland, dat hij er ongetwijfeld nog eenige „afscheiden" over kon schrijven. Ter Braak is aldoor op de vlucht en wat hij ontvlieden wil is ten slotte weer niets anders dan het tergende fantoom „geest". Hij is de „Mann ohne Schatten"; zijn geest heeft geen schaduw en daarom fulmineert hij tegen dichters en geloovers, tegen Dominees en verzekerden. Wat dichters en Dominees, geloovigen en verzekerden bezitten, is juist een geest met schaduw. Er is geen leven voor een geest zonder schaduw; wie dezen mist vindt onmogelijk vrede als de man uit het sprookje: hij voelt zich naakt onder de menschen. Zijn geest wordt zijn vijand omdat een eeuwige argwaan allen schaduw als een sluier over het tweede gezicht wegknaagt. Met Zarathustra in het Nachtlied kon hij uitroepen:

Licht bin ich: ach, dass ich Nacht wäre! Aber dies ist meine Einsamkeit, dass ich von Licht umgürtet bin. Ach dass ich dunkel wäre und nächtig! Wie wollte ich an den Brüsten des Lichts saugen!

De menschelijke Waardigheid: dit schijnt uiteindelijk het object der queeste te zijn, de heilige Graal voor de ridders uit de school van ter Braak. Het kost eenige moeite zich deze luciede,

overbewuste heeren als dolende ridders voor te stellen. En toch is ter Braak de typische „chevalier errant" in twintigste-eeuwsche gedaante, de moderne Parzivaal, die aan vele burchten heeft aangeklopt en beurtelings bij elk dezer burchtheeren het kostbare kleinood meent gevonden te hebben. Gisteren was het Nietzsche, eergisteren Stendhal, vandaag is het Pascal en morgen wellicht Montaigne of — wie weet? — Kierkegaard (ofschoon deze wat dicht bij Domineesland woont), die hem het Graalbezit schenen te beloven. Doch evenmin als Parzivaal aan koning Amfortas weet ter Braak aan zijn mentor de juiste vraag te stellen, en teleur gesteld moet „der reine Tor" verder trekken. Het is sinds Pascal en Dostojefski toch wel duidelijk dat niet het loutere intellect de menschelijke waardigheid te bepalen weet, laat staan ze van alle mixturen ontsmetten kan, dat er iets anders noodig is dan luciditeit om dezen Graal te vinden. Wie te hartstochtelijk naar „het tweede gezicht" jaagt, wordt gemakkelijk het slachtoffer zijner hallucinaties als Iwan Karamazof. Het is wellicht den mensch niet gegeven te veel maskers te lichten, daar hij het ware gezicht der dingen niet verdragen kan. Op de grens van het rationeele beginnen andere waarden waarover geestigheid en dialectiek geen zeggingsmacht hebben.

Een Parzivaal te zijn of een Iwan Karamazof: ter Braak heeft de keuze; voorshands schijnt hij meer voor den laatste te voelen.

BOEKENSCHOUW

WIEL (J. C. van der) SINT FRANCESCA ROMANA. (214) *f* 2.20 en *f* 2.90. Foreholte, Voorhout.

Sint Francisca Romana, de heilige Patricische die leefde omstreeks 1400, spreekt bijzonder tot de Katholieke meisjes en vrouwen van dezen tijd. De schrijver van dit leven heeft veel studie gemaakt van den tijd waarin Francisca leefde, doch hij heeft zijn taak te lyrisch opgevat, waardoor de sobere werkelijkheid in het gedrang kwam.

MARMELSTEIN (Dr. J. W.) FRANKRIJK'S MODERNE LETTERKUNDE. (325) Ruys, Zutphen, 1935.

Dr. Marmelstein geeft in dit boek een vrij goed overzicht van de Fransche moderne letterkunde. Hij stelt zich op Christelijke standpunt en veroordeelt uitdrukkelijk wat al te tastbaar tegen de Christelijke beginselen indruischt. De indeelingen zijn wel wat erg naar schoolsche schema's, maar zijn informaties zijn betrouwbaar en doordacht. Minder gelukkig acht ik het dat hij een soort bloemlezing, en nog wel, in vertaling, eraan toevoegt. Vooreerst kan hij wegens gebrek aan ruimte niet veel aanbieden en ten tweede verstaat wie zich voor Fransche litteratuur interesseert, voldoende Fransch. Het boek is ook voor Katholieken goed bruikbaar.

Van echte en litteraire Jongetjes

door VAN OLDENBURG-ERMKE

Nu het kind in de poëzie al van zooveel kanten is beschouwd en omschreven, — is het aan de hand van de heeren Coster en Bruyns niet braaf mee gewandeld door het lianenwoud onzer dichterlijke historie? — nadert het uur, dat ook het jongetje in het proza aan de beurt komt.

Een tijdschriftartikel leent zich er zeker niet voor, dit onderwerp tot den laatsten-druppel-in-de-kan uit te putten. En bovendien zou dat ook niet goed zijn in een land, waar iedere schrijvende burger over hetzelfde onderwerp het zijne zeggen wil. Wat we hier wenschen, is, nog eens Uw aandacht te vragen voor het voortreffelijke „Bartje" van Anne de Vries, [1]) dat in dit tijdschrift reeds beknopt, maar zeer lovend werd besproken en dat zeker onder al de jongetjes in proza thans de meeste aandacht verdient.

I

De litteraire omgeving van „Bartje" is, althans in onze taal, niet zoo heel erg florissant. Viert in jongensboeken de kwajongen hoogtij, — een gelijk een menschaap brullend wezen, dat vuilnisbakken omschopt, den kleinen middenstand maltraiteert en grootmoeders van andere jongens tot heksen promoveert, — in boeken-over-jongens is het jongetje maar al te vaak een suffe droomer met een sterken, Duitsch georiënteerden, wijsgeerigen aanleg en griezelig vroegtijdig verliefd op tering-achtige meisjes. Het litteraire jongetje is een lief, een zoet jongetje, hetgeen misschien hieruit te verklaren valt, dat het vaak zijn liefhebbende tantes zijn, die het in hun boeken zetten.

Het euvel der lieve, litteraire jongetjes staat dus in klaarblijkelijk verband met het euvel der schrijvende thee-met-suiker-tantes.

Dat ook onze litteraire mannen niet altijd wisten en weten te ontkomen aan deze woordkunstige suikerziekte, als ze de pen opnemen om de een of andere „jeugd" te schrijven, is onmiskenbaar, en wellicht hiervan het gevolg, dat een jarenlang met vlijt beoefend direct realisme, — (het met den neus op de dingen der dadelijke werkelijkheid liggen) —, het hun moeilijk of onmogelijk maakt ook op een afstand de werkelijkheid nog duidelijk en niet wazig of vermooid te zien. Het is deze bijziendheid van het realisme, welke veroorzaakt, dat „realisten" zoo vaak romantisch worden, als ze historische romans willen schrijven, hetzij deze spelen in het verleden van hun land of van hun eigen leven.

Oefeningen in het ver-, in het achterom- en vooruitzien zouden onze litteratuur zeer wel van pas komen en vooral van profijt voor onze jongetjes in proza zijn.

---

[1]) Anne de Vries, „Bartje", G. F. Callenbach, Nijkerk (295).

II.

Het is Van Eeden's „Kleine Johannes" van groot nut geweest, dat het ontstaan is onder onmiddellijke beïnvloeding van Andersen's sprookjes. Het zicht is in de letterkunde der Scandinaafsche landen op een paar mistige en sombere dagen na, — het waren de dagen, dat Ibsen zijn benauwende en bedompte huiskamerstukken schreef, — steeds zeer helder geweest. Bleef de blik van Sigrid Undset niet klaar, toen haar oogen doordrongen tot in het ver verleden volk? En hoe duidelijk beschrijft Jeanna Oterdahl ons het verleden van ons leven, zooals het zich in het kind openbaart!

ANNE DE VRIES

„De Kleine Johannes" dus werd onder een gelukkig gesternte geboren. Het toovert ons een ècht jongetje voor, ècht ook in zijn droomen en binnengedachten.

Van Van Deyssel's „Kleine Republiek" kan men alleen zeggen, dat de schrijver ervan over een verbijsterend sterk geheugen en een niet minder sterk schrijftalent beschikte.

De wonderlijke Van Looy, de schilder, die ineens ook bleek te kunnen schrijven, zorgde weer voor een goede verrassing. Het was met zijn „Jaapje" en later nog eens met zijn „Jaap". Schilders hebben toch wonderlijke oogen en ze zien meer dan een ander, ook als ze den blik achterwaarts richten en in het verleden kijken. . . . .

We gunnen den Vlamingen graag hun oolijken Witte en het is een heel aardige en reëele jongen, maar „Jaapje", al zal het niet verfilmd worden, al zal het goddank niet verfilmd worden, is toch een beter en vooral èchter boek. Het is geschreven vanuit de ziel en doorheen de oogen van den kleinen hoofdpersoon. En het is meer dan een groot visueel geheugen, dat Van Looy daartoe in staat stelde. Het was vooral de liefde voor het leven, wanneer het het mooist en kleurigst is, — wanneer heldere kinderoogen het zien en een prille kinderziel het bedroomt. —

Ik spaar U „het Jongetje" van Borel. Misschien vindt U het mooi en dan is het wijs van me, dat ik zwijg. Misschien vindt U het gruwelijk vervelend en flauw en dan is het heelemaal beter, dat ik mijn mond houd.

Noemen we uit „Bartje's" onmiddellijk gezelschap nog even „Harlekijntje" van mevrouw van Wijhe-Smeding, dat vooral hierom zoo goed is, omdat de droomsfeer, waarin de kleine hoofdfiguur leeft, zoo . . . .

werkelijk gehouden is, — je hoort en ziet door zijn droomen heen de realiteit, — en gaan we dan over tot het boek van dit seizoen, „Bartje" van Anne de Vries (of is ook U met de heeren uitgevers van meening, dat de toekomst der vaderlandsche letteren in de lucht vliegt? Lees dan niet verder, berg Uw litteratuurgeschiedenis in de papiermand en bestel onmiddellijk, verkrijgbaar bij alle behoorlijke boekhandelaren en voorzien van duizend foto's en twee vel tekst: „De Vlucht der Vaderlandsche letteren van Olieslagers tot Parmentier.") —

III

„Bartje" is daarom zoo'n geslaagd boek, omdat het niet meer geeft dan het geven kan, (wat een negatieve eigenschap is), en het volmaakt geeft, wàt het geeft, (hetgeen een groote zeldzaamheid is).

We weten, dat Anne de Vries geen vrouw is, maar een man en dat hij van zijn stiel onderwijzer is.

Nu heeft het jarenlang tot den goeden toon behoort, — veel van zulke „goede tonen" maakten onze beschaving zoo wanluidend, — om op schoolmeesters alleen maar te schelden, of hoogstens met minachtend medelijden neer te zien. Hierbij was het vooral merkwaardig, dat al deze scheldende of minachtend naar omlaag ziende mannen stuk voor stuk zich één schoolmeester en minstens twee leeraars en stellig drie professoren wisten te herinneren, die van de goede soort en in hun soort voortreffelijk waren. Ja, het werd al spoedig duidelijk, dat iedereen àlle schoolmeesters pedant en dom vond, behalve zijn eigen, goeden en braven meester. Wanneer Anne de Vries dus schoolmeester is, dan moeten de domme neusophalers niet vergeten, dat hij heel waarschijnlijk voor zijn leerlingen ook eens, als de jaren hun de gave des onderscheids in al haar volheid zullen hebben toebedeeld, een goede en brave meester zal zijn, — in hun herinnering en als ze het onder elkaar over de pedantheid en den bekrompen geest van schoolmeesters in het algemeen hebben.

Overigens leest men het niet uit zijn boek, dat Anne de Vries schoolmeester is. Wat men er wel uit leest? Dat hij een uitstekend schrijver heeten moet, zoo een, die de taal van den verteller met nooit falend meesterschap beheerscht en die zoo juist dìe woorden weet te kiezen, waar doorheen het meeste leven stroomt, hen zoo schikkend, dat ze het gemakkelijkst het rhythme van het hart, dat toch het rhythme van den waren verteller zijn moet, opvangen, als een echo.

En dan is er de manier, waarop hij Bartje ziet en ons Bartje zien doet. Hoe goed heeft hij dat jochie dóór, zooals, ja tòch zooals de goede, schrandere schoolmeester zoo'n jochie dóór heeft. Een moeder heeft haar kind te lief om het ook in zijn kleine gebreken volledig te begrijpen. Daar is de schoolmeester voor.

Met een sterke heugenis aan eigen jeugd, — wie zich zijn eigen

kinderjaren niet herinnert moet aan geen boeken over jongens ooit beginnen, maar zich onmiddellijk en met spoed naar een oude-mannenhuis of beter nog naar de Maatschappij der Nederlandsche letteren begeven, — met de herinneringen aan eigen jeugd in het hart en als vergelijkingsmateriaal onmiddellijk bij de hand heeft de schrijver dit jongetje, dit èchte jongetje met de liefdevolle aandacht van onze groote Nederlandsche meesters in schilder- en woordkunst voor de werkelijke werkelijkheid beschouwd, bestudeerd en in zijn eigen omgeving beschreven.

Men is geneigd het verleden van zijn eigen leven of heel veel mooier of heel veel leelijker te zien, dan het is. Er zijn menschen, die meenen, dat ze vroeger engeltjes waren en er zijn er, die van meening zijn, dat ze eerst zeer onlangs het duiveltje hunner jeugd hebben overwonnen. Anne de Vries is een kunstenaar van het woord en stelt zich, daar hij de harmonie van licht en schaduw bemint, met zulke fantasieën in wit of zwart niet tevreden. Hij bestudeert in het kind zijn eigen jeugd en in zijn eigen jeugd het kind, hierdoor staat zijn Bartje dan ook zoo reëel in de ruimte. Wat de tantes, — U weet wel, die van thee en suiker, — met poeslievigheid lief en aardig noemen, wordt hier met beminnelijken humor overigens, ontmaskerd, als slimmigheid en geslepen vlijerij.
— Hoe kostelijk zijn de scènes tusschen Bartje en zijn eerste onderwijzeres. —

IV

Het „verhaal" van dit boek is het verhaal van Bartjes leven tot op den dag, dat hij geen Bartje meer is, maar als Bart, de wereld intrekt. Zijn avonturen zijn die der armoede en die der jeugd en ze worden door Bartje niet zwaarder noch lichter genomen, dan een jongen met een gezonde ziel en een frissche fantasie zulke avonturen te nemen pleegt.

Het eerste van die avonturen is al dadelijk bijzonder typeerend voor het heele Bartje. Hij wordt door zijn vader het hutje uitgetrapt, omdat hij weigerde bruine boonen te eten, en voelt zich nu genoodzaakt een anderen vader en moeder te zoeken. Met een zwaar gemoed en een hongerige maag zwerft hij rond, totdat hij heel langzaam tot inkeer komt en ondekt, dat zijn ouders de zaak heelemaal niet zoo ernstig nemen, als vaders schop en moeders scheldwoorden deden vermoeden. Zoo wordt Bartje iederen dag wat wijzer.

Al heel spoedig leert hij zijn vader bewonderen, een Drentsch boerenarbeider, die voor een paar gulden hard moet zwoegen en er op een avond toe komt, zijn baas, die klachten heeft over zijn zoontje, de deur uit te smijten. Later eerst leert hij zijn moeder begrijpen, een huissloof, die onder al haar leed alleen maar bidden kan of nu en dan haar kinderen eens flink door elkaar rammelen.

In de wereld òm Bartje, — hoe onopvallend en onopzettelijk, maar hoe duidelijk en onuitwischbaar tevens heeft De Vries het Drentsche landschap geteekend, — speelt ook het Christendom zijn rol, het Christendom van Ge-

reformeerden en Hervormden, van dominees en Zondagsscholen, van den Bijbel en den preekstoel. Bartje is een goed kenner der Bijbelsche geschiedenis, welke hij verplaatst in eigen omgeving en eigen tijd. Zijn transpositie en amplificatie van de parabel van den Verloren Zoon is een juweel van primitieve vertelkunst.

En dan is er Arie, één zijner vele broers, die stottert, een figuur, die in ieder ander boek voor de komische intermezzi zou te zorgen hebben, maar hier juist de drager wordt van het tragische element. Ook deze jongen werd door de schrijver volledig begrepen. Hij heeft meegevoeld, wat zijn kwaal voor hem moest beteekenen en vooral, hoe zwaar om te dragen het voor een gezonden, flinken jongen moest zijn, mikpunt van ieders spotlust te worden. Zijn kwaal en de liefdeloosheid van het domme dorp, gepaard aan een groot gebrek aan Gods- en zelfvertrouwen, dreven hem den weg van de misdaad op en hij wordt gevankelijk weg gevoerd op den dag, dat men zijn moeder begroef.

En dit dan tot besluit:

Na al de scherpzinnige geschriften van onze schrijvende advocaten, na al de vlotte vertoogen van onze schrijvende journalisten, na zooveel ijl-fijne dédaigneusheid, na zooveel verbluffend handige veelweterij, is dit goede, hartige en hartelijke, uit het hart gegroeide, voor het hart bestemde boek van een schoolmeester een lang en smartelijk verwacht teeken der verjonging.

We werden zoo oud en zoo wijs en zoo cynisch . . . .

BOEKENSCHOUW

BOUMAN: (Dr. A. C.) MIDDELNEDERLANDSE BLOEMLEZING MET GRAMMATIKA. (232) *f* 3.90 en *f* 4.50. W. J. Thieme & Cie. Zutphen.

Met de bloemlezing van fragmenten uit Middelnederlandsche teksten, is de grammatica bedoeld als inleiding tot de studie van het Middelnederlandsch. Daartoe is ze goed bruikbaar, wijl Dr. Bouman zijn boek laat aansluiten bij Schönfeld's Historische Grammatica. De grammatica is gebaseerd op de teksten; deze zijn uitvoerig genoeg om vertrouwd te maken met de taalvormen en het taaleigen. De bloemlezing is zelfs uitvoerig, dat ze van dienst kan zijn bij de studie der letterkunde.

SANDERS O.F.M. (Dr. Nicomedes) DE HEILIGE ELISABETH. (135) Berkhout, Nijmegen.

Een goed, frisch geschreven en met zorg samengesteld leven van den H. Elisabeth van Thuringen. Pater Nicomedes Sanders heeft op verstandige en smaakvolle wijze een kort relaas gegeven van de levensgebeurtenissen dezer beminnelijkste onder de Heiligen; hij heeft een goed en betrouwbaar oordeel en uit zijn boekje treedt de Heilige levend en nabij te voorschijn.

BUITENLANDSCHE I. LETTEREN.

FRANSCH

DÉRIEUX (Henri) LA POÉSIE FRANÇAISE CONTEMPORAINE. 15 frs. Mercure de France. Paris, 1935.

Dit boek van Henri Dérieux beperkt zich niet tot de poésie contemporaine in strengen zin. Het behandelt de poëzie van 1885 tot heden. De waarde van het werkje ligt vooral in de rijke gegevens, de overvloedige bibliografie die het biedt, minder in de beschouwingen zelf. Er bestaan betere overzichten en dieper gaande essays over de nieuwste Fransche Poëzie dan deze. Een werk als dat van Marcel Raymond „De Baudelaire au Surréalisme" wordt niet gemakkelijk geëvenaard, laat staan overtroffen. Ook het boekje van Henri Clouard „La poésie française moderne", dat de dichters sinds de romantiek behandelt, wint het in originaliteit van beschouwing op dit werk. Dérieux volgt in zijn opvattingen de gangbare meeningen en waagt zich niet graag buiten den chemin battu. Hij rijgt korte beschouwingen over de afzonderlijke poëten aan elkaar zoodat zijn boek iets cataloogachtigs krijgt. Op de ruim twee honderd bladzijden text volgt nog een vijftig bladzijden bibliografie; de gegevens omtrent titels en jaartallen zijn zorgvuldig bijeengebracht. Zijn boekje is vooral ter consulteering van formeele gegevens bruikbaar.

FUMET (Stanislas) MISSION DE LÉON BLOY. (382) 20 frs. Desclée de Brouwer et Cie. Paris, 1935.

Dit boek over Léon Bloy is tot nu toe wel het volledigste en omvattendste dat er over deze wonderlijke persoonlijkheid geschreven is. Het is geen loutere biografie, geen vie romancée, geen litterair essay maar een gesamtbeschouwing van persoon en werk. Mission de Léon Bloy: de titel zegt reeds dat Fumet bewonderend tegenover dezen eigenzinnigen Godsstrijder staat. Toch sluit deze bewondering de critiek niet uit. Maar vòor alles eischt Fumet erkenning van het groote en menschelijke dat een figuur als Bloy te bewonderen biedt. En deze erkenning kan Bloy niet onthouden worden, ook al zou men vaak in Fumet's boek de critiek wat luider aan het woord wenschen te zien. Un grand Chrétien! Dit is ongetwijfeld het eerste en tenslotte zuiverste signalement van Léon Bloy, ondanks veel tegenstrijdigheden en incongruenties. Bloy's leven is een treffend exempel van menschenzwakheid en goddelijke kracht, van uiteindelijke zegepraal der genade over zonde en ellende. Altijd treft in dezen mensch weer de hooge christelijke inspiratie temidden van persoonlijke ge-

krenktheid en teleurstelling. Wegens de troebele doolwegen die Léon Bloy gegaan is en die hier openhartig beschreven staan, is dit boek niet geschikt voor te jeugdige lezers.

BERNANOS (Georges) UN CRIME. 12 frs. Plon. Paris, 1935.

Wat zullen we zeggen van dit merkwaardige boek van Bernanos? Dat hij den crimineelen roman plotseling op hoog litterair peil heft? Dit is ongetwijfeld waar. Bernanos heeft een mysterieuze, alleringewikkeldste misdaad onder de loupe genomen, heeft er alle draden met wonderlijke scherpzinnigheid van uitgesponnen en de menschen, althans eenige, die erin betrokken zijn, met helderzienden blik geanalyseerd. Er is een boek ontstaan van zeldzame spanning; het geheel is omgeven van een sfeer, zwaargeladen van mysterie, schuld en zielenood. Niets van de gangbare, goedkoope trucjesmanier die de meeste crimineele romans tot confectiewerk stempelt, vindt men hier. Deze menschen zijn allerindividueelst beschreven; het zijn ongewone menschen zooals Bernanos ze gewoonlijk beschrijft, liefst menschen die leven op een achtergrond van onverklaarde geheimzinnigheid. Een bezwaar dat men tegen dit boek zou kunnen hebben is, dat het nog al onwaarschijnlijk is.

GEORGES BERNANOS

Eenmaal die onwaarschijnlijkheid aanvaard, loopt alles van zelf. Een andere onbehagelijkheid is dat Bernanos zijn misdaad zoo dicht met de sfeer van het heilige verbindt. Het is een penibel geval: vijf moorden in de schaduw van het „presbytère". Een boek dat alleen voor volwassen lezers geschikt is.

DUITSCH

KIRSCHWENG (Joannes) DAS WACHSENDE REICH. Saarroman. (294) 3.80 R.M. Verlag der Buchgemeinde, Bonn a/Rh., 1935.

Kirschweng is een geestig en gevoelig schrijver. Zijn symbolen zijn gezocht en zijn pathos wat onnatuurlijk, maar zijn onmiddellijk sentiment is weldadig menselijk. Het was daarom een gevaarlijke onderneming een Saarroman te schrijven, de geschiedenis en het tegenwoordige wel en wee van het Saarvolk te symboliseren in de ontwikkeling van een fabrieksarbeiderszoon die voor priester gaat studeren, maar door oorlog en andere omstandigheden verplicht wordt een anderen levensweg te kiezen om Duitsland te dienen. De open en lichte gevoeligheid echter, zo echt

passend bij het Saarvolk, dat zelfs als fabrieksarbeider de oorspronkelijke gebondenheid aan den bodem niet vergeten kan, redt den schrijver uit de moeilijkheid van het thema. Het nationaalsocialisme wordt in dezen roman zelfs niet genoemd en toch kon het door de Reichsschrifttumstelle opgenomen worden onder de aanbevolen lectuur (Bücher des Monats), omdat het het duitse volk in zijn beste representanten en zijn beste eigenschappen eer aandoet. De grensbevolking langs de Saar heeft immers een oude cultuur, een grote gehechtheid aan overleveringen, een liefde voor de geboortegrond en een in vele moeilijkheden bevochten eenheid van noodlot en gehechtheid aan het grote Duitsland. Tussen de Fransen en de Pruisen in bekneld, zijn zij aan hun wezen trouw gebleven. De straling der natuurgevoeligheid van dit volk maakt meer de schoonheid uit van dit werk dan het reflexieve pathos, waarin de aanhankelijkheid aan Duitsland bezongen wordt. Daarbij is het werk zuiver katholiek en kan iedereen worden aanbevolen.

RICHTER (Hans) SCHWESTER SIBYLLE UND DER FLIEGER. (232) 2.70 M. en 4 M. Verlag Scherl, Berlin.

Deze roman stelt oude problemen in nieuwen vorm. Christof von Harmasch behoort als landedelman en stamhouder van het geslacht het Meckelenburgsche familiegoed toe. Maar een sterkere drang drijft hem, de lust tot het avontuur, de trek naar de verten: hij is vliegenier en met hart en ziel. Bij een expeditie op Spitsbergen doet hij een schrikkelijken val en komt zoo, eerst op een toeristenschip de „Augsburg" dan daarna thuis op Benzhagen onder de zorgen van Schwester Sibylle. Met de genezing groeit tusschen de beide jonge menschen de genegenheid. En wat de moeder niet kon bereiken hoopt deze, dat de bruid en echtgenoote zal kunnen: den zoon te binden aan den familiegrond. „Mach' meinen Jungen zufrieden, Sibylle", hoopt de moeder. Hier rijst een tweede probleem: hoe gemakkelijk het voor een vrouw is een man te winnen en hoe moeilijk hem te helpen; hoe makkelijk hem te begrijpen, hoe moeilijk zijn leven mede gestalte te geven; hoe gemakkelijk met hem te wonen, hoe moeilijk met hem te leven. Zij kon een steunpunt zijn voor den man, maar op slot van rekening zal deze toch zelf weer met zichzelf den strijd moeten uitvechten en het met zichzelf moeten eens worden. Wie al zijn krachten inzet, kan op elke hem toegewezen plaats een waardige levenstaak vinden. Voor volwassenen een goed boek.

Die kleine Bücherei, München, 1935:

KALLAS (Ains) SANKT THOMASNACHT, aus dem Finnischen.

Een volmaakte novelle van opjagende spanning, kort en scherp teekenend en geen woord te veel. Onder 't uiterlijke gebeuren stroomt een heel eigenaardige ironie, die een innerlijke opstand

beteekent van de feiten, maar tegelijk daardoor nog reëeler karakterizeert. Een fijn kunststukje, dat elke langdradige omschrijving overbodig maakt en wonderlijk direct pakkend is.

JATHO (Carl Oskar) WANDERER AUF GOTTES STROM. Mit zwölf Federzeichnungen von Kurt Jatho.

't Is eigenlijk niets anders dan de beschrijving van een kanotocht over de Rijn van 't hartje van Duitschland tot in Holland toe. Maar ieder die het leest, zal moeten toegeven, dat een héél groote liefde voor Gods natuur hier haar uitdrukking gevonden heeft. De jongelui nemen je eenvoudig mee en wijzen je zoo terloops op een brok schoonheid die ergens opduikt, ze weten dat je er dankbaar voor zult zijn.

PONTEN (Josef) DIE STUNDE HEIDELBERGS.

Dit is dan de vertelling die Ponten uit zijn roman „Volk auf dem Wege" gelicht heeft en nu apart publiceert. Het is wel een typisch verschijnsel dat een stuk van een roman zoo maar verwijderd kan worden en het geeft wel te denken hoe Josef Ponten z'n lange romans kan schrijven. Het verhaal is niet onaardig, maar vergeleken bij de twee overigen ziet het er toch tamelijk verlept uit.

BLUNCK (Hans Friedrich) DER FLAMMENBAUM. Balladen.

Noordduitsche geest spreekt uit deze balladen, innig verwant aan de oude Noorsche liederen en sagen. Een beetje archaïstisch, misschien zelfs wat te gezocht, maar toch dikwijls pakkend, zooals een griezelig verhaal in een eenzaam boerenhuis in een winternacht de toehoorders in spanning brengt, soms ook lichtend van een heel fijne humor.

SCHUMANN (Gerhard) DIE LIEDER VOM REICH.

Deze liederen zullen nog nader besproken worden in een artikel Het „Rijk" zingt, dat in voorbereiding is.

ENGELSCH

HAMILTON (Patrick) 20.000 STREETS UNDER THE SKY. With an introduction by J. B. Priestley. (754) 8/6. Constable & Co. Ltd., London.

Onder de verbijsterend groote massa jongere Engelsche romanschrijvers, is Patrick Hamilton een der niet zeer talrijke, die door hun artistiek talent en het persoonlijk karakter daarvan, uit die tamelijk kleur- en accentlooze menigte vanzelf naar voren komen. Hamilton is zeer zeker een modern auteur door zijn realistische onderwerpen, door den aard van zijn zielkundige ontledingen, door zijn antipathie ten opzichte van den schijn. Maar hij heeft ook iets van het preciese, dat de romanciers van enkele

generaties terug kenmerkte; een paar suggestieve streken of slagzinnen zijn hem niet voldoende; hij schrijft langzaam, omschrijft omstandig, — niet langdradig, — en kiest nauwgezet het juiste woord. Nervositeit is hem vreemd. Vooral — het copieeren van de zuivere, gelijkvloersche realiteit is voor zijn artisticiteit niet bevredigend; hij weet die realiteit te doordringen en te omhullen van een romantische sfeer, waardoor zij dat fascineerende verkrijgt, dat de werkelijkheid belangwekkend maakt.

Dat is te opvallender daar de stof van Hamilton's lijvigen roman wel zeer onromantisch en realistisch is. Zij is grootendeels het dagelijksch gedoe in en nabij een Londensch drankhuis, een „pub", waarbij de gebeurtenissen zich voornamelijk concentreeren rond drie hoofdpersonen; Bob, de kellner van „The Midnight Bell", Jenny, een meisje van de straat, en Ella, de helpster in de zaak waar ook Bob werkt. Ieder van hen is beurtelings de hoofdpersoon van een reeks gebeurtenissen, zoodat het boek feitelijk een trilogie is. Buiten „The Midnight Bell" strekt zich de steen-„jungle" uit van een Londensche wijk, drabbig, wanhopig, waar het leven zich verbijsterend-verward afspeelt; een doolhof, waarin de individuen verloren gaan. Een aangrijpende suggestie geeft Hamilton hier van het „lower class life" in een immense stadswijk. Hij ziet de menschen essentiëel als zonder „thuis"; de sociale achtergrond van een stoffelijke, en hooger gerichte geestelijke bestaanszekerheid ontbreekt. Toch in velerlei schakeeringen, zijn zoo de menschen, die van de straat in de pub komen, om daarna weer in de straat te verdwijnen — spoorloos. Domineerend zijn de drie hoofdpersonen, waarvan Bob en Ella wel het best en zuiverst zijn getroffen. De uitbeelding van Jenny is vager; in het treffen der diepere menschelijkheid van deze figuur is Hamilton niet zeer geslaagd. Wel kan het den auteur als een verdienste aangerekend worden dat hij niet gestreefd heeft naar een goedkoop succes door het schrijven van prikkelscènes, ofschoon de stof daartoe gelegenheid bood.

PATRICK HAMILTON

Min of meer tragisch, zoowel als humoristisch zijn de zeer goed beschreven afzonderlijke tooneeltjes, — zooals dat van het gedoe in de pub op het hoogtepunt der drukte. Het is als kleurige schilderijtjes, tot in details minutieus afgewerkt.

„20.000 Streets under the Sky" is een roman van menschen

die met pijnlijke voeten over het asphalt van een wereldstad loopen, gezien en geïnterpreteerd door een „tragic comedian".
De lezing is geschikt voor meer gerijpte lezers.

HANLINE (Maurice A.) JASON THE MAGNIFICENT. (276) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

De inleiding tot Hanline's roman spant de verwachtingen hoog. De hoofdpersoon, Jason Pertinax, zou een groot uitgever zijn, een soort uebermensch, die door de imponeerende, en fascineerende eigenschappen van zijn machtige persoonlijkheid domineert in de uitgevers- en theaterwereld van New York. Met zich deze opname te stellen blijkt Hanline te hoog te hebben gegrepen. Hij is er niet geheel in geslaagd den lezer een figuur voor te stellen, die hem door psychologische kwaliteiten, en daden overtuigt van genialiteit.

De Jason, met wien de lezer kennis maakt, voert op zijn kantoor niet veel uit — we hebben daarbij den indruk gekregen dat de auteur de techniek van het uitgeversvak maar oppervlakkig kent — maar hij blijkt een geducht drinkebroer te zijn en een slaaf van zijn passies.

Beter is de auteur waar hij verschillende interieurs beschrijft, die van bankiers en artisten, en het leven dat zich daar afspeelt. Daar ontwikkelen zich comedies en dramas, die werkelijk even treffen.

Maar het opvallendste aan den roman is de stijl. Hij is gebroken in korte heftige zinnen, waarbij geen gelegenheid is voor rustige verklaringen of bezinning; hij trilt van nervositeit. Door zijn stijl is de auteur er werkelijk in geslaagd het zenuwsloopende, jachtige tempo aan te geven, waarin zijn figuren, overprikkeld en rusteloos, door het leven razen. Ongewild waarschijnlijk, komt daarbij tevens uit, hoe deze levens, ingesteld op het uitsluitend verwerven van macht en geld, of het bevredigen van passies, in den grond eigenlijk ideaalloos zijn.

Als zoodanig is de roman de weergave van een bepaald tijdsbeeld, waarmee ervaren volwassenen kennis kunnen maken.

ETON (Robert) THE DIVIDING AIR. (304) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd., London - Bombay - Sydney.

Aan het gecompliceerd geheel van zuiver-menschelijke en technische motieven, waaruit een roman pleegt getrokken te worden, heeft Robert Eton — pseudoniem voor Laurence Meynell — een nieuw toegevoegd, — dat van de radio. Hetgeen nog niet zeggen wil dat hij ook een roman van een nieuw genre heeft geschreven. Het radio-motief heeft hem gediend als een nieuwe oorzaak van oude menschelijke emoties en hartstochten.

Een bekend dramaturg, die tevens aan een radio omroep is verbonden, bezoekt tijdens een vacantietour een afgelegen

dorp. Hij wordt zoo getroffen door het regelmatige en ongemeen vredige leven, dat hij daar meent waar te nemen, en de tegenstelling met het dol-haastige en rustelooze bestaan in de wereldstad, waar hij woont, valt hem zoo sterk op, dat hij meent nieuwe stof te hebben gevonden „to put it on the air". Hij neemt maatregelen een „broadcast" te laten plaats hebben vanuit het dorpje, waarin verschillende dorpelingen dan een verslag zullen geven van hun dagelijksch bestaan, zoodat de luisteraars een impressie kunnen krijgen van het simpele dorpsleven.

Maar dan blijkt dat in het dorpje de menschelijke hartstochten even fel en onbeheerscht kunnen woeden als in een groote stad. Haat en afgunst ontstaan tegen de uitverkorenen, die hun rol in den omroep zullen spelen. Juist in een dorpje, waar de menschen sterk op elkander zijn aangewezen, van elkander afhankelijk zijn, en met elkaar's omstandigheden bekend zijn, blijken deze passies heftig te werken en ruïneus in haar uitwerking te zijn.

Het beeld dat de schrijver geeft van de dorpsgemeenschap, zooals deze hevig bewogen deint door de radio-gebeurtenis, is goed en overtuigend tot uitdrukking gebracht. Hij is een scherpziend observeerder, die zijn personages, niet zoozeer beschrijft, maar hen door hun optreden den lezer leert kennen; zijn dorpsgemeenschap is een afgesloten geheel waarin bijna alle figuren den lezer scherp onderscheiden voor den geest komen te staan. De dramaturg zelf, ofschoon onbewust van de algemeene ruïne door hem veroorzaakt, ontkomt zijn deel in de tragische gebeurtenissen niet; zijn rol — de verhouding met de dochter van den squire, beheerscht en zonder sensualiteit door den auteur beschreven — is van min nobelen aard. Volwassenen.

BOEKENSCHOUW

WINKLER (P. E.) ZIELTOGEND EUROPA EN ONTWAKEND AZIË. (110) *f* 1.—. Dietsche Uitg. Mij. 's Hage.

De groote internationale vraagstukken, die zich thans in het Verre Oosten voor doen, worden in Winkler's brochure uitvoerig en gedocumenteerd behandeld. Besproken worden daarbij o.a. het rassenvraagstuk, de verhoudingen tusschen Europa en Azië, bijzonder Japan, de huidige en toekomstige situatie van Ned. Indië, enz. Het werkje geeft inderdaad inzicht in een belangrijk stuk contemporaine wereldgeschiedenis.

De Geesteskentering van onze dagen

door Dr. B. M. BOEREBACH

V

Iets over de philosophie en de moraal van het Nationaal-Socialisme

De diepere bronnen van het menschelijk leven, zoo zeggen de nationaal-socialistische wijsgeeren, liggen allen in den bodem van het irrationeele en Hitler vertolkte mede hunne opvattingen, toen hij er in Mein Kampf op wees, hoe alleen een hartstochtelijke wil, los van verstandelijke overwegingen en zonder eenige matiging, de beweegkracht der dingen kan zijn: „De groote veranderingen in de wereld", schrijft de Führer, „hebben als beweegkracht fanatieke , ja hysterische passie's, en niet de burgerlijke deugden van orde en kalmte".

Men moet durven en wagen, al is dan ook tot het welslagen een tucht noodig, welke de Staat den individuen, als hun meester, oplegt. Deze discipline is geen andere dan de krijgstucht uit de school van het leger.

„Het leger is voor ons de meest verheven school, waarin de mensch leert zwijgen en gehoorzamen. Niet het pacifisme maakt den waren vrede; het is de degen van een volk van meesters; welke degen de wereld op zijn beurt in dienst van een superieure cultuur stelt . . . . De hartstochtelijke drang naar zelfbehoud alleen brengt een volk de overwinning en doet als sneeuw voor de Maartzon wegsmelten, wat men de humanistische gedachte noemt: een mengeling van dwaasheid, lafheid en ijdele aanmatiging".

Den 18den April 1934 zeide de aan zijn theorieën ten offer gevallen Röhm tot een groep buitenlandsche journalisten, dat het huidige Duitschland slechts „diè krachten wil kennen, welke niet vallen onder de macht der rede: de krachten van de ziel en van het bloed."

Wat het Duitschland van Nietzsche, van Fichte, van Hegel en van Bernhardi in de vorige eeuw leerde, wat de Duitsche propaganda tijdens den wereldoorlog luid verkondde, het Nationaal-socialistisch Duitschland roept het nog luider uit:

„Duitschland is de altijd handelende geest in wording. Zijn bestemming kent geen andere grenzen dan zijn eeuwige wording. Die beweging is een doel op zich en de instabiliteit een der kenmerkende eigenschappen van de Duitsche natie." E. Geissler schreef in 1914: „Er is iets chaotisch in ons. Wij voelen ons meegevoerd door elementaire krachten, die trachten naar buiten uit te breken. Heel ons innerlijk wezen is nog in beroering. En dat zal het altijd zijn. Onze ontwikkeling heeft een ander doel, dan de definitieve eind-

streep, waartoe anderen zijn gekomen. De Beweging is onze levensreden."

Door zijn intuïtieve vermogens — welke vermogens hij anderen volken ontzegt — ondergaat de Duitscher de gewaarwording en de bewustwording der goddelijke beweegkrachten, die in de wereld werken. Hij draagt die krachten in zich rond en zij komen tot ontluiking in de groote werken, die het gepraedestineerde ras heeft voortgebracht. Want Duitschland is nog immer, als in Fichte's dagen, het „vaartuig Gods", dat een zending in de wereld heeft te vervullen. En alles, wat groot is in de wereld, kan dan ook tot een Germaanschen oorsprong teruggebracht worden.

De starre aanvaarding van het dogma der suprematie van het Duitsche ras bracht den wijsgeer Waltmann zelfs zóó ver, dat hij er in slaagde een Germaanschen stam in den naam van alle groote mannen der wereldgeschiedenis terug te vinden: de naam Giotto werd vervormd tot Jotte, die van Dante Allighieri tot Aigler, die van Vinci tot Wincke en zoo meer. Dr. J. L. Reimer wist in zijn werk Ein pangermanisches Deutschland (1905), dat met groote ernst in vele kringen ontvangen werd, den naam Jezus te identificeeren met dien van German of Hermann. En een Dr. Prenas d'Erlanger schreef dan ook in 1915, dat Duitschland, als „beeld van Christus", zich tot taak gesteld had, om in den „heiligen" oorlog, die begonnen was, „de menschheid te vervullen van de menschelijkheid Gods". Dr. Bergmann schreef aan het begin van den grooten oorlog „Ons volk heeft het recht zich op te werpen als den redder der wereld, voort te schrijden aan het hoofd der menschheid, haar immer voorwaarts te stuwen, zonder haar toe te staan om in de slaperigheid van haar maatschappelijk welzijn terug te vallen om haar tenslotte zoo zonder ophouden voort te drijven naar haar eeuwig einddoel." En een ander, ds. Lehmann: „De Germaansche ziel moèt heerschen en zàl heerschen over alle volkeren. Door haar zal de menschheid verlevendigd, veredeld en getroost worden, want Duitschland staat in het middelpunt der Goddelijke plannen, is het einddoel der Goddelijke plannen.

Duitschland en God (sic!) behooren bij elkaar. Duitschland maakt een deel uit van God. De Germaansche ziel is de ziel Gods."

En voor de verlossing der beklagenswaardige wereld bracht, in 1914, Duitschland zijn lijden, zooals Christus eenmaal der wereld Zijn verlossing had gebracht.

Er is dit verschil tusschen het Duitschland van de vooroorlogsjaren en dat van onze dagen, dat het toenmalige Duitschland de Nietzsche-aansche theorieën nog niet geheel tot de zijne durfde maken. Om daartoe te komen was het noodig, dat de totalitaire staat zijn greep deed naar de kerkelijke organisatie's en het primaatschap van het menschelijk verstand zonder meer vervallen verklaarde. In een toespraak van 11 September 1933 sprak een der Nazi-leiders, Dr. Haupt, het onomwonden uit: „Men verwijt ons naar het oerwoed terug te keeren. Zoo is het ook. Het oerwoud is het symbool van ons volk, dat uit de natuur, uit het woud voort-

komt. Ons volk heeft zijn oorsprong teruggevonden: het is weergekeerd tot zijn geboortegrond. Dit primitieve volk wil slechts meer de krachten van zijn natuur aanhooren . . . . Duitschland heeft den weg der westersche beschaving verlaten."

Toch is de oorlog met de zedelijke en economische ruïne, die hij na zich sleepte, noodig geweest om den weifelenden Duitschen geest uit het evenwicht te slaan. De oorlog was het — wij weten het — die niets minder dan de omkeering van de geestelijke en zedelijke waarden veroorzaakt had. En het jonge geslacht had de débâcle van het verleden bijgewoond en had het ideaal der ouderen begraven zien worden in een wereldramp. Verstandelijke en zedelijke waarden en het geestelijk evenwicht van een welbegrepen, harmonieus humanisme zagen zij nimmer als een onaantastbaar systeem en deze alle werden onder de aanfluiting van het laatste wereldgebeuren voor hen tot bakerpraatjes en museumpoppen. . . . .

Waar de cultus van den menschelijken geest dusdanig verzwakt was, stonden deze van ieder ideaal beroofde zielen open voor de nieuw-gepreekte en gekweekte tellurische krachten van ras, vaderland en heroïek. Iedere abstracte idee was voor de groote massa der jongeren onder den druk der omstandigheden en de na-oorlogs-depressie geworden tot een holle noot en de regeering, welke zich zonder meer door die in discrediet geraakte ideeën zou laten leiden, zou zich aanstonds het stempel van fossiel zien opgelegd. Vergeefs wendden de Katholieke philosofen hun invloed ten goede aan, vergeefs stuurde Karl Adam zijn waarschuwenden roep van het Wesen des Katholicismus tot zijn Protestantsche landgenooten.

De ideés-forces hadden onder de massa tè gretig om zich heen gegrepen. De ideeën vonden geen aanhang meer, als zij geen kracht beteekenen: het primaatschap van den menschelijken geest had bij te velen een eind genomen: de massa gaf zich grootendeels over aan haar impulsen en naar de mate, waarin de minachting voor het spiritueele groeide, brokkelde de menschelijke persoon af, terwijl het overlevend menschelijk individu zich aan handen en voeten gebonden, overgaf aan den totaal staat.

De geestes-evolutie, zooals wij die boven beschreven, vinden wij wel het meest expliciet neergelegd in de werken van Oswald Spengler en Keyserling en dan het duidelijkst bij den laatsten, waar de eerste, blijkbaar gedachtig aan de eeuwige wording, die aan Duitschlands geestesevolutie noodwendig inhaerent is, al te veel neiging vertoont om zijn theorieën van werk tot werk — soms zelfs ingrijpend — te herzien.

Keyserling erkent, dat de natie's — hij generaliseert hier zeker ten onrechte — eerlang niets anders meer zullen zijn dan gesloten systemen, waarin onder krankzinnigen druk de woeste krachten van natuur en bloed zullen

opbruisen. (Keyserling lanceert hier overigens geen nieuwe meening: Brunetière beweerde, ruim vijftig jaar geleden, reeds iets dergelijks).

In tegenstelling met zijn Duitsche nationaal-socialistische broeders, durft Keyserling persoonlijk de waarde van den in discrediet geraakte menschelijken geest niet te verloochenen. De massa verkondt overal haar geestelijk verval en juicht het toe en daarom heeft zij slechts recht op de leiders, die zij verdient. Geestelijke leiders te stellen te midden van een menigte, die den menschelijken geest godslasterlijk verloochent, heeft geen zin; godsdienstige leidslieden hebben geen vat meer op bruten, voor wie de hemel tot een onverzoenlijke ironie is geworden; fakkeldragers worden met voeten getreden door deze ziende blinden; deze zielen, waarin de kracht van de oer-instincten domineert, hebben behoefte aan leiders-volkstemmers; deze wilde horde heeft allereerst behoefte aan een karwats.

GRAF H. KEYSERLING

Wie die leiders dan moeten zijn? Ook dàt zegt ons Keyserling in zijn laatste werk: „De Wereldrevolutie". Het moeten vrije, hooghartige geesten zijn, weerspannig aan alle uitwendig gezag, even actief van geest als de volksmassa zich passief toont. Hun zending is subliem: deze leiders zien toe, hoe de menigte de bouwwerken van het verleden verwoest, maar op de bouwvallen zullen zìj, die den waren geest van het verleden als de soldaten van Gedeon onder een aarden pot verscholen houden, de oude stad in schooner vorm herbouwen. Zij, die alleen het privilege bezitten van in hun ziel de quintessens van alle menschelijke grootheid te dragen, zullen voor de wereld de leeken-verlossers zijn, zij het dan ook verlossers, die in plaats van hun grootheid te zoeken in het voorkomen van wandaden, hun roem liever stellen in het herstellen der aangerichte ruïnes.

Als godsdienst zullen zij de menschheid een neopaganisme bieden. Fichte zeide het reeds in 1807: „Een godsdienst als het Christendom moet verdwijnen" en de germaniseering van godsdienst en moraal begon, toen Nietzsche verkondde, dat „de christelijke liefde een teeken en een beginsel van verwording en verval beteekende", tevens bewerend, dat om tot „de ware grootheid" te komen, men niet alleen „den moed moet hebben te lijden" maar ook „de kracht om anderen lijden aan te doen", want „weer-

stand bieden aan den beangstigenden twijfel, die u overvalt, wanneer men een ander leed veroorzaakt, dàt is groot, daarin ligt de voorwaarde voor ware grootheid". En Nietzsche besluit met de apotheose van de oorlogsidee: „Gezegend zijn zij, die oorlog voeren, want men zal hen niet de kinderen van Javeh noemen, maar de kinderen van Odin, die grooter is dan Javeh!"

En de woorden van de nationaal-socialistische leiders en ook die van Hitler in *Mein Kampf* vormen hier een echo op, als deze laatste zegt: Als bewaarder der verhevenste vormen der menschheid heeft Duitschland een providentieele zending te vervullen, die van de menschheid te redden. Maar om dat te kunnen doen, moet het zijn vrijheid van handelen, van expansie en dus van verovering terugvinden. „Het recht tot expansie wordt een plicht voor een groot volk, wanneer het, bij gebrek aan bewegingsruimte, tot verlaging gedoemd schijnt, vooral wanneer het geen negervolk betreft, maar de Germaansche moeder van al wat levend is; wanneer het betreft het volk, waaraan de tegenwoordige wereld haar beschavingsvorm te danken heeft. Duitschland moet een wereldmacht zijn of het zal niet zijn."

Met andere woorden: dit devies prijkt op iedere regeeringsdaad en ligt op de lippen van iederen Nazi-leider: „De Duitsche Staat erkent geen anderen rechter van zijn daden dan zichzelven en kent geen andere plichten dan de plichten jegens zich-zelven."

En al heeft Oswald Spengler in zijn laatste werk „*Beslissende Jaren*" de leerstelling van *rassenzuiverheid* losgelaten voor die van *rassensterkte*, daarmee den Joden een plaats hergevend in het kader van het Duitsche rijk — voorwaar een zonderlinge geesteswending bij een der vaders van het nationaal-socialisme —, dan handhaaft hij toch onveranderd zijn wijsgeerige visie op het wereldgebeuren, als hij op Hegeliaansche manier concludeert:

„Wij beleven een groot tijdvak, het grootste van alle. De wereldoorlog is voor ons slechts een eerste bliksemstraal geweest, uitschietend tusschen de donkere wolken, welke, zwaar van noodlot, langs onze eeuw voorbijtrekken.

Strijd is het primordiale feit van het leven. Het is het leven zelf. De armzalige troep van wereldhervormers, die wij sinds Rousseau door de eeuwen hebben zien trekken en groote stapels papieren achter zich laten, is voorbij. Wij treden nu in het tijdvak der Caesars. . . . . .

„De tijd der wereldoorlogen is nauwelijks begonnen en zich voortzettend tot in de volgende eeuw, is zij de conditio sine qua non voor den overgang der staten van hun huidigen vorm tot dien van wereldbeheerscher. Wij leven tusschen twee tijden. Een nieuwe wereld, een wereld van Faust, wordt moeizaam geboren. De laffe veiligheid heeft afgedaan, het leven is in gevaar, het historisch leven herneemt zijn rechten . . . ."

„Het catastrophale is de normale aanblik van het groote historische keer-

punt, waarop wij aangekomen zijn. Daarom is het tijd alle illusie af te schudden. Wij moeten de dingen niet beoordeelen vanuit een gezichtspunt, dat het gezichtspunt ook der kikvorschen is; wij moeten niet weeklagen over de crisis, die de economische waarden van hun gezwollenheid tot de juiste proportie's heeft teruggebracht."

Spengler wil in één woord een eind gemaakt zien aan alle vormen van optimisme en idealisme, die een der meest verspreide vormen der lafhartigheid zijn.

* * *

Het Christendom wordt ook door het nationaal-socialisme verworpen als een doctrine, welke den mensch verminkt, waar zij de natuur aan banden legt en, zooals Keyserling zegt, afstompt ten nadeele van den geest, die mede deze afstomping ondergaat.

Immers, zoo zegt hij, „wendt het oog slechts naar Latium en Attica, waar de meest harmonieuze geslachten opgroeiden onder de gemeenschappelijke inwerking van geestelijke en tellurische krachten."

En zooals de Mythos van Rosenberg als één groote historische fout moet gekwalificeerd worden — en als zoodanig voor een ernstige bespreking niet in aanmerking kan komen —, begaat ook Keyserling hier een schromelijke vergissing. Immers vaderlandsliefde in haar engsten vorm, racisme en andere tellurische krachten, ontloken en bloeiden in de VIIe en VIe eeuw te Athene, toen er nog geen sprake was van litteraire en artistieke monumenten, terwijl, toen de geestelijke waarden haar vollen bloei beleefden, de tellurische krachten dermate ineenzonken, dat onder een Demosthenes de helft van de Atheensche bevolking sympathiseerde met Philips van Macedonië. En in 't Romeinsche Rijk vertoont zich hetzelfde verschijnsel in wellicht nog sterker mate. Nergens, in welk tijdvak van het heidendom ook, ontmoet men het veelgeprezen evenwicht, dat Keyserlings optimisme ons voor oogen toovert.

En als deze wijsgeer in alle oprechtheid een heropbloei van het katholicisme in Frankrijk constateert, een heropbloei, waaraan wij dien in Spanje, in Oostenrijk en in Italië zouden kunnen toevoegen, dan zoekt hij naar een verklaring, maar hij zal het ons niet euvel duiden, wanneer wij zijn gevonden uitleg sceptisch tegenover staan, hoewel het directe effect voor de Katholieke Kerk in zijn verklaring gevrijwaard blijft: Die terugkeer tot den schoot der Kerk is slechts uiterlijkheid: geheel die universitaire en arbeidersjeugd komt alleen tot de Kerk terug, omdat zij in haar de behoedster ziet van het oude Romeinsche fascisme; achter de witte, roode, violette of zwarte togen voelen de jonge zoekenden consuls, pretoren en tribunen, waarvan zij met trots de legioenen zullen vormen.

Keyserling vergist zich hier een keer te meer. Wanneer deze jongeren en zoovele anderen hun sympathie aan de Katholieke Kerk schenken is het, omdat zij in haar vereenigd vinden: een kader van orde en van vrede; een

doctrine, gebaseerd op het respect voor den menschelijken persoon, op zachtheid en liefde; een universalisme, dat, met eerbiediging van het onvervangbare en eenige, dat iedere volksaard biedt, streeft naar één groote harmonie en niet naar uniformiseering. Waar op dit oogenblik op drie kwart van de scholen van Europa, onder welk etiket dan ook, openlijk of in het verborgene, de ondergang van de humanistische gedachte geleerd wordt; waar op al die plaatsen het lot van den menschelijken persoon wordt onderworpen aan de eischen, welke groep of massa stellen; waar de onafhankelijkheid van den menschelijken persoon wordt gebroken in de groep en deze vrijgelaten wordt uit te werpen, wat haar mishaagt en desnoods andere groepen met geweld te onderwerpen, begrijpen deze velen, dat er geen vrede, geen verdraagzaamheid, en a fortiori geen charitas en liefde, dus geen waarachtig menschelijk leven mogelijk is buiten den eerbied voor den menschelijken persoon en zien zij slechts één behoedster meer van dezen eerbied, (die is: het Humanisme): de Katholieke Kerk.

(In een volgend artikel zullen wij een ontleding geven van het pas-verschenen magistrale werk van: Père Gillet: Culture latine et ordre social. Flammarion, Paris, 1935.)

BOEKENSCHOUW

LEOPOLD (J. H.) VERZAMELDE VERZEN. (368) *f* 3.90 en *f* 4.90. Brusse, Rotterdam, 1935.

Dr. P. N. van Eyck heeft met piëteitvolle hand de poëtische nalatenschap van Leopold, de vroeger reeds uitgegevene en de nog niet gepubliceerde, geordend en gerangschikt tot een statigen bundel: Verzamelde verzen. Leopold is een dichter die niet gemakkelijk te benaderen is. Om met èen slag voor hem gewonnen te worden heeft men slechts het prachtige „Oinou hena Stalagmon" te lezen. De samensteller van dezen bundel geeft aan het eind een uitvoerige „Toelichting", waarin hij rekenschap geeft van de wijze waarop hij te werk ging.

PAS (W. M. van de) UIT DE DUISTERNIS TOT HET LICHT. (De Nederlandsche Missiegeschiedenis) No. 80 der „Opvoedkundige Brochurenreeks". R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Bovengenoemd boekje wil 't geschiedenisonderwijs op de lagere school behulpzaam zijn. 't Is geen boekje voor de kinderen zelf: maar voor de onderwijzers om de stof voor te bereiden, die zij in de klas willen behandelen. Naar ons oordeel is de schrijver verder geslaagd als zijn eigen opzet was. Niet alleen voor den onderwijzer, maar voor elke ontwikkelde Katholiek is 't 'n boekje waarmee hij niet slechts zijn kennis verrijken, maar vooral ook zijn liefde tot de Kerk vermeerderen kan. W. M. van de Pas geeft 'n overzicht over de eerste acht eeuwen van de Kerk in de Nederlanden, dat ondanks zijn beknoptheid uiterst helder en bovenal geheel en al levend is.

Rose Macaulay

door JOS. PANHUYSEN.

Rose Macaulay is een Engelsche schrijfster, zooals Chesterton een typisch Engelsche schrijver is; zij kunnen over problemen en zaken schrijven, die universeeler beteekenis bezitten, maar een Franschman bijvoorbeeld zou geen boek hebben kunnen schrijven, dat beduidend gelijkt op „Orthodoxy" of op „Potterism". Het is hierom waarschijnlijk, dat beider werken, die toch lang niet gemakkelijk zijn, bizonder veel gelezen worden in het Vereenigde Koninkrijk en daarbuiten. Boeken van Rose Macaulay en van Chesterton vindt men in welhaast iedere goedkoope serie, op allerlei soorten papier, in allerlei banden. Ze houden zich beiden vooral met hun eigen tijd bezig, zij bezitten een groote onbevangenheid van blik, die telkens het doorgaans gemedene, namelijk het klaarblijkelijke, ontdekt en zij toonen dit klaarblijkelijke in hun werk met een onmiskenbaar effectbejag. Chesterton heeft ooit gezegd dat hij nooit de paradox gebruikt om de paradox, dat doet hij dan ook niet, maar hij gebruikt ze wel om indruk te maken. Rose Macaulay doet dat eveneens. Het is als een goocheltoer. Een paar gebaren, een geruststellend woord, een oogenblik stilte en het konijntje komt te voorschijn uit de witte manchet. Het is een heel gewoon konijntje, wit, met roode oogen, het snuffelt met den neus, er is totaal geen reden om zich te verwonderen, men weet immers wat konijntjes zijn en hoe ze er uit zien. De goochelaar leunt een beetje achterover en neemt gemoedelijk het daverend applaus in ontvangst.

Hij is de man die de geheimen kent en zoo iemand is nederig en trotsch tegelijkertijd en een beetje wat men al te gemakkelijk cynisch pleegt te noemen. Ik kan me best voorstellen, dat er politici zijn die Chesterton cynisch vinden en dat deze een soortgelijke meening heeft over Rose Macaulay. Want er is op Rose Macaulay nogal wat aan te merken en de meeste van haar lezers, die ook het werk van den grooten Engelschen apologeet kennen, zullen meenen dat er weinig menschen zoozeer van elkaar verschillen als deze twee. Het is ongetwijfeld waar, dat hun meeningen in zeer belangrijke, in de belangrijkste dingen, geheel uiteenloopen, maar al kunnen de meeningen van een persoon voor dezen van het hoogste belang zijn, zij maken dezen persoon niet uit, althans niet geheel. Rose Macaulay, evenals Chesterton, vertegenwoordigt wat men geneigd zou zijn een overbeschaving te noemen, beiden zijn boekenwurmen, die zich in zekeren zin verzetten tegen het boek; de vitaliteit van Chesterton wordt door dezen vaak te hevig verkondigd om zich niet voor een gedeelte als verlangen te verraden, de levensafkeer in Rose Macaulay wordt ook weer te nadrukkelijk vastgesteld om zich niet eeniger-

mate als levenslust te doen kennen. En als gewoonlijk het geval is lijken beiden een weinig op de menschen, die ze het meest bestrijden. Men kan in „Orthodoxy" en tal van andere boeken van Chesterton lezen over de afschuwelijkheid, de gedrochtelijkheid, de maanziekte van de menschen, die alleen maar denken, maar zijn veel dezer boeken zelf niet een voortdurend doorratelen van den geest? Ik wil hiermede niet zeggen, dat Chesterton zulk een wanstaltig denkwezen zou zijn, maar slechts trachten aan te toonen, dat hij het gevaar van de overheersching van het intellect aan den lijve heeft gevoeld. Rose Macaulay in het eerste boek, dat haar een grootere bekendheid verwierf, in „Potterism", trekt ten strijde tegen de eenzijdigen, de vertroebelaars der waarheid, de journalisten, die schrijven over onderwerpen, waar ze eigenlijk niets van weten, de menschen die naar bijkomstigheden oordeelen en zich meer laten leiden door het gevoel dan het verstand, hun gemis aan wezenlijke kennis overschreeuwend door rhetoriek of invectieven of effectbejag, maar datzelfde „Potterism" is vol van effectbejag en herhaaldelijk wordt er in geoordeeld naar bijkomstigheden, bizonder wat den godsdienst betreft, die gewoonlijk wordt bespot om de gedragingen van menschen, die niet wezenlijk godsdienstig zijn. Reeds in een vroeger boek „The Making of a Bigot" bleek dat, maar bigotterie en ware vroomheid verschillen eenigszins, Rose Macaulay is knap genoeg om dat in te zien, maar toch laat ze zich telkens weer verleiden tot een goedkoope satire op dit punt.

„Potterism" is dunkt mij een zeer bizonder boek voor wie Rose Macaulay wil kennen, omdat het, evenals „Orthodoxy" voor Chesterton, een sleutelboek is. Op een enkele uitzondering na is hier het wezenlijke van alle werk van Rose Macaulay reeds te vinden. Het is een geromantiseerde levensbeschouwing, een levensbeschouwing zonder oplossing echter.

Het eigentijdsche verblindt deze schrijfster evenmin als haar katholieken landgenoot, die wel een oplossing vond, zij verzet zich evenzeer tegen de verkondiging van den eeuwigen vooruitgang van den geboren optimist Wells. De nieuwe tijd, het moderne meisje, het moderne theater, de nieuwe economie, en politiek en de duizend en een nieuwe gelooven, waaronder bijvoorbeeld het spiritisme, zijn natuurlijk in bepaalde eigenaardigheden van hun verschijningsvorm wel nieuw te noemen, maar in wezen zijn ze oud en verandert de mensch niet of nauwelijks; „on the whole we are not intelligent, no, no, no, not intelligent" is nu als alle eeuwen door, voor een groot gedeelte van het menschelijk geslacht waar; de waarheid wordt zelden op het ondermaansche om zichzelve gezocht, het gevoel vertroebelt en vooral de begeerte. Heiligen, artisten en de lieden der wetenschap die de wetenschap meer beminnen dan de somtijds eraan verbonden gunstige sociale positie, zijn nog altijd zeldzaam, de

succesvolle journalisten, de „potterites" weten hoe weinig het publiek van de waarheid gediend is, de „unsentimental precisians in thought" hebben inderdaad op „this confused, inaccurate planet no fit habitation".

De held van „Potterism" Gideon wordt in Rusland vermoord door een onvermoede, maar ten slotte toch ook weer niet zoo verrassende samenwerking van Witten en Rooden, van Czaristen en Bolsjewisten. Het leven der menschen wordt niet beheerscht door het verstand, het wordt beheerscht door bezitswellust, eerzucht en de onberedeneerde liefde tusschen de sexen, de „life-force" is sterker doorgaans dan het intellect. Van alle sentimentaliteiten die een schrijfster als Leila Yorke in haar gevoelscocktail dooreenmengt is echter de ergste de sentimentaliteit van het hoogere. Ook in Nederland kennen we dezen afkeer van het „hoogere" of het „diepere"; „Forum" staat daar immers vol van, maar zelfs al zondigt ook Rose Macaulay hierin herhaaldelijk tegen den goeden smaak, haar afkeer, hoe Engelsch en hoe beperkt ook, is toch een weinig anders dan de Hollandsche. Engelschen hebben tegenwoordig even goed als Hollanders een soort misprijzen voor eigen land, hetgeen altijd een uiting is van nationaliteitsgevoel maar zij zijn doorgaans niet zoo egoistisch, zij vergelijken Engeland bijvoorbeeld met Frankrijk, Hollanders vergelijken doorgaans hun land met zichzelf, als zijnde cosmopolieten. Rose Macaulay vindt haar eigen lotgevallen klaarblijkelijk niet zoo bizonder interessant om tot zichzelf en haar bestaan alles te herleiden, haar werk is daarom veel objectiever en daarom waardeert ze, ondanks alle satire, veel meer dan bij onze satiristen gebruikelijk is. Bovendien is haar kennis van de wereld en de verschillende groepen van menschen die haar bevolken een weinig grooter dan van de leeraren, die in ons geleerd vaderland op onvermakelijke, gehuurde kamers hun onvermakelijk leven leiden. Zij is daarom waarschijnlijk wijzer dan bijvoorbeeld Dr. Dumay. Deze moet denkelijk nog veel veranderen voor hij zoo ver is als Mr. Thinkwell die vond dat, in Orpan-Island, als trouwens overal elders, arbeiders een interessant en intelligent gezelschap zijn. Dr. Dumay is evenmin, dunkt me, in staat zich een redelijk idee te verwerven van een bedienaar van den godsdienst, die niet zwelgt in de rhetoriek, waartoe zijn vak hem inderdaad gemakkelijk verleiden kan, en die zich ook geen illusies maakt over de resultaten van den godsdienst op de zoogenaamde geloovigen, maar desniettemin goed werk doet, zij het, zonder twijfel, op bescheiden wijze. Hij zou nooit een hoofdstuk hebben kunnen schrijven als „Giving advice" in „Potterism".

Rose Macaulay is minstens even a-religieus als Dr. Dumay, maar zij waardeert het wantrouwen van den geloovige in de menschheid. Zij is zulk een knappe schrijfster, zij is in veel dingen

zoo werkelijk onbevooroordeeld en onbevangen, dat het heelemaal niet verwonderlijk is dat iets van haar werk overeenkomst toont met de leer der door haar zoo vaak bespotte Katholieke Kerk, die ze, daarvan ben ik overtuigd, nauwelijks kent. Want de leer dezer Kerk onderscheidt zich van de meeste andere zoogenaamde moderner leeren, omdat ze voor een groot gedeelte wantrouwend is, ze weet van de erfzonde en van de verduistering des verstands en wat zijn „Potterism", „Dangerous Ages", „Mystery at Geneve", „Orphan Island", „Told By an Idiot", „Keeping up of Appearances", „Crewe Train", „Staying with Relations", anders dan een in al zijn schakeeringen betrekkelijk eentoonige illustratie van de geneigdheid des menschen tot het kwade en de vertroebeling des geestes, die het gevolg daarvan is. Inderdaad Rose Macaulay is wat een satiriste doorgaans zijn zal, een moraliste, en Dr. Dumay is hoogstens een mislukt moralist. Rose Macalay veracht het zoogenaamde „hoogere" om het wezenlijk hoogere, waaraan ze twijfelt, maar met spijt, Dr. Dumay gelooft niet aan dit wezenlijk hoogere en dat doet hij, zou men geneigd zijn te zeggen, met genoegen. Hij denkt te zeer aan de onvermakelijkheid van het leeraarsbestaan en Rose Macaulay denkt ook wel eens aan de onvermakelijkheid van het bestaan van het menschdom, hoewel het niet in mijn bedoeling ligt haar de vreeselijke beschuldiging humanitair te zijn te willen toevoegen, want dat is ze zeer zeker niet.

Ze ziet echter veel sterker dan Dr. Dumay de ontoereikendheid van de zoogenaamde beschaving, waarschijnlijk om de eenvoudige reden, dat ze beschaafder is. Deze beschaving behoedt den mensch noch voor de onwaarheid noch voor dwaze verkeerde daden, terwijl ze de mogelijkheid van een betrekkelijk aardsch geluk aanmerkelijk minder maakt, zij vermindert de levenskracht en de levenswaarde. Dit komt omdat zij in haar te sterke gekunsteldheid geen voortbouwing meer is op het natuurlijke maar zeer vaak een loochening daarvan. Dit ontgaat Rose Macaulay allerminst. Zij vertoont in haar werk overeenkomsten met D. H. Lawrence, evenals trouwens Chesterton in het zijne. Deze overeenkomsten vallen niet dadelijk op, omdat D. H. Lawrence een artist was en Chesterton en Rose Macaulay, ook al schrijven ze romans, maar in geringe mate. Desniettemin zijn ze er. Ergens in „Orphan Island" karakteriseert Rosamond Thinkwell de huidige samenleving in weinig woorden, eigenlijk maar in een enkel, zij zegt: „talk and talk and talk". D. H. Lawrence droeg Rose Macaulay, het type van de overbeschaafde vrouw, dat hij zoo verafschuwde en misschien ook Chesterton, waarschijnlijk een heiligen haat toe, omdat het leven voor hen al te zeer een „talk and talk and talk" was geworden. Men kan zich moeilijk, geloof ik, een onvermoeider prater voorstellen dan Chesterton. En toch verzet zich deze prater tegen het eeuwige

praten, dat gevoelens, gedachten, levensverschijnselen onder woorden en al te vaak looze woorden bedelft. Rose Macaulay doet dat eveneens. In tal van haar figuren in de Leila Yorke van „Potterism" in de Evelyn Gresham uit „Crewe Train", in de verschillende psycho-analytici, geleerde of leek, in de spiritisten of helderzienden, toont ze hoe iedere levenswerkelijkheid in het woord zijn wezen verliest niet alleen, maar ook een goed deel van zijn waarde. Zij is zich bijna evengoed als D. H. Lawrence bewust, dat dit een onnatuur is en daarom interesseeren haar zoozeer die enkele menschen, die aan deze onnatuur weten te ontsnappen. Haar latere boeken „Orphan Island", „Told By an Idiot", „Keeping up of Appearances" en vooral „Crewe Train" geven meerdere voorbeelden daarvan, maar ook in „Potterism" vinden we reeds een aanduiding. Reeds daar maakt ze een aanvang met haar studie van de vulgariteit bij de stiefmoeder van den predikant Laurence Yuke, Chloe. Het zijn menschen als deze Chloe, als Mrs Adelaide Smith Carter uit „Orphan Island", als Rosalind uit „Dangerous Ages", als Mrs Arthur uit „Keeping up of Appearances", voor wie het leven nog genietelijk is, zij weten wat ze willen, en ze weten hoe ze dat kunnen verkrijgen, ze ontzien daarvoor niets en niemand, en toch kan men ze ook weer niet beschuldigen van gebrek aan werkelijke belangstelling in hun naaste. Bij een Hollandsche satirist plegen de vulgairen weerzinwekkend en walgelijk te worden, bij Rose Macaulay worden ze in niet geringe mate sympathiek, en buitengewoon onderhoudend. Rose Macaulay benijdt deze vulgairen, maar zij is te rechtschapen en te eerlijk om dat op hen te wreken. Maar er is nog een ander en zelfs belangrijker soort menschen dan de vulgairen, op wie beschaving geen vat heeft, ook al kunnen ze onder de gevolgen dezer beschaving ernstig lijden. Het zijn de menschen die op zulk een romantische wijze verheerlijkt worden door D. H. Lawrence, een goed gedeelte van wat Chesterton de gewone man pleegt te noemen hoort onder hen, het zijn zij, die men als de natuurlijken zou kunnen kenschetsen, eenigermate worden ze reeds vertegenwoordigd door Clare Potter in „Potterism", maar uitvoeriger behandeld vindt men ze in „Orphan Island", „Told by an Idiot" en „Crewe Train". Wat een verhaal zou D. H. Lawrence niet hebben gemaakt van Una Garden uit „Told by an Idiot", de predikantsdochter, die met een boer trouwt. Bij Rose Macaulay wordt dit geval veel meer in de juiste verhouding gezien, maar hoe zeer is deze schrijfster er toch ook van overtuigd dat een leven als Una leidt het wezenlijker leven is. Una Garden ontsnapt aan de „talk and talk and talk", maar Denham Dobie uit „Crewe Train" kan dit niet en daarom werd dit boek een van de meest tragische van Rose Macaulay. De „talk and talk and talk" samenleving is sterker geworden dan de natuur en Denham Dobie verliest. „Crewe Train" toont misschien het sterkste van alle

boeken van Rose Macaulay de groote verwarring waarop de Engelsche overbeschaving uitgekomen is. In het motto dat de schrijfster voor dit boek koos wordt deze verwarring in een kinderrijm gekarakteriseerd.

Oh Mr. Porter, whatever shall I do?
I want to go to Birmingham, but they've sent me on to Crewe.

Crewe, zooals men weet, is een kruispunt van vele spoorlijnen, en het is wel zeer duidelijk, dat niet alleen Denham Dobie, maar ook de eindelooze praters en tevens Rose Macaulay en velen met haar op een kruispunt uitgekomen zijn.

Het is geen wonder dat al haar romans evenzeer als de romans van Chesterton in beeldend vermogen te kort schieten, dat zij bijna steeds commentaren blijven op het leven en zelden werkelijk verbeeldingen van het leven worden, beide hebben een afkeer van oppervlakkig generaliseeren, maar om een figuur weer te geven is hun gewone middel te vaak generalisatie; in „Potterism" wordt Oliver Hobart gekenschetst als „a second-rate chap running a third-rate paper", een dergelijke kenschetsing is typisch voor Rose Macaulay, het is de kenschetsing van iemand, die commenteert, niet van iemand die kunstwerken schept. Natuurlijk moet men voorzichtig zijn met het werk van deze schrijfster; voor jonge menschen is het gevaarlijk, maar oudere, die in haar cynisme de teleurstelling en de spijt en in haar bespottingen van het godsdienstige de oppervlakkigheid en eenzijdigheid weten te onderscheiden, zullen het vaak met vrucht lezen.

BOEKEN SCHOUW

CLAUS (Dr. L. F.) ALS BEDOEIëN ONDER BEDOEÏEN. Vertaling van D. J. Sandbergen. (187) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Pauw. Culemborg.

Als schrijver over Arabië neemt Dr. Claus een aparte plaats in. Hij schreef n.l. geen reisverhaal; zijn opzet was, toen hij onder de Bedoeïenn ging leven, enkele rastypen in zielkundig opzicht naar zuiver psychologische methoden op eigen levensterrein te onderzoeken. Daartoe heeft hij geruimen tijd, als een echte Bedoeïen, — hij ging zelfs tot den Islam over — deel genomen aan het meer intieme leven der nomaden. Het resultaat is dan ook een vrijdiepgaande studie geworden over leven en mentaliteit der Bedoeïen; belangwekkend voor degenen, die hierin belang stellen.

Wijl volkenkundige boeken nog al eens door jongelui gelezen plegen te worden, willen we nog uitdrukkelijk waarschuwen dat dit werk geen jeugdboek is: de begrippen over de moraliteit bij de Bedoeïnen worden uitvoerig besproken; die begrippen hebben met de christelijke niets gemeen.

Goed uitgevoerde foto-reproductie verduidelijken den tekst.

I. In het Juni-nummer van Boekenschouw schreef ik een artikel over „Vormcultus of Barbarisme", waarin ik het Duitsch van sommige philosofen een soort „Esperanto" noemde. Meerdere brieven die ik ontving, plus onderstaand protest bewezen mij dat ik, argeloos, Esperanto en zijn beoefenaars te na ben getreden. Het protest in „Nederlanda Katoliko" (Juli 1935) luidt als volgt:

BARBARISME IN BOEKENSCHOUW

„Boekenschouw van 15-6-'35 geeft een aardige staal van „geleerde" onwetendheid. J. v. H. schrijft een artikel „Vormcultus of Barbarisme", waarin hij het heeft over „taalkundige verschrikkingen".

Als hij in zijn betoog het „Duitsche taalcanibalisme", waarin „haast elk woord een aparte beteekenis heeft, die de schrijver te voren heeft bepaald", gelijk stelt met Esperanto, dan konstateren we dat J. v. H. aan het woord Esperanto een betekenis geeft, door de schrijver te voren bepaald. Die betekenis is echter niet in overeenstemming met de werkelijkheid van Esperanto als taalsysteem.

Wij protesteren met klem tegen de manier, waarop in een gezaghebbend tijdschrift een kultuurdrager en -overdrager als Esperanto wordt mishandeld en miskend.

Als J. v. H. zich onthouden had om het woord Esperanto een aparte betekenis te „hineininterpretieren", had de wetenschappelijkheid van zijn artikel er zeer zeker mee gewonnen.

Ook barbaarsheden t.o.v. Esperanto behoren in Nederland niet thuis."

P. M. B.

Ik kan mij voorstellen dat een vurig Esperantist ter verdediging van wat hem dierbaar is, onmiddellijk zich te weer stelt. Ik meen echter niets onbillijks over Esperanto gezegd te hebben. P. M. B. neemt mij kwalijk dat ik Esperanto een taal noem — daar komt het protest op neer —, waarin men tevoren afspreekt aan bepaalde woorden en vormen een aparte beteekenis toe te kennen. Nu meen ik inderdaad in mijn „geleerde" onwetendheid dat dit het wezenskenmerk van alle kunstmatige talen is. Men spreekt af voor dit begrip, dit bepaalde woord, dezen bepaalden vorm te gebruiken. Dit staat iedereen vrij en Dr. Zamenhof heeft dit gedaan met veel succes. Maar wanneer een philosoof in de eigen landstaal ongeveer ditzelfde procédé gaat toepassen en bepaalt: aan dit woord verbind ik dit begrip, dan kan dit, wanneer dit zonder beperking wordt doorgevoerd, ruïneus voor een taal worden.

Wanneer ik zulk een taal een soort „philosofen-Esperanto" noem kan er iets minachtends in deze uitdrukking liggen. Ik wil dan ook graag bekennen dat Esperanto, hoewel ik erken dat het zeer nuttig zeer practisch, misschien onmisbaar is, voor mijn smaak iets horribels is.

J. v. H.

II. De „Baseler Nachrichten", die ook in Duitschland zeer verspreid waren, zijn aldaar onlangs verboden. Als weerwraak hebben nu de Zwitsers ook de Duitsche bladen „Der Allemane" en „Der Sturmer", alsmede de uitgave van het blad „Reichsdeutsche", het orgaan der Duitschers te Zürich verboden.

III. Het „World Press News" gaf onlangs de cijfers der dagelijksche uitgaven van de voornaamste Londensche couranten:

Daily Herald	2.020.000	exemplaren
Daily Express	1.800.000	„
Daily Mail	1.780.000	„
News Chronicle	1.360.000	„
Daily Mirror	1.070.000	„
Daily Sketch	1.020.000	„
Daily Telegraph	400.000	„
The Times	180.000	„
The Morning Post	130.000	„

De Londensche persen leveren dus elken morgen 9.760.000 couranten, de kleinere bladen niet eens meegerekend.

BOEKENSCHOUW

TAMBS (Erling) DE KRUISTOCHT VAN DE „TEDDY". (256) Uit het Engelsch vertaald door A. Snoek. Literbo, Bloemendaal.

In een slank jacht over de groote oceanen te zeilen heeft zijn bekoring, maar ook zijn gevaren. De schrijver van dit verslag van een avontuurlijke tocht maakte een huwelijksreisje van ruim vier jaren met de „Teddy" waarbij zijn vrouw als „stuurman" en zijn tijdens de reis geboren zoontje als „knecht" fungeerden. Een scheepsramp maakt een einde aan de prachtige vaart van de „Teddy" en zijn eigenaar betreurt het verlies van zijn schip als was het zijn besten vriend. En dat verwondert ons niets, want er staan in dit boek beschrijvingen van verre landen en volken, die menigeen zullen doen watertanden naar zulk een tocht op de zilte wateren.

DIEPENHORST (Prof. Mr. G. A.) HET NATIONAAL-SOCIALISME. (118) *f* 1.75. —. H. Kok, Kampen.

Het is hoofdzakelijk het Duitsche nationaal-socialisme dat door Prof. Diepenhorst in zijn knappe, critische studie besproken wordt, en dan meer in het bijzonder het economisch wezen daarvan, al blijft ook het Nederlandsche nat-socialisme niet geheel onbesproken, en blijven ook meer algemeene beschouwingen niet achterwege. Achtereenvolgens worden behandeld de opkomst van het nat.-socialistische gedachtensfeer en tenslotte het economisch bedoelen.

De schrijver weet het goede in het nat.-socialisme te waardeeren, maar beslissend blijft toch de principiëele grief, — dat de anti-christelijke huldiging van de totalen staat hem in onverzoenlijke botsing brengt met het nat.-socialisme. Ook met het Nederlandsche, al moet toegegeven worden dat dit in zijn uitingen een gematigder toon laat hooren dan in het Duitsche nat.-socialsme overheerschend is. Nu nog althans.

Het boekje is vooral van beteekenis daar de auteur aantoont dat het nationaal-socialistische beginsel zelf de werking bederft van verscheidene door haar gestichte instituten.

Ook wordt nog een rake critiek geleverd op de geloofsvervolging.

Prof. Diepenhorst heeft in dit werkje scherpzinnige beschouwingen gepubliceerd, die de kennisname overwaard zijn. Een enkele keer werkt een bepaald leelijke woordvorming als „onlosmakelijke eenheid" storend op de lezing.

FEDERER (Heinrich) BERGEN EN MENSCHEN. Vert. door J. de Boer. (560). *f* 3.90 en *f* 4.90. De Pauw. Culemborg, 1935.

De Culemborgsche Uitgeverij „De Pauw" heeft het gewaagd den forschen, reeds een twintig jaar geleden verschenen roman van Heinrich Federer in vertaling te publiceeren. Federer's eigenlijke kracht ligt niet in zijn grootere werken, maar in zijn kortere verhalen. Toch is ook hier een verteller van talent aan het woord. Een verteller blijft Federer; hij is gewoonlijk, ook in zijn romans, het best wanneer hij volkstafreelen beschrijft of gebeurtenissen die binnen zijn levenservaring vallen. Daarbuiten gevoelt men te zeer dat hij construeert; het mist dat levensechte aanschouwen dat zijn volksscènes kenmerkt. In „Bergen en Menschen" stelt hij zich tot taak den gezonden, vitalen invloed der bergen op den mensch te beschrijven. Men voelt wat veel de „taak" erin. Een ingenieur, die vòor een spoorwegaanleg in de bergen moet wonen, herkent hier in den jongen die hem behulpzaam is, zijn eigen zoon, de vrucht eener jeugdlichtzinnigheid. Hij roept zijn van hem vervreemde vrouw tot zich en samen, in liefde hereenigd, herstellen zij het vroeger gepleegde onrecht. Een goede, zeer leesbare roman, wat breed van opzet en wat „geconstrueerd"; het Zwitsersche volksleven geeft er kleur en achtergrond aan. Een boek voor volwassen lezers.

HALPER (Albert) DE FABRIEK. Vert. door J. Feitsma. (252) *f* 2.75 en *f* 3.50. De Steenuil, Amsterdam, 1935.

Romans over menschengroepen, of het nu een fabriek, een stad, een leger, een partij of wat ook is, lijden gewoonlijk aan het euvel dat de aandacht voor het individu te zwak is en de menschen te veel in groep beschreven worden. Dit boek van den jongen Americaanschen schrijver Halper lijdt daar niet aan. Als groepsroman is hij een der bestgeslaagde die ik ooit las. Leven en rythme der fabriek heeft hij op bewonderenswaardige wijze in zijn boek gevangen: het is zeer levendig en vlot geschreven en allen die in den roman optreden zijn individueele menschen met zeer eigen contouren. Als compositie is het boek voorbeeldig van structuur. De afzonderlijke figuren staan levend en lijfelijk voor ons; ze zijn wellicht zelfs wat te scherp omlijnd en markant geteekend, waardoor ze aan natuurlijkheid en waarheid iets verliezen en oppervlakkig zouden kunnen lijken. Alles bij elkaar een goed en kunstig geschreven boek, dat echter in zijn Amerikaansche openhartigheid nog al voorbehoud vraagt en hoogstens voor volwassenen geschikt is.

RHYS (Jean) MELODIE IN MINEUR. Vert. door Ed. de Neve. (204) *f* 2.10 en *f* 2.75. De Steenuil, Amsterdam.

„Voyage in the Dark" is de titel van dezen roman in het oorspronkelijke. De schrijfster die het pseudoniem Jean Rhys heeft gekozen, is bij Joyce en Virginia Wolf school gegaan. De roman is geschreven vanuit het bewustzijnsveld van de hoofdpersoon: haar indrukken, herinneringen en gevoelens glijden filmsgewijze aan den lezer voorbij. Deze hoofdpersoon is een revuegirl die zich laat mainteneeren, inderdaad een reis in het duister. De intuitieve helderheid, waarmede dit boekje geschreven is, geeft het een eigenaardige spanning. Het heeft iets somnambulistisch: de onlogisch verbonden bewustzijnstoestanden zijn geschreven met een klare onmiddellijkheid zoodat de illusie ongebroken voortduurt. Het leven dezer revue-girl is op zelf volkomen

onbelangrijk, doch de schrijfster weet van de eerste tot de laatste bladzijde het interesse ervoor levendig te houden. De uitgave is wat slordig. Het boek is lang niet voor iedereen, doch eischt voorbehoud.

WALLING (R. A. J.) MOORD OP BEVEL. (204) *f* 1.90 en *f* 2.50. Nederl. vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam, 1935.

Een spannend speurdersverhaal. Alleen de titel is voor mij onbegrijpelijk en 't aantal gewone geheimzinnigheden (testamenten, geheim ouderschap en zo) is wat er groot. Maar voor den gewonen lezer hindert dat niet en de habitué verheugt zich over de oude kennissen. Voor volwassenen.

WIJCK MASON (Van) DE VERGISSING VAN RECHTER MACKAYE. (203) *f* 1.90 en *f* 2.50. Uit het Amerikaansch door J. Feitsma. „De Steenuil" Amsterdam, 1935.

De schrijver van dit misdadigersverhaal overdrijft een beetje: er gebeuren te veel moorden en 't aantal fatsoenlijke mensen lijkt te klein om de misdadigers nog de baas te worden. Op het einde komt dat natuurlijk terecht, maar de spanning wordt toch wat geforceerd ten koste van de waarschijnlijkheid. Wie echter houdt van 't bloederige en 't geweldige, vindt hier zijn gading. Voor volwassenen.

GERVAIS (A.) AESCULAAP IN CHINA. Vert. door N. Brunt. (315) *f* 1.90. Boucher, Den Haag.

De Fransche geneesheer A. Gervais heeft eenige jaren in West-China doorgebracht en zijn herinneringen aan dit verblijf onder bovenstaande titel uitgegeven. Het boekje is echt, reëel in den goeden zin, intelligent en onderhoudend. Ook zonder China van aanschijn te kennen gevoelt men dat hier iemand aan het woord is die China met lijf en ziel doorleefd heeft. Het zijn geen oppervlakkige indrukken van een reis door China of iets dergelijks, maar inderdaad levenservaringen. En de schrijver heeft er vorm aan gegeven, hij heeft zijn stof geordend en gestyleerd tot een aangenaam en boeiend verhaal. Zijn verzekering in het voorwoord dat hij geen fictie, maar werkelijkheid schrijft, is overbodig: ieder lezer met voelhorens beseft dat dit een werkelijk stuk China is, onverschillig of de verhalen gefingeerd of zòo beleefd zijn. Beter dan honderd courantenberichten illustreeren deze bladzijden het dagelijksche leven en bedrijf van een stad in West-China. Gervais is erg openhartig in zijn mededeelingen en als luchtig Franschman, die het met de Christelijke wet niet al te nauw neemt, vertelt hij wel eens bedenkelijke avonturen, zoodat zijn boekje voorbehoud eischt.

MAURIAC (François) HET EINDE VAN DEN NACHT. Vert. door M. W. K. (215) *f* 1.50 en *f* 1.95. Serie Kaleidoscoop. Stols, Maastricht.

„La Fin de la Nuit" is de laatste roman van Mauriac en verhaalt het droevige einde van een zijner vroegere romanpersonages, Thérèse Desqueyroux. Dit leven was het leven van een zondige, aan duistere machten ten prooi gevallen vrouw, voor wie men op het einde van dit boek de dageraad voelt aanbreken. Nog ligt er over dit werk van den katholieken romancier als een schaduw van den somberen druk die zijn vroegere werken soms zoo donker van stemming maakt. Doch de nacht nadert zijn einde. Een eigenaardige epiloog sluit het boek (in het origineel vormt dit een soort woord-vooraf). Waarom hij zijn heldin niet liet biechten op haar ziekbed? Omdat hij den Priester niet zag die haar bij zou staan in de laatste oogenblikken. Dit werk is wederom geschreven met al de verfijnde intuïtie in de dingen van het menschelijk hart die we van Mauriac kennen. Een boek voor volwassenen.

LANGHOFF (Wolfgang) DE VEENSOLDATEN. Geautoriseerde vertaling uit het Duitsch van Nico Rost. (270) *f* 2.25 en *f* 2.90. Contact, Amsterdam.

Tot 23 Februari 1933 was L. als tooneelspeler verbonden aan de stadsschouwburg van Düsseldorf. Op dien datum werd hij onder beschuldiging van

socialistische sympathieën door het nationaal-socialistisch bewind gearresteerd. Zijn gevangenschap duurt tot 31 Maart 1935. Dertien maanden brengt hij aldus door in de concentratiekampen van Papenburg en Lichtenburg. Na zijn vrijlating is hij uitgeweken naar Zürich.

Dit boek is een felle aanklacht tegen de methoden door de nationaal-socialisten toegepast op menschen, die het niet met hen eens zijn. Het leven in deze concentratiekampen, zooals het hier beschreven wordt is verschrikkelijk: zware dwangarbeid in de venen, slecht eten, gebrek aan alle levensvoorwaarden, waarop de mensch tegenwoordig is ingesteld, willekeur der bewakers, wier wellust het schijnt hun slachtoffers te treiteren, zelf ten doode.

Is deze aanklacht ook waar? Dat is het kapitale punt! In een inleidende brief zegt de schrijver: „Ik zweer de zuivere waarheid te zeggen." En het moet gezegd: de rustige toon, de onopgesmukte vorm, waarin dit relaas geschreven is, de waardeering van het goede in sommige tegenstanders, die hier en daar tot uiting komt, wekken vertrouwen in de oprechtheid van den auteur.

Hij doet een beroep op de toekomst, die rechten zal. Inderdaad wij staan nog te dicht bij deze feiten om ze objectief te beoordeelen en naar juiste waarde te schatten. De tijd zal leeren.

Geen lectuur voor onvolwassenen.

MILNE (A. A.) KAMPERFOELIE. Vertaald door Ed. de Nève. (351) (Karavaan no. 6.) Geb. *f* 1.90. Boucher, Den Haag, 1935.

De vertaler heeft geen goed nederlands equivalent gevonden voor Two People en het werk maar in „Kamperfoelie" omgedoopt. Dat geeft een totale verandering van perspectief; want Kamperfoelie is de titel van den roman, die de held van dit verhaal schrijft: de heldin komt er dus bij te kort. Gedeeltelijk heeft toch de vertaler weer gelijk, want de in zich onbeduidende gebeurtenissen van het gelukkig getrouwde paar groeperen zich om de uitgave en het succes van 's mans eerste en laatste werk. Onder de vele toestanden, die door den vroegeren redacteur van Punch humoristisch gehekeld worden, telt ook de litteraire kritiek. En het zou me niet verwonderen, als deze hekel niet slaat op 's schrijvers eigen vroegere werken. Want de uitdrukkingen zijn direkt op Kamperfoelie d. w. z. de Kamperfoelie van den vertaler) toepasselijk. Dit werk is inderdaad „niet kwaad", „een zekere gemoedelijke sfeer niet missend", „ niet zonder gevoel", „niet onamusant", en heeft „dezen humoristischen ondertoon". Het is inderdaad eigenaardig hoe gemakkelijk men er toe komt, om een boek te omschrijven door allerlei eigenschappen, welke het mist. Maar als wij de gewraakte uitdrukkingen in 't positieve omzetten, geven ze den indruk van dit bepaald geestig boek zeer goed weer. Als ik 't woord geestig gebruik, kom ik spontaan in de verleiding om het te vervangen door: niet zonder geest Jammer dat op het einde echtscheiding en kinderen-krijgen ook in de grappigheid betrokken worden. Nu is 't alleen geschikt voor ontwikkelden.

BRUN (Constantin) DE GROOTE VERDRUKKING. Vertaling van J. Henzel. (217) *f* 2.25 en *f* 2.90. D. A. Daamen, Den Haag.

Een van die apocalyptische verbeeldingen, die — naar het schijnt — op geregelde tijden moeten geschreven worden. Het verhaal speelt in Denemarken rond het jaar 2000. Er is weer een verschrikkelijke wereldoorlog gevoerd. Sindsdien heeft het Communisme gezegevierd over de wereld. Aan het hoofd van de vereenigde landen der wereldsovjet staat een wereldpresident. Hij is de antichrist. Een kleine protestantsche Christengemeente van een 350 personen heeft zich gevormd op Kärbyholm, een landgoed van Carl Daa. Tegen alle vervolgingen in houdt ze eenigen tijd stand, maar de dreiging groeit met den dag. Dan beveelt de wereldpresident, dat in de kathedralen van alle hoofdsteden zijn beeltenis zal aanbeden worden „als symbool van de vrijgemaakte menschheid". Zelf leidt hij de plechtigheid in den Sint Pieter te Rome, etc. etc. . . . .

Men vraagt zich serieuselijk af: Wat hebben we eigenlijk aan zulke fantasieën? Men zou er nog vrede mee kunnen nemen, als het gegeven beschreven was met de voorzichtigheid, die hier geboden is en de wijdsche visie en de grootsche kracht, die hier passen. Zooals het hier behandeld werd, kan het gevaarlijke lectuur zijn voor menschen, die aanleg hebben voor godsdienstige overspanning.

GUDMUNDSSON (K.) DE EERSTE LENTE. Vert. door Claudine Bienfait. (197) *f* 1.90 en *f* 2.75. Bruna, Utrecht.

Dit is het gevoelige verhaal eener eerste liefde. Er is talent noodig om dit honderden malen behandelde thema met nieuwe frischheid te beschrijven. Gudmundsson laat een eenzamen, gevoeligen, in zich gekeerden jongen een verwante ziel ontmoeten, een arm meisje, en beide doorleven uren van ongekrenkt en zuiver geluk. Maar de verhouding is te aetherisch, te vol van louter ziel, zoodat een onbewuste onvoldaanheid het meisje in andere richting drijft. De levensverhoudingen in dit Noorsche visschersdorp zijn wel eigenaardig; jonge meisjes wonen er alleen op kamers buiten familieverband en zitten tot midden in den nacht te kouten met jonge knapen. Een vreemde wereld. De allures in dit boek zijn overeenkomstig, zoodat het boekje nogal voorbehoud eischt.

BICKER RAYE (Jacob) „NOTITIE VAN HET MERKWAARDIGSTE MEYN BEKENT." 1732-1772. Naar het oorspronkelijk dagboek medegedeeld door Fr. Beijerinck en Dr. M. G. de Boer. (383) *f* 15.— Joost van den Vondel, Amsterdam, 1935.

De Amsterdamsche burger Jacob Bicker Raye heeft van 1732 tot 1772 een dagboek bijgehouden dat bewaard bleef en hiermede in een zeer kostbare uitgave gepubliceerd is. Antoon Pieck heeft het op uitstekende wijze geïllustreerd. Het dagboek zelf heeft slechts documentaire waarde. De schrijver is geen groote geest, geen schrijver van beteekenis, geen denker of origineel beschouwer der dingen, hij is een nuchter, onbeduidend burger, zooals er ten allen tijde honderden geleefd hebben. Daarom twijfelen wij aan de belangrijkheid van zulk een uitgave. De lectuur van deze faits divers, die op zich zelf volkomen onbelangrijk zijn, wordt na tien bladzijden erg eentonig en vervelend. Wel werpt dit dagboek eenig licht op de levenswijze, op het denken en voelen der achttiende-eeuwers, doch slechts eenige licht, daar de auteur zich slechts voor tastbare feiten van den dag interesseert. Alle belangrijke verschijnselen ontgaan hem, althans de belangrijke zijde ervan. Hij heeft slechts oog voor het anekaostische, schrijft een gebrekkig taaltje en noteert met den vlijt eener werkbij al deze onbeduidendheden in zijn dagboek. Men doet hem te veel eer met zijn huisvlijtprestatie zoo kostbaar in handen van het nageslacht te stellen. Het boek is niet geschikt voor de huiskamer; men houde het buiten bereik van te jeugdige handen.

HURST (Fanny) ANITRA'S DANS. Geautoriseerde bewerking van Jeanne van Schaik-Willing. (367) *f* 2.90 en *f* 3.90. H. P. Leopold, Den Haag, 1935.

De Engelsche uitgave van dit boek werd reeds besproken in de eerste aflevering van den vorigen „Boekenschouw"-jaargang. Nu het boek door vertaling ook in ons land geïmporteerd wordt, zien wij ons gedwongen het voorbehoud reeds toen gemaakt hier nog eens zeer ernstig te beklemtoonen. 't Is alles „Amerikaanschheid" van de bedenkelijkste soort. Wij willen het talentvolle van deze schrijfkunst niet ontkennen. Toch is de schrijfster er, dunkt me, niet ingeslaagd, de worsteling van den componist Bruno, om ook het derde deel van zijn symphonie af te maken, in zijn psychologische diepten te peilen en weer te geven. Hier blijft ze vaag en oppervlakkig.

Van moreel standpunt uit is hier alles uit de voegen. Alle complexen blijken er ongezond: ook de z.g. heldhaftigheid van Anitra, om terwille

van haar vader, den componist, haar liefde voor den jongen musicus prijs te geven, om den ouden Fonella, den rijken weldoener der familie, ter wille te zijn. Verder is heel de atmosfeer, waarin deze dwaze Amerikaansche geldwereld leeft en ademt zwaar bezwangerd van erotiek en sensualiteit. Ergerlijk ook is het lichtzinnig gebazel dezer Amerikanen over godsdienst en godsdienstige zaken. De onmogelijke kloosterroeping van Sistie is wel het summum in dit opzicht. En de schrijfster aanvaardt blijkbaar zelf de theoriën en de praktijk van haar helden en wil ze den lezer doen aanvaarden. Zeer voorbehouden, zoo niet zonder meer afgekeurd.

OPPENHEIM (E. Phillips) DE BANKDIRECTEUR. (249) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vert. door Eva Raedt de Canter. Bruna, Utrecht.

Een technische fout van vele detectiveromans is het, wanneer de schrijver om de spanning tot het laatste moment levendig te houden, eindigt met zijn held in een absoluut onmogelijke positie te brengen, waaruit slechts louter „toeval" hem redden kan. Aan deze fout lijdt ook de „Bankdirecteur". Overigens een aangename en spannende verpozing voor iedereen.

CHRISTIE (Agatha) DRAMA IN DRIE BEDRIJVEN. (296) *f* 1.—. Vert. door Mevr. Landré-Tollenaar. (Feuilleton-Bibl. No. 95) Jacob van Kampen, A'dam.

Goed leesbaar detective-verhaal met zeer verrassend slot. Voor iedereen.

EYSSELSTEYN (Ben van) CHâTEAU DE BERSAC' 12. (84) *f* 1.50. Leopold, Den Haag, 1935.

Een aardig tooneelstuk in drie bedrijven met een voorspel. „Château de Bersac' 12" is een prachtige wijn, die een voortdurenden gelukroes brengt. De bewoner van het kasteel Bersac, tevens hoofdfiguur uit het stuk, is een graaf die in den droom van het „ancien régime" leeft. Dit geeft aanleiding tot de wonderlijkste tragicomische verwikkelingen. Het luchtige vlotte stuk zit vol geest van goed gehalte.

HUXLEY (Aldous) DE GIOCONDA-GLIMLACH. Vert. door H. Balfoort.

WOLF-CATZ (Helma) HET GEZIN. Beide *f* 0.75. Bigot en van Rossum, Amsterdam. De Uilenreeks No. 12 en 13.

De Gioconda-Glimlach is een der bekendste novellen van Alous Huxley, meesterlijk van structuur en beschrijving. Voor religieuze ideeën heeft Huxley geen arbeid en hij kan het niet laten ermee te spotten en te lasteren. Slechts voor volwassenen.

Het boekje van Helma Wolf-Catz is een volledige roman in bijna schematische vorm. Een aardig verhaal van een innig verbonden gezin met zijn voor- en tegenspoed.

BAXTER (G. O.) DE WITTE HEL. Vertaling van H. J. Kok. (220) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie", Rotterdam.

De witte hel is de ijswoestijn van het noordelijk deel van Alaska; wat daar allemaal gebeurt met een kleine reddingsexpeditie, die er op uit is getrokken, een gevangene uit de handen der Indianen te redden, is wel wat onwaarschijnlijk. Maar spannend is het toch wel; volwassenen, die van dit soort ontspanningslectuur houden, zijn er niet aan bekocht.

RITTER (Dr. P. M.) DE LUCHTHELD. (200) *f* 1.90 en *f* 2.75. Bruna & Zn., Utrecht.

Het onderwerp van dit boek is de gemoedsgesteldheid van den held der tegenwoordigen tijd: den vlieger, die alleen zijn plicht kent om de elementen te trotseeren en die het enthousiasme van het volk over zijn prestaties niet begrijpt en ook niet waardeert, maar in tegendeel al die belangstelling als een ballast beschouwt, die hem belemmeren bij zijn doen en laten. Axel Noormann, een Noorsche jongen is het gelukt in zeven

dagen om de wereld te vliegen en hij wint den Nobel-prijs. Hij is in Frankrijk gedaald en heeft een overstelpende ontvangst te verduren die hem zoodanig verschrikt, dat hij zelfs voor de genegenheid van een lieftallig meisje, zijn vertrek geen halfuurtje wil uitstellen. Het verhaal geeft indrukken en karakterbeschrijvingen van allerlei menschen: De stugge Noorsche jongen, die zichzelf allerminst een held vindt, omdat hij alleen zijn plicht meent gedaan te hebben, het volk, dat zich omstuimig en hartstochtelijk op hem werpt als op een prooi, de zakenlui die met zijn naam geld willen maken, de journalisten, die zich om hem verdringen, tuk op nieuws, dit alles geeft het overdreven „gedoe" om een „luchtheld" goed weer. Volwassenen.

MARSHALL (Edison) DE EER VAN DEN ESKIMO. (255) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van D. J. C. Kruseman. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Nog maar weinigen hebben zich zoo in de gedachten en gewoonten van de Eskimo's ingewerkt als deze schrijver in deze roman blijkt te doen. Hij moet wel langen tijd onder hen vertoeft hebben om zoo nauwkeurig hun leven naar lichaam en geest te kennen, voordat hij dit boek kon schrijven waarin hij de studie, welke hij van dit vreemde onbekende volk maakte in een boeiende roman verwerken kon. Want dit is een zeer spannend boek geworden, deze roman van den zendeling, die aan het sterfbed van zijn vader heeft moeten beloven, de zonde door hem begaan daar in het hooge Noorden goed te maken. Het houden van deze belofte kost hem bijna meer dan zijn leven, in een zwaren strijd tegen de elementen en zijn eigen hart. Geheel en al eens kunnen wij het hier niet zijn met de opvattingen van dezen Presbyteriaanschen dominee, maar ontwikkelde lezers kunnen deze opvattingen genoegzaam onderscheiden en zullen ook geen aanstoot nemen aan de zeden der Eskimo's, welke naar waarheid beschreven worden.

BAILLIE REYNOLDS (Mrs) LIEFDES DWAALWEGEN. (272) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van C. Kroesen. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Liefdes dwaalwegen, die kunnen soms naar vreemde plaatsen voeren! In deze roman leiden zij naar een oude Schotsche veste, waar een ouderloos meisje, een betrekkking als gezelschap-dame vervult en met allerlei eigenaardige menschen kennismaakt. Het blijkt dat haar een groote erfenis te wachten staat van haar vermisten vader, waarvan zij niets vermoedt, maar de verarmde adelijke familie, waar zij onderdak is, des te meer. De pogingen om haar aan den zoon des huizes te koppelen, lijden in het eerst schipbreuk, ofschoon de liefde al een woordje meespreekt, maar na vele kronkelingen, en zijpaden, komen zij op het rechte spoor. Vacantie lectuur voor ouderen.

TUTTLE (W. C.) DE SPEURDERS OP HET OORLOGSPAD. (221) *f* 2.25 en *f* 2.90.

— HET DRAMA VAN SANTA DOLORES. (217) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Twee verhalen, waarin de bekende creaties van Tuttle de prairie-detectives: Hartley en Sleepy de oplossing brengen van eenige geheimen, die veel ellende hebben te weeg gebracht. Gezonde vacantie lectuur.

HENDRYX (James B.) BENTON DE TEXAS-COWBOY. (240) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door Ad. Vorstman. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Voor vele boekenverslinders is een roman uit de Wild-West het neusje van den zalm. En geregeld zorgen de uitgevers er voor dat aan den honger voldaan kan worden. Hendryx is geen onbekende schrijver meer op dit gebied, zijn taal is hier en daar zeer ruw, maar hij weet hoe een Wild-West-roman in elkaar moet zitten. Ruzies, schieten, rodeo's en vooral romantische, verborgen liefde! dat alles weet hij met nog veel meer dooreen te mengen

en smakelijk opgedischt zijn liefhebbers voor te zetten. Ook dit is weer zoo'n verhaal, dat om de ruwe taal alleen voor volwassenen kan dienen.

RING (Barbra) METTE. Geautoriseerde vertaling uit het Noors door Letta Hingst.(246) *f* 2.50 en *f* 3.50. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Vroeger trof mij naast de eenvoudige klaarheid en rechtuit op haar doel afgaan, de humor, welke door al de vertellingen van deze Noorsche schrijfster tintelde. Van deze laatste, tegenwoordig zoo schaarsch wordende, eigenschap is in dit boek niet veel meer te bespeuren, enkel waar het kind: Mette beschreven wordt, komt er 'n sprankje voor den dag. Het verhaal gaat in hoofdzaak over twee Mette's de peettante en het pasgeboren nichtje, en op de tweede plaats over de grootmoeder, de ouders van kleine Mette en 'n huisvriend. Tante Mette komt uit Parijs, is schilderes en stikt bijna in het stille Noorsche plaatsje, waar kleingeestigheid en kwaadsprekerij de leukste vermakelijkheden zijn. De bekende mentaliteit van vele Noordelijke schrijvers heeft ook hier situaties geschapen, welke voor jonge menschen niet geschikt zijn, waarom dit overigens goed geschreven boek tot de voorbehouden lectuur gerekend moet worden.

WIDDEMER (Margaret) OUDE KLANKEN. Vertaald door Thérèse Hoven. (245) *f* 2.50 en *f* 3.50. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Met Oude Klanken worden bedoeld voor-oorlogsche klanken voor na-oorlogsche ooren. Een boek vol van de weekelijke sentimentaliteit van het hedendaagsche Amerika, zooals wij dat ook uit de film leeren kennen. De hoofdfiguur is een gevierde zangeres, streng opgevoed, in den oorlog naar Frankrijk getrokken, om te helpen, beleeft zij daar een avontuur met een jeugdkennis, ook Amerikaan, zij schrijft dit haar vader, die haar streng veroordeelt, waarom zij het beter oordeelt zich als gedood te laten beschouwen en in een kleine plaats in Frankrijk verborgen blijft leven. Het onverwacht terugzien van den besten vriend harer jeugd wekt haar verlangen op om terug te gaan. In Amerika komt zij bij de „show" terecht uit broodgebrek en dan is het een oude kennis uit de oorlogsdagen, die haar liederen begeleidde, die haar tot een ster maakt, omdat hij haar in de kleeding van voor den oorlog, oude liederen laat zingen, die op de gevoelige zielen van de tegenwoordige Amerikanen een geweldige indruk maken. De schrijfster laat de gelegenheid niet onbenut om op allerlei veranderingen en tegenstellingen van toen en nu te wijzen, ook in liefdes-affaires, waarin zij soms den spijker juist op den kop slaat. Alles met elkaar alleen voor lezers met onderscheidingsvermogen.

TUTTLE (W. C.) DE SPEURDERS OP HET OORLOGSPAD. (221) *f* 2.25 - *f* 2.90.

BRAND (Max) DE VUURDOOP. (235) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie", Rotterdam.

Twee spannende amusementsverhalen in het Amerikaansche cowboygenre. Geschikt.

BROM (Gerard) VONDELS GELOOF. (478) De Spieghel. Amsterdam. Het Kompas. Mechelen. 1935.

Wie een boek van een kleine vijfhonderd bladzijden dat „Vondels Geloof" tot titel draagt, in handen krijgt, huivert even. Maar de huivering is spoedig voorbij. Elk boek van Brom heeft een persoonlijke bekoring. Gerard Brom bezit een overstelpende eruditie, hij denkt vlug en veelzijdig en schrijft puntig, op het raadselachtige af. Hij is een meester van het détail, zonder dat hij het groote geheel daarom verwaarloost. Al zijn boeken herinneren aan Gothische ornamentiek, waarin de werkman in het détail vaak zijn persoonlijke lust uitvierde.

In „Vondels Geloof" is een massa wetenswaardigs verzameld; honderden boeken, documenten, tijdschriften etc. zijn ervoor geplunderd en Brom heeft er een boek van gemaakt, dat „einheitlich" en als een uitputtende studie over Vondels geloof voor ons ligt. Het is niet een omgewerkte heruitgave, het is een totaal nieuwe bewerking van „Vondels Bekering". Brom komt te spreken over haast alle personen en verschijningen die Vondels leven kruisen en over allen heeft hij zijn woord te zeggen. Ook daardoor is het een boeiend werk geworden; ik geloof niet dat een ontwikkeld lezer het gemakkelijk ter zijde zal leggen. Het is in zijn genre een standaardwerk dat niet meer te overtreffen is. In verschillende hoofdstukken zegt Brom nieuwe dingen die nog niet gezegd waren en opent hij nieuwe uitzichten. Het is een boek dat beter verdient dan in een boekenkast onder het stof te raken.

ORTEGA Y GASSET (José) BESPIEGELINGEN OVER LEVEN EN LIEFDE. Vert. door Dr. J. Brouwer. (184) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag, 1935.

De Spaansche schrijver Ortega is een auteur van Latijnsche gratie. Het eerste Essay uit dit boek is er een bewijs voor. Speelsche vindingrijkheid en originaliteit zijn de meest opvallende eigenschappen van dezen merkwaardigen essayist, die in korten tijd zich een Europeeschen naam heeft verworven. Hij is een aristocraat die met angst den „Opstand der Horden" in het oude Europa tegemoet ziet. Dr. Brouwer heeft uit Ortega's uitgebreid oeuvre in overleg met den schrijver zelf eenige essay's ter vertaling uitgekozen. Deze bespiegelingen getuigen alle van een ongewoon scherpzienden geest die de dingen des levens vanuit een hoog cultureel standpunt waarneemt en de rechten van den geest boven alles stelt. In religieus opzicht schijnt Ortega een eclectisch en respectvol standpunt in te nemen, op een zekere distantie van het Christendom te staan. Voor lezers van eenige ontwikkeling die belletristische speculaties over aloude onderwerpen genieten kunnen, is dit een onderhoudend boek.

KARLSON (Dr. Paul) GIJ EN DE NATUUR. Moderne natuurkunde voor iedereen. Vert. door Mr. P. J. A. Boot en F. Balkema. 165 illustraties van W. Petersen. *f* 3.50. Scheltema & Holkema, Amsterdam.

Wat een gezellig boek is dit! Geschreven door een man, die goed op de hoogte is. Op de hoogte van de natuurkunde en van „Gij".

Wie is „Gij"? „Gij" is Willem, de vriend van den schrijver, die zegt nooit iets van natuurkunde gesnapt te hebben. Voor dien vriend vertelt Karlson, „zonder de wiskunde erbij te halen en zoo luchtig en eenvoudig-weg als hem maar mogelijk is", eerst van de gewone natuurkunde van de materie, de electriciteit en het licht, en daarna van de moderne physica met al die rare dingen als relativiteit, zware energie, lichtquanten, golfmechanica enz. En terwijl hij vertelt en altijd maar doorpraat en de geestige teekenaar je met zijn prentjes aan 't lachen maakt, begin je evenals Willem er iets van te

snappen, ja zoowaar zelfs van de relativiteitstheorie, en als je hem heelemaal gevolgd hebt tot aan het einde — en dat moet je, want hij boeit onweerstaanbaar — dan zeg je: nu snap ik er toch heusch heel wat van. Maar wat het eigenaardige is van deze aardige vertelling, dat is: je snapt ook, dat er nog heel wat meer te snappen overblijft! Dat komt, omdat je kennis wel elementair is — dat kan niet anders — maar niet oppervlakkig.

Voor hen, die in de natuurkunde kinderen zijn, is dit wetenschappelijke kleuterboek een schat van leering en amusement. Ook de vertaling uit het Duitsch is uitstekend.

Natuurlijk zijn er ook aanmerkingen te maken. Sommige uitdrukkingen, zooals: „het electron is de kleinste hoeveelheid zuivere electriciteit, die wij ons denken kunnen", moeten cum grano salis verstaan worden. Het zwakst is het hoofdstuk over de relativiteitstheorie. Ook is Prof. Kapitza geen Engelschman maar een Rus. Onbekendheid met de wijsbegeerte speelt den S. natuurlijk hier en daar parten. Des te merkwaardiger is het, dat zijn denkbeelden over causaliteit nog heelemaal zoo kwaad niet zijn.

Mijn raad is: wees „Gij" en leer wat van de natuurkunde zooals Willem. Ge kunt het boek meenemen op vacantie.

KOSTER (F.) HET SOCIALISME IN DE BRANDING. (323) *f* 3.25 en *f* 3.90. Hollandia-Drukkerij, Baarn,

F. Koster heeft in dit boek veel wonde plekken van het Socialisme blootgelegd, zoodat deze uitgave de partij niet aangenaam zal wezen. De schrijver is goed geïnformeerd zoowel wetenschappelijk als onderhands; zijn houding wekt vertrouwen. Hij waardeert wat te waardeeren valt en geeft nergens blijk van persoonlijke gekrenktheid, van kleineerzucht of ongemotiveerde animositeit. Zijn oordeel over het socialisme heeft plaats vanuit een hoog, overzichtelijk en wetenschappelijk standpunt. Koster heeft eens de idealen der S. D. A. P. gehuldigd, maar er zich van afgewend om een vrijzinniger standpunt in te nemen. Het meest waardeert hij nog realisten als Troelstra; voor idealisten en illusionisten als Gorter en Mevr. Roland Holst, voor doctrinairen als van der Goes heeft hij minder eerbied. Het is goed dat van zoo bevoegde zijde eens de balans werd opgemaakt. Alle lezers van eenige ontwikkeling die de fraze moe zijn, kunnen wij dit boek aanbevelen.

ZADOKS-JOSEPHUS JITTA (Dr. A. N.) ANTIEKE CULTUUR IN BEELD. (176) *f* 3.50 en *f* 3.90. van Dishoeck, Bussum.

Mevrouw Zadoks heeft met dit werk een soort platenboek bij de klassieke archaeologie samengesteld, dat allereerst voor Gymnasia bestemd schijnt, maar ook daarbuiten dankbaar zal ontvangen worden. Men vindt hier bijeengebracht en uitstekend gereproduceerd een zeer groot aantal bouwwerken, beelden, inschriften, ruïnes etc. etc. vanaf de vroegste eeuwen, de tijden der Egyptenaren en Chaldeeërs tot aan het begin der Christentijden. Een Nederlandsch werk van dezen opzet bestond er tot nu toe niet. De indeeling en rangschikking is zoo, dat aan den voet der bladzijde een doorloopende text de voortdurende verklaring van het boven afgebeelde schenkt. De illustreering is zoo rijk en overvloedig dat het werk de grenzen van een schoolboek ver te buiten gaat en ook op zich zelf een sieraad voor elke boekenkast is. De geheele uitvoering op luxe-papier is kostbaar en geacheveerd, zoodat de prijs naar verhouding nog laag is gebleven.

GEDAT (G. A.) WERELDPROBLEMEN VAN NU. Met een voorwoord van Prof. Mr. P. A. Diepenhorst. (127) *f* 1.25. J. H. Kok, Kampen.

Enkele gedeelten van het voortreffelijk uit het Duitsch vertaalde — boekje zijn te specifiek Duitsch om door den Hollandschen lezer gewaardeerd te kunnen worden. En wat de schrijver — Protestantsche zendeling — in het hoofdstuk „Is zending onzin?" over de boodschap van Christus schrijft, vervaagt veel, wat het Katholicisme, krachtens zijn roeping, niet mag laten vervagen.

Maar de gedachten die Gedat in het overgroote deel van zijn werk over de groote wereldproblemen ontwikkelt, zijn zoo suggestief, oorspronkelijk en scherpzinnig, dat het ook voor goed ontwikkelde Katholieken nut heeft er kennis van te nemen.

Hij behandelt de drie groote cultuurmachten welke thans in het wereldgebeuren de leidende rol spelen: het Westen — Europa en Amerika —, het verre Oosten, en Voor-Azië, waarvan Britsch-Indië (Ghandi) het centrale punt is. De tegenstellingen en botsingen tusschen deze cultuurmachten en de mogelijkheden daarvan voor de toekomst, verschaffen de stof voor Gedat's, niet zelden beklemmende beschouwingen.

KÜNKEL (Dr. F.) KARAKTER, ZIEKTE EN GENEZING. Vertaald en ingeleid door Dr. A. M. Meerloo. (306) *f* 2.75 en *f* 3.50. Servire, Den Haag.

Voor artsen, paedagogen en ervaren ontwikkelde leeken is dit een bruikbaar boek waaruit de samenhang blijkt van ziekte en neurasthemie met de cultuur en het tegenwoordige haastige leven. Het is een toegepaste karakterkunde, geschreven vanuit heilpaedagogisch standpunt; talrijke voorbeelden van kinderbehandeling, ontleend aan de praktijk, verduidelijken de theorie. Vooral bij het oplossen van moeilijke opvoedkundige problemen kan het werk van advies dienen, en verdieping van inzicht verschaffen.

BANNING (Dr. W.) e. a. DE NIEUWE MAATSCHAPPIJ EN DE DEMOCRATIE. (119) *f* 1.20 en *f* 1.75. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Vanuit religieus-socialistisch standpunt wordt in eenige op zichzelf staande hoofdstukken gesproken over de toekomst der Europeesche cultuur, socialisme, democratie, economische ordening en den zedelijk-godsdienstigen achtergrond der democratie.

Katholieken, die van deze materie reeds studie hebben gemaakt en een critisch oordeel bezitten, kunnen van de inzichten der schrijvers kennis nemen; voor hen echter, die op dit gebied leeken zijn, behoort het tot de verboden lectuur.

KERN (J.) MIJN LIJDENSWEG IN SOVJET-RUSLAND. (166) *f* 0.75. Stemerding & Co., Rotterdam.

Een Protestantsch geestelijke vertelt in dit boekje zijn belevenissen in de Russische gevangenissen en dwangarbeiderskampen, eenige jaren geleden. Een schokkend relaas van ellende en martelingen, eenvoudig maar diep aangrijpend verteld; het vestigt er nog eens de aandacht op hoe ook thans nog in Rusland een geloofsvervolging woedt, die van de gemeenste en meest onmenschelijke methoden gebruik maakt.

RIEDEL S. J. (Karlheinz) DER GOTTESSTREITER MICHAEL PRO. (220) 2.70 M. en 3.20 M. Mit 9 Bildern. Herder & Co., Freiburg im Breisgau.

Een der treffendste episoden uit den tijd der kerkvervolging in Mexico tijdens het bewind van president Calles, is de werkzaamheid geweest van den Jezuïtenpater Michael Pro. Zooals bekend, werd aan dit bewonderenswaardig Christenleven op 23 November 1927 een gewelddadig einde gemaakt door een executiepeleton. Gedeeltelijk uit schriftelijke gegevens, maar ook uit mondelinge mededeelingen van hen, die Pater Pro hebben gekend, heeft Pater Riedel de levensgeschiedenis van den modernen geloofsheld samengesteld. Pater Pro's levensverhaal is soms gevoelig, soms uitbundig, en altijd pakkend, begeesterend. Daarom juist is dit leven van een held prachtlectuur vooral voor de rijpere jeugd, en kan het daarvoor als een bijzonder mooi boek worden aanbevolen.

ASTER (Ernst von) DIE PHILOSOPHIE DER GEGENWART. (264) *f* 4.50 en *f* 5.40. Sijthoff, Leiden, 1935.

Een zeer goede geschiedenis der modernste philosophie, die de ontwikkelingslijnen der achtereenvolgens optredende scholen of richtingen in

het philosophisch denken van Duitsland helder uiteenzet. Vooral de eerste twee hoofdstukken over neo-kantianisme en phaenomenologie in haar diverse schakeringen (van Hussert over Scheler tot Heidegger) geven een zeer knap en goed gecomponeerd overzicht. De drie laatste kapittels over het logisch positivisme, vitalisme en de Nietzsche-renaissance passen of niet helemaal in de philosophie of voegen zich niet gemakkelijk naar een logische lijn. Voor specialisten.

DER GROSZE HERDER. Band 11. Lippe - Unterfranken. Herder & Co. Freiburg i. Breisgau.

Het elfde en voorlaatste deel van dit „Nachschlagewerk für Wissen und Leben" is hiermede gereed gekomen. Der grosze Herder nadert zijn voltooiing. Het vele goede dat wij van dit Lexicon reeds gezegd hebben, geldt ook weer van dit deel. Het is rijk geïllustreerd, gedrukt op stevig en kostbaar papier en uiterst geacheveerd tot in de geringste détails. De grootere artikelen zijn ook in dit deel wederom met vakkennis en zorg samengesteld. Als model verwijzen wij naar het woord „Stätebau", waarbij een zestiental foto's het artikel illustreeren. Dit laatste artikel bewijst ook de nieuwe orienteering van „der grosze Herder"; het werk is niet slechts een Lexicon voor geleerden, maar het staat midden in het leven, het heeft niets dat naar kamergeleerdheid riekt doch beantwoordt aan wat er in de hedendaagsche menschheid wringt en werkt. Zoo vormt het een gelukkige verbinding van wetenschap en leven en, daar het op streng katholieke basis staat, beschouwt het alle belangrijke en ingrijpende questies sub specie aeternitatis. Het is een werk dat zijn waarde jarenlang behouden zal.

BENEDETTO (Don) PRINS JESUS' MINSTREEL. Van een inleiding voorzien door Dr. Jac. v. Ginneken S. J. Verlucht door een Benedictijn van Prinknash Priory. (74) Kruisvaarders van St. Jan, Rijswijk.

Een Hollandsche Karthuizer vertelt hier van de vreugden en weeën van het contemplatieve leven, daar hij het goed acht „dat de kloosters hun poorten voor de wereldlingen onzer dagen een beetje wijder open zetten, opdat de zoete geur die van het monastieke leven uitgaat, zou doordringen tot allen, die voor andere preeken niet meer toegankelijk zijn".

Het wondermooie boekje past waardig in de rij van onze moderne religieuze literatuur, waarin b. v. ook de werken van Dom Willibrord Verkade een plaats hebben gevonden.

Het geeft een onvermoed genot en volle bevrediging kennis te nemen van de intieme gedachten van den beschouwenden monnik, zich te doordringen van de heerlijke blijheid, welke het naderen van God schenkt.

Inderdaad, dit is een boek van geluk. Dat velen onder den diepen indruk mogen komen, die van zijn bladzijden uitgaat.

VERMEYLEN (August) PIETER BREUGHEL: LANDSCHAPPEN. van Ditmar Amsterdam en Standaardboekhandel, Antwerpen.

De oude Vlaamsche schilder blijft de aandacht van schilderij-minnaars boeien. Geen wonder! Het is zóó levensecht, zóó modern ook vaak. Dit kleine werk over Brueghel den Oude geeft een tiental reproducties van bekende en minder bekende stukken. August Vermeylen voorziet ze van een inleiding speciaal over Brueghel als landschapschilder en over de gereproduceerde landschappen zelf. Het geheel is wat beknopt, maar kan een aansporing zijn tot breedere studie.

CANTICA GRADUUM. Verzen van Willem Smulders Pr. *f* 1.25. Inleiding van A. v. Duinkerken. Euchar. Secretariaat. Brakkenstein, 1935.

Het eucharistisch secretariaat te Brakkestein-Nijmegen heeft dezen gedichtenbundel van Willem Smulders, die bij zijn verschijnen in 1907 zeer gunstig ontvangen werd, in onveranderden herdruk uitgegeven. A. van Duinkerken schreef er een verhelderde inleiding voor. Deze Cantica graduum bewegen zich alle om eucharistie en priesterschap.

STOPPELAAR (R. J. de); STRIJBOS (Jan P.) en WIGMAN (A. B.): ZOMER. Een jaar Natuurleven. (192) *f* 4.50 en *f* 5.50. Met 96 platen, 229 afbeeldingen. Scheltema & Holkema, Amsterdam.

Wederom is er zulk een prachting boek verschenen uit de Serie: Een Jaar Natuurleven. Het geeft een beeld van het rijke zomerleven en doet dit misschien nog volmaakter dan de beide andere van de Herfst en de Lente, welke wij zagen.

Over Weide en Waterland, Strand en Duin in Zomertijd en Bosch en Heide gaan de voornaamste hoofdstukken, waar tusschen door de mooie platen prijken als bloemen op een zomerweide.

WESTERMAN (Percy) DE SCHAT VAN DEN ZEEKAPITEIN. (288) *f* 2.50 en *f* 3.50. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. Geillustreerd door E. S. Huclyson. Kluitman. Alkmaar.

Jongens, die er van droomen, ingeneur te worden, jongens, die er naar haken op zee te gaan, jongens, waar wat in zit, die geen al te gemakkelijk boek verlangen, maar een, waarover zij kunnen nadenken en met vader praten. . . . . zulke jongens moeten dit flinke boek lezen, dat boeiend vertelt van het lichten van gezonken schepen en al de groote moeilijkheden, daaraan verbonden.

RIVE BOX (Hans de la) D-TREIN 18 HEEFT VERTRAGING. (252) *f* 2.90. Met illustraties van B. Mohr. Becht, Amsterdam.

Een degelijk neutraal jongensboek, waarin de humor niet vergeten is. De taal doet hier en daar wat vreemd aan, overigens is het voor groote jongens geschikt.

DEKKER (M.) HET HUIS AAN DE GRACHT. (180) *f* 1.90 en *f* 2.50. Met illustraties van Alice Garnmann. L. J. Veen, Amsterdam.

Een jong meisje in de bijzondere omstandigheden, waarin Els Terrees leeft, goed te beschrijven, vereischt veel talent. Geheel en al hierin geslaagd, is de schrijfster niet, maar zij heeft toch een vlot en leesbaar boek gegeven, dat de oudste meisjes wel in handen mogen nemen.

VALKHOFF (Rein) en MARÉE (Piet) BOB EN BEN BIJ SARRASANI. *f* 1.90 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag.

Na het vliegtuig en de vissersboot nu in Sarrasani. Van dit boek geldt hetzelfde als van de vorige: mooie foto's en een wel wat slappe en onbeduidende tekst. Erg enthousiast kunnen we er niet over zijn. De heren Bob en Ben zijn ons niet bijzonder sympathiek en de foto's kunnen dit niet redden, zoals wél bij de K.L.M.-geschiedenis.

ROGGEVEEN (Leonard) PAS OP, TOONTJE! (124) *f* 1.25 en *f* 1.95. Met platen en bandteekening van Teun de Vries. G. B. van Goor en Zonen, Den Haag.

Toontje is een ondeugende jongen: te lui om te leeren, te vlug met allerlei kattekwaad. Toontje krijgt een leerzamen droom met allerlei angstige

avonturen. Die geneest hem grondig van zijn kwalen en maakt een braven jongen van hem. Onze jongens en meisjes van 10 tot 12 jaar zullen er van in spanning raken en naar we hopen zich aan Toontje's voorbeeld spiegelen.

HEYNINGEN (T. A. van) „POST"JAGERS TE VOET NAAR INDIE. *f* 2.50 en *f* 3.50. Erven Bijleveld, Utrecht.
Twee ondernemende jongelui hebben het plan opgevat naar onze Oost te tippelen, om daar te proberen het langbegeerde baantje, een „post" te krijgen. En het gelukt zowaar! Dit boek geeft een historisch relaas van het wel en wee bij deze gedurfde en vaak hachelijke onderneming. De toon van het boek is reëel genoeg om niet, in een soort hoera-stemming over hun onverhoopt slagen, de vele werkeloze jongelui tot dergelijke prestaties op te wekken, en daarom menen we dit verslag hartelijk te kunnen aanbevelen als een bewijs van flinkheid en aanpakken mét een redelijke werkelijkheidszin.

ROGGEVEEN (Leonard) DAANTJE DOET BOODSCHAPPEN. Met illustraties van den schrijver. (79) *f* 0.65 en *f* 1.— G. B. van Goor en Zonen, Den Haag.
Er wordt verder gesponnen aan de avonturen van de oude Daantje. Wat zoo'n manneke al beleven kan en zelfs bij 't boodschappen doen! 'n Kostelijk vertelsel, om voor te lezen aan de kleinsten, en — al willen ze 't mogelijk voor zichzelf niet weten — ook de ouders zullen stilletjes komen luisteren. De teekeningetjes zijn alweer geestig.

SCHUTTE (E.) IK REKEN AL. (47) *f* 0.45 en *f* 0.65. G. B. van Goor en Zonen, Den Haag.
Om de allerkleinsten met de getallen van 1 tot 10 de eerste beginselen der rekenkunst bij te brengen. Aardige teekeningetjes en leuke voorstellingen in twee kleurendruk. Zoo wordt het leeren een spel en 't jonge goedje zal er heel zeker z'n plezier aan beleven.

KOSTER (Maren) HET JAAR VAN JUUP EN TOBY. (192) *f* 1.75 en *f* 2.50. Platen en bandteekening van Rie Cramer. Van Goor Zonen, Den Haag.
De ziekte van Vader, die naar Davos moet, doet het gezellige gezin uiteenspatten en de oudste meisjes moeten voor zichzelf zorgen, terwijl Moeder met Juup bij een oude kennis het huishouden gaan doen. Aardige, vlotte brieven gaan over en weer en halen de banden van genegenheid nog sterker aan. Een goedgeschreven verhaal van lief en leed met 'n tikje romantiek voor oudere meisjes.

LUBER (Jet) IKE OP REIS. (208) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geillustreerd door Miep de Feijter. Kluitman, Alkmaar.
De heerlijke reis, waarvan Ike zich zooveel had voorgesteld, wordt in vele opzichten een teleurstelling, omdat zij het karakter van haar Indische schoonzuster niet kan begrijpen. Er wordt van haar veel zelfverloochening en aanpassingsvermogen gevraagd; als zij dit inziet wordt het beter. Voor de grootste meisjes.

KOK (Truida) DE 4 NAAMGENOOTJES. (151) *f* 0.75 en *f* 1.20. Kluitman, Alkmaar.
Vier petekinderen van een lieve Oma, die met haar verschillende karakters dit aardige meisjesboek leven en kleur geven. Ze zijn geen van allen volmaakt, maar doen haar best . . . . een gezellige vertelling voor meisjes van 10, 12, 14, jaar.

SOEST (Ems I. H. van) 'T STUUR IN HANDEN. (237) *f* 2.— en *f* 2.90. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.
Ons lijkt die Luud, de heldin van dit verhaal, dat in Batavia zich afspeelt, een alles behalve sympathiek meisje. Zij is ontevreden, onbillijk, wordt nooit

begrepen en begint onder de oogen van de lieve menschen, die voor haar zorgen een flirt met een onbetrouwbaar jongmensch. Later ziet zij haar fouten in, na een ongeluk met een auto, dat zij zich zelf bezorgd heeft. Dit besluit om beter te worden maakt veel goed, maar niet alles wat ons in dit meisjesboek niet bevalt.

TOMSON (Walter) OP GOED GELUK NAAR MEXICO. (192) *f* 1.— en *f* 1.75. Geïllustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

„Op goed geluk naar Mexico" verhaalt van een jongen, die op 14-jarigen leeftijd matroos wil worden. Zijn ouders staan 't hem niet toe en hij probeert als „blinde passagier" mee te reizen naar Mexico met een duitsch stoomschip. Alles wat Henk beleeft aan boord en in Mexico wordt vlot en boeiend geschreven. Jammer dat er enkele hinderlijke passages over een passiespel in komen, waardoor het boek niet geschikt is voor onze jongens. (14-17).

FRANKE (S.) JAN BLOK EN DE VLIEGTOCHT. (216) *f* 2.— en *f* 2.90. Met talrijke illustraties. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Het „stukje" dat Jan Blok uithaalt is niet geschikt ter navolging, maar hij ondervindt er zooveel narigheid door, dat jongens die zijn avonturen lezen, er wel tweemaal over denken zullen, voordat zij ook zoo iets doen. Het verhaal is boeiend en over een onderwerp dat jonge lezers wel pakt. Neutraal boek voor grootere jongens.

MULDER (Joh. C.) DE CLUB DER „VLIEGENDE HOLLANDERS". (225) *f* 2.— en *f* 2.50. Kluitman, Alkmaar.

Hoe een gewoon stel H.B.S.-jongens met niet veel verdere vooruitzichten dan kantoorklerk of winkelbediende, ineens voor de mogelijkheid van sportvliegen komen te staan, wordt in dit boek gezellig verteld. Met zoo'n oom achter je, breng je het gemakkelijk tot interlandvluchten. — Voor jongens van 'n jaar of 12, 14. De technische bijzonderheden zijn niet te moeilijk. Eenige mooie luchtfoto's .

WALDEN (Wouter) DRIE JONGENS EN EEN AUTO. (191) *f* 1.— en *f* 1.75. Geïllustreerd door R. van Looy. Kluitman, Alkmaar.

Jaap en twee vrienden trekken er op uit met een oude auto en spelen het klaar om daarmee zonder rijbewijs of papieren te bezitten, Jaaps ouders in België op te zoeken. De avonturen die ze op deze tocht ondervinden, vormen de inhoud van dit, vrij onbeduidende, jongensboek. De onbeleefde manier waarop de jongens tegen volwassenen optreden, is af en toe hinderlijk.

KLEI (Jac. van der) ONDER DE GULDEN STER. (187) *f* 1.— en *f* 1.75. Geïllustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Aan avonturen ontbreekt het in dit boek zeker niet, en uit hoeveel verschrikkelijke gevaren en moeilijke situaties de hoofdpersonen elk op zijn beurt gered worden is haast niet te tellen. Spannend wordt de reis van Kees, die alleen met een zeilboot de oceaan oversteekt, op een verlaten eiland terecht komt en daar een schat ontdekt, beschreven. Jongens vanaf een jaar of twaalf zullen genieten.

HOVING (J. E.) DE LOTGEVALLEN VAN JONKER HANS VAN DE SPARRENBORGH. (203) *f* 2.50. Geïllustreerd door T. Leeser. Kluitman, Alkmaar.

Hoe de verwende lastige jonker Hans, door een paar maanden zwerven, waarin hij op verschillende manieren zelf zijn kost verdient, verandert in een flinke, vriendelijke jongen, wordt in dit boek op een gezellige manier verteld.

Aanbevolen voor jongens van ±12 jaar.

WALDEN (Wouter) TWEE JONGENS EN EEN BAVIAAN. *f* 1.20. Kluitman, Alkmaar, 1935.

Een aardig, zeer spannend verhaal voor jongens van 12-14 jaar. Er wordt een moord gepleegd en de twee jongens plus Jerry, de baviaan doen het

noodige om de moordenaar te vinden en verschillende geheimzinnigheden op te helderen, wat dan ook ten slotte gelukt.

BRINKGREVE-ENTROP (J. H.) HET MEISJESKAMP PARNASSIA. *f* 1.20. Kluitman, Alkmaar, 1935.

Meisjes van 9-12 jaar zullen dit boek met plezier lezen en belang stellen in de wederwaardigheden van een troepje nichtjes, dat onder leiding van een tante op Texel gaat kampeeren.

FEITSMA (J.) DE GROOTE SCHAT. (152) *f* 1.35. „De Spaarnestad", Haarlem.

Robbie Kooistra beleeft allerlei spannende avonturen als hij naar zijn Oom en Tante in Alexandrië reist in verband met het opsporen van een verborgen schat. Gezellig verhaal met het stempel van den keurraad.

BRINKGREVE-ENTROP (J. H.) MEISJES AAN HET STUUR. (192) *f* 1.75. Kluitman, Alkmaar.

Ondanks de vele gebeurtenissen, die het gezin Kleidam in korten tijd overkomen, boeit het verhaal toch niet bijzonder. De prestaties van de dochters zijn te geforceerd. Het parool van vader Kleidam „Wees vroolijk" kan voor velen een voorbeeld zijn. Neutraal, zeer middelmatig geschreven meisjesboek voor 12-14 jarigen..

BRUIJN (Cor) RINKE LUIT. De Vroolijke Veerman. (176) *f* 1.— en *f* 1.50. Van Goor Zonen, Den Haag.

De vertelling van een veerman met een blijmoedig karakter, dat ook in tijden van gevaar en moeilijkheden hem niet in den steek laat. Gezond jongensboek voor den leeftijd van 12-14 jaar.

BUREN (Riet van) MET VADER UIT.
— DE WITTE WERELD. Prenten van Piet Worm. *f* 1.25. Kluitman, Alkmaar.

Twee gezellige prentenboeken met leuke, kleurige platen en versjes voor kindertjes van vier, vijf, zes jaar.

STRIJT (Willy) RONDOM MIEK. (200) *f* 1.75 en *f* 2.50. Platen en bandteekening van Hans Borrebach. Van Goor Zonen, Den Haag.

Neutraal niet al te zoetelijk verhaal. Hier en daar wat slordig van stijl, dat zonder de onnoodige echtscheiding van de ouders van een der schoolvriendinnen leesbaar zou zijn voor onze jonge meisjes. Nu niet aan te raden.

BRUIJN (Cor) „DE VALK" ZEILT UIT. (172) *f* 2.— en *f* 2.90. Met illustraties en bandteekening van Jan Lutz. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

„De Valk" is een botter, waarop eenige volwassenen en een paar jongelui een week lang een kruistocht maakten over de Zuiderzee. Het verhaal van hun wedervaren wordt spontaan en frisch verteld door een der jongelui; tevens worden verschillende wetenswaardigheden betreffende de Zuiderzee, haar eilanden en kustplaatsen ingevlochten.

Over den vader en moeder van zijn vriend, die ook aan boord zijn, spreekt de verteller wel iets te kameraadschappelijk; maar overigens valt er niets op het verhaal aan te merken.

Geschikt voor jongens van ongeveer 16 jaar.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOIJEN (H.) PRINS PANNEKOEK. (156) *f* 1.35. „De Spaarnestad", Haarlem.

Een vertelsel naar den ouden trant: feeën en kasteelen, ridders en jonkvrouwen, musschen die boodschappen doen en muizen die praten. Een kleine, arme kolenbrandersjongen komt als koksleerling op het koninklijk slot en wordt daarna het kameraadje van den kroonprins, wiens ondeugende streken hij uit moet boeten. Mevrouw W. weet de verteltoon te pakken. Onze jeugd zal ongetwijfeld haar plezier aan dit verhaal beleven en in spanning raken. Met een aanbeveling van den keurraad voor Roomsche jeugdlectuur.

Jan H. Eekhout

door J. v. H.

Boeken, zoo voornaam van standing en innerlijke houding, dat zij in elke taal en voor elk forum een goed figuur zouden maken, worden er niet zoo heel veel geschreven. Daarom is de voldoening begrijpelijk waarmee de vereerders van Arthur van Schendel zijn „Fregatschip" onlangs in Engeland gunstig onthaald zagen. In het buitenland is Jo van Ammers-Küller nog altijd de vertegenwoordigster der Nederlandsche romankunst, mèt Felix Timmermans in Duitschland, een toestand die dringend wijziging behoeft. Dat het buitenland niet altijd de beste werken opneemt en te genieten weet, is verklaarbaar, al is het niet toe te juichen. Wie een dragelijken roman over Volendam of Marken schrijft en er maar flink wat Volendammer en Marker visschers met hun vrouwelijke partners in laat optreden, of wie de kaasmarkt van Alkmaar tot het centrum van een bloedig verhaal zou maken, kan er zeker van zijn onmiddellijk een vertaler en uitgever te vinden. Een roman waarin alle Hollanders op klompen en in visschersbroeken zouden optreden, zou in het buitenland verslonden worden. Niets is zoo geliefd als de gewaande locale kleur, die nooit locaal en nooit kleur genoeg zijn kan.

Er steekt in die voorliefde een zekere geringschatting, zooals die ook stak in de gretigheid waarmee de „leutige" Vlaamsche verhalen langen tijd in Noord-Nederland ontvangen werden. Maar de Vlamingen zelf hebben aan die voorliefde voor het leutige een einde gemaakt door serieuzer en betere boeken te gaan schrijven. Eèn dezer is Jan Eekhout, een Vlaming uit den uitersten Zuid-Westhoek van Noord-Nederland. Volgens landsgrens en religie hoort hij bij het Noorden, maar van taal en temperament is hij Vlaming. Zijn twee romans, [1]) vooral de laatste, zijn boeken die in elke taal en voor elk forum inderdaad een goed figuur zouden maken. Hij publiceerde reeds eenige dichtbundels die niet bijzonder de aandacht trokken, doch deze twee prozawerken zijn zoo goed en opvallend tusschen veel middelmatigs, dat men zijn naam niet meer vergeet.

Het bijzondere aan Eekhout's boeken is: voornaamheid, standing, innerlijke houding. Waarin die bestaat is moeilijk te omschrijven; zij blijkt zoowel uit wat er niet als wat er wel staat. Zij is zoowel in als tusschen de regels te vinden. Eekhout is sober en eclectief in zijn beschrijvingen, een prachtige eigenschap; hij is spaarzaam met zijn sappig en bonkig Zeeuwsch-Vlaamsch en

---

[1]) Jan H. Eekhout. De Boer zonder God. Zeeuwsch-Vlaamsche Roman. (274) U. M. Holland, Amsterdam. *f* 2.90 en *f* 3.90.

Jan H. Eekhout. Patriciërs. (271) U. M. Holland, Amsterdam. *f* 2.60 en *f* 3.50.

duidt meer aan dan dat hij schildert. Als het licht wordt rond den Eenmanshof, schrijft hij: „En de dag won van langs-om-meer kracht. De blondheid van de koorns brak door den fijnen dauwnevel, het blinkend groen der weiden . . . Een rundbeest loeide klagelijk den hof toe." Deze zuinige keurliefde voor woorden en wendingen is voelbaar door heel zijn werk, zoo voelbaar dat zijn Vlaamsch een enkele maal raadselachtig wordt of boven-Moerdijksch van gestevenheid. „Verhevigd bezet haar vlieding zijn bloed," schrijft hij over een jongen man, die een meisje achterna loopt, en Notaris Vermeer slaakt den volgenden examenzin: „Waar de overige trouw-geblevenen per slot toch nog — het is een tiental jaren geleden — ontrouw werden, afdeinsden voor de ongunst der tijden, vermits zij —: loome vegetanten op het ontkracht rasselijk bloed — geen inwendigen weerstand te bieden wisten, daar hebben wij, Vermeeren, ons onverzwakt gehandhaafd," waarna de mededeeling „Hij zwijgt" wel overbodig is. „Koornaert deed mij de mare deez' uchtend," zegt een uitgeweken Brugsche advokaat in het Zeeuwsch-Vlaamsche stadje Sluis, sprekend over een simpele verhuizing.

JAN H. EEKHOUT

Eekhout hanteert een wonderlijke gamma Vlaamschigheden die het raadselachtige zijner bedoeling nog verhoogen: zoo spreekt hij voortdurend van „wrikkeloos, soepelloos, schenneloos, onvervangelijk" en „ontallijk". Hij cultiveert blijkbaar het gewestelijke en bijzondere, wat zijn stijl iets pretieus en pronkerigs geeft.

Maar deze opgeschroefdheden doen niet af aan Eekhout's innerlijke schrijversdistinctie. Nooit raakt hij aan het keuvelen, nergens laat hij zich verleiden tot beschrijfkunst of lascht hij onbeduidendheden in. Hij bezit een fijnen keurzin om juist dat te verhalen wat voor zijn roman van belang is en het niet terzake

doende te vermijden. Hij beoefent een prijzenswaardige zelftucht en weet aldoor zijn figuren op een hoog niveau te houden. Dit laaste is in het land van den copieerlust een niet hoog genoeg te waardeeren eigenschap. Eekhout's personages zijn over het algemeen zwijgzaam en als zij spreken, zeggen zij iets. Ook hier wederom verraadt zich de keurzin van den schrijver, zijn aangeboren schrijversvoornaamheid. Zijn eerste boek „De Boer zonder God" noemt hij zelf een Zeeuwsch-Vlaamschen roman, maar door die bijzondere innerlijke houding is het boek iets heel anders dan een regionale roman. Regionaal is hij slechts door de toevallige binding aan Zeeuwsch-Vlaamschen bodem; de figuren echter zijn zoo typisch van innerlijke structuur, zoo weinig plaatselijk beperkt dat zij overal zoo zouden optreden en reageeren als Eekhout hen laat doen. De groote epische begaafdheid van dezen schrijver blijkt onder meer juist hieruit dat zoo goed als alle personages uit zijn boek een trek in het typische vertoonen, dat zij ondanks hun individueele eigenheid in hun breedste menschzijn gegeven worden. Zoo kon Eekhout zijn eerste boek terecht niet „Een Boer", maar „De Boer zonder God" noemen en zijn tweede „Patriciërs"; Waerschoot is de eeuwige boer zonder God en de Vermeers zijn de patriciërs van overal en altijd.

Hoewel de tweede roman „Patriciërs" aanmerkelijk gaver en beter is dan „De Boer zonder God", is er in het latere boek een overeenkomst met het vroegere die een zwakheid kon blijken. Notaris Vermeer is verwant met boer Waerschoot, Sabina met Matje, Frederik met Ivo, Daansen met Berckmans en zoo verder. Het parallellisme tusschen de personen uit roman éen en roman twee is opvallend. Eekhout heeft, wellicht onbewust, zijn laatsten roman opgezet naar een stramien dat veel gelijkenis heeft met dat van zijn eersten. Zelfbesef, bewustzijn van eigen kracht, harde levenswil, dit is de hartstocht die beide boeken beheerscht, in beide ook een tragisch conflict schept met de gevoeligheden des harten. Toch is er genoeg distantie en onderscheid om van twee geheel verschillende werken te spreken, ofschoon de in het oog springende verwantschap den schrijver een waarschuwing moge zijn.

Eekhout is Vlaming van taal en temperament en hij is bij de Vlamingen, bij Streuvels, Walschap en Roelants in de leer geweest. Zijn romans echter spelen onder een Protestantsche bevolking en de hartstochten die den loop dezer menschenlevens bepalen, zijn in Calvinisme gedrenkte hartstochten. Zoowel Notaris Vermeer als Sabina en Veronica, misschien zelfs boer Waerschoot zouden er eenigszins anders uitzien, zouden anders gereageerd hebben, wanneer zij niet met den Bijbel waren opgevoed. Het Calvinisme kleurt altijd oud-Bijbelsch af en een Calvinistische schrijver is van jongs af zoo samengegroeid met de groote figuren, de strenge sfeer uit het Bijbelsche verleden dat zijn creaturen er het stempel

van dragen. Sabina zou de dochter van Jefte kunnen zijn, Veronica zou, naargelang de omstandigheden waren, zoowel tot een Debora als tot een Atalia kunnen uitgroeien, en Vermeer en Waerschoot bezitten beiden iets van die harde, steile gerechtigheid die Calvijn uit het oude Testament in zijn Protestantisme overstortte.

Het is Eekhout ernst met zijn Christendom; zijn kunst is met zijn geloof zoo vergroeid dat het eene niet te scheiden is van het andere. Er zijn hier twee Calvinistisch-Christelijke romans ontstaan van zeer zuiver gehalte. Dit zijn geen stichtelijke boeken tot opbouw der gemeente, het leven wordt niet verwrongen naar het kader der leer, doch alles groeit organisch in of tegen de goddelijke wet en deze blijkt leven en lot te beheerschen. Eekhout ziet, in overeenstemming met het geheele Christendom, den mensch in zijn waardigheid en zijn geluk slechts veilig en verzekerd, wanneer die mensch zich ordent naar de wijsheid Gods en niet naar natuurlijke aandrift. Niet het instinct, maar de hoogere ordening schenkt menschen- en levenswaarde. Dit verbeeldt Eekhout in levende menschengestalte.

Het is in dezen tijd, nu litteratuur en aesthetica hoe langer hoe meer met het menschzijn zelf gaan samenvallen en alle problemen zich gaan concentreeren om den mensch op zich zelf, onvermijdelijk dat ook de wereldbeschouwing in een dichterlijk oeuvre gaat meetellen. Deze wordt onontkoombaar een wezenselement in het bepalen van zijn waarde. God of instinct: dit worden steeds exclusiever de polen, waarnaar het leven zich te oriënteeren heeft, de leidende machten waaraan de mensch gehoorzaamt. [1]) Eekhout staat onvoorwaardelijk aan de zijde der naar God georiënteerden. Deze Godsoriënteering is uit zijn werk niet weg te nemen; zij bepaalt er zin en wezen van. In „De Boer zonder God" is de afgekeerdheid van God de diepste oorzaak aller tragische conflicten en in „Patriciërs" is de Godserkenning de grondstemming der optredende figuren.

Wat nog stoorde of opviel in zijn eersten roman heeft Eekhout in zijn tweeden vermeden, zoodat deze gaver, rechtlijniger, even-

---

[1]) De consequenties der atheïstische wereldbeschouwing werden in de litteratuur nooit zoo volstrekt doorgevoerd als tegenwoordig. Onomwonden wordt het instinct als het opperste recht hebbende en weg wijzende in het menschenleven gehuldigd. André Gide heeft deze theorie reeds lang in zijn werken verdedigd en haar gestalte gegeven. In de werken van D. H. Lawrence en in Céline's roman „Voyage au bout de la nuit" vindt men haar terug. In Nederland huldigt de Forumgroep ongeveer dezelfde opvatting. Hoe volkomen anders en onaanvaardbaar deze auteurs tegenover mensch en leven staan, bewijst het schaamtelooze boek van du Perron, „Het Land van Herkomst". Hier wordt de elementairste menschelijkheid onder den voet geloopen. De vraag naar kunst of litteratuur heeft hier geen zin meer, omdat het ingeboren menschelijk gevoel, de schaamte, de eerbied voor zich zelf en voor de beginselen des levens hier verkracht wordt. Met demonische koelbloedigheid wordt hier een exhibitionisme gepleegd, welks abjectheid slechts verlitteratuurde kringen een tijdlang fascineeren kan.

wichtiger werd dan zijn voorganger. De verleiding van Matje bijvoorbeeld gaat al te vlug in zijn werk, tot verbazing van den lezer; Veronica is wat tweeslachtig uitgevallen, zij is een kracht tegenover boer Waerschoot en een vat van zwakheid tegenover Ivo; Ivo zelf verandert naargelang de schrijver het noodig heeft voor zijn verhaal. Het ongeloovig worden van den boer, van dèzen boer, wordt terloops doch al te onvoldoende verklaard. Eer zulk een boer met de oude traditie breekt moet er nog al wat gebeuren. Ook is Büchner's „Kracht en Stof" geen boek om jaren lang dag-in dag-uit in te lezen, zooals de Bijbel dit wel is. Uit dergelijke détails blijkt nog de onzekere hand van den beginner. Maar in „Patriciërs" is die hand wondervast geworden. Hier schrijft, neen maalt zij een levensverhaal met epische zekerheid in groote, statige antiqua-letter. Hier gebeuren geen schokkende dingen die over dood of leven beslissen, en den loop van het verhaal in andere richting wenden, er gebeuren slechts tamelijk gewone dingen, maar het bewijst Eekhout's ongewoon talent dat hij deze menschenlevens uit het alledaagsche opheft in een sfeer waarin zij onze volle belangstelling hebben.

Er ligt een wonderlijke glans over deze menschen, een gouden schijn, zooals een dalende herfstzon soms om de dingen legt. Heel dit voornaam geschreven verhaal in zijn vreemd-doend Zeeuwsch-Vlaamsch is een verbeelding in herfstachtig goudbrons. Kracht en teerheid gaan er hand in hand en zijn er verweven tot warme menschelijkheid. Weemoed en berusting, een edele geresigneerdheid besluiten den roman. Het is een voornaam boek, een boek van karakter en persoonlijkheid, een voorbeeld voor tientallen copiëerlustigen, dat onze romanlitteratuur waardig vertegenwoordigt.

(Beide boeken kunnen hoogste-klassers van middelbare scholen veilig in handen worden gegeven.)

BOEKENSCHOUW

KRAMER (H.) HET A. B. C. VAN DE MODERNE VLIEGTUIGTECHNIEK. (118) *f* 2.90. Kosmos, Amsterdam.

Een geschikt boekje voor wie van de vliegtuigtechniek iets weten willen.

MINGELEN (G. J. D.) DE POSTDUIF. Haar huisvesting, verzorging, teelt en africhting. 3e druk. (61) Kosmos, Amsterdam.

Deze derde druk van dit populaire boekje is eenigszins gewijzigd en beantwoordt daardoor nog beter aan het doel om pas-beginnende liefhebbers van postduiven een betrouwbaren gids te zijn.

Cecil Day Lewis

door JOS. PANHUYSEN

Cecil Day Lewis is een jong Engelsch dichter, hij was een der belangrijkste poëeten, die destijds in den verzamelbundel „New Signatures" werk publiceerden, zijn eerste bundel kwam uit in 1931 en nu in dit jaar verschenen reeds zijn „Collected Poems", waarin de reeks gedichten van 1931 en nog twee later verschenen reeksen werden opgenomen.

CECIL DAY LEWIS

Het is een bizonder geval met deze verzen, juist omdat ze inderdaad reeksen zijn, omdat ze niet of nauwelijks op zich kunnen gelezen worden, omdat ze niet alleen elkander verklaren, maar zich uit elkander ontwikkelen, omdat verschillende motieven erin telkens opnieuw hervat worden en uitgebreid, vaak in een ander gevoelsoctaaf, in ernst, of in schamperheid, jubileerend of gewild, bedwongen constateerend.

Ieder der hier herdrukte bundels, waarin de samenstellende verzen gecijferd, niet getiteld zijn lijkt werkelijk op een muzikale compositie, eenzelfde thema wordt telkens op een andere wijze behandeld. De jonge dichter toont dit zelf aan wanneer hij, in zijn verklaringen op den eersten bundel „Transitional Poem" zegt „the central theme of this poem is the single mind. The poem is divided in four parts, which essentially represent four phases of personal experience in the pursuit of singlemindedness: it will be seen that a transition is intended from one part to the next such as implies a certain spiritual progress and a consequent shifting of aspect".

In ons land zijn we aan dergelijk werk niet gewend, in ons land verschijnen, meen ik weinig verzenbundels met dergelijke

verklaringen, en dat komt misschien omdat we in ons land ondanks alle beweringen anderszins, de literatuur voor het leven laten gaan, en te werkelijk gewichtig zijn om tot de hartveroverende gewichtigheid van Cecil Day Lewis' „verklaringen" in staat zijn. Er zijn in Nederland philosophische gedichten verschenen, maar ze slaagden er zelden in de doctrine die ze bedichtten te overmeesteren, ze bleven te veel leerboek. Cecil Lewis neemt zijn doctrine ook heel ernstig, ook hij verwerkt Spinoza, Dante en de Bijbel in zijn gedichten, maar tot hoe weinig is zijn „leer" ten slotte terug te brengen, hoe solt hij er mee, bewust of onbewust, hoe levend, springlevend en hoe buitengewoon, hoe verrassend jong zijn al deze wijsgeerigheden. Van de vier gedeelten, waaruit „Transitional Poem" bestaat is het eerste, volgens de bewering van den auteur, metaphysisch, het tweede ethisch, het derde psychologisch en het vierde wil een poging tot synthese zijn. Zonder twijfel is er een synthese, ofschoon de metaphysica „eyes God askance", ofschoon de ethica neerkomt op het verlangen, dat „needs no other proof then its own fire", ofschoon de psychologie voor een goed gedeelte slechts een aanvaarden is van „the blind collisions that ensure Soul's ektogenesis"; overtuigend, overmeesterend jubileerend spreekt zich hier den heelen bundel door het levende bewustzijn uit, dat de eerste voorwaarde voor een wezenlijk, menschelijk bestaan is om „singleminded", om doelbewust te zijn, om te weten wat men wil en dat iedere mensch zich deze doelbewustheid zelf moet zien te veroveren.

Iedere jeugd, die vitaal is, maakt zich een cosmogonie, het is doorgaans zooals ook hier, een zeer gebrekkige cosmogonie, maar desniettemin kan men den dichter gelijk geven als hij, en met welk een fierheid, vaststelt:

It is certain we shall attain
No life till we stamp on all
Life the tetragonal
Pure symmetry of brain.

Dit is waar voor den geloovige, zoowel als voor den ongeloovige en voor beiden zal in den beginne deze tetragonale symmetrie niet zoo bijzonder puur zijn, maar zelfs de gebrekkigste poging is hier een teeken van leven. „Transitional Poem" is het gedicht van den meest ernstig bedoelden en den meest zorgeloozen overmoed; het is ingewikkeld, het leest zich niet van het blad, de beelden zijn vergezocht, ze houden rekening met de moderne wetenschap, de moderne techniek, ze zijn op die wijze modern zooals de gedichten van John Donne dat in zijn tijd waren en misschien zullen ze het ondanks wisselingen in wetenschap en techniek blijven, zooals die van Donne, zonderling genoeg ook; hetgeen dit gedicht vertolkt is echter zeer eenvoudig,

het voornaamste ervan kan men in één regel eruit samenvatten en karakteriseeren: Nestor shall die and let Patroclus live.

Wij verwonderen ons in het geheel niet dezen jongen philosoof aan te treffen bij Easdale Tarn „dismayed bij the monstrous credibility of all antimonies", maar nog minder verwonderen we ons, als hij even later zorgeloos verheugd tot de minder philosofische conclusie komt: „prophetic earth, you need no lumber of logic" en zoodoende alle antimonieën, antimoninie laat. Wie zal bovendien willen loochenen, dat hier inderdaad, ondanks alles, een zekere wijsheid schuilt, en dat dit „singel-mindedness" is?

Let logic analyse the hive,
Wisdom's content to have the honey . . . .

Reeds in dit „Transitional Poem" toont zich een levenslust en een kracht, die door alle schamperheden, en alle oogenschijnlijk bittere levenservaring heenbreekt. Al lijken deze verzen nog zoozeer op de gedichten van Donne in hun uiterlijke vormgeving, hoe geheel anders is de persoonlijkheid van Cecil Day Lewis, die er zich in openbaart, hoe geheel anders benadert hij bijvoorbeeld het geheim der liefde, dat bij Donne al te zelden een geheim is, hoe overtuigd is hij van de wereldhervormende macht ervan.

Time, we allow, destroys,
All aërial toys:
But to assail love 's heart
He has no stategy . . . .

Hij ziet deze liefde, om het groote woord te gebruiken, werkelijk cosmisch, hij bewondert haar meer nog in haar resultaat dan in haar oorsprong. Hij heeft er, hoe onpoëtisch dit bij een eerste overdenking ook schijnen mag, vrede mee, dat de schoonheid van het verrassende begin wijken moet ter verkrijging van het nieuwe leven, hij bejubelt den gang van „feathers to iron".

De tweede bundel, die „From Feathers to Iron" heet, kan men zoodoende beschouwen als het wel zeer oorspronkelijke verhaal eener liefde, maar men kan hem ook tegelijkertijd symbolisch zien als de gewilde ontwikkeling van de gedachte en het gevoel tot de daad; in dit proces gaat iets verloren, maar er is ook een zekere schoonheid in dit onvermijdelijke.

  Beauty's end is in sight,
Terminus where all feather joys alight
  Wings that flew lightly
  Fold and are iron. We see
The thin end of mortality.

Soms ziet de dichter plotseling in, hij meent het in te zien tenminste, dat dit gansche proces niet enkel van het oogenblik, zijn oogenblik, is, dat het duizenden en duizenden malen zich

reeds heeft voltrokken in werkelijkheid, maar ook in de eventueele symbolische duiding, dat het niet zoo nieuw is als hij meent, omdat het nu hemzelven overkomt, dat alle leven in zekeren zin herhaling is van de oude motieven, hij ziet zijn eerstgeborene dezelfde teleurstellingen door maken als de zijne; deze ook, zegt hij:

May know, as I, sheet from a bland sky falling,
Perfidious landmark, false dwan:
Look out through panes at a spoilt holiday,
And weep, taking eternity to bed.
When the hair grows, perceive a world
Officered by semi-cads and second baboons,
Be stood in the far corner.

Maar dit besef is slechts tijdelijk, hij is te jong daarvoor, hij kan niet gelooven dat de nieuwe wereld de oude wereld werkelijk gelijken zal, van den Patroclus, die niet sterven gaat, zal de hernieuwing beginnen en terzelfdertijd ziet hij plotseling ook de waarheid, dat het oude daarom alleen reeds nieuw kan zijn, omdat het zich in het oogenblik manifesteert; dat de millioenste herhaling van het vruchtbaarheidsgeheim een oorspronkelijk wonder blijft, ondanks al wat volgen zal. In „From Feathers to Iron" staat liefdeslyriek, die zeldzaam is in onzen tijd, omdat er niet de bruid, maar de toekomstige moeder in bezongen wordt; deze lyriek is daarom donkerder van toon, maar ook ongetwijfeld grootscher. Er zijn verzen in deze „Collected Poems" van Cecil Day Lewis, waarin het meer of minder gezochte beeld de gedachte op zich overheerscht en het rhythme en vooral ook den klank schaadt, dit is echter zelden het geval bij deze bepaalde liefdeslyriek.

Her thoughts are pleiads, stooping low
O'er glades where nightingale has flown:
And like the luminous night around her
She has at heart a certain dawn.

Zulk een vers is inderdaad „luminous", het zou een Edith Sitwell kunnen bevredigen om de harmonische wisseling van klank en rhythme, de schoonheid der assonanties, de prachtige samengang van gedachte, gevoel en woordsymbool. Deze jonge man wiens „far too combative heart" door niets zoozeer ontvlamd wordt dan door „the intellectual Quixotes of the age prattling of abstract art" is zonder twijfel een kunstenaar. Hij zal niet redetwisten over de abstracte kunst, hij geeft zeer nadrukkelijk het leven den voorrang, maar hieruit maakt hij allerminst de gevolgtrekking dat de kunst zich wel van zelf redt; hoe verder men in „Collected Poems" komt, hoe meer men ontdekt hoe bezonnen deze verzen, als kunst, zijn, hoe juist de overmaat der begeestering in het woord gevangen wordt.

En vooral wat de laatste reeks gedichten betreft is dit ten zeerste verrassend, omdat hier de begeestering wel zeer overmatig is en terzelfdertijd door zoo weinig te voorschijn wordt geroepen. Deze laatste reeks heet „The Magnetic Mountain" en zij is de zonderlingste verheerlijking van het communisme, die ik ooit las; ze heeft eigenlijk ten slotte met het communisme zelfs maar in beperkte mate te maken, zij is eigenlijk niets anders dan een verwerping van al het oude en een bejubeling van het nieuwe, de algeheele herschepping dezer aarde, die echter nog komen moet. Uit de vorige bundels kon men reeds zien, dat deze dichter geen vrede kon vinden in het woord alleen. Hij spreekt van zichzelven, wanneer hij boven een gedeelte van deze laatste reeks een motto van den onvergelijkelijken dichter Gerard Manley Hopkins zet, en beweert:

He comes with work to do, he does not come to coo.

Alles in „The Magnetic Mountain" is weerstand, bespotting, aanvuring. „Never yield before the barren" luidt een ander motto, en het is geen wonder dat deze toch zoo geheel anders geaarde geest aan D. H. Lawrence ontleent. Hij gelooft in wat men tegenwoordig het „bloed" pleegt te noemen, omdat hij in zijn jeugd gelooft, en omdat hij een ideaal bezit, een buitengewoon vaag ideaal, maar wat doet dat er toe, als het hem gelegenheid geeft militant te zijn.

Achtereenvolgens worden de verdedigers van het oude, die zich in verzen uitspreken, door hem in verzen weerlegt, daarna hoort men huichelachtiger, dommer en baatzuchtiger, de vijanden van het nieuwe spreken en ook zij worden te woord gestaan. Aan deze verdedigers en deze vijanden is niet bepaald veel nieuws te ontdekken, deze eenvoudige, lafhartige, bigotte lieden, deze geldmannen, politici en predikanten kent men nu zoo langzamerhand in de moderne Engelsche literatuur, men kan hun niet altijd erg overtuigende portretten vinden bij de oorlogsdichters, bij Osbert Sitwell, bij Richard Aldington, bij Eliott zelfs, en men vraagt zich wel eens af, of de caricatuur niet wat ver gedreven wordt. Cecil Day Lewis herhaalt dus eenigermate een reeds eentoonige herhaling, maar al kan men deze verdedigers en vijanden op zich artistiek niet bijzonder waardeeren zij blijven hun waarde bezitten als een aanleiding om „heart's heyday, movement of masses, beginning of good" te profeteeren. De satire is het minste gedeelte in deze verzen van Cecil Day Lewis, ook zij toont een uiterlijke overeenkomst met soortgelijk werk van John Donne, maar ook hier treft men het groote innerlijke verschil. Donne schreef satire op de dingen en de menschen, die hij haatte en verafschuwde, Cecil Day Lewis reageert eigenlijk al te vaak op hooren zeggen, niet op een gekende werkelijkheid, maar op een niet geheel nauwkeurige overlevering, hetgeen het steekhoudende

van zijn satire natuurlijk aanmerkelijk schaadt, maar er tevens de bitterheid aan ontneemt. Hij heeft het leven te lief om in staat te zijn tot de het leven aantastende bitterheid van Donne. En toch is ook deze satire, deze ernstig gemeende, maar welbeschouwd zoo vluchtige schamperheid onmisbaar in dit poëtisch werk, want het helpt de persoonlijkheid van den dichter erin voltooien, dit beeld van een militante jeugd met een verkeerd ideaal.

Het is, ondanks alle bezwaren een waardeerbaar beeld. Deze jonge dichter is geenszins een dichter voor de gemeenschap, maar hij is wel een dichter van de gemeenschap, hij is zich ook bewust van zijn eigen tijd en hij aanvaardt dien, wil dien niet ontvluchten, integendeel hij bezint er zich op en geeft er zich rekenschap van, hij kan bovendien geen ideaal aanvaarden, dat niet een ideaal voor alle menschen zou kunnen zijn, want hij bezit ongetwijfeld, wat hij hoogste acht, de liefde, gesterkt door een levenslust, die uit alle symbolen van zijn werk spreekt en die ontembaar is.

Now to be with you, elate, unshared,
My kestrel joy, O hoverer in wind,
Over the quarry furiously at rest
Chaired on shoulders of shouting wind.

Wie zich de moeite getroost tot den zin dezer niet gemakkelijke „Collected Poems" door te dringen, zal vaak glimlachen maar vaker zal hij ontroerd worden en misschien zelfs begeesterd en als het hem vergaat als mij, zal hij, het militante karakter dezer verzen overwegende, met eenigen spijt vaststellen, dat deze strijdbaarheid zich in zekeren zin vergooit; er is immers een verhevener hernieuwing, dan hier geprofeteerd wordt, niet alleen denkbaar, maar mogelijk, zeker voor wie over een levenskracht, levenswil en levensmoed kunnen beschikken als Cecil Day Lewis.

Cecil Day Lewis: Collected Poems.
The Hogarth Press, Tavistock Square, Londen.

BOEKENSCHOUW

RATS C.s.s.R. (J. C.) DE LIEVE VROUWE IN 'T ZAND. (192) *f* 1.25. Romen & Zoon, Roermond.

Een gedocumenteerde geschiedenis van het Wonderbeeld te Roermond, bij gelegenheid van het 500-jarig jubilé der Lieve Vrouwe in 't Zand, welke ongetwijfeld de devotie tot de Lieve Vrouwe zal opwekken.

Het „Rijk" zingt . . .

door DR. NIC. PERQUIN S.J.

„Was sich uns auch entgegenstemmt
aus allen sieben Winden,
wir treten nieder, was uns hemmt,
was sich vor unsere Bresche klemmt,
ein neues Reich zu finden."

Hugo P. Schreiber-Uhlenbusch: Groszdeutsche Bruderschaft.

Vertrappen, over levende lijken heenmarcheren, met bloed kwistig rondstrooien, wraak nemen: het zijn de telkens terugkerende motieven in de bundel „Rufe in das Reich" [1]), tevens de meest fappante concretizeringen van wat in ditzelfde milieu de „daad" genoemd wordt. Er worden hier en daar ook wel andere werkzaamheden als daad erkent, „zaaien" bijv. en een doodenkele keer ook in een fabriek ploeteren, maar het eigenlijke is toch trommelen en marcheren en de rest van de mensheid omverlopen:

„Sturm, Sturm, Sturm!
Läutet die Glocken von Turm zu Turm!
Läutet die Männer, die Greise, die Buben,
läutet die Schläfer aus ihren Stuben,
läutet die Mädchen herunter die Stiegen
läutet die Mütter hinweg von den Wiegen.
Dröhnen soll sie und gellen, die Luft,
rasen, rasen im Donner der Rache.
Läutet die Toten aus ihrer Gruft,
Deutschland, erwache!"

Dat is het stormlied van den in 1923 gestorven vriend van Hitler, Dietrich Eckart en nu al 15 jaar schreeuwen de nationale dichters zich hees in dezelfde toonaard en het is niet te verwachten, dat dit voorlopig veranderen zal. Deze bundel is daarvan het bewijs. Er worden betere gedichten over het Rijk en zijn Führer geschreven, dan in deze bundel staan, wij zullen het straks zien, doch de karakteristieke elementen der moderne nationale poëzie zijn hier bijeen gebracht, stumperig dikwijls, moordend eentonig, maar dat is schijnbaar zo erg niet, als er maar brand gesticht wordt en de wil staalhard is en de vuisten gebald zijn.

Het ideaal der nieuwere nationale poëzie is vanzelfsprekend het Rijk en de Führer. Dat ideaal wordt nog immer als bedreigd gevoeld, het is niet duidelijk door wie en wanneer, dat komt er ook niet op aan, men voelt het nu eenmaal zo en daarmee uit.

---

[1]) Rufe in das Reich, Die heldische Dichtung von Langemarck bis zur Gegenwart, ausgewählt von Herbert Böhme, Berlin, 1934.

Er zijn natuurlijk nationaal denkende dichters, die geen zin hebben om in de stormmars der begeesterde wrekers van Duitschlands eer mee te sjokken, zij worden echter in deze bundel vergeten. Hier is alleen plaats voor hen, die willen leven en dichten en — vermoedelijk — ook sterven voor het bedreigde Derde Rijk.

Dat Rijk is iets absoluuts, is eigenlijk de heele werkelijkheid: Individu en volk, landschap en fabriek, ja God zelfs zijn practisch niets anders dan verschillende verschijningsvormen van dat éne wonderbare iets, dat men het „Rijk" noemt of inniger „Duitsland".

De mensen zelf zijn daaraan ondergeschikt:

„Du, Deutschland, wirst bleiben, wenn wir auch vergehn,
du wirst dich entfalten, wir werden verwehn,
doch was wir geschaffen, wir schufens für dich,
was je wir geopfert, war Opfer für dich . . . ."

Wolfram Brockmaier: Unser Glaube.

Dat wordt zo niet toevallig in een enthousiaste bui gezegd, telkens komt weer terug: alles mag vergaan, alléén Duitsland moet bestaan. Bijna letterlijk wordt dit uittentreure herhaald.

Men vergelijke:

M. Damsz: Wir mögen fallen: [1])

„Wir mögen vergehen,
Namenlos
Deutschland musz stehen,
Ewig und grosz."

W. Vesper, Mahnung [2])

„Eines steht grosz in den Himmel gebrannt:
Alles darf untergehn!
Deutschland, unser Kinder- und Vaterland,
Deutschland musz bestehn."

Diezelfde totale offerwil juicht ook extatisch uit de „Lider vom Reich" von Gerard Schumann [3]): „Verlor mich selbst und fand das Volk, das Reich". Schumann is een jongeling van 24 jaar en S.A. — Obersturmbannführer, zonder twijfel een begaafd mens, die zijn leven en zijn hart aan het „Rijk" verkocht heeft en concreet aan den Führer. Want zijn hymnen aan het „Rijk" zijn hymnen aan den Enen waarvoor de millioenen zich zwijgend bogen:

„Aus tausend Herzen brach der stumme Schrei!
Der Führer! Knechte uns! Herr mach aus frei."

---

[1]) Uit „Jahrbuch junger Dichtung", Band I: Lyrik, Bearbeitet von Dr. E. Waldmann, Berlin, 1935.

[2]) Uit „Rufe in das Reich".

[3]) München, 1935.

Het is niet onbelangrijk om te zien, hoe Schumann de Röhm- en Schleichertragedie van verleden jaar beschouwt:

Das Gericht

Und als der Mann die dunklen Warte sprach:
Erschieszen! — war ein schwarzer Raum um ihn.
Und als die Schüsse peitschten durch die Nacht
Brach jede Kugel in des Führers Herz.
So lange Deutschland lebt wird in den Mächten
Diè Salve Menschen aus den Betten schrecken.
Und blutig wird das Herz des Mannes leuchten,
Der seine Freunde tilgte um das Reich."

Uit zo'n gedicht wordt het ons duidelijk, wat Hitler voor de hem toegewijden betekent, wij begrijpen beter hoe voral ook in de „Rufe" deze mens bijna vergoddelijkt wordt en hèt recht, dè wet, dè onfeilbare Leider is. Duitsland is niets dan zijn trommel, in hem ligt het lot van millioenen, de mensen zijn hem volkomen dienstbaar:

„Verlangst du alles, was wir nur besitzen,
wir geben es,
denn wir glauben an dich."

Fritz Sotke: So sei es.

Dat fanatieke geloof aan een mens is angstwekkend! Wij horen woorden aan het Rijk en den Führer gewijd, die men vroeger — en wij nog altijd — in deemoed alléén tot God sprak. Daar is een overgave aan iets vergankelijks en iets heel klein menselijks die absoluut is en daarmee objectief een godslastering en verbijsterd vraagt men zich af, hoe dat mogelijk is. Het zijn geen woorden, geen grote dikke woorden alleen, het is overtuiging, ja het is geloof, blind, onbeperkt geloof. God schijnt er nog wel te mogen zijn, men zou het tenminste soms zeggen, Hij staat echter ook in dienst van het Rijk. Hij is „uns das deutsche Werde" en Hij zal hen als overwinnaars in de onsterfelijkheid moeten begroeten en terwille van de Duitsers zijn zwaard voor den dag moeten halen:

„Gott, aus deinem tiefen Schweigen
Schleudre steil das Kampfeswort,
und die Wirrnis wird sich neigen,
komme, und die Not ist fort.
Allzulang hast du geduldet,
pack dein Schwert, zerschlag, zerbrich!
Und der Welt, die längst verschuldet,
offenbare: das bin Ich!

Wolgang Jünemann (S. A.-Scharführer): Aufruf zu Gott.

Het kan zijn dat men in de bundel „Rufe" tot z'n verwondering

een nederiger smeken hoort, zoals bijv. Schweigsames Lied van H. Claudius, dat is er dan in verdwaald geraakt, het is een gebed van een man, die nu bijna 60 jaar oud is en dus van de nieuwe gedachte niet veel meer begrijpt. In dat „Rijk" bestaat er voor de mensen niets anders dan de „Daad". Zij moeten erg veel marcheren, ongelooflijk hard op de trommel slaan en zo nodig bloed vergieten. Dat is dan de Daad:

„Einst liebte ich die Schau. Nun liebe ich die Tat." (Schumann).

Zelfs in het „Jahrbuch", dat veel rustiger en inniger is, is die voorliefde voor het actieve in de nationale gedichten volkomen duidelijk. Ook daar is er een „Sturmruf der Sterne" en brult God wild in een „Zornruf"; ook daar is rust een lui voortvegeteren; ook daar is het geloof daad en die daad is strijd.

In de „Rufe" is er bijna van niets anders sprake. Het is in eindeloze variaties:

„Wir müssen marschieren bei Tag und bei Nacht
für das Volk, für das Land, für die Tat."

H. J. Nierentz: Für Deutschland, Kamerad.

Vanzelfsprekend is er voor de zwakken in zo'n daadrijk geen plaats, die moeten maar verrotten en levend begraven worden. Even vanzelfsprekend heeft men geen tijd om nog te denken of stil te zijn of lief te hebben (die Fahne ist mehr als der Tod). De allerbelangrijkste daad is „wraak".

* * *

Uit een dergelijke zielestemming van brutaal geweld kan moeilijk poëzie ontbloeien, die altijd nog haar levenskracht aan de liefde voor het „zijn" dankte en altijd iets moet meedragen van dat oer-vrouwelijke der schepping het willen bewaren, het willen verzorgen, het willen liefhebben. Poëzie kan satire zijn, maar dan een satire die uit een gepassioneerde liefde voor het waarachtige „zijn" de schijn, de leegheid wil wegjagen. Dat is echter een ontlading van een tot berstens toe getergde ziel en die ontlading wijkt altijd weer voor de genieting van het bestaande. Een dichter kan niet blijvend negatief zijn, instinctief zoekt hij altijd weer het levende ideaal; menselijke scheppingsdrang is immers eerbiedige imitatie van de Goddelijke scheppingswil, die schoonheid is.

Welnu bijna alles wat in de „Rufe" verzameld is, aan nationale poëzie, is negatief. Er is nauwelijks één ernstige gedachte in, niets dan een wild strijdgeschreeuw, herinnering aan het gebrul der oude Germanen in hun kloppartijen, dat geen betekenis heeft en alleen maar is om lawaai te maken, want dat geeft moed.

Er zijn ook in deze bundel betere gedichten en zij zouden mijn stelling ernstig kunnen verzwakken, wanneer zij werkelijk tot het

moderne nationale genre behoorden. Ook Schumann heeft een enkele keer wel iets te zeggen, maar dan vergeet hij een ogenblik dat hij propaganda-dichter is. Opmerkelijk is het dan ook dat de bewerkster van het „Jahrbuch" een onderscheid maakt tussen „Rufer" en dichters! Zij zegt:

„wir halten uns hier an den Dichter, der den Rufer nicht ausschliesst, aber verborgener lebt und den Schwur auf die Fahne und Aller Glauben an sie durch die innere Beherrschung des sprachlichen Ausdrucks zur Ebene der Kunst hinauf, in das Reich des Symbolischen hineinträgt." (bldz· 5).

Zij verbreedt met deze woorden al direct haar gezichtspunt en zo is het wel opvallend dat veruit de meeste dichters van haar uitgave niet in de „Rufe" voorkomen en de enkele, die in beide uitgaven vertegenwoordigd is, heeft in het „Jahrbuch" bijna altijd iets wat met nationale poëzie niets te maken heeft. In dit laatste boek vindt men nog dat kleine plekje rust in Duitsland, waar nog stil genoten wordt, daaruit straalt nog iets op van die tere meditaties van een denkend-liefhebbende dichterziel:

Und Gottes Winde wiegen
Uns Worte der Liebe ins Ohr."

(Martin Damsz).

Het is jammer, dat Dr. Waldmann zich niet helemaal heeft kunnen bevrijden uit het dwangjuk der nationalisme-psychose èn bijv. een Gertrud von Le Fort niet heeft opgemerkt èn niet nog strenger in haar keuze is geweest. Want ook in haar bloemlezing klinkt weer datzelfde naargeestige gedreun, diezelfde enormvervelende herhaling, ook daar is ook weer die kletspraat over de daad, over de blik naar de zon, over 't wreken van de smaad, over Hitler voor ons geboren in de nood, wat dan buitengewoon origineel rijmt op dood.

Erger, veel erger is het in de „Rufe"! Verbaasd vraagt men zich temidden van al dat lawaai af, of er onder die tientallen roepers dichters zijn. Dr. Waldmann schijnt het niet hard te geloven en m.i. terecht.

Het is al te begrijpen uit het simpele feit, dat geen enkele gedachte hun gerijm een zekere dwang oplegt, dat alles wat een aanzet tot een gedachte zou kunnen zijn, gesmoord wordt door een plotselinge aanval van verstandsverbijstering, waarbij alle proporties, alle verhoudingen zoek geraakt zijn. Het is ook te verwachten in een land, waar barmhartigheid en eerbied en liefde staatsgevaarlijk zijn. Het is tenslotte ook niet anders mogelijk wanneer men slechts over zo karige, zo droge motieven beschikt: men kan toch niet eeuwig Rijk en Führer en Wraak variëren. Nieuwe vondsten zijn er niet en als zij oude motieven een beetje modern vernissen, dan blijkt al heel gauw dat oudere dichters (niet de grootste) veel

beeldender, veel doorleefder hun motieven zagen. Wij allen kennen uit Heine en von Zedlitz dat idee van de opstanding der dode soldaten. Dat komt hier natuurlijk ook voor, want 't gaat over soldaten, maar er is niets overgebleven van die huivering, die die spookgedaanten hoort en ziet.

Het is een treiterachtig vervelende herhaling van dezelfde uitdrukkingen, dezelfde vergelijkingen, dezelfde beelden. Hoe dikwijls bijv. de „Dom" als rijmwoord of anderszins dienst moet doen is niet te tellen, het rijmt alleen op „Rom" en dat is ook te begrijpen. Het is dikwijls niets anders dan schooljongensrijmelarij of Sinterklaasverskunst:

„Jugend ist Meer,
Jugend ist Blut,
Jugend ist Speer,
Jugend ist Glut", enz. enz. enz.

Of:

„Nie wird das Reich verderben,
wenn echte Liebe lebt,
im Kämpfen und im Sterben
zum Opfer sich erhebt."

Waar halen ze de rijmen vandaan! Gelukkig, dat Heine zo machtig veel gerijmd heeft, al is hij dan ook geen Ariër.

Als in de gedichten een rythme te onderkennen is, dan is het 't harde, hortende en stotende rythme van marcherende soldaten, zonder één enkele pauze, zonder één enkele zwierige zwaai, die pak en ransel neersmijt om een ogenblik neer te vallen en met de ogen omhoog te genieten van Gods blauwe hemel.

Sommige gedichten zijn louter prijscouranten, een voorjaarsuitverkoop van alle mogelijke dingen, maar dan zonder één sprankje geestige reclame. Werkelijk, het is bar en om razend van te worden. Dat houdt geen mens uit: zó iets te moeten lezen. . . . En dan te bedenken, dat er zoveel schoons in Duitsland verborgen leeft, dat zich niet uiten mag en doodgetrapt wordt onder de paardenhoeven van marcherende bruten.

Is dàt dan het lied van het Derde Rijk? God beware ons voor die zegening.

FRANSCH

GHÉON (Henri) FÉERIES. 10 frs. Desclée de Brouwer. Paris, 1935.

Een der aardigste boekjes uit de „Collection Perceval", die Desclée de Brouwer te Parijs uitgeeft, is „Féeries" van Ghéon. Het zijn drie feeërieke tooneelstukjes: Peau d'Ane, La petite Fille aux Allumettes en La Belle au Bois dormant. Sfeer en inventie zijn van zuiver gehalte; het fantastische, sprookjesachtige is er prachtig in volgehouden. Wie sprookjes te genieten weet in dit sprookjesarme land, zal dit boekje met genoegen ter hand nemen. Aan de hand van Perrault en Andersen toovert Ghéon een feeërieke wereld te voorschijn, waarin de wetten der stoffelijke natuur niet gelden, maar de hoogere wetten, de wetten der ziel van des te meer kracht zijn. Dit is heel het geheim der sprookjeswereld: de ziel, het gemoed regeert er onbeperkt en wordt door geen stof of zichtbare wereld belemmerd in zijn wenschen en verwezenlijkingen. Goedheid, schoonheid, deugd overwinnen er al wat leelijk, hatelijk en verachtelijk is.

CHRISTOPHE (Jacques) LE CHAPEAU DE SOLEIL. 10 frs. Desclée de Brouwer. Paris, 1935.

Ook dit is een boekje uit de Collection Perceval. Deze serie „réunit des ouvrages, surtout des romans, d'un caractère aussi attachant que nouveau. Ce sont des ouvrages écrits pour tous mais dans un esprit de rénovation, d'audace et de plénitude". Le Chapeau de Soleil bezit inderdaad deze eigenschappen, hoewel het geheel wat zwak is. Het is te weinig overtuigend geschreven. Ghéon's werk „Féeries" beantwoordt beter aan den opzet dan dit wat bloedarme, onwezenlijke verhaal van een meisje dat na haar huwelijk wegkwijnt op een eenzaam landgoed. De overgangen zijn wat al te onwaarschijnlijk.

SUARÈS (André) TROIS HOMMES. 15 fr. (Pascal-Ibsen-Dostojefski) Nouvelle Edition. N. R. F. Gallimard, 1935.

André Suarès is een eigenzinnig essayist — een geniaal warhoofd, zeggen sommigen. Hij schrijft graag over groote figuren uit het verleden. Bij hen vindt hij bevrediging in zijn behoefte aan bewondering, aan grandeur. Onlangs werd hij bekroond door de Académie en viel er dus grootere aandacht op dezen eenzaam en teruggetrokken levende. Dit zal wel de aanleiding geweest zijn dat bovenvermeld essayistisch werk opnieuw werd uitgegeven. Het

essay over Pascal is gedateerd 1899, dat over Ibsen 1901 en het derde 1910. Ibsen is intusschen vrijwel uit de aandacht der menschen verdwenen. Zelden heeft een auteur korter wereldroem gekend dan Henrik Ibsen. Toen Suarès zijn essay schreef, werden zijn stukken gespeeld in alle hoofdsteden van Europa. Zijn verzet tegen de „maatschappelijke leugen" vond overal weerklank, zijn consequent liberalisme dat zich werkelijk van traditie en heerschende moraal wilde losmaken, sloeg in. Doch nu, dertig jaar later, is zijn werk bijna vergeten. Zijn koele dialectiek heeft het hart niet geraakt.

Deze essay's van Suarès zijn nog altijd leesbaar, vooral die over Pascal en over Dostojefski. Dit laatste doet zelfs nog volkomen actueel aan. Het is het kortste doch het meest aansprekende der drie. Het langste, dat over Ibsen, heeft veel van zijn belangrijkheid ingeboet met het terugwijzen van den schrijver dien het behandelt.

BENOIT (Pierre) BOISSIÈRE. Roman. 15 fr. Albin Michel, 1935.

Het schrijven van avonturenromans is voor Pierre Benoit hoe langer hoe meer een routine geworden. Hij is hoe langer hoe meer aan het vervlakken. Een dosis geheimzinnigheden, een flinke portie liefde of hartstocht, dit alles kunstig en volgens recept dooreengemengd en weer is er een roman klaar. Het is haast niet mogelijk oppervlakkiger boeken te schrijven dan die van Benoit. Het dieper menschelijke, de innerlijke geaardheid der figuren, hun reacties en gevoelsdeiningen, heel dit gebied wordt door Benoit bijna verwaarloosd. Alles komt bij hem neer op een kunstmatig ineengezette intrige, die hij handig weet weg te moffelen tot op het oogenblik dat ze plotseling in helle belichting voor den lezer moet staan. Meer kunstmatigheid dan kunst. Als

Pierre Benoit

schrijver heeft hij voor wie meer eischen dan een min of meer spannend verhaaltje, dan ook vrijwel afgedaan. Zijn intrede in de Académie is tevens een afscheid geweest.

„Boissière" is volkomen in den bekenden trant. Deze bleeke creaturen hebben maar half onze belangstelling. In correct Fransch vertellen ze hun ongewone lotgevallen tijdens den oorlog, noch erg waarschijnlijk, noch erg belangrijk. Het sluit alles als een bus. Een boek dat voorbehoud eischt.

DUITSCH

KESTIEN (Käte) ALS DIE MÄNNER IM GRABEN LAGEN. Ein autobiographischer Roman. (269) 3.80 M. en 4.80 M. Societäts-Verlag, Frankfurt a. M. 1935.

Dit boek wordt in Duitschland op het oogenblik veel gelezen en geprezen. Een Duitsche vrouw vertelt daarin van de groote ellende in het moederland tijdens den oorlog ,van de ontberingen en den moed der Duitsche vrouwen. Het boek is een autobiographische roman; veel van het verhaalde moet beleefd zijn. Om deze reden leest men het boek met eenig genoegen; maar dit is tevens de zwakheid van het werk. Het boeit of bekoort niet als fictie, doch als informatie en dit valt buiten de litteratuur. Dat het op het oogenblik zooveel opgang maakt in het Duitsche vaderland, ligt wel aan de psychose die daar heerscht. Als roman is het boek onbeduidend; in geen enkel opzicht bezit het iets treffends of verrassends. Het prijst allerlei deugden en opofferingen voor het vaderland aan, maar dit schept nog geen boek van waarde. Zijn eenvoudige menschelijkheid en gezonde levenszin hebben eenige bekoring, maar de schrijfster blijft te vlak, te laag bij den grond. De dingen zijn te weinig in de sfeer van het symbool, het dieperzinnige geheven.

FECHTER (Paul) DIE FAHRT NACH DER AHNFRAU. (203) 4.20 M. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart-Berlin.

De Berlijnsche dokter Georg Ebener wil zijn „arische" afkomst bewijzen en trekt naar zijn Oost-Pruisisch geboorteland op zoek naar levensbijzonderheden van zijn overgrootmoeder Regina Müller. Hij vindt er een andere, een levende Regina Müller, die verre familie blijkt. Een liefde ontstaat. Evenwel dreigt aan hen beiden zich eenzelfde noodlot te voltrekken, waaraan eertijds de overgrootmoeder is ten gronde gegaan. Maar gelukkig komt alles op z'n pootjes terecht, mede door het ingrijpen van den predikant Malletke, die ook al weer uit naam van een der leden uit zijn voorgeslacht nog iets aan de Müllersche overgrootmoeder heeft goed te maken. De inventie wordt met dat al ietwat gekunsteld, om de bloedgemeenschap te demonstreeren. De uitwerking van het gegeven is overigens geleidelijk en vlot.

Dit boek is het eerste, dat we van Paul Fechter lazen. Blijkens de annonces achterin schreef hij minstens reeds een viertal andere romans, die blijkens de oplagen hun verdiensten schijnen te hebben. Welke die zijn weten we niet. De verdienste van „Die Fahrt nach der Ahnfrau" bestaat, dunkt ons voornamelijk hierin, dat de situaties met de noodige kieschheid behandeld worden, zoodat ieder deze vertelling in handen kan nemen. Alleen schijnen in den modernen roman de verlovingen gelaiceerd. Het godsdienstig element heeft daarin zoo goed als geen rol.

SCHREYVOGL (Friedrich) GRILLPARZER. (522) Paul Zsolnay. Wien, Berlin.

Een roman van een nabije historische figuur te schrijven is een bedenkelijke onderneming. De figuur zelf moet nog in een legendarisch of ten minste onopgehelderd duister staan, wil de roman werkelijk roman zijn: Iemand wiens innerlijk en uiterlijk leven volkomen bekend is, kan moeilijk tot een romanheld worden. Bij Grillparzer, den Weenschen dramaturg, is dit historische duister nog voldoende aanwezig. Schreyvogl heeft een boeienden roman over hem geschreven, al is er natuurlijk veel in zijn boek dat historie en geen fictie is. Gillparzer zelf is een levende tragedie; bij hem vindt men weinig of niets van den glans die Goethe en Schiller reeds bij hun leven omstraalde. Hij was een ongelukkig mensch, een eenzame en hulpelooze: innerlijk bezat hij weinig van het schuimende, levenslustige dat de Oostenrijksche hoofdstad kenmerkt. Schreyvogl beschrijft met liefdevolle hand het oude Weenen, de bijeenkomst van Grillparzer met allerlei beroemdheden uit zijn tijd, alsook den luister die een eeuwenoude monarchie om zich heenspreidt. Hij heeft al deze rijke en dankbare gegevens met zorg en smaak tot een grootsch geheel aaneengeregen niet alleen, maar ze ook tot een spannende eenheid verwerkt. Het is een door en door Oostenrijksch boek dat in het huidige Duitschland nauwelijks zal genoten worden. Het Weenen uit Gillparzer's tijd was werkelijk een brandpunt van die eigenaardige Austrische cultuur die een mengsel is van Zuid en Noord, een vereeniging van luchtige gratie en gemoedsdiepte. Dit alles herleeft in Schreyvogl's boek en temidden daarvan leeft de gekwelde dichter, de dichter der „Gerechtigheid". Het Katholicisme is de dichter helaas! nauwelijks nader getreden, hoewel hij op zijn sterfbed het „mit dem Glauben halten" wilde en den priester niet weigerde, die echter te laat kwam. Voor vereerders en kenners van Gillparzer een aantrekkelijk boek.

ENGELSCH

YOUNG (Francis Brett) WHITE LADIES. (693) 8/6. William Heinemann Ltd., London.

Het eigenaardige in Brett Young's nieuwsten, lijvigen roman

is, dat de inleiding bijna de helft van het boek beslaat, maar dat men, na beëindigde lectuur toch moet verklaren dat de roman een gaaf geheel is, waarvan het kernpunt, verantwoord, in het laatste deel is gelegen. Vóór de lezer tegenover „White Ladies" komt te staan, de „mansion" in zuiveren Tudorstijl, dat Arabella Tinsley zoo fascineerde, dat zij alles voor het bezit er van offerde, heeft hij de zeer uitvoerige geschiedenis van haar geslacht gelezen. Daar de leden van dat geslacht de stichters en leiders waren van een groot industriebedrijf, is die geschiedenis tevens de historie der fabrieksindustrie in Engeland, vanaf haar ontstaan in het midden der 19e eeuw. Die inleiding is feitelijk een roman op zichzelf, maar de motieven uit dien „voortijd" blijven Arabella's leven steeds gedeeltelijk beheerschen; oude invloeden blijven hun suggestieve kracht behouden, zoodat de eigenlijke geschiedenis, het leven van Arabella op „White Ladies", — niet verstaanbaar is zonder de lange inleidende hoofdstukken. De twee gedeelten zijn psychologisch innig met elkaar verbonden.

FRANCIS BRETT YOUNG

Toch is de vreemde, bijna ziekelijke liefde der hoofdpersonen voor het prachtige, idyllische Tudorkasteel niet geheel aanvaardbaar gemaakt. Maar overigens zijn in den roman weinig zwakke plaatsen aan te wijzen. Brett Young's stijl is verzorgd, en van een weldoende rustigheid; het tempo versnelt zich maar even wanneer het verhaal heftiger deint. Ieder détail, iedere situatie heeft de volle aandacht. Enkele beschrijvingen zou men beknopter wenschen, maar het verhaal is zoo afwisselend, en in hoofdzaken belangrijk, dat de belangstelling onverzwakt blijft.

Brett Young is een realist, en tegelijkertijd een romantisch dichter. Realist, waar hij de geboorte-weeën, opkomst en triomf beschrijft der groot-industrie, gelijk met het verhaal der levens, daarbij betrokken. Gevoelig, romantisch dichter, in zijn liefdevolle visie op wat oud is en schoon, en een historie heeft in landelijk Engeland. Voor eenigszins ervaren volwassenen is „White Ladies" een prachtroman.

THORNTON COOK (E.) THEY LIVED. A Brontë Novel. (317) 7/6. John Murray, London.

De levens der drie gezusters, — Charlotte, Emily en Anne, — leenen zich bij uitstek tot het schrijven van een roman. Uit talrijke bronnen zijn vrijwel alle data en gebeurtenissen, haar levens betreffend, op te diepen, zelfs die van zoo intiemen aard, dat een fijnaanvoelende biograaf in staat is, met vrij groote zekerheid het geestelijk bestaan van zijn subjecten te doorgronden. Met uitzondering eenigszins in het geval van Emily Brontë: het zal wel altijd een probleem blijven, hoe dit meisje dat haar kort leven vrijwel geheel doorbracht in de eenzaamheid der heidevelden van Yorkshire, in staat is geweest tot het schrijven van „Wuthering Heights", die roman van epische kracht, met een gepassionneerdheid, zooals die smeult in duistere menschen diepten, en een psychologie die zoowel naïf als diepzinnig is, en wonderlijk overtuigend.

CHARLOTTE BRONTë

Het is goed gezien geweest van Mrs. Thornton Cook dat zij zich niet gewaagd heeft aan een verklaring van het geval-Emily Brontë.

Overigens heeft zij, in romanvorm, de levens der Brontës geheel gereconstrueerd, waarin slechts enkele, minder beteekenende, bijzonderheden door de fantasie werden bepaald. En ook hierin moet de biografe nog belangrijk geholpen zijn door Charlotte's brieven en de „Life of Charlotte Brontë" door Mrs. Gaskell, de vriendin van Charlotte.

In haar boek herleeft het huisgezin van den curate Patrick Brontë in Haworth, gedurende het tweede kwart der 19e eeuw, waarin de drie gezusters, met haar vader en broer Branwell, leefden en werkten. Treffende afsluitingen der verschillende hoofdstukken zijn de stervensscènes der jong gestorven zusters en het verhaal van den tragischen dood van Branwell. Ook het korte huwelijksgeluk van Charlotte, en het verblijf van Charlotte en Anne in London worden beschreven. Mrs Thornton Cook schrijft een eenvoudig, maar verzorgd proza; het is duidelijk dat zij dit boek, waarin de Brontës, in een aanvaardbare sfeer, werkelijk herleven,

met kennis en toewijding heeft geschreven. Het zal misschien menigen lezer, die de romans der „Brontë-Sisters" niet kent, er toe brengen, de lezing ter hand te nemen van haar beste romans: Jane Eyre (Charlotte), Wuthering Heights (Emily) en „The Tenant of Wildfell Hall" Anne, de minst begaafde der Brontës.

KEELEY (Philip) WILLOWS OF THE BROOK. (320) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Het oorlogsthema, dat het motief is van Keeley's roman, werd nog maar zelden in romanfictie verwerkt, — dat van een familie, gescheiden tijdens de vlucht uit België, door de verwarde, benarde omstandigheden van de eerste oorlogsdagen. De auteur werd er door geïnspireerd tot een beheerscht realistisch verhaal, dat diep aangrijpend is, maar met zooveel terughoudendheid, bijna nuchterheid, werd geschreven, dat het volkomen vrij bleef van overgevoeligheid.

Een Engelsche ingenieur, sedert jaren in België woonachtig en daar gehuwd, vluchtte in het begin van den oorlog met vrouw en twee kleine kinderen naar Engeland. Vòòr den overtocht werd het echtpaar gescheiden van de kinderen, die, een boot eerder vertrokken. Toen de ouders in Engeland arriveerden, bleken de kinderen in het tumult en de verwarring spoorloos verdwenen. De roman verhaalt dan de lotgevallen van den vader — de moeder stierf na een jaar van verdriet — en die van de kinderen, zelf ook weer van elkaar gescheiden, gedurende de volgende jaren. Drie levensverhalen dus, onafhankelijk van elkaar, elk met vindingrijkheid van détails beschreven. De opvallende kenmerken van den roman zijn z'n soberheid, zijn rustige verhaaltrant, het optreden van talrijke, geheel verschillende bijfiguren, en de overtuigingskracht, die van het verhaal uitgaat. Het is vooral die kalme overtuigingskracht, welke den lezer zoo verrassend suggereert dat een dergelijk drama, verhuld in het gewone, dagelijksche leven, werkelijk mogelijk is.

Een diep-speurend psycholoog is de auteur niet, zijn karakterbeschrijving is eenigszins conventioneel; dat hij zijn roman geen geheel bevredigend einde heeft gegeven, zal menigen lezer mogelijk iets pijnlijk aandoen, maar ieder zal, dunkt ons, Philip Keeley waardeeren als een goed verteller. — Het boek kan zonder geestelijk voorbehoud worden aanbevolen.

DOUIE (Charles) BEYOND THE SUNSET. (315) 7/6. John Murray, London.

Het vreemdst van alle soorten soldaten, die na den grooten oorlog in de geregelde samenleving terugkeerden, moeten zich de intellectueele jongemannen gevoeld hebben, die in 1914, jongens eigenlijk nog, hun studie onderbraken om dienst te nemen, en in 1919, vrijwel als volwassenen, in het maatschappelijk leven moesten terugstappen in een gelid, dat zij wel zeer sterk waren ontgroeid. Tot hen behoorde Charles Douie, die in „Beyond the

Sunset" zijn gedachten, ervaringen en lotgevallen beschrijft vanaf den wapenstilstand tot een datum, vele jaren later, dat een liefde zijn leven een nieuwe, zinrijker en definitiever richting gaf. De onrustige, actieve, naar evenwicht zoekende, naar schoonheid hakende geest, welke uit zijn boek spreekt, moet typeerend zijn geweest voor de menschen van zijn generatie en standing. Het is echter geen verhaal van uitsluitend geestelijke problemen. Veeleer een, rustig, bijwijlen zelfs eenigszins humoristisch verslag van zijn leven in de na-oorlogsjaren. Hij vertelt van zijn werkzaamheden als „reviewer", als leeraar in een gevangenis, van zijn reizen en van zijn contract met verschillende politieke en litteraire persoonlijkheden. Interessant is het hoofdstuk waarin hij — oud soldaat, — zijn oordeel schrijft over verschillende oorlogsromans en drama's.

Het boek is meer geschikt voor hen, die bekend zijn met het Britsche politieke, algemeen-cultureele en litteraire leven.

GRAVES (Robert) I. CLAUDIUS. (445) 3 R.M. The Albatross Library. Hamburg-Paris-Bologna.

„I, Claudius", thans in een goedkoope uitgave in de Albatross serie verschenen, was een der opvallendste boeken in 1934 uitgekomen. Het is de, in autobiographischen vorm geschreven, levensgeschiedenis van keizer Claudius, tot zijn troonbestijging in 41. Claudius is hier dus zelf aan het woord; hij vertelt zijn eigen leven en dat zijner historische familieleden; ook wordt een uitgebreid en accuraat verzorgd beeld gegeven van de Romeinsche samenleving dier dagen. De classicus, die er Tacitus en Suetonius op mocht naslaan, zal tevreden moeten constateeren dat Graves nauwkeurig is in het vermelden der historische feiten. Voor de geheele reconstructie was het natuurlijk noodzakelijk de fantasie te hulp te roepen; maar de verbeeldingskracht heeft de gapingen zoo zorgvuldig en weloverwogen aangevuld, dat ook hier de classieke historicus weinig zal vinden af te keuren. Zelfs de stijl van Claudius, bekend uit diens geschriften is min of meer nagebootst. Wel heeft Graves zijn Claudius eenigszins anders geïnspireerd dan bekend is uit Tacitus en Suetonius. De physieke gebreken vermeldt ook Graves, maar hij kent hem daar tegenover meer intelligentie en bekwaamheid toe dan de oude schrijvers. In zijn „zelf geschreven" levensgeschiedenis worden zijn ondeugden verdoezeld; op papier is hij, voor zich zelf, datgene, wat hij in het werkelijke leven niet was, verdraagzaam, gevoelig, menschelijk.

Het geheel laat zich lezen als een werkelijk stuk leven. Het beeld van het romeinsche leven in zijn schittering en decadentie, is gereconstrueerd uit de bronnen van een classieken geest en van een gedisciplineerde verbeeldingskracht.

Uiteraard is het boek uitsluitend geschikt voor ontwikkelde volwassenen.

De Geesteskentering van onze dagen

door DR. B. M. BOEREBACH

VI

Frankrijk als de drager der humanistische gedachte

Frankrijk is in de oogen van allen, die het land kennen — en de Duitsche philosofen Ernst-Robert Curtius en Sieburg zijn van de laatsten geweest om zulks de lezende en denkende menschheid voor te houden — onbetwistbaar het land van de groote humanistische traditie

Een klassiek-geworden definitie van deze traditie gaf Sainte-Beuve in 1858 bij zijn openingscollege aan de Ecole Normale Supérieure. Hij vergeleek deze traditie met haar velerlei vertakkingen met de groote Romeinsche wegen, die eertijds het geheele Rijk doorkruisten en naar de Eeuwige Stad leidden: . . . . „Descendants des Romains, ou du moins enfants d'adoption de la race latine, cette race initieé elle-même au culte du Beau par les Grecs, nous avons à embrasser, à comprendre et à ne jamais déserter l'héritage de ces maîtres et de ces pères illustres, héritage qui, depuis Homère jusqu'au dernier des classiques d'hier, forme le plus clair et le plus solide de notre fonds intellectuel. Cette tradition, elle ne consiste pas seulement dans l'ensemble der oeuvres dignes de mémoire que nous rassemblons dans nos bibliothèques et que nous étudions: elle a passé en bonne partie dans nos lois, dans nos institutions, dans nos moeurs, dans notre éducation héréditaire et insensible, dans notre habitude et dans toutes nos origines: elle consiste en un certain principe de raison et de culture qui a pénétré à la longue, pour le modifier, dans le caractère même de cette nation gauloise et qui est entré dès longtemps jusque dans la trempe des esprits."

De humanistische idee is dus niet onveranderlijk in tijd en ruimte: wij zien haar onderhevig aan wijzigingen, zonder dat echter het essentieele van de gedachte aangetast wordt.

Een streng-omlijnde definitie te beproeven, heeft dus geen zin. Wel heeft het zijn belang de ontwikkeling der gedachte een oogenblik na te gaan.

In de vijftiende eeuw vertoont zij den intellectualistischen vorm der Grieksch-Romeinsche Renaissance, maar welk een adeldom ligt er reeds dan in besloten! Zij beteekent het pogen van een aantal elite-geesten om de modellen van schoonheid, die de oudheid den menschen naliet, te leeren kennen, te evenaren en zoo mogelijk voorbij te streven.

Als voorlooper van deze beweging — immers heel zijn leven

ligt in de veertiende eeuw — als ontdekker en ontcijferaar van oude teksten, is Petrarca de eerste groote humanist in den ietwat beperkten zin van strikt-litteraire volmaaktheid.

Dan verbreedt zich in de zestiende eeuw op grootsche wijze de humanistische gedachte onder den invloed der groote schrijvers: Rabelais, Montaigne en Ronsard. Hartstochtelijke vereerders van den vorm als zij zijn, dragen zij een niet minder groote bewondering toe aan de gedachten, die aan den vorm ten grondslag liggen.

Als schilder, beeldhouwer, ingenieur, architect, geleerde en schrijver, verpersoonlijkt een Leonardo da Vinci, wiens genie de wereld omvat en zijn vertolking vindt in alle wijzen van expressie die den mensch gegeven zijn, op superbe wijze dezen hartstochtelijken drang naar schoonheid, naar wetenschap en schepping, welke de Renaissance karakteriseert.

Op het voorbeeld van die groote mannen, maken degenen, wier denken analoog is aan het hunne, zich ontvankelijk voor den raad van gezond verstand en wijsheid, die de oudheid de menschheid biedt, en deelen zij hun schoon verlangen naar kennis. Maar vóór alles — en daarin ligt wel het meest bewonderenswaardige van de evolutie dier dagen — bemerken en gevoelen zij den band, die hen aan de andere menschen bindt; niet alleen de menschen van hun tijd en van hun land, maar die van alle tijden en alle streken der aarde. Voor het eerst wordt deze verheven solidariteit van alle volkeren en rassen den beschaafden volkeren voelbaar.

De zeventiende- en de achttiende-eeuwsche letterkundigen in Frankrijk vertoonen allen denzelfden hang naar kennis en universeele ideeën. Hun geest wordt geheel bezig gehouden door het wezen van den mensch, zijn lot en zijn toekomst. De zorg voor de menschelijke rechten en het menschelijk geluk heeft een absoluten voorrang op de almacht van den staat en van zijn wetten.

Zeker ook in Frankrijk bleef een harmonische samenvloeiïng tusschen humanistische en christelijke levensopvatting in velerlei opzicht achterwege. Al moge dan de tegenstelling, die zich in den loop der eeuwen in Frankrijk tusschen deze beide beginselen vertoonde niet uitgegroeid zijn tot een vijandschap als die, welke neopaganisme en barbaarsche krachten in Duitschland aan het Christendom tegenoverstelden; al moge deze tegenstelling zelfs niet te vergelijken zijn met de heidensche politieke tradities, welke in Italië voortleven [1]), er is ook in Frankrijk een antinomie ontstaan tusschen geloofsbeginsel en humanistisch principe.

---

[1]) Dat wij niet te veel zeggen met heidensche politieke doctrines aan Italië te verwijten, moge blijken uit de volgende aanhalingen:

In zijn „Fascistische Politiek en Volkenbond" vraagt de schrijver Egidio Reale zich in 1932 af, of Mussolini werkelijk voortaan zal werkzaam zijn aan het heil van Europa en hij zegt:

„Zal het fascistische regiem die politiek van den Volkenbond kunnen en

De zorg voor den mensch, voor de menschelijke vrijheid en ontwikkeling, die de ziel heeft gevormd van geheel de beweging der Fransche cultuur door de eeuwen heen, zag het humanisme in Frankrijk op bepaalde oogenblikken bedreigd door een verkeerd gevoerde godsdienstige politiek onder het monarchistisch bewind. Deze fouten de Katholieke Kerk aanwrijvend, zag zij ten onrechte de genoemde verworven cultuurgoederen door Rome bedreigd en de scheiding tusschen Humanisme en geloof scheen daarmee jammerlijk voltrokken.

Péguy echter en na hem vele anderen hebben op de volkomen vereenigbaarheid der beide gewezen en Frankrijk ook op zijn roeping ten dezen attent gemaakt: „Frankrijk heeft een dubbele roeping, zegt Péguy,: die van de vrijheid en die van het geloof; het moet zóódanig te werk gaan, dat het geloof wel vaart in de wereld; maar het moet ook zóó handelen, dat de vrijheid niet minder welvaren geniet en het mag nimmer deze levenspolen aan elkander opofferen."

En reeds dringt zich in onze dagen de vraag aan ons op, of het christelijke beginsel in Frankrijk reeds nu en juist nu niet voldoende invloed geniet om den geesten van het land saam te binden.

* * *

Laat ons echter de ontwikkeling van de Humanistisch gedachte in de vorige eeuw nog eens nader beschouwen.

---

willen voeren? Zal het voor immer, en op oprechte wijze, de buitenlandsche politiek, die voorgestaan wordt door die democratie, die het voorwerp van zijn haat en zijn verachting is, willen en kunnen volgen?

Dan zal het zijn nationaistische en imperiaistische ideologieën, die geen rekening houden met 's werelds werkelijkheid, moeten vergeten. . . . .

Het zal moeten ophouden den oorlog te vereeren als een „immamente historische wet der menschheid, inhaerent aan de natuur van den mensch"; op moeten houden te verkonden dat de opheffing van den oorlog „een oorzaak van verval en van verwording en zelfs den ondergang der volkeren zou beteekenen". Het zou de pacifistische en wilsoniaansche theorieën niet meer in 't belachelijke mogen trekken.

Het zou in het binnenland dezelfde taal moeten voeren als in den vreemde, moeten ophouden de geesten in vlam te zetten door droomen van verovering, die onvereenigbaar zijn met de vredesgedachte en de handhaving van den vrede, er van moeten afzien de nieuwe geslachten in den cultus van de kracht en het geweld op te voeden . . . .

Wij zien bereids, hoe de droeve profetische waarde van die woorden bewaarheid dreigt te worden . . . .

Echter is de Duce een aanhanger van het pragmatisme. En een pragmatist ontbreekt een omlijnd program. Wellicht dat in dit pragmatisme nog een mogelijkheid tot vrede schuilt. In zijn werkje „Wat ik in Rome gezien heb", citeert Henri Béraud de volgende suggestieve woorden, welke Mussolini tot hem sprak:

„Wij spelen op alle snaren van de lier: op die van het geweld, van den godsdienst, van de kunst, van de politiek. Wij zijn politici en krijgers: wij doen aan syndicalisme en wij leveren slagen op straten en pleinen. Dat is het fascisme: zoo werd het uit den geest geboren en opgevat en zoo werd het tot uitvoering gebracht."

(Mussolini „Paroles italiennes")

Dezelfde tendenzen, welke zich afteekenden in het Fransche geestesleven der achttiende eeuw, vinden wij terug in het geestdriftig élan der Romeinsche school. Volbloed litterair zonder twijfel en begeesterd door de schoonheid, is het Humanisme uit dien tijd nog méér menschelijk, dan aandachtig voor vormenschoonheid. Wat meer is: in den Romeinschen strijd voor persoonlijke vrijheid en geluk deelt zich aan de philosophische gevoelens een Messiaansch karakter mede en de literatuur der groote geesten van die dagen stelt zich open voor de betooverende lessen van het Evangelie. Lamartine, Victor Hugo, Alfred de Vigny, Michelet en anderen zijn sidderend van liefde, van naastenliefde en van medelijden voor hun lijdende, vervallen, nederige menschelijke broeders, sidderend ook van broederlijk gemeenschapsgevoel en vreedzame gedachten. Vol vertrouwen in de grootheid van den menschelijken geest, zijn zij bevangen door een onstilbaar verlangen naar kennis. Hun edelmoedig hart klopt voor de menschen aller landen, en stelt belang in hun moeizame pogingen tot bevechting van onafhankelijkheid, geluk en eerbied voor het leven. De droomen en de gedachten dezer dichters reiken tot aan gene zijde der wereldgrenzen.

Zoo beijverde zich het bedwelmend humanisme der Romantiek om de volle weidschheid der Grieksche gedachte terug te vinden, zooals eenmaal het Humanisme der 15e en 16e eeuw zijn intellectueele ontplooiing vond in de openbaring der Grieksche gedachte, zoodra de groote letterkundigen en geleerden van dien tijd, wier hart niet verdroogd was en wier verbeelding haar frischheid niet verloren had, in aanraking kwamen met dat diepe gevoel voor het universeele, dat heel de Grieksche poëzie doordrenkt.

Men ondekt deze universaliteit reeds in Homerus' epopeeën, en vervolgens bij de tragediedichters — bij Sophocles meer dan bij de anderen — en het treedt evenzeer aan den dag bij een Aristoteles, die in zijn begeerte om alles te kennen, te vatten en te verklaren het bezit der wereldwetten zoekt te paren aan het genie der dichters.

Wij weten, hoe de idee van een éénen God, van een universeelen God, reeds bij Plato gevonden wordt. Ook Socrates onderwijst dit begrip. En in de vierde eeuw reeds was de algemeene opvatting van de elite van het denkend Griekenland, dat geheel de aarde bestuurd wordt door één Goddelijke Ziel.

Zoo ook kwam diezelfde Grieksche elite er toe de wetten van 's menschen geweten, als menschelijk universeel beschouwd, verheven te achten boven de wetten van deze of gene stad. Zij erkende daarmee het recht in opstand te komen tegen die bijzondere wetten, waarmee deze in hun vaak nauwe begrenzing, in botsing of in tegenspraak kwamen met de geboden, die het geweten, dat in iederen mensch spreekt, het individu oplegde.

En dit humanisme nu, al of niet onkerstend, is de heden-

daagsche grondslag van alle maatschappelijke verhouding in Frankrijk en wèl groot is de afstand tusschen een levensopvatting op nationaal-socialistische of fascistische basis opgetrokken en de boven-ontlede humanistische. — Een menschwaardige keuze tusschen beide lijkt ons overigens slechts in één zin mogelijk —.

Het hedendaagsch humanisme veronderstelt smaak voor harmonische verhoudingen, voor artistieke en litteraire perfectie. Het zoekt zijn inspiratie-bron in de heilzame en wijze intellectueele lessen der nog heidensche en der gekerstende oudheid. Het wordt bewogen door een onstilbaar verlangen naar verrijking van kennis en van begrippen. Maar het heeft tegelijk de ambitie van niet uitsluitend in boekenwijsheid op te gaan. De schaduw en het stof der bibliotheken zijn de humanistische levensopvatting geenszins voldoende. Schotten en oogkleppen werpt het ver van zich af; abstracte, geestdoodende formules boezemen het een afschuw in; het vraagt een klaar inzicht in de menschelijke en maatschappelijke verhoudingen, maar het zou ontrouw zijn aan de groote traditie van het Fransche humanisme, als het zich niet op de toekomst richtte en als de zorg en de bezorgheid voor de menschelijke persoonlijkheid met haar vrijheid, haar geweten en verantwoordelijkheid, en haar activiteit niet alle overwegingen van andere orde overheerschte.

Vol aandacht en belangstelling voor de wetenschappelijke onderzoekingen, zoowel als voor schoonheid van vormen, miskent zij het gewicht van geen enkele ontdekking. Maar als eeuwenoud verdediger van het primaatschap van den geest over de materie, wil het, dat iedere technische vooruitgang, vergezeld gaat van een gelijkmatigen vooruitgang in het denkleven van den mensch; het huivert voor „Irrationalität" en nationaal-socialistische tellurische krachten als vergoding van ras, van vaderland en heroïek-in-zich. Het beoogt voor alles de „sauvegarde" der menschelijke waardigheid en onafhankelijkheid.

Een welbegrepen Humanisme is de behoeder van een edelmoedige en onbaatzuchtige beschaving, zonder bijgedachte van verovering, expansie-zucht, overheersching, politieke hegemonie en oneerlijk verworven profijten.

Deze beschaving, die voortkomt uit een hoog menschelijk ideaal is gegrondvest op het menschelijke verstand in den meest verheven zin van het woord en op de wetenschap. Zij vertegenwoordigt een transcendentalen vorm der liefde.

* * *

Toch ontstond er in den schoot van het Fransche gedachtenleven, zooals wij reeds terloops te kennen gaven een tegenstelling tusschen de ware humanistische idee en wat de geestelijke leiders voor een groot deel daaronder verstonden. Het humanisme, waar-

voor het moderne Frankrijk zijn revolutie's maakte, is niet het Grieksch-Latijnsch humanisme als zoodanig. Zoo dit laatste het geval was, zou een overeenstemming tusschen Kerk en Staat veel gemakkelijker te verwezenlijken zijn en zou een compromis niet moeilijk te vinden zijn. De zeventiende eeuw geeft ons het voorbeeld van een dergelijke overeenstemming.

Maar de orde dier eeuw heeft slechts korten tijd standgehouden, omdat de Fransche geest zich er niet toe beperkte om zijn bron van opwekking en inspiratie te vinden in de humanistische gedachte der oudheid, maar tegelijk een plaats gaf aan een andere bron van gevoelens, die haar oorsprong vond in de Keltische ziel. En ook deze gevoelens grepen vanzelfsprekend diep in het Fransche geestesleven en slaagden er zelfs in om in bepaalde historische perioden de werkelijk humanistische gedachte te overheerschen.

Genoemde gevoelens waren het, die Frankrijk keerden naar de ongebreidelde vrijheidsgedachte der 18e eeuw; zij waren het, die de oorzaak vormden van het scientisme en den levenscultus uit de laatste jaren der vorige eeuw. Zij zijn het ook, die den Franschen geest dikwijls ontworstelen aan de gedachte van ordening, die aan ieder nationaal werk, dat vruchtdragend wil zijn, ten grondslag moet liggen. Zij zijn het „die een zekere latente anarchie van den bodem der Fransche ziel losmaken, onvoldoend gelatiniseerde Kelten, als wij zijn", schreef de Bretonsche schrijver Charles Le Goffic eenige jaren geleden. Zij waren het, die in de plaats van de schoone, harmonieuze letterkundige scheppingen der zeventiende eeuw de „vruchtbare chaos" stelden, waarvan professor Emile Faguet zoo dikwijls sprak in verband met de vorige eeuw.

Niettegenstaande dit alles bleef nergens in Europa de humanistische gedachte zoo levendig bestaan als in Frankrijk. Een blik op de Fransche letterkunde door den loop der eeuwen zal ons daarvan het overtuigend bewijs verschaffen. Met uitzondering van enkele jaren als de na-oorlogsjaren tusschen 1918 en 1923 zal deze beschouwing ons de zekerheid opdringen, dat de hoofdnoot, het „klimaat" der Fransche letterkunde moralistisch is. Moralisten zijn Montaigne, Pascal, Corneille en Racine; moralisten Stendhal en Balzac; moralisten Proust en Barrès, Mauriac, Maurois en Romains. Deze moraal is in vele gevallen niet conform aan de christelijke zedelijkheidsnormen. Maar in ons betoog doet het er niet toe, of het Fransche moralisme meer psychologisch dan dogmatisch, meer menschelijk dan abstract is. Eén ding is zeker: de Franschman vindt zijn regelen van levenswijsheid niet opgeteekend in zwaarlijvige verhandelingen over metaphysiek maar bij zijn litteratoren. Taine beteekent zoo weinig tegenover een Pascal of een Montaigne, omdat deze laatste de condition humaine ontleden, uitgaande van eigen ervaringen, waarin de tijdgenooten en ook wij hun eigen

zieleleven voelen doortrillen. Een *categorische imperatief* is in Frankrijk ondenkbaar. En de immoralist André Gide loopt met al zijn litteraire theorieën groot gevaar de jaren door tegen windmolens gevochten te hebben of liever misschien tegen een Protestantsch puritanisme, dat nu eenmaal geen plant van Franschen bodem is en zich sporadisch vertoont.

Zeker schuilt er dit gebrek in de moralistische tendenzen, die de Fransche geestesproducten vertoonen, dat deze veelal meer gericht zijn op de kennis van den mensch, dan op dienszelfs leiding. En om er afgedwaalde zondaarsharten toe te bewegen tot den godsdienst der vaderen weer te keeren nam een Bossuet er zijn toevlucht toe de hovelingen allereerst te smeeken toch niet te verwerpen, wat hun geesten „eens als waar hadden aangenomen".

Het Fransche moralisme is met dat al zeker geen slaafs aanvaard geheel van zedekundige regels, maar een koninklijke wetenschap, door vrije menschen aanvaard.

Waar velen intusschen van de zuivere christelijk-latijnsche traditie in vele opzichten afgeweken zijn, zegt Pater Gillet in zijn zoo algemeen gunstig ontvangen werk: *Culture latine et ordre social* [1]) hoe de juiste weg weergevonden kan worden.

„Apprenons d'abord à penser", raadt hij zijn lezers lakoniek aan. Tracht u bewust te worden — door het zijn vollen zin en zijn ware plaats in de hiërarchie der maatschappelijke waarden weer te geven — van het klassieke begrip: *persoon* in tegenstelling met dat van *individu*. Want uit deze begripsverwarring komt alle menschelijke ellende voort. Zooals wij nader zullen zien.

[1]) P. Gillet. *Culture latine et ordre social*. Paris. Flammarion. 1935

BOEKENSCHOUW

VIVAT ACADEMIA. Studenten Zang-Album. (304) *f* 1.25 en *f* 1.50. Samengesteld door W. J. F. van der Bijl en J. P. D. van Banning. Utrecht.

Een bundel samengesteld uit de officieële liederen van de Universiteiten en meest gebruikelijke liederen en wijzen onder studenten bekend.

SCHÜLER (Dr. Irmgard) DER MEISTER DER LIEBESGARTEN. (55) *f* 2.50. Mit 41 abbildungen. Ein Beitrag zur Frühholländischen Malerei. Van Munster's Verlag, Amsterdam.

Over den onbekenden meester, die om zijn groote kopergravure: De Liefdestuin, gewoonlijk: „de Meester van den liefdestuin" genoemd wordt, heeft de schrijfster van deze verhandeling allerlei belangwekkende gegevens verzameld. Zij ziet in dezen kunstenaar een navolger van Van Eijck en een Hollandschen meester uit de 15e eeuw en geeft een korte, maar ter zake kundige beschouwing over zijn werk.

Hans Carossa

door DR. GUSTAV SCHÖNLE

Heden wil ik over een dichter spreken, die in Duitschland als de beste levende prozaïst beschouwd wordt, die echter hier in Nederland nog nagenoeg onbekend is: Hans Carossa.

Zijn werk is vooral autobiografisch, hij spreekt zich zelf uit in zijn bezoeken. Ook die twee werken, die de indruk maken, dat zij de lotgevallen van een zelfstandige persoonlijkheid, van een schepsel van zijn verbeelding of van zijn ervaring zijn, hebben als held een geneesheer. Carossa is arts, zonder twijfel zijn ook deze twee boeken, ik bedoel: „Doktor Bürgers Ende" [1]) en „Der Arzt Gion" bekentenissen van zijn persoonlijkheid.

Tot verschillende phasen van zijn leven heeft hij ons tot nu toe den toegang ontsloten, tot zijn jeugd in „Eine Kindheit" en „Verwandlungen einer Jugend", zijn lotgevallen tijdens zijn deelneming aan de veldtochten in Roemenië heeft hij opgeteekend in „Tagebuch im Kriege" (vroeger verschenen onder de titel „Rumänisches Tagebuch") en zijn verhouding tot die tijdgenooten, die op zijn leven een invloed hebben uitgeoefend en die zijn leven begeleidden, in „Führung und Geleit". Zijn autobiografische boeken zijn misschien met „Dichtung und Wahrheit" te vergelijken. Goethe bericht daarin zijn leven niet zoo, zooals het verloopen is, maar zooals het ook had kunnen verloopen. De gebeurtenissen, die iets hoogers uitdrukken, die van zinnebeeldigen aard zijn, zijn op den voorgrond gebracht. Zal echter niet elke autobiografie een stileering zijn, zal niet dat, wat de schrijver beleefd heeft, vervormd worden? Zal over het algemeen een met de werkelijkheid overeenstemmende schets van het eigen leven mogelijk zijn? Elke autobiografie zal op haar wijze „Dichtung" bevatten.

Carossa deelt zijn leven niet om de wederwaardigheden zelf mede. Hij streeft er niet alleen naar, een artistieke uitbeelding van dat, wat hij beleefd heeft, te geven. Evenals Goethe zijn hem de gebeurtenissen tevens aanleiding, om uit zijn rijke levenservaring te putten, om inzichten en levenswijsheden mede te deelen.

Carossa is een persoonlijkheid, die tot leiding en genezing van zielen geroepen is. Niet alleen in zijn burgerlijk leven, is hij geneesheer, ook als dichter heeft hij de kracht, genezend te werken: door zijn gesloten persoonlijkheid, tengevolge van zijn zekere zelfstandigheid, waarmee hij het onophoudelijk aandringende leven verwerkt. Alle moeilijkheden van het leven weet

---

[1]) Oorspronkelijke titel „Die Schicksale Doktor Bürgers". De boeken van Hans Carossa zijn verschenen in de Insel-Verlag te Leipzig.

hij op zijn wijze op te lossen, alle verrijkende mogelijkheden weet hij op vruchtbare wijze in den stillen en diepen stroom van zijn leven te leiden.

Zijn rijpste werk is misschien „Der Arzt Gion". [1]) Het heeft zeer spoedig een grooten kring lezers gevonden. Hij beeldt daarin uit, op welke wijze de oorlog, over welks zuiverende en vernieuwde kracht hij in „Tagebuch im Kriege" en in „Führung und Geleit" spreekt, ook vernietigend heeft gewerkt. Tevens wijst hij de weg, hoe zij, die de nadeelige uitwerkingen van den oorlog hebben ondergaan, kunnen genezen, en helpt hen de levensvorm, die aan hun aard beantwoordt te verwezenlijken.

HANS CAROSSA

In dit boek komen wij herhaaldelijk een jongen tegen, die nog de lagere school bezoekt. Hij, die eigenlijk nog door de vaderlijke zorg moest worden onderhouden, die nog moest leeren, staat op een tijd, dat zijn makkers hun door het spel vermoeide lichaam door de slaap kunnen verkwikken, op een druk plein, om aan de voorbijgangers de sterren door een telescoop te laten zien, om zijn van buiten geleerde wetenschap op te dreunen, die met sombere bijgeloovige voorspellingen vermengd is. Thuis wacht zijn grootmoeder, die niet meer tot werken in staat is, op het geld dat de jongen meebrengt.

In een andere zin, op een diep menschelijke wijze is de beeldhouwster Cynthia uit de baan van haar bestemming gerukt. Zij verlangt er niet naar in een nakomelingschap van vleesch en bloed verder te leven, zij schept bloedlooze, levensvreemde

---

[1]) De vroegere werken van Carossa zijn in dit tijdschrift Juni 1931 besproken.

sculpturen, zij koestert de waangevoelens, dat liefde en huwelijk haar artistieke, kracht zouden vernietigen.

De oorlog heeft in veel vrouwen de wil en de moed tot het leven gedood. „Man sieht nur verschlossene Gesichter, und selten ist eine Frau noch froh, wenn sie Mutter wird." Zelfs voor den arts Gion is het iets van zelf sprekends, ontkiemend leven te dooden, wanneer het leven van de moeder bedreigd is. Ook op hem zijn de ontbindende tendenzen van den tijd niet zonder invloed gebleven.

De genezing komt van het in den grond wortelende landvolk. Een eenvoudige boerenmaagd belichaamt het onbedorven menschdom. Zij wil haar onecht kind ter wereld brengen, ook als zij haar bedreigd leven daarvoor moet opofferen. Even zeker in de overtuiging als zij, is het boerengezin, waarbij zij werkt. De grootste opwinding en ontsteltenis veroorzaakt een de ware gezindheid verhullende uiting van de boerenmeid, dat zij zich van haar kind wil laten bevrijden. Diep ingeworteld leeft daar de eisch, aan de wetten van het leven ook met inzet van het eigen leven te voldoen. De boerenmeid oefent haar invloed op de stad uit, de arts blikt vol bewondering op naar de offervaardige moeder. Zij overlijdt na de geboorte van haar kind, waarvoor de arts zorgt.

Hier was de arts leerling. Anders grijpt hij zacht maar zeker in de levenskringen in, die de zijne raken. Hij zorgt ervoor, dat de jongen, die 's avonds bij de telescoop moet staan, een leven kan leiden, dat met zijn leeftijd in overeenstemming is. De telescoop wordt een ouden, door den oorlog in de war geraakten man toevertrouwd, die te voren papiertjes oprapend door de straten dwaalde. Maar niet met geweld voltrekt de arts deze veranderingen. De jongen komt zelf op de gedachte, dat het onderwijzen van het publiek meer den ouden man betaamt dan hem. De jongen toont op verrassende wijze, dat hij aanleg voor de geneeskunde bezit en de arts maakt het hem mogelijk, dat hij een gymnasium kan bezoeken. Voor een moeilijke taak ziet zich de arts gesteld bij de genezing van de beeldhouwster, die door een ziekte uit haar psychisch evenwicht gebracht is. De voor het slagen van de genezing noodige distantie wordt hem door een groeiende genegenheid voor het meisje bemoeilijkt. De kunstenares komt tot het inzicht, dat de oeroude ingeboren taak van de vrouw om moeder te worden haar individueele gave, om kunstwerken te vormen niet benadeelt, maar aan haar kunst kracht, diepte en leven geeft.

De Kerk raakt op verschillende wijze het gebeuren. De geestelijke, die het gevallen meisje ontmoet, heet het nog ongeboren onecht kind in de schoot der kerk niet alleen welkom, maar hij troost het meisje met de gedachte, dat misschien juist een sociaal op de laagste trap staand mensch, aan zijn medemenschen reddende gedachten kan mede deelen. De waardige geestelijke is

met groote sympathie geschetst, eveneens de andere vertegenwoordigers van de Kerk. De boerenmeid voltooit haar leven in het kader van de kerkelijke ordening.

Maar toch staat het boek niet geheel in de christelijke levensruimte.

De centrale gestalte is de arts Gion. Hij leidt zacht het leven van hen, die zich aan hem toevertrouwen, of die hij in zijn levenskring betrekt. Hij tracht een hooge opvatting van zijn beroep te verwezenlijken, hij wil helper in lichamelijke en geestelijke nooden zijn. Daar hij uit den aard der zaak zeer vaak met menschen in aanraking komt, wier leven bedreigd is, is menschelijk leed in veelvuldige vorm beschreven. Maar nooit werkt dit neerdrukkend, de krachtige gestalte van den arts weet het leed te overwinnen. Maar hij is in zooverre niet christelijk, als hij een persoonlijkheid is, die geheel en al op zich zelf staat. Streng geregeld verloopt zijn leven, in evenwicht van werken en zich ontspannen. Kracht tegen de ondermijnende tendenzen van zijn tijd zoekt hij in de oudheid, in Homerus. En in het boek zelf valt nu en dan de schaduw van Stefan George. Zijn naam wordt niet genoemd, maar steeds is het onmiskenbaar, wanneer van hem gesproken wordt. George dient den arts Gion tot voorbeeld in het leven. Maar Carossa gaat een stap verder dan George. In diens rijk heeft de vrouw slechts de rol van in standhoudster van het biologisch menschelijk leven, de man is de geestelijke vormer van het leven. De vrouw treedt in het werk van George op den achtergrond. In „Der Arzt Gion" zijn ook twee vrouwen hoofdpersonen van het gebeuren: de boerenmeid en de kunstenares. De meid belichaamt voorbeeldige offervaardigheid, de kunstenares werkt vormend op de nog groeiende gestalte van den arts. De boerenmeid, de kunstenares hebben samen met den jongen plaatsvervangende functie, zij belichamen de krachten, die aan het nieuwe rijk van George bouwen. „Diese drei bürgen für alle andern; wenn sie ihr Wesen verwirklichen, dann ist unser kleiner Bereich unannehmbar; dann sind, o Dichter, deine hohen Lieder auch für uns nicht vergeblich gesungen!"

Open en bescheiden over de invloed, die zijn tijdgenoten op hem uitoefenden, over de wijze, waarop zijn boeken ontstonden en hoe zijn eigen verhouding tot deze was, spreekt hij in zijn laatste boek „Führung und Geleit". Hij, die steeds zoo handelt, zooals zijn geweten hem voorschrijft, heeft het niet noodig zich te stileeren, hij wil zich niet aan den lezer in een „gunstiger" licht toonen, dan hij zich zelf ziet. Hij kan er gerust over spreken, dat hij over zijn eigen werk niet tevreden was, zonder te moeten vreezen, dat het oordeel van den lezer over hem in eenig opzicht geschokt wordt. Hij mag zeggen, dat Thomas Mann's „mutwillige" wijze van schrijven zulk een indruk op hem maakte, dat hij „Die Schicksale Doktor Bürgers" op zulke wijze wenschte om

te werken. Hoe zeer was de lezende vriend over de eenheid in Carossa's leven verblijd, over het in elkaar overgaan, over de wederzijdsche bevruchting van het burgerlijk beroep van den arts, die voor iedere zieke geheel dat wil zijn, wat hij kan zijn, en van de werkzaamheid van den dichter, die zijn tijdgenooten bevrijding uit kwellingen geeft! Hoe verbaasd is echter de lezer, als hij hoort, dat deze eenheid van het leven geen geschenk is, dat aan zijn leven is medegegeven, dat het niet van meet af aan zijn streven was, de werkzaamheden van arts en dichter tot een eenheid te versmelten, maar dat hij zich dat innerlijke evenwicht eigenlijk eerst verworven heeft! Het schijnt, dat hij arts geworden is, omdat hij de traditie van zijn vader, een bekwamen arts, wilde voortzetten, het scheen hem zelf, alsof het burgerlijk beroep en zijn dichterlijke werkzaamheid naast elkaar liepen, het was hem wel niet bewust, dat zijn dichterlijk werk door zijn beroep waardoor hij menschelijk leven op zulk een ongemaskerde wijze leerde kennen, kracht en leven zou kunnen ontvangen. Hij benijdde heimelijk die dichters, die zonder eenige burgerlijke plichten geheel hun leven aan de vorming van hun denkbeelden konden wijden. Hoe verrast was hij daarom, toen hij van een eerbiedig vereerd dichter Raine Maria Rilke moest hooren, dat deze gaarne medicijnen had gestudeerd, ja dat hij hoopte, dat het daarvoor nog niet te laat was.

Uit „Der Arzt Gion" ontvangt men de indruk, alsof Stefan George onder de tijdgenooten die dichter was, die met onzichtbare hand zijn leven leidde, dat hij het als zijn levenstaak beschouwde, aan de verwezenlijking van het nieuwe rijk van George op zijn wijze mede te werken. Maar uit zijn boek „Führung und Geleit" blijkt, dat hij George eerst begon te lezen, nadat hij zijn eigen vorm gevonden had. (Vooral „Der Teppich der Lebens" waardeert hij, het boek, dat Albert Verwey als het beste van George's werken prijst.) Later heeft Carossa, men mag wel zeggen, George eerder gemeden, dan gezocht. Carossa vreesde wel, zijn geestelijke onafhankelijkheid te verliezen.

Van de overige tijdgenooten heeft hij vooral juist die dichters gelezen, die door Georges niet gewaardeerd werden. Zeer vereerd heeft hij Richard Dehmel en Alfred Mombert.

De invloed, die de tijdgenooten op hem uitoefenden, was echter slechts van voorbijgaande aard. Hij is steeds weer dankbaar teruggekeerd tot de oude groote dichters van het verleden: Homerus, Shakespeare en Goethe. Vooral Goethe was voor hem vanaf zijn jeugd zijn leider en vriend: „Ihm kann man folgen, ohne ihm zu verfallen, und wer ihm verfällt, bleibt immer noch frei genug. Er beleuchtet jedem seine Bahn und weiss um den Wert der Irrwege. Durch seine Heiterkeit und Unbefangenheit scheint ers jedem leicht zu machen, und doch ist sein Anspruch an den gestaltenden Künstler nicht weniger hoch als der aller andern und sein Geheimnis

das tiefste. Nicht immer merkt man das im Augenblick; denn meistens, wenn er das Grosze ausspricht, klingt es so, als hätte man es in einer guten Stunde selbst sagen können." En men moet bij Hans Carossa denken aan de bescheiden-trotsche woorden van Adalbert Stifter: „Ich bin zwar kein Goethe, aber einer aus seiner Verwandtschaft . . . . ."

BOEKEN SCHOUW

DRESDEN (Sem) ALGEMEENE MUZIEKLEER. (449) *f* 5.25 en *f* 5.90. Naar den elfden druk van J. Worp-S. Van Milligen geheel opnieuw bewerkt door Sem Dresden. 3e Druk. J. B. Wolters. Groningen-Batavia, 1935.

Deze uitgebreide studie over de muziekleer heeft bij deze derde druk eenige wijzigingen ondergaan en meerdere uitbreiding gekregen, waardoor het boek zich wederom aan de eischen van de moderne muziek-studie heeft aangepast.

THIJSSE (Dr. Jac. P.) GEDENKBOEK. (216) Versluys. Amsterdam-Batavia-Paramaribo.
Dit speciaal nummer van het tijdschrift: „De Levende Natuur" werd uitgegeven ter gelegenheid van den zeventigsten verjaardag van Dr. Jac. P. Thijsse en het veertigjarig bestaan van het tijdschrift en bevat verschillende artikelen en foto's van vooraanstaande natuurkundigen en bewonderaars van Dr. Jac P. Thijsse.

FRUGTE (D. J.) HONKBAL BASE-BALL. Techniek en Taktiek. (48) *f* 0.65. „Kosmos", Amsterdam.
In de serie „Sport" van de uitgeverij „Kosmos" ontbrak tot nu toe een handleiding over het Honkbal-spel, dat in ons land meer en meer beoefend wordt. Deze leemte wordt met dit handige boekje aangevuld voor de liefhebbers.

MUELEN (J. H. W. van der) HET VLIEGTUIG. Deel I: Opbouw en Werking. (105) Deel II: Materialen en Constructie. (126) *f* 0.95 per deel. Meulenhoff, Amsterdam.
Beide deeltjes geven een overzichtelijke studie met vele duidelijke teekeningen over de verschillende onderdeelen waaruit een vliegtuig is samengesteld en de wijze waarop deze elkander aanvullend, werken.

SCHLICHTING (Th. H.) DE TEMPERAMENTEN. (220) Dekker en Van der Vecht, Utrecht.
Dit proefschrift bevat een historisch-critische studie over de geschiedenis van de leer der temperamenten. Voor belanghebbenden.

SMULDERS Pr. (Willem) DIE SEVENSTE BLISCAP VAN ONSER VROUWEN. (86) *f* 0.40. 2de Druk. Dekker en van de Vegt, Utrecht. Standaard-Boekhandel, Antwerpen.
Deze tweede uitgave, voornamelijk bestemd voor de openlucht-uitvoeringen te Oisterwijk is aanmerkelijk ingekort. Een tekstboek, dat zoodanig is uitgevoerd, dat het waard is een blijvend bezit te worden.

I. Een litterair record wordt uit America gemeld. De romanfabrikant P. R. Raffold, in America veel gelezen, heeft onlangs bekend gemaakt dat binnenkort zijn 200ste roman gaat verschijnen. Het zijn alle crimineele romans. Hij heeft deze boeken geschreven in een tijdsverloop van veertien jaren, dat wil dus zeggen, meer dan éen roman per maand.

II. Een Engelsche uitgever vond onlangs een nieuwe wijze van reclame uit. Hij stuurde eenige jongelui erop uit, die met hun tweeën in trams, bussen en treinen overal fel begonnen te disputeeren over een bij den uitgever pas verschenen boek en dan in het vuur van het gesprek als bij vergissing een boek lieten liggen. De reclame moet rijkelijk gerendeerd hebben.

III. In Frankrijk is er den laatsten tijd druk gesproken over het „Dagboek" der broeders de Goncourt, dat eindelijk uitgegeven wordt.

In een der Parijsche winkels treedt een kooper binnen en bestelt „Le Journal des Goncourt".

De verkoopster aarzelt een oogenblik en antwoordt:

— Mais, Monsieur, il ne paraît plus depuis vingt ans! . . . .

IV. Beethoven werd voor de drie Trio's (opus 9), de eerste Symphonie (opus 21), het tweede Concert (opus 19) het Septet (opus 20) en de Violiensonate (opus 47) tesamen met de som van 50 Louis-d'ors gehonoreerd. Voor de F-dur-Sonate, de Eroïca, de Appassionata en drie verdere werken betaalde men den armen musicus 2000 gulden. Voor zoo geweldige scheppingen als de C-dur-Mis,de vijfde en de zesde Symphonie iets minder dan 1000 gulden. Haydn, die kapelmeester bij prins Esterhazy was, mocht somtijds mede-eten aan de bediendentafel. Van Gogh werd bij zijn leven vaak als een krankzinnige beschouwd. Adolf von Menzel heeft eens etiketten voor bierflesschen ontworpen. Tegenover deze groote voorbeelden zijn sommige „Schlager"-componisten er beter aan toe. De componist van het „Bananen"-lied verdiende vier millioendollar en zijn Duitsche collega Ralph Erwin die met „Ich küsse Ihre Hand, Madame" alle café-concerten een jaarlang verzorgde, moet schatrijk zijn geworden.

V. De H. Cyrillus en zijn broeder de H. Methodius, die onlangs bij het Eucharistisch congres te Praag zoo gevierd zijn, worden niet slechts door de Christenen geëerd als de Apostelen

der Slaven, maar zij hebben ook groote verdiensten voor de beschaving van hun land door het geven van een litterairen vorm aan de Slavische taal. Cyrillus stelde het Slavische alphabet samen van zes en dertig letters, dat nog gebruikt wordt door Russen, Serviërs, Bulgaren en Ukrainers. Tot dan toe werd het Slavisch slechts gesproken en niet geschreven. Hij vertaalde den Bijbel en de Grieksche-liturgie in het Slavisch en vormde met behulp van de Grieksche letters het Slavisch Alphabet, waaraan hij eenige nieuwe teekenen toevoegde. Wat men de Cyrillische litteratuur noemt is een verzameling van kerkelijke teksten, geredigeerd in de negende eeuw in deze door Cyrillus schrifttähig gemaakte taal. De beide Heiligen worden zoowel door de Oostersche Schismatieken als door de Katholieken als Heiligen vereerd.

BOEKENSCHOUW

RONART (Stephan) ALBANIEN VON HEUTE. (126) Steenuilverlag. *f* 1.75 en *f* 2.50. Amsterdam, 1935.

Een goed geschreven en samengesteld boekje over Albanië. Het is rijk en omvattend geillustreerd. Wie het heeft uitgelezen, is werkelijk goed en alzijdig ingelicht over dit nieuwe Balkankoninkrijk. De uitgave op luxe-papier verzorgd en smaakvol.

ZEEUW J. Gzn. (P. de) VORSTIN EN VOLK. (61) *f* 0.75.

In dit boekje zijn de toespraken door H. M. Koningin Wilhelmina bij verschillende gelegenheden gehouden, verzameld. Een uitgave die men in veler handen zou wenschen, want men leert H. M. de Koningin het best kennen uit de woorden, welke Zij tot Haar volk gesproken heeft.

COETERIER-SCHRÖDER (A. H.) en JONGEJAN (P.) BEKNOPTE HANDLEIDING VOOR DE BEHANDELING VAN WASGOED IN HUIS. (115) *f* 1.— en *f* 1.50. Meulenhoff, Amsterdam.

Dit beknopte boek met zijn duidelijke inhoud voorziet in een behoefte op het gebied van de waschbehandeling in huis. Voor belanghebbenden een practisch en nuttig werk.

DUVEEN (J. H.) KUNSTSCHATTEN EN INTRIGE. (259) *f* 2.90 en *f* 3.90. Door den schrijver voor Nederland bewerkt, met medewerking van J. W. F. Werumeus Buning. P. Van Kampen en Zoon, Amsterdam.

Hier is een kunstkooper aan het woord die op smakelijke wijze vertelt van zijn ervaringen tijdens zijn loopbaan. Zijn familierelaties brachten den schrijver al vroeg op den weg naar het ontdekken van kunstschatten, een aangeboren flair en goeden smaak deden hem vaak het juiste koopen, waar zijn meer ervaren ooms en neven twijfelachtig het hoofd schudden, en in dit boek toont hij zich een aangenaam causeur, die uit zijn rijke schatten van herinneringen en anecdotes die weet te kiezen, welke het meest in den smaak van zijn lezers zullen vallen. Voor ontwikkelde, rijpere lezers.

PILLECYN (Filip de) HANS VAN MALMEDY. Bandontwerp en teekeningen van Joz. de Swerts. *f* **2.25. Wereldbibliotheek, A'dam. 1935.**

„Hans van Malmedy" brengt na „De Blauwbaard" geen nieuws. Het tweede gezicht, — zooals M. ter Braak het genoemd heeft — van deze romans is identiek het zelfde. In „De Blauwbaard" wordt een zeventiende-eeuwse krijgsman voortgedreven op de onrust van zijn zinnelijk bloed; in „Hans van Malmedy" grijpt de zucht naar levensavontuur een benepen-deftige burger uit de Napoleontische tijd aan. Slachtoffer van de onbeheerste drift van zijn jong bloed komt Hans bij zijn vereenzaamde vader sterven. Een teruggevonden verloren zoon dus die alles behalve bijbels is. Zijn uitspattingen en die van zijn omgeving worden er met dezelfde weelderigheid in beschreven, waarmede Maria-Magdalena, de boetvaardige zondares op het schilderdoek werd gebracht, niet omdat ze boetvaardig, maar omdat ze een zondares was. Litterair gesproken heb ik een zuiverder herinnering bewaard aan „De Blauwbaard" al handhaaft de Pillecyn ook in dit boek zijn fijn evocatievermogen. Hoe lang zal de obsessie van de dingen van het zesde gebod de blik van de katholieke Vlamingen nog blijven vertroebelen en hun kijk op het leven verengen? Voorbehouden.

FLOREZ (W. Fernandez) DE ZEVEN PIJLERS. (Das siete Columnaes.) Uit het Spaansch door H. van der Leeuw. *f* **2.25. Bandontwerp A. Boumeester. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1935.**

De zeven Pijlers zijn de zeven-hoofdzonden die juist als „zonde" de grondslagen zijn van de menselijke beschaving en vooruitgang. Je komt er niet zo makkelijk achter of Florez hiermede een persoonlijke overtuiging belijdt, dan wel een gekruide satyre bedoelt. Het eerste deel is knap en fris, op de schunnige verhalen en moppen na dan: dat is de uitbouw van de beschaving op het fundament der zeven-hoofdzonden. Door de macht van Satan, die zich door een kluizenaar heeft laten verbidden, verdwijnen de zeven hoofdzonden van deze aarde en de beschaving kwijnt bloedloos in ellende. Een fantastische stoet van wanhopigen — waarbij zich tenslotte de kluizenaar zelf aan sluit — pelgrimeert naar Satan om de zonde die leven doet terug te vragen. Dit tweede deel is zwakker en taaier omdat het zuivere schepping der verbeelding is en dood loopt in spitsvondig geredeneer. Een boek dat dank

zij enkele rake opmerkingen de schijn kan verwekken dat het het leven op zijn nest vat, maar er feitelijk naast tast. Voor rijpe lezers.

HEASLIP LEA (Fanny) DORÉE. Vert. door Hillegonda van Reenen. (275) *f* 2.10 en *f* 2.75. De Steenuil, Amsterdam.

Een aardig romannetje, reëel en menschkundig, zonder sentimentaliteit. Beter dan het gewone soort liefdeshistories die de bekende treinlectuur vormen. Een beetje Americaansch en dus met weinig eerbied voor dingen, waar Europa goddank! nog hechter aan vasthoudt. De heldin gooit zich wat gemakkelijk te grabbel, maar ten slotte komt het toch goed terecht. Heel diep gaat het verhaal niet, doch alles verloopt vlot, waarschijnlijk en overtuigend. Slechts voor volwassen lezers.

NATHAN (Robert) EN HET WERD WEER LENTE. Vert. door U. van Eeden. (175) *f* 2.75. Mees, Santpoort, 1935.

Dit verhaal van den Americaanschen schrijver Robert Nathan schijnt in America grooten opgang gemaakt te hebben. Of het in Nederland eenzelfde succes zal beleven? De humor van dit boekje lijkt ons niet van het zuiverste gehalte. De frischheid en originaliteit zijn te waardeeren, maar het geheel heeft te weinig zin. Het is meer een onwaarschijnlijke fantazie dan een geestige satyre. Humor is een delicaat artikel; mogelijk dat Americaansche lezers dit alles buitengewoon grappig vinden. Het boekje beleefde althans in een paar jaar een hoog aantal herdrukken. Wegens de bedenkelijke situaties is het slechts geschikt voor volwassen lezers.

NEXÖ (Martin Andersen) HET KLEINE DIER. Vert. door Claudine Bainfait. (244) *f* 2.25 en *f* 2.90. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De bekende Zweedsche schrijver, van wien reeds meerdere werken in het Nederlandsch verschenen, verhaalt in dit boek zijn jeugd tot achtjarigen leeftijd. 't Is de jeugd van een ziekelijk en schuchter arbeidskind: een moeilijke jeugd met bittere ervaringen en zwaren strijd om het bestaan, — maar toch ook met zijn kleine vreugden. Deze harde leerschool blijkt ten slotte toch een goede. „Ik heb alle reden, om over mijn vroegste jeugd tevreden te zijn," is de eindconclusie. Zoo gaat er van dit werk een optimismewekkende tendenz uit. De schrijver is socialistisch georiënteerd, wat hier en daar tot uiting komt. De volwassene, wien het boek gerust in handen kan worden gegeven, houde daarmee rekening.

EEKHOUT (Jan H.) GEUZEN. (168) *f* 1.60 en *f* 2.25. U. M. Holland, A'dam.

Dit bundeltje verhalen van Jan Eekhout verschijnt ongeveer gelijktijdig met zijn grooten roman „Patriciërs". Zijn „Geuzen" zijn eenzame, zwervende Protestanten in Vlaanderland. Het boekje zal meer tot Protestantsche dan tot Katholieke lezers spreken, daar het Protestantsche besef er overal sterk in uitkomt. Litterair staat

het aanmerkelijk achter bij zijn twee groote romans. Het zijn meer schetsen dan novellen, kleinwerk, dat door zijn uitgesproken beroep op het Protestantsche geweten wel op geloofsgenooten berekend is, hoewel Eekhout nooit hatelijk is voor andersgeloovenden. Het leutige wisselt er af met het ernstige.

HANSON (Bernard) HUUG'S OPTIMISME. (204) *f* 0.25. Oorspronkelijke Ned. Roman. Speciaal-Serie No. 15, B. H.

Het onderwerp — de zuivering van een Zuid-Amerikaansche Republiek met behulp van een uit Nederland geïmporteerden agent — is niet erg gelukkig, maar de stijl is levendig, frisch en bij tijden heel geestig. Voor volwasenen.

COLLINS (Gilbert) THRIPPLANDS. (374) *f* 1.— Vertaald door Mevrouw Landré-Tollenaar. Jacob van Kampen, Amsterdam.

In het samenstellen van een gezellige griezel-vertelling doet deze Collins zijn naamgenoot en voorganger op dit gebied „Wilkie Collins" alle eer aan. Hij slaat niets over om zijn verhaal pakkend te maken, sleept er wat hypnotisme en Oostersche vergiften bij, waardoor het geheel te erg wordt voor jonge menschen en alleen rijperen dit boek kunnen lezen.

BRAND (Max) GEMEENSCHAPSVIJAND. No. 1. (260) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. H. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Sinds Max Brand zich geheel toelegt op het schrijven van Wild-West romans kan het wel niet anders of zijn verhalen lijken alle eenigszins op elkaar. Er is weinig variatie te brengen in de samenstelling van het recept dat bestaat uit bliksem-snelle revolver-helden, paarden zonder weerga en driedubbele verraders, waarbij dan ook nog een of ander lieftallig jong meisje met van die groote vertrouwvolle oogen een mooie rol speelt. Toch is de opzet van dit boek origineel: de eenvoudige vader die om zijn vrouw en kinderen van hun wereldschen zin en hoogvliegende ideeën te genezen een dam van honderdduizenden dollars laat opblazen en zich dan als arm en berooid voordoet, zal veel lezers die van dit genre houden, eenige uren aangenaam bezig houden. Volwassenen.

HAYCOX (Ernest) EEN MAN VAN STAAL. (232) *f* 1.95 en *f* 2.50. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

In de wereld van vogelvrijverklaarden en veedieven gaat het ruw toe en de vele schrijvers die zich aangetrokken voelen om daar stof te zoeken voor verhalen die in den smaak van een bepaald publiek vallen, nemen het niet zoo nauw, dat zij hier en daar niet eens een al te hartige uitdrukking bezigen. Ook dit boek is er een van dit soort. Het gaat om een sluwe bende die groote kudden vee over de grenzen brengt en een onafhankelijken flinken kerel, die op zijn eigen houtje, die dieven en moordenaars tracht onschadelijk te maken. Lectuur voor groote menschen, die een en ander verdragen kunnen.

MANNING (David) TOMMY UIT HET WILDE WESTEN. (207) *f* 1.95 en *f* 2.50. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Een cow-boy-vertelling, waarvan de strekking te veel naar het misdadige voert, dan dat wij ze kunnen goedkeuren.

CORDEA (Felicitas) ZOOALS HET WERKELIJK IS. (254) *f* 2.25 en *f* 3.25. Bruna & Zn., Utrecht.

Nu, als het werkelijk zóó is! . . . . dan zouden we alleen leven om toe te geven aan al onze hartstochten, al onze verkeerde neigingen! Dan was al wat deze kunstenaresse verkeerd doet in dit boek werkelijk prachtig zooals

de schrijfster het ons nu op den mouw wil spelden. Een boek dat er niet mee door kan.

STOKE (Melis) VERLOF. (111) *f* 0.90. Illustraties en band van Harmsen van der Beek. „Contact", Amsterdam.

Deze schets van een Indischen rijken verlofganger, die door de meeste zijner familie-leden geplukt wordt, doet iewat gewild geestig aan. De toon is hier en daar tamelijk overdreven, hetgeen in zoo'n korte vertelling storend werkt. Er zijn ook zeer goed getroffen passages en waar dit boekje als luchtige vacantie-lectuur bedoeld is, zal het zijn weg bij oudere lezers wel vinden.

WILLINK (Luc.) SIGHTSEEING CAR. (109) *f* 0.90. Illustraties en bandontwerp van Piet Worm. „Contact", Amsterdam.

Voor iemand, die de gave bezit om de komische zijde van de dingen te zien, moet het gemêleerde gezelschap, dat gewoonlijk de zacht-veerende fauteuils in een sightseeing-car inneemt, onweerstaanbaar zijn, om er zijn geestigheden over te debiteeren. Luc Willink laat een eerzame Hollandsche advocaat en zijn echtgenoote met de meest uiteenloopende buitenlanders een reis maken in een luxe touring-car langs de Riviera. Hij bezit humor en talent genoeg om niet vervelend te worden bij het vertellen der zonderlinge lotgevallen van deze verschillende reisgenooten en geeft daarmede gezellige, luchtige vacantie-lectuur voor oudere lezers.

FRANK (Jozef Maria) DE MAN, DIE OP GRETA GARBO VERLIEFD WERD. (99) *f* 0.90. Geautoriseerde vertaling uit het Duitsch van H. Sterk. Illustraties van Frits Bierman. „Contact", Amsterdam.

Het onwaarschijnlijke geval van een eerzamen boekhouder, die bij het zien van een film, waarin Greta Garbo speelt, zoo krankzinnig verliefd op haar wordt, dat hij zijn vrouw en kinderen, zijn baan, alles en alles vergeet, fraude pleegt, naar Amerika reist en er werkelijk in slaagt zijn afgod te zien en een scène met haar in een film te spelen, waarna zijn dwaasheid van hem afvalt en hij weer normaal naar zijn huis terug keert. Voor volwassenen.

BAXTER (G. O.) DE STEM VAN HET BLOED. (205) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. H. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Het verhaal van een blanken jongen, die bij de indianen-stam der Cheyennes opgevoed wordt. Bij de wreede plechtigheden, die het bloedoffer vergezellen wanneer de jongen uit den stam tot man verklaard wordt, komt zijn gemoed in opstand en vlucht hij weg. Zijn dapperheid is van een andere soort, dan die der Indianen en dat bewijst hij later met vele heldendaden .Het verhaal is vlot geschreven, de wreedheden zijn echter te lang uitgesponnen, waarom het voor jongeren geen lectuur is.

MERREL (Concordia) TERRY KOOPT ZICH VRIJ. (291) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. Ned. vertaling van A. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Een van die alledaagsche, gewone romannetjes die gewoonlijk als dameslectuur uitgegeven worden. Het is niet beter en niet slechter dan de andere boeken uit de serie: het boek voor de vrouw, en behoort bij de voorbehouden lectuur.

KOENRAADS (A. F.) MANNEN IN LEER. (235) *f* 2.50 en *f* 3.— Brusse, Rotterdam.

Een boek vol snel opeenvolgende indrukken alsof de schrijver zich geen tijd gegund heeft om zijn stof rustig neer te pennen, maar een boek dat je wel een indruk geeft van het moeilijke, jachtige leven van een vliegenier. Heel de opleiding van jonge mannen tot vertrouwbare vliegers wordt van

étappe tot étappe uitvoerig verteld in een soort vlieg-stijl, vol vreemde uitdrukkingen, die je in een andere wereld brengen, een wereld vol ruwheid, en harde werkelijkheid met nu en dan een gewiekste zet er tusschendoor. Vliegeniers zijn geen papkinderen, dat begrijpt iedereen, maar o. i. had de schrijver beter gedaan het „passagieren" in de nachtbuurten van Amsterdam niet zoo uitvoerig te schetsen. Het boek vraagt streng voorbehoud voor lezers met gerijpt onderscheidingsvermogen.

BLOYS VAN TRESLONG (O. G.) DE SYMPHONIE VAN LUDWIG STEINER. (235) *f* 1.90 en *f* 2.75. Bruna & Zn., Utrecht.

Heel langzaam langs allerlei omwegen, die breed uitgesponnen en uitvoerig verteld worden, komt de schrijver aan de kern van zijn vertelling, die telkens door zinsbouw en breedvoerigheid herinnert aan wijlen Ivans. Maar dit boek mist de boeiende ontknooping, welke I, soms aan zijn detectivegeschiedenissen wist te geven. Zoo'n bedaard, langdradig verhaal doet in dezen tijd even vreemd aan als een reisje in een ouderwetsche vigilant. Voor volwassenen.

TUTTLE (W. C.) KRUITDAMP EN GOUD. (230) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok, „De Combinatie", Rotterdam.

Wat ruw, wat schieterig, met diefstallen en vechtpartijen, maar het recht zegeviert aan het eind en groote menschen kunnen er hun hart aan ophalen.

GORKI (M.) HOE IK LEERDE. (49) *f* 0.60. Uit het Russisch vertaald door Jan Jongert. Brusse, Rotterdam.

Een keurig vertaalde vertelling van M. Gorki waarin hij zijn liefde voor boeken uitspreekt. Voor ouderen, die door zijn drogredenen (n.b. dat hij uit de boeken leerde dat er geen God bestaat,) niet van de wijs gebracht worden.

PLATENBURG (Drs. Th. J.) WIJSBEGEERTE I DENKLEER. Ingeleid Mag. Alb. C. Doodkorte O.P. (116) *f* 1.50. Paul Brand. Hilversum, 1935.

Ik betwijfel soms, of het een gelukkige greep is, de wijsbegeerte te beginnen met de Denkleer. We krijgen dan meestal een allegaartje, dat iets heeft van een Inleiding in de wijsbegeerte, van een leer der formule denkregels, een kunstleer van het denken en het disputeren, een kategorieënleer, en een heel klein beetje leer van de logos (d. i. van het waarheidsdenken). Platenburg geeft als denkleer een zeer korte leer der formele denkregels, die hij houdt voor de kunstleer van het denken (die een onderdeel der paedagogiek zou moeten zijn). Dat leidt de logica niet alleen af naar nutteloze beuzelarijen, maar dreigt ook de philosophie zelf te veranderen in een cartesiaans axiomatisme. De definities,

die Pl. geeft, zijn lang niet zo helder en duidelijk onderscheidend en zo scholastiek, als hij zelf meent. Hoeveel reserves moeten er b.v. gemaakt worden bij de twee volgende voor de logica toch fundamentele definities: „denken is het zoeken naar middelen, die ons leiden op den weg naar het inzicht, het begrijpen van de dingen buiten ons" (wordt er in de logica, die de dingen binnen ons „denkmaaksels" bestudeert, dan niet gedacht) en „het oordeel is een daad — een maaksel van het verstand — waardoor het verstand begrijpt, dat twee begrippen — t. w. onderwerp en naamwoordelijk deel van het gezegde — verstandelijk gescheiden zijn, maar buiten het oordeel één zaak vormen of niet" (is het dan zo hevig interessant, dat twee dingen, die in het verstand gescheiden zijn, daar buiten niet één zijn?) Als voorlopige beschrijvingen kunnen deze definities wel geaccepteerd worden, omdat de formele logica slechts de regels van het juiste denken zoekt, doch het denken en oordelen zelf als feit aanvaardt. Tot deze proporties teruggebracht, is het werk van Pl. een geschikt middel tot eerste kennismaking met wijsgerige problemen voor M.M. scholieren en universiteitsstudenten.

KALFF Jr. (Dr. G.) HET DIETSCHE DAGBOEK. (224) *f* 4.25. Wolters, Groningen, 1935.

Dr. G. Kalff Jr., de schrijver van het destijds geruchtmakende boek over Frederik van Eeden, heeft nu een onderzoek ingesteld naar de dagboeken die in Nederland in den loop der geschiedenis geschreven zijn. Dit is hem, den geboren bronnenspeurder, toevertrouwd. Het dagboekterrein is nog vrijwel onontgonnen en zoo is het werk voor een goed deel eigen onderzoek. Daardoor ook maakt het boek een ongeacheveerden, wat brokkeligen indruk. De schrijver is buitengewoon belezen en weinig of niets ontgaat zijn aandacht. Hij bezit de eigenaardige gewoonte om graag zijn opinie te zeggen over wat de dagboekschrijver mededeelt, wat soms vreemd aandoet. Als bijv. een der Antwerpensche Moretussen Scherpenheuvel bezocht en daar zijn godsvrucht voldoet als alle bedevaarders, heet het: „De keerzijde dezer bigotterie is natuurlijk bekrompen hardvochtigheid". Een onderzoeker van dagboeken mocht wel eenige discretie aan den dag leggen en zijn eigen gevoelens verzwijgen, waar ze niet ter zake doen. Het boek heeft iets halfachtigs, het is half historische studie, half een voor ieder leesbare verhandeling. De meeste katholieken die Kalff vermeldt, krijgen een veeg uit de pan mee. Voor een onderzoeker is zulk een subjectivisme nogal hinderlijk.

ANDREWS (C. J.) EN HIJ VOLGDE HEM. Sadhu Sundar Singh. Een persoonlijke herinnering. Vert. door J. E. Kuyper. *f* 2.15 en *f* 2.90. Erven J. Bijleveld, Utrecht, 1935.

Hiermede voegt Andrews zijn persoonlijke herinneringen toe aan de reeds uitgebreide literatuur over Sundar Singh, de christen

Sadhu, die in April 1929 op een tocht naar Tibet spoorloos is verdwenen. Andrews is overtuigd dat de Sadhu dood is, doch menig trouw volgeling gelooft dat hij zich in de eenzaamheid heeft teruggetrokken. — Het zijn piëteitsvolle herinneringen van een goede vriend, met een vroom gelovend hart neergeschreven. De onbevangen eenvoud en de heldhaftige liefde van de Sadhu voor de Christus ontroeren ons, maar zijn zonderlinge originaliteit en verdachte wonderbaarlijkheid, doen ons niet twijfelen aan zijn goede trouw doch wel aan zijn gezond oordeel. Aan het einde van dit verhaal voel je een droeve spijt: deze fris-begaafde en edelmoedige ziel, die hartstochtelijk veel van de Christus moet gehouden hebben, is het slachtoffer geworden van haar compromis tussen Hindoeïsme en modernistisch christendom. De Sadhu zal het zelf wel niet hebben beseft en Andrews neemt het zeker niet aan, maar deze mooie ziel is niet tot een gebonden harmonische persoonlijkheid uitgegroeid omdat ze de dogmatische Christus en het leidende gezag van de katholieke Kerk heeft moeten ontberen. Het is doodjammer, want de Sadhu was een oprechte minnaar van de Christus. — Het boek behoort tot de verboden lectuur voor de katholieke gelovige, doch kan als levensdocument bij theologische en missiologische studie dienstig zijn.

SCHOUTEN (Dr. J.) DE VERLEGENHEID. (148) *f* **2.75. Wolters, Groningen-Batavia, 1935.**

Monographieën over de gevoelens en gemoedsaandoeningen zijn zeldzaam: ieder bijdrage, die de kennis der feiten vermeerdert of het inzicht in het wezen verdiept, worde dus met vreugde begroet. Over verlegenheid is nog zeer weinig geschreven en het boek van Dr. Schouten steunt op een uitgebreide enquête, een langjarige observatie en een zorgvuldige studie van de voorhanden litteratuur. Het heel bijzondere dezer bijdrage is wel, dat de schrijver lang in Ned.-Indië gewoond heeft en in staat is, de verlegenheid van het Oosten apart te behandelen en met die van het Westen te vergelijken. Met de slotsom, dat op dit punt het Oosten blijkt geeft van een groter innerlijke beschaving dan het Westen. Bij ons worden verlegen mensen bespot, bij den Javaan is de verlegenheid een middel tot bescheidenheid en uitdrukking van welwillendheid.

De verlegenheid is immers een natuurlijke instinkt, dat den mens helpt, om zich op gepaste wijze een plaats te veroveren in de samenleving. Verlegenheid is dus geen gebrek, waarover men zich moet schamen; kinderen mogen door de opvoeders dan ook niet beschaamd worden, vernederd worden om hun verlegenheid. Het onderscheid tussen verlegenheid en schaamte had misschien diepzinniger onderzocht kunnen worden: de beschrijving van de schaamte is zeker oppervlakkig. Bij een nadere beschouwing had de schrijver waarschijnlijk behalve verschilpunten, ook punten van overeenkomst tussen deze twee gevoelens ge-

vonden. De philosophie der verlegenheid is niet de sterkste zijde van dit werk, maar het vloeit over van gezond verstand. Daarom zij het iederen psycholoog en paedagoog ten zeerste ter lezing aanbevolen en de verlegenen zelf zullen het eveneens met vrucht lezen.

DE HECHTE BAND TUSSCHEN VORSTENHUIS EN VADERLAND onder redactie van M. J. Leendertse. (318) *f* 7.50. Scheltens en Giltay, 1935.

Een gelegenheidsuitgave bij den vijfenvijftigsten verjaardag van H. M. Koningin Wilhelmina. Een groot aantal bekende Nederlanders hebben bijdragen geleverd voor de samenstelling van dit boek. Aan een dergelijk werk stelt men slechts de eischen dat het rijk geïllustreerd is en dat klinkende namen den tekst verzorgen die bij de gelegenheid past. Zulke boeken worden niet gelezen, maar doorgebladerd. Aan al deze eischen voldoet dit boek. Men vindt er de nieuwste fotografieën in van H. M. en van de Prinses. In elken Oranje-gezinden salon maakt dit boek een goed figuur. Er staan zelfs eenige bijdragen in, die beter verdienen dan onopengesneden te vergelen in zulk een sierboek. Minister Fock schrijft in zijn inleidend woord dat hij dit boek ten zeerste ter lezing aanbeveelt. Beter had hij geschreven: ter inzage. Een fraai portret van Koningin of Prinses verstevigt den hechten band met Oranje veel overtreffender dan de lezing van bijvoorbeeld: „Onze Dramatiek en Oranje", of: „Onze roman en Oranje".

ZISCHKA (Anton E.) JAPAN WERELDVEROVERAAR. Vert. door Jean E. Marre. (311) *f* 2.90 en *f* 3.90. Nederl. Boekhuis, Tilburg.

Dit spannende reportagewerk van Anton Zischka over het weinig bekende Japan verdient de aandacht van het Westen. Hij beschrijft dit opstrevende rijk bijzonder onder den gezichtshoek van zijn expansiezucht, een expansiezucht die innig verbonden is met zijn economische nooden. Dit boek is niet ontstaan achter de schrijftafel van een professor, die zijn wijsheid uit boeken en gedrukte gegevens verzamelde, maar het is uit aanschouwing geboren. Daarom worden er wel eens andere dingen in verkondigd dan men in geleerde werken over Japan te lezen krijgt. Ook Zischka heeft natuurlijk statistieken en gegevens verwerkt, doch de hoofdbron waaruit hij putte, is eigen aanschouwing. Allereerst heeft de economische toestand van Japan zijn aandacht, daarnaast spreekt hij ook, doch meer terloops, over de andere aspecten, meer uitvoerig weer over Japan's politieke vooruitzichten. De godsdienstige en traditiegebonden nationalistische opleving, die de laatste jaren merkbaar werd, wordt helaas! te vluchtig vermeld. Als goed reporter verstaat Zischka de kunst om vlot, levendig en spannend over zijn onderwerp te instrueeren: hij is van alle markten thuis, heeft aangezeten aan alle ministertafels, weet de bedoelingen van alle regeeringen en zoo verder. Een greintje critiek bij de lezing van zulk een boek is wel aan te raden.

Het moderne Engelsche essay

door JOS. PANHUYSEN.

Men klaagt in Nederland wel eens over den overvloed aan essays, die hier geschreven zouden worden, terwijl het scheppende literaire werk in verhouding zooveel geringer zou zijn; de eene criticus schijnt dit met een goedkeurenden hoofdknik te hebben nageschreven van den anderen en zoo werd deze oorspronkelijke gedachte langzaamaan gemeengoed.

Toen ik den bundel moderne Engelsche essays, naar aanleiding waarvan dit artikel geschreven wordt, met gespannen verwachting en steeds stijgend genoegen las, werd het me eens te meer duidelijk, dat in Nederland eigenlijk bijna geen essays geschreven worden, men schrijft hier critische artikelen, wetenschappelijke of philosofische overpeinzingen, maar geen essays. Daaruit vloeit waarschijnlijk een onwetendheid omtrent dit letterkundig genre voort zoo kras, dat men het tegenover creatief werk meent te mogen zetten, alsof een goed essay geen schepping was, alsof het niet veel nader stond bij het lyrische gedicht, die schepping bij uitnemendheid, dan bijvoorbeeld de gemiddelde, waardeerbare roman.

Een essay is geen verhandeling, waarin een bepaalde critisch aangelegde mensch zijn waardeering over het dichterlijke of wijsgeerige werk van een ander meer of minder gelukkig onder woorden brengt, het is ook geen hervorming aankondigend pamflet over de slechtheid of de imbeciliteit der wereld, het wil niet op de eerste plaats oordeelen, en zeker niet zwaarwichtig moraliseeren, of doem en ondergang aankondigen, het is niet bij voorkeur het genre door de jeugd beoefend om de grijsheid en de dwaasheid identiek te verklaren, het essay heeft met de menschen die deze dingen bedrijven en ook met hun werken niets uitstaande, op de rumoerige markt der meeningen voelt het zich niet thuis, het zoekt geen volkomen afzondering, het wenscht zich zonder twijfel een kring van waardeering, maar een kring van uitverkorenen, die de zeer bizondere kunst van waardeeren verstaan, het essay, om een enkel beeld te gebruiken, is als een schoone vrouw, die, zich bewust van haar schoonheid, het gevaar van hoogmoedigheid ontsnapte in de behaagzucht.

Nu kan men van de behaagzucht zeer veel slechts zeggen; tal van moralisten, die doorgaans een zekere voorliefde tot hekeling der vrouw vertoonen, hebben dat gedaan; zij hadden gelijk, behaagzucht komt voort uit zelfingenomenheid, uit ijdelheid, deze ongeregelde neiging kan leiden tot bedriegerij, tot lichtzinnigheid, tot een even onoprecht als nutteloos vertoon. De behaagzuchtige wil zichzelf aardiger, bekoorlijker, lieftalliger voor-

doen dan zij in werkelijkheid is, ze wil bij een ander een meening vestigen, die niet met de realiteit overeenstemt.

Niemand zou u beter al de slechte hoedanigheden der behaagzucht kunnen opnoemen dan de schrijver van essays, want hij is ook een behaagzuchtige, hij ook stelt alles in het werk om de schoonheid van zijn vernuft zoo voordeelig mogelijk te doen uitkomen en daarvoor schroomt hij geenszins zijn lezers te bedriegen, of door een tooi te verblinden, die hij zich elders, meer of minder vrijmoedig, toeëigende. Hij wil schitteren, hij wil niets anders dan schitteren gedurende dien korten tijd, die twintig minuten, dat halve uur, dat een essay lang is, tenminste lang behoort te zijn.

In het essay, dat de verzameling, die ik hier bespreek, opent, in „Ichabod" van Max Beerbohm, wordt zeer voorzichtig, in symbolen dit ware karakter van den essayist onthuld. Het is oogenschijnlijk het simpele verhaal van een hoedendoos. Een heel gewone hoedendoos lijkt het zelfs „an ordinary affair of pig-skin with a brass lock. As I write," schreef Max Beerbohm, „it stands on a table near me. It is of the kind that accomodates two hats, one above the other. It has had many tenants, and is sun-tanned, rain-soiled, scarred and dented by collision with trucks and what not other accesories to the moving scenes trough wich it has been bandied. Yes, it has known the stress of many journeys; yet has it never (you would say, seeing it) received its baptism of paste: it has not one label on it. And there indeed is the tragedy that I shall unfold. For many years this hat-box has been my travelling companion, and was, but a few days since, a dear record of all the big and little yourneys I had made. It was much more to me than a mere receptacle for hats. It was my one collection, my collection of labels. Well; last week its lock was broken. I sent it to the trunk-makers, telling them tot take the greatest care of it. It came back yesterday. The idiots, the accursed idiots had carefully removed every label from its surface. I wrote to them — it matters not what I said. My fury has burnt itself out. I have reached the stage of craving general sympathy. So I have set down to write, in the shadow of a tower which stands bleak, bare, prosaic, all the ivy of its years stript from it; in the shadow of an urn commemmorating nothing."

Men ziet het is eigenlijk geen hoedendoos, waarover het hier gaat, Max Beerbohm spreekt immers zelf, met de beminnelijke nonchalance en inconsequentie dezen bepaalden schrijftrant eigen, van een kàlen toren en onmiddellijk daarop van een nutteloze, leege urn. Dit kan natuurlijk evenmin juist zijn, dit is ook maar bloemrijke taal. Sinister zijn deze beelden, vreeswekkend somber, en wel mogen ze dit karakter bezitten, zij willen immers niets anders aanduiden dan het droomfantoom dat de nachtmerrie van den essayist doorspookt, namelijk het essay zelf, het essay

ontdaan van al zijn citaten, zijn weloverdachte reminiscenties, zijn vaak zoo toevallige geleerdheid, zijn bekoorlijke, of indrukwekkende, zijn ernstig zwaarwichtige, of lichtzinnige wendingen, zijn archaïseerende woordenrijkdom, al zijn kunstmatige verbindingen en overgangen weggelaten, in al zijn incoherentie, en naaktheid blootgesteld.

Het is verschrikkelijk inderdaad dit fantoom, dit geraamte, en het is alleszins begrijpelijk dat de essayist zich schaamt nu dit voorwerp zijner ijdelheid het masker werd afgerukt. Maar zelfs in deze groote verworpenheid, in zijn schamelheid blijft hij het liefhebben en verdedigen, en zelfs nu nog denkt hij met verteedering aan al den vreemden praal waarmee hij het omhing, en wiens luister ook hem, in schijn althans, een hoogere waardigheid verleende.

„The many other labels, English of alien, they, too, gave their hints of a life spent in fastidious freedom, hints that I had seen and was seeing all that is best to be seen of men and cities and country-houses. I was respected accordingly and envied. And I had keen delight in this ill-gotten homage. A despicable delight, you say? But is not yours, too, a fallen nature?"

Zelfs tot deze laatste verontschuldiging, die geen verontschuldiging is, neemt de essayist zijn toevlucht. Het is niet aardig van hem, maar men moet bedenken, dat hij een man in vertwijfeling is, in vertwijfeling om het dierbaarste en heeft hij ten slotte geen gelijk? Alle menschen immers zijn van hun oorspronkelijke schoonheid en goedheid vervallen en vrijwel alle menschen trachten dit te maskeeren, niet alleen voor anderen, zooals deze man met zijn symbolische hoedendoos, maar ook voor zichzelf en vooral hierin slagen zoovelen al te angstwekkend goed. Niet echter de essayist, die aan nachtmerries lijdt. Iemand wiens voortdurend tijdverdrijf het is te behagen, kan zich nooit dermate verblinden. Want hoe paradoxaal dit ook klinken mag, behaagzucht is, wanneer men het wel beschouwt, een vorm van nederigheid. De wezenlijk hoogmoedige verwaardigt zich niet te charmeeren. De hoogmoedige is juist daarom een verloren man, hij is een eindpunt, hij is niet voor ontwikkeling vatbaar, hij is geheel in zichzelf besloten, werelden kunnen aan hem voorbijgaan, hij zal ze niet zien, geen ervaring kan hem iets leeren. De nederige echter leert uit ieder voorval, zelfs het geringste, de nederigheid is immers de moeder der zielskennis en der levenswijsheid. Daarom is het angstfantoom van den essayist, enkel een hallucinatie van zwakke oogenblikken, daarom is het essay van een veel grooter beteekenis, dan zelfs zijn auteur somwijlen geneigd is te denken.

Men hoeft slechts even, al lezend, dit boek van opzettelijke onopzettelijkheid te doorbladeren om in te zien, dat het rijk is aan een wijsheid, die men in wijsgeerige stelsels maar al te zelden aantreft. Er bestaan twee dikke, moeilijk leesbare deelen over den

ondergang van het avondland, C. E Montague behandelt hier de ontoereikendheid der moderne stadsbeschaving in veertien spatieus gedrukte bladzijden. Hij zegt dat natuurlijk niet, hij wil zijn lezers vooral niet afschrikken, hij geeft voor alleen maar wat te vertellen over een der prettigste dingen, die de menschheid sinds den zondeval heeft uitgevonden, over vacantiedagen. Alice Meynell geeft een vijftal bladzijden over den horizon, maar deze horizon blijkt, bij nader toezien, wereldwijd. De bekende Dean Inge laat, welhaast even beknopt, het hersenschimmige zien van den tegenwoordig zoo hooggeroemden, maar nog altijd vergeefs gezochten volkomen eerlijken mensch, maar hij wil het doen voorkomen of hij het over dagboeken heeft.

Zelfs het meest lichtzinnige avontuur, waarin de essayist of de essayiste zich, uit zucht tot behagen, waagt, blijkt niet geheel van wijsheid verstoken; zelfs Rose Macaulay in haar „Problems of a Journalist's life", geeft een tijdsbeeld, dat van een bewonderenswaardige menschkundigheid blijk geeft.

Ook dit essay, het is misschien nauwelijks meer noodig het nog op te merken, geeft veel meer dan de titel belooft, het telt maar vijftien bladzijden, maar het heeft de beteekenis van een handboek, zoo niet van een standaardwerk. Het geeft bijvoorbeeld vrijwel volledige aanwijzingen voor literaire critici, zooals Rose Macaulay vaststelt „a not very well thought of race".

Het lijkt me voor de lezers van „Boekenschouw" niet onaardig om eens een kijkje te nemen in den werkwinkel der literaire critiek en na te gaan op welke wijze daar het product ontstaat. Rose Macaulay is daarvan volkomen op de hoogte.

„If you are a practised reviewer of fiction, you will very soon learn to divide the books you have to review into quite a few categories according to their subjects. Thus, they may deal with Family Life, Village Life, London Life, Married Life, Individual Life, School Life, American Life, Corpses, International Conspiracies, South Sea Islands, or Love. As you will not wish to read the books, I will set down a few hints as to what to say of each class. Family Life and Village Life are both rather sad, disagreeable subjects. The people who live in families, or villages are seldom good or at all nice to one another. Villagers are the worst, for they are imbecile as well as criminal. They go further than families, as families only think and speak criminally, and villagers act. You may safely call a Village Life novel realistic and powerful, even, in some cases, sordid. If you call a Family Life novel any of these, you will probably go further than the text warrants, and may be sued for libel. London Life novels are much gayer. They deal, as a rule, with London W. 1. You may say, if you like, that they are about well-known society figures, many of whom will be easily recognisable to their friends and enemies. London Life novels are not realistic, powerful, or sordid, as people in London have a wider range of enter-

tainment and are therefore more cheerful. Besides, novels about persons who pay income tax are not realistic. And persons who pay super-tax are not considered by most reviewers real people at all. Novels about Married Life are often ' poignant studies of a very modern problem' (à propos, you will find much of what you need to say kindly supplied by the publisher on the paper wrapper. But you must not trust blurb-writers too implicitly, for they have not, any more than you, read the book about which they blurb; I once read a blurb which thought the brigand villain was a horse.) Stories of School Life are a little „passé" now. But, should one come your way, you can safely say that it deals once more with the problems of adolescence from a realistic angle, and that nothing is shirked, though Mr——— is always restrained."

Dit is maar een fragment. Rose Macaulay is in haar aanwijzingen nog veel vollediger. Er is slechts een enkele aanwijzing, welke ik mis, die omtrent de voordeelen van het citaat. Toch zijn deze voordeelen niet te versmaden, een critisch artikel wordt er vanzelfsprekend langer door, bovendien kunnen aanhalingen, mits goed gekozen, een rijkdom van ideeën bevatten, wier glorie altijd eenigermate op den minder met oorspronkelijke ideeën begiftigden aanhaler overstraalt. Het is mij echter heelemaal niet raadselachtig, waarom Rose Macaulay juist deze aanwijzing niet geeft, zij zag ze waarschijnlijk niet over het hoofd, integendeel haar aandacht werd er te zeer op gevestigd, want, wat citaten betreft, plegen essayisten een onrustig geweten te hebben. Ook daaruit blijkt weer dat zij ongewoon nederige menschen zijn, en dat zij ons veel meer plegen te schenken dan zij zelf meenen. Want dat doen zij ongetwijfeld. Het fragment, dat ik aanhaalde, toont dit reeds. Men zou meenen, dat het een vlijmende satire is op de critici, maar is het welbeschouwd niet evenzeer, of meer, een satire op de romanschrijvers en is het daarenboven niet, in zekeren zin, een satire op onze samenleving, een tijdsbeeld? Deze laatste eigenaardigheid, het spiegelen van den tijd, waarin zij geschreven werden, zal men welhaast aan elk essay kunnen opmerken. Niet dat deze spiegeling werd bedoeld, zij werd dit doorgaans allerminst, maar zij is er telkens weer, onmiskenbaar en verrassend, de gansche Engelsche literatuur door. Wie, die de korte essays van Francis Bacon over waarheid, vriendschap, of studie, over tegenslag, wraak of dood leest, krijgt geen beteren kijk op dien verwarden tijd der Engelsche Renaissance? Is de goede, breedsprakige Piscator uit Walton's „Compleat Angler" niet een overgangsfiguur tusschen dezen tijd en de era der Augustijnen? Zijn Mr. Bickerstaff van Steele, en Sir Roger de Coverley van Addison geen symbolische gestalten, evenals Dr. Johnson's Dick Minim en Oliver Goldsmith's Man in Black voor een andere periode? Wie kan geen tijdsverandering bespeuren van het werk

van Hazlitt en Lamb tot het werk van den maar een weinig langer levenden Thomas de Quincey?

Ik aarzel niet te beweren, dat een bundel essays, zooals de hier besprokene een rijker genuanceerd en duidelijker tijdsbeeld geeft dan menige sociale roman. Want in deze moderne essays leeft het leven, dat wij allen thans leven, of zien leven; de journalistiek is een macht, Rose Macaulay spreekt erover, het kapitalisme is iets gedrochtelijks geworden, Hilaire Belloc toont het in de hier opgenomen bijdrage, de zwervende en kampeerende jeugd kan men bezig zien bij C E Montague, het romantisch verlangen naar eenvoudiger en bewogener tijden, zoo sterk in velen van ons, kan bevrediging vinden in de reconstructies van Lytton Strachey, Trevelyan en Virginia Woolf.

Ze is verre van volledig deze verzameling, men mist er Chesterton bijvoorbeeld en Huxley, maar het blijft een kostelijk boek; sla het in voor den winter, lees het en vergeet het — essays vergeet men gemakkelijk — en de volgende zomervacantie zal het weer een verrassing voor u zijn; bovendien, essays zijn weinig bekend in Nederland, men zal het u niet te leen vragen, en ook dat is een voordeel.

Essays by Modern Writers, edited by R W Yepson. Longmans, Green and Co. Ltd., 39 Paternoster Row, Londen.

BOEKENSCHOUW

HERWEGEN (Dom Ildefons) SAINT BENOIT. Traduit par A. Alibertis et N. de Varey. (250) fr. 12. Desclée de Brouwer & Cie., Paris.

Het voortreffelijke werkje van den abt van Maria Laach, thans in het Fransch vertaald, vertelt de levensgeschiedenis van den H. Benedictus en belicht vooral ook zijn werkzaamheden als wetgever en kloosterstichter.

Het is een mooi en diepgaand geschreven Heiligenleven.

LEERBOEKEN DER DOGMATIEK EN DER APOLOGETICA. Dertiende Tractaat. Het Doopsel door A. Hulpiau S. T. B. (332) *f* 2.25, 1935.

VEERTIENDE TRACTAAT. Christelijke Eschatologie door Jos. de Brandt S. T. L. (342) *f* 2.25. Standaard-Boekhandel, Antwerpen en Dekker en van de Vegt, Utrecht, 1935.

Van de serie theologische werken, die in België door eenige professoren wordt uitgegeven, zijn weer twee statige deelen verschenen. Aan geestelijken en ontwikkelde leeken, die zich de weelde van zulk een uitvoerige theologische bibliotheek kunnen aanschaffen, worden deze boeken warm aanbevolen.

François HaverSchmidt

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

'k Ben maar een mensch van vleesch en bloed
Als iedereen!
Dies zet ik me op geen hoogen voet
En zeg geen deftigheên.
(De Genestet, Bekentenis.)

Het honderdste verjaren van den geboortedag van François HaverSchmidt is voorzover ons bekend bijna onopgemerkt voorbijgegaan. Dit is zeer verklaarbaar; immers zijn plaats in onze letterkunde is, hoe bijzonder en blijvend, toch niet van zo'n betekenis als bijv. die van Bredero wiens jubileum tenminste de aandacht getrokken heeft, terwijl men hem als stille persoonlijkheid ook gemakkelijk voorbijging. Piet Paaltjens moge iedere liefhebber onzer letterkunde althans bij name bekend zijn, HaverSchmidt is dat niet en menigeen is het zelfs onbekend dat de bejubelde zanger ook een voortreffelijk prozaïst was, en de figuur van Haver-Schmidt een fijne persoonlijkheid die men slechts tot eigen schade verwaarloost. Een auteur die als mens en kunstenaar het voor hem onbereikbare grote niet naliep om het kleine voorbij te snellen, doch integendeel meer van het schone miniatuur dan van het grootse schilderij genoot omdat zijn meest sprekende trek, zijn teerheid, daarin zijn grootste bevrediging vond. Het woelige van drukke grote taferelen bekoorde hem niet zo als de stemmige rust van het innig kleine kleurenspel dat hij in alle opzichten wist te bewonderen. En hij was met het kleine tevreden en hield zich vrijwillig in die beperkte kring van Familie en Kennissen waar hij na zijn studententijd zelden uittrad.

* * *

Echter juist het werk van zijn studententijd is zijn beste werk. Het kleine boekje Snikken en Grimlachjes is zijn meesterwerk en van een zo bijzonder genre in onze literatuur dat dit werkje HaverSchmidt alleen reeds zijn plaats verzekerde. Immers hoewel herinnerend aan Heine is dit werk toch zo eigen persoonlijk en ademt het tegelijkertijd een zo bij uitstek Hollandse geest dat het niettegenstaande zijn eigenaardig kunstenaarschap toch populair kon worden. Beide eigenschappen gaan bij niet-tendenzwerk ongaarne samen, en slechts waar het publiek naast de persoonlijkheid van den kunstenaar — hoe deze ook moge zijn en zich in zijn werk openbare — ook zijn eigen hem welbekende sfeer aantreft wordt die mogelijkheid geopend. Bezit het slechts een der beide eigenschappen, het zal onsterfelijk doch ook onpopulair, of populair en snel vergeten zijn.

HaverSchmidt's verzen bezitten dan een gelukkige vereniging dezer twee eisen die mede de zo noodzakelijke eenheid brengen in deze op het eerste oog nogal losse verzameling. De Immortellen, de Tijgerlelies en de

Romancen vormen welbezien een grotere eenheid dan de ogenschijnlijk onverzorgde rangschikking zou doen vermoeden; en ook al zou men in quantiteit een groei van den dichter menen te kunnen aanwijzen, in qualiteit en geest kan daarvan geen sprake zijn, want zowel De bleeke Jongeling als Drie Studentjes zijn van hieruit bezien van een waarde en soort, een soort zo uitzonderlijk dat de geringe hoeveelheid ons niet verbazen mag, zo wij ons ervan overtuigen aan welke ongewone hoedanigheden dergelijk werk moet voldoen. De bedriegelijke getallen boven de Immortellen doen den lezer glimlachen, en al gaf de dichter later een Aanhangsel, het was ook niet meer dan dat; want Piet Paaltjens is met de kostelijke Levensschets en de vroegere verzen geheel volledig — zij het dan ook schetsmatig — getekend als het rare heerschap dat na zijn geheimzinnige verdwijning nog tweemaal gezien werd en wiens streken na zijn solide koopmanshuwelijk een einde namen.

Deze zo uitstekend verbeelde levensfase is voor ons een levensfase die in deze periode de moeilijke dooreenwerking van tegenstrijdige gevoelens moest doorstaan en tot zijn geluk daaraan in deze verzen kon uiting geven. Al deze verzen zijn in hun geheel een bevrijding van den kunstenaar aan hem neerdrukkende gevoelens en stromingen die hem wel machtig imponeerden doch waaraan de persoonlijkheid en de Fries in hem zich niet konden overgeven en die hij daarom half beweende en half bespotte. Een soort inleiding tot dit werk lijkt ons zijn Drie Studentjes helemaal achteraan geplaatst doch als het ware een voorportaal voor het eigenlijke werk. Het bijna onnozele begin

Daar waren eens drie studentjes,
Drie vrienden in lust en in nood;
Ze sprongen zoo moedig de wereld in,

wordt direct somber door de navrante laatste regel:

En de wereld — trapte ze dood.

Zonder veel moeite herkent men den auteur zelf in de volgende regels:

Blondlokkige Johanna!
Ai gun, dat uw droeve bard,
Vóór hij verder zijn liedeken afsnikt,
Eerst eens uitschreie tegen uw hart.

Want breken wil hem het zijne,
Als hij denkt hoe oneindig veel groots
De klauw der wereld reeds smakte
In den killen afgrond des doods.

Nam ze ook niet zijn dichterdroomen
Wreedaardig bij een been

En sloeg hun de hersens te pletter
  Tegen den werkelijkheidssteen?

en het trieste ietwat doffe verloop van het geheel is niettegenstaande zijn onmiskenbare geestigheid toch eerder droef dan opgewekt, toch eerder donker dan licht van kleur, toch eerder pessimistisch dan optimistisch. Deze twee tegenover elkaar staande elementen zijn het hoofdbestanddeel van HaverSchmidt's poëzie en verlenen er ook den eigenaardigen glans aan. Deze tegenstelling roept naast het verhevene het belachelijke op, en naast het belachelijke het droeve en zij kan geen rust in een gebied vinden omdat voortdurend zwenken en zwichten haar wankele houding is. Het naast elkaar zonder overgang stijgen en dalen, het mengen zo niet zonder reden dan toch zonder merkbaar schoonheidsgevoel, het voor alles willen contrasteren doet haar zonder ophouden van stelling veranderen terwijl zij daarbij in zich onharmonisch nooit tot een mooi of zelfs maar zuiver-weldoend claîr obscur komt.

Reeds de voorafgaande Levensschets is daar vol van. In het weerzien van Piet Paaltjens aan de noordkust van Friesland treft men bijv. de volgende regels aan:

> Zoo zat hij op de punt van een paal en spoog kringetjes in
> het water, terwijl de avondzon zijn hoed omglansde

terwijl de auteur op de eerste bladzijde de vraag stelt:

> Wanneer werd hij geboren en waar? Wie droeg hem onder haar
> hart en wie gaf hem als vader aan bij den burgerlijken stand?

en in waarheid is op hem toepasselijk:

> Hoe dierbaarder hem iets is des te erger pleegt hij ermee te sollen.

Zonder groot bezwaar zou men het laatste kunnen omkeren en zeggen dat waar de dichter wat men vroeger het kluchtigst noemde is, hij tegelijkertijd diepe gevoelens weergeeft, zij het dan op deze bijzondere wijze. In alles contrast weet hij echter zeer goed maat te houden zodat de toch tot haar toppunt gedreven charge niet tot grofheid overslaat. Men lette op het eind van het volgende vers:

Waarom ik de loome nachten
  Met wrange tranen bedauw? —
Ik weet niet wat ik liever deed,
  Dan dat ik het zeggen zou.

En wou ik het ook al zeggen,
  Weet ik, of ik het ook wel kon?
Voor alles is er een oorzaak, —
  Maar hebben mijn tranen een bron?

en men herinnere zich de jongeling met de vroeggeknakte marmerwitte wangen

die zo vroeg moet vergaan en zoveel brakke tranen schreit, om het volgende versje te kunnen waarderen:

Hem die mij grof beleedigt,
Mij overlaadt met schand
En openlijk mij belastert,
Hem reik ik de broederhand.

Maar die mij voorkomend be-
[jegent,
Die mij aan zich verplicht
En zich mijn vriend durft
[noemen,
Dien spuw ik in het gezicht.

en zijn

Als ik een bidder zie loopen,
Dan slaat mij het hart zoo blij.
Dan denk ik hoe hij ook weldra
Uit bidden zal gaan voor mij.

FRANçOIS HAVERSCHMIDT

In deze gemoedsstemming, waarbij men zich echter het voorname chargeringselement dezer verzen te herinneren heeft, schreef hij zijn Tijgerlelies waarin echter evenals in zijn Romancen nog een andere zijde van den kunstenaar naar voren komt, zijn tekentalent dat hier schier op iedere bladzijde spreekt. De bekendste verzen van hem bevattend, schittert hierin uit het voorname schetsje De Zelfmoordenaar met zijn voortreffelijke en als het ware concentrerend realisme.

Op zijn grijnzenden kop
Stond zijn hoed nog rechtop,
Maar de rand was er af. Al zijn linnen
Was gerafeld en grauw.
Door een gat in zijn mouw
Blikten mieren wurmen en spinnen.

* * *

Dat men deze poëzie in zijn eigen tijd niet naar waarde schatten en waarderen kon is zeer verklaarbaar, mede omdat men de charge van den dichter voor kluchtigheid en Hollandse blijgeestigheid versleet. Van daaruit zag men hem echter verkeerd. Zijn hier te citeren woorden waren in deze omgeving

op hun plaats, maar men moest daarom de omgeving kennen want anders was de uitlating

De daad is proza, maar de klacht,
De traan is poëzij,

een losse grap. Deze grap stond echter in vast verband en was in ernst bedoeld. Het standpunt van den kunstenaar was en is echter zeer moeilijk in te nemen, het is zo eigen en zo persoonlijk, doch vooral zo afwijkend van wat men gewoon was en is; dat de bemanteling van de ernst hier het eigenlijke leek, terwijl zij in werkelijkheid slechts een maskerade, zij het dan ook een goed geslaagde was. Daarbij schoof de auteur alles op een derde die de hier zo passende naam van Paaltjens droeg, en zo werd de vermomming bijna volmaakt. Bijna; want onmogelijk was het dat een talent dat zich op een dergelijke singuliere manier uiten kon zich geheel kon verbergen. Daarvoor was het zo niet te sterk dan toch te groot, en uit welke vreemde elementen Haver-Schmidt zijn werk ook samenstelde, zijn persoonlijke kleurgeving kon hij niet geheel onzichtbaar maken, al deed hij daarvoor nog zo zijn best. Het geheel was te schoon feilloos, de vermomming te kunstrijk om niet te laten zien wat voor goeds zij trachtte te verbergen. Zo men hier van mislukking zou willen praten dan vergeet men dat juist dat onvolmaakte dezer poëzie uit dit opzicht, een van haar bekoorlijkste kenmerken is.

* * *

In zijn bundel schetsen Familie en Kennissen heeft hij van vermomming afgezien. Hier staat de teerfijne gevoelige persoonlijkheid zonder masker voor ons; een eenvoudig schrijver die nooit gedacht had dat zijn losse stukjes nog eens een boekje zouden vormen. Hij blijkt een stil auteur met een tere soms vrouwelijk aandoende prozastijl waarin overal een droeve ondertoon klinkt. Het is goed proza, en al vindt men hier en daar een verouderde uitdrukking, daartegenover staat een teerheid door haar fijnheid geëvenaard, terwijl zeer aardige opmerkingen het geheel versieren. Hij mengelt — naar den stijl en het woord des tijds — vreugde en verdriet in Mijn Ouders Huis en is bijzonder ontroerend in de ietwat te onwezenlijke 't Was Sinterklaas, en zijn meest bekende novelle Mijn Broertje.

Het is overal het kind dat in zijn belangstellingscentrum staat en met zeer eenvoudige middelen weet hij prachtig in die geheimzinnige wereld door te dringen en alles van uit het kinderoog te her-zien en te her-beleven vooral. Dit laatste is hem bijzonder goed gelukt, hij is meer dan een auteur die goed over het kind schrijft, hij schrijft vanuit het standpunt van het kind zelf en is in die stukken een goed kunstenaar. Zo gauw hij echter buiten die kring komt wordt hij minder en zo is de waarde van deze stukken nogal onevenwichtig. Wanneer het kind erin voorop staat — en wij geven onmiddellijk toe dat dit veel het geval is — leest men met vreugde en ontroering doch de ertussen staande gedeelten zijn van mindere qualiteit waardoor de schone harmonie

gemist wordt. Intussen is hij als prozaïst „an und für sich" voor zijn tijd een goede en vooraanstaande figuur vrij in taal en stijl, en met frisse en oorspronkelijke, tevens gezonde inzichten, terwijl het werk bijna geheel vrij is van de zelf-verzekerde toon en sfeer die alle ander proza-werk van de zoogenaamde predikant-dichters dikwijls zo onaangenaam maken.

* * *

Dat HaverSchmidt geen figuur meer is die nog de belangstelling van de tegenwoordige tijd wekt is niet te ontkennen. Dat hij ze echter wel waard is menen wij hier met recht te mogen zeggen. Hij is zo niet een groot dan toch een uitzonderlijk kunstenaar, en een zeer fijne geest waaraan onze negentiende-eeuwse letterkunde nu niet overrijk is. Hoe men echter ook tegenover zijn werk moge staan; men beseffe echter dat hij toch te groot is om hem met een sneer te kunnen voorbijgaan. Men kan Piet Paaltjens leuk vinden, HaverSchmidt is anders en vooral fijner. Zijn geest kan eenzaamheid verdragen, maar wie kennis wil maken met een diepvoelend mens, HaverSchmidt zal hem niet teleurstellen. Hij is bijzonder maar daarom ook kunstenaar van andere dan gewone qualiteiten. Was hij dit niet geweest men had hem al lang vergeten, nu dit niet het geval is, neme men van hem kennis. De kennismaking valt beslist mee!

BOEKENSCHOUW

URI (S. P.) LEVEN EN WERKEN VAN ARY PRINS. Een bijdrage tot de Studie en Beweging van Tachtig. (205) Waltman, Delft.

Dit Leidsche proefschrift bevat een naarstig bijeengebrachte verzameling gegevens over den Schiedamschen schrijver Ary Prins. Als wetenschappelijke studie voldoet het beter dan als artistiek essay. De waarde van het boekje bestaat vooral in de summa van feiten en gegevens die het biedt.

SCHRÖTELER S.J. (J.) ERZIEHUNGSVERANTWORTUNG UND ERZIEHUNGSRECHT. 1.30 R.M. Kösel und Pustet, München, 1935.

Dit boekje verschijnt met een Geleitwort van Dr. Nicolas Bares, Bisschop van Berlijn. Het bevat een heldere en deugdelijke uiteenzetting van het recht en de verantwoordelijkheid der opvoeding. De ouders zijn krachtens hun functie van levenschenkers de primaire opvoeders, de staat is de secundaire opvoeder. Het ideaal is de geordende samenwerking tusschen beide, Ouders en Staat.

BUITENLANDSCHE

I. LETTEREN

FRANSCH

ORLY (Claude) L'ERREUR. Roman. 15 fr. Albin Michel. Paris, 1935.

Madame Claude Orly beschrijft in dit boekje een rechtszaak die eigenaardige gevolgen heeft. Michel Saurier, van het gerechtshof te Dijon, heeft een van moord verdachte te beschuldigen. Zijn vrouw woont het proces bij en als de verdachte veroordeeld wordt, is het gedaan met haar zielerust. Zij heeft het gevoel dat de veroordeelde onschuldig is en weet haar man hetzelfde gevoel bij te brengen. Voortaan is beider leven en liefde verwoest door het besef der onrechtvaardige veroordeeling. Een leven van hopelooze ellende volgt. De schrijfster heeft dit verhaal op ingenieuze wijze samengesteld, en, was zij menschkundiger en juister te werk gegaan, dan had het geheel kunnen bevredigen. Doch zooals het daar ligt bevredigt het niet. Het boekje lijdt aan matelooze overgevoeligheid. De twee echtgenooten leven naast elkaar voort, diep ongelukkig, terwijl een enkel woord hen gelukkig had kunnen maken. Hun overgevoeligheid wordt sentimentaliteit. De lezer wordt niet overtuigd van hun ongeluk, van de waarschijnlijkheid van zulk een noodlot, van den natuurlijken loop van het verhaal. Zoo goed en spannend het begin is, zoo onwaarschijnlijk is het verdere verloop. De inleiding van Edouard Estaunié kan ons daar niet over heen helpen.

BEDEL (Maurice) L'ALOUETTE AUX NUAGES. 12 frs. N. R. F. Gallimard, Paris, 1935.

„d'Une part, il y avait la France. . . . d'autre part, il y avait Merland, député de Fleury-sur-Claire." In dezen Merland, député, hekelt Maurice Bedel de hedendaagsche politieke toestanden in Frankrijk. Voldemar, een Estlandsch student, komt in Frankrijk de democratie, de ware vrijheid, bestudeeren en Merland wordt zijn mentor. Litterair heeft het boekje niet veel te beteekenen, maar als satyre is het alleraardigst. Voldemar leert in Parijs en in de provincie de Fransche toestanden kennen, zooals Bedel ze gelieft af te schilderen, en langzaamaan krijgt hij genoeg van de zegeningen der democratie. De verschillende situaties waarin hij geraakt, veroorloven Bedel de noodige geestigheden te berde te brengen aan het adres der Fransche regeering en wetgeving. Maurice Bedel is voor een gezond en geordend leven dat zich regelt naar het rythme der natuur; de Fransche democratie, meent hij, is daarvan volkomen losgeraakt en een caricatuur der ware vrijheid gewor-

den. Wellicht gaat zijn bedoeling niet zoover en wil hij zijn lezers slechts een paar uur amuseeren, wat hem ongetwijfeld gelukt is. Allen die in politiek en verwante artikelen doen, vergeten de alouette aux nuages.

JALOUX (Edmond) LE VOYAGEUR. 12 frs. Plon. Paris, 1935.

De drie novellen die Edmond Jaloux in zijn jongsten bundel aanbiedt, hebben alle dit gemeen dat zij in een onwerkelijke, een droomwereld spelen en troosteloos eindigen. De schrijver is een intellectueel en deze novellen dragen er het stempel van. Het zijn allerminst simpele, natuurnabije vertellingen, doch uiterst gecompliceerde psychologische studies van menschen die op de grens van den waanzin leven. De overbewuste kunst van Jaloux oefent zich graag aan wezens met raadselachtige instincten en ondoorgrondelijke caprices. Deze litteratuur staat mijlenver van het gewone leven. Jaloux zoekt met opzet oneindig verwikkelde situaties en intricate gevallen of bedenksels om zijn analyseerlust bot te vieren. In alle drie novellen is er sprake van liefde, doch Jaloux heeft een zeer vleeschelijke opvatting van de liefde en daarom moeten wij zijn boek afwijzen. Er heerscht een zwoele, bedorven atmosfeer in deze verhalen. Voor dezen schrijver is gestyleerde wellust het hoogste op aarde. Van eenige ordening der liefde, van eenige wijding of hoogere regeling is geen sprake: het lijfsgenot om het lijfsgenot schijnt het doel van den mensch. Dit volstrekte amoralisme beheerscht vooral de derde novelle, litterair de beste der drie. Met veel fijnheid van observatie en reflexie worden deze gevallen uitgesponnen, vooral het tweede en derde; het eerste doet flets en onwaarschijnlijk aan. Slechts een verlitteratuurde en ontkerstende gemeente kan in deze bedenkelijke psychologische verbijzonderingen, waaraan alle gezonde zin ontbreekt, eenig genoegen vinden.

DUITSCH

ZEISZL (Michael) DER HOCHGEWEIHTE. Heinrich Wunder Verlag, Dresden, 1935.

Een heel simpel, sympathiek verhaal van goedheid en trouw. In de beste zin van het woord ouderwets, iets wat men niet lezen kan zonder ontroering en toch te onwerkelijk is om 't te kunnen geloven.

Een ruzie tussen twee families om een mooi wit hert, dat de eene wil redden, de andere wil neerschieten. Het spreekt van zelf — wij kennen het recept — dat in de ene familie de zachte dochter is en in de andere de sterke zoon, twee die voor elkaar bestemd zijn en toch niet bij elkaar kunnen komen: „het water was veel te diep". Even vanzelfsprekend is het, dat alles toch nog goed afloopt en wel op 't laatste nippertje, zó mooi zelfs, dat de on-

menselijk harde en wilde vader van 't meisje, de jager die het hert wil neerschieten, volkomen bekeert.

Wat wil men meer? Alles is er, wat een eenvoudig mensenhart nodig heeft om op 'n Zondag even buiten de kale, koele werkelijkheid te komen. . . . . èn dat „alles" is goed gebruikt, met overtuiging en met ontroerende liefde voor het gegeven.

Dat geeft geen hoge en geen diepe kunst, maar het is weldadig.

KURZ (Karl Friedrich) TYRA, DIE MÄRCHENINSEL. Roman. Georg Westermann. Braunschweig, 1935.

Deze roman is door de Raabe-Gesellschaft met de „Volkspreis für deutsche Dichtung" bekroond. Dat is een goed teken en men kan er terstond aan toevoegen: de prijs is verdiend, ten volle verdiend.

Want het is een prachtig werk van ontroerende schoonheid, sterk van gevoel, innig door een héél fijne humor en goed geschreven. Het is geen sprookje, het is gewone, dagelijkse werkelijkheid, die op een eenzaam eilandje in het Noorden dag in dag uit geschiedt, maar het is wonderbaar omdat heel dat beperkte leventje gezien is in een hogere werkelijkheid, waar 't losgerukt wordt van de nuchtere zakelijkheid, van het ijskoude toevallige, wat alles zo klein en burgerlijk maakt.

Daarmee is het tijdelijke gebeuren niet onwezenlijk, schimachtig geworden, want die heerlijke, gouden humor trekt ons telkens weer bij ons jasje als wij al te absoluut aan dat wonder der werkelijkheid zouden geloven. Ondeugend duidt hij telkens weer even aan, dat 't kleine prinsesje toch eigenlijk maar een visserskind is en dus wel iets meedraagt van de reuk der gedroogde vissen en heel grove kousen draagt. Het is een idylle, wij weten het — en toch willen wij er aan geloven! Dat is het sprookje, het sprookje der ziel.

Er wordt hier verteld, hoe een nietig jochje van arme boerenfamilie een grote gave van God ontvangen heeft en een viool zelf bouwt, waarop hij merkwaardig speelt. De visser Ore kan hem niet uitstaan, omdat hij voelt, dat zijn kracht en zijn geld niet in staat zijn de belangstelling van prinses Hjördes van den armen jongen af te wenden en te richten op hem. Anders dan Ore verwachtte komt de breuk tussen Hjördes en den violist, hij vreest dat de liefde voor de muziek de liefde voor haar zal doden en in een woede-aanval slaat ze de viool stuk. Daarop verdwijnt Monrad en Hjördes trouwt met Ore.

Na lange jaren komt Monrad, als rijk man terug, maar hij is niet rijk geworden door zijn kunst, alleen door een toeval. Nooit heeft hij meer gespeeld en altijd draagt hij nog de weemoed om het verlorene in zijn hart en de enige vreugde die hij kan be-

leven is zijn land en zijn oude liefde terug te zien, maar hij ziet dat het voorbij is, onherroepelijk en hij verdwijnt nu voor altijd.

Dat wonder van het eiland behoort tot het verleden, het wacht nu op een nieuw wonder.

SELCHOW (Bogislav von) DER UNENDLICHE KREIS. Der Lebensroman des Nicolaus von Cues. Koehler en Amelang. Leipzig, 1935.

Er is slechts zeer weinig aantrekkelijks in deze geschiedkundige roman. 't Moet volgens prospectus geen roman zijn „im landläufigen Sinn". In welke zin dan wel is mij volstrekt niet duidelijk geworden.

Feit is, dat von Selchow veel historische gebeurtenissen vertelt uit 't leven van den beroemden Cusanus, die in 1432 deel neemt aan het concilie van Basel en teruggekomen is van zijn conciliaire theorie. Feit is ook, dat hij zeer uitvoerig en tamelijk vermoeiend zijn philosophische en theologische ideeën behandelt, waaronder bijzonder zijn ideeën over mikrokosmos en makrokosmos, over de coïncidentia oppositorum (het samenvallen der tegenstellingen in het oneindige), over de docta ignorantia (een wetend niet-weten) in de Godskennis; hij behandelt ook zijn zoeken naar de diepere eenheid van Joodse, Islamitische en christelijke godsdienst.

Daartegenover staat dan, dat hij gesprekken verzint; ontmoetingen, die niet plaats vonden, uitdenkt; zielestrijd en zieleangsten fantaseert waarvan wij niets weten en die — dat is erger — waarschijnlijk nooit zijn ziel gefolterd hebben. Een mengsel dus van een wetenschappelijk werk en van een roman, d.i. dus „kein Roman im landlaüfigen Sinn", zegt 't prospectus, maar 't zou moeten zeggen: 't is noch een wetenschappelijk werk noch een roman; immers beide elementen hebben zich niet laten verenigen.

Von Selchow mist nl. de scheppende fantasie, de intuïtie, die in een uiterlijk feit de geheime gedachte leest. Zijn stijl is droog, zijn denken is droog en daarmee is het hele boek droog.

Het is natuurlijk van zelfsprekend, dat Cusanus hier weer moet optreden als „verlutherischer Reformator". Dat geestige motief zullen de heren voorlopig nog wel niet opgeven.

ENGELSCH

MACCALL (Seamus) GODS IN MOTLEY. (311) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

De jongere Iersche schrijvers zijn volwassen geworden in de troebele sfeer, geschapen door de bloedige twisten van hun land met Engeland en den burgeroorlog der eigen volksgenooten. De motieven werden hun opgedrongen; het resultaat was een serie boeken met verbeeldingen van geweld, haat, wraak. Als tijdsverschijnsel bezitten die werken hun beteekenis. Maar zij dreigden den grondslag te worden voor de vernieuwing der Iersche littera-

tuur in het herboren land, en dit zou funest zijn. De idealen van de „Celtic revival" liepen gevaar verloren te gaan. De Iersche litteratuur en het intellectueele leven zijn niet begonnen in de slagschaduwen van het geschut of in de idealen der geregelde of ongeregelde troepen. Zij zijn geboren in een schoon verleden, waarbij op geen eeuw behoeft te worden gekeken. Het innerlijk leven van Ierland ontving zijn vorming van een dichterlijk verleden, op hooger plan gebracht door de groote middeleeuwsche kloostergemeenten. Die overtuiging begint gelukkig opnieuw door te dringen; verscheidene schrijvers zijn reeds begonnen, — met artistieke individualiteit, — daar de motieven voor hun scheppingen te zoeken. In veel gevallen is het aanvoelen nog niet zuiver; de creatie is nog troebel. Een dergelijk werk is dat van Seamus MacCall: „Gods in Motley" waarvoor niemand minder dan Lord Dunsany een inleiding schreef. Het oorlogsmotief heeft MacCall niet geheel prijsgegeven, maar tevens heeft hij terug gegrepen in het Keltisch verleden. Het resultaat is een opmerkelijke roman, die ons echter ietwat onwaarschijnlijk fantastisch aandoet. Dunsany zelf schijnt een dergelijken indruk op niet-Ieren verwacht te hebben, want hij schrijft uitdrukkelijk: „A sense of the past hangs so heavily over Ireland that the main thread of this book, which might elsewhere come to be classified under phantasy, may be regarded as merely a part of a plain tale." Hij plaatst MacCall onder de realisten, „where to other than Irishmen he might not appear to belong".

De hoofdpersoon is een jonge Ier, die een diepgaande studie heeft gemaakt van oude Keltische legenden en „Sagas". Zijn gedachtenleven is er zoo door bevangen, dat hij zich in een droom identificeert met een der legendarische helden uit het bronzen tijdvak. Dan ervaart hij dat hem in het werkelijke leven avonturen overkomen, gelijk aan die van den held uit het bronzen tijdvak, zij het dan natuurlijk in gemoderniseerden vorm. De obsessie, die hem bevangt, de vreemde, soms sinistere, vermenging van verleden en heden heeft de auteur gevoelig en suggestief uitgewerkt. Het verhaal pakt, ondanks de voor ons vreemde vermenging van fantasie en realisme. Want de schrijver is in het moderne gedeelte van den roman, die gedeeltelijk in Ierland tijdens den burgeroorlog, gedeeltelijk in Zuid-Amerika speelt, een voortreffelijk realist. Daarvan getuigen de beschrijvingen der gevechtstooneelen in den burgeroorlog, en die van het leven bij de mijnen in Chili, waarheen de held is uitgeweken. Maar ook daar laat zich nog voelen „the powerful presence of Irish legend brooding in Irish blood".

Het geheel is een sterk bewogen verhaal met een schokkend slot. Bevredigend is de opvatting niet geheel; het religieuze element, voor zoover aanwezig, is niet juist, maar als een vertolking van het teruggaan naar oude motieven, is de roman opmerkelijk.

De lezing is voorbehouden voor goed ontwikkelden.

BULLETT (Gerald) THE JURY. (464) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Zooals de jury de vraag ter beantwoording werd voorgelegd: „Is Roderick Strood schuldig of onschuldig aan den dood van zijn vrouw"; zou de lezer na beëindiging van zijn lectuur zich kunnen afvragen, — zij het onder minder dramatische omstandigheden — „Is het de bedoeling geweest van Gerald Bullett een zoo volledig mogelijk verslag te geven der zittingen van een Engelsche jury-rechtbank benevens de voorgeschiedenis van een moordzaak, of wilde hij een karakterstudie schrijven, een roman, waarin de personen, — ieder volgens hun aard, — optreden onder den invloed van zeer bijzondere omstandigheden?" Waarschijnlijk zal het antwoord der meeste een antwoord zijn, dat op de eerste vraag niet mogelijk is: „het een zoowel als het ander".

Zeker is Bullett's roman een ongewone en vrij diep speurende karakterstudie. Vòòr de juryleden bijeen zijn geroepen om het „schuldig" of „onschuldig" uit te spreken, heeft de auteur de twaalf leden den lezer voorgesteld in een serie hoofdstukken, zòò, dat hij de persoonlijkheid van ieder hunner leert kennen, hun algemeene gevoelens en veroordeelen. Het is interessant hen allen op de rechtszittingen weer te ontmoeten, en waar te nemen hoe ieder met zijn of haar speciale individualiteit, die men onder min of meer normale omstandigheden heeft leeren kennen, reageert op een dergelijk bijzonder probleem.

Tevens wordt ook een uitgebreid en kleurig verslag gegeven van het geheele verloop der rechtszitting. Meer nog. Door eerst de persoonlijkheden der juryleden uit te beelden, blijkt het wezen, de diepere beteekenis der jury rechtspraak, haar voor en nadeelen. Daardoor draagt de roman tevens een tendenz. Anders, dan dit wel eens het geval pleegt te zijn, belemmert de tendenz het verhaal als zoodanig niet. Integendeel, de tendenz maakt het verhaal belangwekkender, verleent het dieper zin, en heftiger bewogenheid. Het element van spanning is niet verwaarloosd, daar ook de voorgeschiedenis van Roderick Strood en zijn vrouw wordt verteld, en de beslissing over leven of dood tot het laatst twijfelachtig blijft.

In twee opzichten kan eenige critiek geoefend worden op Bullett's werk. Wanneer de rechtszitting is begonnen weet de lezer meer van de geestelijke processen, die zich hebben afgespeeld in het innerlijk van Roderick zoowel als in dat van zijn vrouw, dan de jurleden in den loop der zitting kunnen te weten komen. Ten tweede, heeft de schrijver den twaalf leden meer critische intelligentie toegekend, dan is overeen te brengen met de indrukken, door den lezer ontvangen, uit de voorafgaande karakterschetsen.

Maar aan de bijzondere kwaliteiten van den roman, evenwichtig ook van compositie, doen deze feilen niet veel afbreuk.

Alleen zij, die een goede geestelijke ontwikkeling bezitten, kunnen het boek zonder bezwaar lezen.

FLEMING (Berry) SIESTA. (403) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

Berry Fleming is journalist geweest, die eenige jaren heeft gewerkt in een der Zuidelijke Staten van Noord-Amerika, en het leven daar blijkbaar zoo opmerkzaam heeft geobserveerd, — juister nog gezegd, zoo gevoelig heeft ondergaan, dat hij er een roman over heeft kunnen schrijven, die, als het ware, doordrenkt is van de sfeer, welke een gedeelte van het jaar over die landstreek hangt. Eigenlijk is die sfeer de hoofdpersoon in den roman; zij is het effect van de lange, meedoogenlooze, droge sub-tropische zomerhitte, welke daar kan heerschen. De schrijver heeft haar aangevoeld als een sinistere persoonlijkheid, die een demoraliseerenden invloed oefent op de menschen, afmattend werkt, hen berooft van activiteit en wilskracht. Hij beschrijft het leven, onder dezen invloed, gedurende een droge zomerperiode, van een aantal inwoners der stad Georgetown, op de grenzen der Zuidelijke Staten Georgia en Alabama. Geheel nieuw is het procedé van Fleming's roman niet meer: een voor een worden, in afzonderlijke deelen der hoofdstukken, de voornaamste figuren voorgesteld; korte biografieën stellen den lezer op de hoogte van hun levensomstandigheden; de levens dier personen raken elkaar op enkele punten, waardoor een zekere eenheid verkregen wordt. Dit procedé is knap uitgewerkt en de karakteriseering, hoewel kort, is overtuigend. Zij hebben allen een individueel gehouden leven: de oude dokter Abercorn en zijn zoon; Pavinovsky, de danser, die zijn vacantie in Georgetown doorbrengt; Mr. Applewhite en zijn nicht Nora; Austin Toombs, een energielooze dichterlijke natuur; het frivole echtpaar Owens; een mulattomeisje, fabrikanten, katoenhandelaars, journalisten. Het gemeenschappelijke is, dat bijna allen een deel van hun bestaan slijten in de nabijheid der immer suizende, electrische „fans", die hun energie wegzingen. Zelfs de toevallige bezoekers komen zoo sterk onder den invloed, dat het hun moeite kost, zich van deze omgeving los te maken. Het suggestieve daarvan heeft de auteur in vele gedeelten voelbaar gemaakt. In deze sfeer spelen zich enkele tragedies af, die beheerscht worden uitgewerkt. Zij verraden den zin van den auteur voor „grim comedy". Wel wordt den indruk gewekt dat Fleming dezen zin hier en daar iets forceert, en zijn hitte-sfeer een te grooten invloed toekent. Dat de jonge Toombs, b.v. zoo energieloos wordt als de schrijver het voorstelt, is niet geheel aanvaardbaar. Daarbij mist men het gevoel voor humor. Wanneer Fleming enkele personen, volgens zijn eigen uitwerking daartoe geëigend, als b.v. Nora, met eenigen zin voor humor had bedeeld, zou het geheel kleurrijker en afwisselender zijn geworden, zonder dat de sfeer daaronder had behoeven te lijden. Integendeel, deze zou dan sterker geaccentueerd zijn geworden.

Nu is zijn roman zeer zeker een interessant werk, maar drukkender en tragischer, dan de realiteit vereischte.

Het is voorbehouden lectuur voor serieus ervaren volwassenen.

ARMSTRONG (H. C.) GREY WOLF. Mustafa Kemal. (270) R. M. 2. The Albatross Modern Continental Library. Hamburg — Paris — Bologna.

Mr. Armstrong heeft een biografie geschreven van den dictator van Turkije, Mustafa Kemal, die onlangs in de Albatross uitgaven werd opgenomen. De, in West-Europa nogal vage, figuur van den Turkschen heerscher, zijn levensloop, zijn karakter, worden door den schrijver, die veel studie van zijn onderwerp moet hebben gemaakt, in het volle daglicht gesteld. Uitvoerig wordt de geschiedenis van Turkije gedurende de laatste twintig jaar behandeld, en het blijkt hoe Kemal er in is geslaagd het oude sultanaat tot een modernen staat om te vormen. Een bepaald sympathieke figuur blijkt de dictator niet te zijn; zijn privé leven is ver van vlekkeloos, en zoo hij dan al een modern georiënteerden staat heeft geschapen, de methode en de middelen, daartoe door hem gebezigd, zijn barbaarsch geweest. Daar dit alles zonder terughouding wordt beschreven, is het boek, dat overigens een goed beeld geeft van den merkwaardigen nieuwen staat in het nabije oosten, voorbehouden lectuur.

BOEKENSCHOUW

LINHARDT (Robert) MENSCHEN EN DINGEN VAN ONZEN TIJD. Vert. door D. G. M. Vreven. O. S. B. (206) *f* 2.20 en *f* 2.90. Foreholte, Voorhout, 1935.

Een boekje dat geschreven is door iemand die een helder inzicht heeft in de tijdsverhoudingen, die bovendien een menschenkenner is en zijn gehoor toespreekt in de taal, die het verstaat. Deze Münchener kanselredenaar ziet zich elken Zondag omringd door een luistergrage menigte, hoofdzakelijk een intellectueele menigte, en zoo heeft Linhardt de gelegenheid gehad te ervaren wat de hedendaagsche mensch noodig heeft om met het Goddelijke in verbinding te treden. Deze beschouwingen zijn het lezen waard. Het is oude wijn in nieuwe zakken. Het werk is onmiddellijk geschreven voor Duitsch grootstadpubliek, wat hier en daar voelbaar is, maar ook voor Nederland zijn deze richtingwijzende beschouwingen zeer actueel.

HARINXMA THOE SLOOTEN (B. P. H. van) DWARS DOOR ABESSYNIë. (279) Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Nu Abessynië op het oogenblik de algemeene belangstelling trekt, zal dit boek wel grif gelezen worden. Het is het reisverhaal van twee Nederlanders die, vóór de moeilijkheden met Italië waren ontstaan, een groote reis door Abessynië hebben afgelegd. Behalve het eigenlijke reisverslag wordt veel wetenswaardigs van land en volk verteld, dat een kijk geeft op het huidige beschavingspeil der bevolking van het merkwaardige land.

De foto's zijn, jammer genoeg, niet alle even duidelijk.

La littérature allemande contemporaine

par O. FORST DE BATTAGLIA.

Si l'on me demande quelle a été l'influence de la révolution nationale-socialiste sur le mouvement des lettres allemand, ma conscience et ma science me forcent à confesser qu'elle a été presque nulle. Tous les grands écrivains, sauf peut-être MM. Theodor Haecker et Thomas Mann, ont approuvé les idées directrices du Troisième Reich, bien avant que Hitler eut paru sur la scène politique; aucun talent de haute envergure n'a été révélé depuis la victoire des nazis. Les principaux coryphées de la République des lettres se sont ralliés de bon coeur et sans contrainte; plusieurs d'entre eux font état d'un enthousiasme facilement compréhensible et point factice, ni explicable par des basses ambitions. Je n'en excepte pas même des auteurs dont les origines permettraient plutôt de supposer une hostilité violente contre la croix gammée. Mais j'en excepte quelques grands écrivains autrichiens qui, en échappant à l'idéologie nazie, affirment l'indépendance intellectuelle de leur patrie, à l'égal des poètes suisses.

Certes, ce serait de la peine perdue à développer ma thèse devant la masse des lecteurs crédules des Ernst Glaeser, des Emil Ludwig, des Stefan Zweig, des Erich Remarque et des Lion Feuchtwanger. Libres à ces incorrigibles fervents d'une Allemagne démocratique, pacifiste, imbue des droits de l'homme, d'accepter comme interprêtes de la pensée germanique ceux qui ne reproduisent qu'une replique de la pensée française laique gratuite et obligatoire. Libres à ces critiques, qui ignorent aussi bien la langue allemande que le langage des Allemands authentiques, d'admirer l'art de ces feuilletonistes déguisés en historiens et de ces pamphlétaires déguisés en romanciers.

Mais je voudrais parler des poètes les plus généreux, des narrateurs de race, des dramaturges par la grâce de Dieu, enfin des maîtres de la prose historique, critique et philosophique. M. Joseph Roth, l'excellent conteur autrichien, sort d'un point de vue erroné, quand il décrit l'ennui qu'exhalent les admirables romans de MM. Stehr Grimm ou Blunck. Etre compris par tout le monde, amuser les deux hémisphères, cela ne comporte pas les honneurs du Parnasse. Autrement MM. Dekobra et Pitigrilli seraient les interprêtes les plus glorieux de l'esprit latin.

Les idées fondamentales de la grande littérature allemande depuis la Guerre Mondiale coincident avec les leitmotivs du national-socialisme. L'amour de la race, l'exaltation du sang, la fidelité au sol, la haine des villes et des machines, le mépris intégral de toute la civilisation occidentale, le culte de l'homme fort, la recherche du

péril, la joie de combattre (et souvent, de battre), la discipline, la vie en commun, l'inimitié contre l'intellect, la nostalgie des époques lointaines où l'homme primitif imposait son hégémonie à la nature qu'il maîtrise et qu'il aime, les aspirations mystiques aux félicités ignorées et en même temps une indifférence complète envers le petit bonheur palpable, bref ce romantisme héroique et éternellement jeune, insoucieux et turbulent qui est de toutes les époques allemandes, nous le retrouvons dans les chefs d'oeuvres qui ont précédé la chute de la République de Weimar.

Tel est le bilan de la poésie lyrique. Il ne se distingue guère du bilan dramatique. Commençons par le théâtre des poètes. MM. Guido Erwin Kolbenheyer, Wilhelm von Scholz, Eduard Stucken, Julius Maria Becker, Ernst Barlach et feu Paul Ernst en sont la fine fleur; nous les savons dévoués au régime actuel et nous admirons sans réserve le niveau élevé de leurs pièces. Que ce soient les allégories obscures et solennelles de Barlach — qui est aussi le plus grand sculpteur allemand contemporain —, que ce soit la tendresse métaphysique dont Becker embellit les conflits quotidiens, que ce soit la splendeur des mythes celtiques ressuscités par Stucken ou les images multicolores d'un Moyen-Age romantique de Scholz, c'est toujours l'oeuvre de créateurs possédés eux-mêmes par le génie de leur race. Mais je crois que c'est dans les „Passions héroiques" de Kolbenheyer que le théâtre allemand d'après-guerre possède son chef d'oeuvre. Une tragédie de deux forces spirituelles élémentaires qui s'affrontent, s'y incarne dans la lutte entre l'individualiste Giordano Bruno et la Papauté. Chacun des deux adversaires défend sa vérité et si le libre-penseur paie sa

W. VON SCHOLZ

dette à la communauté, dont il ébranle les bases religieuses, en souffrant volontiers une mort atroce, c'est le Souverain qui supporte avec peine le lourd fardeau de son devoir de justicier.

Les dramaturges allemands d'aujourd'hui préfèrent d'ailleurs présenter les conflits de notre époque. C'est ainsi que Hans Johst a concentré dans son célèbre „Schlageter" toutes les haines et tout l'amour de sa génération, sans se soucier d'une impartialité qui ne conviendrait ni à ses auditeurs, ni à ses héros. C'est également dans cet esprit agressif et belliqueux que Richard Euringer a conçu son „Calvaire allemand". D'autre part certains auteurs placent, avec un anachronisme conscient, les problèmes de notre temps, soit dans le haut Moyen-Age — tel Hartwig Runolt dans son „Robert Guiscard", qui nous rapelle vivement le théâtre de Kleist, — soit dans l'histoire prussienne, à l'exemple de Joachim von der Goltz (qui a dramatisé, pour la quantième fois, le conflit du Grand Frédéric avec son père) et de Hans Schwarz, auteur d'un „Prince de Prusse" qui s'oppose àu drame de Fritz von Unruh „Louis Ferdinand" consacré au même glorieux vaincu de Iéna .

La pièce du terroir apparaît assez fréquemment sur la scène. Billinger a donné la preuve d'une réelle maîtrise qui sait exploiter toutes les possibilités du théâtre. Il maltraîte et il excite les nerfs de ses spectateurs avec les moyens les plus violents. C'est un possédé qui se servit des démons auxquels il est inféodé. Plus moral, mais aussi plus lourd, Friedrich Griese dépeint l'âme paysanne de son pays de Mecklenbourg. L'excellent dramaturge autrichien Max Mell est membre de l'Académie Prussienne des Belles Lettres, c'est dire qu'il ne désapprouve pas le régime allemand actuel et qu'il n'en est pas désapprouvré. On lui doit des drames profondément chrétiens, apparentés à l'oeuvre de Paul Claudel et parfois antiquisants. Notons encore que Gerhart Hauptmann a conclu une paix honorable avec les nazis et qu'ils l'ont accueilli dans leur Olympe, avec peu d'enthousiasme et non sans quelques critiques amères.

Tout autre son ami de jeunesse, Hermann Stehr. Ce noble rejeton des grands mystiques silésiens est le premier d'une longue série d'éminents romanciers que l'on considère avec raison comme précurseurs du nouveau nationalisme allemand. Lui-même, dans ces magistrales analyses de „chercheurs de Dieu" inquiets et inquiétants („La ferme aux Saints", la trilogie de „Nathanael Maechler"), le narrateur harmonieux et introspectif qu'est le parfait maître du verbe Emil Strauss, Hans Grimm dont la fameuse épopée africaine „Un peuple qui étouffe" marque une date dans l'histoire des lettres allemandes et résume toutes les aspirations coloniales d'un nationalisme indomptable, Wilhelm Schäfer inégalé comme conteur d'anecdotes et captivant dans ses légendes du Rhin et de toute l'histoire allemande, Hans Friedrich Blunck semant avec

une facilité enviable des contes de fées contemporains, des romans historiques („Le Devenir d'un peuple") et des épopées préhistoriques, enfin Guido Erwin Kollenheyer précité qui a résumé dans son roman biographique „Paracelsus" les doutes, les espoirs, les joies et les tribulations de l'âme germanique, c'est de ces ainés que se réclame avec fierté la jeune prose allemande de nos jours.

Moins en vedette, quoique pareillement appréciés par des juges compétents Eduard Stucken, ensorcellant dans ces tableaux multicolores d'une civilisation exotique („Les Dieux blancs". . . . Que cette merveille d'un monde étrange ressuscité abonde en idées chères à l'Allemagne contemporaine!); l'Autrichien Friedrich von Gagern qui, après avoir son ancienne patrie en terre slovène, s'est intégré dans la plus grande Allemagne, un chantre des luttes désespérées que les primitifs mènent contre la civilisation meurtrière („Un peuple"... les Croates....., „Les livres des marches occidentales".... les Indiens des Etats-Unis persécutés par les Yankees...., „La Route", très curieuse sosie d'un roman de Chamson); Rudolf Huch qui étale dans ces récits d'un comique bizarre à la manière des premiers romantiques allemands la grâce d'un talent fort original.

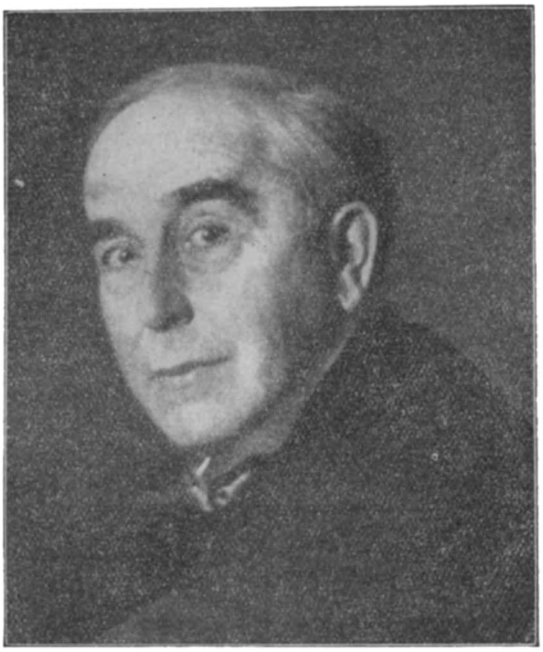

EDUARD STUCKEN

Derrière les précurseurs les champions de la génération sacrifiée, les militants du nouveau nationalisme. Leurs souvenirs vécus ont engendré une longue série de livres de guerre. C'est là, et non pas dans le larmoyant best-seller de Remarque, qu'il faut chercher les témoignages „de l'autre côté". Nous distinguons les chefs de file: Ernst Jünger („Sous l'orage d'acier"), actuellement l'un des apôtres les plus écoutés d'un nouveau évangile du travail, Franz Schauwecker („Telle était la guerre", „Le Réveil de la nation", titre devenu proverbial), Paul Alverdes („La chambrée des sif-

fleurs"), Hans Steguweit, Edwin Erich Dwinger, auteur d'un saisissant journal d'une captivité en Sibérie et son ami Bruno von Brehm, conteur de trempe, chroniste impartial dans une grandiose trilogie de la débâcle autrichienne.

La littérature du terroir s'étend aussi, et peut-être avant tout, sur le domaine du roman. Les provinces orientales de la Prusse présentent une brillante équipe en les personnes de feu Alfred Brust, d'Ernest Wiechert et de Friedrich Griese („Le champ éternel", „Le village des filles"). Wiechert dont le début avait été couronné par un prix, fondé par cinq grandes revues européennes, s'annonce comme l'un des meilleurs prosateurs de son époque. Son style sobre et chaste, sa psychologie délicate et profonde réservent à ses derniers livres („La servante de Jürgen Doskocil", „La femme du commandant") une place non loin de ces admirables „nouvelles" d'Emil Strauss („Le voile") qui sont, pour longtemps, le modèle de leur genre. Adolf Meschendörfer („La ville à l'Orient") s'efforce à sceller par son activité littéraire l'union spirituelle entre les Allemands de Transsylvanie et la mère-patrie. Un autre foyer du roman régionaliste, c'est la Rhénanie, avec MM. Otto Brües, Ludwig Mathar, Karl Benno von Mechow, voisine de cette Westfalie qui compte des romanciers aussi remarquables que Joseph Winckler, un Hans qui rit, et Heinrich Luhmann, un Hans qui pleure.

Evidemment cela ne sont que des échantillons d'une production riche et variée, nullement monotone. Mais nous ne prétendons pas donner un catalogue quasi-complet, ni mentionner, dans ce petit panorama, des auteurs qui, sans accéder au national-socialisme, ne font que le tolérer ou se faire tolérer par lui. C'est pourquoi nous ne parlerons guère du roman catholique proprement dit, de Mmes Enrica von Handel-Mazzetti, Gertrud von Le Fort, de l'abbé Peter Dörfler, de Konrad Weiss et de tant d'autres.

Mais nous retenons le nom de M. Leo Weismantel, parceque son oeuvre mi-poétique, mi-pédagogique, a puissamment préparé la voie aux idées du Troisième Reich sans qu'elle n'eut perdu son caractère nettement catholique. C'est un dramaturge de talent, un conteur de marque et un théoricien de génie. La jeunesse l'aime et le suit. Cette jeunesse qui fournit le cadre de la véritable littérature nationale socialiste, actuelle et future. Il y a, dans les efforts de ces enthousiastes, un je ne sais quoi de fraicheur et d'entrain, un souffle poétique auqeul il est difficile de se dérober. C'est l'un de ces „Sturm und Drang", de ces élans ultraromantiques qui reviennent sans cesse au cours de l'histoire littéraire allemande. Le contenu de ces livres ne pèche pas par trop d'originalité, ils sont „mis au pas" et ils se gaussent des „pâles esthètes" qui ne convoitent que des sensations et des frissons. Mais la forme de cette littérature aux buts didactiques franchement avoués est toujours correcte, elle est souvent excellente et maintes fois parfaite. Les révolutionnaires de

1933 respectent leur langue et ils ne lui infligent pas les tortures auxquelles la grammaire et le vocabulaire étaient soumis par les révolutionnaires de l'après-guerre immédiate. Pourtant la pierre de touche reste, pour les jeunes, s'ils savent sentir et faire sentir des aspirations nationales collectives.

Ainsi définit le rôle de la littérature M. Helmut von Cube, l'auteur de ravissants portraits d'animaux: „Le poète des temps présents doit être vrai et modeste, il est le prêtre d'une nouvelle foi, le maçon qui collabore à la reconstruction spirituelle de son peuple." Et M. Herbert Böhme, dont „Les chants du sang" sont repétés par toute sa génération: „Notre serment et notre gloire, les voici: la charru, le glaive et la confraternité", tandis que M. Hans Jürgen Nierentz, rédacteur au journal de M. Goebbels, „Der Angriff" considère comme but de la poésie des jeunes: „d'être le son mâle et pur, le son de la bonne camaraderie".

Les romans écrits dans cet esprit civique — que MM. leurs auteurs me pardonnent ce qualificatif tiré du jargon de 1789 — reflètent tous des problèmes de l'heure, simplifiés, vus sous l'aspect le plus orthodoxe de la doctrine officielle mais réellement pensés et sentis. Tel Martin Raschke a le cafard des villages heureux et paisibles dont sa famille est descendu pour habiter des agglomérations urbaines écoeurantes. Le voici transformé en héros d'un conte „L'Héritier": un oncle (qui n'habite pas l'Amérique, mais la montagne saxonne) meurt et il laisse à son neveu, le rédacteur d'un journal de Dresde (ou de Leipsick?) une petite propriété. Vite, vite, allons rejoindre cette maison de campagne, vendons la et profitons du produit de cette vente, pour voyager dans des pays lointains! Il n'en sera rien! L'héritier rencontre la jeune fille qui gagne son coeur et qui rattachera le fils infidèle de la patrie au sol des ancêtres. Les deux iront habiter la demeure du defunt. Ils „resteront chez eux et ils gagneront honnêtement leur pain". Ou bien M. Arnold Krieger, émigré allemand, originaire de Pologne. Ses souvenirs d'enfance serviront de plaidoyer à la cause du rapprochement entre deux peuples, trop longtemps voisins et trop longtemps ennemis, pour ne pas se respecter et se reconcilier („Le sang de la Lysa Góra"). Troisième exemple, „L'Empire qui croît" de l'abbé Johannes Kirschweng, raccourci passionné de l'histoire sarroise sous la „tyrannie" des „intrus".

Les milieux gouvernementaux tâchent d'entraver les écrivains „mal-pensants", ils soutiennent par tous les moyens, souvent assez ingénieux, les auteurs nazis. Néanmoins ils discernent clairement entre des graphomanes compromettant la cause du Troisième Reich et entre des talents authentiques qu'il convient de mettre en relief. La „Deutsche Schrifttumskammer" et la „Reichsstelle zur Förderung des deutschen Schrifttums", la „Deutsche Akademie" et la „Section littéraire" de l'Académie Prussienne (qui correspond vaguement à l'Académie Française) ont très efficacement collaboré au dévelop-

pement des lettres allemandes. Les erreurs que ces organisations ont commises proviennent du régime même (qui sacrifice tout à ses idées fondamentales); les mérites des efforts accomplis incombent aux personnes chargées de la propagande intellectuelle.

BOEKENSCHOUW

BERDJAJEW (Nicolaas) DE NIEUWE MIDDELEEUWEN. Beschouwingen over het Lot van Rusland en Europa. Vert. door Paul Wilelsky. (172) *f* 1.90. Die Poorte — Oude God. Antwerpen. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Van deze zeer lezenswaardige beschouwingen lijken mij de tweede „De Russische Revolutie" en de derde „Democratie, Socialisme, Theocratie" de meest geslaagde. De eerste blijft te vaag van contouren. Berdjajew is geen vriend van democratie en socialisme, maar een vurig heraut van een bezield Christendom. Jammer dat de taal, waarin Paul Wilelsky Berdjajew's ideeën vernederlandscht, zoo krom en onmogelijk is. Kan de Wereldbibliotheek niet voor correctie zorgen?

ZEIJ S.J. (Jac J.) WAARIN MOETEN WIJ UITMUNTEN: In ootmoed, Katholieke Brochurenreeks No. 23 en 24. Kinheim, Heiloo.

De „Katholieke Brochuren" blijven zich gestaag voortzetten en groeien „vast in tal". Het wordt zóó een reeks handige, nuttige, goedkoope (10 c. per stuk) boekjes, meest over ascetische onderwerpen. De redacteur kiest meest uit het beste, wat van over de grenzen op dit gebied tot ons komt, maar geeft toch ook werk van eigen bodem. Zoo verkreeg hij de medewerking van Pater Zey, die in de eigen-ascetische lectuur zijn sporen reeds sinds lang heeft verdiend. Pater Z. munt ook hier, waar hij een tweetal verhandelingen schrijft over de fundamenteele deugd van nederigheid uit in klaarheid van gedachte en vormgeving.

DIJKSTRA (Klaas) BEDENK. (131) *f* 2.75. Schermer's Uitg., Bolsward.

Een zekere heer Dijkstra, die, blijkens het voorbericht, vanuit Sneek de wereld en de sterrenhemel bekijkt, heeft het noodig geacht een aantal van zijn „origineele waarschuwingen" — (het zijn z'n eigen woorden) — en „verklaringen van het gedachtenleven in verband met Eeuwig leven" in druk te laten uitkomen.

We geven hier een van zijn origineele gedachten: „Bedenk eens ernstig: de mens heeft van zichzelf niet eens het vermogen, om elke avond zonder hulp van een klok telkens op dezelfde tijd te gaan rusten." (bladz. 67).

Nietwaar, op zoo'n origineele onwaarheid zouden u en wij toch niet gekomen zijn? Evenmin als op het verband dat er bestaat tusschen deze „gedachte" en het eeuwig leven.

Niemand kan ons kwalijk nemen, dat we, na het gedaas zoo ver gelezen te hebben, de lectuur staakten, en het prul in de papiermand hebben gedeponeerd.

De Geesteskentering van onze dagen

door DR. B. M. BOEREBACH.

VII

De ontwaarding van den menschelijken persoon

De moderne wereld, die het individu tot aan de vergoddelijking toe vereerd heeft, bracht dit tegelijk zijn verlaging en zijn ondergang. Men heeft zijn rechten overal luide verkond, men heeft het bevrijd van de natuurlijke en historische dienstbaarheden, waaronder het leefde, en toch, nooit was het individu méér de slaaf van het Goud, van den Staat en van de Openbare meening. Drie machten, wier juk des te zwaarder drukt, omdat zij hun heerschappij anonym uitoefenen. Er heerscht algemeen een gevoel van onbehagen; een ondefinieerbare angst, een voorgevoel als bij een naderende catastrophe heeft de menschheid aangegrepen.

Deze feiten vinden hun oorsprong en verklaring hierin, dat de moderne wereld zich vergiste in de natuur van den mensch: zij verwarde twee dingen, die de wijsheid der Ouden immer zorgvuldig gescheiden had gehouden: de begrippen van individualiteit en van persoonlijkheid.

De verheven waardigheid van den mensch is: een persoon te vormen: dat wil zeggen een onafhankelijk geheel: onafhankelijk in zijn bestaan en dus in de orde van de handeling. Zonder twijfel doen zich ook andere wezens (als planten, dieren en mineralen) als een ondeelbaar geheel voor, verscheiden van ieder ander; maar deze substantie's, gevangen als zij zijn in de wetten, welke de wereld der lichamen regeeren, zijn niet in staat zichzelve, in welk opzicht ook, te bepalen: als onderdeelen dezer wereld, zijn zij zoo weinig onafhankelijk als maar mogelijk is: het zijn slechts individuën.

De mensch daarentegen beheerscht, omdat hij de goddelijke gave der rede ontvangen heeft, den wisselenden loop der zinnelijke dingen. Als de Homerische krijger, die door een minnende godin in een lichtende wolk aan het harde krijgsgebeuren onttrokken werd, vormt de mensch „een wereld in een wereld", een wereld apart, hij is een persoon. Zijn wil maakt hem tot meester over zijn daden.

Deze onafhankelijkheid van de materie, waar het betreft de wilsorde, veronderstelt eenzelfde onafhankelijkheid in de ken-orde en deze laatste is op haar beurt niet denkbaar zonder een onafhankelijkheid van wezen, waarvan de menschelijke geestesuitingen de weerspiegeling zijn. Vandaar ook het verlangen naar onsterfelijkheid, dat in iederen mensch leeft en dat in het nauwste verband staat met de hoedanigheid der menschenziel.

Zijn individualiteit echter heeft de mensch gemeen met dier, plant en delfstof. Door zijn individualiteit, die van het lichaam komt, neemt de

mensch een bepaalde plaats in de wereld in en onderscheidt hij zich van de andere menschen. Door haar werd hij tot een deel van de wereld, wezenlijk afhankelijk van een milieu, een klimaat, en hereditaire invloeden. Hij is Germaan, Romaan, Neger of Chinees. Een net van onbekende krachten omwikkelt hem en legt hem zijn wetten op. Vandaar die subtiele verscheidenheid, welke wij samengevat zien in de schoonheid der wereldharmonie. Wanneer wij den mensch als persoon beschouwen, wordt de gelijkheid volkomen onder de menschen, en is de autonomie van den enkeling souverein. Als individuen evenwel, zijn zij gebonden aan een natuurlijk ontstane hiërarchie, aan gevestigde natuurlijke dienstbaarheden, waarvan niemand het bestaan zou kunnen aantasten, zonder de menschheid met de ernstigste geesels te bedreigen.

De moderne wereld heeft deze diepe orde verstoord: zij heeft den persoon verlaagd ter wille van het individu. En deze evenwichtsverstoring deed het zoo veel en zoo terecht gewraakte individualisme geboren worden. Jacques Maritain zei het, vóór vele anderen, in zijn Trois Réformateurs: „Une méprise: l'exaltation de l'individualité camouflée en personnalité et l'avilissement corrélatif de la personnalité véritable." De moderne maatschappij draagt het individu de goddelijke privileges over, die de persoon genoot. Op deze wijze maakt zij het los van zijn milieu, zijn familie, zijn werk, van de plaats, die het in de wereld innam, om slechts het individu als zoodanig meer te zien. Is, zoo begrepen, het leven van den eenen mensch niet gelijkwaardig aan dat van den anderen? Gelijk en heilig zijn een ieders rechten. Alle hiërarchie valt weg: voor de plichten treden de rechten in de plaats: Alle menschen worden vrij en onderling gelijk geboren; en blijven vrij en gelijk. Algemeen kiesrecht en vrijheid van meeningsuiting zijn de officieele attributen van deze emancipatie.

Aan een groote menigte van menschelijke wezens, die, gewend geraakt aan de maatschappelijke ordening, even onwetend waren van hun vermeende ellende als van de verheven grootheid hunner menschelijke rechten, kwamen de apostelen der nieuwe leer de nieuwe vrijheid en gelijkheid prediken en den opstand tegen de disciplines, welke den mensch zijn vrije ontwikkeling zouden belet hebben. Het dienen van het eigen belang zou voortaan het zekerste middel zijn tot het dienen van dat van het algemeen.

En misleid, zetten die velen zich aan de verwoesting van al wat de menschelijke regeneratie in den weg stond. Beroep, gezin, godsdienst, vaderland, niets bleef gespaard van wat differentieering tusschen de individuen ten gevolge had gehad. Om het individu van zijn beroepsbanden te bevrijden, verwoestte men gildewezen en corporatie. Ter bevrijding van familiedruk, maakte men wetten zonder rekening te houden met de moedercel van iedere welgeordende maatschappij: de familie.

De echtscheiding beteekent de emancipatie der gehuwden; de eenheidsschool die van het kind: de vrouw wordt de volkomen gelijkberechtigde van den man. Om het individu van zijn provincie te bevrijden, wischte men de

regionale grenzen uit en centraliseerde men de macht. Om het van intellectueele en moreele traditie's vrij te maken, verzekerde men het van de vrijheid van drukpers en meeningsuiting. Om het van zijn vaderland los te maken, roept men om opheffing der landsgrenzen en den godsdienst wordt de oorlog aangedaan om aan zijn last te ontkomen.

En van alles bevrijd, vindt het individu dan eindelijk toegang tot zijn onbeknotte grootheid en waardigheid: il se pose en absou, zooals de Franschman zoo kernachtig zegt.

Het wezenlijk en waarachtig gevolg van deze onbesuisde en ondoordachte wijze van handelen is echter, dat het individu zich zóó zeer geëmancipeerd ziet, dat het zich uiteindelijk beroofd vindt van al zijn bestaansvoorwaarden. Terwijl het er naar streefde zich aan een God gelijk te maken, verloor het het beste van zich-zelven.

Beroofd van de maatschappelijke armatuur, die het beschermde, bevindt het zich naakt overgeleverd aan de vernielende machten, die in de wereld werken. De onverdedigde werkman wordt noodwendig tot een speelbal van de machten van het Kapitalisme en Revolutie. De slagen, aan de familie toegebracht, voeren niet alleen tot vernietiging van ieder vaderlijk erfdeel, zij voeren tot ontbinding van een volk zelf; van een volk, dat veelal vruchtbaar in helden en in heiligen, gedurende vele eeuwen de onverzwakte drager was van hellenistische gratie, romeinsche kracht en christelijke charitas.

Een kind, onttrokken aan de ouderlijke leiding, is blootgesteld aan alle gevaren van de straat; een vrouw, die slechts meer van zichzelve afhankelijk is, is weinig anders dan een geëmancipeerd, aanlokkelijk dier, aan het geweld van den eersten den besten belager overgeleverd.

De burger wordt tot een vulgair staatsindividu, dat geen zeggingschap meer heeft over de dingen, welke hem het meest gemeeenzaam zijn. Van den anderen kant brengt de vrijheid van meeningsuiting den eenling er toe in andere opzichten zijn theorieën bloot te leggen omtrent onverschillig welke dingen; voert hem er toe het bestaan van autonome en traditioneele lichamen, waar de ware geestesopvoeding plaats vindt, als onaanvaardbaar voor den vrijen geest af te wijzen; leidt hem tot miskenning van de noodzakelijke en teere vorming, welke den menschengeest ontvankelijk en gevoelig maakt voor de regels der waarheid. En ten slotte verstikt deze valsche vrijheid de stem van den weldenkenden leider onder den grillig-wisselenden roep der volksmeening.

Maar de meest totale aberratie, waartoe de mensch gekomen is, is die, welke de bevrijding van het individu zoekt in de vernietiging van vaderland en godsdienst.

Om tot hun zoogenaamde bevrijding te geraken, hebben de geestelijke vaders van de Déclaration des droits de l'Homme God iedere tusschenkomst in het openbare leven geweigerd. Hun opvolgers hebben het katholicisme bestreden; maar als onze vrijheid gegrondvest is op de onvoldoendheid der ge-

schapen goederen om ons geheel te bevredigen, is het dan niet in de mate, waarin wij ons uit de greep van het egoïsme losmaken om ons tot God te verheffen, dat wij waarlijk vrij zullen zijn?

„La personalité grandit dans la mesure où l'âme s'élevant au-dessus du monde sensible s'attache plus étroitement par l'intelligence et la volonté à ce qui fait la vie de l'esprit. Les philosophes ont entrevu, mais les saints surtout ont compris que le plein développement de notre pauvre personnalité consiste à la perdre en quelque sorte en celle de Dieu qui seul possède la personnalité au sens parfait du mot, car seul il est absolument indépendant dans son être et dans son action", zegt Père Garrigou-Lagrange in zijn „Le Sens Commun."

En ten slotte is er het verdwijnen van het vaderland. Zoo ooit, dan is het wel in onze dagen, dat wij ons rekenschap geven van de beteekenis Nederlander te zijn.

En het is hier de plaats niet, alle zedelijke en intellectueele waarden op te sommen, die bij verwoesting van het vaderland mede zouden ten gronde gaan, immers „le spirituel est constamment couché dans le lit de camp du temporel", zegt Péguy.

Het is overigens voldoende de slaafsche onderworpenheid, waartoe het verlies van onze onafhankelijkheid ons zou voeren, te overwegen, om tot de overtuiging te komen, dat onze landsgrenzen, het laatste bolwerk zijn, dat onze Nederlandsche vrijheid beschermt.

* * *

Veronderstellen wij nu, dat men met dat onsamenhangende stof van autonome en onderling gelijke individuën een staat tracht te vormen. Laat men ieder in het volledig bezit van zijn ontelbare rechten, dan komt men tot de meest volslagen anarchie en men verliest op slag tot zelfs de vrijheid de straat op te gaan zonder het gevaar te loopen vermoord te worden. Of wel, dat geëmancipeerde individu staat al zijn rechten aan den Staat af en daar hij niets anders is dan een deel, zien wij hem aanstonds geannexeerd aan het maatschappelijk geheel en daarin opgaan. Hij bestaat slechts meer voor den staat, die alleen een hem eigen realiteit en een doel bezit.

Zoo loopt individualisme noodwendig uit op het hardste depotisme; of het monarchistisch is, zooals de philosoof Hobbes dat voorstond of democratisch, zooals Rousseau het zich voorstelde; of het den naam draagt van Providentieele Staat of Gods-staat. Wel verre van in deze omstandigheden verbetering te brengen, verergeren de revolutionnaire leerstellingen van zekere rechtsche zijde geponeerd, als Italiaansch fascisme en Duitsch of ander nationaal-socialisme nog het kwaad door ras of staat op de eerste plaats te stellen.

Men mag zich in geen geval het gevaar ontveinzen, dat men den mensch tout court doet loopen door hem te verminken in zijn meest verheven vermogens, in den dienst waarvan de staat zich juist behoort te stellen.

Als het betreft de verwezenlijking van een economisch regiem, doet zich

het probleem op volkomen analoge wijze voor. Of wel, men zal vervallen in een voortdurende onderlinge berooving ofwel men zal een wettelijk mechanisme moeten vinden, dat in staat is om de onder de persoonlijke wil bij voortduring weer wordende ongelijkheden bij voortduring uit te roeien. De gedachte alleen aan deze eenige mogelijkheden wordt ons tot een nachtmerrie. Maar, hoe men het keert of wendt, het resultaat zal nimmer een ander kunnen zijn dan een slaafsche onderwerping van den mensch aan de economie. Een collectivisme, als in Rusland toegepast, brengt hier geen enkel geneesmiddel tegen het kapitalisme. En het stembiljet daar, den werker in handen gegeven, zal hem als symbool van een zuiver abstracte vrijheid, een niet minder denkbeeldige macht schenken dan dat wat de huidige democratie veelal den burger schenkt. Dèze waarheid blijft ontwijfelbaar vaststaan, dat in het materialistische Amerika zoowel als in het communistische Rusland, en in het fascistische Italië of Duitschland, de mensch, slechts als individu beschouwd, tot een ziellooze handelende factor wordt in het collectieve leven of beter nog een onderdeel vormt van een onmetelijke productie- en consumptie-machine. Verbonden of opgeofferd aan het economisch rendement, moet hij zich met hart en ziel in dienst van zijn materieelen arbeid stellen en rusteloos arbeiden, op straffe van tot een nationale catastrophe te komen. Een dergelijk regiem lijdt geen onderbreking: er wordt den mensch geen tijd gelaten tot zielecultuur. En te midden van zijn rijkdommen is hij ten prooi aan dezelfde zorgen, als die, welke den behoeftige drukken.

In de plaats van het christelijk geloof, heeft men hem, — om hem zijn zelfopoffering te doen aanvaarden, doordrenkt van een leugenachtig levensoptimisme, dat hem doet gelooven, dat hij door eigen vermogens vermag te komen tot een volmaakt aardsch geluk; wanneer hij zich slechts onderwerpt aan de wetten van den arbeid, maar dat hem in waarheid weerloos naakt en wanhopig zal doen staan op den dag, waarop de ellende hem zal treffen, omdat men hem al zijn levensredenen zal ontnomen hebben.

Als men nu in aanmerking neemt, dat het ontwikkelen van zijn individualiteit niets anders beteekent dan het egoïstisch uitleven van zijn hartstochten, volgt er uit, dat wanneer deze individualiteit wordt vergoddelijkt en tot iets absoluuts verheven, de hartstochten tevens vergoddelijkt en tot een absoluut ding gemaakt worden. Dat men er zoo toe komt de slaaf te worden van de duizenderlei vergankelijke goederen, die ons een oogenblik van bedrieglijk geluk kunnen brengen, is zeker, en deze omstandigheid vormt een nieuwe dienstbaarheid, waartoe dit soort bevrijding den mensch moet voeren. Vanaf het oogenblik, waarop de hebzucht alleen meer telt, zal men zoeken die door alle middelen te bevredigen. Waar echter het afzonderlijk individu weinig kans heeft om zijn verlangens te bevredigen, zal zich een coalitie van roofzuchtigen vormen, die de kracht met zich zullen hebben en wier rechten tot iets heiligs verklaard zullen worden. Verondersteld dat zoo'n coalitie zich belichaamt in een volksklasse of in een natie, wat al zal zij, bezield door haar verlagende

en menschonteerende mystiek dan niet beproeven om haar hebzucht en eerzucht te verzadigen? Haar eerste zorg zal zijn het door de voorgeslachten vergaarde goed te plunderen en zoo de maatschappij te verarmen door die berooving, met andere woorden, zij zal onvermijdelijk het wezen der beschaving aantasten. Welke banden immers zou het tot een absolute grootheid verheven individu kunnen erkennen met het verleden? En welke verplichting op zich nemen met het oog op de toekomstige geslachten?

Wanneer de maatschappelijke orde deze misleide massa's tegenwerkt, zal men ze, belust om de komst van het valschelijk voorgespiegelde geluk te verhaasten, zien voorwaarts snellen langs den weg van revolutie en verwoesting.

Nogmaals, wanneer deze roofzuchtige instincten zich belichamen in een natie of een ras — zij het al dan niet vermomd onder philosophische theorieën — dan leidt dit moorddadig individualisme noodwendig tot oorlog en doodslag.

* * *

Niettemin zal het individu altijd afhankelijk blijven van het groote genotsinstrument, dat tegelijk een wereldmacht beteekent: het goud. In de mate, waarin het zich bevrijd heeft van de dienstbaarheden, die de historie en de natuur der dingen scheppen, heeft de moderne mensch zich onverdedigd aan de macht van het goud zien overgeleverd worden en dit geld is wel de grofste en meest absolute meester, die denkbaar is. Men kan den machtige, die misbruik maakt van zijn macht, vermoorden: het Goud echter ontsnapt aan ontdekking en wraak. Het is onpersoonlijk. Zijn heerschappij is onverschillig die van een vriend of een vijand, een landgenoot of een vreemdeling. Zonder door iets verraden te worden, dient het gelijkelijk Parijs, Berlijn en Jeruzalem.

Wij zien ons onderworpen aan papier, aan een zielloos metaal. De menigten bedreigend door middel van een ideologie, waarvan zij het geheim kennen; de nationale energie beurtelings enerveerend en stimuleerend, doen de houders van dit goud oorlogen en revolutie's losbreken, waarvan het voordeel aan ieder ander dan henzelven ontsnapt. Want het is van belang om alle politieke en geestelijke machten, waardoor den mensch aan de oppermacht van het goud zou ontsnappen, te breken.

De meesterlijke critiek, die Daniel-Rops op het kapitalisme geeft [1]) is niet op gevoelsgronden, noch ook op uitsluitend economische gronden gebaseerd. De basis van die critiek is een moreele basis en dan nog vooral op feiten, onomstootelijke feiten, gegrondvest.

De beschaving, zooals zij op dit oogenblik functionneert, is de ontkenning van den mensch in zijn concrete werkelijkheid: zij ledigt den mensch van zijn substantie.

Want al zou zij niet dooden door oorlog of honger, zij ontneemt den mensch alle belangstelling in het leven. De mensch

[1]) Daniël-Rops: Eléments de notre Destin. Spes. Paris, 1934.

worstelt rond te midden van abstractie's: is zelf tot een abstract ding geworden, niet meer in staat zijn vitaliteit in zijn werk over te dragen, niet meer in staat iets te scheppen, dat waarlijk deel van hem uitmaakt.

„De menschen leven niet meer, zegt Daniël-Rops, zij worden geleefd door hun absurde maatschappelijke functie."

De moderne wereld ontkent den mensch in zijn werkelijkheid, in zijn verantwoordelijkheid, in zijn vrijheid: zij is niets dan een „utilité sociale", zooals Jean Guéhenno het uitdrukt.

Alleen begrijpen wij niet, hoe de sympathieën van dezen laatste dan naar Rusland kunnen uitgaan: immers het communisme is niets anders dan een tweede gelaat van een materialisme, waarvan het fordisme zeer zeker niet de eenige en absolute incarnatie is. Het communisme toch beoogt niets anders dan de instelling van een staatskapitalisme, misschien erger dan het eerste. Het is geen wonder dan ook, dat een Ramon Fernandez en een Malraux niet dan aarzelend hun blikken naar het Rusland onzer dagen wenden, terwijl Gide's oprechtheid hem sinds maanden tot zwijgen doemt.

* * *

Het eenige geneesmiddel ligt in de vernietiging van het monsterachtig bedrog, dat onder voorwendsel den mensch vrij te maken, hem een waardigheid verleent, waarbij hij zelfs zijn naam van mensch onwaardig is geworden. De onbeperkte rechten van het eene individu zijn de negatie van de rechten van alle anderen en deze rechten naast elkaar stellen beteekent dan ook weinig anders meer dan een onbepaalde serie nullen aaneenrijgen. En de prijs van deze dwaling was de volslagen miskenning van menschenhart en menschenziel.

Dat men zich dus haaste het ware begrip van mensch te herstellen. Dat men zich haaste den vrijgemaakten slaaf terug te voeren tot de vruchtbare dienstbaarheid, waarin de mensch zijn adeldom zal terugvinden.

De grenzen, waarbinnen de mensch dan weer gevangen zal zijn, zijn niet anders dan de contouren, die hem zijn vorm geven en zonder dewelke hij niets zou zijn. In de aanvaarding van deze afhankelijkheid zal de mensch zijn kostbaarste kwaliteiten terugvinden. Zij beteekent evenmin een aanslag op zijn vrijheid en op de waarachtige menschenrechten als het houtwerk door den tuinder om zijn kostbare leiboomen geplaatst, een hinder is voor dezer vrije ontplooiing. Integendeel: de onderwerping van het individu aan de orde stelt het in staat zichzelf te verwezenlijken, zijn persoonlijkheid begiftigend met de weldaden, welke noodzakelijk zijn voor haar volle ontluiking. Welk een harmonieuze compositie, waarbij de mensch niet meer beschouwd wordt in één enkele van zijn hoedanigheden — tot iets absoluuts verheven — maar, als individu en persoon tegelijk, zijn plaats herneemt in de hiërarchie der geschapen dingen.

Als individu is de mensch mede geheel gericht op het goed van den staat, zooals ieder deel gericht is op het welzijn van het geheel. Daarmee staat

vanzelfsprekend tevens vast de prioriteit van het „bonum publicum", dat goddelijker is dan het „bonum privatum", zooals St. Thomas zegt; zoodat ieder het moet verkiezen tot zelfs boven het eigen leven. Maar als persoon is de verhouding omgekeerd: de Staat moet gericht zijn op het bijzonder goed van den persoon, hetwelk per slot van rekening niets anders is dan God zelf. Als het gemeenschappelijk goed van den Staat namelijk iets anders is dan het eenvoudige totaal van de particuliere „goederen", dan is het toch ook iets anders dan het goed van het geheel op zich genomen, zooals de Gods-Staat, (de totaal-staat), waartoe de individualistische theorieën noodzakelijk voeren, dat kent. Het is, als wij het zoo zeggen mogen, een „gemeenschappelijk goed, tegelijk gericht op den staat en op de individuën. Bijgevolg moeten deze laatsten er allen aan deelachtig kunnen worden, daar zij als personen daar recht op hebben. De cultus der persoonlijke waarden treedt in de plaats van dien der collectieve waarden.

Dienstweigering en afschaffing van doodstraf gaan bijgevolg uit van een volkomen onwettig standpunt, zij het dan ook een standpunt, dat volkomen logisch past in een individualistische staatsopvatting. Immers, indien in ieder onzer het individu er is voor den staat, die, goed bestuurd, beter is dan wijzelven, dan moeten wij bereid zijn er voor ten offer te vallen, zooals zulks in oorlogstijd gebeurt. De terechtstelling van een moordenaar, anderzijds, is evenzeer wettig, immers door zijn misdaad, heeft hij zich ernstig vergrepen aan het „bonum publicum", want, zoo zegt de H. Thomas van Aquino, „hij heeft verkozen van zijn waardigheid van redelijk persoon tot den rang van dier te vervallen, en zoo door zijn schadelijkheid erger te worden dan het redeloos schepsel".

„Ainsi, merkt Jacques Maritain op, in navolging van wien wij op dit punt de leer van St. Thomas resumeeren, „ainsi le christianisme maintient et renforce l'armature sociale et les hiérarchies de la cité; il n'a pas dénoncé l'esclavage comme contraire au droit naturel. Mais il appelle l'esclave comme le maître à la même destinée surnaturelle."

„Ne l'oublions pas cependant: „De par son essence même, la cité est tenue d'assurer à ses membres les conditions d'une droite vie morale, d'une vie proprement humaine et de ne poursuivre le bien temporel qui est son objet immédiat qu'en respectant la subordination essentielle de celui-ci ou bien spirituel et éternel auquel chaque personne humaine est ordonnée; et puisque en fait, par la grâce du Créateur ce bien....... est essentiellement une fin surnaturelle — l'entrée par la vision dans la joie même de Dieu — la cité humaine manque à la justice, pèche contre soi-même et contre ses membres, si, la vérité lui ayant été suffisamment proposée, elle refuse de reconnaître Celui qui est la voie de la Béatitude."

Men zal mij de groote lengte van dit enkele citaat wel vergeven: het vertolkt op tè duidelijke wijze de schrijnende onrechtvaardigheid van deze twintigste eeuwsche wereld.

De zooveel omstreden vraagstukken, die zich in onze dagen voordoen betreffende de betrekkingen tusschen politiek en moraal, tijdelijke en geestelijke goederen der menschen, moeten alle het principe van hun oplossing vinden in bovenontleed nuttig onderscheid tusschen persoon en individu.

Laat ons besluiten met te zeggen, dat een juist begrip van deze problemen om niets minder vraagt dan een omwenteling, in stoffelijk en geestelijk opzicht, van mensch en staat.

BOEKENSCHOUW

WEBER (Alfred) KULTURGESCHICHTE ALS KULTURSOZIOLOGIE. (423) *f* 7.50 en *f* 8.70. Sijthoff, Leiden, 1935.

Bedoeling van deze algemene geschiedenis is niet de toekomst te voorspellen, maar het heden te begrijpen uit het verleden. De groote voorgangers van Weber (St. Augustinus en Hegel) hebben vooral de geschiedenis van de toekomst geschreven in een verklaring van den metaphysieken zin der gebeurtenissen van hun tijd. De schrijver van deze algemene geschiedenis heeft zich aan deze behoefte niet helemaal kunnen onttrekken, maar de hoofdinhoud van zijn werk beperkt zich toch tot het begrijpelijk maken der sociologische structuren. Zoals het in dezen tak van wetenschap zeer veel voorkomt, is zijn boek erg ketters en moet het gereserveerd blijven voor de specialisten der Sociologie.

LUBINSKI (Kurt) ABESSINIë: LAND EN VOLK. (171) Andries Blitz, A'dam.
De belangstelling voor Abessinië heeft natuurlijk de behoefte gebracht aan boeken over dit voor zijn conflict met Italië zoo goed als onbekende land. En de boekenmarkt reageert op deze vraag onmiddellijk door een overvloedig antwoord.

De journalist Lubinski bereisde voor niet lang met zijn vrouw het land van den Negus en hij deed het als journalist. Zijn boek leest prettig, geeft aardige bizonderheden over het Abessinische volksleven, over de godsdienstige gebruiken, over het hof- en stadsleven zoowel als over het leven in het binnenland, over de taal, de rechtspraak en cuinaire aangelegenheden: over van alles! Het gaat niet diep op de kwesties in, maar leest interessant. Het boek is levendig verlucht met een vijftigtal fraaie, meest eigen genomen foto's en goede landkaart. Het zal zeker aftrek vinden.

VONDELBRIEVEN UIT DE XVIIDE EEUW AAN EN OVER DEN DICHTER. Verzameld door Dr. J. F. M. Sterck. (160) Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1935.
Dr. Sterck heeft met deze uitgaaf een zeer te waardeeren arbeid verricht door de brieven van en over Vondel uit de zestiende eeuw voor ieder toegankelijk te stellen. Uit de brieven over Vondel laat hij weg wat niet met Vondel te maken heeft. De meeste litteraire beroemdheden uit dien tijd hebben zich in brieven over hem uitgelaten en zoo vindt men hier allerlei merkwaardige getuigenissen. Ook treurspelopdrachten die blijkbaar als brief bedoeld waren en Latijnsche relaties die naar Rome gezonden werden, zijn opgenomen. Voor de studie van Vondels tijd en Vondels waardeering bij anderen is het boekje van groot nut. Overvloedige ophelderingen verduidelijken voor oningewijde lezers den tekst.

I. De leidster eener Bibliotheek in Amsterdam bezorgde ons een lijstje met door bibliotheekbezoekers gestelde vragen:

Het verlaten uiversnest. (Het verlaten eibersnest van van Nes Uilkens.)

De hertog met het hoefijzer. — De twee hoefijzers. (De herberg met het hoefijzer van den Doolaard.)

Een boek van Anton Peelen. (Anton Coolen vereenzelvigd met De Peel.)

Een boek van een schrijver, waarin een r voorkomt! Op het duivenpad. (Op het dievenpad van Feith.)

Viktor Twist. (Oliver Twist van Dickens.)

Het tuindorp. — Aan de rand van het dorp. — Het kleine dorpje aan de vreedzame rivier. (Dorp aan de rivier van Coolen.)

De familie Müller van Elisabeth Meyer. (De familie Meyer van Elisabeth Bürger.)

Een apologetisch werk van Pater Droste. (Apologetica van Pater Bensdorp.)

Is Hitler thuis? (Mein Kampf van Hitler.)

Het boek van Sint Michall. (De geschiedenis van San Michele van Munthe.)

Vredesbloem. (De vreemde bloem van Burman.)

Bloeiende wingerd. (Bloeiende wildernis van Galsworthy.)

Een boek van Klaas de Wit. (De Witte van Claes.)

Een boek van Kort en Smal. (Courths-Mahler)

II. In een Amerikaansch laboratorium doet men proeven om in plaats van op papier op een nikkelblad te drukken, zoodat het toekomstige boek uit nikkelbladen zou bestaan. Zulk een boek zou het voordeel hebben dat het goedkooper, dunner, steviger en zindelijker was. Wij zouden verlost worden van de Hollandsche turven. De moeilijkheid is nog dat de bladen snijden.

III. De Negus van Abessinië moet tevens een ijverig journalist zijn volgens een Fransch blad uit Beyroeth. Er verschijnen te Addis-Abeba dagelijks zes dagbladen, waarvan twee Fransche, een Grieksch, een Italiaansch en een in het Amharisch, de officieele taal. De keizer verzorgt elken dag het hoofdartikel in dit blad, dat „Bahanina" heet. Overigens stelt hij veel belang in de pers en zorgt voor een goeden informatiedienst.

IV. Als aanvulling op de recensie in ons vorig nummer van „De hechte Band", waarin wij van een „sierboek" spraken, verleenen wij hier bij wijze van uitzondering het woord aan den redacteur, M. J. Leendertse:

Met genoegen grijp ik, als redacteur van het nationaal gedenkboek DE HECHTE BAND de gelegenheid aan, mij door de redactie van BOEKENSCHOUW geboden, iets naders over dit, geheel de pers door met de warmste lof aanbevolen, werk te zeggen.

Ofschoon verschenen n. a. v. den 55en jaardag van H. M. onze Koningin heeft het niets van een gelegenheidsboek, dat zijn waarde goeddeels weer verliest, als die gelegenheid weer voorbij is. Er is zoowel door redactie als medewerkers gestreefd naar het opdiepen van nieuwe gegevens, welke de beteekenis van ons Vorstenhuis beter zouden doen verstaan. Vele schrijvers hebben moeite noch tijd gespaard, in archieven en bibliotheken gegevens voor hun onderwerp te vinden en hebben daardoor DE HECHTE BAND gemaakt tot „een onuitputtelijke documentatie-schrijn" (Dr. Ritter). Ook waar

voor hun artikel niet zulk een omvangrijke studie noodig is geweest, hebben toch de auteurs gestreefd naar iets oorspronkelijks en eigens. Zoo werpt generaal Weber prachtig licht op de figuur onzer Koningin in mobilisatietijd, Tine Bonnema op de geest van het Indisch Koninginnefeest, Knuvelder op de verhouding der Katholieken tegenover Oranje enz.

De tweede en derde groep artikelen behandelen de verhouding van gewesten en steden tot Oranje. Onze vaderl. geschiedenis is er in hoofdzaak een van Holland. Hier vindt men recht gedaan aan de andere, ook — bij mijn weten voor het eerst — ten volle aan Brabant en Limburg.

De laatste groep opstellen over het beeld van Oranje in dicht proza- en dramatische kunst ontgint een geheel verwaarloosd terrein der litteraire geschiedbeschrijving; een synthetische studie over dit, literair gezien, toch belangrijk onderwerp bestond nog niet.

Wel verre er dus van, dat DE HECHTE BAND alleen maar een sierboek zou zijn voor een bepaalde gelegenheid! Het boek, dat door de uitgevers Scheltens en Giltay koninklijk werd verzorgd, heeft een inhoud, die ten volle verdient door ieder waar vaderlander te worden bestudeerd, omdat het te dieper doet verstaan en waardeeren, wat Oranje voor ons volk beteekent, in het heden en geweest is in het verleden. Er bestaat te dien opzichte onder onze landgenooten schromelijke onkunde. Die onkunde daadwerkelijk te helpen bestrijden is de bedoeling geweest van den initiatiefnemer van DE HECHTE BAND. Het zal hem tot een blijvende vreugde zijn, dat niet minder dan 40 mannen en vrouwen van naam en studiezin — waaronder ook eminente Katholieke auteurs! — deze bedoeling hebben begrepen en hem hun medewerking hebben willen geven.

Hun arbeid, met het hart verricht en de sporen dragend van liefdevolle, echt-nationale toewijding en onvermoeide speurzin, verdient meer dan te worden doorgebladerd, verdient ernstig te worden gelezen en herlezen!

M. J. Leendertse, redacteur van DE HECHTE BAND.

BOEKEN SCHOUW

VLEKKE (Dr. B. H. M.) ST. SERVATIUS. De eerste Nederlandse Bisschop in Historie en Legende. (153) *f* 2.50. Fa. Boosten & Stols, Maastricht.

De Bollandisten hebben reeds een uitvoerige studie gewijd in een deel van hun „Acta Sanctorum" aan de historie van St. Servatius' persoon en bisdom. Maar slechts in heel los verband met de historische persoonlijkheid staat de St. Servaaslegende, die in de Middeleeuwen ontstond.

Het zijn hoofdzakelijk de vorming en ontwikkeling dier legenden, welke het onderwerp zijn van Dr. Vlekke's studie. Het resultaat van zijn bronnenonderzoek is een doorwrocht en verantwoord werk geworden, van belang ook voor de kennis van de Middeleeuwsche hagiografie en van de Middeleeuwsche beschaving in het algemeen. Het bezit bovendien de verdienste, een prettig leesbaar boek te zijn geworden.

KUYLE (Albert) JONAS. (187) *f* 2.90 en *f* 3.90. Brand, Hilversum, 1934.

Daar de aangezochte recensent ons in den steek liet, verschijnt nu eerst deze verlate bespreking.

Wat te zeggen van „Jonas"? Albert Kuyle is een schrijver met uitgesproken zin voor het concrete, nabije, zinnelijk aanwezige. De allerbeste dingen die hij schreef — ze staan in „De Bries", in „Van Pij en Burnous", in „Harten en Brood", ook in „Tusschen Keulen en Parijs" — zijn ontstaan uit onmiddellijke waarneming. Het „Faunische" in Kuyle's wezen, het natuurverwante en sensitieve maakt hem steeds tot schrijver. Jonas echter is veraf, een profeet uit oude tijden. Niet observatie en onmiddellijke inleving, maar verbeelding en evocatie drongen hier tot schrijven. Ondanks het prachtig beeldende en rijk zwellende proza mist het boek iets, dat niet gemist mag worden: het wekt geen hartstochtelijke deelname. Bijbelstoffen brengen altijd het gevaar mede hunner overbekendheid. Dit boek staat vol bloemlezingstukken, waarom een H. B. S.-er zou watertanden, maar het geheel heeft te weinig vaart, is te weinig gespannen. De twee oud-Testamentische verbeeldingen, die op den roman volgen, voldoen wegens hun kortheid beter dan het te lange „Jonas". Zoo is „Jonas" een boek met brillante détailverbeeldingen, met ruischende bladzijden proza, doch het mist het spontane rythme dat Kuyle's boeken gewoonlijk kenmerkt. Men geve het niet in te jonge handen.

KRAMER (Diet) DE BIKKEL. (299) „Holland", Amsterdam.

In „De Bikkel" beschrijft Diet Kramer het wel en wee eener gymnasiumklas, waarin Inger Horstink, bijgenaamd „de Bikkel" een der leidende figuren is. De schrijfster kent dit wereldje van nabij; de dagelijksche nooden en vreugden dezer jonge menschen zijn blijkbaar geobserveerd in onmiddellijke aanschouwing. Het geheele groepje staat voor ons uitgebeeld met zijn jonge impulsen en idealen: vooral de Bikkel treedt voor ons op in scherpe contouren, een meisje met merkwaardig harde inzichten en diep sluimerende gevoelens. Het talent van Diet Kramer zelf herinnert in menig opzicht aan haar hoofdfiguur „de Bikkel". Het heeft iets hards en kouds; de auteur raakt te weinig het hart harer creaturen, zoodat zij, ondanks alle juistheid en directheid van beschrijving, toch eenigzins aan den buitenkant blijft en haar figuren een ietwat kunstmatig leven leiden. Het boek is ongetwijfeld geslaagd, doch

allen die erin optreden, zijn een beetje papieren menschen; zij missen iets van dat spontane leven dat een groot schrijver zijn menschen mededeelt. Katholieke lezers zullen zich verbazen over de vroegrijpheid dezer buiten alle Christendom opgroeiende jeugd, die haar twijfels en moeilijkheden zelf moet oplossen en alles beoordeelt met een vrijheid, die geen enkel houvast vindt. Een zeer lezenswaardig boek, niet voor kinderen, maar geschikt voor ieder die tot oordeelen in staat is.

ZIELENS (Lode) NU BEGINT HET LEVEN. (264) *f* 2.75 en *f* 3.50. Elsevier. Amsterdam, 1935.

„Nu begint het leven" voor de uit den oorlog teruggekeerden. Simon en Julien zijn twee oudstrijders die vier jaren in de loopgraven lagen en nu hun weg moeten vinden in de maatschappij. Simon's vrouw is er met een Duitscher vandoor en dit slaat al zijn vreugde neer. Hoe hij gaandeweg weer aansluiting vindt bij de menschen en ten slotte het geluk, beschrijft Zielens in dezen roman. Het is een boek van warme menschelijkheid, van innige deelname aan het harde lot dezer Antwerpsche arbeiders. Warm en innig is de geheele sfeer waarin het verhaalde zich afspeelt. Al deze menschen leven in onmiddellijke nabijheid; wij hooren hen als 't ware ademen en lezen hun gevoelens van hun gezicht. Toch is het boek helaas! onbruikbaar voor het katholieke gezin, hoewel het veel elementen van een gezinsroman bezit. Het grove naturalisme maakt een streng voorbehoud noodzakelijk. Lode Zielens mist de noodzakelijke christelijke reserve, waar hij over het losbreken der zinnen spreekt. Hij voert zijn lezers onder loslevend havenvolk en de levenswetten die gezin en samenleving fundeeren, beteekenen voor hem niet veel. Daarom kunnen wij zijn boek als volkslectuur niet aanvaarden; slechts geroutineerde en wetende, rijpe lezers kunnen het zonder schade ter hand nemen.

ASCHER-PINKHOF (Clara) DE WEG ALLEEN. (204) *f* 2.25 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag, 1935.

„De Weg alleen" is een fijne psychologische studie. Een jonge vrouw, wier man jong sterft, moet verder met haar vier kinderen het leven door. Dit op zich zelf niet zoo heel nieuwe of oorspronkelijke gegeven wordt door de schrijfster met fijne en gevoelige hand beschreven. Niets banaals of kleurloos stoort de sfeer in dit stijlvolle boek. De strijd eener hoogstaande en eenzame vrouw tegen omgeving en eigen bloedsdrift wordt er met vrouwelijke intuïtie in ontleed, reëel zonder realisme, zuiver en levenswaar, onopgesmukt en toch met uiterst delicate hand. De verhouding van moeder tot kind in haar door inzicht geleide gevoeligheid is er beschreven met groote juistheid en levenswaarheid. Deugdzaamheid als veredeling der natuur is het onbewuste thema van het boek, ordening van het instinct en bewuste levensrichting: dit alles

wordt gestalte, wordt levend in deze moeder en haar kinderen. Het boek heeft niets van een stichtend verhaal, het is louter verhaal, maar neergeschreven met kundige hand. Ieder ontwikkeld mensch zal het kunnen smaken.

SUTHERLAND (Halliday) EN HET LEVEN GING VERDER. (373) *f* 3.75 en *f* 4.50. Geaut. vertaling van J. E. Gorter-Keyser. Z. H. Uitg. Mij., Den Haag, '35.

H. SUTHERLAND

Sutherland is een schrijver, die mijn hart gewonnen heeft. De uitgever zij daarom geprezen, dat hij dit werk ook uiterlijk keurig verzorgde en mooi heeft laten illustreren door Johan Pieck. Die losse tekeningen passen uitstekend in dit met anecdoten opgesierde en van een gezonden humor getuigende boek. Het zou moeilijk vallen om het bij een of ander litterair genre in te delen. Het heeft iets van een verzameling van korte schetsen, van een roman en van een autobiographie en toch is het weer geen van drieëen. Het symboliseert eerder het leven in de momenten van zijn gebrokenheid, zijn abrupte wisselingen in het kleine en het oppervlakkige; en van zijn fundamentele eenheid en diepen zin in het grote en het verborgene. Zelfs laat het sterk de betekenis van vele kleinigheden uitkomen voor wat nu eenmaal een menschenleven is, dat niet stil staat, zijn feilen niet kan terugnemen en zijn momenten van kinderachtigheid en kleinheid niet kunstmatig kan opblazen, maar rustig zijn gang verder gaat over de onbetekenende en betekenisvolle lotgevallen van het menschenleven heen. Het zeer bijzondere talent van Sutherland heeft uit dezen schijnbaren chaos van gebeurtenisjes een wezenlijk geheel, een prachtig gestilleerd boek gemaakt. Tegen het einde spreekt hij over zijn eigen bekeringsgeschiedenis en verhaalt daarbij zeer eenvoudig en zeer treffend de geschiedenis van de verschijningen te Lourdes en geeft als dokter zijn mening over de wonderbare gebeurtenissen, die daar plaats hebben. Wie houdt van historische bijzonderheden en preciese omlijning van werkelijke feitelijkheden zal zich in de beschrijving der interessante dagvaardiging voor smaadschrift teleurgesteld voelen, omdat hij er waarschijnlijk wel vaag iets van weet, maar nu hij kans heeft uit de eerste hand over deze geruchtmakende rechtszaak iets te vernemen, zou hij waarschijnlijk graag het naadje van de kous willen hebben. Zo ging het mij ten minste. Maar de schrijver heeft

zich ook hier niet van zijn gewonen stijl en schijnbare luchthartigheid laten afbrengen en op zijn manier fragmentarisch de treffende levensmomenten er uit gehaald. Een werk, dat iedereen ten zeerste ter lezing wordt aanbevolen.

BUCK (Pearl S.) DE MOEDER. Vert. door Bep Zody. (299) Literbo, Bloemendaal.

„De Moeder" is wederom een roman van de Amerikaansche schrijfster Pearl Buck over het landleven in China. Haar boeken worden druk vertaald en veel gelezen, mijns inziens niet zoozeer wegens hun litteraire beteekenis als wel wegens hun juiste geïnformeerdheid omtrent China. De schrijfster, die een groot deel van haar leven in China doorbracht, kent land en volk door en door en de gedétailleerde weergave der Chineesche gebruiken en van het Chineesche levensgevoel geeft haar romans een bekoorlijken achtergrond. Haar boeken lijken op elkaar. Er zit weinig vaart en spanning in, arm als ze zijn aan handeling en gebeurtenissen. Maar een eigenaardige levensintensiteit vult het gebrek aan uiterlijke lotswisselingen aan. Ook bij „De Moeder" is dit zoo. Deze vrouw is werkelijk dè moeder, een typische vertegenwoordigster van het moederschap in zijn algemeen menschelijken zin. Schrijnend is het leed van dit arme en verwaarloosde volk; een der sterkste zijden van Pearl Buck's roman is de beschrijving van het troostelooze lijden dezer moeder. De verbinding van algemeen menschelijke gevoelens met het typisch Chineesche is de auteur in dit boek bijzonder gelukt. Wegens den zwoelen drang van het bloed die hier en daar doorbreekt, vraagt het boek eenig voorbehoud.

PARROT (Ursula) HET MENSCHELIJK HART. (301) *f* 2.90 en *f* 3.50. Nederl. vert. van Willy Corsari. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Een nieuwe driegeslachtenroman, maar niet van de soort, die wij in onze Nederlandse literatuur kennen: overladen met historische bijzonderheden. De geschiedenis treedt terug, om alleen het menselijk hart te laten spreken, dat in alle tijden vol was van onverzadigbare en soms zondige verlangens, maar ook weer altijd eindigt met het eenvoudige verlangen naar een beminde wederhelft en een kind, naar een geloof in de betekenis van het leven. De zeden, die dit verlangen en dit geloof schragen, tegenwerken en helpen zijn verschillend in den tijd van Elisabeth Gavin, die haar geliefde priester zag worden en stil berustte, en die van Carol Gavin, die zich wilde uitleven, en na zich moegeleefd te hebben, trouwt met een gebroken man, een invalide, die uit nood de advocatenpractijk van zijn vader overneemt, maar de grondtoon is dezelfde. In de uitbeelding van dat gevoel zit de kracht van de schrijfster. De eenvoud van haar stijl wordt grote compositorische vaardigheid, om het gevoel op natuurlijke wijze aan den lezer te doen beleven. Eigenlijk zou ik zeggen, dat het nog meer voor

lezeressen bestemd is; dat zij de bijzondere begaafdheid dezer schrijfster nog meer zullen waarderen dan de lezers. Een boek, dat alle volwassenen met vrucht en met voldoening zullen lezen.

MANDERS (Jo) INDO. (204) *f* 2.25 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag, 1935.
Deze om Medan spelende roman behandelt het probleem van den Indo, den uit een Europeeschen vader en een inlandsche moeder geborene. Jo Manders bezit het talent om een vlotten ontspanningsroman te schrijven. Verkwikkend is de lectuur van dit boek niet. Het corrupte gezelschap dat zij beschrijft, leeft erop los zonder eenige rem of correctuur. Kuischheid is een begrip dat in Medan onbekend schijnt; het instinct viert er hoogtij en de ergste grofheid is er salonfähig. Dergelijke ontspanningslectuur is slechts in staat de fantazie te vertroebelen. Litterair is het boek van geen beteekenis en zoo doet ieder verstandig die het boek ongelezen laat en met dit bedenkelijke gezelschap geen nadere kennis maakt. Er zijn betere ontspanningsboeken.

LIENDEN-DE GREVE (C. v.) ELSBETH. (199) *f* 1.90 en *f* 2.75. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam, 1935.
Dit is de roman van een gezin, waarin mèt de crisis vervreemding ontstaat tússchen de echtgenooten. De vroolijke, luchtige Betsy verwaarloost uit onervarenheid haar huishouden; de degelijke echtgenoot trekt zich van haar terug en het wordt een janboel. Een vroegere vriendin redt de situatie en brengt beiden weer tot elkaar. Het is goede ontspanningslectuur, die iedereen kan aanbevolen worden.

IVANS. DE DAME IN HET ZWART. (274) *f* 1.25 en *f* 1.90. Uit het leven van Geoffry Gill, Detective. Bruna, Utrecht.
Zelfs de dood is niet in staat, om den stroom der werken van dezen auteur te stuiten. De oude bekenden spannen in dit boek weer samen, om de nieuwsgierigheid van den lezer te prikkelen en tot het einde toe gaande te houden. Dat dit lukt ondanks de wiskundige nuchterheid en de slappe humor, is de grote verdienste van dezen schrijver. Ontspanningslectuur voor iedereen.

MANNING (David) ONOVERWINNELIJK. (240) *f* 1.95 en *f* 2.50. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.
Onoverwinnelijk zijn alleen toneelhelden en misschien nog meer verhaalhelden. El Cantor is er een van de echte soort, die zo ongeveer alle menselijkheid verloren heeft. Ik kan dit verhaal aan niemand ter lezing aanbevelen.

SCHIROKAUER (Dr. Alfred) EMIGRANTEN. (227) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. Nederl. vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.
Eerder een gewoon verhaal, dat toevallig over landverhuizers gaat, dan een „echt" emigrantenverhaal. Leesbaar. Voor volwassenen.

WYCK MASON (Van) DE PORCELEINEN HOND. (215) *f* 1.90 en *f* 2.50. Uit het Amerikaansch door J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.
Ofschoon de detective hier nog optreedt, domineert toch de criminele geschiedenis boven de speurderij. De verschillende slimmigheden van den speurder zijn zeker niet oorspronkelijk. De spanning wordt echter toch goed verzorgd door een reeks gewelddadigheden, moorden en geheimzinnigheden, die zoals van zelf spreekt, in een gelukkig huwelijk eindigen. Voor volwassenen.

BUDINGTON KELLAND (Clarence) EEN VRIJGEVOCHTEN MEISJE. (240) *f* 1.75 en *f* 2.50. Vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna, Utrecht.
Als dit werk niet te veel coquetteerde met de zedenverwildering van dezen tijd, zou het als een goede verdediging van echt familieleven en familiesaamhorigheid opgevat kunnen worden. Het mengsel echter behoort eerder tot de gewone wereldvreemde amusementslectuur. Aan volwassenen niet ontraden.

ZWEIG (Stefan) MARIA STUART. Vert. door R. P. Sterkenburg. (488) Allert de Lange. Amsterdam, 1935.

Nu Emil Ludwig zijn koers eenigszins gewijzigd heeft, is Stefan Zweig dè schrijver van „vies romancées" geworden. Na Fouché, Marie Antoinette en Erasmus heeft Maria Stuart haar beurt. Bij haar heeft de fantazie vrij spel. Er zijn nog zooveel duistere dingen in haar leven dat een psycholoog hier al zijn vernuft kan mobilizeeren om een spannend boek te schrijven. Al zegt Zweig in zijn inleiding dat wij de waarheid over Maria Stuart wel nooit weten zullen, toch ligt leven en innerlijk dezer koningin voor den schrijver uitgespreid als een open hand. Voor hem is het duidelijk dat Darnley Maria's eerste groote liefde was en dat Bothwell als een storm over haar kwam. Ook is hij er zeker van dat Maria mede den moord op Darnley beraamde en dat zij hierin een prachtig comediespel opvoerde. In het algemeen neemt Zweig graag comedies aan, hoe onwaarschijnlijk of onmogelijk die ook zijn. Het is gevaarlijk de psychologie in de historie te zetten en daarmee alles te gaan verklaren. Men heeft bij Zweig aldoor het gevoel lichtelijk te worden beetgenomen. De schrijver weet alles te goed, effent de paden te gemakkelijk. Als romantisch verhaal leest het goed geschreven boek zeer aangenaam, maar wie meer historie wenscht dan romantiek wordt gaandeweg achterdochtig. Het genre „vie romancée" deugt eigenlijk niet en zal wel geen stand houden. Van meerdere zijden, ook van niet historische, begint er verzet tegen. Stefan Zweig meet soms met twee maten. Hij bewondert Maria's ver-

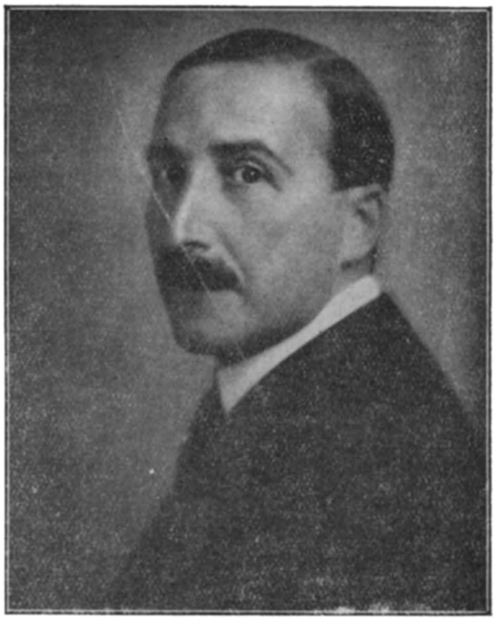

STEFAN ZWEIG

achting der „burgerlijke" moraal en spreekt toch van misdaad. Deze „burgerlijke" moraal is de eenvoudig christelijke. Een boek dat slechts geschikt is voor rijpe lezers.

GORP (Dr. Jan van) HET DUITSCHE PROZA SEDERT DEN OORLOG. (256) *f* 2.10 en *f* 2.80. Het Kompas, Mechelen. De Spieghel, Amsterdam, 1935.

Een werk als dit over den Duitschen roman in de laatste twintig jaren wordt onvermijdelijk wat litteratuurgeschiedenissen bijna altijd zijn, een opsomming en korte karakterizeering van namen. Dit geeft aan heel het genre iets schoolsch en onbevredigends. Daarvan afgezien, valt er van Dr. van Gorps boekje veel goeds te zeggen. Het is vrij volledig en geeft heel goede overzichten en inleidingen. Over een zoo jonge periode, waarin bovendien nog de tijd van het Nationaal-Socialisme valt, heeft natuurlijk ieder die er iets van weet, eigen opvattingen. Maar het gebodene bewijst dat van Gorp zijn stof behoorlijk beheerscht. Ons heeft 't verwonderd dat bijvoorbeeld een schrijver als Max Reger niet genoemd wordt. Anderzijds hadden we liever gezien dat de voornamere schrijvers, Carossa bijvoorbeeld (die niet bij de katholieken mag gerekend worden), Fallada, Wiechert, G. von le Fort etc., uitvoeriger behandeld en mindere grootheden dan maar verzwegen waren. Doch we willen daarop niet insisteeren. Het werkje biedt een goede samenvatting van en inleiding in de nieuwere Duitsche romanlitteratuur, dat aan studeerenden en belangstellenden goede diensten bewijzen zal.

PROOST (Dr. K. F.) DE ONTWIKKELING DER LITTERATUUR IN SOWJET-RUSLAND. (167) *f* 1.50 en *f* 2.25. van Loghum Slaterus, Arnhem, 1935.

De belangstelling in het nieuwe Rusland is de laatste jaren aan het tanen. Zijn films en zijn romans hebben een korten triomftocht door Europa beleefd, doch de opgelegde verheerlijking van het Marxisme heeft spoedig een gevoel van verzadiging gewekt. Toch waagt het Dr. Proost een boekje over de nieuwe Russische litteratuur te publiceeren. Hij biedt een vrij goed overzicht over wat er in de laatste achttien jaren op litterair gebied uitkwam. Veel van dit alles zal wel tijdelijke waarde hebben en spoedig weer vergeten zijn. Er zullen natuurlijk op Dr. Proost's werk aanmerkingen te maken zijn; het is een zoo chaotisch gebied dat hij te bestrijken tracht, dat er noodzakelijk dingen vergeten of overschat worden. Zoo spreekt hij bijv. niet over den roman „Falsche Edelsteine" van A. J. Woinova, een boek dat in Rusland zelf uitkwam en een fijne satyre op het Sovjet-régime bevat. Maar de groote lijnen der litteraire stroomingen schijnt hij mij goed weer te geven, al kleurt zijn sympathie voor Sowjet-Rusland hier en daar zijn oordeel. Aan wie, als Dr. Proost, deze litteratuur niet in het origineel kan lezen, kunnen niet de hoogste en uiterste eischen gesteld worden. Als

inleiding en ter kennismaking met de Russische litteratuur kan het boekje van dienst zijn.

LOUSSE (Dr. E.) BESCHAVINGSGESCHIEDENIS VAN DE MODERNE TIJDEN. (320) *f* 3.50. „Universitas", Leuven, 1935.

De Leuvense Universiteit heeft de politieke geschiedenis vervangen door een beschavingsgeschiedenis. Prof. Lousse geeft in dit handboek de resultaten van enkele jaren ondervinding in het doceren van dit nieuwe vak. De moderne tijden lopen van de Renaissance tot de Franse revolutie; en als beschavingsgeschiedenis geldt behalve de ontwikkeling van het politieke leven, ook 't economische, 't aesthetisch-kulturele en het godsdienstige. Hopelijk zullen anderen gebruik makend van dit werk, het uitbreiden en vervolmaken, om het geschiedenisonderwijs weer een betekenis in te blazen. Een leerzaam boek voor iedereen.

ALEXANDER (Grootvorst van Rusland) TOEN IK RUSSISCH GROOTVORST WAS. Uit het Engelsch vertaald door Mr. N. v. Essen. (336) Allert de Lange, Amsterdam.

Grootvorst Alexander is een der weinige leden der Russische Keizerlijke families geweest, wien het gelukte zich na het uitbreken van de Russische revolutie in 1917, buiten Rusland in veiligheid te stellen.

Eenige jaren geleden heeft hij zijn levensherinneringen, thans in het Hollandsch vertaald, te boek gesteld. Die herinneringen loopen terug tot zijn jongensjaren, en omvatten zoowel zijn eigen persoon als de figuren van zijn onmiddellijke omgeving. Daar hij nauw verwant was aan de laatste czaren van Rusland, vertelt hij veel uit het openbaar en privé leven dier heerschers. Uiteraard is natuurlijk niet te beoordeelen, wanneer hij verhaalt wat er aan het Russische hof achter de schermen voorviel, wat waarheid of fantasie is. Beter is dit mogelijk bij zijn uitvoerig verslag der openbare gebeurtenissen in Rusland en aan het front gedurende den oorlog. Hij maakt hier den indruk een scherpzinnig man te zijn, die zich rekenschap gaf van de vooze gedeelten in het czaristische regeeringssysteem. Echter schreef hij zijn verhaal 13 jaar na den oorlog; eenige twijfel blijft wel of zijn oordeel reeds vroeger was gevormd, of eerst in dezen tijd, nu ieder, geleerd door de geschiedenis, hetzelfde weet als grootvorst Alexander. Nieuwe gezichtspunten levert het boek in elk geval niet. Het is dan ook eigenlijk meer sensationeel dan belangrijk. Om het laatste behoeft niemand het te lezen. Daarbij huldigt de grootvorst over moraal en christendom zulke zonderlinge ideeën, dat het om dezen reden, bovendien tot de ongeschikte lectuur moet gerekend worden.

R'BERG (M. D. van) MISSIESCHETSEN EN BRIEVEN. Bundel I. (127) *f* 1.35. R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Uit verschillende missietijdschriften heeft de verzamelaar een aantal verhalen van missionarissen over het missieleven ontleend, geschikt als vertelstof voor alle leerjaren der lagere school. Het was goed gezien een vrij groot gedeelte der verhalen te ontleenen aan de brieven van missionarissen uit het hooge noorden van Canada: dit missiegebied is hier tamelijk onbekend.

Voor het beoogde doel: kennis te ontwikkelen van het missieleven en liefde daarvoor te kweeken, lijkt de bundel ons geschikt.

OOMES (Piet) UIT DE GESCHIEDENIS DER NEDERLANDSE GOUWEN. Twente van d'oalde naar de Ni'jje Tied. (174) St. Gregoriushuis, Utrecht.

Met veel zorg en blijkbare liefde wordt hier de interessante oude en nieuwe geschiedenis van Twente beschreven. Vooral aan de historie van het

Katholicisme heeft de schrijver aandacht besteed. Ook de natuurschoonheid van dit mooie land schildert hij; zelfs wordt hij daarbij bepaald enthousiast. Talrijke, goed geslaagde foto's versieren het boekje, dat niet, zooals de titel kan laten vermoeden, in dialect werd geschreven.

Het prettig geschreven werkje verdient ook buiten Twente belangstelling.

COJAZZI (D. A.) PIER GIORGIO FRASSATI. Een Studentenleven. (169) *f* 1.75. Romen & Zonen, Roermond.

Pier Giorgio Frassati, de in 1925 gestorven student, trekt den laatsten tijd bijzondere belangstelling. Daarom mocht zijn leven wel in het Nederlandsch vertaald worden. Een jongeman uit de hoogste kringen van Turijn, student in de technische wetenschappen, leeft een voorbeeldig katholiek leven en steekt allen aan met zijn ijver. Als hij aan het eind van zijn studie staat en een veelbelovende loopbaan voor hem open ligt, sterft hij als een heilige. Een frisch, opwekkend boekje.

WIJNANDTS FRANCKEN (Dr. C. J.) REMBRANDT EN ZIJN KUNST. (139) *f* 1.90 en *f* 2.50. Tjeenk Willink, Haarlem, 1935.

Dit „essay", zooals de schrijver zijn boekje noemt, bevat weinig persoonlijks en oorspronkelijks. Veel gemeenplaatsen en enthousiaste uitroepen, maar zeer weinig eigens over Rembrandts wezen en kunst. Er zijn over Rembrandt reeds zooveel banaliteiten en herkauwingen gezegd dat er geen behoefte is aan zulke werkjes. De schrijver is blijkbaar enthousiast over Rembrandt en belezen in Rembrandtlitteratuur, maar dit stelt nog niet in staat om een „essay" over Rembrandt te schrijven. Dit boekje wijdt niet in, of slechts zeer matig, in de wereld van den schilder.

RONART (Dr. Stephan) GRIECHENLAND VON HEUTE. (348) *f* 2.90 en *f* 3.90. De Steenuil, Amsterdam.

Het werk van Dr. Ronart is hoofdzakelijk een overzichtelijke, economische beschouwing van het tegenwoordige Griekenland. Met vrij groote uitvoerigheid worden de verschillende onderdeelen der volkshuishouding behandeld, terwijl een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan de Grieksche cultuur.

Het geheel geeft een inzicht der huidige structuur van Griekenland, en zijn verhouding tot de wereldhuishouding.

Talrijke fotos en grafische voorstellingen verduidelijken den tekst van dit belangrijke boek.

CAPÉRAN (Louis) L'INVASION LAÏQUE. De l'avénement de Combes au vote de la séparation. (474) Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

De directeur van het groot seminarie te Toulouse heeft een zeer grondige historische studie geschreven over het tijdvak van Waldeck-Rousseau en Combes, waarin de wetten op de congregaties en de leekenscholen werden ontworpen en uitgevoerd.

Het werk is zoo uitvoerig dat het tevens een — van Katholiek standpunt uit beschouwde — politieke geschiedenis is geworden van het Frankrijk van dien tijd.

De moeilijke en verwarde materie is duidelijk en overzichtelijk behandeld, zoodat het boek ten zeerste kan worden aanbevolen.

FIEDLER (Emil) BURGERS VAN HET RIJK GODS. 2 deelen. *f* 1.75 en *f* 2.25. (221 en 175) Paul Brand, Hilversum.

In zijn inleiding schrijft Fiedler iets als een verontschuldiging, dat hij het bijna ontelbaar aantal boeken, die den tekst der zondagsevangelies tot onderwerp en uitgangspunt van overwegingen nemen, nog met een vermeerdert. Wie deze twee deelen lezen, zullen moeten verklaren, dat die verontschuldiging volkomen overbodig is.

Fiedler gaat het geheele Kerkelijk Jaar rond. Aan het begin van ieder

hoofdstuk wordt het Evangelie van den betreffenden Zondag afgedrukt, waarna dan de overwegingen volgen. Die overwegingen zijn maar eenvoudig geschreven. Maar wat een frischheid en originaliteit. De Evangeliewoorden zijn reeds twee duizend jaar oud, maar hoe verrassend weet Fiedler te overtuigen, dat ze waarschuwingssignalen geven juist ook voor de gevaren van dezen tijd, hoe ze berekend zijn oplossing te brengen juist ook voor de problemen van thans, hoe ze ook nu steun en troost kunnen verschaffen. Zoo als Fiedler het aanvoelt en zegt, op zijn boeiende wijze, pakt het, dringt het door.

Voor de wezenlijke, innerlijke versterking van het geloofsleven en zijn beleving, zijn deze boekjes van groote waarde. De lezing en overweging van „Burgers van het Rijk Gods" bevelen wij ten sterkste aan.

GUÉHENNO (Jean) NU IK 40 BEN. (217) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Op zijn veertigste jaar heeft Guéhenno den blik teruggeslagen op zijn leven; hij vertelt van zijn wel zeer ongelukkige, harde jeugdjaren, waarvan de sombere herinneringen hem als „intellectueel" zijn bijgebleven. Daar sluiten bij aan zijn belevenissen en gedachten gedurende de oorlogsjaren. In Frankrijk heeft het boek, in kringen met den auteur verwant, — hij is Marxist — groot succes gehad. Die bewondering kunnen wij niet deelen. Guéhenno maakt zeer zeker den indruk een eerlijk-overtuigd man te zijn; maar zijn te boek gestelde gedachten en herinneringen zijn daarom nog niet bijster belangrijk. Men kan zijn levensverhaal hoogstens den lof toezwaaien dat het handig en vlot is geschreven; diep gaat het echter niet. Daarbij staat de schrijver afwijzend tegenover den Godsdienst; om dezen reden moet het werk bij de ongeschikte lectuur ondergebracht worden.

LINNEBANK O. P. (D. A.) HET HUWELIJK IN VOORBEREIDING, WEZEN EN BELEVING. (292) *f* 2.50 en *f* 3.50. J. J. Romen & Zonen, Roermond-Maaseik.

Er is geen bladzijde in dit boek of het verdient een lofprijzing. Over huwelijk en huwelijksmoraal bestaan onder Katholieken nog legio valsche opvattingen. Opvattingen, die valsch zijn naar den te strengen, maar ook naar den te lauwen kant. Dikwijls is valsche schaamte, of een andere dergelijke reden, de oorzaak dat verloofden of gehuwden hun problemen den biechtvader niet durven voor te leggen.

In dit boek nu wordt de Katholieke leer omtrent alles wat het huwelijk betreft, volledig uiteengezet. Ook de verloving wordt besproken. Het wil ons voorkomen dat er vrijwel geen moeilijkheid is of de weg ter oplossing wordt gewezen. Bovendien wordt alles zoo klaar, duidelijk, en eenvoudig besproken, dat misverstaan, dunkt ons, is uitgesloten. Dit boek over het „Groote Sacrament" behoort in het bezit te zijn van alle verloofden en alle echtparen.

HUGHES (Philip) A HISTORY OF THE CHURCH. Volume II. (517) 15/. Sheed and Ward, London.

De ondertitel van het 2e deel (het 1e deel verscheen in 1934) luidt: „The Church and the world the Church created". Het bestrijkt den tijd vanaf Keizer Constantijn tot het laatste kwart der dertiende eeuw.

Zeer uitvoerig worden de persoon en beteekenis van St. Augustinus besproken; uitgebreid wordt ook het monastieke leven behandeld.

Overzichtelijk en duidelijk belicht Hughes den verwarden tijd van ongeveer 700 tot 1050, waarna in eenige schitterend geschreven hoofdstukken de „Restoration of Spiritual Independence" tot uiting komt. Opmerkelijk is hier vooral het hoofdstuk „The renaissance of Catholic thought". Afzonderlijke beschouwingen worden nog gewijd aan de ketterijen en aan de groote figuren St. Bonaventura en Thomas Aquinas. Eenige kaarten verduidelijken den tekst. Hughes heeft zijn „History" geschreven voor den ontwikkelden leek; voor hem is het inderdaad een uniek werk.

Een losse bespiegeling

door J. v. H.

Een roman te lezen die speelt in vóór-Columbiaansche, of, wil men liever, vóór-koloniale tijden is soms een verademing.

Er wordt in zulke romans geen thee gedronken en er worden geen sigaretten gerookt. Men vindt er niets van al die requisieten die het banaal wordende décor der moderne romanwereld vormen.

Er wordt niet gegeten in aardige of intieme of luxueuze restaurants, er worden geen theateravonden beschreven, er wordt niet geparadeerd met muziekuitvoeringen van groote meesters, er worden geen Schubertliederen gezongen, geen museums bezocht en geen gemeenplaatsen over Rembrandt of Michel Angelo herhaald, er wordt niet over kunst en nauwelijks over politiek gepraat. Nooit hoeft de held uit zulk een roman in smoking en lakschoenen op te treden en de schrijver hoeft niet ingewijd te zijn in de mystiek der moderne damestoiletten. Er wordt niet humanistisch gedacht of het goed recht eener averechtsche liefde bepleit. Er worden geen psychologische bespiegelingen ten beste gegeven over het leven, over de liefde of verwante artikelen. Kortom, men verkeert er in een andere wereld.

Zulk een boek lezend wordt men zich bewust hoe ontstellend drukkend het leven van een modern Europeaan, die eenigszins wil meetellen, geworden is. Hij moet stelling nemen tegenover een flink aantal „groote meesters" en zelfs tegenover een stevige hoeveelheid kleine. Hij moet kunnen motiveeren waarom hij zoo in Vermeer valt en waarom Frans Hals hem soms meer bekoort dan Rembrandt. Hij moet weten waar de Sixtijnsche Madonna hangt en welke beroemde doeken de Ermitage bergt of het Prado te Madrid. Hij moet zichzelf opzweepen tot verontwaardiging over Rembrandt's armoede en de hardheid zijner crediteuren. Hij moet het ritueel der toonkunstappreciatie kennen, het zijne kunnen zeggen over moderne muziek en tevens zijn doorgedrongen in de geheimste diepten van Bach; hij moet eenige eeuwen van muzikale productie beheerschen en dit niet als een levenstaak, na jarenlange opsluiting in een concertzaal, maar terloops, in een willekeurig kwartiertje, in een gesprek met een of anderen dandy. Daarnaast moet hij eenige der laatste Amerikaansche romans gelezen hebben en kunnen meepraten over de litteraire stroomingen in Sovjet-Rusland. Met het Surréalisme moet hij even vertrouwd zijn als met de geheimen van het bridge-spel. Van Homerus tot Marsman moet hij zoowat alle dichters kunnen karakterizeeren. Er is nauwelijks één gedicht geschreven of één boek verschenen in een tijdsverloop van ongeveer dertig eeuwen, waarvan hij positief mag toegeven het niet gelezen te hebben. Hoogstens mag hij er welsprekend over zwijgen.

En om dit niet eens bijzonder hooge standpunt te bereiken is een verbazende training noodig. Van jongsaf moet hij leeren een paar uur in sprakelooze aandacht naar stem of instrument te luisteren en bij het hooren van het geringste muzikaal geluid een ernstig gezicht te zetten, moet hij leeren geconcentreerd en aesthetisch aangedaan op doeken van groote en kleine meesters te staren, moet hij bij tijd en wijle begrijpend en beseffend zich een avond openstellen voor een of ander verzenzegger. Dit eischt de étiquette der kunstontwikkeling. Hij hoeft levenslang geen leeuwerik te zien opstijgen of zelfs geen haan te hooren kraaien: dit zal nooit iemand hem kwalijk nemen. Hij mag gerust een spotvogel voor een nachtegaal verslijten of een linde voor een beuk aanzien, maar nooit wordt het hem vergeven wanneer hij zich in een werk der „meesters" vergist of geeuwt bij een muziekuitvoering. Dit zijn de plichten voor de bel-étage.

Dan zijn er nog die van het sousterrain die nauwelijks minder drukken. Hij moet de voornaamste hoofdsteden en belangrijkste touristenoorden van Europa uit aanschouwing kennen, plus de daargevestigde beroemdste eethuizen. Van de kennis der cocktailmixtures wordt hij slechts met moeite ontslagen. Over tientallen uiterst verwikkelde vraagstukken moet hij in een oogwenk helderheid kunnen scheppen, over den gouden standaard en de devaluatie, over Freudiaansche complexen en den invloed van het sexueele, over de innerlijke voosheid van het fascisme, over het verengende van dogma's en de relativiteit der moraal, over de schoonheid van een grooten hartstocht en de kosmische verbondenheid der menschenziel. Over de groeiende macht van het irrationeele moet hij de meest rationeele begrippen hebben. Zijn ratio moet tot barstens toe gezwollen staan van oordeelen en begrippen, zijn zekerheden moeten zoo talrijk zijn als de zandkorrels aan het zeestrand en toch mag hij geen oogenblik vergeten dat hij aldoor bereid moet zijn een knieval te doen voor het ongewetene en onweetbare, dat hij in de nabijheid van een kunstenaar zich muisstil moet houden.

De moderne Europeesche intellectueel is een schepping der twintigste eeuw, een wezen dat met den rechtervoet in de wereld van het weet- en beredeneerbare staat, doch met den linker in de wereld van het onkenbare. De intellectueel uit vroeger tijd was min of meer een verzadigd geleerde, die zich voldaan voelde in zijn weten en tevreden met het besef dat de rationeele verovering van het heelal aanstaande was. Doch het blad is gekeerd. De wetenschap heeft haar gouden standaard moeten prijs geven en is onderhevig geraakt aan inflatie. Zoo is de positie van den intellectueel uiterst wankel geworden. Hij moet zich staande houden op de grens van twee vijandige grootheden; eenerzijds moet hij steunen op de macht van het intellect en zijn stelling als wetende hoog houden en anderzijds moet hij ditzelfde standpunt met ver-

achting prijsgeven voor de hoogere rechten van het niet-rationeele. Het is een weinig benijdenswaardig, een drukkend lot „bewust" te leven in het Europa der twintigste eeuw. Een snob te worden of een mythomaan is haast de eenige uitweg. In Duitschland verzaken velen aan het oude intellectualisme en vluchten in de mythe der zuiverhouding van bloed en ras om zich voor neergang te behoeden. In West-Europa tieren er snobs in alle hoofdsteden, de hoogere journalistiek viert er hoogtij en de schoone letteren staan er uit te bloeien.

In het overnuchtere, sterk geïnternationaliseerde Nederland zou een gematigde mythomanie, anders geaard dan de Duitsche, geen kwaad kunnen. Er is misschien geen land met een verleden in Europa dat zoo weinig levend besef heeft van dit verleden, zich eigen wezen en volksaard zoo weinig bewust is als Nederland. Wij allen kennen de middeleeuwsche geschiedenis der omringende landen beter dan de eigene. Voor de meesten onzer begint Nederland met de komst van Alva en houdt een honderd jaar later op te bestaan met het einde der gouden eeuw, tot onder en na Napoleon Nederland weer opduikt. Een Nederlandsche litteratuur bestaat er niet: er zijn wat naïeve middeleeuwers geweest, Bredero, Hooft en vooral Vondel hebben gedichten geschreven en later Gezelle, en voor de rest begint het eigenlijk met tachtig voorgoed. Sinds dien tijd bezitten wij een bloeiende poëzie. Zoo denkt ongeveer de ontwikkelde Nederlander. We schamen ons een beetje als we de rij der landen en volken afzien en om die schaamte kwijt te raken willen velen maar flink Europeesch doen. Gewestelijke romans zijn erg hinderlijk voor iemand met Europeesche allures: daarom is het beter het stam-eigene maar te verwaarloozen en zoo cosmopolitisch mogelijk te schrijven. Hoogstens Arthur van Schendel met zijn zeer Nederlandsche boeken vindt nog genade.

De rasechte hedendaagsche intellectueel is een wezen dat op deze aarde eigenlijk niet meer thuis hoort en wien een geheimzinniger en minder ontgonnen planeet als domein moest aangewezen worden. Op deze aarde past men slechts zóólang als Moeder Aarde een soort Moeder de Gans blijft, een vat vol sprookjes en wonderen die elken dag opnieuw het hart verblijden. Zoodra men moeder aarde te zeer in de kaarten heeft gekeken en al haar wonderen als trucjes of wetten doorheeft, is er de aardigheid af; te oude kinderen luisteren niet meer naar Moeder de Gans. Zoo is de intellectueel te oud geworden voor deze aarde. Hij weet zooveel en op zoo verscheiden gebied, hij heeft alles zoo doorzien en doorproefd dat hij al het kinderlijke verloren heeft en een twijfelaar is geworden. De verovering van het heelal, die vroegere intellectueelengeneraties met hoop en trots vervulde, kan hem niet meer bekoren; hij is blasé geworden. Met de kleine ronde aarde, die hem langzaamaan gaat vervelen, zou hij hoogstens voor tijdverdrijf kunnen gaan voetballen. Het wordt tijd dat de menschheid

naar een gecompliceerder en ruimer hemellichaam ter bewoning uit gaat zien. De bewoners dezer aarde heeft hij zoo door, dat het de moeite niet loont zich verder nog met dit ongedierte bezig te houden, en de veelvoudige verschijnselen die het aardsche bestaan kleur geven, zijn voor hem alle vieux jeu, waarin slechts levensvreemde philosofen belang stellen. Het kenbare is voldoende uitgeput en de rest is „silence", waar we toch nooit achterkomen. De eenige behoorlijke tijdkorting is nog in „kunst" te beunhazen, zijn vingers te branden aan het „irrationeele" en van tijd tot tijd daarover eenige dikke woorden los te laten om zich in zijn houding van intellectueel te stijven. Er is geen rampzaliger en „on-arischer" ras dan dat der nur-intellectueelen; het zijn geen geleerden, geen kunstenaars, geen vakmenschen, geen handwerkers, geen ambtenaars, geen huisvaders, geen professionals, geen belastingbetalers, geen moralisten, geen propagandisten. Zij zijn dit alles een beetje en met tegenzin; zij zijn vóór alles menschen van intellect, die altijd en bij alles denken en zich het eeuwige slachtoffer voelen van een tweespalt: de tweespalt tusschen het gelukkig gedetermineerde instinct en het ongedetermineerde intellect. Zij zijn trouwe Nietzsche-lezers die zich graag bedwelmen aan Don-Quichotische krachtpatserij.

* * *

Aanleiding tot bovenstaande bespiegeling was de lectuur van het onlangs verschenen boek van Ina Boudier-Bakker „Vrouw Jacob" [1]). Dit meer dan zeshonderd bladzijden lange werk over Jacoba van Beieren is meer een „vie romancée" dan een roman. De historici zullen nog wel bezwaren hebben en Menno ter Braak wees reeds een der bronnen aan, waaruit de schrijfster bedenkelijk veel ontleende. Toch geloof ik, dat Stefan Zweig, de erkende vie-romancée-schrijver, in zijn „Maria Stuart" niet minder sterk, vooral niet minder stout fantazeert dan Ina Boudier-Bakker in „Vrouw Jacob".

De schrijfster volgt den levensloop van haar heldin vrijwel op den voet: in de groote levenslijn heeft zij, naar ik meen, zich geen groote afwijking of wijziging veroorloofd, of het zou Jacoba's liefde voor Willem van Arkel moeten zijn. Zij fantazeert slechts doorloopend in het détail, in aankleeding en décor, wat voor een gesloten verhaal dat in romanvorm wordt aangeboden, onvermijdelijk is. Ook in de psychologische structuur der helden houdt zij haar handen vrij, verklarend en aanvullend wat de bronnen slechts gebrekkig melden. Zij moge een Jacoba construeeren naar eenigszins eigen vizie, haar boek is hoofdzakelijk als geschiedverhaal te waardeeren. Het leven dezer vorstin is zoo romantisch en wisselend van

---

[1]) Ina Boudier-Bakker. Vrouw Jacob. (620) *f* 5.90. P. N. van Kampen & Zoon, Amsterdam.

kleur dat het geen fantaziefranje noodig heeft. Een grootsche verbeelding, een aangrijpend tafreel van middeleeuwsche menschelijkheid is het boek niet geworden. Daarvoor speelt het te uitsluitend in hofkringen, blijft het zich te zeer beperken tot diplomatische onderhandelingen en krijgsoperaties. Ook is de schrijfster niet bij machte een sterk middeleeuwsche sfeer te suggereeren. Een boek als „Kristin Lavransdochter" is hierin oneindig zuiverder van toon en onmiddellijker van stemming. Het element geschiedenis staat de auteur veel gewilliger ten dienste dan het element fictie.

Jacoba zelf treedt in scherpe contouren, in al haar levensdrift en durf, in haar zwakheid en verslagenheid, in haar ongewone helderheid van geest naar voren. Zij is haast een moderne vrouw, die ook in later eeuwen, tot in onzen tijd toe, zou gepast hebben. In dit vochtige waterland verschijnt plotseling een jonge vorstin, wie een grillig lot en een ongewone levenswil in verband met gratie en doorzicht een leven toebedeelen, zoo gespannen van romantiek en wereldglans dat zij een drama van Shakespeare kon ontsprongen zijn, een vervroegde Maria Stuart. Zulk een karakter in woord en daad gestalte gegeven te hebben, zoodat zij overal het boek bezielt en levend en lijfelijk den lezer voor oogen staat, is een niet-voorbij-te-ziene verdienste.

Wel zou het werk gewonnen hebben door sterkere concentratie en een pregnanter vorm. De schrijfster laat zich wat gemakkelijk drijven op den stroom der gebeurtenissen, die de historie haar in overvloed aanbiedt. Meer constructie en styleering, meer coupures en een sterker lichtval, zonder dat de geschiedenis ware te kort gedaan, had het werk een persoonlijker trek gegeven en de lezing ervan veraangenaamd. De auteur heeft eenige stijleigenaardigheden die in haar chronische wederkeer meer gewild dan taalvernieuwend aandoen. Door woordverschikking, vooral van bijwoord en hulpwerkwoord, tracht zij het zinsrythme te accentueeren. „Trots juicht in haar dat zóó zij haar intrede hier doet" (58), „Hier reed haar tegemoet de Elect" (65). „Alle schoonheid zou zijn verloren" (75). Ook wordt een gangbare vorm of uitdrukking een enkele maal minder gelukkig gewijzigd. Zoo staat er overal „ongenakelijk" voor „ongenaakbaar", is er sprake van een „schandelijke leefwijs" en „hij somberde opnieuw", dergelijke taalstoutigheden, die het aanschijn der aarde niet vernieuwen zullen, zijn ten slotte te onbeduidend om bij stil te staan.

In zijn geheel is „Vrouw Jacob" een zeer leesbaar boek, niet zoo zeer om zijn schoonen vorm, zijn treffende styleering of samenstelling, maar wegens de goede uitbeelding eener historische persoonlijkheid die weinig gekend wordt. Het werk zal langer als een onderhoudend en leerzaam dan als een schoon boek gelezen worden. Voor ontwikkelde volwassen lezers.

Robert Browning of De waarheid in leugens

door FRANS VAN OLDENBURG ERMKE.

„None see themselves — another sees them best."
(„In a Balconv.")

Elke leugen is een verminkte waarheid. En een leugen is slechts in zooverre leugen, als zij niet waar is. Wie de waarheid achterhalen wil, moet vele leugens verzamelen, geduldig en zonder afkeer, en niets verwerpen, vóór hij de waarheid gevonden heeft, die hij zoekt.

Van kind af groeit ieder mensch op met zijn eigen leugen. Hij noemt die leugen „zichzelf" en strijdt nog om haar bezit, als hij in anderer oogen de waarheid leest. En zelfs den spiegel kan hij niet vertrouwen, want het zijn zijn oogen, die zijn oogen zien.

Slechts andere oogen zien de waarheid.

I

Had Browning niet naar het samengesteld wezen van de waarheid gespeurd, maar zich tevreden gesteld met den eenvoud van de leugen, — men mag haar ook „gemeenplaats" noemen, — dan zou hij nooit zoo onbegrijpelijk geworden zijn, als hij thans voor velen is, die „the Ring and the Book" een meesterwerk durven noemen, zonder het ooit in zijn geheel te hebben gelezen.

Chesterton, die zich niet enkel bekommerde om de waarheid omtrent bepaalde menschen en bepaalde gebeurtenissen, maar om de Waarheid omtrent alles en die nòg gelukkiger was met het in Engeland vergeten boekje, dat „Roomsch Katholieke Catechismus" heet, dan Browning met een aan 'n marktstalletje op de Piazza di San Lorenzo te Florence gekocht, geel boekje, heeft ook de waarheid omtrent Browning ontdekt, toen hij diens meesterwerk prees, als een. . . . detective-story.

„It is worth noting that Browning was one of those wise men who can percieve the terrible and impressive poetry of the police-news. . . . "

Browning is de dichter-detective, de Porfyro Petrowitsch der poëzie.

Hij luistert naar leugens, alsof hij naar de waarheid luistert.

En hij luistert ook naar de waarheid, naar de waarheid, die in de leugen zoo krampachtig verzwegen wordt, — en iedere leugen verzwijgt wat anders en iedere leugen verzuimt wat anders te verzwijgen, — dat de waarheid rustig door die deur binnen wandelt, welke de leugens eendrachtig hun rug toekeerden!

II

Robert Browning was een gezonde kerel met een maar heel matige belangstelling in den dood.

„Death, death, it is this harping on death that I despise so much. In fiction, in poetry, French as well as English, and I am told in American also, in art and literature, the shadow of death, call it what you will, despair, negation, indifference, is upon us. But what fools who talk thus! Why, amico mio, you know as well as I, that death is life, just as our daily momentarily dying body is none the less alive, and ever recruiting new forces of existence. Without death, which is our church-yardy crape-like word for change, for growth, there could be no prolongation of that which we call life. Never say of me that I am dead."

ROBERT BROWNING

Hij had vertrouwen in zichzelf en geen behoefte aan leugens om de waarheid omtrent eigen zwakheid te verbergen.

Wie zichzelf is, denkt er niet aan, zichzelf te willen zijn, zichzelf te willen zien in spiegels en bespiegelingen; denkt er niet aan, door droomen aan te vullen, wat er aan daden ontbreekt; denkt er niet aan . . . . aan zichzelf te denken.

Veel aan zichzelf denken beteekent: zichzelf niet erg vertrouwen: Wie ben ik? Wat ben ik? Ben ik wel anders dan anderen? Heer, laat me gelooven aan de leugen van „mijzelf" en dat het een schoone leugen zij. . .

Browning was zichzelf en dichter en gezond, was een gezonde dichter, die zichzelf was, met een gezonde belangstelling in het leven en een maar matig interesse voor den dood, zeer geïnteresseerd in de waarheid omtrent anderen, immuun voor de lokkende leugen omtrent zichzelf.

En 't is weêr Chesterton, die ons hieromtrent met de helderziendheid van den humor 't beste inlicht, waar hij schrijft:

„He was according to some, upon occasion, talkative and noisy to a fault; but there are two kinds of men who monopolise conversation. The first kind

are those who like the sound of their own voice; the second are those who do not know what the sound of their own voice is like. Browning was one of the latter class."

Hij sprak en luisterde, maar niet naar de klank van zijn eigen stem. . . .

III

Dat Elisabeth Barrett sterven moest, geloofde ieder, behalve Robert Browning.

Nooit bedreigde wreeder leugen weerloozer slachtoffer.

De griezelige berusting van den valsch vromen vader, die in Elisabeth een Jephta zag, — achttien eeuwen na het Evangelie was er in dit strenge hoofd nog alleen maar plaats voor het Oude Testament, — hing, als een onzichtbaar, maar beklemmend aanwezig floers langs wanden en vensters van de ziekenkamer, waar een jonge vrouw geduldig en gehoorzaam wachtte op den dood, die maar niet kwam.

Doch deze vrouw was dichteres en leefde, leefde tegen de leugen in. En in haar werk, — of was het in haar brieven? — moest ergens toch de waarheid schuilen.

En Robert Browning las die verzen en die brieven, las de gezonde waarheid omtrent een sterfplichtige vrouw; bezocht haar en . . . ging wandelen met die sterven moest!

Hij stelde de daad, die haar verloste uit een eeuwige sterfkamer, uit een moordende leugen. Zij werd geschaakt door Robert Browning. In een stille kerk trouwden ze.

Wimpolestreet hing vol verbaasd gefluister. Er was een stervende gevlucht. . . . . .

Maar Browning had de waarheid ontdekt. Zij sprak tot hem uit de al te groote berusting van den vader en uit de al te stellige en al te stellig volgehouden diagnose van de geneesheeren. Hij had in leugens de waarheid gezien en zijn daad gesteld, die een moord leek, maar waarvan de uitkomst bewees, dat zij een vrouw het leven, een dichteres de toekomst gered had.

En eerst vijftien jaàr later, — voor een gelukkig man nog veel te vroeg, — stierf na een blij en stoorloos leven in het zonnige Italië de vrouw, die eens jaar in jaar uit lag dood te gaan in een trieste kamer in een huis, dat den adem inhield om haar laatste woorden en de eerste slagen van de doodsklok niet te missen.

De waarheid had Browning beloond met vijftien jaren geluk. . . . .

IV

Aan „the Ring and the Book" is heel, héél lang gewerkt. En 't werd een „In Memoriam", aan het leven gewijd; een boek vol leugenaars, die samen

en in vereeniging de waarheid spreken, zooals ook schaduwen de aanwezigheid bewijzen van het licht.

Hij is eraan begonnen, toen zijn vrouw nog leefde.

Hij heeft het na haar dood voltooid, opdat zij leven zou; „that still, despite the distance and the dark, what was, again may be". . . .

En 't werd al een heel zonderling liefdeslied, dat gedicht van 21.000 verzen.

Het verscheen in 1868. En hoewel de lezers dus bijna zeventig jaar den tijd hebben gehad om het te lezen, zijn de meesten vóór het duizendste vers gestorven of aan Galsworthy begonnen.

En, inderdaad! een roman of romance is onderhoudender, niet zoo verwarrend ingewikkeld, niet zoo overduidelijk-onduidelijk, niet zoo ontstellend levendig, als alleen het leven zelf kan zijn.

„Now two windows look one way" laat hij in het poëtisch tweegesprek, „In a Gondola", den minnaar zeggen. Het kenschetst zijn wereldbeschouwing, zijn techniek van de wereld te beschouwen. Vanuit duizend vensters, — en geen twee bieden hetzelfde uitzicht! — beschouwt hij wereld en leven.

„Stop playing, poet! may a brother speak?" hebben de talloozen hem gevraagd, die vanuit de halve vergetelheid der historie en vanuit de duizendstemmige menigte, die geestesblinde tijdgenooten de grijze, stomme massa noemden, verlangden, — niet naar bewondering, nog niet eens naar troost en zeker niet naar medelijden, — naar aandacht, naar de weldoende ruimte-voor-den-geest, die belangstelling heet.

En die talloozen, die zich wilden uitspreken, die al sprekend buiten zichzelf, buiten de leugen van zichzelf wilden treden, werden liegend waar in de dramatische monologen van Robert Browning.

„Had I been two, another and myself,
Our head would have o'erlooked the world."

Nutteloos lijkt Andrea del Sarto deze verzuchting. Vervuld werd die wensch in Browning's werk.

Duizend keer is hij een ander en steeds toch zichzelf, — de onbaatzuchtige lyricus, die zijn lyriek aan anderen leent, aan Andrea del Sarto en Bisschop Blougram; aan Fra Lippo Lippi en aan den ongelukkigste van allen, „Pictor Ignotus", den schilder, die zijn naam drie eeuwen geleden verloor; aan den man, die de hertogin hielp vluchten en aan den jaloerschen echtgenoot, die zijn bewonderde, — door een ander bewonderde! — vrouw liet ombrengen, „my last Duchess". . . .

Zij allen mogen spreken, alleen, of temidden van vrienden, of tot een vrouw, die maar half luistert.

Browning verloste de dramatis personae uit den kerker van het drama, uit die verschrikkelijke, gemeenschappelijke cel, waar ze binnen de drie of vijf

bedrijven volgens de regels van het spel al sprekend aan elkaâr ten gronde moeten gaan, — een korstondig leven in vragen en antwoorden. —

Browning, die zelf zoo graag praatte, vrij en zonder dwang en al was het niet om den klank van eigen stem liefdevol te beluisteren, liet ze praten, z'n „men and women" zonder hen door anderen in de reden te laten vallen.

„Love, you saw me gather men and women,
Live or dead or fashioned by my fancy,
Enter each and all, and use their service,
Speak from every mouth, — the speech, a poem."

„The Ring and the Book" bestaat uit tien van die speeches. Achtereenvolgens spreken tien menschen zich uit, zoo volledig, als een mensch zich maar uitspreken kan; zoo onvolledig, als een mensch zich nu eenmaal uitspreken moet, omdat hij maar een mensch, een lijder aan leugens is.

Op de markt van Florence aan een onoogelijk kraampje had hij in 1860 't gele boek gekocht met de processtukken betreffende een lang vergeten misdrijf, te Rome gepleegd, een gecompliceerde geschiedenis van een jonge vrouw, die mishandeld werd door haar man, die zulks ontkende, en geschaakt door een priester, — werd er ook in Wimpolestreet niet eens vinnig gefluisterd over een schaking? — die zei, dat hij 't deed om haar te redden, en welke vrouw ten slotte naar haar ouders vluchtte, — maar waren het haar ouders wel? — en daar door in dienst van haar man staande moordenaars werd overvallen.

Waar is de schuld? Waar schuilt de waarheid?

De waarheid, het goud van de waarheid, ligt verscholen in het gele boekje, dat alles omtrent misdaad en schuld bevat. Maar zij wacht, die waarheid, op het bijmengsel, „gold's alloy", om zich gesmijdig te kunnen voegen naar hamer en vijl en, als ronde ring, een in volmaakten vorm gesmeed volmaakt metaal te zijn.

Dit teveel is Browning's fantasie. „Fancy with fact is just one fact the more." En zoo wordt het onoogelijke, oude boekje, dat niemand meer interesseerde, een volmaakte ring van gedichten.

V

Met leugens omsingelt de dichterlijke detective de waarheid.

Tien menschen zeggen hun meening en wat zij denken van een bepaalde gebeurtenis, — de schaking en de moordpartij, — en allen kiezen ze partij en openbaren liegend de waarheid omtrent de lieve of barre leugen van zichzelf. En binnen den cirkel van hun eindeloos gevariëerde uitspraken rijst de waarheid omhoog, zinkt de moordenaar op de knieën en bidt tot de vrouw, die rein was, als een engel, — maar de wereld làsterde en hij wìlde haar slècht —:

„Pompilia, will you let them murder me?"

In dezen Guido vermoordt de leugen zichzelf. Twee maal komt hij aan

't woord, maar 't zijn twee verschillende menschen, — de man, die nog éénmaal en voor 't laatst zeker van zijn macht is, en de veroordeelde, die zich machteloos weet en hoonlachend, — die lach is leugen, de waarheid heet angst! — huivert voor het uiterst uur. Doch eer het berouw het verlossende woord spreekt, dat alles onthult van een zondige ziel, ook het laatste, het restje goedheid in een slechten mensch, — want slechtheid is nooit heelemaal slecht — heeft de waarheid haar ware gestalte reeds doen raden in den absurden vorm der tegenspraak.

De heele stad praat over Guido, den moordenaar, zijn slachtoffer, Pompilia, en over Caponsacchi, die haar schaakte, omdat hij haar redden wilde. En wat half Rome roddelt, Rome's andere helft tegenspreekt en het salonheertje „shocking" vindt, doet in zijn kleinheid en platheid reeds vermoeden, hoe groot en diep de waarheid is. Die roddelaars spreken om zichzelf te hooren, maar Guiseppe Caponsacchi hoort zichzelf niet, hoort en ziet alleen Pompilia. En de waarheid treedt in haar tweede schijngestalte: vereering. De stervende Pompilia, die in haar laatste woorden nog den man ontschuldigt, die haar dooden liet, — „So he was; he nowise made himself: I could not love him, but his mother did", — toont ons het licht der waarheid, dat we goedheid noemen en bij Sint Paulus „caritas" heet. Zoo doorzichtig wordt de lieve leugen, dat ze dit licht doorlaat ongebroken.

En dan komen de advocaten aan 't woord en hun lage ijdelheid onthult de hoogheid van de waarheid, die ze verkoopen voor de zilverlingen van hun eerzucht.

Nog eenmaal wordt de waarheid zichtbaar in de alleenspraak van een man, die zichzelf vergeet voor waardigheid en plicht en die weet, dat de waarheid niet is in woorden en niet zichtbaar in 't licht van zon of maan. Paus Innocent, — „Innocent by name And nature too," — is goed en dus rechtvaardig. En als hij zijn rechtvaardig vonnis teekenen wil, „what plucks his sleeve? Who stops him in the righteous function, — foe or friend?"

„O, still as ever, friends are they
Who, in the interest of outraged truth
Deprecate such rough handling of a lie!"

Hij teekent Guido's vonnis, onmiddellijk te voltrekken:

„So may the truth be flashed out by one blow,
And Guido see, one instant, and be saved."

En Guido ziet, — laat, maar niet te laat, — zichzelf, de waarheid omtrent zichzelf. En alle leugens blijken waar, voorzoover ze niet onwaar waren, — de diepe zin van allen onzin. —

VI

Zonder leugens zou de waarheid ons verborgen blijven. Wie zou het licht zien, als er geen lichtlooze dingen waren, die het kleuren kon? Als het

geen schaduwen wierp, die het begrensden? Als het niet getemperd werd tot schijn en schijnsel?

Wie zou naar het volmaakte verlangen, als het onvolmaakte ons niet naar het volkomene hunkeren deed?

Browning hield niet van spiritisten. Zijn geest vergeve het ons, — ook wij houden niet van spoken en spokerij, — dat we zijn meesterwerk vergelijken met een séance, waar tien onvolmaakte leugenaars, — maar er zijn heiligen tusschen en hun leugen is liefde, goedheid en heldhaftigheid! — gezeten in een kring, de volmaakte waarheid oproepen, die onuitspreekbaar is.

Nooit heeft Browning getracht dit onuitsprekelijke uit te spreken. Hij heeft het kleine geëerd om het groote waard te worden. Hij heeft naar leugens geluisterd om de waarheid te hooren.

Als Dostoïevsky is hij de groote realist, die de aardsche werkelijkheid met eindelooze aandacht aanschouwt, omdat al dit kleine en onvolmaakte, al die ruwheden en leugens, voor den onvolmaakten, leugenachtigen, ruwen mensch de kleine, maar doeltreffende bewijzen zijn voor de waarheid.

Als de waarheid uitspreekbaar was, zou men haar op duizend manieren uit kunnen spreken. En het zouden duizend leugens zijn.

Als de volmaaktheid zoo klein was, dat men haar zien kon, zou men haar op duizend manieren kunnen zien. En het zouden duizend onvolmaaktheden zijn.

Als de aarde de Hemel was, zou men hem op duizend manieren kunnen schenden en ontwijden. En het zou een duizendvoudige Hel wezen.

„God's in His Heaven —
All's right with the world —"

Dit is het thema van al Browning's werk. En zoo kon hij op aarde tevreden zijn met duizend welsprekende leugens en zonder aandacht voor de leugen omtrent zichzelf.

En hij had geen wensch dan slechts dien eenen:
„Never say of me that I am dead."

Maastricht, April 1935.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

I.

FRANSCH

SUARÈS (André) PORTRAITS SANS MODÈLES. 15 fr. Grasset, Paris, 1935.

Een zonderling, die genie bezit, is André Suarès. De laatste maanden is de aandacht op hem gevestigd doordat hem eenige bekroningen ten deel vielen. Hij is een eenzame die zijn banbliksems over de wereld slingert, onverschillig voor lof of blaam, altijd bereid om te verdedigen wat hem grootsch en verheven lijkt en vol verachting voor het lage en vulgaire. „Een geniale dwaas" is hij wel eens genoemd en deze verzameling portretten zonder model rechtvaardigen weer dit woord. Hij is veel te subjectief en te temperamentvol om zuivere portretten te teekenen, zijn portretten groeien altijd uit òf in het groteske of in het caricaturale, zoodat hij ze wijselijk portretten zonder model noemt. In dezen bundel vindt men er een bonte verzameling van bijeen. Hij vervloekt Hendrik VIII van Engeland met een verbetenheid die slechts past in den mond van een geniaal scheldvirtuoos, hij stort zijn gal uit over L'Arétin, Pietro Aretino, en Gobineau, den heraut der rassenleer, met voelbare verontwaardiging; daarnaast verheft hij Manon Lescaut en Sapho tot boven de wolken en zwaait zijn persoonlijken lof toe aan Loyola, een figuur die in dit gezelschap wel wat vreemd aandoet. Een achttiental historische of litteraire persoonlijkheden worden in dit boek hymnisch bezongen of dithyrambisch gesmaad. Iemand als Suarès kan niet waardeeren, hij aanbidt of vervloekt, bewierookt en bespuwt en dit in een zeer eigen, vlammenden en flitsenden stijl. Hoe persoonlijk zijn visie ook wezen mag, altijd is zij waard gelezen te worden. Een persoonlijkheid is hier aan het woord. Een nuchter alledagslezer zal deze vuurpijlen

ANDRÉ SUARÈS

niet waardeeren, die toch van een bijzonder inzicht, een ongewone intuïtie getuigen. Van Christelijk standpunt gezien zijn meerdere uitspraken onaanvaardbaar.

GARNIER (Huguette) . . . . ET DE MÈRE INCONNUE. 12 fr. Flammarion, Paris, 1935.

Een uiterst delicaat geval behandelt Huguette Garnier in bovengenoemden roman. Het echtpaar Arminguet blijft kinderloos en voelt dit als een onherstelbaar gemis in hun huwelijk. Er wordt echter op merkwaardige wijze in voorzien. Het dienstmeisje van het gezin heeft haar zwakke oogenblikken gehad en heeft een kind, Odile, waarvan de echtgenoot zelf de onwettige vader is. Dit kind wordt door het echtpaar in huis genomen en wettelijk geadopteerd. De vrouw is onkundig van den juisten toestand en zoo groeit het kind op, een vreugde voor de aangenomen ouders, een kwelgeest voor de werkelijke moeder, die in haar betrekking blijft. Voor deze laatste wordt het een moeilijk leven, nu zij in het belang van het kind haar geheim niet verraden mag en haar moedervreugde dagelijks aan een andere moet afstaan.

De schrijfster heeft dit zeer delicate gegeven met gevoelige en menschkundige hand beschreven. Het is een thema dat uitteraard veel lezers zal trekken, een familieverhouding vol mysterie, vol verzwegenheid en pijnlijk gevoelige situaties. De echtgenoote vermoedt op den duur wel iets van de werkelijke toedracht, maar met vrouwelijke tact verzwijgt zij wat haar langzaamaan duidelijker wordt en zij behandelt er haar dienstbode met te grootere goedheid om. Een dergelijk boek is natuurlijk niet geschreven voor te jonge lezers. Hoewel de schrijfster de grenzen eerbiedigt, raakt zij toch openhartig aan dingen, die met eenige terughoudendheid plegen behandeld te worden.

PEYRÉ (Joseph) SANG ET LUMIÈRES. Roman. 15 fr. Grasset, Paris, 1935.

Joseph Peyré schreef reeds eenige romans over de Fransche veroveringstochten in Noord-Afrika. In „Sang et Lumières" leidt hij zijn lezers binnen in de wereld der Spaansche stierenvechters. Deze stiergevechten met hun wonderlijk gedrapeerde helden vormen een altijd dankbaar en romantisch thema. De „Ricardo" uit dezen roman, die ons van zeer nabij en tastbaar beschreven wordt als grootmoedig en goedhartig ,dapper en niet opgewassen tegen kleine intriges, lijdend onder een zachten weemoed en een versmade liefde, is een Spaansche held bij uitnemendheid. Peyré weet hem levend en ademend uit te beelden en zijn levensgeschiedenis tot een spannend verhaal saam te vlechten. Een held en een zwakkeling, die bezwijkt onder de grillen zijner maîtresse en den gril van een hard noodlot. Dit eigen, afgesloten wereldje van stierenvechters wordt levend in Peyré's boek, een wereldje vol hartstocht, vol eerzucht en naijver, vol doodsverachting en machteloosheid tegen-

over den drang der zinnen. Godsvrucht en ongeloof, allerlei uitersten gaan er hand in hand. In een kunstig geweven verhaal schrijft Peyré over deze menschen en aldoor drukkender wordt het voorgevoel van Ricardo's naderend onheil, zijn tanende populariteit en eindelijk zijn verwonding en dood. Een boek, slechts voor volwassen lezers.

DUITSCH

In ons vorig nummer recenseerden wij het boek „Der Hochgeweihte" door Michaël Zeizsl. Dit boek verscheen niet bij „Heinrich Wunder Verlag" doch bij „Heinrich Minden Verlag", Dresden.

SCHELLE-NOETZELL (A. H.) KAMPF IM AETHER ODER DIE UNSICHTBAREN. (490) R.M. 4.80 en 5.80. Ernst Rowohlt Verlag, Berlin.

De schrijfster heeft zich min of meer in dienst gesteld van het nationaal socialisme, door op de toestanden, welke bestonden vóór het huidige bewind in Duitschland aan de regeering kwam, waar mogelijk, een ongunstig licht te laten vallen. Zij heeft een in romanvorm gevatte geschiedenis verteld van den Duitschen Omroep tot ongeveer 1932. Voor zoover er uit blijkt dat ook dit nieuwe instrument egoïstisch werd uitgebuit en bedorven door bonzen en bureaucraten, tot schade van het ideëele, heeft het boek geen groote waarde.

Jammer, want de schrijfster is een artiste. Haar artisticiteit werd schadelijk beïnvloed door de opzettelijke tendenz. Toch wist die artisticiteit zich gelukkig in verschillende gedeelten bven de tendenz te verheffen.

Uit den roman blijkt ook, pakkend, beklemmend bijna, het gigantisch wonderbare van het technisch mirakel dat radio heet, en dat nog zooveel min of meer sterk vermoede mogelijkheden biedt.

Ook is de schrijfster goed gedocumenteerd; de lezer krijgt, verwerkt door het verhaal, tevens een idee van het gecompliceerde radiobedrijf.

„Kampf in Aether" is geschikt voor ervaren volwassenen.

SCHREIBER-UHLENBUSCH (H. PP.) GUSTAV VASA. (473) R. M. 5.50 en 6.50. Verlag R. Oldenbourg. Munchen und Berlin.

Als schrijver van historische romans bezit Schreiber-Uhlenbusch talent. Het ligt zijn pen een grote historische figuur te herscheppen, in een aannemelijke sfeer; zijn proza is hartstochtelijk bewogen en bezit dramatische expressie, zonder in gezwollenheid te verloopen. Die eigenschappen van stijl en proza konden zich op haar best uiten in het onderwerp van dezen roman. Hij bevat het verhaal van Zweden's verdrukking door den uniekoning Christiaan II van Denemarken (1513-1523) en van den opstand tegen zijn gezag onder

leiding van den nationalen held Gustaaf Wasa, die in 1523 koning werd. De zeer bewogen geschiedenis van dien tijd wordt boeiend verteld; domineerend is de figuur van den vrijheidsheld, wiens persoonlijkheid gaandeweg voor den lezer groeit en tot vol leven komt.

Fel-beeldend door markant kleurige beschrijvingskunst zijn vele afzonderlijke tooneelen, o.a. dat van het bekende bloedbad te Stockholm.

De roman is voor behoorlijk ontwikkelden.

WIECHERT (Ernst) HIRTENNOVELLE. (91) Langen-Müller. München, 1935.

Deze novelle van een jongen herder die het vee van het dorp weiden moet reikt niet aan de grootere werken van Wiechert. In diens grootere werken is een eenvoud die werkelijke diepte beteekent, hier blijft de eenvoud niet veel anders dan eenvoud. Wel verraadt zich uit eenige trekken de zeer begaafde verteller die Wiechert is, maar het geheel mist dat treffende, raadselachtige, geheimzinnige dat deze schrijver door zijn verhalen weet heen te weven en met het innig menschelijke te verbinden. Ook is het gegeven niet bijster oorspronkelijk: een simpele, onnoozele herdersjongen die blijkt de dingen des levens en des menschen beter en dieper te verstaan dan zijn leeftijdgenooten. Dergelijke figuren hebben we reeds vaker in romans ontmoet. Als de Russen het land binnenvallen, vindt hij bij de verzorging van het laatste der hem toevertrouwde dieren den dood. Een symbolisch einde dat Duitsche lezers wellicht innig treft, maar ons een beetje gewild en kunstmatig lijkt.

ENGELSCH

BARING (Maurice) DARBY AND JOAN. (247) 7/6. William Heinemann Ltd.- London - Toronto.

In vele van Baring's romans wordt steeds dezelfde tendenz verwerkt: de auteur laat uitkomen hoe hol en nutteloos het leven is van veel personen uit de hoogere standen, die vrijwel geen ander doel kennen dan het najagen van verstrooiingen, en wier society leven geen doel heeft, dat zich zelfs maar boven het stoffelijke verheft. Daar tegenover stelt hij dan in zijn sober, overtuigend proza de hooge, waarlijk verheffende idealen van het Katholiek geloofsleven. Deze dubbele tendenz verleent zijn romans een diep perspectief, waarin het geestesoog nadenkend blijft nastaren.

In dit opzicht is het pas verschenen „Darby and Joan" eenigszins een teleurstelling. De tendenz, altijd een overheerschend maar niet het evenwicht verstorend, element, is hier te eenzijdig, te negatief. Ook hier de, goed getroffen, beschrijvingen van uitgaande kringen, in Londen, op Engelsche buitenplaatsen, in

Florence en op Malta. Zij bewegen zich hoofdzakelijk rond het leven van Joan, een Katholiek gedoopt, maar overigens door haar vader als agnosticische opgevoed, meisje. Door een reeks misverstanden wordt haar huwelijk verhinderd met den jongeman van haar keuze. Eerst na twee keer gehuwd te zijn geweest, waarvan eenmaal met een Katholiek, komt het, den eersten maal, begeerde, huwelijk tot stand met den niet-Katholieken Alexander, bijgenaamd Darby. Zeer zeker komt in haar levensverhaal tot uiting het leege van een leven, dat geen geestelijk hoog doel kent. Te scherper zelfs, nu het een vrouw betreft, bij wie nog enkele reminiscenties zijn gebleven van het Katholicisme. Ook tijdens haar huwelijk met den Katholieken Robert leeft zij niet als Katholiek.

MAURICE BARING

Gedurende haar verblijf op Malta voert Joan verschillende gesprekken met een overtuigd Katholiek geneesheer. Deze gesprekken zijn eigenlijk het eenige positieve element in den roman, waardoor tegenover zooveel leegheid een hoog ideaal wordt gesteld. Maar dit blijft toch van ondergeschikt belang, de episode is van te korten duur, en personen van het slag van den Maltezer dokter treden overigens niet op. Vooral niet-Katholieke lezers zullen de eigenlijke bedoeling van den auteur nu waarschijnlijk niet gewaar worden. Ook is het leven van Joan eenigszins vlak gehouden; de emoties dringen niet diep door.

„Darby and Joan" is een lezenswaardig boek — de dialogen b.v. zijn mooie, zuivere stukken proza, — maar tot de beste van Baring's boeken behoort het niet.

GOVAN (Allan) THE PEACOCK PATTERN. (335) 7/6. John Murray, London.

Sedert Allan Govan zijn „Children of the Hills" schreef, (in „Boekenschouw" besproken op bladz. 215 van den 28en jaargang) heeft zijn schrijfkunst zich verbeterd. „The Peacock Pattern" toont tenminste een beduidende vooruitgang. Het inventief vermogen is gebleven, met het pathos is hij spaarzamer geworden, en zijn stijl werd iets soepeler.

Dit werk is zoowel een roman als een stuk Schotsche sociale geschiedenis uit de eerste helft der negentiende eeuw. Het vertelt namelijk van de opkomst en het verval der industrie van de Paisley shawl welke een eeuw geleden van groote beteekenis is geweest.

Zij werd gecombineerd met de levensgeschiedenis van Adam Kerr, die het van weversjongen tot grootindustrieel bracht. Beider geschiedenis, die van de industrie en die van Adam Kerr, zijn nauw met elkaar verbonden, zij geven elkander relief; beider up and downs gaan parallel. Zij sluiten aan bij den achtergrond de wisselende tijdsomstandigheden, de gevolgen der Napoleontische oorlogen, politieke strubbelingen, de cholera epidemie, groei en geleidelijke veranderingen van het stadsleven.

Een schrijver van groot formaat is Govan niet, maar zijn boek is interessant, het laat zich prettig lezen, en zijn kennis van het onderwerp is van dien aard, dat hij niet vaag wordt, waar de techniek der weefindustrie wordt beschreven. Het dialect van sommige dialogen levert voor de lezing niet veel moeilijkheden.

BARFORD (Dra) GREEK FIRE. (352) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd., London.

Dora Barford is een schrijfster van amusementsromans, waaraan toch ook eenige artisticiteit niet vreemd is. „Greek Fire" bezit daardoor een zekere distinctie, welke het doorsnee ontspanningsverhaal — helaas — niet typeert. De proloog is in dat opzicht reeds veelbelovend: een levendige, plastische beschrijving der grondige verwoesting van Smyrna in 1922 door de Turken van Mustapha Kemal. Dat is inderdaad een mooi stukje beschrijvingskunst. Hier worden tegelijkertijd de eerste draden gesponnen van handeling en intrigue, die het verhaal tot een spannend stuk lectuur maken, maar dat tevens ietwat naar sensatie riekt. Een verhaal van romantische liefde, die natuurlijk, na ettelijke misverstanden, in een omhelzing haar einde — of begin — vindt, van een verstrooiden professor, van een schoon Grieksch meisje, van een dito Engelsch, van verliefde jongelui en van eenige welzeer onwaarschijnlijke bandietencreaties. Enfin, precies het soort verhaal, dat past bij het décor, dat volgens sommige schrijvers nog altijd romantisch is: de kusten van Griekenland, Klein-Azië en de golven van de Egëische Zee.

Maar het verhaal wordt afgewisseld — en ook op hooger peil geheven, — door kleurige en gevoelige beschrijvingen en impressies van Athene, de Acropolis en omgeving. Ook eenige persoonstypeeringen, vooral die der bijfiguren, zijn niet onverdienstelijk.

Alles bijeengenomen is „Greek Fire" een vlot, levendig verteld boeiend verhaal. Wegens enkele situaties eischt het eenig voorbehoud.

SCHWEZOFF (Igor) BORZOI. (441) 9/6. Hodder and Stoughton Ltd., London.

De Londensche uitgevers Hodder and Stoughton schreven verleden jaar een prijsvraag uit voor de beste autobiografie. De

prijs — £ 1000 — werd toegekend aan den vier en dertigjarigen Rus Igor Schwezoff, leider van een ballet, thans in Amsterdam woonachtig. Het boek is een merkwaardige, en ook belangrijke creatie. Zeker is het merkwaardig dat iemand, die pas sedert eenige jaren Engelsch kent, in staat bleek zulk zuiver, en in nuances gevoelig, Engelsch te schrijven, als dit werk te lezen geeft, — een enkele, eenigszins vreemde zinswending daargelaten. Bovendien blijkt Schwezoff een uitstekend verteller te zijn, een artist, die met kleur en gloed, pakkend-expressief zijn avontuurlijk levensverhaal vertelt.

Wanneer we deze autobiografie belangrijk noemen, heeft dit geen betrekking op het eerste gedeelte. Dat bevat het, reeds in zooveel variaties vertelde, verhaal van de rijke Russische familie, wier grond- en kapitaalbezit verloren ging, toen de revolutie uitbrak. Maar Schwezoff was toen nog jong, eerst 13 jaar; hij werd volwassen tijdens het communistisch bewind. Het belangrijke van het werk is, dat we er in kunnen lezen hoe een volwassen wordende Rus van het oude régime zich heeft trachten aan te passen bij het nieuwe. En even belangrijk, dat hem dit als artist niet mogelijk bleek. Schwezoff had zich opgewerkt tot eersten danser en choregraaf aan het sovjetsballet. Maar het, naar de eigen persoonlijkheid, werken werd hem, — zooals trouwens ook artisten in andere kunsten, — eenvoudig onmogelijk gemaakt door domme bemoeizucht van staatszijde. Tenslotte is hij, tijdens een tour door Oost-Siberië, gevlucht. Het relaas dier vlucht, over de oostelijke Russische grenzen naar China, is een spannend verhaal op zichzelf.

STRIBLING (T. S.) UNFINISHED CATHEDRAL. (306) R.M. 2. The Albatross Modern Continental Library - Hamburg - Paris - Bologna.

Van den Amerikaanschen auteur Stribling heeft de Albatross Library voor haar fonds een roman gekozen over een onderwerp, dat hij uitstekend beheerscht: het leven in de zuidelijke staten van Noord-Amerika. Zijn verhaal concentreert zich rond eenige episoden in het leven van enkele bewoners van een zuidelijk stadje tijdens een „boom", een op speculatie berustende, plotselinge stijging der grondprijzen wijl een welvaartstoename wordt verwacht, gevolgd door een even plotselingen terugval tot simpele provinciestad. Dat verhaal van Colonel Miltiades Vaiden, zijn bloedverwanten en kennissen, is spannend en vol afwisselende gebeurtenissen. Maar het verleent den roman toch niet zijn groote beteekenis. Die ontleent het hieraan dat er, scherp geobserveerd en fotografisch zuiver, — zij het onder belichting der visie van Stribling, — een groot deel der levensgemeenschap van het Zuiden en van zijn speciaal karakter, in wordt weergegeven. Het business instinct, dat vrijwel alles beheerscht en overal zijn stempel op drukt, de onderlinge omgangsverhoudingen, de onderwijstoestanden, het negervraagstuk — fel-plastisch en trillend van harts-

tocht zijn de beschrijvingen van een negerrechtzaak en van een verijdelde lynchpartij — het vooze religieuze leven, als het ware gesymboliseerd in de onvoltooid gebleven kathedraal, die een bedehuis voor de meest verscheiden secten had moeten worden, het is alles harmonisch in den roman verwerkt.

Wel zijn hier en daar de dialogen wat te lang gerekt, en zou men de eigenlijke handeling in iets sneller tempo wenschen.

Dit Albatross boek is uitsluitend geschikt voor goed ervaren lezers.

BOEKENSCHOUW

RUSMAN (E.) WINGS ACROSS CONTINENTS. (96) Andries Blitz, Amsterdam.

Het boekje bevat een uitgebreid en prettig geschreven, algemeen gehouden, verslag der reis per K. L. M. vliegmachine van Amsterdam naar Batavia. Het is blijkbaar uitgegeven in samenwerking met de K. L. M. en is bedoeld als propaganda voor het Indië-vliegen. In een reeks korte hoofdstukken wordt verteld van landen, die gepasseerd, en plaatsen, die aangedaan worden. Een groot aantal, zeer mooi uitgevoerde, foto's versieren den tekst.

DUYL (J. C. van) en SUERMONDT (A. F. C.) PRACTISCHE GEZONDHEIDSLEER. 3e druk. (223) *f* 2.90 en *f* 3.75. H. Meulenhoff, Amsterdam.

Een in het bijzonder voor huisvrouwen geschikt boek, dat allerlei practische adviezen geeft over de hygiënische behandeling van het menschelijk lichaam, de woning, en wat daar, in ruimen zin genomen, toe behoort. Illustraties verduidelijken den tekst.

BROM (Prof. Dr. Gerard) e.a.: VRIJHEID. Vijf redevoeringen. (56) *f* 0.90. Dekker & van de Vegt, Nijmegen.

Het woordelijk verslag der vijf redevoeringen, gehouden tijdens de cultureele week te Nijmegen, van 30 Mei tot 2 Juni 1935, georganiseerd door den Senaat van het Nijmeegsch Studentencorps „Carolus Magnus".

BROEKHUIZEN (A.) ABESSYNIë: HET LAND, HET VOLK EN ZIJN GESCHIEDENIS. (162) *f* 1.75 en *f* 2.50. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Dit boek wil niet meer dan een overzicht geven van het leven en de geschiedenis van het volk dat nu in het teeken aller belangstelling staat. Met ernst en toewijding heeft de schrijver zich van zijn taak gekweten en men kan in dit boek het antwoord vinden op vele vragen die over Abessynië en de kwestie met Italië de ronde doen.

BALEN (Mr. W. J. van) ANTILIA. (205) *f* 1.50. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Het is Mr. Van Balen wel toevertrouwd om een aantrekkelijke reisgids samen te stellen, zooals dit handige boekje moet zijn voor de velen, die naar West-Indië reizen. Het is meer geworden dan een eentonige reisgids alleen, het is een stukje onderhoudende lectuur voor reizenden, maar ook voor hen die vanuit hun kamer de wereld rondtrekken, omdat. . . . ja, omdat men nu eenmaal meer noodig heeft voor een reisje naar Antilia dan een aangename reisgids alleen!

Adrianus Roland Holst

door JOS. PANHUYSEN.

Er is misschien geen enkele Nederlandsche dichter in wien het dichterschap zulk een levenvervullende beteekenis verkregen heeft als in Adrianus Roland Holst. Hij is de harpspeler bij uitnemendheid, die den koninklijken heerschersdroom aardscher gebieden, zonder wrok en zonder wrevel afwijzen kon, omdat hij dan den aanhang der duistren, de gekromde ruggen van de massa nooit zou behoeven en zich geheel kon geven aan het luisteren, aandachtig en met volle toegenegenheid, naar de stem van den Verborgene. Zoo werden harp en bespeler tot een geheel, als het ware.

In de merkwaardige belijdenis, die „De Afspraak" heet, zegt Roland Holst, dat de neiging het eigen leven zelf te richten nooit sterk in hem was, vanaf den beginne, vanaf het ontwaken van ziel en zinnen in de eerste jonkheid was hij reeds een vervoerde, een „bevlogene", een geleide mensch, eigenlijk geen bespeler zooals zoovele dichters zijn of worden, maar voortdurend door een zelf gewilde en uitverkoren gehoorzaamheid, speeltuig. Nadrukkelijk heeft hij dit later eens vastgesteld.

Deze neiging tot een zeker niet gemakkelijke passiviteit, is ongewoon, Roland Holst is zich daar volkomen van bewust, het is naar zijn meening, onweersprekelijk, een teeken van uitverkorenheid, een meening die men reeds onmiddellijk in zijn eersten bundel „Verzen" vinden kan. De Erik uit „Jeugd" kent zijn eigen adeldom hij heeft zelfs een zeker heerschersverlangen, hij schijnt de aarde in bezit te willen nemen. Zijn uitverkorenheid is nog onduidelijk, wordt niet ten volle beseft, maar reeds is er een nog al te wijsgeerig gesteld vermoeden van een „wijdruime rust, ondenkbaar evenwicht", van een „eindloos verwijderd tegenwicht dat staat, en in zijn stilstand zwangert van bewegen", het vermoeden van een werkelijkheid van een voornamere orde, dan wat men in deze plaats van ballingschap, die wereld heet, werkelijkheid noemt. Dit vermoeden is nog dermate ijl, dat de jonge dichter vreest het te verliezen, want hij erkent het als iets kostbaars

> Want de jeugd voelt verder dan ervaring ziet,
> en als, gebannen door de late jaren,
> hij gaat als schim bij wereldscher ervaren,
> gaat naast den mensch een machteloos verdriet.

Omdat de uitverkorenheid nog niet de bepaaldheid verkregen heeft van later zijn de gebrokenheid, de gescheidenheid van ziel en zinnen, de vrees voor een ondergang nog niet aanwezig. De eerste bundel lijkt derhalve in verschillende opzichten op een normaal debuut, de liefde die er in bezongen wordt is een dooreenmengeling van de emotie van ziel en zinnen en zwaar van de

gebruikelijke weemoed en de sombere wijsheid der jeugd eigen, maar naast de weinig zeggende vaagheid van een „gouden droomenschat" wordt men hier soms al plotseling getroffen door de „groote stem van de zee", krijgen schemering en wind en het vuur van de zon reeds een wijdere en weidscher beteekenis, en wordt men plotseling verrast door regels, die van een weemoed getuigen, die dieper en grootscher is dan waartoe een verliefdheid aanleiding pleegt te geven, het bewustzijn der vergankelijkheid tot de sterfelijkheid der „eigen verheffing" toe, wordt allengs universeel.

Wat leeft is slechts een glimlach, even
Rimplend de spiegel van den eeuw'gen droom.

Het is geen wonder, dat in de verzen, bij een lateren druk aan dezen bundel toegevoegd, de zuivere vervoering van de muziek wordt bezongen en de Eenzaamheid er een tempel krijgt. De dichter heeft naar eigen getuigenis daar het Hart van het Leven gevonden, na de aardsche liefde te hebben vaarwel gezegd.

Wat is dit Hart van het Leven, dat de dichter eindelijk meent gevonden te hebben? Voorloopig is het iets wat slechts in symbolen aangeduid kan worden en slechts door symbolen benaderd. De volgende bundel van den dichter is dan ook vrijwel niets dan symbool, de geheele aarde, land en zee, de zon in haar opgang en neergang, de wind, de schemering verschijnen als teekenen of voorboden van iets anders in deze „Belijdenis van de Stilte" die inderdaad een geloofsbelijdenis is. Wind en Schemering, Verlangen en Herdenken dwalen als gestalten rond door bebloemde weiden, en steeds is de manende doodsstem der zee hoorbaar. IJl, wonderlijk ijl is de sfeer en het rhythme van het nu geheel eigene vers, de rhetoriek van de laatste gedichten uit den vorigen bundel is welhaast geheel geweken, de enjambementen worden steeds talrijker en gewaagder en maken de voortdurende strooming mogelijk, maar deze strooming is nog licht en weifelend alsof alleen het oppervlak van het vers bewogen werd, het wazige, verzilverde water laat geen doorkijk toe naar de donkerder diepten. Men kan volkomen begrijpen, dat er critici beducht zijn geweest voor dit dichterschap, dat ze een verijlen in onverstaanbaarheid vreesden, zoo brekelijk is nog de stuwing, die dit verlangende aanroepen der stilte doorvaart. De Stilte is bovendien een al te weinigzeggende naam voor het Hart van het Leven. Deze prille uittocht naar het geheim wordt echter hier en daar vooral in den voorzang en in de tusschenzang begeleid door tochten, lang geleden in de voortijden gemaakt. Het is wel merkwaardig dat de praehistorie zulk een belangrijke beteekenis verkreeg in het werk van Adrianus Roland Holst, dat een levensbeschouwing, een mythologie en sagenleer, die we nauwelijks meer kunnen reconstrueeren, waarvan we welbeschouwd zoo weinig weten, bijna uitsluitend

uit overleveringen eeuwen later eerst opgeschreven, een zoo groote betoovering op den Hollandschen dichter uitoefenen kon, te meer daar deze voortijdelijke levensverklaring geen eigenlandsche, maar een bepaaldelijk lersch-Keltische is.

De studies van Adrianus Roland Holst in het buitenland geven wel gedeeltelijk een verklaring daarvoor, maar toch niet geheel en al. De Keltische mythologie of de Keltische religie, zoo men wil, schijnt plaatselijk zeer verschillend geweest te zijn. Vooral in lerland blijkt dit duidelijk. Daar op dat eiland, door eilanden omgeven, heeft de zee voor de mythe een buitengewone beteekenis en de plaatsen, waar men het heil vindt, of door het onheil getroffen wordt zijn er vanzelfsprekend eilanden. Ook in de gedichten van Roland Holst is dit het geval. Maar er is meer. De Keltische religie leerde een soort wedergeboorte, die tegelijkertijd een heldenvereering was en zal behalve door invloeden van geliefde dichters als William Butler Yeats wel vooral door deze eigenaardigheid geweest zijn, dat Roland Holst zulk een sterke aantrekkingskracht ondervond. In de Keltische verhalen die in lerland voor een geheele groep van dichters levensbeslissend was, vond hij zijn prilste vermoedens bevestigd. Hier bevond hij een besef van een eeuwigheid zoo sterk, dat het tijdelijke erin slechts een glimlach lijkt, die even de spiegel van den eeuwigen droom rimpelt, hier vond hij dat ondergang in heldhaftigheid verlossing en zege beteekenen kan, hier zag hij dat het bewustzijn van eeuwen in de waarlijk grooten iets vanzelfsprekend is, want de waarlijk grooten immers zijn de uitverkorenen der wedergeboorte. Het is hierom ook waarschijnlijk, dat Adrianus Roland Holst zoo herhaaldelijk zijn afkeer betuigde van Oostersch mysticisme, dat op het Keltische oppervlakkig gelijkt, maar in wezen ervan verschilt.

A. ROLAND-HOLST
(naar een teekening uit „Kristal")

Zege veronderstelt altijd de mogelijkheid van de nederlaag, een wedergeboorte van uitverkorenen de mogelijkheid van een ondergang en reeds in het proza van „Deirdre en de Zonen van Usnach", wier geschiedenis Adrianus Roland Holst, evenals Yeats en Synge en Russell, opnieuw beschreef, kan men een verandering

in toon ontdekken. Het uitzicht op het leven is somberder geworden, de bewogenheid dringt van de oppervlakte naar dieper en donkerder lagen door, naast de zegepralende zekerheid der vervoering komt de wanhoop, en het verlangen, vuriger en heviger geworden is haast onafscheidelijk van een angstig voorgevoelen. Sterker wordt dit nog in den volgenden bundel „Voorbij de Wegen", dat een steeds volkomer vervreemden van de aarde, dit eiland der ballingschap, uitzingt, maar doorbroken van een ook steeds sterker twijfel.

en de golven zingen — o, de vreemde wijs
van die andre wereld, die de golven zingen —

En zij zingen nader en mijn hart bevangt
een onmeetlijk vervreemden uit dit leven,
en ik loop als in een bijna overzweven
naar dat rijk, waarheen ik altijd heb verlangd.

Maar al in „Voorbij de Wegen" wordt dit bijna overzweven hachelijker, en komen verzen voor, waarin de voortdurende voortgang, de onophoudelijke aandrift der begeerte niet aanwezig is maar plaats gemaakt heeft voor het vertwijfeld stamelen van de korte verzen uit de laatste dichterlijke publicatie van Adrianus Roland Holst, de fragmenten van „Een winter aan Zee"; naast de „bevlogene", de vervoerde, treft men er de „verlorene" aan, die bekent:

Elke zeldener keer
sterft vervoering dronkener;
elke nieuwe keer
neemt de wanhoop donkerder
overhand,
en hij plant
op het hart verloren
de zwarte vlag,
waar de tijd nacht en dag
nog in wappert eenzaam om te hooren.

De twijfel kan soms zelfs zoozeer toenemen, dat hij omslaat in een soort weerzin van de uitverkorenheid, een enkel oogenblik schijnt het zelfs of Adrianus Roland Holst iets als een benijden voelt, al is het ook schamper en spottend, voor de al te velen, de duistren, wier gekromde ruggen hij veracht; met een soort van afgedwongen waardeering schrijft hij over dit eiland der ballingschap, de aarde.

Hoe zijn wij hier geland,
waartoe. . . . vanwaar. . . . ?
ligt ergens aan het strand
dat vreemde schip nog klaar?

en als het anker is gelicht,
naar waar. . . . . naar waar. . . . ?

Stil; sluit de deuren dicht. . . . .
bemin elkaar. . . . .

Deze wrevelige toegeefelijkheid aan de aarde verschijnt echter zelden in dit dichterlijk werk, en dan nog doorgaans als de spiegeling van een hoogere vervoering, die de dichter blijft zoeken, en die hijzelf in die vreemde biografie, die „De Afspraak" heet, genot noemt.

„Ik beleefde den hoogen zin van het genot, dat het deel hebben is van ziel en lichaam aan elkander op de drie wijzen van het stroomende, het brandende en het waaiende, de drie beginselen van aller bewogenheden, omdat, voorbij de verste gedaanten aan deze zijde en voor de eerste droomen aan de overzijde, alle grensovergangen tusschen ziel en lichaam in de teekens staan van wat hier waarneembaar is als de golf, de vlam en de vlaag. Ook bevond ik het eigen wezen als zulk een, dat in licht en donker, het genot wil als zijn eenig openbarende wijze van zijn. . . . . "

Maar zelden is dit genot wezenlijk van ziel en lichaam beiden, naast de vervoeringen spreekt Roland Holst steeds meer over de bedwelmingen, en in het „peinzen daartusschen", dat hij vorm verleende in de aanteekeningen, onderscheidt hij zelfs twee soorten zinnen, die hij onderkent, het gezicht en het gehoor, die de zinnen der ziel zijn en de overige drie die meer bepaaldelijk als de zinnen des lichaams beschouwd kunnen worden. Vervoering en bedwelming vereenigen, het goddelijk en dierlijk heimwee in een hoogere eenheid verbinden, zou moeten geschieden in het hart en daar wordt dan ook de strijd uitgestreden. Welke de oplossing is weet de dichter eigenlijk niet, hij meent ze soms gevonden te hebben in de aanvaardende argeloosheid en onwetendheid van een nieuwe kinderlijkheid, zooals bijvoorbeeld in het gedicht „Wedergeboorte".

Ondanks alle onzekerheden gaat de tocht echter verder en onverbiddelijk Westwaarts den gang der Kelten volgend eeuwen geleden naar een eeuwig vermoed heil. Steeds wordt naar ieder vervoering de bedwelming evenwel dronkener, en het lokken der duisternis, de wanhoop van den ondergang als een geheimzinnig genot in leed en verworpenheid, heviger. Het is geen wonder dat de volgende verzenbundel „De Wilde Kim" heet.

Er is welhaast geen persoonlijker vers denkbaar als dat van Adrianus Roland Holst en toch wordt in dezen bundel het uitzingen van dit eenzelvige lot van een pijnlijk tragische menschelijkheid en van een zoo dreigende algemeengeldigheid, dat men er door wordt ontzet. Naast een steeds met meer aandrang reiken naar een overzijdsch heil, een ontembaar eeuwigheidsverlangen, hoort men

steeds dwingender, tot op de grenzen van overstemming, het roepen van den afgrond. En zelfs dit roepen van den afgrond erkent de dichter als een mogelijkheid ter verlossing, misschien de eenige mogelijkheid die hem gebleven is. Hij vreest immers de nederlaag van een andere zijde, hij vreest de nederlaag te vinden in wat hij neerslachtigheid en berouw noemt. Het besef van schuld is bij dezen eigengerechtigden mensch doorgebroken, het verhaal „van haar en mij", waar hij reeds vroeger over sprak, is tot een aanklacht geworden, hij

> smacht dat de voltrekking moog beginnen
>
> over zijn schuld: hij, die aan zijner droomen
> duistre vervoering haar aanhanklijk leven
> ontredderd in vereenzaming gedreven
> prijsgaf; hij roept, dat de vergelding kome. . . . .

en zoo komt hij tot een „somber, alvergetend aanroepen van den dood", maar niet tot de zelfvernedering, al blijkt de wroeging telkens weer te keeren bij hem, die eens „van neerslachtigheid en van berouw de heldere vijand" was.

Maar een enkele maal komt de herinnering aan Christus in de verzen van Adrianus Roland Holst voor, en dan nog als een symbool, als beeldspraak. Slechts het gedicht „Van den Droom" dat in 1931 in „De Gids" verscheen, is hierop een uitzondering, hier wordt het heidensche Westen even tegenover het Oosten van Christus geplaatst, de hoogmoed van de eigengerechtigde uitverkorenen tegenover een onbegrepen nederigheid.

> zult gij
> die laatste keus die het mij
> bij asch en gruis
> onmogelijk bleef te doen
> daar dan durven doen?
> de Spiegel of het Kruis?

In de korte verzen van „Een Winter aan Zee", verzen van hartsverwijt, van asch en gruis en bitterheid doorgaans, vraagt de dichter zich af, of het tekort der huidige wereld en zijn eigen tekort misschien niet eenzelfde oorzaak hebben en of die oorzaak een zonde zijn kan?

Men zou verkeerd doen hieruit onmiddellijk gevolgen te trekken, het is immers geen wonder bij dezen aanhanger van een heidensche levensbeschouwing, dat in dit werk het christelijk element vrij wel ontbreekt, maar het is evenmin een wonder, dat deze geest, die het materialisme onzer zoogenaamde beschaving en onze wetenschap van het in de leegte redeneerend „brein" zoozeer veracht, die zoo voortdurend naar een verhevener oplossing van het geheim des levens zocht, een oogenblik de wezenlijke oplossing rakelings voorbijscheerde.

De Geesteskentering van onze dagen

door Dr. B. M. BOEREBACH.

VIII

Van Humanisme tot pseudo-Humanisme
Het geval Guéhenno I

Al wat des menschen is, vindt zijn plaats in het humanisme. De mensch is nog iets anders dan de rede alleen, van de totale natuur losgemaakt, hij is persoon en lidmaat ìn de menschheid en vàn de menschheid.

Hij is een maatschappelijk wezen.

Het is van belang deze waarheid nog eens naar voren te brengen en het is deze waarheid, waarop de pleidooien van schrijvers als Maritain, Charmot en Gillet gericht zijn. Tendenzen als welke opgesloten liggen in hedendaagsche communistische en neo-socialistische stroomingen dwingen de weldenkende geesten meer en meer een eind te maken aan de dubbelzinnigheden, waarvan het woord humanisme omwonden was. En in stede van zich op te houden bij de vormschoonheid der Grieksch-Romeinsche kunst, in stede van er in 'n welhaast godsdienstige vervoering uitsluitend de Orphische rilling van te ondergaan, ziet de tegenwoordige denker de Helleensche wijsheid vóór alles in verband met haar zedelijke en maatschappelijke functie. Het humanisme werd voor de geesten onzer dagen een wezenlijke betrekking tusschen wereld en mensch. Wel verre van het humanisme nog te zien als het privilege van een klas of van een ras, beteekent het voor die velen de neiging, die onze activiteiten vertoonen tot verwezenlijking van het ideale menschentype. En zulks, terwijl het individu de wereldrijkdommen benut tot omschepping van deze geestelijke waarden. Zóó begrepen, stelt het humanisme zich als een mystiek van den geest aan iedere utilitaristische mystiek tegenover, of het die is van het levensgenot, van het geld of van een moderne, welhaast volmaakte techniek.

Het stelt het primaatschap van den geest. Maar de humanistische gedachte reikt verder. Waar een eisch tot zelfopoffering, tot zelfvergetelheid onafscheidelijk samengaat met de cultuur van de menschelijke persoonlijkheid, of liever, waar de noodzaak van verzaking aan eigen-ik in het hart van den menschelijken persoon staat geschreven; waar ook de geestelijke waarden alle te zamen ondergeschikt en onderworpen zijn aan de wet der zelfverzaking der leden, die gezamenlijk in dienst staan van het maatschappelijk lichaam; waar de wetenschap als zoodanig niets anders beteekent dan een abstract schema van de werkelijkheid, laat het humanisme zich nimmer herleiden tot een kasten-cultuur en stelt zich als een mystiek van de liefde, van de charitas,

aan iedere egoïstische mystiek tegenover. En wij zien, hoe het beginsel van eenheid en van vereeniging — laat ons het „solidariteit" noemen — in laatste instantie het primaatschap van de liefde in zich vervat houdt.

Hoe noodzakelijk, in rechte zoowel als in feite, de verscheidenheid van functie's, den mensch in de maatschappelijke orde toegewezen, ook moge zijn, de orde, die deze verscheidenheid doet ontstaan, is niet de orde, welke het humanisme vraagt; zij is geen postulaat van het humanisme.

De orde, de eenige orde, die het humanisme erkent, is een gansch andere. De homo spiritualis is van aanzienlijk grooter belang dan de homo faber en de homo sapiens. De homo sapiens, die door de wetenschap niet werd tot een homo spiritualis, dat is een mensch, van de waarheid der humanistische gedachte doordrongen, is verre ondergeschikt aan de homo faber, die door eigen ontwikkeling tot de homo spiritualis geworden is.

Hierin ligt tevens opgesloten, dat het volk, onder het voorwendsel, dat het ontoegankelijk zou zijn voor abstracte geestescultuur, in geenen deele van het humanisme behoeft uitgesloten te worden. Waar zulks, als in Action Française- of tenminste Maurras-kringen als onvermijdelijke noodzaak aanvaard wordt, zijn deze opvattingen in lijnrechte tegenspraak met de christelijke- of liever gezegd, katholiek-humanistische beginselen. De bittere verwijten van een Guéhenno en zijn geestverwanten, aan het katholicisme en andere christelijke godsdiensten gedaan, treffen slechts een caricatuur van het christendom, als voorgestaan wordt door personen, die zich ten onrechte den naam van christenen aanmatigen. De Kerk maakt de eischen van een Guéhenno, in de mate, waarin zij zijn aspiratie naar het menschelijk ideaal vertegenwoordigen, evenals de noodzakelijke materieele middelen tot verwezenlijking daarvan, volkomen tot de hare.

* * *

Laat ons het geval - Guéhenno eens nader beschouwen.

Guéhenno kent „het vurige verlangen naar licht, dat in iedere menschenziel besloten ligt". Hij kent den hartstochtelijken hang naar grootheid en waardigheid, die iederen mensch bezielt. Waardigheid, grootheid, volheid van het menschzijn, dat alles heeft hij in de cultuur gevonden. Uit de volksklasse voortgekomen en tot een hoogen graad van ontwikkeling opgeklommen, droomt hij van een massa-beschaving, die alle klassen — en met name de laagste — tot een hooger leven zal opvoeren, die een transfiguratie zal beteekenen van zelfs het nederigste en meest misdeelde bestaan. Sinds acht jaar publiceert hij manifest op manifest, onvermoeid dezelfde idee poneerend en ontwikkelend.

Guéhenno heeft begrepen, dat de eerste plicht van den mensch is zijn leven te kennen, te ontwikkelen en te verfraaien. De hardnekkige ijver, waarmede hij tracht het menschelijk ideaal in de meest „verstoffelijkte" zielen wakker te roepen, dwingt onze bewondering af. Onze critiek moet hem

echter treffen, waar hij tracht de humanistische gedachte in een van het christendom losgemaakte vorm te propageeren.

De beschaving, waarin het heil van het volk vervat is, zoo erkent hij, is een eenheid, samengesteld uit een schat van kennis betreffende het wezen van den mensch, door de eeuwen heen vergaard. En zoo verzuimt deze voorvechter der cultuurgedachte niet om ook een schoone getuigenis af te leggen van het prijzenswaardig werk, door een „vruchtbare" Kerk in de middeleeuwen volbracht. Echter is de aera der Kerk nu gesloten. „Nous ne reviendrons pas à ce qui est mort."

Het is thans de taak van de ware volksleiders den mensch toegankelijk te maken voor kennis, maar méér nog voor een levenskunst, die in grootheid alle kennis te boven gaat, voor een humanisme, voor menschelijkheid en rede. Deze volksopvoeding zal de zielen bevrijden van de kluisters van het materieele leven, en bovendien het verlangen naar rechtvaardigheid doen geboren worden. Een geestelijke revolutie als deze zal voor allen een nieuwe maatschappelijke orde te weeg brengen, den mensch alleszins in zijn waardigheid herstellend. De beschaving zal triomfeeren door het deelhebben van allen aan den Geest en de wereld zal waarlijk menschelijk worden. De ware maatschappelijke hiërarchie zal hersteld worden en de monsterachtige vereenzelviging van beschaving met macht van wijsheid met geldbezit zal een einde vinden.

Hoe zal de beschaving den mensch tot grootheid en waardigheid toegang doen vinden? Het zal zijn langs den weg der cultiveering van de meest verheven menschelijke vermogens, verstand en aesthetisch gevoel. De mensch zal er zich de bekrompenheid van zijn bestaan en zijn ellende door bewust worden. En deze bewustwording zal een der grootste weldaden zijn, die den lijdenden mensch kunnen worden medegedeeld. Overigens zal ook een ziel, die zich opent voor de aardsche schoonheid daarin mede een bevrijding vinden uit haar ellende. De dagelijksche arbeid eenmaal voltooid hebbende, zal de mensch door gedachte en droom de materieele wereld kunnen ontsnappen.

En dan komt de droeve erkenning, dat, wanneer de mensch in spijt van zijn ontwikkeling niet tot de zekerheid van het geluk zou vermogen te komen of wanneer hij zou mogen twijfelen over het karakter van het gevonden geluk, hij dank zij zijn cultuur de problemen zal kunnen stellen, die de schrijvers der voorgaande eeuwen hebben beziggehouden. En misschien, zegt Guéhenno, is de hoop het eenige geluk, dat den mensch vergund is. De ontwikkeling stelt den mensch in het bezit van de waarheid, zij het dan ook een betrekkelijke zekerheid. Waar ligt nu het goede in de onderlinge menschelijke betrekkingen? Guéhenno slaagt er nergens in zich een zuiver of scherpomlijnd beeld te vormen van de plichten van den mensch. Deze plichten reiken niet verder dan dèze eisch, dat het individu zich behoort te ontwikkelen en dat het liefde — maar hoever strekt deze liefde? — en rechtvaardigheid ten opzichte

van den evenmensch behoort te betrachten. Rechtvaardigheid omvat voor Guéhenno niets anders dan de gelijkstelling van allen in het recht om hun voordeel uit de humanistische gedachte te trekken.

Onze zaak is rechtvaardig en waarachtig, verklaart de schrijver. En wij haasten ons hem in deze meening bij te vallen. In schoone bewoordingen formuleert Guéhenno hier niets dan den grooten menschelijken roep, waarop slechts één antwoord past, het antwoord van het geopenbaarde Evangelie. Buiten zijn weten, zoo schreef Robert Cornilleau, is deze schrijver „tout palpitant de charité chrétienne". Bewogen van medelijden voor de groote schare, wil ook Guéhenno, dat zij het leven zal hebben en steeds overvloediger zal hebben.

Maar bij de oplossing, die hij den zoekenden mensch biedt, verwerpt hij de absolute oplossing van een wereld hiernamaals en hij maakt „het relatieve, het provisorische en het onvolmaakte tot ons eeuwig vaderland". Pragmatisme en positivisme zijn de zuilen, waarop zijn wereldbeschouwing uiteindelijk rust. Hij schijnt zich niet te bekommeren om de grondslagen en het karakter van het voorgehouden ideaal. En daarom is de bouw van zijn stelsel meer dan wankel en wordt het doel, dat hij zich voorstelt te bereiken, tot een hersenschim. Julien Benda zei het Guéhenno eenmaal zonder omwegen: „Veroorloof mij je te zeggen, dat daarin je zwakheid ligt; je weigert de deugden, die je voorstaat — rechtvaardigheid en eerbied voor den vrede — als godsdienstige deugden, als metaphysieke waarden te erkennen: je tracht ze te doen doorgaan voor practische deugden: een stelling, die je slechts kunt innemen door in een voortdurend sophisme te blijven leven."

Inderdaad is iedere cultuur allereerst een waardensysteem. Zij moet beginnen met haar samenstellende factoren, zooals het ware in het goede, te definieeren. Zij behoort een wereldbeschouwing, een verklaring van de ziel, zoowel als een begripsbepaling van het geestelijke te verschaffen. Dan pas wordt het den mensch mogelijk de schoonheid van het menschelijk leven te preciseeren en aan zijn veredeling te werken.

Niet alleen is zulks een theoretische eisch van de rede, maar het is ook een natuurlijke neiging van den geest. Het verstand dient ons niet om te denken ter wille van het denken; maar om het ware, het goede, het wezen der dingen te benaderen; anders wordt alle geestesarbeid ijdel.

Welnu, wanneer Guéhenno den mensch eenmaal in het geestelijk bezit van zijn ideeën en strevingen gesteld heeft, komt hij niet tot een hiërarchische waarde-ordening en zoo wordt zijn cultuuropvatting tot een decadent dilettantisme, dank zij hetwelk hij de meest uiteenloopende en heterocliete denkers in zijn cultus van de beschaving kan toelaten. Is het wonder, dat wij met de beste wil der wereld niets anders dan een geestelijk nihilisme in Guéhenno's theorieën vermogen te zien?

Laten wij de inconsequentie's, waartoe een van de Goddelijke idee losgemaakt humanisme voert nog eens nader onder de oogen zien.

Guéhenno wil, dat het individu zijn einddoel in zichzelven zal vinden, dat men het niet opoffert aan de collectiviteit, maar zijn goed zal willen om hetzelve.

„Het is niet zeker, zegt hij, dat het individu er voor den Staat is en de mensch voor de maatschappij. Men zou ook het tegendeel kunnen beweren. En dan is het de vraag niet meer den mensch te vormen voor de functie, die de Staat hem toewijst, maar voor zich-zelven." Wij zien allereerst uit deze bewering, hoe een gelaïciseerd humanisme geen onderscheid meer vermag te maken tusschen menschelijk individu en menschelijke persoonlijkheid. [1]) Maar aangenomen, dat het individu er zou zijn voor zichzelven, in naam van welk gezag zou het mogelijk zijn de waardigheid van den menschelijken persoon te redden?

Losgemaakt van iedere spiritualistische levensopvatting, wordt het onmogelijk het individu als waarde in zichzelf te handhaven en het wordt een prooi der staatstheorieën. Immers het deel zal altijd ondergeschikt gemaakt worden aan het geheel: waar het absolute en de moraal, daaraan verbonden, uitgebannen worden, krijgt de georganiseerde maatschappij het karakter van souvereine waardigheid.

Wat er van de plichten wordt, laat zich ook niet moeilijk bepalen. Een plicht wordt niet gehandhaafd zonder een gezag, dat deze oplegt. Wanneer God niet meer beschermend staat achter den menschelijken onderdaan — en Hij strekt Zijn bescherming uit tot den minsten der zijnen —, wanneer God het menschelijk schepsel zijn gewijd karakter niet meer verleent, wie zal het beschutten voor minachting en exploitatie door het egoïsme der maatschappelijk sterken te breidelen en eventueele staatsdwingelandij haar banden aan te leggen?

Ook het communisme verleent meer en meer plaats aan de oude humanistische gedachte, maar als in de wijsgeerige theorieën van Guéhenno en de aan hem verwante geesten als Malraux, Ramon Fernandez, Gide („nouvelle manière"), en J. R. Bloch is de humanistische gedachte, waaraan zij wel een plaats willen verleenen een deerlijk verminkte, als boven ontleed.

En dat terwijl het communisme de laatste jaren durft spreken van een zoogenaamd totalitair humanisme, een humanisme, dat zich de ontplooiing van den totalen mensch voorstelt te bereiken. Terwijl het Grieksch-Romeinsch humanisme uitsluitend het intellectueele en zedelijke deel in den mensch eerde en het in zekeren zin isoleerde van wat er stoffelijk in zijn leven is en al wat zijn practische leven aangaat, brandmerkt het communistisch humanisme dit onderscheid, deze breuk, deze scheiding in den mensch, deze „vervreemding", zooals zij zeggen, „van een deel van zijn wezen". Dit moderne humanisme — waarvoor voorloopig de meesten van bovengenoemde Fransche denkers huiverend terugtreden — stelt zich voor een verzoening tusschen

---

[1]) Zie ons vorig artikel.

geest en stof tot stand te brengen. Wij moeten erkennen, dat in tegenstelling met Guéhenno en zijn vrienden, het communistisch humanisme tenminste consequent blijft aan zichzelf. Immers het erkent geen bovennatuur: bijgevolg kan er voor deze levensrichting geen sprake zijn van een breuk tusschen natuur en bovennatuur, veroorzaakt door 's menschen zondeval en een daaruit voortvloeiend conflict in de menschenziel.

(Slot volgt.)

BOEKENSCHOUW.

CULBERTSON (Ely) MIJN SPEELTECHNIEK. (366) *f* 2.25 en *f* 2.90

— MIJN BIEDSYSTEEM. (384) *f* 2.25 en *f* 2.90. 2de druk, geheel gewijzigde. Geaut. vrije bewerking voor Nederland door Mrs. E. C. en F. W. Goudsmit. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Twee ter zake kundige, uitgebreide studie's over het bridge-spel, die voor kenners veel opmerkelijks bevatten en voor hen die willen leeren bridgespelen nuttige handleidingen kunnen zijn.

ENKLAAR (Dr. W. F.) VOOR JONGE MOEDERS. (248) *f* 2.— en *f* 2.90. Het boek van de zuigeling. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1935.

Een practische en degelijke behandeling voor jonge moeders bij de verzorging van haar zuigeling, waarin allerlei voorkomende moeilijkheden duidelijk worden besproken, verschillende middelen worden aangegeven in geval van ziekte, wanneer de dokter niet direct bij de hand is en waarin ook de gewone dagelijksche behandeling van het jonge kind uitvoerig wordt aangegeven.

BEEBE (William) 800 METER ONDER DE ZEESPIEGEL. (258) *f* 2.90 en *f* 3.90. Voor Nederland bewerkt door F. Koning nat. phil. drs. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Professor Beebe heeft met dit boek de ontzaggelijke geheimen der zee voor velen toegankelijk gesteld. Het is hem gelukt in een bathysphere tot over de 3000 voet onder de zeespiegel te gaan om daar het leven van visschen en planten waar te nemen en zoo de oceaan zijn geheimen te ontrukken. Een buitengewoon mooie uitgave met vele prachtige teekeningen, die zijn weg bij de liefhebbers zeker vinden zal.

MEES (L. F. C.) GEZONDHEIDS-ENCYCLOPEDIE VOOR IEDEREEN. (660) *f* 2.45. De Haan, Utrecht.

In deze Encyclopedie is een medicus aan het woord, die de kunst verstaat zijn wetenschappelijke kennis voor den leek op medisch gebied begrijpelijk te maken. „Voor Iedereen" lijkt ons dit boek niet geschikt omdat onontwikkelden en jongeren allicht verkeerde indrukken krijgen van hetgeen hier wordt uitgelegd, maar voor ervaren ontwikkelde menschen is dit een bruikbaar boek als zij iets meer willen weten van het menschelijk lichaam, ziekten, gezondheid, verbandleer en vele andere zaken.

I. De rechtbank te Weenen heeft onlangs een eigenaardig vonnis geveld. Een zeer bekend Oostenrijksch schrijver, wiens radio-toestel door de fiscus in beslag genomen was, diende een aanklacht daartegen in, voorgevende dat hij als schrijver en intellectueel voortdurend op de hoogte moest blijven van het wereldnieuws, dat voor hem een wezenlijke bron van inspiratie was. De rechtbank sprak een gunstig oordeel uit en de auteur ontving zijn radio-toestel terug.

II. Een nog jong schrijver, aldus de Figaro, die na den oorlog groote oplagen gekend had, zag de laatste jaren zijn schrijverssucces tanen. Hij neemt het besluit Mémoires te gaan schrijven en vertelt dit zijn vrienden. De meeningen zijn verdeeld:

— Excellente idée! zegt de een.

— Je bent nog te jong! zegt een ander.

— Je kent heel Parijs! vindt een derde.

— Ben je in je Mémoires al aan het tijdstip, waarop je duizend francs van me geleend hebt? vraagt een vierde.

III. „Die Litteratur" publiceert de volgende Auflageziffern van Duitsche couranten:

	Juni 1935	Sept. 1935
Völk. Beobachter Nord. u. Südd. Ausg.	377 416	395 309
Morgenpost	üb. 381 000	üb. 390 000
Berl. Tageblatt	üb. 61 000	üb. 60 500
Berl. Lokalanzeig.	193 325	191 761
Deutsch. Allg. Ztg.	60 579	60 093
Der Angriff	94 037	95 522
Berl. Börsen. Ztg.	31 182	31 040
Germania	8 016	7 493
Frankfurter Ztg.	64 564	71 980
Kölnische Zeitung	89 227	89 187
National Zeitung	140 103	143 394
Münch. Neu. Nach.	95 503	95 093
Leipzig. Neu. Nach.	üb. 150 000	üb. 145 000
Kreuzzeitung	24 886	22 548

IV. De „Britisch and Foreign Bible Association" bericht dat zij in den loop van het jaar 1934-1935, van Maart tot Maart, in de geheele wereld 10.970.609 bijbels verkocht heeft. De verkoop in Italië verminderde met 2.300 ten opzichte van het vorig jaar, terwijl er in Ethiopië 9.291 meer verkocht werden.

Wat de oorlogsberoeringen al niet uitwerken!

V. Een Sommerfrischler, zoo lezen we in „Toute l'Edition", neemt onder zijn vacantie maar èen boek mee, een boekdeel Kamerverslagen. Hij amuseert zich daar uitstekend mee en noteert de parels eloquentie die hij daarin aantreft:

„Lorsque je dis o u i, c'est que je suis affirmatif!"

„Cette commission était composé de membres éminents. Je le sais: j'en étais. . . . . "

„J'ai senti, sur mon front, passer la justice immanente!"

„Nous applaudissons avec nos consciences!"

„L'argent! Il ne sert à rien qu'à. . . . . conduire à l'échafaud ceux auxquels il a fait perdre la tête. . . . . "

KRISTAL. Letterkundige Productie 1935. [219] De Spieghel, Amsterdam.

Dit letterkundig jaarboek, opvolger van Erts en Balans, dient zich wel zeer anoniem aan. Wie zijn de samenstellers, de ongenoemden, die zoo ridderlijk waren in het Bio-bibliografisch register achter de geboorteplaats der dames-schrijfsters overal het geboortejaar weg te laten? De galanterie dringt zelfs door in letterkundige jaarboeken. Achtenvijftig dichters en auteurs vullen dezen bundel: een litteratuur met zooveel jonge talenten kan er niet slecht voorstaan, zou men zeggen. En nog ontbreken er een heele rij. Jac. Schreurs, De Bourbon, Gabriel Smit, Kuyle, de meeste jonge Protestantsche schrijvers zoekt men tevergeefs. Het is niet aan te nemen dat dezen allen geen „werk van kleiner omvang hadden liggen", zooals de verantwoording zegt. Ik vrees dat de samenstellers wat eenzijdig georiënteerd zijn en auteurs die in de N. R. Courant zelden of nooit genoemd worden, vergeten hebben. Zij hebben overigens gemeend het „volle licht" te moeten laten vallen op „de zuiver-creatieve litteratuur". Deze term klinkt wat pompeus voor de twee of drie bladzijden onopvallend proza, die menigeen inzond. Zondert men de enkele dragelijke gedichten uit, dan zouden er wel tien of twintig gelijksoortige „Kristallen" zijn samen te stellen. De meeste leidende artikelen uit de groote dagbladen bieden een even gunstig beeld van de litteraire productie 1935 als deze in haast ingezonden prozaschriftuurtjes. Er zijn veel betere dingen geschreven in '35 dan wat men hier vindt. Het beginsel om alleen „Unveröffentlichtes" op te nemen leidt ertoe dat men een bundel in handen krijgt die geen benaderend beeld geeft van wat er in het jaar verscheen. Dìt beeld is nog troosteloozer dan de werkelijkheid.

J. W. F. WERUMEUS BUNING

SCHENDEL (Arthur van) EEN HOLLANDSCH DRAMA. (256) Meulenhoff, Amsterdam, 1935.

Arthur van Schendel heeft een nieuw boek geschreven en wederom is het een echte van Schendel, een boek van stijl en karakter, door en door Hollandsch, solied en verantwoord, sober, maar van een soberheid die rijkdom is. In de meest Hollandsche aller steden, in Haarlem plaatst hij twee bijbeldoorvoede menschen, oom en neef, oom, een sterke, conscientieuze, harde natuur, en neef, een zwakkeling, die de harde Calvinistische levensleer niet aan kan. Van Schendel doet niets dan verhalen; met de stoere verbetenheid van den Hollander die zich nooit tot een digressie of verpoozing laat verlokken, volgt hij den levensloop van Gerbrand Wezendonk en Floris Berkenrode tot het tragische einde. De eigenaardigheden van van Schendel's methode, gemis van dialoog, van pasvertraging, van verrassende momenten, van verademing zijn ook hier aanwezig. Maar met hoe wonderlijke consequentie en helderziendheid beschrijft hij de wankelingen en machteloosheden van Floris, den ijzeren gerechtigheidszin van den toch niet ongevoeligen Gerbrand. Alles is eenvoud en soberheid aan het boek, het speelt bijna geheel in een enkel huis en in een paar straten, maar er is een meer dan gewone kracht, een borende levensvizie in gecondenseerd, de wil van iemand die met weinige middelen veel te bereiken weet. Dit boek is spannender, wisselender dan „De Waterman", gaaf en evenwichtig als alle latere romans van van Schendel. Hij is de meest Hollandsche onzer schrijvers, regionaal in grootschen en zeer goeden zin. De stalende, maar ook de neerdrukkende werking van het Calvinistische bijbelgeloof werd wellicht nooit aangrijpender beschreven dan hier. Niet voor kinderen, maar voor ieder die een zoo serieus werk weet te genieten.

BRÖGGER (Waldemar) HET EEUWIGE VERLANGEN. Vert. door M. J. Molanus-Stamperius. (256) *f* 3.50 en *f* 4.50. Bruna, Utrecht.

„Het eeuwige Verlangen" is een knap geschreven boek, knap van constructie en knap van psychologie. De wonderbaarlijke gebeurtenissen die naar het einde toe voorvallen, worden, hoe ongewoon ze ook aandoen, met kundige hand voorbereid. Brögger weet alles van zijn creaturen en beweegt zich tusschen hen als een toovenaar die het geheim hunner verborgenste menschelijkheid bezit. Aldoor groeit de spanning tot het tragische einde toe. Wel is de society-sfeer die er hangt, troebel en corrupt. De eigenaar van het hotel met zijn personeel is al niet veel beter dan de gasten. Een zwoele Freudiaansche stemming is de grondtoon van geheel het boek. Wie gesticht wil worden of in een gezonde atmosfeer ademen, late dit boek ongeopend. Het is ermee als met zooveel goed geschreven romans: zij heffen in sierlijken vorm en met sierlijk gebaar geheime wonden der menschenziel in het licht. Er

is iets ziek, „something is rotten" in een samenleving die geen voldoening meer vindt in het gezonde en levensvruchtbare. Een boek dat sterk is voorbehouden.

NAEFF (Top) EEN HUIS IN DE RIJ. (388) *f* 3.75 en *f* 4.90. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam, 1935.

Top Naeff behoort tot de schrijfsters die een goeden naam bezitten en een omvangrijk oeuvre gepubliceerd hebben. Zij heeft zelfkennis en grijpt geen onoplosbare problemen of boven haar kracht liggende verhoudingen aan, de groote verleiding voor vrouwelijke auteurs. Naast de boeken van Alie Smeding, Jo van Ammers-Küller, Anna van Goch-Kaulbach en M. H. Szekely-Lulofs, schrijfsters die alle boven haar kùnnen uitgrijpen, is deze degelijke Hollandsche roman een niet onaangename verpoozing. Dit boek is verantwoord, de auteur kent haar onderwerp, zij kent het stadje, waar de roman speelt, en zijn bewoners, zij kent alle gezinsgeheimen van de familie Rippe en beweegt zich, volkomen vertrouwd en ingewijd, in de families en kringen die den achtergrond van het boek vormen. De musicus Gustaaf Rippe, Mevrouw Rippe en Hilde Brunt mogen er wezen; zij interesseeren den lezer tot het einde. Top Naeff heeft ze tot het leven geroepen. Heel het provinciestadje leeft om en achter de Rippe's. Het is geen overweldigend verhaal wat Top Naeff geschreven heeft, maar het steekt uit boven het gemiddelde dat we van dames-auteurs gewoon zijn. Het is reëel en degelijk werk, goed Hollandsch, verzorgd, een verhaal dat met genoegen te lezen is. Rippe blijft ondanks zijn wat engen horizon een type, dat onze menschelijke en ook litteraire sympathie wegdraagt evenals Hilde Brunt.

MATRAY BÉDIER (Willy) RIMBOE. Oorspronkelijke roman. (260) Becht, Amsterdam.

„Oorspronkelijke roman" luidt de ondertitel van dit aardige spannende boek, dat heelemaal geen roman, geen fictie, maar een zeer goed en hoogstaand verhaal is, het verhaal van iemand die al het beschrevene nagenoeg moet hebben meegemaakt. Het is den schrijver (schrijfster?) niet te doen om fictie, maar om werkelijkheid; door allerlei tusschenzinnen en bijbemerkingen toont hij de rimboe doorleefd te hebben en dit doorleefde te willen doen meevoelen. Zoodoende lijkt het boek soms op een reisverhaal. Dit boek is mij liever dan alle Koelie's en Rubber's van Mevrouw Szekely-Lulofs, omdat het goed geschreven is en geschreven door iemand met gezonden zin, met opmerkingsgave en vakkennis. Het mag genoemd worden naast de Jungle-boeken van Kipling. „Rimboe" voert ons in het oerwoud, in de meest verlaten, onbewoondste streken van Sumatra, in een huiveringwekkende eenzaamheid, waar nauwelijks een weg gebaand is. De litteratuur zal dit werk misschien voorbijgaan, maar ik hoop dat duizenden dit boeiende

relaas van een die gezien en beleefd heeft, zullen genieten. Het is gezondere kost dan de erotisch gekruide gerechten die ons vaak uit Indië of over Indië worden voorgezet. De „roman" in het boek is niet het belangrijke; het belangrijke is het grootsche natuurbeleven, het zoo heel anders geaarde menschenbestaan daar in de tropische verlatenheid dan in het geordende Europa.

SOMERSET MAUGHAM (W.) DE BONTE SLUIER. (272) *f* 1.90. Vert. door N. M. van der Wilde-Weyerman. Boucher, Den Haag.

De verfilming met Greta Garbo in de hoofdrol heeft dit werk een bekendheid bezorgd, als het waarschijnlijk anders nooit zou bereikt hebben. Want al is het ook een goed gecomponeerde driehoeksroman met ongewoon dramatisch slot en buitengewone dialogen, die den geroutineerden tooneelschrijver verraden, een meesterwerk is het zeker niet. Het geloof in den bonten sluier van het Leven (met een grote L.) in den vorm van een onberaden huwelijk en een nog onberadener ontrouw met als slot een door ervaring rijker geworden nieuw leven, is toch een te inhoudloos geloof, om van te leven. Daarom is het werk ook slechts geschikt voor rijpere lezers.

SAPPER. BULLDOG DRUMMOND IN HET NAUW. (256) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaald door L. J. A. M. Berkhout-Willemse. Bruna, Utrecht.

Sapper weet met gewelddadigheid als hoofdmotief zeer spannende detectiveromans in elkaar te zetten. In dit nieuwste werk neemt het geweld echter wat ongewone proporties aan: Europese oorlogen zijn geen alledaagse verschijnselen. Zonder den vlotten, hier en daar zelfs geestigen conversatiestijl van den schrijver, zou het vervelend kunnen worden. Gelukkig weet hij de geschiedenis op zijn manier zo niet aanvaardbaar, dan toch leesbaar te maken.

Voor volwassenen.

KELLER (Paul) HET EILAND DER EENZAMEN. (255) *f* 2.50 en *f* 3.50. Vert. door Louis de Bourbon, geillustreerd door Lou Manche. Ned. Boekhuis, Tilburg, 1935.

Paul Keller toont zich in dit werk een rasecht romanticus, een ware dichter, wien maar de symbolisering van het waardevolle in leven en karakter ter harte gaat. Plaats, tijd en verloop der gebeurtenissen zijn produkten der phantasie, de personen zijn als menselijke karakters zeer eenzijdig uitgebeeld en toch ondergaan we het boeiende verhaal als een stuk werkelijkheid, waarin we ons zelven en de wereld op een hoger plan zien door de ogen van een ziener. Daarbij worden de hartstochten niet verontschuldigd en de bedorvenheid niet geïdealiseerd: de gevoelssfeer, waarin het ons opneemt, is warm en echt. Een goed boek.

SMITH (Helen Zenna) MENSCHEN OM MIJ HEEN. (278) *f* 2.75 en *f* 3.50. Geaut. vertaling van Yge Foppema. Schuyt, Velsen.

Dit werk wordt het best getypeerd door de inleidende woorden van de schrijfster zelf: „Dit is geen roman, zelfs geen verhaal. Men kan geen verhaal schrijven, waarin de hoofdpersonen elkander niet kennen. Het is eenvoudig het verslag van een reeks onsamenhangende gebeurtenissen, elk op zich zelf afgerond, weergegeven zonder literairen opsmuk en toch zwaar van dramatische spanning, zoals alleen het werkelijke leven die kan verschaffen."

Dit werkelijke van het leven wordt nog nader gebracht door het veredelde dialekt, dat verschillende personen spreken. Het heeft den vertaler voor een zware taak gesteld om dit in goed nederlands weer te geven: ik denk zelfs, dat vele bladzijden wat stijl en idioom betreft, oorspronkelijke scheppingen van den vertaler zijn. Deze sappige en bloemrijke en dikwijls geestige volkstaal maakt de lezing tot een bevrijdende verpozing.

Alleen voor volwassenen.

ALLEN (Hervey) HET BRONZEN SPIEGELBEELD (408); deel II der trilogie; DE EENZAME TWEELINGBROEDER. (566), deel III der trilogie. „Elsevier", Amsterdam.

Bij de bespreking (op bladz. 118, 28e jaargang van Boekenschouw) wezen wij er op dat Allen's „Anthony Adverse", — waarvan toen het eerste deel „De Kleine Madonna" uitkwam, — opviel door kleurige romantiek en quasi diepzinnigheid. Dat geldt ook voor de twee volgende deelen. Hervey Allen is ontegenzeggelijk een auteur van groote verbeeldingskracht. Hij heeft voor zijn held Anthony, zoo enorm veel avonturen bedacht, die zich zoowel in Afrika, als in Europa en in Amerika afspelen, dat het den lezer bijna begint te duizelen. Vele daarvan zijn interessant, en met dramatisch talent geschreven. Maar de auteur kent geen zelfbeperking. Zijn boek is als een doek, die veel te bont geborduurd is. De eenheid wordt er door geschaad; het te veel doet der spanning afbreuk. Ook overigens valt er nog al een en ander op den roman aan te merken.

Alle respect voor het verteltalent van Allen, maar een denker is hij allerminst. Ofschoon hij daar blijkbaar wel voor wil doorgaan: Voor een denker en een doorschouwer der levensraadselen. De gedachten zijn dan vermomd in mooie woorden, maar daarvan ontdaan, blijken ze bar oppervlakkig, banaal en meestal onjuist. Daarbij komt nog dat de auteur zijn kleurige romantiek ook gedeeltelijk heeft verwerkt in beschrijvingen van immoreele verhoudingen en scènes.

Evenals „De Kleine Madonna" zijn ook deze twee deelen niet geschikt voor de leesconsumptie.

WALLACE (Edgar) DE GROENE KAARTEN. (256) *f* 1.25 en *f* 1.90. Op schrift gebracht door Robert C. Curts. Vertaald door L. J. A. M. Berkhout-Willemse. Bruna, Utrecht.

Het aandeel van den „op-schrift-brenger" van dit posthume werk van Wallace, doet niet zo heel veel ter zake, omdat het geen detective-roman is, doch slechts een gewoon verhaaltje van goud-zoekers, uitbuiters en verliefden.

Met een door bedrog bewerkte zelfmoord van den schurk komt alles weer netjes terecht.

Voor volwassenen.

BREY (Henriette) ALS IK U OOIT VERGAT. . . . Uit het Duitsch door P. Crassaerts. (356) *f* 2.25 en *f* 2.90. Pax, Den Haag - Brussel.

De roman, geschreven in eenigszins gezwollen stijl, vertelt van het leven der Joden gedurende de Babylonische gevangenschap. Hij is geschikt voor volwassenen.

ASHTON (H. S.) REMBRANDT. Een historische roman. Vertaald door C. J. Kelk. (312) *f* 2.25 en *f* 2.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Wij kunnen met dit boek bij geen mogelijkheid tot een waardeerend oordeel geraken. Van iemand die het leven van Rembrandt gaat romaniseeren mag men verwachten, dat hij den grooten schilder zal „geroken hebben uit zijn werken". Met Ashton (wat voor landsman het is konden we niet achterhaald krijgen) is dat in geenen deele het geval. Alleen het conflikt rond de „Nachtwacht" wordt breed uitgesponnen maar ook hier en overal in het boek wordt onze roemrijke landgenoot tot een laag-bij-den-grondschen kerel. Rembrandt wordt in dezen roman een kroegenlooper en meidenminnaar. En de banale uitdrukkingen hier en daar maken er het geheel al niet verheffender op. De geestelijk-volwassene, die enkel tijdverdrijf (of is het tijdverlies?) zoekt kan het boek desgewenscht lezen, maar veredelen zal het hem niet.

ERASMUS PARVUS: DE NIEUWE LOF DER ZOTHEID. (207) *f* 2.40 en *f* 2.90. Servire, Den Haag.

De inleider tot het boekje, een zekere heer Dietz wil den lezer diets

maken dat „De Nieuwe Lof der Zotheid" een „bijdrage is tot de, in ons vaderland, zoo zeldzame humoristiek-satirische litteratuur". We kunnen dat niet met hem eens zijn. Het lijkt ons juister, van grootendeels gewilde grappigheid te spreken.

Naar het voorbeeld van Erasmus tracht de schrijver de onhebbelijkheden en dwaasheden der tijdgenooten in het zonnetje te zetten. Hij doet dit, door zich, via spiritistische middelen, in verbinding te stellen met den geest van Erasmus. Deze is zijn leidsman door een astraal rijk, dat een getrouwe copie is van onze hedendaagsche samenleving. De kunst, de politiek; ook de godsdienst moeten het ontgelden; niet zoozeer afzonderlijke personen, als wel een geheele groep of streven.

De opzet is reeds goedkoop; de uitwerking is, zooals reeds opgemerkt, gewild grappig, zeker oppervlakkig, en niet zelden banaal. Neen, onze humoristisch-satirische litteratuur is nog even arm, als vóór het verschijnen van dit boekje.

Geen lectuur voor Katholieken.

HAGEMAN (Felix) DE VELDEN DER ZALIGEN. (192) *f* 2.90. Mulder, Gouda.

„Ik heb een gezellig boek voor den strandstoel willen schrijven", zet Felix Hageman als voorrede in zijn boek. Het is dus ontspannigslectuur, maar van de bedenkelijke soort. Een groepje Amsterdamsche artiesten, die het niet breed hebben, gaan in Drente een kolonie, een soort „Walden" stichten; na een tijdje loopt het mis en lost de kolonie zich op. Het begin is niet onaardig, maar met het stijgen van het aantal bladzijden verslapt alle spanning en alle geest. Het boek is uitermate grof; huwelijk en kuischheid zijn voor deze artiesten overleefde dingen, zoodat er slechts een soort konijnenmoraal overblijft. Van het „gezellige boek voor den strandstoel" blijft niet veel over dan wat wilde en geestlooze erotiek. Volkomen ongeschikt.

SANDYS (Oliver) PEPITA VERLOOR EN WON. . . (288) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. Nederl. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Och, Pepita, wat ben je toch een onnoozel schaap! Hoe is het mogelijk dat je als een gevierde, rijke schoonheid midden in het society-leven van New-York gestaan hebbend, niet geleerd hebt je oogen beter te gebruiken? Je zegt ergens dat je het leven kent, maar je laat voor den gek houden door den schoonen jongeling, die je alleen voor zijn pleizier wil hebben, nadat je arm geworden bent. Bestaan er zulke domme kuikens nog heden ten dage in New-York? Zoo deugdzaam als die Pepita is, terwijl zij met den eenen man verloofd is, met den anderen als vriend omgaat en niets ziet van het bedrog van haar verloofde! . . . . een onwaarschijnlijke situatie zooals in dit soort boeken meer voorkomt. Voorbehouden.

SZIKRA (Gravin Teleki) CIRKELGANG. Vertaling uit het Hongaarsch door D. v. d. B. (264) A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

De bedoeling van de schrijfster schijnt te zijn geweest, te bewijzen dat tusschen de Christelijke en Joodsche maatschappij geen vermenging mogelijk is.

Een thema dus, dat nogal machtig aandoet, en dat onder de behandeling van een groot, veelzijdig artist een aangrijpend epos had kunnen worden. Maar de Hongaarsche schrijfster heeft er een vrij banaal, en vooral dom verhaal van gemaakt. De cirkelgang vanuit het ghetto, terug naar het ghetto wordt getrokken door een joodsche vrouw en haar zoon. Een jodinnetje wordt christin en weet een adellijk huwelijk te sluiten. Haar zoon bestemt ze voor een prinses, maar de jongeman huwt in stilte een joodsch meisje, en keert dus tot het Ghetto terug. Daarmee is het machtige thema uitgewerkt. Als simpel verhaal zou het er nog mee kunnen doorgaan, indien er niet zooveel domme, absurde dingen in stonden.

De priester, die het jodinnetje onderricht geeft voor haar opname in de Kerk, ziet er geen bezwaar in, dat geen zuivere geloofsmotieven gelden, maar uitsluitend eerzucht. Als christin meent zij makkelijker toegang te kunnen krijgen tot de hoogere kringen. Terloops blijkt nog, dat de betrokken priester tot den geestelijken staat is gekomen door een teleurgestelde jeugdliefde.

Op de zotste wijze worden overigens nog geloofsdeemoed, berekening en eerzucht door elkaar gehaspeld. De schrijfster tracht den goedgeloovigen lezer wijs te maken dat de bekeerlinge tijdens haar geloofsstudie geheel gegrepen werd door den geest van het Katholiek geloof, maar in de praktijk blijkt het tegendeel.

Den dwazen, oppervlakkigen roman kunnen we niet anders dan ongeschikt voor iedereen noemen.

HEASLIP LEA (Fanny) BIJNA EEN ENGEL. (296) *f* 2.10 en *f* 2.75. Vertaling van Hillegonda van Reenen. „De Steenuil", Amsterdam.

In het Amerikaansche leven stoot ons telkens weer opnieuw de ruwheid en ongebondenheid waarmede men daar met zaken waarvoor wij onze eerbied behouden hebben, omgaat. Deze schrijfster, die haar stof goed beheerscht en vlot weet te vertellen, geeft hier de strijd van een jong pasgetrouwd vrouwtje om haar man te behouden. Haar komst in het oude huis bij den schoonvader, die haar direct genegen is, haar kennismaking met nicht Natalie, die zich als een leelijke intrigante ontpopt, haar gevecht met deze vrouw en haar bijna zelf-struikelen in het woelige uitgaande leven zijn zeer goed weergegeven. Onderhoudend maar voorbehouden voor rijpere lezers.

CUNNINGHAM (Eugene) REVOLVERWET. (281) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaald door Charles A. Dieperinck. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

In verschillende staten van Zuid-Amerika gaat er het nog al eens heet aan toe wanneer eenige candidaten voor het presidentsschap met hun aanhangers tegen elkander strijd voeren om de dictatuur te bemachtigen. Wij lazen hier het verhaal van zoo'n burgeroorlog in romantische vorm opgedischt met allerlei pakkende episodes. Er wordt verwoed gevochten, krijgslisten gebruikt om domme tegenstanders geld en ammunitie afhandig te maken en het gelukt den held van het boek glansrijk om den regeerenden president een beentje te lichten. Volwassenen.

GREGORY (Jackson) HET NOODLOT GETART. (256) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Ditmaal voert Gregory ons naar het grijze verleden vóór alle beschaving, toen de Medicijnman met zijn afgoden-dienst en zijn vreeselijke macht in de dorpen der inboorlingen onbeperkt gezag uitoefende. Een dappere jongen durft tegen den despoot met zijn geheime krachten op te staan. Hij heeft gezworen hem te zullen vernietigen en we lezen hoe hij zich oefent om de snelste looper, de beste jager, de sterkste man te worden om zijn eed te kunnen houden en den gehaten toovenaar ten onder te brengen. Het verhaal van een strijd tusschen oer-menschen, waarin grootere jongens en ouderen, eenige uren verpoozing kunnen vinden.

SANDYS (Oliver) LIEFDE IN DE LUCHT. (293) *f* 1.90 en *f* 2.50. Uit het Amerikaansch door A. Vuerhardt-Berkhout. Z. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Was het 'n tiental jaren geleden de „crème de la crème" van elke roman, die onder de soort „thee- met koekjes- en bonbons-verhalen" valt, dat HET jonge meisje met DEN jongen man in een geruischlooze „wagen" naar een gelukkigen toekomst reden, nu is die huwelijksboot. . . . (de tijden zijn sneller veranderd dan dit soort lectuur, die zich alleen maar heeft aangepast) . . . . een vliegtuig geworden. En al is het verhaal zóó opgezet dat het meer dan onwaarschijnlijk is, dat de heldin ook maar in de verste verte aan vliegen denkt, de schrijfster is wel zoo knap, dat zij haar zelfs een vlieg-record laat slaan. De „asschepoetster" van deze geschiedenis brengt het tenminste zoover. Moderne romantiek, die oudere lezer geen kwaad zal doen.

HUIZINGA (J.) IN DE SCHADUWEN VAN MORGEN. (226) *f* 2.90 en *f* 3.50. Tjenk Willink en Zoon, Haarlem, 1935.

„Een diagnose van het geestelijk lijden van onzen tijd" noemt Prof. Huizinga zijn boek, waarin hij de hedendaagsche cultuur, de hedendaagsche denk- en levenswijze van den West-Europeeschen mensch aan een critisch onderzoek onderwerpt. Huizinga is een gevoelige geest, die naar alle zijden zijn voelhorens heeft uitgezet en door zijn historische georiënteerdheid als geen ander tot een vergelijkend oordeel in staat is. Zijn meening is altijd waard gehoord en overwogen te worden. Wat hij zegt over het problematische van den vooruitgang, over de wetenschap, over den cultus van het leven, over heroïsme en puerilisme, over stijlverlies en irrationaliseering bijvb., getuigt van een zeer eigen inzicht en een zeer bewuste levenshouding. Weinigen in Nederland hebben den indringenden en omvattenden blik van dezen Leidschen professor. Wie zijn boek met aandacht en reflexie leest, zal voor menig verrassend en verhelderend oordeel te staan komen en vaak geen weerstand kunnen bieden aan Huizinga's niet geringe styleerkunst. Het standpunt van den auteur is het gematigd liberale en dit standpunt bepaalt vele van zijn inzichten, althans in hun nuanceeringen. Vele jonge menschen zullen met Huizinga niet altijd instemmen en hem een pessimist noemen, iets dat de schrijver voorzien heeft en waartegen hij waarschuwt. Wat er van zij, zijn oordeel is aldoor gematigder en betrouwbaarder dan dat van den schrijver van den „Untergang des Abenlandes". Aan profetiëen en fantasterijen waagt Huizinga zich niet, zijn werk berust op zakelijken observatiezin en een gezonde oordeelskracht. Voor menschen van ontwikkeling, voor wie het alleen geschreven is, is het zelfs spannende lectuur.

POST (Dr. R. R.) GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND. Deel II. Middeleeuwen. (471) „Joost van den Vondel", Amsterdam, 1935.

Van deze meerdeelige Nederlandsche Geschiedenis, waarvan Prof. Dr. H. Brugmans de leiding heeft, verscheen reeds het tweede boekdeel dat de middeleeuwen van omstreeks 1350 tot 1550 omvat en geredigeerd werd door Dr. R. R. Post. Ook dit deel bevelen wij allen ter lezing aan. Berekend voor niet vakkundige, doch slechts normaal ontwikkelde lezers biedt het een goed beeld van de late middeleeuwen. Naast de politieke en bestuursgeschiedenis der Nederlandsche gewesten, wordt er ook de economische, godsdienstige en zedekundige toestand dezer eeuwen in geschetst. Het

is een eenigszins populaire geschiedenis van het Nederlandsche volk; de vage kennis die menigeen uit zijn schooltijd is bijgebleven, wordt erdoor verlevendigd en verhelderd. Vooral deze eerste twee deelen die Nederland's verleden vóor den grooten opstand behandelen — meer misschien nog dan de komende die een beter en algemeener gekend tijdvak behandelen — verdienen ingang te vinden bij het volk. Het Nederlandsche volksbesef kan er slechts bij winnen, wanneer Nederland's historie beter gekend wordt. Dr. Post heeft de stof uiterst overzichtelijk en geleidelijk behandeld. Als Katholiek staat hij begrijpend en waardeerend tegenover tijden die ver van ons af liggen en waarin de algemeene geestesstructuur zoo veel anders was dan de hedendaagsche.

JEANS (Sir James) DOOR RUIMTE EN TIJD. *f* 2.90. Vert. van Dr. S. L. van Oss. Den Haag, 1935.

Sir James is een veelzijdig ontwikkeld geleerde, wel te verstaan op het gebied der natuurwetenschap. Hij weet u te vertellen van de grootte en de samenstelling der aarde tot in het middelpunt, van de lucht tot in de Heaviside-laag en van de geschiedenis der aarde en al wat er op, er in en er boven is en geweest is, tot in het grauwste en onwaarschijnlijkst verre verleden. — Hij heeft het over den hemel met zon en planeten en vaste sterren tot in de verst verwijderde diepten van het heelal. . . . . Inderdaad een reis door ruimte en tijd!

Wel interessant om te lezen, al is 't ook hier en daar een beetje oppervlakkig, op een enkele plaats zelfs onjuist, als hij nl. zegt, dat de vallende sterren heet worden door de wrijving, die ze in de lucht ondervinden; iedereen weet, dat dit door de samendrukking der lucht geschiedt.

Minder ontwikkeld is Sir James op philosophisch en historisch gebied. De „duistere" Middeleeuwen schijnen nog steeds een mikpunt van geestigheden te moeten zijn. Men houde dit in 't oog bij de lezing.

VRIES (Hendrik de) COPLAS. Zeven honderd liederen van het Spaansche Volk. (133) De Spieghel, Amsterdam.

Er worden in ons land herhaaldelijk zeer goede vertalingen gepubliceerd van buitenlandsch, soms zeer exotisch dichtwerk, maar toch vindt men zelden zulke voortreffelijke en verrassende als De Vries' vertaling van deze zeven honderd coplas, korte gedichten, meestal niet langer dan vier regels, maar in die beknoptheid van een trefzekerheid en spanning, die niet zelden weergaloos zijn. Tezamen spiegelen zij welhaast het geheele Spaansche volksleven, het bestaan van een volk, waar de meest fantastische meeningen omtrent heerschen, maar dat hier in zijn waren aard verschijnt, hartstochtelijk zonder twijfel, warmbloedig, telkens weer getuigend van een hoog eergevoel, godsdienstig, vurig gods-

dienstig, vooral ook in de erkenning van schuld, maar in het geheel niet romantisch schwärmerisch, fanatiek tot het uiterste en bekrompen. Wat misschien het meest in deze verzameling opvalt is de onverbiddelijke realiteitszin der Spanjaarden, die iedere ijdele glorie weet te ontdekken en te ontmaskeren, in al zijn fierheid erkent dit volk de nietigheid van het menschelijke en het aardsche met een niets ontziende stelligheid, vandaar ook althans gedeeltelijk, de innigheid der godsdienstige coplas, en de bittere preciesheid sommiger beschuldigingen, gevangenisliederen, liefdesmijmeringen, serenades en klachten. Op verschillende plaatsen vindt men in enkele woorden portretten geteekend, die aan de schilderijen van Velasquez herinneren, de grootste vertegenwoordiger van het Spaansche karakter in de beeldende kunst, en ook een onverbiddelijk realist, in den goeden zin van dat woord. Evenals op diens schilderijen wordt hier de wezenlijkheid van het leven openbaar tot in het pijnlijke toe, in hoogheid en verworpenheid, in vervoeringen en verblindingen, in leed en spot en vreugd. Voor jonge menschen is deze bundel niet geschikt, maar volwassenen kan men er de lezing dringend van aanbevelen.

DER GROSZE HERDER. 12ter Band. Unterführung — Zz. Herder en Co., Freiburg.

Het twaalfde en laatste deel van den grooten Herder is verschenen en daarmee is in een tijdsbestek van ongeveer drie jaren het uitvoerige werk tot stand gekomen. In dit deel vindt men o.a. rijk gedocumenterde artikelen over allerlei met Volk- en Weltsamengestelde woorden, Völkerrecht, Völkerwanderung, Weltkrieg, Weltwirtschaft etc. Tot het laatste toe heeft de groote Herder zijn standpunt gehandhaafd, een „Nachschlagewerk fürr Wiszen und Leben" te zijn. Und Leben: hierin is het zeer actueele en bijzondere van dit Lexicon gelegen. De vroegere Herder was een werk dat vooral op het „weten" gericht was, dit op „weten èn leven". Het werk doorbladerend wordt men dit telkens gewaar: allerlei dingen en begrippen die met de wetenschap weinig te maken hebben, maar die voor het Westersche geestes- en cultuurleven van beteekenis zijn, vinden in dit Lexicon waardeering. Het uitvoerige werk is in zijn soort volmaakt, zoover een menschenonderneming volmaakt kan zijn. Druk, illustreering, materiaal, verzorging der tijdschriften, enzoovoorts beantwoorden aan meer dan redelijke eischen. Een artikel als „Wien" bijvoorbeeld geeft een volledig beeld van de hedendaagsche Oostenrijksche hoofdstad. Wie zulk een Lexicon bezit, bezit een werk dat hem levenslang een verheugenis zal zijn.

THEISSING (Dr. E.) OVER KLOPJES EN KWEZELS. (241) *f* 3.50. N.V. Dekker & Van de Vegt. Utrecht - Nijmegen.

Een der grootste verdiensten van Dr. Theissing's historische studie over de klopjes is, dat zij in het eerste gedeelte van haar boek het moeilijk

te bepalen karakter en wezen van het klopjesinstituut nauwkeurig nagaat. Moeilijk; omdat de klopjes noch kloosterzusters noch leeken zijn geweest. Uit Dr. Theissing's historisch onderzoek blijkt dat de klopjes overeenkomst vertoonden met de begijnen, en dat klooster- en klopjesleven als twee levensvormen naast elkaar voorkwamen. In den hervormingstijd en nog lang daarna, toen het kloosterleven in onze streken niet mogelijk was, verrichtten de klopjes practisch veel werk van vrouwelijke religieuzen, en het is dan ook kenmerkend dat het klopjesinstituut ten doode bleek opgeschreven, toen door de regeering het recht werd erkend kloostercongregaties op te richten. Op vele plaatsen heeft zich het klooster- uit het klopjesleven ontwikkeld. Toch zal het menigeen verrassen, uit dit boek te vernemen, dat nog tot in de twintigste eeuw hier en daar klopjes leefden. Interessant is wat wordt verteld van leven en werken der klopjes tijdens den hervormingstijd, de periode waarin de klopjes voor het geloofsleven van het grootste belang zijn geweest.

Ook de hier en daar, o.a. te Haarlem, ingeslopen misbruiken, worden nauwkeurig nagegaan. Het is een belangrijk stuk Kerkelijke historie van Nederland, dat in dit boek op wetenschappelijke wijze is verwerkt.

LÖBEL (Dr. Josef) MENSCHENREDDERS. Groote werkers uit de geschiedenis der Medische wetenschap. (294) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaling van A. E. Hermans-de Roos. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

De menschenredders, waarvan Dr. Löbel vertelt, zijn de groote onderzoekers op medisch gebied, die hun leven, hun wetenschap, en, niet het minst, hun energie gericht hebben op het zoeken naar geneeswijzen voor ongeneeslijk geachte ziekten. Het is moeilijk dat in zoodanigen vorm te vertellen, dat het den leek interesseert, zonder in oppervlakkigheid te vervallen. Dr. Löbel is daarin geslaagd. Hij is een vlot schrijver, die een onderhoudenden, en belangstëllingwekkenden schrijftrant tot zijn beschikking heeft. Min of meer in den vorm van een verhaal beschrijft hij in zijn jongste boek het zoeken door medische geleerden naar het geneesmiddel voor suikerziekte, de geslachtsziekten, hun studie van bacteriën en hun strijd daartegen.

Het boek geeft eenig idée van den ontzaglijken arbeid door deze mannen verricht, van de spanning waarin zij leven tijdens hun experimenten, en, in het algemeen, van het gigantische in de levens dezer, meestal bescheiden, pioniers.

Een interessant en boeiend boek.

PARSCH (Dr. Pius) HET JAAR DES HEEREN. Onze weg door het Kerkelijk Jaar.. Deel I. Kerstkring. (448) *f* 2.40. Uit het Duitsch bewerkt. Van Rossum, Utrecht, 1935.

Dit is het eerste der drie deeltjes die het bekende liturgische werk van Dr. Parsch in Nederland voor ieder toegankelijk zullen stellen. Een keurige smaakvolle uitgave. Het werk zelf geniet in Duitschland en Oostenrijk een groote vermaardheid. Het behandelt de liturgie (Mis en Officie) van elken dag en is een bron van gebedsleven, van medeleven met de liturgie der Kerk en zoodoende een kostbaar bezit voor ieder die zijn mystiek lidmaatschap van Christus in de Kerk beleven wil. Hier vindt de geloovige een gemakkelijken toegang tot den rijken schat van gebeden en beschouwingen die de H. Schrift en de werken der Kerkvaders bieden. Voor allen, ontwikkelden en eenvoudigen is dit een zeer aan te bevelen werk.

BOYER S.J. (Carolus) CURSUS PHILOSOPHIAE AD USUM SEMINARIORUM. Vol. I, continens introductionem generalem, logicam, introductionem metaphysicam, cosmologiam, psychologium vitae vegetativae. (560) Desclée de Brouwer, Parisiis, 1935.

Deze nieuwe „cursus" zal vooral gebruikt worden om zijn nieuwe indeling. De diepere problemen van critica en metaphysica zijn te lastig voor beginnelingen, maar kunnen toch niet volledig gemist worden bij de expositie van cosmologie en psychologie. P. Boyer heeft een middenweg gekozen door het

allernoodigste op eenvoudige manier vooraf te laten gaan aan deze vakken en de eigenlijke behandeling der lastige vraagstukken te verschuiven naar het tweede deel, dat binnenkort op dit eerste zal volgen.

KETTMANN Jr. (George) DE JONGE LEEUW. (94) De Amsterdamsche Keurkamer, 1935.

Het is een zeer toepasselijke titel, waaronder deze nationaal-socialistische dichter zijn verzen verzamelde, vele dezer verzen immers zijn erg jeugdig van toon, en in de meeste hoort men het onaangename brullen der rhetoriek. Enkele der motieven, die de nationaal-socialistische gedachte een dichter verschaffen kan zijn werkelijk niet te versmaden, maar de wijze waarop deze hier worden behandeld, getuigt zeker nog niet van een werkelijk diepere bezinning. De satirische gedichten in dezen bundel zijn misschien nog het best geslaagd, maar het is ook al weer een weinig teleurstellend, althans veelzeggend, dat het voornaamste daarvan „'t Verraad" vrij naar „De Daad" van Adema van Scheltema is bewerkt. De waarheid, dat men van zijn vijanden kan leeren, lijkt mij hier een weinig bedenkelijk toegepast.

VERHAEREN (Emile) GEDICHTEN, voor Nederland en Vlaanderen verzameld en nagedicht door Martien Bevesluis. (76) *f* 0.75. Boekenvrienden Solidariteit. Hilversum, 1935.

Martien Beversluis geeft in dit boekje een kleine bloemlezing van Emile Verhaeren's maatschappelijke gedichten in een verdienstelijke, soms zelfs uitstekende vertaling. Verhaeren was een symbolist, wanneer in zijn maatschappelijke gedichten de aanleiding tot visionnaire behandeling voldoende aanwezig was, schiep hij gedichten die van een wezenlijke waarde zijn en die gelijken op de natuurverbeeldingen als „De Novemberwind" en „De Boom", die men in dezen bundel gelukkig ook aantreft. Heel vaak echter kreeg de sociale tendenz de overmacht over het visioen en dan blijkt zijn vers minder genietbaar; en wat Martien Beversluis er ook van beweren mag, reeds een weinig verouderd.

Waarmede ik niet wil zeggen, dat ook in deze eenzijdige bloemlezing niet veel schoons gevonden kan worden.

ZISCHKA (Antoine) DE GEHEIME OORLOG OM DE KATOEN. (190) *f* 2.40 en *f* 3.25. Met twee overzichtskaarten en 23 illustraties. Geaut. vert. van R. Wiessing- de Sterke. Erven J. Bijleveld, Utrecht, 1935.

Degenen, die nog in het naieve geloof leven, dat het kapitalisme groot geworden is door vrije concurrentie, zullen goed doen dit werk over den strijd om het monopolie der kleding te lezen. Als dezulken nog bekeerbaar zijn, dan moeten de eenvoudig gegroepeerde, algemeen bekende feiten, ondanks journalistieke oppervlakkigheid en zucht naar 't ontdekken van verborgen samenhangen, hen wel overtuigen, dat geen imperiale monopolistische autarkie, maar slechts onderling overleg van autarkische en gelijkwaardige staten tot een gezonde wereldeconomie kan leiden.

HULSHOFF POL (Mr. D. J.) OVERZICHT VAN DE NEDERLANDSCHE CRISIS-POLITIEK. (179) Batteljee en Terpstra, Leiden, 1935.

Dit werk geeft niet alleen een overzicht, maar ook een verdediging van de regeringspolitiek met liberaal-mechanische bewijzen, die natuurlijk weinig beteekenen voor een goed begrip van de niet-mechanische factoren der economische werkelijkheid. Het overzicht zelf lijdt aan een disproportie tussen de kort behandelde agrarische steunpolitiek en een langere uitweiding over de handelspolitiek. Wat niet te verwonderen is van iemand, die beweert, dat boeren in 't algemeen minder ontwikkelde en handelslui meer-ontwikkelde mensen zijn. Werken als deze verouderen snel en wie er belang bij heeft, kope dus spoedig. Alleen zou ik den koper den raad willen geven, eerst een inzage-exemplaar van zijn boekhandelaar te vragen, om te zien of het werk wel juist bevat wat hij graag zou weten.

VLOEMANS (Dr. Antoon) HET GEESTELIJK AANGEZICHT VAN NEDERLAND. (46) De Voorpost, Rotterdam.

Deze brochure, een der vele uit een serie-uitgave van de Antwerpsche volksuniversiteit, schetst het geestelijk aangezicht van Noord-Nederland. Dr. Vloemans is vrij goed op de hoogte; hij meent dat Nederland's geestelijk aangezicht vooral door de religie bepaald wordt en vindt dat „men nergens ter wereld beter katholieken en strenger Calvinisten" aantreft. Men wordt niet goed wijs uit zijn gezichtspunt, hij houdt niet van strenge geloovigen en ook niet van vrijzinnigen. Had hij zijn eigen meening duidelijker uitgesproken, dan had het boekje erbij gewonnen. Hij vertelt den Antwerpenaars dat de Katholieken „de goddelijkheid van Maria" huldigen. Of ze dit geloofd hebben?

GATTERER S.J. (Michael) GELOOF EN KUISCHHEID. (144) *f* 1.— De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Pater Gatterer is hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Innsbrück. Zijn werkje „Im Glaubens licht, christliche Gedanken über das Geslechtsleben", waarvan wij hier een Vlaamsche vertaling aankondigen, behoort tot een der beste, die wij op dit gebied ooit onder de oogen kregen. Zijn formuleeringen zijn kort en scherp, de doorkijk op het bovennatuurlijke is vaak verrassend, en telkens weer voelt men, hoe een groote liefde voor zijn onderwerp, den schrijver bezielt. Hier en daar ietwat Vlaamsch getint, maar toch niet zoo, dat we het ook den Nederlandschen lezer niet van ganscher harte zouden aanbevelen.

SUTHERLAND (Wm.) ALEXANDRINE TINNE, Haar leven en reizen. (80) *f* 1.25 en *f* 1.90. Wed. G. van Soest, Amsterdam.

Ter gelegenheid van den honderdsten geboortedag (17 October 1835), van de ontdekkingsreizigster Alexandrine Tinne, heeft de heer Sutherland een boekje samengesteld, waarin haar leven en reizen in het kort verteld worden. Het is geschreven met blijkbare bewondering voor de figuur van deze opmerkelijke en hoogstaande jonge vrouw, die het, voor dien tijd ongehoord, feit bestond op eigen gelegenheid ontdekkingsreizen te ondernemen in Noord-Afrika, waar zij in 1869 werd vermoord. Verschillende platen versieren het interessante werkje.

PENNING (Dr. F. M.) HET ATOOM. (200) *f* 2.75 en *f* 3.50. J. H. Kok, Kampen.

De vrij uitvoerige, helder geschreven, atoomleer van Dr. Penning behoort tot de populair-wetenschappelijke lectuur. Voor het goed begrip van het behandelde is eenige natuur- en wiskundige kennis echter wel vereischt. Voor hen, die deze kennis bezitten, is het een zeer geschikt boek om eens iets meer te weten te komen op dit gebied der natuurwetenschap.

MANNHEIM (Karl) MENSCH UND GESELLSCHAFT IM ZEITALTER DES UMBAUS. (207) *f* 4.20 en *f* 5.— Sijthoff, Leiden, 1935.

Sociologie is een gevaarlijke wetenschap, omdat ze de menselijke maatschappij bestudeert zonder algemene beginselen, zonder een metaphysiek plan. De nuchtere waarheid, dat het denken waar moet zijn, om leiding te kunnen geven, wordt door het soort sociologen der wetenschap, waarvan M. de aanvoerder is, pragmatisch omgebogen. De schrijver vindt in de principia media van den tegenwoordigen tijd de beginselen van een ombouw, die hij noemt „das Denken auf der Stufe der Planung". De bijzondere reactie tegen het liberalisme wordt tot kenmerkende eigenschap van een nieuwe maatschappij, die zich zelf een rationeel bestuur geeft. Ik geloof, dat hier de waarde van enkele bijzondere verschijnselen van dezen tijd gezien wordt als het noch nie dagewesene karakteristieke moment van den tegenwoordigen tijd. Een metaphysiek zou hem leren, de opeenvolging: finden, erfinden, planen op de eerste plaats als een logische opbouw en eerst secundair als een historische opeenvolging te zien. Wat niet wegneemt, dat als bijdrage voor de sociologie van het denken dit werk van bijzonder belang moet geacht worden voor de geïnteresseerden.

LEEUW (Hendrik de) ANK EN HANS IN DE RIMBOE. (188) *f* 1.75 en *f* 2.50. Bewerkt door A. A. Robertson-Klaar. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De schrijver laat een oude planter en een dorpsverteller aan twee kinderen die op Sumatra wonen, verhalen doen over de rimboe en de dieren die er in leven. De dieren treden denkend en sprekend op en het geheel is een boeiend boekje geworden, ook zeer geschikt om er uit voor te lezen. Voor 9-12 jaar.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) JAPIE GROEN GAAT OP AVONTUUR. (221) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De avonturen van het dorpsjongetje dat in een groote stad komt wonen zijn smakelijk verteld en kunnen tot vermaak dienen van jongens van 12 tot 16 jaar.

NACHENIUS-ROEGHOLT (A. M.) ANDY'S GOUDEN STIPPEN. (221) *f* 3.50 en *f* 2.50. Geïllustreerd door B. Midderigh-Bokhorst. Kluitman, Alkmaar.

Jammer, dat wij dit zoo vlot en aardig geschreven boek voor grootere meisjes niet kunnen aanbevelen omdat het geheel gehouden is in een totaal godsdienstloos milieu en vol van een levenshouding welke niet tot voorbeeld van onze meisjes kan worden gesteld.

BRUGMAN (A. J. W.) NAAR MARS. (149) *f* 1.35. Stempel Keurraad. „De Spaarnestad", Haarlem.

Een leuke vertelling over een tocht naar Mars van twee jongens met een hooggeleerde professor, die later blijkt een droom te zijn. Spannend verteld voor jongens van 12-14 jaar.

VISSER (Herm.) LOEK'S FILMCARRIÈRE. (243) *f* 1.75 en *f* 2.50. Geïll. door van Looy. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Het gaat met de boeken voor grootere meisjes al even zoo als met die voor volwassenen; zij worden hoe langer hoe meer ingesteld op de tegenwoordige bedorven smaak van het publiek. Dit verhaal over Loek's filmcarrière, dat eindigt in een verloving (maar eerst nog een contract afwerken van twee jaar in Hollywood!) is ongeschikt voor onze jonge meisjes.

PAAUW-BACHRACH (Bep de) DE OMWEG. (200) *f* 2.25 en *f* 2.90. Met illustraties van Jac. Groot. Swartsenburg, Zeist.

Lientje van Weerdenburg, een wees, die bij haar oom en tante als eigen kind wordt opgevoed hoort dat zij al haar geld verloren heeft en zij neemt zich voor zelf haar brood te gaan verdienen. Zij ontmoet veel tegenstand maar zet door. Haar nichtjes respecteeren haar om haar kranige standvastigheid en spiegelen zich aan haar voorbeeld. Vlot geschreven meisjes-boek, dat hoewel neutraal, er mee door kan.

SCHERMERLÉ (Willy) WAT SMIKKELTJE BELEEFDE. (204) *f* 1.75 en *f* 2.50. van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Smikkeltje is een doodgewone, grauwe muis, maar wat hij en heel de muizenfamilie voor 'n avonturen beleven! . . . . . W. S., die bovendien geestig illustreert, schreef zóó een boeiend vertelsel voor onze kleintjes, die goed en wel kunnen lezen en ook voor de nog kleineren, die het nog niet kunnen, maar die den voorlezer van spanning de woorden uit den mond zullen kijken. En ze kunnen van het dappere, goedaardige Smikkeltje heel wat levenswijsheid leeren. Dus gaarne aanbevolen.

MOK (M.) DE JONGENS VAN DUINDORP. (159) H. Meulenhoff, A'dam.
Ofschoon de algemeene strekking van dit neutrale jongensboek goed is, komen er toch enkele scènes in voor, zich afspelend in een badplaatsje, welke ons aanleiding geven het tot minder geschikte jeugdlectuur te verklaren.

HILDEBRAND (A. D.) BOLKE DE BEER. (146) Geillustreerd. H. Meulenhoff, Amsterdam.
Het aardig geschreven verhaal van sprekende dieren is geschikt voor jongens en meisjes van ongeveer zes tot tien jaar.

DONKER-VAN HENGEL: DE WILDE ROOS. (192) *f* 1.—. Geillustreerd door G. D. Hoogendoorn. Meulenhoff, Amsterdam.
Deze geschiedenis van Lette van Heuvel, hoe zij tot ernstig werk komt na een onstuimige rustelooze periode wordt vlot verteld en is vol aardige vindingen, maar. . . . . . helaas, er is een maar! . . . waar het heele boek haast storend neutraal gehouden is, (jonge menschen, die te strijden hebben kunnen toch niet zonder Onze Lieve Heer?) valt het te meer op dat er even op het klooster gezinspeeld en daar met een paar woorden mee gegekt wordt. Dit lijkt ons minder geschikt.

WITZENBURG (Adri van) HET HUIS AAN DE HAVEN. (189) *f* 1.— Geill. door G. D. Hoogendoorn. Meulenhoff, Amsterdam.
Met de aantrekkelijkheid van een spookgeschiedenis vertelt de schrijver de avontuurlijke gebeurtenissen in het oude huis aan de haven nadat de familie Hermans er is gaan wonen. Een echt gezellig boek voor oudere jongens.

KUIPER (Joh. E.) HET STRAATJE MET DE VIER HUIZEN. (189) *f* 1.— Geill. door C. van Mesdag. Meulenhoff, Amsterdam.
De vertelling gaat over vier gezinnen die naast elkaar in vier huizen onder één dak wonen. Hier en daar wat ruw, al te vrije omgang van jongens en meisjes, dus niet volmondig aan te bevelen.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) DE VIER UILTJES. (216) *f* 1.10 en *f* 1.75. 2de druk. Geill. door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, A'dam.
Voor deze tweede druk van dit bekende verhaal geld dezelfde waardeering welke wij reeds vroeger gaven. Het is vlot geschreven, neutraal en lectuur voor oudere meisjes.

ZANDEN (Piet v. d.) WIM'S LEVENSLUST. (196) *f* 1.50 en *f* 1.95. Geill. door V. van Schoonhoven-van Beurden. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
Voor een vroolijke, wilde jongen die een ongenezelijke heupziekte krijgt is het niet gemakkelijk om toch opgewekt te blijven. Zijn vroomheid helpt hem hierin, het is alleen maar jammer dat het heele verhaal zoo langdradig en gewild opvoedkundig verteld wordt. Voor 10-14 jaar.

BRUGMAN (A. J. W.) BEN'S ZWARTE TIJD. (193) *f* 1.40 en *f* 1.85. Geill. door V. van Schoonhoven- van Beurden. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
Die zwarte tijd is voor Ben de tijd na zijn laatste schooljaar, als hij maar korten tijd werk heeft en dan wegens slapte ontslagen wordt. Hij maakt met eenige vrienden een bedevaart te voet naar Rome en vindt als hij thuis komt als verrassing: werk. Weinig jongensachtig en nogal zoeterig. Voor 10-14 jaar.

GRAS (H.) HARTEN VAN GOUD. (192) *f* 1.—. Band en illustratie van Herman Berends. Meulenhoff, Amsterdam.
Een neutraal maar behoorlijk jongensboek voor den leeftijd van 12-14 jaar.

LAVKI (Lod.) VREEMD VOLK. (86) fr. 7.
— FRANCESCO. (130) fr. 7. 1ste deel
— DE DUIVELSKLAUW. (51) fr. 6. Leeslust, Antwerpen.
Een drietal vlaamsche kinderboekjes met boeiende vertellingen.

«Negen Balladen»

door J. v. H.

> Mijn God Gij die de wereld vol van bloemen
> En zon en licht en vreugde hebt gemaakt,

zoo durft J. W. F. Werumeus Buning in dit zooveelste crisisjaar 1935 zijn ballade van den merel beginnen. Het dunne boekje waarin dit vers voorkomt en dat „Negen Balladen" [1]) heet, is een der zuivere verheugenissen van het jaar. Niet alleen omdat het alle crisisgedachten opzij schuift, maar omdat het van dat onuitsprekelijke bevat dat te ijl en zeldzaam voor woorden is en dat we nu maar „schoon" noemen. Dit bundeltje balladen is iets „schoons", het schenkt iets van dat overkostbare waarvan het weerbarstige leven zoo weinig aanbiedt. Het staat vol van regels die bij eerste lezing treffen en bij een volgende als een vreugdige herinnering blijven nazinderen:

> Is het omdat wie in een cel gezeten
> De zwaluw met meer heimwee nestelen ziet?
>
> Is het daarom dat als de ploeg den akker
> Ge mij verscheurt en maakt mij telkens wakker
> En zendt mij, als het raam des morgens blinkt
> Den merel?
>
> Zwarte prins merel op den groenen stam
> Wat weet gij dat de wereld nimmer leert?
>
> Aan de kade te Purmerend
> Zat hij die niemand kent
> Zonder snoer en dobber en aas.
>
> Dat men het liefste wat men heeft
> Besmet, en van zijn ziekte geeft
> Die men verbergt en haat,
> Dat brandt tot in des harten grond
> Als zout brandt in een wond.
>
> Zij sloegen scherp, zij sloegen lang,
> Zij wisten niet van bedaren
> Tot het bloed uit hun blinkende helmen droop
> Als de regen van de blaren.
>
> Een anker is maar een stom ding,
> Maar als een hart ten anker ging
> En 't breekt, dan breekt Gods vrede.

---

[1]) Negen Balladen van J. W. F. Werumeus Buning. (55) Querido, Amsterdam, 1935.

Wie kon vermoeden dat de ballade zou gaan herleven? Na de uiterste verindividualizeering van tachtig, na de verfijnde droomen van Boutens en de teere fluisteringen van Leopold, na de wervelwindpoëzie van Marsman heeft Werumeus Buning zich tot de oude ballade gekeerd. Hij heeft met zijn staf op de rots geslagen en er is water uitgevloeid.

Velen in Nederland begonnen aan de poëzie te wanhopen. Het is een goede tiental jaren geleden dat Marsman met zijn prachtig geïmprovizeerde rythmen de jonge menschen van zijn tijd hypnotizeerde en er overal verwante geluiden hoorbaar werden. Een tijdlang bleef het uitzicht hoopvol; enkele stemmen groeìden in kracht en klank, maar daartusschen en -omheen was zooveel zwaks, zooveel lyrische namaak en rachitisch gestamel dat na eenige jaren de hoop verflauwen moest. Buiten de enkelen die hun snaar op spanning hielden, werden er zooveel fletse verbeeldingen en zoo tengere gevoelens bezongen op geijkte rythmen dat ook de sterkere geluiden niet voldoende meer opvielen en leden onder het teveel van het goede. Elk genre heeft zijn gevaren, maar van de lyriek geldt allereerst het beroemde „corruptio optimi pessima". Het bederf van het beste is het ergste bederf. Verzwakking, navolging of tot-sleur-wording van iets zoo teer en zielsnabij als lyrische poëzie wekt onmiddellijk het gevoel van krachteloos geworden, verschaald te zijn en erger. Er zijn in de laatste jaren tallooze bundels poëzie verschenen die naast veel zwaks ook goede gedichten en strofen bevatten. Maar het enkel goede is hier reeds een teruggang; een „goed" vers is eigenlijk iets wanhopigs, tegenzinnigs. Bijna liever geen dan slechts „goede" verzen. Een gedicht dat niet eenvoudig „schoon", niet meesleepend of verrukkend is, dat niet overweldigt of neerslaat, niet ontvoert of verblindt, dat geen drift wekt of ontroering, mist zijn doel. Hier geldt slechts de hoogste norm. „Goed" is een redelijke waardeering die slechts toepassing vindt in tijden dat het beste ontbreekt.

J. W. F. WERUMEUS BUNING

Het psychische klavier — als ik het zoo noemen mag — dat de poëzie der latere tijden bespeelt, is ongetwijfeld van een oneindig

verfijnde en genuanceerde structuur en moet voor zeer velen wel een raadsel blijven. Het onderscheid tusschen kunst- en volkspoëzie is niet geheel weg te cijferen. Dit is ook niet noodig. Ten allen tijde moet het bestaan hebben: het is gegeven met het verschil van cultuurklassen, van hooger en lager ontwikkelden. Ten allen tijde ook zal werkelijke poëzie een gemeente van vereerders vinden, gevoelig genoeg om wat er roert en wringt in de begaafdsten, op te vangen. De onbegrepenheid eener nieuwe richting is gewoonlijk slechts een questie van tijd. Hoeveel verzen van Marsman uit zijn jeugdtijd, waaraan geen redelijke zin te geven is, maar die ontroeren door hun expressieve kracht en wilde verbeelding, staan nu reeds in bloemlezingen.

Het is het voordeel der ballade dat zij op de grens staat van wat men al te simplistisch kunst- en volkspoëzie is gaan noemen, en dat zij dus tot geschoolden en ongeschoolden spreekt. Naar inhoud en grilligheid van voorstelling sluit zij dicht aan bij het volkslied, is vaak niets anders dan dat. Zij is verwant met de groote epische producten van primitieve volken, zelfs met die der klassieke oudheid van Homerus tot Vergilius, in wie de overgang van volks- naar kunstpoëzié tastbaar is; bij den laatste is die overgang voltooid. Uiteraard staat een episch gedicht, waarin immers iets verhaald wordt, dichter bij de natuurlijke ongeschoolde verbeelding: de verfijningen en·innerlijke verstrengelingen sinds de romantiek hebben zich uitsluitend op het gebied der lyriek voltrokken. Er zijn in poëticis echter dingen die voor geen onderscheid tusschen geschoold en ongeschoold vatbaar zijn, die — om een groot woord te gebruiken — eeuwig zijn en het wezen der menschenziel raken. Rythme en klank zijn machten voor welker magie elk niet volkomen afgestompte bezwijkt.

Wie in deze eeuw tot de ballade terugkeert en dit volksnabije genre zoo ongekunsteld, zoo natuurzuiver beheerscht dat het niet als een archaïsme, doch als een spontane, oorspronkelijke kunstvorm aandoet, heeft dit wonder moeten werken dat een primitieve en schijnbaar kunstlooze vorm de zuivere natuurlijke uitdrukking van zijn gevoel en verbeelding werd. Werumeus Buning heeft dit wonder gewerkt. Zijn balladenpoëzie is geen namaak, geen technisch spel met vaardigheden en afgekeken handgrepen, maar zijn hortende rymen en rythmen staan geladen van ontroerende menschelijkheid. Hier staan de woorden weer, als zoo vaak in primitieve poëzie, in prille morgenfrischheid, of ze pas geboetseerd en rythmisch bezield waren, of ze zoo den tooverstaf eener fee waren ontgleden. Het is de doem van verschalende en namaak-poëzie dat woord en rythme onder het patina eener heerschende gevoelslaag gebukt gaan en niet levend en ademend van eigen wezen zijn. In Werumeus Buning's verzen is alle ban gebroken. Zij doen eenigszins aan — indien we niet beter wisten —, of er nooit in het Nederlandsch gedicht was, of Werumeus Buning de eerste was die

zijn verbeeldingen op bepaalden gevoelstoon en volgens regelmaat van klanken uitzegde!

Deze balladen zijn niet kersversch uit de lucht komen vallen. In den tijd der tachtigers zouden zij als hors-d'oeuvres beschouwd en wellicht met eenig schouderophalen ontvangen zijn. Kloos en Verwey dichtten „Okeanos" en „Persephone" naar klassiek model. Maar sinds onder invloed van expressionisme en nieuwe zakelijkheid een andere richting werd ingeslagen, was de weg voor dit soort poëzie zoo niet gebaand dan toch vergemakkelijkt. Het woord moest erdoor hersteld worden in zijn oorspronkelijke functie van onmiddellijke openbaring des gemoeds. Deze ten deele weer herwonnen zuiverheid en immediaatheid der uitdrukking zonder romantische erfelijke belasting, gepaard met een plotseling opgekomen voorliefde voor het krachtige, expressieve — de bewuste cultiveering van den „kreet" —, was een natuurlijk voorstadium voor volkslied en ballade. Hier immers domineert onmiddellijkheid van uitdrukking, domineert het plotselinge, krachtige, abrupte; expressionisme en zakelijkheid vonden hun eerste toepassing in het volkslied. De groote liefde waarmede Spaansche copla's vertaald en onthaald werden, getuigt van eenzelfden zin voor volksche onmiddellijkheid, voor de korte, felle expressie. Slauerhoff zelf is een levende ballade met cynischen afloop en Marsman schreef aanvankelijk louter hoogere dansliederen — de ballade is immers oorspronkelijk een danslied —, liederen bij den dans des levens.

Werumeus Buning is van lieverleede de richting ingeslagen der volksepische dichting, dat mengsel van bezinnend sentiment en drastische werkelijkheid, van glimlachende wijsheid en bloedigen ernst. „Maria Lécina" was een prachtige voorganger van deze „Negen Balladen", waarvan er trouwens twee reeds in vroegere bundels verschenen. François Villon heeft hem blijkbaar den weg gewezen. Naast de zuiver volksche balladen die volkslied- en zelfs straatliedachtig aandoen, staan er eenige in zijn bundel die volkomen Villonesk zijn. Het zijn die „van den grooten Dorst", „van den Merel" en „van het Berouw", voor mijn gevoel de schoonste uit het negental, mét de vertaling uit de „Ancient Reliques". François Villon, de meest moderne der middeleeuwsche poëten, heeft dit soort ballade voor altijd haar stempel opgedrukt. Soberheid en scherpte van formuleering, directheid van beeld, schrijnende openhartigheid van sentiment, nerveuze spanning en geladenheid, al deze hoedanigheden geven Villon's balladen een heel eigen plaats in de middeleeuwsche litteratuur. Weinig dichters van vòor de Renaissance zijn zoo persoonlijk van gevoel en expressie, spreken zoo onmiddellijk tot den hedendaagschen mensch als Villon. Met ziel en zinnen staat hij nog geworteld in het bonte middeleeuwsche leven, maar door een zeer eigen tournure van geest en gemoed herinnert hij aan de latere individualisten. Ook

Werumeus Buning is in deze gedichten minder „volksch", minder drastisch dan in de overige; zij zijn regelmatiger van bouw, slaan over naar het lyrische en hebben ook uiterlijk Villoneske allures.

Het is, alles goed beschouwd, geen overdaad wat Werumeus Buning hier aanbiedt: een dun boekje met negen balladen, waarvan de langste een vertaling is en twee andere reeds in oudere bundels te lezen staan. Eèn dezer twee is de beroemde „Ballade des Pendus" van Villon. Maar de kwaliteit van het gebodene is zoo verblijdend dat het geringe der kwantiteit wordt voorbijgezien. Eén prachtig vers is altijd nog voor velen een gebeurtenis en het aantal dier velen moge niet verminderen.

Het hoogtepunt van den bundel vormt de „Ballade van den Merel", waarvan de eerste stroof hier volgt:

Mijn God, gij die de wereld vol van bloemen
En zon en licht en vreugde hebt gemaakt,
En mij om u dit alles op te noemen
Of ook het water tot de lippen raakt —
Is het omdat wie in een cel gezeten
De zwaluw met meer heimwee nestelen ziet,
En dat alleen wie daar zijn brood moet eten
Met muizen deelt, tot troost in zijn verdriet;
Is het daarom, dat als de ploeg de akker
Ge mij verscheurt, en maakt mij telkens wakker,
En zendt mij, als het raam des morgens blinkt
Den Merel, die dat lied al eeuwen zingt?

BOEKENSCHOUW

CAPEK (Karel) TUUNTJE OF HET LEVEN VAN EEN JONGEN HOND. (91) *f* 1.75 en *f* 2.50. Naverteld door Johan Lüger. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Hoe grappig een jonge hond wel zijn kan, hoe hartelijk en gezellig, heeft misschien nog niemand zoo goed verteld en in geestige teekeningen vastgelegd als Capek. Hij is schrijver, teekenaar en fotograaf en alle drie deze hoedanigheden gebruikt hij om dit leven van Tuuntje voor iedereen aanschouwelijk en begrijpelijk te maken. Een alleraardigst boek voor hen, die de humor en de innemendheid van een jonge speelsche hond kunnen waardeeren.

TOEPOEL (P. M. C.) WEERBAAR; handleiding voor zelfverdediging. (110) *f* 2.90. Met ruim 30 afbeeldingen. „Kosmos", Amsterdam.

In deze handleiding voor zelfverdediging worden allerlei middelen en handgrepen beschreven, toegelicht en met foto's duidelijk gemaakt hoe men in moeilijke gevallen zich zelf een aanrander van het lijf kan houden. Een bruikbaar boek dat aandachtige lezing en oefening vraagt en dan ongetwijfeld van groot nut kan zijn.

Mémoires over een filmkoning

door FELIX VAN ARÊT.

Mémoires zijn de echo's van het verleden. Een warme stroom van herinneringen, die langzaam aan gaan verkoelen. Zij zijn de afstervende bladeren in den herfst der seizoenen. Voor velen de laatste strofen van een lang loflied. Niet zelden een diepe zucht over wat had kunnen zijn, maar niet geworden is. Soms, maar niet dikwijls, een berouwvolle of openhartige biecht over een dubbel leven, een nieuw aangezicht. Tot veler verrassing verschijnt de lieveling van het publiek dan in een herziene uitgave. En het feest van neonlicht rond zijn naam, waarin toch evenmin als in Shakespeare's tijd iets meer zit dan een bloote aankondiging, is gedoofd. Met zich zelf alleen, en zonder het gevlei van de onmondige massa is hij dikwijls rampzalig eenzaam.

Maar onverdachter, zonder beducht zijn voor de ongeschonden reputatie, zonder reserve wordt de lieveling gezien door hen, die van nabij met haar of hem verkeerd hebben.

En zoo zijn ook de mededeelingen door May Reeves over den intiemen Charlie Chaplin aan Claire Goll gedaan, onbarmhartiger dan wanneer Chaplin ze zelf te boek zou hebben gesteld. [1])

* * *

Op bepaalde momenten blijkt telkens weer, dat de menschheid zich volkomen of slechts voor een deel in de grootheid harer groote mannen vergist blijkt te hebben. In hoeverre dit terug te brengen is, tot het fatalisme, dat de wereld bedrogen wil zijn, is aan de historici om te onderzoeken. Bosjes groote mannen worden geboren in de cinema, op het slagveld, zelfs in den familiekring. De grootheid bestaat meestal in het hardnekkig terugkeeren op een zelfde plaats, in een zelfde, van buiten geleerde prestatie. Maar zij leven bij de eendags-gratie van het publiek, dat zijn breede handen voor hen ophoudt. Vouwen deze handen zich uit verveling dicht, dan ploft de groote man, zonder dat hij iets tegen de simpele natuurwet der zwaartekracht kan ondernemen, in het ongewisse der vergeteldheid.

Het is een dagelijks weerkeerende tragiek, journalistiek genaamd. Een wreed gezelschapsspel, waaraan Jan en alleman meedoet.

En de aldus benadeelde groote man kan het tijdstip der desillusie niet terugzetten naar het glanzend oogenblik der toejuichingen, tenzij door een meesterlijke reclametruc. De reclame is tot veel dingen in staat, waar de medici van het succes en de cursussen om beroemd te worden reeds lang het hoofd schudden. Zij komt immers uit de zelfde bron als de beroemdheid en herdenkingsrage: uit de sensatiezucht.

---

[1]) Charlie Chaplin intime, Souvenirs recueillis par Claire Goll, Gallimard, Paris, 1935.

Het geval Charlie Chaplin, ofschoon niet zoo ernstig als dat van veel zesdagenkoningen, die reeds na zes dagen het veld moeten ruimen, stemt toch droevig.

De mémoires, die op een onzalig oogenblik den roem van den massahumorist, tot meer menschelijke trekken kwamen verteekenen (retoucheeren ware eigenlijk beter, maar het publiek blijft er toch een aanslag in zien) dienen wij in de eerste plaats te zien als de meedogenlooze correctie, die, op een gegeven moment, op ieder groot man, of hij nu staatsman of filmkomiek is, wordt toegepast. En vooral in een tijd, waarin het een haast onarisch brevet is, wanneer men te geprononceerd enkeling is, hebben de collectief gewordenen groote behoefte historische of actueele goden te onttronen, en van hun surplus aan luister, welke glans aan de massa toekomt, te berooven. Het is natuurlijk niet steeds uit te maken of het een teleurgestelde enkeling, met vreugden en smarten tout court is, die de correctie aanbrengt, of de tegelijk sphinxachtig en mefistofelisch op den achtergrond grijnslachende onbaatzuchtige collectiviteit. Maar steeds blijft het een symptoom.

Zoo ook werden de brieven van Napoleon aan Marie Louise door het scherpe schijnwerperslicht beschenen. En ook Hitler en Mussolini stonden reeds in hun hemd, evenals Mary Pickford en Douglas Fairbanks, evenals Gitta Alpaz en Fröhlich, evenals Maria Jéritza, evenals........ vul maar aan uit uw naaste omgeving.

Zij allen werden op het blanke papieren slagveld vanuit bevoorrechte posities door het mitrailleurvuur van de pen bestookt.

En nu staat daar Charley Chaplin, met nog minder dan zijn bolhoed en zijn rotting. De meesterlijke portrettist van de menschelijke schuchterheid voor het gillende leven. De geniale opmerker, die menschelijkheden zoo wist te étaleeren, dat iedereen er om lachen of huilen moest. De onovertroffen kunstenaar van den lach en de traan.

Ook hij is temidden van de menigte gekiekt door het onbarmhartig oog der mémoires. Mémoires van iemand, die hem zeer heeft lief gehad, maar in de diepe teleurstelling, welke tenslotte haar deel was, geen aanleiding vond den held anders te zien, dan hij nu voor ons verschijnt.

Ons interesseert in deze bekentenis alleen de mensch Chaplin. Of hij tusschen de harde coulissen van het leven anders optrad dan onder de verplaatsbare van de film. Of het misschien zelfs mogelijk is, dat hij onder de kunstmatige luchten van Hollywood meer zich zelf kon zijn, dan in de reëele contouren van het leven, omdat hij in dit laatste door iets gekweld of achtervolgd werd.

En inderdaad, de mémoires antwoorden, dat Chaplin, ondanks al zijn succes en fortuin, tot de Ahasverussen van naam in onze dagen, behoort. Het zijn de goden juist van het succes en de fortuin, die hem opjagen als jachtwild. Jachtwild van de reclame eenerzijds. En de innerlijke onrust, wijl alle menschelijke verhoudingen zijn opgelost in de Shéhérazade van de filmweelde anderzijds.

Het levenseigen moet vervreemden aan een komiek, die zich koning voelt in een bordpapieren maatschappij, zoo vervreemden, dat hij op den duur vergeet voor welke van de twee hij geschapen is. En dit is zeker de grootste farce van het clownbestaan. En ook de hevigste tragedie. Chaplin wordt gekweld door de twee typische angsten van onzen tijd. De angst zijn geld te verliezen, en de angst om oud te worden. Het zijn variaties van den vervolgingswaanzin, geïnjecteerd door een snel gevenden en snel verslindenden tijd. Chaplin's verleden werd voor een groot deel beheerscht door de sombere Dickensachtergronden van de Londensche sloppen, waar hij in bittere armoede zijn jeugd doorbracht, en de fantasie en observatie verwierf, welke hem temidden van het schitterendste firmament van deze aarde zouden brengen. En zijn angst om oud te worden, — het heeft wel iets van de kwelling van een vrouw, entre deux âges, die naar het eerste grijze haar uitkijkt, — is zeker ontleend aan de eeuwige filmvitaliteit, het altoos deinende rythme van beeld en muziek.

Hij heeft zich de nimmer verwelkende jeugd tot métier gekozen. Maar als zooveel filmacteurs gaat hij op den duur met de physieke lenigheid, de geestelijke soepelheid, misschien niet der inventie, maar toch van het savoir vivre verliezen. En zoo zien we hem in deze mémoires uitgeteekend als een egoïstisch, zelfgenoegzaam, ijdel, gierig en jaloersch mensch. Ook een filmacteur kan zich niet eeuwig blijven conserveeren. Zijn nukken van het dagelijksche leven blijken veelal even grillig als de nukken van het filmbeeld. Als men de mémoires van Chaplin gelezen heeft, zal men moeten toegeven, dat aan dezen koning van den humanen humor niets, maar dan ook niets menschelijks vreemd is.

Sommigen, die Charlie op een onbereikbaar voetstuk hadden geplaatst, zullen teleurgesteld zijn.

Anderen, en zeker de meesten daarentegen bevredigd, nu Chaplin volledig tot de hunnen behoort. En er alleen, tot het geluk van honderdduizenden, in geslaagd is het eeuwig menschelijke, voor iedereen zichtbaar, te typeeren.

BOEKENSCHOUW.

HARTOGH (A. V.) DE HUISVROUW REPAREERT ZELF. (91) *f* 0.60. Noorduyn en Zn., Gorinchem.

In dezen tijd van bezuiniging zal dit boekje menige huisvrouw van pas komen omdat zij daarin vindt aangegeven op welke manier zij sommige kleine herstellingen zelf kan verrichten. Een practisch en nuttig boekje.

SMIT (Dr. J.) HUISWERK. Radiorede. (34) *f* 0.30. Illustratie van F. C. van Gijen. Noorduyn en Zn., Gorinchem.

Eenige practische wenken over het moeilijke vraagstuk „huiswerk".

FRANSCH

LACRETELLE (Jacques de) LA MONNAIE DE PLOMB. 12 fr. N. R. F. Gallimard. Paris, 1935.

Met dit vierde deel besluit Lacretelle zijn roman „Les hauts Ponts", welks voorafgaande deelen wij vroeger bespraken. Lise Darembert heeft het landgoed „Les hauts Ponts" terugverworven, doch haar zoon brengt haar door zijn lichtzinnig leven te Nice in moeilijkheden. Als zij hem daarvandaan gehaald heeft en hem voor een tijdje in een religieuze afzondering zendt, rijpt het plan in hem om priester en missionaris te worden. Op het einde van het boek gaat hij scheep om in de Levant als priester werkzaam te zijn.

Deze vreemde afloop heeft menig criticus onbevredigd gelaten. Deze zwenking in zijn leven naar het religieuze en het priesterschap liet zich niet voorzien. In Nice leefde hij nog in een zondige verhouding en niets in zijn vroeger leven wees in deze richting. Toch beschrijft Lacretelle ons de innerlijke omkeer op aannemelijke wijze en al zouden er in werkelijkheid den toekomstigen priester meer beproevingen worden opgelegd dan hier gebeurt, onmogelijk is het niet. De oude Lise Darembert moet haar familielandgoed nogmaals verkoopen en haar vroegere huisje betrekken. Het landgoed blijft haar hartstocht en zij sterft aan den ingang op een herfstavond.

Een eigenaardige roman is dit vierdeelige werk van Lacretelle. Het is niet een geweldige verbeelding die als een mijlpaal een periode afsluit of opent, maar het is een conscientieus bewerkt en met talent geschreven verhaal van Fransch provincieleven, een Fransche roman, streng en verantwoord van bouw, van een fijne psychologie en van teere sensibiliteit. Een boek voor volwassen lezers .

MONTHERLANT (H. de) SERVICE INUTILE. 15 fr. Grasset. Paris, 1935.

Montherlant toont zich in dit boek weer een rasschrijver. Er staan brillante bladzijden in dezen zeer persoonlijken bundel essay's, beschouwingen, conferenties etc. Hij mòet over zich zelf schrijven; geen bladzijde gaat er uit zijn hand of zij draagt een belijdenis of mededeeling van hem zelf. Een lange inleiding wijdt den lezer in in de persoonlijke lotgevallen en zienswijzen van Montherlant. In dit boekje beschrijft hij ons zijn eigenlijke moraal, zijn levenshouding. Het geloof heeft hij verloren, maar overal is er nog een heimwee naar dit verlorene voelbaar. Een hautaine, aris-

tocratische gezindheid is nu zijn levensleer, een gezindheid die ongetwijfeld hooge en nobele momenten bevat, maar die, omdat er (niet alle Christelijke inslag, maar) alle christelijke ootmoed aan ontbreekt, onhoudbaar is. Het zweemt naar hoogmoed, zelfaanbidding. Er is echter nog zooveel Christelijks en genereus in, dat men hem, mede wegens zijn natuurlijk fraaie styleerkunst, bewonderen moet. Hij ziet het huidige Frankrijk, zijn heerschende levenshouding en geestelijke gesteldheid zeer pessimitisch. Hij heeft een aantal boeken in handschrift gereed liggen, maar wacht met de uitgave. Hij leeft meestal als een wereldvreemd asceet in Noord-Afrika. Voor verhalenlezers is dit een onleesbaar boekje, voor weinig ontwikkelden is het niet geschikt, voor menschen voor oordeel en onderscheid heeft het zijn bekoring.

DUHAMEL (Georges) LA NUIT DE SAINT-JEAN. Chronique des Pasquier. 15 fr. Mercure de France. Paris, 1935.

Duhamel keuvelt weer verder aan zijn Chronique des Pasquier, waarvan dit het vierde deel is. De vroegere bespraken wij reeds. Duhamel overweldigt of overrompelt nooit, sleept niet mee en wekt geen blinde bewondering, maar hij spint den lezer ongemerkt in in het web zijner verhaalkunst, die ongetwijfeld groot is. Den familiekring der Pasquiers heeft hij in deze romanserie met onnavolgbare juistheid en nauwkeurigheid geteekend, niet slechts de afzonderlijke individuën, maar ook de sfeer, de familiestemming, dat bijzondere wat den „clan" vormt en moeilijk onder woorden wordt gebracht. Werden tot nu de herinneringen door Laurent neergeschreven, hier wordt het manuscript van Justin Weill, Laurent's Joodschen vriend, medegedeeld. Deze fictie verandert ten slotte weinig of niets aan den geheelen opzet: een familiekroniek te schrijven van omstreeks 1900. De tijdsgebeurtenissen weerspiegelen zich slechts matig in het geheele verhaal. Men zou kunnen zeggen dat de figuren zelf het tijdperk symbolizeeren, de oudste zoon Jozef het streven naar burgerlijken

GEORGES DUHAMEL

welstand en vooruitgang, Laurent de geestelijke tendenzen van den tijd, Justin Weill en Cécile de artistieke. Doch ook dit is eenigszins willekeurig. De familie vervreemdt langzamerhand volkomen van den godsdienst, de vader blijft dezelfde fantast en vrouwenjager, de welstand neemt zienderoogen toe. Wederom voor volwassen lezers.

DUITSCH

WIBMER-PEDIT (Fanny) RITTER FLORIAN WALDAUF. (394) Anton Pustet. Salzburg, Leipzig, 1935.

Fanny Wibmer-Pedit is een Tiroolsche wier eerste werken in Duitschland gunstig ontvangen zijn. Zij is een vertelster van formaat, een schrijfster voor het volk, doch niet ènkel voor het volk. Met dezen roman betreedt zij het gebied der historische dichting en, al zijn er nog zwakheden in het werk aan te wijzen, het geheel is forsch en grootsch van allure. Het is het verhaal van een herdersknaap die tot groote dingen geroepen wordt, een bekend motief in de historie. David werd van herdersknaap koning van Israël en Sixtus V, de geweldige Paus, bracht het van armen dorpsjongen tot de hoogste kerkelijke waardigheid. Hier is het Florian Baldauf die opstijgt van arme jongen langs de ridderlijke ladder tot veldheer en raadsman van keizer Maximiliaan. Van de wereld der armen in de wereld der grooten en machtigen. Toch is het niet het historische wat in dit boek bijzonder treft en het zijn waarde geeft, maar het menschelijke. Met zuiveren blik en vrouwelijk juist inzicht volgt de schrijfster haar held door de wonderlijke lotgevallen zijns levens. Niet zijn uiterlijke, maar zijn werkelijk innerlijke grootheid interesseert de schrijfster en maakt den tot Florian Waldauf von Waldenstein geridderden tot een ongewoon mensch. Fanny Wibmer-Pedit is wel bij Handel-Mazzetti in de leer gegaan; haar verhaaltrant, haar woordkeus en zinsbouw herinneren aan deze groote voorgangster. Keizer Maximiliaan, der letzte Ritter, is geen onbekende in Nederland en zoo staat dit boek ook nog in een bijzondere betrekking tot de Nederlandsche geschiedenis.

SCHNEIDER (Manfred) DON FRANCISCO DE GOYA. (304) 6.50 M. Paul List, Leipzig, 1935.

Leven en karakter van een schilder vast te leggen in een roman, zoodat èn het menschelijke èn het artistieke harmonisch tot ons spreken, is niet iedereen gegeven. Manfred Schneider probeert het in zijn nieuwen Goya-roman. Goya staat tegenwoordig in de algemeene belangstelling. Het zeer menschelijke, ongeschminkte van vele zijner werken boeien den hedendaagschen beschouwer. Schneider tracht vooral den mensch Goya, minder den schilder, uit te beelden en dit op den breeden achtergrond van zijn tijd. In de schildering van het roekelooze, luchthartige leven der Spaan-

sche aristocratie — die werkelijk, volgens de oude zegswijze, danst op een vulkaan — bereikt de roman zijn hoogtepunt. Een lichtzinnig hof en een zich daaromheen concentreerende society, vastgeroest in oude tradities en niets vermoedend van wat er gaat uitbreken in Europa, leeft van den eenen dag in den anderen, of heel het menschenbestaan een zorgeloos feest was. Tot eindelijk de oorlogen met Napoleon het land weer tot bezinning roepen. Manfred Schneider is geen vriend van de Kerk en de wijze waarop hij over haar spreekt verraadt zooveel hautaine minachting, dat ieder denkend lezer zijn beweringen met voorzichtigheid zal accepteeren.

In dezen tijd en op dezen achtergrond leefde Goya, een merkwaardig en hoogbegaafd mensch. Na een zeer bewogen en door vreemde avonturen gekenmerkte jeugd komt hij tot eer en erkenning en ook dan weet hij nog zijn eenvoudige menschelijkheid te bewaren. In de volle rijpheid van zijn talent blijft hij zijn genius trouw en volgt zijn eigen weg. Het is ongetwijfeld een boek van grootsche allure dat Manfred Schneider geschreven heeft, maar het is minder een vizie op den schilder Goya dan op het hem omringende bruisende leven, iets wat een schrijver gemakkelijk uit zijn baan kan lokken. Slechts voor ervaren, rijpe lezers.

LÜHE (Veronika) DIE CHRONIK DES AMTSSCHREIBERS VON THORSTRAFEN. (102) 2.40 M. Langen-Müller, München, 1935.

Een kroniek vol dramatische lotgevallen en heftig bewogen menschenlevens in den trant der eerste middeleeuwsche novellen van Sigrid Undset. Het hier verhaalde speelt zich af op de Far-Ör-eilanden en de schrijfster vond het opgeteekend in een oud plaatselijk dialect. Het is een spel van wilde natuurmachten, van hartstocht en strijd, zooals we die in oud-Scandinavische verhalen vaak aantreffen. Met fijne styleerkunst en verrassend plastisch talent heeft Veronika Lühe het ruwe materiaal omgeschapen tot een aangrijpend verhaal van zonde en boete, van leven en dood. Het epische talent der schrijfster evenaart de epische kracht der gebeurtenissen en zoo is er een harmonisch geheel ontstaan, in zijn soberheid en kortheid opwegend tegen menigen zwaarlijvigen roman. Achter het doen en denken der menschen staat er een niet te misleiden, alles vergeldende gerechtigheid. Deze vormt den mysterieuzen achtergrond van deze kroniek van bewogen menschelijkheid. Volwassen lezers.

ENGELSCH

ELLIS (G. U.) THERE GOES THE QUEEN. (647) 8/6. Cassell and Company Ltd., London, Toronto, Melbourne and Sydney.

De roman van Ellis heeft door het milieu waarin hij speelt, — niet door de strekking — wel iets gemeen met sommige romans van Galsworthy.

„There goes the Queen" is een compositie, waarin, zonder een bepaalde tendenz, het Engelsche hoogere middenstandsleven wordt beschreven gedurende ongeveer dertig jaren vóór den grooten oorlog.

De intrigue is eenvoudig: hoofdzakelijk de liefdesgeschiedenis van Brock Crome en Hortense Kepple, onmiddellijk voor den wereldoorlog. Maar achter hen strekt zich een enormen achtergrond uit met een diep perspectief, waar zich een groot aantal scherp van elkander te onderscheiden figuren bewegen. De auteur gaat terug tot het midden der tachtiger jaren, waar een aantal leden der families Crome en Wade den lezer worden voorgesteld. Zij behooren tot den landbouwenden en intellectueelen hoogeren middenstand. Het verhaal van hun levensbijzonderheden is levendig en vol afwisseling; tegelijk ontplooit zich, met den loop der jaren ,de ontwikkeling van hun maatschappelijken stand. Tijds- en milieuuitbeeldingen zijn suggestief en belangwekkend getroffen, zoowel die der Victoriaansche dagen, waarin de sfeer van Oscar Wilde contrasteert met die van het solide, conservatieve landleven, als die der jaren vòòr 1914.

Het verhaal speelt in hoofdzaak in Fidewick, een plaatsje aan de Thames, waar iederen dag de „paddle-wheel" stoomboot „The Queen" passeerde, op haar dagelijksche route tusschen Richmond en Hampton Court.

De diepere levensvisie van Galsworthy ontbreekt Ellis, maar ook het wrange van eerstgenoemde. Zijn verhaal wortelt niet zoo diep, het is lichter en doet hier en daar eenige concessies aan de meer idealistische romantiek. Maar het getuigt van verteltalent, het weet vrijwel overal de belangstelling gaande te houden, en het is, met zijn verzorgd proza, tenslotte toch levensecht genoeg, om een burgerlijken roman van voldoende artistieke kwaliteiten genoemd te kunnen worden.

WEGNER, edited by M. C.: THE ALBATROSS BOOK OF AMERICAN SHORT STORIES. [439] R.M. 3. The Albatross Modern Continental Library. Hamburg - Paris - Bologne.

In haar bloemlezing van Amerikaansche short stories heeft The Albatross werk opgenomen van Conrad Aiken, Sherwood Anderson, Louis Bromfield, Whit Burnett, Erskine Caldwell, Willa Cather, William Faulkner, Edna Ferber, Albert Halper, Ernest Hemingway, Joseph Hergesheimer, Manuel Komroff, Ring W. Lardner, Dorothy Parker, Elizabeth Madox Roberts, T. S. Stribling en Thomas Wolfe.

Nergens waarschijnlijk wordt het korte verhaal zoo veel gelezen als door het Amerikaansche publiek; zijn eigenschappen schijnen bijzonder goed te harmonieëren met het Amerikaansche temperament. Voor het grootste deel zijn de Amerikaansche korte verhalen de gestandaardiseerde producten van een voortreffelijk georganiseerde industrie, die eenvoudig de groote vraag met een

ruim aanbod beantwoordt. Het schrijven van short stories wordt onderwezen aan universiteiten, op colleges en via schriftelijke cursussen. Vanzelfsprekend is de artisticiteit hier steriel. Daarnaast is het opmerkelijk dat in de Vereenigde Staten toch de eerste en meest talentvolle auteurs zijn opgetreden, die het korte verhaal volgens zijn eigen kunstzinnige wetten hebben geschreven, als Stockton, Henry James en O'Henry. En ook onder de tegenwoordige schrijvers zijn er een aantal, wier scheppende geest zich spontaan en artistiek in dezen vorm uit. Tot hen kunnen de hierboven genoemden gerekend worden, al zijn Willa Cather en Edna Ferber, naar onzen smaak, toch beter als schrijfsters van romans. Maar Conrad Aiken b.v. met zijn scherp begrensde onderwerpen is een kunstenaar in het genre. Anderson is belangrijk wijl hij experimenteert, in zijn werk afwijkt van de conventioneele normen en toch de min of meer strakke lijnen van het korte verhaal weet te handhaven. Ook Ring Lardner, met zijn fotografische accuraatheid, is een opvallende figuur. Terecht werd ook van Ernest Hemingway een bijdrage opgenomen, zijn beschrijvingen en dialogen, de levendigheid van de voorstelling komen in het korte verhaal zuiver tot uitdrukking. Allen zijn het tenslotte boeiende vertellers; hun bijdragen vormen een belangwekkenden bundel, waarin het Amerikaansche leven in velerlei richtingen wordt geëxploreerd.

Voorbehoud voor ervaren volwassenen is noodzakelijk.

MCFEE (William) THE BEACHCOMBER. (461) 8/6. Faber and Faber Ltd., London.

William MrFee zoekt zijn romanonderwerpen bij voorkeur in het leven van zeelieden en in de moderne scheepswereld. Waarbij het opmerkelijke is dat hij blijkbaar niet veel sympathie koestert voor zijn zelf gekozen thema. „The Beachcomber" heeft er een vreemd-trillenden, niet zoo dadelijk te definiëeren toon door verkregen. Het boek wekt tenslotte den indruk, dat de auteur met eenige ironie de conventioneele sentimentaliteit heeft willen bekampen, welke zijn landgenooten doorgaans pakt, zoodra de zee wordt genoemd.

Het romantische element is dan ook wel geheel zoek in McFee's roman. Schoone glans en poëzie ontbreken geheel in de levensbeschrijving van den hoofdpersoon, Neville, een zeeofficier, man van zwak karakter en wispelturigen aard. De lezer leert hem kennen zooals zijn vriend, Mr. Spenlove, de hoofdmachinist, „an elderly man with a passion for other men's lives", hem, met passielooze wereldwijsheid, ziet. Wat Mr. Spenlove, — een unieke creatie van den auteur — vertelt van Neville, en van de mannen- en vrouwenfiguren, die zich rond hem bewegen, aan boord en aan den wal, is, door de wijze waarop het wordt verteld, interessant, maar overigens van een volkomen romantieklooze, feitelijk platvloersche, realiteit. De banaliteit van diepte missende levens pleegt het

best uit te komen aan boord van luxe stoomers; McFee laat het overtuigend blijken. De lezing van dezen ongewonen roman-van-de zee is alleen geschikt voor geestelijk ervarenen.

MASEFIELD (John) VICTORIOUS FROY OR THE HURRYING ANGEL. (309) 7/6. William Heinemann Ltd., London - Toronto.

Van geheel anderen aard dan McFee's „The Beachcomber" is Masefield's roman-van-de-zee. De zee en het schip zijn voor hem figuren van het eerste plan, die bezielde rollen spelen; ook de menschen zijn belangrijk omdat, en voor zoover, zij bij zee en schip behooren. De zee, met haar ontzaglijke, en dikwijls wisselende, mysteries is een levend wezen geworden, met iets als een cosmisch bewustzijn; het schip is bindmiddel tusschen haar en de menschen, maar tevens strijdobject. Want aan het schip wordt de strijd gedemonstreerd tusschen de noodlotskrachten der natuur, en vernuft der menschen. Masefield hanteert de realiteit, grove realiteit dikwijls, maar weet die toch met iets als romantischen glans te omhullen; hij is immers romanschrijver, eenigszins wijsgeer, en vooral ook dichter, — Poet Laureate.

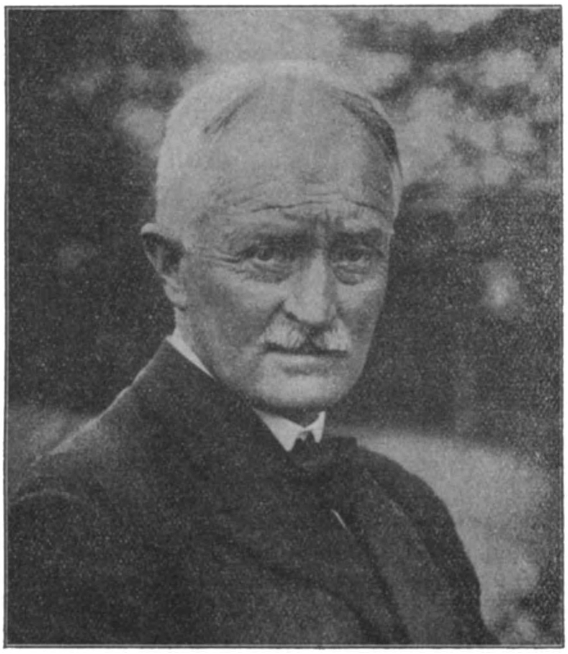

JOHN MASEFIELD

Het is alles verwerkt in een roman met een overigens simpel, en zelfs ietwat jongensachtig gegeven. „The Hurrying Angel" is een zeilschip dat onderweg van Australië naar Europa, door de halsstarrigheid van haar gezagvoerder recht op een cycloon invaart. Op epische wijze wordt de orkaan beschreven, die het schip bijna tot een wrak slaat, het van zijn officieren berooft behalve van den kapitein die door vallend tuig wordt verwond. Het is tenslotte onder het commando van een flinken jongen, den oudsten stuur-

mansleerling Dick Pomfret, dat het schip, na verschillende wederwaardigheden, behouden Engeland bereikt.

Het is, met de blijkbare liefde van den oud-zeeman voor zijn beroep, en bijzonder voor het volgetuigde zeilschip, dat Masefield dezen avonturenroman heeft geschreven. Hier en daar, vooral in de beschrijvingen der leden van de bemanning, zou men het tempo iets sneller wenschen. De zegswijzen zijn zoo technisch, dat voor het goed verstaan de uitgebreide glossary, die aan het verhaal werd toegevoegd, dikwijls geraadpleegd moet worden. Ook de beteekenis van het eerste deel van den titel blijft duister. Deze bezwaren nemen echter niet weg, dat Masefield een boeienden roman heeft geschreven, die den lezer geïnteresseerd bezighoudt binnen de grenzen van het leven aan boord van een zeilschip.

BOEKENSCHOUW

KEULERS (Dr. Jos.) DE BOEKEN VAN HET NIEUWE TESTAMENT. Totaalprijs *f* 50.— à *f* 55.— Romen en Zonen. Roermond-Maaseik. 1935.

Van deze rijk gecomentarieerde uitgave, die op zeven deelen berekend is, verscheen de eerste aflevering bevattende een gedeelte van het Matheusevangelie. Voor priesters en theologisch geschoolden een kostbaar bezit. De naam van den schrijver waarborgt een hoogstaand wetenschappelijk werk.

ABBING (W.) ONTWERPEN VOOR KLEINE TUINEN. (61) 2e herz. dr. met 50 afbeeldingen.

STIENSTRA (H.) GROENTETEELT VOOR KLEINE TUINEN. (83) 5e dr. met 24 afbeeldingen. Herz. door G. D. Duursma.

SCHARROO (P. W.) SPREKEN IN HET OPENBAAR. (63) wenken voor hen, die willen leeren in het openbaar te spreken. 2e herz. dr.

HARMSEN (Ir. W.) HOE MAAK IK M'N EIGEN RADIO-ONTVANGER. (51) zoowel voor omroep- als voor ultra-korte golfontvangst. 6e, geheel gewijzigde dr. met 19 afbeeldingen.

(Weten en kunnen dl. 139, 30, 135 en 70) f 0.75 per deeltje. „Kosmos", Amsterdam.

Eenige deeltjes van de serie „Weten en kunnen" van de uitgeverij „Kosmos" waarin de verschillende onderwerpen door vakkenners duidelijk worden uiteengezet. Voor hen die in deze onderwerpen belangstellen, zijn deze boekjes altijd degelijke vraagbaken.

CSABA (Margaret) WAT EEN AANKOMEND MEISJE WETEN MOET. (147) *f* 0.60. Met een voorwoord van Mgr. Prof. Dr. Toth Tihamer. Vertaald door P. Crassaerts. Vlaamsche drukkerij, Leuven.

Het moeilijke onderwerp van de voorlichting wordt in dit boekje met voorzichtigheid en schroom behandeld, ofschoon er o. i. nog meer reserve aan het geheel ten goede zou zijn gekomen. Mondelinge voorlichting door Moeder of biechtvader lijkt ons toch altijd beter dan een in boekvorm. Ook hindert de vlaamsche vertaling waarbij hier en daar storende fouten in het Nederlandsch zijn ingeslopen.

O. Henry

door JOS. PANHUYSEN.

We leven in een tijd van zakelijkheid, van nuchterheid, van scepticisme; vele menschen, waaronder vele publicisten, tenminste als men hen gelooven moet, hebben een waarlijk breideloos verlangen naar de kennis van de kern der dingen, zij willen de waarheid weten omtrent alles, de zuivere waarheid, de naakte waarheid waarover een bekende schrijfster nog niet zoo lang geleden een roman schreef, zij blijken zelfs nu en dan allerminst huiverig voor wat men de verregaande waarheid zou kunnen noemen.

Sint Paulus heeft ergens gezegd, dat men alles onderzoeken moet en het goede behouden, dat goede immers zal de waarheid bevatten, de moderne mensch is echter zoo waarheidgulzig geworden, dat hij niet alleen alles onderzoeken wil, maar ook alles behouden, hij tracht naar een onverbiddelijke integraliteit, met het eenige voorbehoud misschien, dat hij wat Sint Paulus het goede noemde, doorgaans met een wantrouwend oog beziet, en aan de waarheid ervan twijfelt.

Sommige der jongste romanschrijvers zijn buitengewoon bang iets weg te laten, zij zijn zoo bang daarvoor dat ze een heilzame vrees in hun geest gingen ontwikkelen tegen de verbeelding zelf, vanouds de bronaar van alle scheppend werk. Zij schrijven eigenlijk geen romans meer, maar zij schrijven herinneringen, persoonlijke of van anderen. Het is niet noodig, dat de persoon wier herinneringen zij opteekenen werkelijk bestaan heeft, men kan heel best gefingeerde memoires schrijven zonder creatief werk in den bepaalden poëtischen zin te leveren. Want om de poëzie gaat het hier ten slotte en het is daarom allerminst wonderlijk dat de nuchtere zakelijkheidsschatters der nieuwe literatuur de poëzie onttroond hebben, en voor het „hemelsche", slechts een schampere verachting toonen. Goethe in zijn autobiografie maakte immers het onderscheid tusschen Wahrheit en Dichtung, wat hebben zij met Dichtung van doen? Goethe was niet alleen een wijs, maar hij was ook een buitengewoon levenservaren man en het komt waarschijnlijk, omdat hij de waarheid door had, dat hij er onmiddellijk de verdichting op volgen liet. Levenservaring is een wonderlijk ding, men kan het waardeeren of niet waardeeren, naar de mate men meer of minder op heeft met de vroolijke argeloosheid der onwetende jeugd, maar een jeugd, die het wezen der wereld nuchter schatten wil, behoorde deze wonderlijke zaak hoog te achten, zij behoorde eerbied te hebben voor de uitspraken van lieden als Johann Wolfgang Goethe en William Sydney Porter.

William Sydney Porter immers, die onder den pseudoniem O. Henry honderden korte vertellingen schreef, bezat evenals Goethe een zeer groote levenservaring, wijd zwierf hij, veler men-

schen steden zag hij en gaf daar acht op de zeden. Hij werd geboren in Noord Carolina, hij leefde in het verre Westen, hij doolde in Centraal- en Zuid-Amerika en hij sleet de laatste jaren van zijn leven in wat men tegenwoordig wel eens de eenige plaats ter verwerving van levenskennis acht, in een wereldstad, in New-York. En nu is het wel merkwaardig, maar in het geheel niet bevreemdend, dat O. Henry en Goethe ongeveer hetzelfde over de waarheid dachten.

O. Henry heeft nooit een roman geschreven, maar wel met een plan daarvoor rondgedoold door de straten en stegen van New York, die hem echter klaarblijkelijk te veel materiaal leverden om in een roman te verwerken, want meer dan een roman biedt de korte vertelling gelegenheid tot een herschepping van de bontheid en overdadigheid des levens.

In zijn nagelaten papieren vond men iets over dit plan, het moest het verhaal zijn van een bepaalden persoon, niet van een type, „the true record of a man's thoughts, his descriptions of his mischances and adventures, his true opinions of life as he has seen it, and his absolutely honest deductions, comments and views upon the different phases of life he passes through." Het lijkt op het eerste gezicht bijna een modern letterkundig program. Maar, zet O. Henry verder uiteen, het zou geen autobiografie mogen zijn, ook geen verkapte, ook geen die op een roman lijkt, „most autobiographies are unsincere from beginning to end." Na deze verklaring besluit hij dan plotseling, alsof hij geen zakelijke mededeeling, maar een van zijn korte vertellingen aan het schrijven was, met deze verrassende ontknooping: „About the only chance for the truth to be told is in fiction."

Waarom, zoo vraagt men zich, getroffen door de juistheid van deze paradox, af, waarom is dit waar, waarom hebben de autobiografen, verkapte en anderszins, en de tegenwoordig zoo talrijke hineininterpretierende schrijvers van de biographie romancée ongelijk?

Het antwoord heeft O. Henry zelf reeds gegeven: deze menschen, zelfs de meeste autobiografen in engeren zin, verhalen niet over een bepaalde persoonlijkheid, maar over een type, niet over een uitverkoren winkelmeisje, maar over het winkelmeisje van een bepaalde soort. Het moge verrassend en teleurstellend zijn voor de gezworen integralisten, en ik vraag hun en alle wijsgeeren die dit lezen mochten bij voorbaat vergiffenis, maar om de waarheid, wat de schoone letteren betreft, te achterhalen, moet men allereerst op de juiste wijze weten te liegen.

O. Henry deed dit op meesterlijke, soms grandiose, soms haast ergerlijk nonchalante wijze. Stephen Leacock mag nog zoozeer zijn trucs om spanning in het verhaal te brengen, bewonderen, het zijn trucs, wijsmakerijen, soms zelfs wijsmakerijen, die men vooraf reeds doorziet. New York gelijkt in zijn vertellingen soms zonder

twijfel op Bagdad, zijn winkelmeisjes zijn zeldzame, wonderlijke verschijningen, zijn klerken ridderlijke figuren, zijn ontknoopingen zijn al te vaak te schoon om waar te zijn, en een enkelen keer ook bijna wel te droef om waar te zijn, maar uit al deze onwaarschijnlijkheden, al dit zoeken naar het komische of verrassende effect, al dit kunstmatige komt ten slotte toch die herschepping des levens voort, die meer wezenlijk is als de meest volkomen eerlijke, trucclooze, pijnlijk integrale, ware geschiedenis, omdat er de karakteristieke verbijzondering is, omdat al de vele personen, die dit onnoemelijk aantal absurditeiten en dwaasheden volbrachten, uitverkorenen zijn. Verloren in de naamlooze menigte van het type werden ze door O. Henry daaraan ontheven en getoond in hun apartheid, al gebruikte hij daarvoor dan ook een leugenachtige truc.

Een tijdschrift als The Rose of Dixie is onmogelijk, omdat een tijdschrift nu eenmaal niet bestaan kan van de niet-betalende abonnenten, die men geregelde medewerkers noemt, een hoofdredacteur van een algemeen tijdschrift is doorgaans geen oud-kolonel, en zelfs een oud-kolonel heeft doorgaans geen tienduizend boeken in zijn bezit en gelezen bovendien, het lijkt daarenboven op zijn minst vreemd dat een hoofdredacteur van een tijdschrift als The Rose of Dixie, kolonel of niet, in twijfel staat om een door hem terecht bewonderd artikel van Theodoor Roosevelt op te nemen, maar het toppunt van wonderlijkheid en ongeloofelijkheid schijnt toch wel bereikt wanneer hij dit enkel doet, omdat hij nog niet heeft kunnen achterhalen van wie deze zonder twijfel bekwame, hooggeachte Roosevelt, met zijn schitterende positie, familie is. Wat moet men echter denken als men uiteindelijk toch kennis neemt van den titel, waaronder dit artikel in The Rose of Dixie verscheen?

Second message to congress
written for
THE ROSE OF DIXIE
by
A member of the well-known
BULLOCH FAMILY OF GEORGIA
T. Roosevelt.

Men zou het hoofd schudden over zooveel onwaarschijnlijkheid, als men niet overtuigd, vast overtuigd was, dat men in het karakter van dezen kolonel-hoofdredacteur een veel juister, een levender inzicht in het karakter van de bevolking van het zuidelijk gedeelte van de Vereenigde Staten verkregen had dan door honderd memoires mogelijk zou zijn .

O. Henry is niet bang voor overdrijving, hij kent Georgia, hij kent Virginia en hij vreest bovendien de naakte waarheid, die het onwaarachtige wapen is van de eenzijdige verlossers der mensch-

heid. De slavernij is afgeschaft ook in Georgia en Virginia, maar hij die over de vrije burgeressen van New York, over zoovele winkelmeisjes ons verhaalde tot hij ons met deze vrijheid benauwt, laat ons even zien hoe een slaaf niet noodwendig is, maar zijn kan, en hoe zijn bezitster.

„And what do you think!" schrijft Mrs Carteret aan haar zoon, „Old uncle Jake, who was seventy-six last Wednesday, must go travelling. Nothing would do but he must go to New York and see his „young Master Blandford". Old as he is, he has a deal of common sense, so I've let him go. I couldn't refuse him — he seemed to have concentrated all his hopes and desires into this one adventure in the wide world. ----- I can't conceive that even ten years in Yankeeland could change a boy of mine. Anyhow I'm sure you will know Jake. I put eighteen collars in his valise. If he should have to buy others, he wears a number 15½. Please see that he gets the right ones. He will be no trouble to you at all.

If you are not too busy, I'd like for you to find him a place to board where they have white-meal corn bread, and try to keep him from taking his shoes off in your office or on the street. His right foot swells a little and he likes to be comfortable.

If you can spare the time, count his handkerchiefs when they come back from the wash. I bought him a dozen new ones before he left."

Dit is een fragment uit „Thimble, Thimble", een van de fraaiste verhalen die O. Henry schreef, en een van de onwaarschijnlijkste, het wordt misschien in onwaarschijnlijkheid slechts overtroffen door Blind Man's Holiday, waarin een katholiek geestelijke voorkomt, die des avonds, omstreeks middernacht zonder getuigen, een jong paar op zijn studeerkamer in den echt verbindt. Misschien is zooiets in New Orleans de gewoonte, maar dat lijkt me toch vrij ongeloofelijk. Father Rogan echter is een van de meest aannemelijke weergaven van een katholiek geestelijke, die ik ooit in druk zag. Zonder overdrijving, zonder pathos, met een oprechte belangstelling, die zich echter alleen vermoeden laat, een droge ingetogen humor, en een haast koelbloedige menschenkennis, doolt deze oude Ier tusschen de heldhaftigen en de zwakkelingen, de zienden en de blinden, zelden meer teleurgesteld, en toch steeds gereed om te bewonderen.

O. Henry lijkt zelf een weinig op dezen Father Rogan, ook hij is zelden meer teleurgesteld, hij kent de hopeloosheid veler aardsche zaken, maar hij blijft toch steeds op zoek naar de heldhaftigheid. Wat men zoekt zal men vinden. Telkens opnieuw wordt men in deze korte meest humoristische vertellingen, die doorgaans handelen over menschen uit het gewone volk, getroffen door een afglans van wat in een gedeelte der moderne letteren het meest miskend wordt, namelijk het hemelsche.

Wie inderdaad er op uit is de wezenlijkheid van het leven der

menschen te toonen in een verbeelding, kan zijn verbeelding zoo fantastisch, zoo onmogelijk, zoo grotesk maken als hij maar wil, hij zal daar zelfs goed aan doen, wat hij eigenlijk toonen wil is immers fantastisch, op het eerste gezicht ongeloofelijk, en zonder twijfel ook grotesk, maar het hemelsche en het helsche geheel bannen kan hij niet, of hij zal onpoëtisch worden en het onpoëtische is in de schoone letteren, het onware.

Een dichter is, zooals Chesterton vaststelde, niet iemand die het gewone veracht om het extravagante, maar die het extravagante doet om de wilde ongeloofelijkheid van het gewone te achterhalen. Een dichter, volgens Jean Cocteau, is iemand die, als hij een fiakertje met een koetsier erop ziet, alle fiakertjes en alle koetsiers vergeten kan en in extase geraakt dat er zooiets wonderlijks bestaat als zulk een man op zulk een voertuig achter zulk een paard.

Er is een vertelling in een der twaalf bundels van O. Henry, die dit op buitengewone wijze illustreert. Ze heet The Green Door. Een jonge man dwaalt door New York op zoek naar avontuur, en het avontuur komt: een neger, die alle menschen een reclame in de hand duwt van een tandarts, geeft hem een kaart waarop enkel geschreven staat: The Green Door. De jonge man weifelt, hij gaat verder, hij keert terug, hij gaat het huis achter den neger binnen, hij stijgt den trap op en staat plotseling voor een groene deur. Inderdaad; dit is geen New York, dit is Bagdad, en de jonge man is geen gewone winkelbediende of klerk, maar een van de onbestaanbare prinsen uit Scheherazade's vertellingen. Als hij de deur opent treft hij daar een meisje, dat als dood op den vloer ligt uitgestrekt. Hij buigt zich over haar heen en bemerkt dat de levensgeesten nog niet geheel geweken zijn. Na eenige oogenblikken komt de sprookjesachtige verschijning bij en het raadsel wordt opgelost. Zij is niet bedwelmd door een of anderen boozen geest, zij is niet geschaakt door een hartstochtelijken en weinig scrupuleuzen vizier, zij is eenvoudig ondervoed, omdat ze in den winkel, waar ze werkt, niet voldoende verdient, zij is een heel gewone vrouw. De oplossing zou werkelijk ontnuchterend zijn, als O. Henry niet meteen er in slaagde ons duidelijk te maken dat er geen gewone vrouwen bestaan, evenmin als gewone mannen, dat wij alle zonder uitzondering zeldzame verschijningen zijn, omdat we allen ons zelf zijn en een ziel bezitten. Het geheim der vrouwelijkheid kent deze humorist als weinigen. In een zijner meest groteske verhalen A Harlem Tragedy, uitermate komisch en lachwekkend toont hij dit bijvoorbeeld in een enkele zinsnede, hij heeft het dan over wat we in onze taal een huilbui noemen.

„It was a meaningless cry, the kind of cry that only a woman knows about, a cry from no particular cause, altogether an absurd cry; the most transient and the most hopeless cry in the repertory of grief."

De verhouding tusschen man en vrouw vult het geheele werk van D. H. Lawrence, al wat er goeds schuilt in diens beschouwingen en verbeeldingen vindt men, tot de juiste verhoudingen teruggebracht, in een enkele komische vertelling van O. Henry: The Defeat of the City.

Menschen, die zweren bij Walter Pater, hebben van hem gezegd dat hij geen stijl bezat, hij is echter een der voornaamste scheppers en misschien de grootste pionier van het litterair Amerikaansch. De stijl van Sinclair Lewis bijvoorbeeld is van de zijne slechts een bruyanter, maar minder waarachtige navolging.

Het zijn, ten slotte en ten overvloede, niet de nuchtere integralisten, maar de menschen als O. Henry, die de waarheid des levens ontdekken, want, zooals hij in een van zijn bekendste vertellingen, volkomen argeloos vaststelde „such as they are wisest. Everywhere they are wisest. They are the Magi."

De twaalf bundels vertellingen van O. Henry met nog meerdere verspreide vertellingen zijn in een band uitgegeven door: The Associated Bookbuyers Company. Kingswood. Surrey.

BOEKENSCHOUW

ROOY-BERLAGE (Miep van) DE NIEUWE GEEST IN ONZE WONING. (152) *f* 2.90. Hoe richten wij haar in! Hoe vernieuwen wij haar! Meer dan 250 foto's en teekeningen. „Kosmos", Amsterdam.

Hen die een handleiding zoeken om een ouderwetsche milieu te moderniseeren of zich opnieuw in te richten met moderne meubelen kunnen wij dit handige boek van harte aanbevelen. Er worden allerlei nieuwe vindingen aan de practijk getoetst en de mooie foto's verduidelijken op afdoende wijze de bedoeling van de schrijfster.

STOPPELAAR (R. J. de), STRIJBOS (Jan P.) en WIGMAN (A. B.): EEN JAAR NATUURLEVEN: WINTER. (191) *f* 4.50 en *f* 5.50. Met zes en negentig platen. Scheltema & Holkema, Amsterdam.

De aanvulling van de prachtige serie: Een jaar natuurleven. Ook hierin vinden wij over vogels en planten, insecten, boomen en boschdieren en nog veel meer, allerlei wetenswaardige gegevens waarbij de mooie platen ons de bedoeling van den schrijver duidelijk maken. Een zeer mooi boek dat menigeen met verwondering zal vervullen omdat zij niet vermoeden dat er van den winter in ons land nog zoo veel te vertellen kan zijn.

De Geesteskentering van onze dagen

door Dr. B. M. BOEREBACH.

IX (Slot)

Van Pseudo-Humanisme, Humanisme en Christendom

De figuur van den nieuwen mensch teekent zich langzamerhand duidelijker af. Wij hebben er lang naar verlangd, dat men ons het phaenomeen zou toonen, dat er toe geroepen is om op onze planeet de oude menschheid te vervangen, die sinds duizenden jaren, zoo goed en zoo kwaad als dat gaat, haar contingenten schavuiten, fatsoenlijke lieden, helden en heiligen verschaft. Toch is de nieuwe mensch voorloopig nog slechts een schepping van den menschelijken geest en bestaat hij slechts in de menschelijke verbeelding. Maar de schrijversverbeeldingen wedijveren met elkaar om er de trekken van uit te vinden.

Een der meest geslaagde portretten wordt ons wel verschaft door het vermaard geworden Brave New World van Aldous Huxley. In dit boek wordt ons het menschentype ten tooneele gevoerd, zooals het door het ingrijpen van den mensch, dank zij den maatschappelijken vooruitgang, over enkele eeuwen zal zijn.

Het is onze bedoeling niet hier een résumé van dit humoristisch werk te geven. Wat voor ons van belang is, dat is na te gaan, waarin, zoo zij eenmaal plaats kon vinden, deze veel bezongen en geroemde vernieuwing zou bestaan. Het is waar, dat Huxley een schilderij van een „gefordiseerde" wereld ophangt: echter verschillen zijn wereld en die van den communistischen heilstaat zóó weinig van elkaar en dragen zij zóó evident dezelfde idealen, dat zij, beide, unverfroren, tot de uitdrukking van een wereld worden, waarin de verwatenheid van den menschelijken geest zich voorstelt een absolute volmaaktheid te realiseeren. Zoo echter deze beide systemen in staat zijn gedurende eenigen tijd een zeker aantal onzer te dupeeren, is het, omdat men niet ziet, waartoe de menschheid zou vervoerd worden, indien het systeem consequent en rigoureus tot in de uiterste consequentie's werd doorgevoerd. Dit te doen zien, is de groote verdienste van het Brave New World van den hoogst intelligenten Aldous Huxley.

Het postulaat, waarvan het werk uitgaat, is het universeel menschelijk geluk, op de volgende wijze beschreven in Huxley's boek:

„De wereld is nu tot stabiliteit gekomen. De menschen zijn gelukkig: zij verkrijgen, wat zij willen en zij willen nimmer iets anders, dan zij kunnen verkrijgen. Zij zijn op hun gemak: zij zijn in veiligheid; zij zijn nimmer ziek; zij kennen geen vrees meer voor den dood; zij leven in een serene onwetendheid betreffende harts-

tochten en ouderdom; zij worden niet meer door vaders of moeders lastig gevallen; zij hebben geen echtgenooten, geen kinderen; geen minnaars meer ten opzichte van wie zij heftige emotie's zouden kunnen ondergaan; zij zijn zóó geconditionneerd, dat het hun practisch onmogelijk is geworden zich anders te gedragen dan betaamt in hunne levensomstandigheden."

Die „conditionneering" is wel de schoonste vondst van Huxley. De menschheid lijdt onder de ongelijkheid. Sommige denkers hebben gemeend in de proclamatie van de gelijkheid een geneesmiddel te vinden. Maar de gelijkheid is een mythe en laat zich niet door wetten decreteeren. Het is veel vernuftiger de ongelijkheid te rationaliseeren. Aldus doet men dan ook in den volmaakten toekomststaat.

Echter impliceert het rationaliseeren van de ongelijkheid, een ingrijpen in het leven van den mensch reeds voor zijn geboorte, immers reeds vanaf hun geboorte zijn de menschen ongelijk: sommigen sterker of handiger, anderen verstandiger of beter van gezondheid dan hun evenmensch. Daarom zal het noodig zijn regelend op te treden bij de voortbrenging der menschen. Men zal hen rationeel fabriceeren, in serie's van ongelijke hoedanigheden en ongelijke waarden: er zullen Alpha's zijn, geroepen tot de superieure kaders der maatschappij; Epsilons, voor het lager werk bestemd; en tusschen deze beide categorieën, de op de meest wijze manier genuanceerde schaal der Bêta's, Gamma's en Delta's. „Wat?" zal men opwerpen, „een herstel dus der oude maatschappelijke verhoudingen", als eenmaal belichaamd in de antipoden: machthebbers en bezitloozen?" Neen, want de tot Epsilon „geconditionneerde" zal er nimmer onder lijden geen Alpha te zijn. En de Alpha, als maatschappelijk individu in den rang geplaatst, waartoe hij „geconditionneerd" is zal nimmer het gevaar loopen te vervallen. Overigens zal de dan bestaande kunstmatige geboorte de staatsleiders in de mogelijkheid stellen om nauwkeurig de in iedere categorie van menschengroepen noodzakelijke aantallen individuen te doseeren.

In den grond, gaat het er minder om het daadwerkelijke leven te veranderen dan wel het bewustzijn, dat de mensch er van heeft. Want dat bewùstzijn maakt hem ongelukkig. De kunstmatige geboorte zal in dit opzicht den mensch voor lijden en ongeluk behoeden, waar hij het sociale leven voortaan uitsluitend in 's menschen hart zal leggen. Door wien toch lijdt men? Door en om hen, die men liefheeft. Wanneer lijdt men het meest? Wanneer het hart gebonden is door vleeschelijke banden. Een man lijdt om en door een vrouw, een moeder om en door haar kind, een zoon door den dood van zijn vader of moeder. De kunstmatige geboorte, bewerkstelligd door de vindingrijke hulpbronnen, welke de biologische chemie den mensch dan verschaft en waarvan Huxley de wonderbare werking op vernuftig-humoristische wijze verbeeldt, doet

huwelijk en moederschap wegvallen. Het woord: „moeder", alleen zal in den toekomststaat doen huiveren van barbaarsche herinnering en van schaamte. Bestaande liaisons zullen nimmer meer het menschelijk hart vermogen te kluisteren en te verlagen. „Plus d'amour, partant plus de joie", zei eens de wijze fabeldichter La Fontaine in zijn les Animaux malades de la peste. Geen liefde meer, bijgevolg geen verveling en geen verdriet meer, repliceert de moderne reformator der menschheid.

Ik verkortte opzettelijk dit overzicht van de anticipatie's, welke wij in „Brave New World" aantreffen. Als ik hier het woord anticipatie's gebruik, is het om mij aan te passen aan de gewone definitie van dit soort roman, maar met de stellige overtuiging tevens, dat de menschelijke natuur zich zeer spoedig verzetten zal tegen een dergelijke omschepping. Huxley stelt op bewonderenswaardige wijze in het licht alles, wat men uit de menschheid zal moeten elimineeren om tot dit stadium van primitief en georganiseerd welzijn te komen en met name zijn het deze grootste onder de menschelijke deugden: het vermogen tot zelfverloochening en de hang naar heroïsme. „De industrieele beschaving — wij zouden het neo-humanisme of pseudo-humanisme kunnen noemen — is slechts mogelijk, wanneer er geen zelfverloochening meer zal bestaan", verklaart een der administrateurs van den toekomstigen heilstaat. „Genotzucht moet er heerschen, genotzucht tot aan de uiterste grenzen gedreven, die hygiëne en economische wetten gedoogen. Anders houden de raderwerken op te draaien."

Maar is heroïsme niet een der meest verheven vormen der liefde? Wat Huxley zeer goed gezien heeft, is, dat het krankzinnig streven om den mensch te veranderen, als allereersten eisch meebrengt de liefde te veranderen en alles, wat met liefde samenhangt: echtpaar, familie, afstamming. Evenzoovele gelegenheden tot dagelijksche zelfverloochening en tot stil en ongeweten heroïsme. Maar op dit terrein laat de natuur van den mensch haar privilege niet los, hoe rijk het ook aan smarten moge zijn en al ontvangt een moeder van haar kind veelal meer smart dan vreugde. En wij zien, hoe het communistisch ideaal, als in Rusland doorgevoerd, strandt op de moeilijkheid om een maatschappij te stichten, waarin reeds bij de geboorte de leden zonder vader en moeder zouden zijn.

En na een vijftienjarig experiment grijpt nu Rusland terug naar een der voornaamste grondslagen van het maatschappelijk leven: de familie. Aldous Huxley voelde dit echter zóó onvermijdelijk aanstaande, dat hij den nieuwen mensch in een distilleerkolf deed ontstaan.

Om den mensch te veranderen toch, zou men niets meer of minder dan het wezen der liefde moeten veranderen. Immers, het is den mensch nu eenmaal eigen om de organische voorwaarden, waardoor zijn physieke leven gelijkvormig is aan dat der andere

schepselen, niet passief te ondergaan. Het is hem eigen zich te individualiseeren, zooals geen ander schepsel zulks vermag te doen op aarde. Als hij er echter jaloersch voor waakt op dusdanige manier een voorwerp van eigenliefde te scheppen, aan het spel van zijn vrijen wil onderworpen, dan is dit alleen om, aanstonds na het verwerven van dit bezit, in het offer van zijn veelal zoo duur gekochte persoonlijkheid toe te stemmen en het kostbaar bezit van zichzelven weg te schenken. „Se faire pour se défaire", zegt het Fransch zoo kernachtig juist, „se faire pour se défaire", terwijl men het bewustzijn van dit offer in zich draagt. Dat is het leven van iederen waarachtigen mensch. Zichzelven wegschenken en weten, dat dit offer beloond zal worden door een smart, ziedaar het menschelijk heroïsme. De grootste onvolkomenheid in den nieuwen mensch, is misschien het terugwijzen van de smart, die toch ook een groote plaats inneemt in den toekomstigen staat van Huxley in een land als Rusland en in iedere maatschappij. Men ziet er den nieuwen mensch zijn welzijn, zijn euphorie, vervolmaken door het gebruik van een panacee, dat is als een soort algemeen verbreide physieke en zedelijke aspirine.

Bij het sluiten van Huxley's boek, waarin de onmogelijkheid van te kunnen liefhebben de onmogelijkheid van lijden demonstreert — een vernieuwing, die den mensch van een zijner grootste privileges zou berooven — dacht ik aan deze woorden, die een hedendaagsch Fransch dichter aan een zijner bundels gaf: l'Honneur de souffrir.

Hoe staat het intusschen practisch met het Russisch experiment? Dank zij een enquête, door den jong-Russischen schrijver Ilya Ehrenburg eenige jaren geleden gehouden en waarvan de resultaten in de Nouvelle Revue Française van 1932 zijn neergelegd, weten wij, hoe in de homo sovieticus nog altijd hetzelfde spel van hartstochten leeft als in den klassieken mensch. Daarbij is ook de jonge Rus in zijn edelste levensuitingen doordrongen van de smartelijke nostalgie, waarvan Chesterton in zijn The everlasting Man in verband met het traditioneele oude heidendom spreekt: een voortdurende aspiratie naar het oogenblik, waarop de door den zondeval gebroken harmonie tusschen natuur en bovennatuur, tusschen mensch en Godheid weer hersteld zal worden.

Een tragiek voltrok zich aan het Russisch volk, als nimmer te voren in de geschiedenis der menschheid gezien werd, immers de communistische levensbeschouwing bracht het psychologisch conflict, als hier bedoeld, vanuit de ziel van den mensch naar buiten hem over, het ziende als een wreed spel van economische en andere cosmische krachten, en maakte zoo een opheffing van het lijden van den mensch onmogelijk.

En wat is ten slotte een mensch zonder God, de „animalis homo" van St. Paulus? „Hij brengt het beste deel van zijn tijd door

met te eten, te gapen, te werken als een paard en zich te vermaken als een aap. Hij is gelijk een dier; behalve in sommige bijzondere oogenblikken, laat hij zich leiden door zijn zenuwen en zijn driften", zegt niemand minder dan Taine van dezen mensch.

Het natuurlijk menschzijn, la „condition humaine" om met Malraux te spreken, vraagt om een complement. Dit complement vond de Oudheid in haar natuurlijk Godsgeloof, dat complement vindt de moderne mensch pas ten volle in de geopenbaarde leer van het Christendom. Aan de erfenis der Oudheid voegde zich het Evangelie toe, en het goddelijke corrigeerde voortaan, waar noodig, het menschelijke.

Het Evangelie bracht de lijdende menschheid een boodschap van hoop. De kennis der wanhoop van de oude schrijvers is nog altijd het meest reëele en meest menschelijke commentaar op Paulus' brief aan de Romeinen. En geen overtuigender apologie van Christus' genade is denkbaar dan de beroemde smartkreet van Catullus „Di, eripite hanc pestem perniciemque mihi!"

Het is Christus leeren, — Christus heri — wanneer wij studie maken van de grootheid en de ellende tevens der wereld van vóór Zijn komst. En deze studie doet ons tegelijk begrijpen, dat de Verlangde der Volkeren het centrum der eenheid van Zijn Kerk niet in Rome, de erfgenaam van Athene, zou geplaatst hebben, wanneer de Voorzienigheid door den loop der eeuwen heen de heidenen van Athene en van Rome niet had voorbereid op de ontvangst van het Geloof en de Liefde. Vanuit dit standpunt beschouwd, wordt het ons duidelijk, dat alle schoonheid en alle grootheid der Oudheid Christus toebehoort, evenals alles, wat er schoon en bekoorlijk was in het oude heidendom aan zijn top een gulden straal droeg van den ver aanlichtenden dageraad. Zoo kon het merkwaardige feit plaats vinden, dat de Heilige Geest de wijsheid van den Romeinschen Senaat prees in het boek der Macchabeeën en dat de eerste Christenen in de Catacomben den goeden Herder Christus vereerden onder de beeltenis van Orpheus. De natuurlijke deugden der Grieken en Romeinen, wier geest en hart God langzaamaan gerijpt had voor de ontvangst van geloof en genade, werden tot voetstuk aan de in te storten bovennatuurlijke deugden.

Zooals men ten opzichte van het oude Hellas heeft kunnen spreken van de geboorte der menschelijke rede in de eeuw van Plato en Phidias, zou het ook mogelijk zijn met betrekking tot het Romeinsche volk, welks karakter zich definiëeren laat door het agere et pati fortia (dat is grootheid van daad en van moed, zoowel als diepte van lijdzaamheid, geduld en menschelijk medegevoel), met de komst van Vergilius te spreken van de geboorte van het menschelijk hart.

Maar in spijt van die gelukkige wording constateeren wij overal in beider geschiedenis de ellende van den mensch zònder Christus en de grootheid van denzelfden mensch mèt Hem en wel in de

mate, waarin hij een of meerdere der grootheden van het Evangelie tot verwezenlijking brengt. Daarom wee het neo-paganisme, dat den mensch aan het Christendom ontwortelt en de traditie der menschheid met voeten treedt.

De mensch daarentegen, die in zijn geest de les van de geschiedenis der menschheid draagt, vermag aan die kennis de grootheid van de gave van Christus' genade, aan den mensch geschonken, af te meten.

En de moderne mensch, aan neo-paganistische leiders overgegeven,....... hij draagt nòg in zich den onstilbaren zucht naar de eeuwigheid. En die hang naar onsterfelijkheid laat zich niet genezen met sterfelijke middelen. Dit verlangen toch is geen ziekte, in ons binnengegleden in een oogenblik van koorts: het is onze ziel zelf, die in ons klaagt vanaf het oogenblik, waarop wij werden. En geheel een wereld is onmachtig ons tot rust te brengen ondanks den gouden wemel van haar sterren en de verfrisschende druppeling van haren dauw. Want mèt ons is die wereld naar haar Schepper gestrekt, in afwachting van den dag van den goddelijken triomf, als een instrument van Zijn toekomstige verheerlijking.

Het staat den mensch vrij zich op te sluiten in de wereld van de stof; het staat hem vrij het geloof een illusie te noemen en slechts de aarde te aanbidden. Maar met dat al zal de mensch geen verklaring gevonden hebben van zijn dorst naar onsterfelijkheid en, na zijn streven gericht te hebben op natuur en roem en liefde, zal hij zoeken naar het oneindige en, het in deze wereld niet vindende, zal hij ongelukkig blijven. En vanaf datzelfde oogenblik zal de mencsh worden tot een raadsel voor zichzelven. Zelfs onwetend van God, de oorzaak en het einddoel van zijn leven, zal de mensch nog zoeken naar Hem. En hij zal zich in dien toestand sterfelijke goden scheppen, als dictator en staat, en neerknielen voor het maakšel van zijn handen.

De christen echter alleen, die een oneindigen God erkent en heel het aardsche leven ziet als een verheerlijking van Gods grootheid en een hunkering naar Zijn zegen en Zijn beloöning, ziet een diepen zin gegeven aan zijn jammerklachten, die zoet en streelend worden als de menschelijke hoop, welke geen plaats vindt in communistische of fascistische levensbeschouwing.

En de christen weet, dat, als wij God noodig hebben om te kunnen leven en als wij om onze angsten te kalmeeren de behoefte gevoelen te weten, dat Hij is en dat Hij ons schept op ieder oogenblik; als wij de behoefte gevoelen aan de zekerheid, dat de stroom van onze dagen zijn oorsprong en voleinding vindt in den afgrond van Zijn eeuwigheid, dit alles is, omdat wij van Zijn bloed en Zijn geslacht zijn, omdat wij, menschelijke schepselen, ons alleen aan Hem, den Onmeetbare en den Oneindige, kunnen meten.

Hilversum, den 27en November, 1935.

Varia

I.

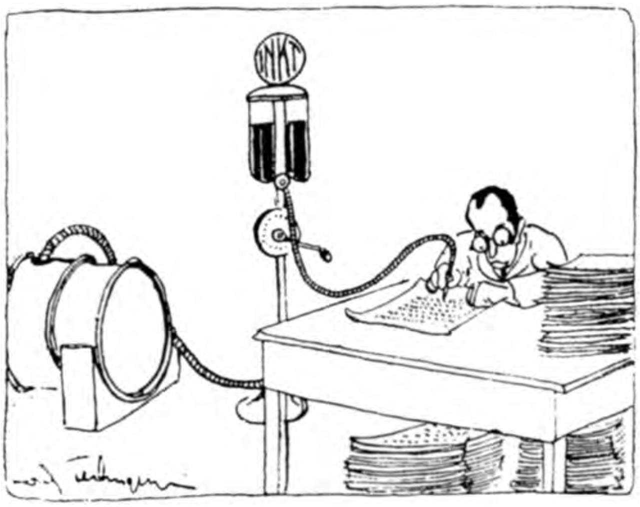

De populaire romanschrijver: groot-inktverbruiker.

II. In het Abessinische kamp:

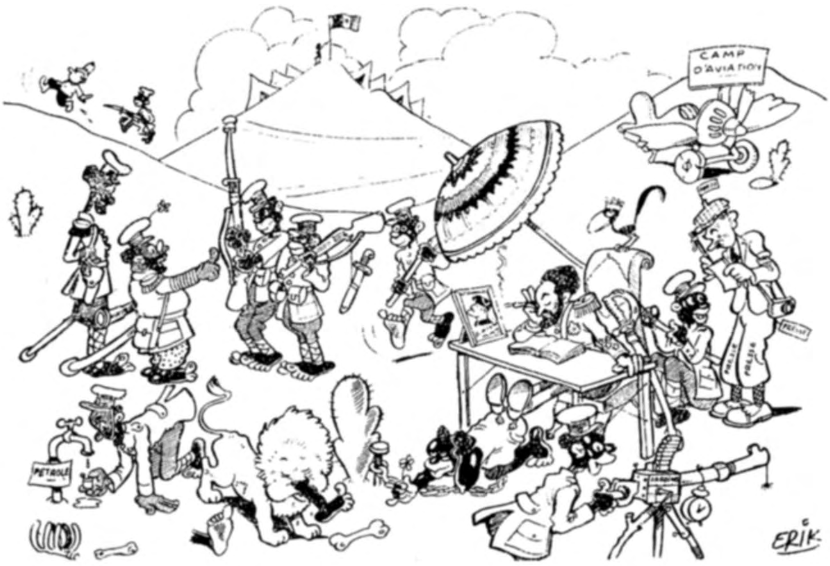

— Wordt er een aanval voorbereid?
— Nee! Hij leest een detective-roman.

III.

Vreemde bij boekdrukker: „Kunt U mij ook zeggen hoe 't mogelijk is een boek te drukken zonder dat eerst de bladen opengesneden zijn?"

VESTDIJK (S.) ELSE BÖHLER, Duitsch Dienstmeisje. (279) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1935.

Een curieuze roman! Zakelijk beschouwd is het niet zeer waarschijnlijk dat een (vermoedelijk) ter dood veroordeelde de laatste dagen vòor zijn vonnis een regelrechten roman van bijna driehonderd bladzijden schrijft, en dit voor de aardigheid. Ook de roman zelf die het verhaal bevatten moet van de liefdeverwikkeling, waaruit het moorddrama geboren werd, is niet zonder onwaarschijnlijkheden. Vestdijk weet spannend te vertellen en dit onwaarschijnlijke verhaal nog aannemelijk te maken, hoewel dit boek heel wat slordiger en zorgeloozer geschreven is dan zijn vroeger werk. De geschiedenis is overigens nog al troebel en vulgair. De mensch als ongedierte neemt zooveel plaats in in dit boek dat men haast wenschen zou dat Vestdijk eens romans over honden en paarden ging schrijven om van het gore gezelschap mensch verlost te zijn. De Forummannen hebben het graag over de „menschelijke waardigheid", maar in hun producten brengen zij graag het meest ignobele naar voren wat er in de menschennatuur te vinden is. Er komen uiterst pijnlijke situaties voor in het boek, die een streng voorbehoud noodzakelijk maken. Vestdijk is zonder twijfel een der begaafdste talenten die de laatste jaren op den voorgrond traden, maar in zijn ongezond erotische obsessies, in zijn

voorliefde voor het menschelijk minderwaardige is hij een typisch vertegenwoordiger van den Forumgeest. Wat hij noodig heeft is: beteugeling zijner schrijfdrift in velerlei opzicht. De roman Else Böhler zal een tijdlang uit zeer verschillende motieven druk gelezen worden, maar hij is te zorgeloos geschreven, te weinig afgewogen, te weinig distant, te weinig uit een verhelderde sfeer om Vestdijks roem blijvend te vergrooten.

HELMAN (Albert) DE DOLLE DICTATOR. (376) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1935.

„Het ondoorgrondelijke Leven van Juan Manuel de Rosas" heeft Helman zoo geïntrigeerd dat hij er een vie romancée over is gaan schrijven in den trant der boeken van Emil Ludwig. Hij is erin geslaagd een boeiend verhaal samen te stellen en een wel omlijnd beeld van dezen ondoorgrondelijken Argentijnschen potentaat, die ten tijde van het opkomende Europeesche liberalisme zijn land met ijzeren vuist beheerschte, te ontwerpen. Een wonderlijk leven! Van gaucho tot onbeperkt heerscher, en daarna in 1852 de vlucht naar Engeland, waar hij vijf en twintig jaar later sterft. Helman heeft een wonderlijk objectieve, zelfs niet onwelwillende houding tegenover den dictator aangenomen. Zijn subjectieve overtuigingen treden hier minder onaangenaam naar voren dan in enkele van zijn laatste boeken. Zijn afkeer van al wat kerk en katholicisme heet kan hij echter moeilijk verbergen. Ontwikkelde rijpe lezers die weten te schiften, zullen deze merkwaardige historie met voldoening lezen.

WESSEM (Constant van) 300 NEGERSLAVEN. (191) Querido, Amsterdam, 1935.

Constant van Wessem heeft zijn krachten reeds in verschillende richtingen beproefd. Dit zijn laatste werk is een der best geslaagde van al zijn publicaties. Het is een verhaal van kort voor het midden der vorige eeuw, toen het transport van negerslaven uit Afrika naar de West een gevaarlijk smokkelbedrijf was geworden. Een verhaal van lugubere spanning. Menschen met gevoelige zenuwen moeten dit boek niet lezen. Het is huiveringwekkend van wreedheid en bloederige rauwheid. Weinig of niets wordt den lezer gespaard van wat een Afrikaansche nacht met wild opgezweepte negerdansen den ooggetuige bieden kan of van de onmenschelijkheid, waarmede een slavenhandelaar, in het nauw gebracht, zijn driehonderd negers op een schip midden in zee aan ziekte, ellende en dood overlaat. Om al die tooneelen van ruwheid en vleeschelijkheid blijve het boek voorbehouden. Structuur en styleering van het verhaal zijn overigens zeer verdienstelijk. Het beschrijft een episode uit een der duisterste en droevigste bedrijven, waaraan de menschheid schuldig staat.

GEVERS (Marie) GULDENTOP. (128) *f* 1.25 en *f* 1.60. Geaut. nederl. vert. door S. J. G. Premsela-de Boer., Z.-H. Uitg. Mij., Den Haag, 1935.

Marie Gevers is een dichteres, die de poëzie vooral van de natuur, van 't gewone leven van gewone mensen doorvoelt en fijnzinnig beschrijft. Uit de alledaagse gebeurtenissen rondom haar heen weet zij een verhaal te maken, dat onsamenhangend lijkt, maar in waarheid een hogeren vorm van dichterlijken samenhang bereikt. Behalve dan dat de geschiedenis van Guldentop een soort draad door de gebeurtenissen weeft, die de aardgebondenheid dezer vlaamse natuurmensen nog sterker doet uitkomen. Guldentop is een rover, die ten tijde der franse revolutie gepakt en onthoofd is, terwijl hij juist geld genoeg bij elkaar gespaard had om een rustig legaal leven te gaan leiden. Die onthoofding echter heeft zijn hersens geen goed gedaan en zijn geheugen verward, zodat hij niet meer weet, waar zijn schat ligt en voortdurend er naar moet zoeken. Sommigen hebben hem gezien, anderen voelen hem, anderen speuren hem in de natuurgeluiden, anderen maken van het bijgeloof misbruik, om de mensen te bedriegen en te bestelen. Maar hij leeft in het gevoel van vele mensen en is een soort van saamhorigheidsband tussen personen en gebeurtenissen, die in dit verhaal optreden. Het is een waar juweel-

tje, dat iederen volwassene, die de poëzie nog niet geheel heeft afgeschud ten zeerste ter lezing wordt aanbevolen.

CAMPERT (Jan) WIER. (301) *f* 2.50 en *f* 3.50. Leopold, Den Haag, 1935.
Jan Campert heeft een regionalen roman geschreven die speelt op een Zeeuwsch eiland bij de monding van de Schelde. Ik kan er niet enthousiast over zijn. Antoon Coolen, wiens voorbeeld hier voelbaar is, doet dit beter. Er wordt te veel beschreven en er gebeurt te weinig. De lezer wordt nauwkeurig ingelicht over landschap en omgeving, over zonnestand en regen, over wind en wolken, maar slechts oppervlakkig over het zieleleven der menschen. Dezen zijn beschreven naar het oude cliché: een trotsche, hardvochtige boer die trouw den Bijbel leest, een zalvende Dominee, messentrekkende stroopers, een pluimstrijkende onderwijzer enzoovoort. Campert moest zich beter inlezen op Jan Eekhout; die weet een Zeeuwschen boerenroman te schrijven. De beste menschen in „Wier" zijn zij die niet naar de kerk gaan, de kerkgangers zijn meestal huichelaars. Dit bakersprookje hebben we ook al meer gehoord. Jan Campert kan het beter dan hij het hier gedaan heeft, getuige zijn voorgaand boek. Voor volwassenen.

WIECHERT (Ernst) DE MAJOORSCHE. Een vertelling. (256) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jac. Andros. Teulings, Den Bosch, 1935.
Een goede vertaling van de reeds in den vorigen jaargang (1934-'35, p. 452) gunstig beoordeelde poëtische vertelling van een der beste hedendaagsche duitse schrijvers.

CAESAR (Nel) AMKE VROESSEN ZOEKT EEN MENSCH. (155) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1935.
Deze eigenaardige titel brengt het verhaal van een teleurgestelde verloving en van een teleurgestelde liefde. Amke Vroessen zoekt tevergeefs naar een mensch, wien zij haar liefde en vertrouwen zou kunnen schenken en nu zij niet vindt, althans niet endgültig vindt, wordt de muziek haar liefde. Een goed geschreven novelle, waarin sfeer en omgeving stemmingsvol en raak beschreven staan. Het procédé van het verhaal is niet nieuw: een gevoelig en begaafd meisje komt voortdurend in botsing met haar ruwer besnaarde, materialistische omgeving, — maar het is op eigen geziene wijze uitgewerkt, onmiddellijk en doorleefd, zonder onnoodigen omhaal of sentimentaliteit. Er ligt een hopelooze weemoed over het leven dezer menschen die van geen „waarom" of „waarheen" weten en het leven dat het toeval hun aanwees, blindelings te leiden hebben. Slechts voor volwassen lezers.

LEEUW (Aart van der) VERTELLINGEN. (283) *f* 3.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam.
Deze bundel vertellingen bevat maar weinig posthuum werk. Op „Sint-Veit" na werden alle vertellingen uit den bundel van dien naam overgenomen. Nieuw zijn „Sneeuw", „De zoon van den Keizer" en „De Handen", aangetroffen in de nalatenschap van den schrijver. De Sint-Veit vertellingen zijn bekend; ook de nieuw opgenomen stukken zijn van den verzorgden zinsbouw, welke Aart van der Leeuw eigen was; sterk persoonlijk proza ook, dat in zijn rythme den meerendeels idyllischen inhoud in al zijn golvingen zuiver begeleidt.
Nu „Sint Veit en andere Vertellingen" sedert lang uitverkocht is, biedt de uitgave van dezen bundel gelegenheid nog eens met het mooiste uit van der Leeuw's oeuvre kennis te maken.

FISCHER (Leek) TOEN HET MAANDAG WERD. Geautoriseerde vertaling uit het Deensch van Dr. Annie Posthumus. (236) *f* 2.90 en *f* 3.50. Zuid. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.
De ondertitel luidt: Drie dagen uit het leven van het gezin Lundbom. Het

boek stelt het probleem der werkeloosheid. Het is een week-end van schrijnend leed, van dat éëne, schrijnende leed, dat bovenal zijn diepe voren ploegt door het aangezicht van ons nu levend geslacht: het leed dierzelfde werkeloosheid.

Dit leed, zooals het zich voltrekt aan den ouden Lundbom, zooals het zich vooral voltrekt aan den jongen Hendrik, die de hoofdfiguur is in dezen roman, al verschijnt hij niet het meest ten tooneele, wordt in strak-gespannen, uiterlijk onbewogen, haast nuchteren stijl verhaald, — maar daarom des te aangrijpender. De aandachtige lezer moet dit alles ten slotte als een drukkende last lijfelijk op zich voelen. De vraag die zich bij het lezen telkens weer opdringt is deze: zal de schrijver voor dit duistere probleem der werkeloosheid nu ook een uitweg wijzen? Hij wijst die. Het is de wil, om te leven, om er zich doorheen te slaan, om er zich bovenuit te werken. Dat is wel juist, maar onjuist is de concretiseering, waarin hij deze wil in Hendrik en Svea tot uitdrukking laat komen. Strikt voorbehouden voor geestelijk-rijpe lezers.

AMMERS-KÜLLER (Jo van) PRINS INCOGNITO. (302) J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Het zal den serieuzen lezer, dien het om iets meer te doen is, dan om louter ontspanningslectuur moeilijk vallen de toevalligheden te aanvaarden waartoe de schrijfster haar romanfiguren in dit boek dwingt. Dat Peter Bergman alias Scheffer en Julia van Asveld toevallig in hetzelfde Italiaansche sanatorium terecht komen en dat Julia dan later weer toevallig uit de honderden pensions, die er in den Haag ongetwijfeld zijn, juist dat van Peter's huisgezin uitkiest, doet toch wel wat al te geconstrueerd aan. De grens van de waarschijnlijkheid is hier naar ons inzien overschreden. Stapt men over deze moeilijkheden heen, ja! dan rest er ongetwijfeld een boek, waarvan men de bedrevenheid en vlotheid bewonderen kan.

De roman is hoogst „modern". Allerlei hij's en zij's bij elkaar, die niet bij elkaar hooren. De held van het verhaal is een dekadente figuur. Van dit misselijk erotisch complex wordt ons weinig gespaard. Dat een Julia zoo maar een, twee, drie op hem verslingerd kan raken, lijkt ons psychologisch toch weinig verantwoord. Van de heiligheid van het huwelijk, ook al komt oogenschijnlijk alles weer op z'n pootjes terecht, blijft bitter weinig over. Niet voor iedereen.

GOGOL (Nicolaas) AVONDEN OP DIKANJKA. Vertaald door G. Wronsky en J. Mertens. (204) *f* 1.90. Die Poorte, Antwerpen en Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Dikanjka is een buurtschap in het Oekrainsche. In de lange winteravonden komen de menschen bijeen in de hut van Roedii Panjko, Rooie Panjko. En daar wordt dan verteld. Daar had je b. v. den koster, Foma Grigorjewitsj. „Ach wat een hoofd is dat! En wat een vertelsels kan hij niet opdisschen! . . . En dan de andere gast. . . .Als die zijn vinger omhoog stak en begon te vertellen met den blik op dien vinger — dan was zijn verhaal zoo schoon en kunstig, dat men het op staanden voet in een boek had kunnen drukken."

Na deze kostelijke inleiding volgen een drietal van zulke vertellingen, door Gogol als zoomaar uit den mond van die volksvertellers opgeteekend. Griezelige en gruwelijke histories van spoken en heksen, monsters en duivels, waarmee de menschen daarginds in het Oekrainsche vertrouwd schijnen als met eigen broers en zusters.

De beroemde Russische schrijver toont zich hier een meester in de vertelkunst.

OSORGIN (Michael) DOODENDANS. Geautoriseerde vertaling van Dr. Boris Raptschinsky. (214) *f* 2.90 en *f* 3.75. A. W. Sijthoff, Leiden.

Dit boek kan beschouwd worden als een vervolg op „Terroristen", dat het vorig jaar van de hand van denzelfden vertaler verscheen. Het handelt grooten-

deels over dezelfde personen. Natasja Kolymood vlucht uit de gevangenis van dwangarbeidsters te Moskou door den Oeral, Siberië, Mongolië, over de beide Oceanen naar Parijs. Velen der terroristen van 1905 zijn zoo uit Rusland weggevlucht naar Europa. En daar leven ze nu op non-activiteit. Hun „idealisme" is gebroken, hun geloof in de revolutie gestorven. Hoe jong de meesten ook nog zijn, ze zijn over het hoogtepunt van hun leven heen, ze zijn „vermoeid". Ieder zoekt nu op zijn beurt en naar zijn aard een uitweg uit deze werkloosheid en dat op meestal dood-menschelijke wijze.

Dan komt de wereldoorlog. De terroristen reageeren weer op hun manier. Zij hebben zich laten inlijven bij het Fransche vreemdelingenkorps, als verafschuwen ze den oorlog. Zij deden het alleen uit „verlegenheid", „om niet afzijdig te blijven nu het huis, dat hun gastvrijheid verleend heeft, door roovers overvallen wordt". Ook hier geen idealisme meer. In de loopgraven denken ze aan de wonderen der wereldheerschappij maar nog meer aan de soep".

Ten slotte, de revolutie van Lenin gaat geheel buiten hen om. Dit boek is niet voor de jeugd. Voor de overigen het lezen waard.

RUSSE (Ellen) LOFZANG DER AARDE. *f* **1.90. van Kampen, Amsterdam.**
Lofzang der aarde is de poëtische titel die Ellen Russe gaf aan haar jongste prozaverhaal waarin de voorliefde voor Italië, die ook in haar vorige boeken tot uiting kwam, haar Florence als hoofdplaats der handeling deed kiezen. De held van het boek is de bekende kunstenaar Luca della Robbia en de conscientieuse werkwijze der schrijfster is een waarborg, dat aan de historie geen geweld wordt aangedaan. Maar daarbij is Ellen Russe er ditmaal bijzonder goed in geslaagd historie en fantasie te doen harmonieeren, en waar de bewijsstukken ontbraken die op gelukkige wijze aan te vullen.

Doet Ellen Russe ons in dit boek, geschreven in haar bekenden eenvoudigen stijl, meebeleven het ontstaan van de vele Robbia-reliefs die de bezoekers van Florence daar verspreid vinden en die zij met geestdrift beschrijft; uit eigen belevenissen schildert zij ons ook de sfeer van Florence in de verschillende seizoenen.

En waar nog altijd vele Nederlanders instemmen met Potgieters versregels:

> Florence, die me opeens uw tal van tinnen
> Van verre beurt in Zuider voorjaarszon
> Gij brengt me geen mij vreemde wereld binnen,
> Ge biedt mij mild wat vroeg mijn hart al won
> Op vleug'len der verbeelding voortgedragen,

daar zal het stellig niet ontbreken aan lezers van dit zeer billijk geprijsde boek door van Kampen als altijd met smaak uitgegeven.

OOSTEN (A. J. D. van) SLAGEN OP DE RUIT. Vertellingen rond het Vuur. (180) *f* **2.25 en** *f* **2.90. Teulings, Den Bosch.**
In dit bundeltje heeft A. J. D. van Oosten een zestiental vertellingen en schetsen verzameld. Zij zijn geschreven in het heldere, scherpe, beeldende proza dat we van hem kennen. Dit proza is het aantrekkelijke van het boekje. De fabel, het eigenlijke verhaaltje is in de meeste dezer vertellingen niet het belangrijkste en, aangezien de meeste lezers zich meer voor het verhaaltje dan voor het proza interesseeren, vrees ik dat het boekje slechts door fijnproevers zal gelezen worden. De gevoelstoon dezer vertellingen is in het algemeen te koel, te hard om bij eenvoudiger lezers Anklang te vinden. Slechts een enkelen maal, wanneer namelijk het geloof van den schrijver in het geding komt, worden er gevoeliger snaren aangeraakt.

TIMMERMANS (Alph.) TOEKOMST. (229) *f* **2.25. Sijthoff, Leiden.**
„Toekomst" is een boerenroman uit de streek tusschen den Bosch en Zaltbommel. Litteraire pretenties heeft hij niet. Het is volkslectuur van goed

gehalte. Het leven van een groepje daglooners wordt er met kleur en humor beschreven zooals dat in volksboeken van dit soort gebruikelijk is. Leven en lotgevallen van Wotje Koffie vormen den hoofdinhoud en daaromheen groepeert zich natuurlijkerwijze het leven van andere dijkbewoners. De schrijver observeert het leven dezer eenvoudige menschen met welwillende belangstelling en weet lief en leed op juiste wijze te verdeelen, zoodat het boek een dankbare afnemer voor leesbibliotheken zal worden. Er zit gezonde levenszin in dit boek, het is oprecht en eenvoudig en daarbij goed geschreven, zoodat wij het ieder die zulk een verhaal genieten kan, aanbevelen.

SANDYS (Oliver) TOINETTE'S FILMCARRIÈRE. (297) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. Nederl. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Die carrière eindigt natuurlijk met het worden van een ster van behoorlijke grootte aan het film-firmament. En dat is geen kleinigheid voor een meisje dat door een paar managers uit een klein Parijsch-cabaret wordt weggehaald om tot speelbal te dienen van een of andere richard die de film van geld voorziet. Het zou heelenal mis met haar gegaan zijn als er niet een edele ridder in de gestalte van een andere film-producer geweest was, die haar bijtijds waarschuwt en haar doet inzien dat men het verkeerde met haar voor heeft. Veel zit er in dit romannetje niet in en het behoort bovendien tot de lectuur met een bedenkelijk tintje.

CUNNINGHAM (Eugene) HEERSCHER DER PRAIRIE. (313) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaald door Charles A. Dieperinck. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit is nu eens een soort detective-verhaal dat niet in de hoogere kringen van Londen of New-York speelt, maar in de wijde vlakte rondom „Diamond River". Als bij toeval is de jonge Lit Taylor tot hulp-sheriff benoemd en midden in een spannende jacht gewikkeld op een bende dieven, die er met de heele kudde van zijn vriend en opvoeder van door gegaan zijn. Geen jongedames-lectuur maar voor volwassen liefhebbers boeiend genoeg.

BAXTER (George Owen) SCHIJN BEDRIEGT. (264) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinaite", Rotterdam.

Als de fantasie van een paarden-liefhebber er met hem van door gaat dan is hij in staat om aan het edele dier een haast bovennatuurlijke kracht toe te schrijven. Dit is het geval met het heldenpaard „Hemelsblauw" dat de schrijver van dit boek zulke buitengewone hoedanigheden geeft en zulke wonderbaarlijke daden laat verrichten dat het woord „overbluffend" niet sterk genoeg is. Een slaperige jonge reus waarmede niets te beginnen is, achtervolgt maandenlang „Hemelsblauw" en die twee houden de aandacht van den geduldigen lezer gevangen tot het einde toe. Volwassenen.

HAMILTON (Cosmo) GEVAARLIJKE ONSCHULD. (255) *f* 1.90 en *f* 2.50. Uit het Amerikaansch door A. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit deel uit de serie „Voor de vrouw" gaat een greintje dieper en raakt meer het werkelijke leven dan gewoonlijk de leesvoeder uit deze serie doet. Het is een goed geschreven verhaal dat natuurlijke lijnen volgt en waarin de schrijfster een lans breekt voor de noodzakelijke voorlichting op sexueel gebied voor jonge meisjes, die het leven ingaan. Zij behandelt deze kwestie met de noodige reserve en heeft ook de tegenzin van veel moeders om dit punt met haar dochters te bespreken, goed geschetst. Een goed bedoelde roman voor groote menschen.

HAMILTON (Cosmo) DE SPELBREKER. (272) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. Ned. bewerking van A. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

En dit boek wil op een geheel andere manier een aanklacht de wereld inslingeren tegen de vaders die hun zoons niet inlichten. Het doet dit met een

lang uitgesponnen verhaal waarin het zeer Amerikaansch toegaat, over twee vrienden, waarvan de een een krachtige, onschuldige, eerlijke jongen is en de andere een bedorven type, die van zijn vriend in alle opzichten tracht te profiteeren. Er komen eenige zeer onsmakelijke scènes in het boek voor en het geheel behoort tot de zeer voorbehouden lectuur.

MERREL (Concordia) RUWE BOLSTER, BLANKE PIT. (250) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. Nederl. vertaling van A. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Een overhaast huwelijk, veel misverstanden, moeilijkheden en kuiperijen en dan tenslotte vrede over de geheele linie is zeer in het kort de geschiedenis van Jeanette Anderson toen zij op haar levensweg Kit Brent ontmoette. Ontspanningslectuur voor ouderen.

BAXTER (George Owen) MANNEN VAN STAAL. (277) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henr. Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Deze keer is het een grijze wolf die met een half-idioot-uitgemaakt en uitgeworpen lid van een bandieten-familie de eer geniet om de helden van dit verhaal te zijn. Het is vlot geschreven, avontuurlijk en in zijn soort boeiend.

VELTER (Joseph M.) ZILVER AAN DE SANDAWAKU. (214) *f* 2.25 en *f* 2.75. Geaut. Nederl. vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Naar het gebergte Sichota Alin waar de taiga zich mijlen ver als een woestenij uitstrekt en onbetreden oerwouden, rotsen en ravijnen zonder einde tot aan den horizon reiken, is een expeditie van een zestal mannen getrokken om te jagen, onderzoekingen te doen naar de flora en fauna, terwijl twee ervan het koortsachtige verlangen koesteren om een schat te veroveren, die in een van de rivieren moet schuilen en waarvan het geheim verloren is gegaan. De tocht eischt vele offers en het gelukt maar drie van de expeditie om terug te keeren. Voor groote menschen en oudere jongens, die van dit soort lectuur houden.

HAYCOX (Ernest) OOG OM OOG. (252) *f* 1.95 en *f* 2.50. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

De onverbiddelijke wet van het Westen, waar een ieder zijn eigen rechter meent te mogen zijn, wordt in dit verhaal met wel heel veel nadruk op den voorgrond gebracht. Het is een voortdurende achtervolging van een zoon, die zich wreken wil op den moordenaar van zijn vader en dit tenslotte ook doet, terwijl er intusschen nog eenige schietpartijen hier en daar zijn voorgevallen. De strekking is nogal wraaklustig; overigens kan het er mee door.

TUTTLE (W. C.) GOLVEN VAN HET NOODLOT. (242) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Behalve de gewone schieterijen, harddraverijen en achtervolgingen loopt door dit verhaal nog de draad van een aardige liefdesgeschiedenis. Het is leesbaar voor volwassenen.

AYRES (Ruby M.) LIEFDES CONFLICT. (249) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Thérèse Hoven. Kruseman, Den Haag.

Deze Engelsche Courths-Mahler geeft in het boek weer eens iets dat men kan lezen zonder schade maar ook zonder veel te verliezen ongelezen kan laten. Het conflict bestaat tusschen een slecht bij elkander passend echtpaar met twee kinderen waarvan de vrouw zich toch niet van haar man los kan maken omdat zij dan van de kinderen afstand zou moeten doen. Na veel harteleed en dwalen als men alle hoop op een „happy-end" heeft opgegeven komt op de 236ste pagina de oplossing: „een auto-ongeluk waarbij de sombere echtgenoot wordt gedood en het jonge vrouwtje in de armen van den vriend valt. Alles bij elkaar voorbehouden lectuur.

CLARKE (Isabel C.) GRILLIGE WENDINGEN. (252) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van F. van Velsen. Kruseman, Den Haag.

In Isabel Clarke valt te bewonderen dat zij telkens weer in een min of meer boeiende roman, die geheel anders is dan haar vorige, de gelegenheid vindt om haar katholieke gevoelens te openbaren en de leer der Kerk op den voorgrond te stellen. Zij heeft hier het jonge meisje dat in verwarring verkeert, omdat zij meent dat de man die zij liefheeft haar niet bemint en haar intrigeerende gouvernante, die in troebel water tracht te visschen, met smaak geteekend. Een goede roman ter ontspanning van groote menschen.

SAVI (E. W.) ER STAAT GESCHREVEN. (253) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.

Het is deze schrijfster er om te doen geweest om de gevaren van ontijdige voorlichting voor jonge meisjes eens heel duidelijk in het licht te stellen, maar zij heeft daarmede „tegelijk met het badwater het kind weggegooid" m.a.w. zij heeft een roman geschreven die zulke onhoudbare toestanden en verkeerde verhoudingen in het licht stelt, dat wij het boek als onbruikbaar voor ons moeten waarmerken.

SMITH (Eleanor) DE ROODE WAGEN. (334) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door Anna van Gogh-Kaulbach. „De Tijdstroom", Lochem.

De roode wagen is de kermiswagen van den directeur van het circus en deze titel plaatst ons meteen midden in het gegeven van dit goed geschreven boek. Het geeft het leven van een circuskind. Het boek geeft de toestanden onomwonden weer, maar daar de schrijfster op de hoogte blijkt te zijn van haar taak, werkt dit niet stootend en gunt het den lezer een blik in een onbekende wereld, die niet geheel zonder bekoorlijkheid is. Het spreekt vanzelf dat het alleen kan dienen voor rijpere en goed onderlegde lezers.

DEEPING (Warwick) ZIJN TWEEDE JEUGD. (307) *f* 2.75 en *f* 3.50. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Altijd gevaarlijk zoo'n tweede jeugd! Dat loopt gewoonlijk op echtscheiding en opzij-zetten van alle eens aangegane beloften en verplichtingen uit. De held van dit boek, een droomerige natuur, is getrouwd met een vrouw die hem niet geeft wat hij rechtens van haar verlangen kan omdat zij een grove egoïste is .Om aan den sleur van zijn leven te ontkomen, neemt hij dienst in den oorlog, heeft intusschen een verhouding met een ander meisje dat sterft, verlaat na de wapenstilstand zijn vrouw en werpt zich met alle kracht op de vernieuwing der menschheid met zijn zuster en een vriendin die pal staan voor deze naar haar meening heilige zaak. Alle verkeerde stellingen worden hemelhoog geprezen, waarom men dit boek beter ongelezen laat.

BRAND (Max) EEN ECHTE WAAGHALS. (226) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Een jonge man die tegen zijn wil bij een bankroof betrokken wordt wischt deze fout in zijn leven uit door zooveel dapperheid dat het jongemeisje, dat hem uit de handen der politie heeft gered hem later graag als haar verloofde in haar armen drukt. Zooals de meeste boeken van Brand treinlectuur die spannend en voor volwassenen is.

HENGEL (Henriette van) GRENZEN. (224) *f* 2.50 en *f* 3.50. Bruna en Zn., Utrecht.

Zeker, er zijn grenzen en nu hangt het er maar van af waar men die grenzen stelt. In dit verhaal worden veel mooie theorieën verkondigd over de vriendschap van een getrouwde vrouw, die veel van haar man houdt, met een andere man met wien zij geestelijk contact heeft. Maar al deze theorieën kunnen niet goed praten dat de grenzen welke wij aan een dergelijk verhouding stellen dikwijls schromelijk worden overtreden. Schrijfster heeft wel

talent en het is jammer dat zij zich niet binnen meer beperkte grenzen heeft gehouden dan zou haar boek zonder grenzen te stellen door iedereen gelezen kunnen worden. Nu stellen wij „grenzen" en moeten het afkeuren.

EBBINK (W. M.) SATANNELLA. (262) *f* 2.75 en *f* 3.50. Schuyt, Velsen.

Dit troostelooze boek bevat de geschiedenis van een diep-ongelukkig huwelijk. De schrijver moet wel gegaan zijn langs een weg van ontgoocheling en teleurstelling om zoo te kunnen weergeven de mentaliteit van een koude, egoïstische, op geld beluste, gierige vrouw. Hij spaart haar in niets, zij is de ramp in het leven van haar goedigen man, die niet tegen haar is opgewassen en haar verdorvenheid niet doorziet. Het wordt een hopelooze opeenvolging van elkaar niet begrijpen, van verschillende scènes, welke geen opwekkende lectuur vormen, maar goed beschreven zijn. Hier en daar noemt de auteur zijn eigen boek in gesprekken, hetgeen niet van goeden smaak getuigt. De geschiedenis eindigt met zelfmoord van den ongelukkigen echtgenoot, nadat hij van zijn vrouw gescheiden, en zijn vriendin gestorven is. Zeer voorbehouden lectuur.

SMITH (Eleanor) WAAR TAMBOERIJNEN EN CASTAGNETTEN KLINKEN. (282) *f* 2.75 en *f* 3.50. Vertaling Pieter van der Valk. Schuyt, Velsen.

Eleanor Smith voert ons hier een geheel andere wereld binnen en verraadt een groote kennis te hebben van het leven der zigeuners, hun gebruiken en hun taal. De hoofdpersoon uit deze roman is een jong zigeunerinnetje dat zoo prachtig danst, dat zij voor een revue in Londen geëngageerd wordt, Spanje en haar stam verlaat en met de hoop in haar hart dat zij ergens op de wereld haar „rom", haar verloofde, zal ontmoeten, alleen naar Engeland gaat. Zij heeft groot succes, weet zich ongerept te houden in een omgeving vol kwaad, en huwt, nadat zij gehoord heeft dat haar verloofde dood is een rijken landgoedbezitter in Engeland. Hier laat de fantasie van de schrijfster haar in den steek, want zij zou hier een prachtige gelegenheid gehad hebben om een kostelijk stukje humor te maken van dit eigenaardige huwelijk. Zij blijft echter bij haar gewone manier van rustige beschrijving, laat het huwelijk even uit zijn evenwicht geraken omdat de verloofde weer komt opdagen die dan een teleurstelling blijkt te zijn geworden, waarna het weer beter dan eerst op rolletjes gaat. Voor oudere lezers.

HERWIG (Franz) SEXTET IN 'T HEMELRIJK. (271) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bewerkt en ingeleid door Antoon Coolen. Het Ned. Boekhuis, Tilburg.

Een opperste vreugde moet wel de ziel van Herwig vervuld hebben toen hij dit boek schreef. Het is doortrokken van een zonnige blijheid en een feestelijke humor die op den lezer overslaan zoodat we ons burgers van het oude stadje gaan voelen, waar we Hans Damiaan, Güldenklang, Liebetrau op straat zien wandelen en bij hooge feestelijke dagen genieten we stilletjes achter den muur verscholen, mee van de jubelende klanken van het sextet. De vreugde in dit boek komt zoo van binnen uit dat zij niet storend of vervelend wordt zooals soms gebeurd wanneer een schrijver gewild humoristisch wil zijn. Het werd Duitschland toegewijd „tot goeden troost" maar Herwig is zulk een echten schrijver en de vertaling zóó uitstekend dat „Sextet in 't Hemelrijk" ook voor ons een „goeden troost" kan worden op donkere dagen. De teekeningen van Nico Baak passen geheel in de romantische entourage en verhoogen de charme van sommige passages. Geen voorbehoud.

LEEUWEN BOOMKAMP (J. H. van) DAGBOEK VAN MARCUS-JAN. (190) Teekeningen van F. H. Abbing Jr., Elsevier, Amsterdam.

Al de weelde en de vreugde welke een Moeder voelt bij het langzaam-aan groeien en mensch worden van het hulpelooze wezentje dat zij ter wereld gebracht heeft, spreken tot ons vanuit deze ongekunstelde bladzijden. Marcus-Jan is een gezonde flinke jongen, hij groeit als kool en de moeders vooral,

zullen meeleven bij het lezen van de eenvoudig-gevoelige beschrijving van deze moeder over de ontwikkeling van haar oudsten zoon. Voor haar werd dit boek ook hoofdzakelijk uitgegeven, het is neutraal, over godsdienst wordt niet gesproken, dit dient in het oog te worden gehouden. Overigens bruikbaar.

BRAND (Max) JIM ZILVER'S DUBBELGANGER. (219) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Weer een ander vervolg op de reeds lange Jim Zilver-serie. De beruchte tegenstander van Jim Zilver, Barry Christian heeft een nieuwe truc verzonnen om zijn vijand in een verkeerd daglicht te stellen. Hij heeft zijn handlanger voor „Zilver-himself" laten doorgaan en een bank beroofd. Het wordt dan een spannende geschiedenis hoe de edele cowboy op zijn snelle paard zijn vijanden onklaar maakt en zich zelf rehabiliteert. Volwassenen.

CUNNINGHAM (Eugene) KRUITDAMP EN PAARDEHOEVEN „TEXAS-SHERIFF". (261) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaald door Charles A. Dieperinck. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Ja, de heele sfeer van dit boek is „kruitdamp en paardehoeven". Het is natuurlijk weer een bende dieven, die door een dappere cowboy tot hulp-sheriff gepromoveerd, wordt achterhaald en onmogelijk gemaakt. Voor liefhebbers geen bezwaar.

PETERSON (Margaret) OFFERS DER WANHOOP. (237) *f* 2.25 en *f* 2.90. — LIEFDE'S KANSSPEL. (246) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Cmbinatie", Rotterdam.

Deze schrijfster is al niet beter dan haar soortgenooten en voorziet de markt jaarlijks van een aantal romannetjes die zich niet boven het gewone peil verheffen. In het eerste boek geeft zij de geschiedenis van een halfbloed, die als Engelschman wordt opgevoed en met zelfmoord uit wanhoop, zijn moeilijk bestaan eindigt. In het tweede vertelt zij van een onbeduidende vrouw, die haar man zeer ongelukkig maakt, maar tenslotte tot inkeer komt. Beide zijn vol van gevaarlijke en min of meer gewaagde situaties en daardoor zeer voorbehouden lectuur.

COOLEN (Antoon) KERSTVERTELLINGEN. Een vijftal sagen. (118) Illustraties van Pol Dom. Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

In dit boek is Antoon Coolen een verteller bij uitnemendheid; zooals hij deze eenvoudige sagen voor ons doet leven en werkelijkheid geeft, kan alleen een groot en begaafd schrijver doen. En wanneer men zich afvraagt bij het lezen van het boek welke nu wel de mooiste sage is dan gaat ons hart uit naar die van „De Treurwilg" waarin Maria en Jozef met het Kerstkindje de hoofdfiguren zijn. Daarin is Coolen op zijn best. Een kerstgeschenk van blijvende waarde.

BURROUGHS (Edgar Rice) TARZAN EN DE LEEUW-MAN. (238) *f* 1.90 en *f* 2.50. Nederlandsche bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Kramers, Rijswijk.

De schrijver heeft zich aangepast aan den modernen tijd en laat in zijn boek een expeditie vertrekken om Tarzan in zijn natuur-staat te verfilmen. Natuurlijk gebruiken zij een namaak-Tarzan en een namaak leeuw, maar de echte komt er ook bij te pas en brengt wat spanning in het verhaal. Voor liefhebbers van dergelijke lectuur is het jammer dat wij dit boek niet zonder voorbehoud kunnen aanbevelen, omdat er teveel gesproken wordt over allerlei voortplantingstheorieën waarmede jongere menschen niets te maken hebben. Streng voorbehouden.

OLDENBURG ERMKE (Frans van) VAN ALBERDINGK THIJM TOT VAN DUINKERKEN EN KUYLE. (190) *f* 3.90. Malmberg, Den Bosch, 1935.

Een boek met een wonderlijken titel! Een titel die zijn eigen critiek bevat. Hij verraadt dat de schrijver nog te weinig distantie tot zijn onderwerp won. Over tien, twintig jaar zal hijzelf dien titel verwerpen. Nu is dit gebrek aan distantie niet de schuld van den auteur, maar van den tijd zelf. Met andere woorden, ik geloof dat wie van zoo nabij de beschreven periode meemaakte, nog geen geschiedenis daarover schrijven kan, noodzakelijkerwijze te weinig critisch staat. Daardoor komen, dunkt mij, W. Nieuwenhuis en Faber te kort en krijgen Pieter van der Meer en Moller te veel. Letterkundig beteekenen de eersten ongetwijfeld meer dan de laatsten, al hebben dezen andere verdiensten.

Het is overigens het beste en instrueerendste boek dat wij over deze periode bezitten. Het „sprunghafte", wisselende, frissche en vitale dat al van Oldenburg Ermke's werk kenmerkt, vinden we ook hier. Hij is goed ingelicht over zijn stof, behandelt ze met sympathieke waardeering, vaak zelfs bewondering. Over levende personen, met wie men persoonlijke betrekkingen onderhoudt, een boek schrijven en nog wel een critisch ingesteld boek, is uiterst moeilijk. Van Oldenburg Ermke bezit een spelende vrijmoedigheid om dingen te zeggen die niet gemakkelijk te zeggen zijn, en deze speelsche vrijmoedigheid doet hem het juiste accent aan de hand. Naar mijn meening zal met den afstand der jaren menig accent verlegd worden, ook al doordat de meesten dezer periode nog een langen levenstijd vòor zich hebben en hun talent zich op niet te voorziene wijze ontwikkelen kan. Bevreemden kan het ook dat „Het Venster" zelfs niet genoemd wordt, als ik me goed herinner. Alles bij elkaar een goed „Overzicht van de jonge Katholieke Letterkunde in Nederland".

WERKEN VAN MYSTIEKEN. Catharina van Siëna. Boek van de Goddelijke Leer. Deel I en II. (243 en 240) *f* 3.25 per deel. Vert. door Stephanus Axters O.P. Brand, Hilversum. 1935.

De werken der H. Catharina van Siëna zullen ten allen tijde een monument blijven in de mystieke litteratuur der Kerk. Zij zijn te vergelijken met die der H. Theresia, hoewel Catharina niet als Theresia haar mystieke toestanden beschrijft. Haar geschriften hebben een practisch doel, namelijk de goddelijke Liefde bekend te maken en te verspreiden onder de menschen. Het is of Catharina haar tong in het vuur en haar pen in Christus' bloed heeft gedoopt; zoo zeer zijn haar geschriften daarvan doordrongen. Hier gevoelt men de nabijheid van een ziel die het vuur uit den hemel heeft gehaald, die leeft in de rust der beschouwing en in de hitte van den strijd. Zij is een der grootste vrouwen en een der bezieldste schrijfsters van alle tijden. Mogen deze boeken een ruime verspreiding vinden. Pater Stephanus Axters, een Vlaming, heeft zijn vertaling Goddank! door een Noord-Nederlander laten nazien, zoodat wij van de houterigheden die de vertaling van Johannes van het Kruis ontsieren, verschoond zijn gebleven. Slechts een enkelen maal staan we voor Vlaamsche vreemdigheden, zoo bijvb. waar de deugd van „onderkenzaamheid" behandeld wordt.

PIERSON (J. L.) DE MEDICI. (215) Van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1935.

Dit boek is onvolledig, oppervlakkig en eenzijdig. De schrijver heeft iets geprobeerd, wat in zich welhaast tot de onmogelijkheden behoort. Hij heeft

in het kort bestek van een paar honderd bladzijden niet alleen de geschiedenis der medici willen geven, maar bovendien van heel de ingewikkelde en dikwijls zeer verwarde politieke wereld, waarvan zij tijdgenooten waren, waarin zij soms zelfs de hoofdrol speelden. Dit en mede zijn anti-kerkelijke gezindheid maken hem vaak onjuist of onbillijk ten opzichte van personen en toestanden.

Zoo b.v. insinueert de schrijver, dat paus Sixtus IV bekend was en instemde met het moordplan, dat de beide medici (Lorenzo il Magnifico en Guiliano) uit den weg moest ruimen. Naar de beste historische gegevens is deze aantijging valsch. De schrijver leze er Pastor's „Geschichte der Päpste" Dl. II pag. 332 en vlg. eens op na. Zoo ook wordt klakkeloos beweerd, dat Paus Adrianus VI (hoe komt de schrijver aan dien naam Adriaan Dedel?) vergiftigd werd, zonder daarvoor één enkel deugdelijk historisch bewijs aan te halen, dat trouwens niet aan te halen is. Alles wijst erop, dat deze paus aan een nierkwaal den natuurlijken dood gestorven is.

Alessandro de' Medici („il moro") wordt zonder meer tot een onwettigen zoon van Guilio (den lateren paus Clemens VII) geproclameerd. Evenwel is dit allesbehalve historisch bewezen en ook niet bewijsbaar. Reumont, een der beste kenners der Medici, ontkent het in zijn „Geschichte Toskanas" (Dl. I pag. 20) Veeleer moet hij voor een bastaard van Lorenzo, den hertog van Urbius, gehouden worden. Zoowel Reumont als Pastor ontbreken in de litteratuurlijst van J. L. Pierson. Ze ontbreken ook wel in zijn boekenkast.

JAEGHER S.J. (P. de) MYSTIEKE BLOEMLEZING. Vrij naar het Fransch en uitgebreid door J. Sommer pr. (518) *f* 1.95 en *f* 2.75. Govers, Den Haag.

Bij Desclée de Brouwer & Cie verscheen het vorig jaar een Anthologie Mystique, een verzameling van de schoonste fragmenten uit de katholieke Mystici aller eeuwen. Dit werk heeft J. Sommer vertaald en uitgebreid en zoo voor Nederlandsche lezers toegankelijk gesteld. Deze geestelijke lectuur van hoog en zuiver gehalte verdient haar weg te vinden onder geestelijken en leeken. Wij bezitten tallooze systematische werkjes over het geestelijk leven; dit is geen systematisch werk, maar een doorloopende opwekking tot de goddelijke liefde en als zoodanig kan het boek niet genoeg worden aanbevolen en verspreid. Ook vele andersdenkenden zullen dit werk, zoo zij er mede in kennis gebracht kunnen worden, genieten.

GENDEREN STORT (Reinier van) SPROKKELINGEN. (126) *f* 1.90. Sijthoff, Leiden, 1935.

In „Sprokkelingen" heeft R. van Genderen Stort aphorismen, indrukken, notities enzoovoort verzameld. Een beschaafd en gevoelig mensch, die buiten het gewoel der menigte staat, is hier aan het woord. Los van het positieve Christendom, staat hij echter respectvol tegenover dit wereldverschijnsel. Een dergelijk boek heeft slechts waarde voor geesten van gelijk niveau, die dergelijke aphorismen en uitspraken genieten kunnen; het spreekt niet en wil ook niet spreken tot amusementslezers.

STUIVELING (Dr. G.) DE NIEUWE GIDS ALS GEESTELIJK BRANDPUNT. (144) *f* 1.50 en *f* 2.25. Arbeiderspers, Amsterdam, 1935.

Dr. Garmt Stuiveling die reeds promoveerde op een proefschrift over „Versbouw en Rythme in de Tijd van '80", publiceert nu een boekje met bovenstaanden titel. Hij zet eenige scheeve meeningen recht o.a. door er op te wijzen dat de poëzie slechts een klein gedeelte der Nieuwe Gids-jaargangen vulde van den beginne af en dat het tijdschrift ook op sociaal en politiek gebied vernieuwing bracht. Verder is zijn overtuiging van goed Marxist, dat deze geestelijke vernieuwingen natuurnoodzakelijk voortvloeiden uit den economischen toestand van Nederland omstreeks dien tijd. Wat hij bijbrengt om deze overtuiging te staven is nog al pover. Slechts geestverwanten zullen dit van hem aannemen. Overigens brengt het boekje niet zoo heel veel nieuws,

maar het toont nog eens duidelijk aan dat de glorie van tachtig niet alleen bij Kloos berust, doch evenzeer bij diens medewerkers.

BRODRICK S.J. (James) SAINT PETER CANISIUS. (859) 25/. Sheed and Ward, London.

Pater Brodrick heeft over den H. Petrus Canisius een standaardwerk geschreven dat in veelzijdigheid en grondigheid niet licht zal worden overtroffen. Het is hagiografie in grooten stijl, waarin allereerst de persoonlijkheid van Duitschland's tweeden apostel de volle belichting van den schrijver ontvangt. De H. Petrus Canisius was geen genie in den zin waarin dit woord gewoonlijk wordt geïnterpreteerd, en met intellectueele reuzen als de H. Augustinus en St. Thomas van Aquino kan hij niet vergeleken worden. Toch was hij, ondanks wat men zou kunnen noemen, zijn sublieme middelmatigheid, een groot man. Het was de integriteit van zijn karakter, die zijn krachten en werkzaamheden een gloed en stuwing gaven, ver uitgaande boven haar natuurlijke waarde. In zijn groot en eenvoudig geloof zou hij vergeleken kunnen worden met de moderne heilige, de H. Theresia van het Kindje Jezus.

Uitgebreid worden dan de werkzaamheden van den Heilige behandeld. Zijn zeer beduidende rol in de werkzaamheid als provinciaal — een groot stuk historie der Sociëteit is in het boek verwerkt — zijn reizen door Europa, zijn aandeel in het Concilie van Trente.

Alles tegen den achtergrond der ingewikkelde en verwarde geschiedenis der zestiende eeuw, die met helderheid wordt uiteengezet. Die helderheid van behandeling is trouwens een opvallend kenmerk van Pater Brodrick's boek.

Het is een belangrijk en waardevol werk.

RAPTSCHINSKY (Dr. Boris) RUSSISCH CHRISTENDOM. (315) *f* 2.90 en *f* 3.90. Ruys, Zutphen, 1935.

De Russische emigrant Raptschinsky, die reeds meerdere boeken over en uit Rusland schreef en vertaalde, biedt hiermede een geschiedenis aan van het Russische Christendom. Voor Westersche lezers is dit grootendeels onbekend terrein. Hij vervolgt die geschiedenis tot in de laatste jaren, zoodat er ook in korte trekken de conflicten der kerk met de Bolsjewieken in beschreven staan. Doordat de kerkgeschiedenis innig verband houdt met de profane geschiedenis, is dit boek ook in groote lijn een geschiedenis van Rusland. De schrijver staat op neutraal standpunt, is de kerk van zijn vaderland echter sympathiek gezind en zegt soms dingen die een katholiek niet zou kunnen onderschrijven. Daarom moeten eenvoudige lezers dit boek niet ter hand nemen, doch menschen van de noodige ontwikkeling zullen door dit boek eenig idee krijgen van de Russische kerk in verleden en heden, van haar secten en van haar vroegere slaafsche afhankelijkheid. De geaardheid van het Russische Christendom blijkt meer terloops dan dat er uitvoerig over gesproken wordt.

BERGHAUS (Erwin) PARADIJSVLUCHT. Ingeleid en vertaald door Hans Martin. (252) *f* 2.90. Andries Blitz, Amsterdam, 1935.

Voor eenige jaren — de tocht duurde toen nog tien dagen — is de schrijver met onze Hollandsche K. L. M. -vliegeniers vanuit ons land naar Bandoeng gevlogen en heeft daarna in ons Indië Java, Bali en Sumatra bezocht. Hij deed het als journalist, met de kennelijke bedoeling er een boek over te schrijven. En dit boek is nu door Hans Martin in goed Nederlandsch bewerkt. Wij, Hollanders, luisteren altijd graag naar buitenlanders die over ons en het onze schrijven, vooral als ze dat doen in prijzenden zin. Dit reisverhaal zal dus ook ten onzent zeker aftrek vinden. Het is echter slechts geschikt voor ervaren volwassen lezers.

LAMAN TRIP - DE BEAUFORT (H.) ZIJN EN WORDEN. (104) C. van Dishoeck, Bussum, 1935.

Deze paedagogische essay's heb ik met belangstelling en instemming ge-

lezen, ofschoon ik het niet steeds met de schrijfster eens ben. Hier wordt nu eens niet geleerd gedaan noch klakkeloos met een der „moderne" stroomingen (Freud, Adler, enz.) geheuld. Men voelt, dat de schrijfster haar eigen kijk op de dingen heeft en die is frisch en aantrekkelijk. Aan wereldwijze en critisch-lezende opvoeders aanbevolen. Dr. L. Berger.

RICHTINGEN IN DE HEDENDAAGSCHE SCHILDERKUNST door J. Bendien in samenwerking met A. Harrenstein-Schräder. (148 bl. en 82 illustraties) *f* 3.90 en *f* 4.90. Brusse, Rotterdam, 1935.

De overleden schilder J. Bendien heeft aan dit boek blijkens het voorbericht jarenlang gewerkt, tesamen met Mevr. Harrenstein-Schräder. Het geeft een goed overzicht over allerlei nieuwe stroomingen die in de schilderkunst der laatste decennia tot uiting kwamen. Op geen gebied heeft men zoo gezocht naar nieuwe vormen, zoo geëxperimenteerd als in de schilderkunst. Bendien, zelf schilder en experimentator, tracht den lezer begrip voor al dit nieuwe en vreemde bij te brengen aan de hand van een rijk illustratiemateriaal. Voor den belangstellenden leek is dit boek geschikt ter inleiding in deze wonderlijke schilderswereld. Het is geen boek voor de huiskamer.

TCHERNAVIUS (Vladimir V.) WAAR HET LEVEN STERFT. De gevangenen van de Sovjets. (320) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. N. H. Uitg. Mij., Amsterdam.

Nadat zijn vrouw de ontvluchting uit de Sovjet-gevangenis verteld heeft, brengt Tchernavin ons in kennis met de oorzaken van zijn opsluiting en zijn leven als gevangene. Deze dooreenmengeling van wreedheid en menselijkheid, ernst en huichelarij in den Sovjet-opbouw klinkt heel waarschijnlijk. In 't kort zou men den inhoud kunnen weergeven: de Gpoe neemt specialisten gevangen en veroordeelt ze, om ze als slaven te gebruiken, die, naargelang het voor den opbouw nodig schijnt, onmenselijk wreed worden behandeld of tamelijk vrij gelaten om ze uit te buiten. Een klasseloze maatschappij is het alleen zover men alle ongewenschte elementen tot misdadigers stempelt. Het boek is zeer lezenswaard. Voor iederen volwassene.

HOE MEN ZIJN OPLEIDING VINDT EN EEN BEROEP KIEST door F. Broekhuizen en G. Koning. (39) Maandblad Succes, Practijk-bibliotheek No. 1, Den Haag.

In onzen tijd, waarin een goede beroepskeuze nog moeilijker is dan vroeger, kan met niet genoeg nadruk gewezen worden op hetgeen er bij de keuze van een beroep komt kijken. De practijk leert, dat hieraan door velen nog veel te weinig aandacht besteed wordt. In dit opzicht juichen wij deze uitgave toe. Dr. L. Berger.

TENDELOO (Prof. Dr. N. Ph.) KENNIS, WETENSCHAP EN KUNST. (212) *f* 2.50 en *f* 2.90. Sijthoff, Leiden, 1935.

Een natuurwetenschappelijke beschouwing over kennis, wetenschap en kunst, waarin zeer vele vraagstukken tamelijk oppervlakkig behandeld worden. Het lijkt mij het werk van een natuurwetenschapper met uitgebreide aesthetische belangstelling, die behoefte gevoeld heeft een synthese te ontwerpen van deze twee waardegebieden, maar de daarvoor vereiste wijsgerige scholing mist.

KRAMER (H.) ZWEEFVLIEGTUIGEN EN ZWEEFVLIEGEN. Een populaire uiteenzetting. (55) *f* 0.90. Met 43 foto's en tekeningen. Kosmos, Amsterdam.

Populaire behandeling van enige technische grondslagen voor het vliegen en speciaal het zweefvliegen. Enige kennis van de wetten der mechanica zal tot beter begrip van het behandelde niet overbodig zijn.

HEYDEN (T. v. d.) DE FIRMA „L. W. L." (192) *f* 1.35 en *f* 1.80. Geill. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Dit boek is een verrassing door de humoristische wijze, waarop het geschreven is. We krijgen een malle geschiedenis met ontvoering, roof, detective's, zonder dat de hoofdpersonen ook maar in 't minst van hun stuk raken. En tenslotte komt het voer-vaar-vlieg-tuig (!) er ook nog bij te pas! Een grappig boek wat onze jongens tot 14, 15 jaar zeker van harte zullen waarderen.

ZANDEN (P. v. d.) DE DAAD VAN EEN VERKENNER. (186) *f* 1.35 en *f* 1.80. Geill. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

De Verkennersbeweging moeten we ons min of meer als slachtoffer van boeken als dit denken. Er wordt in een dorp een verkennerstroep opgericht. Er zijn tegenstanders, die er door de edele daden der verkenners toe worden gebracht zich ook bij de groep aan te sluiten. Van dit, ook aan onze jongens overbekend schema, wijkt dit boek geen oogenblik af. 8-12 jaar.

LAAN (Dick) DE BERG „M". (236) *f* 1.75 en *f* 2.50. Geill. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Het boek is practisch een beschrijving van de dagorde van een quasi-moderne kostschool ergens in Zwitserland met enige wanhopige pogingen de jongens tot „het goede" op te voeden. Een product van hoofd en pen; hart en phantasie zijn hier ver te zoeken. Het boek is bedoeld voor jongens van 14 tot 18 jaar.

SCHULTE O. M. I. (Paul) KRUISRIDDER DER LUCHT. (263) *f* 1.90 en *f* 2.90 Met 3 kaarten en 16 foto's. Stols, Maastricht.

Een boek om enthousiast over te worden! De schrijver zegt er zelf op één van zijn laatste bladzijden van: „Dit boek gaat over een wereldomvattende idee, over de eenzame dood van een dierbare vriend en oorlogsmakker, over reizen naar landen van overzee, over rijke en arme mensen. Het is hier en daar sensationeel, al is het niet omwille der sensatie."

De vertaling is zeer goed. Jammer dat de Hollandse uitgever het nodig oordeelde enige foto's uit de Duitse uitgave door in meer dan één opzicht minder fraaie te vervangen. Met deze foto's wordt het boek voor jongeren ongeschikt.

TRAUTWEIN (F.) MEISJES UIT KLAS ZES. (158) *f* 1.35. Met het stempel van den Keurraad. Spaarnestad, Haarlem.

De nieuwe juf wordt met veel argwaan door de kleintjes uit het doktersgezin ontvangen, maar zij slaagt er in de harten van de kinderen te winnen. De ondeugende streken vergeven wij graag aan dit grappige stel en we nemen noode afscheid van hen als het boek uit is.

HILDEBRAND (A. D.) KEES MAAKT CARRIÈRE. (218) *f* 2.90. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Hoewel Kees door de connecties van zijn vader zonder veel moeite aan een mooie betrekking komt, moet hij toch wel zeer hard werken en menige teleurstelling overwinnen voordat hij is waar hij wezen wil. Een neutraal jongensboek voor de grooteren, waaruit zij nog wel iets kunnen opsteken.

GROOTE EN KLEINE. (19) Verluchtingen van Elisabeth Ivanovsky. Desclée de Brouwer & Cie., Brugge.

Verhalen over dieren voor kinderen van 6-8 jaar met eigenaardige teekeningen, die misschien niet in de smaak van onze kleintjes zullen vallen.

TWEE RUSSISCHE VERTELLINGEN. (28) Verluchtingen van Elisabeth Ivanovsky. Desclée de Brouwer & Cie., Brugge.

Ook twee verhalen voor jongens en meisjes van 6-8 jaar. Eenigszins vlaamsch getint met aparte illustraties.

KORTE VERTELLINGEN VAN TANTE NÈNE. (47) Verluchtingen van Alexandre Serebriakoff. Desclée de Brouwer & Cie., Brugge.

Niet zoo modern als de voorafgaande boeken. Daarom misschien meer in de smaak van jonge kinderen als het Vlaamsch niet zoo storend was in deze drie boekjes. Voor 6-8 jaar.

LIEVE VROUWKES VAN VLAANDEREN. (59) Verluchtingen door J. Hebbelynck. Desclée de Brouwer en Cie., Paris.

Kinderlijk vertelde geschiedenissen van de lieve Vrouwkes van Dadizeele, Halle, Scherpenheuvel en andere Vlaamsche dorpjes en plaatsen. De toepasselijke, fraaie teekeningen van J. Hebbelynck verhoogen bijzonder de aantrekkelijkheid van het boekje.

STREUVELS (Stijn) L'ENFANT DE NOEL. (84) Traduit du Flamand par Gauthier d'Ys. Desclée de Brouwer en Cie., Paris.

Het bekende kerstverhaal van Stijn Streuvels in het fransch met allerliefste plaatjes van Jeanne Hebbelynck dat voor kinderen, die een weinig fransch kennen een nuttig en tegelijk prachtig kerstgeschenk vormt.

KUIPER (Johanna E.) MIEPS EN GÉ OP REIS NAAR ZWEDEN. (234) *f* 2.— en *f* 2.90. Geillustreerd door Miep de Feyter. Kluitman, Alkmaar.

Een boek met onpaedagogische kwaliteiten, bovendien een paar zeer mondaine en oppervlakkige wezens, die de heldinnen zijn van het verhaal, waarom wij het voor onze jeugd niet geschikt achten.

SCHMITZ (Marie) MARION DE GREEF'S GELUK. (210) *f* 2.— en *f* 2.90. Geillustreerd door Ria Reinderhoff. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

In dit verhaal wordt de geschiedenis van de groei en de ontwikkeling van Marion de Greef voortgezet. Zij wordt voor de keuze gesteld geheel op te gaan in haar schrijfsterloopbaan of aan de stem van haar hart gehoor te geven en zich met Peter te verloven. De keuze veroorzaakt een zware strijd maar zij kiest tenslotte Peter. Hier en daar worden in het verhaal bijeenkomsten van talentvolle jonge menschen beschreven waar het ons wel een beetje té modern toe gaat, daarom vinden wij dit geen boek voor al te jonge menschen, maar kan het zijn nut hebben wanneer vaders en moeders het lezen.

HOLSCHER (To) TOEN MOEDER BETER WAS. (160) *f* 2.— en *f* 2.75. Met platen en bandteekening van Nans van Leeuwen. Van Goor Zonen, Den Haag.

Nu Moeder weer beter is gaat het heel anders toe in huis en het is To Hölscher toevertrouwd een echt gezellig maar ook echt katholiek verhaal samen te stellen over de lotgevallen van de familie de Graaf. Van 12-16 jaar.

BOURGET (Marguerite) UIT HET LEVEN VAN KONING ALBERT. Verluchtingen van Romeo Dumoulin. Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

Het voor kinderen vertelde verhaal in beknopte vorm van het leven van den Koning der Belgen, Albert I. Vooral voor kinderen, die van geschiedenis houden, een aardig geschenk. Voor 10-12 jaar.

BRONKHORST (Elise) VLINDERTJES. *f* **0.15 per deeltje.**
— 1. UK EN PUK. (16)
— 2. ZONNESCHIJNTJE. (16)
— 3. BRUIN EN BRONS. (16)
— 4. OP DE GLIJBAAN. (16)
Geillustreerd door G. Bosch van Drakestein. Kluitman, Alkmaar.
Deze serie is wel voor de allerkleinsten, die nog pas beginnen te lezen. De redactrice is hoofd van een Montessori-school en heeft de boekjes met kennis van zaken samengesteld.

BRUINE (Lout de) BLAFHOEK. (223) Geillustreerd door F. C. van Gyen. Noorduyn en Zn., Gorinchem.
Bij haar vorige werk vergeleken valt dit boek een weinig tegen. Blafhoek is een kennel waarin Ank haar brood verdient en waar zij eenige jonge meisjes bij zich neemt om zich in het verzorgen en opkweeken van honden te bekwamen. Het is niet met zulk een vaart geschreven als „Tusschen potten en pannen" maar heeft toch de kwaliteiten hiervan behouden. Een vlot boek voor oudere jonge meisjes, neutraal maar met een degelijken grondslag.

HANSTEIN (O. von) DE DODENDE STRAAL. (194) *f* **1.50 en** *f* **2.25. Met het stempel van den Keurraad. Geillustreerd door Leo van Grinsven. Uit het Duits door H. A. Schmidt. Malmberg, Den Bosch.**
Een avontuurlijk jongensboek dat met graagte gelezen zal worden. Van 12-16 jaar.

BERNARD (Jan) DE MEEUWEN. (195) *f* **1.50 en** *f* **2.25. Met het stempel van den Keurraad. Geillustreerd door Rotchiv. Malmberg, Den Bosch.**
Een frisch en vroolijk verhaal met veel water en alles wat daarbij behoort van varen en zwemmen en roeien, dat zeker in de smaak zal vallen bij de katholieke jeugd.

NANDA. TWEE DRUPPELTJES WATER. (206) *f* **1.50 en** *f* **2.25. Met het stempel van den Keuuraad. Geillustreerd door Jo Bijvoet. Malmberg, Den Bosch.**
Nanda heeft weer eens een allergezelligst verhaal geschreven voor onze jonge meisjes. Het is haar toevertrouwd om de juiste snaar te treffen waarom wij dit boek voor den leeftijd van 10-16 jaar graag in de handen van onze jonge lezeressen zullen zien.

CLERQ ZUBLI (F. de) 'T RIMBOEKIND. (189) *f* **1.20 en** *f* **1.90. Geillustreerd door Rie Reinderhoff, Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.**
Eenvoudig gevoelig boek voor oudere meisjes, dat hun een kijk geeft op het leven in Indië op een plantage, dat voor een Hollandsch meisje zoo eenzaam kan zijn, ook al is ze omringd door de liefde van haar ouders. Voor 12-16 jaar.

KAYMER (Franz) LICHTFLITSEN OVER DE ZEE. (267) *f* **2.50. Naar het Duits bewerkt door Br. Gummarus. Brand, Hilversum.**
Een troep verkenners gaat kampeeren, maar wordt daarbij voortdurend gehinderd en bespionneerd door twee onbekenden, die zelfs twee van de jongens ontvoeren. Hoe ze hun vrienden bevrijden en daarbij een misdadigersbende op 't spoor komen, wordt in dit boek spannend verteld. De katholieke sfeer is goed weergegeven, het is een frisch boek, aanbevolen voor jongens vanaf 12 jaar.

KUIPER (Johanna) KERSTTIJD VAN KLEINEN NIELS. (151) *f* **0.80. Band en Illustraties van Rein Stuurman. H. Meulenhoff, Amsterdam.**
Een kerstvertelling uit het Noorden, aardig en onderhoudend voor kinderen van 10-12 jaar. Christelijk.

CORSARI (Willy) DE FABERTJES FILMEN. (212) *f* 1.90 en *f* 2.90. Met speciaal voor dit boek gemaakte foto-illustraties van Piet Marée. Leopold, Den Haag.

Afgezien of men er van houdt dat de filmkoorts ook overslaat op onze katholieke jonge meisjes vinden wij toch met een boek als dit eenige voorzichtigheid geboden. Het gaat er over dat eenige jongens en meisjes een film laten maken voor het gouden huwelijksfeest van Opa en Oma waarin zij zelf de hoofdrol vervullen. Hier en daar is het boek wel grappig, geheel neutraal gehouden en kan het gelezen worden door meisjes boven de 14 jaar

WINTER (Minnie de) DE DRIE. (221) *f* 2.90. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Drie zusjes uit een ongelukkig doktersgezin, die zich door het leven trachten te slaan. Veel geflirt, veel oppervlakkigheid en de geestigheid van een hoofdstuk, dat de titel heeft van: Menschen im Hotel. Alles bij elkaar geen lectuur voor onze jonge meisjes.

ROGGEVEEN (Leonard) IN DE STAART VAN DE KOMEET. (166) *f* 1.75. Platen en bandteekening van Jan Lutz, Van Goor en Zn., Den Haag.

Een sensationeele geschiedenis van een op geheimzinnige wijze gestolen testament en van het op nog geheimzinniger manier van zoeken naar den dader ervan. Een kostje waar onze jongens van 14-17 van kunnen smullen.

SINNINGHE-STEENBERGEN (Rie) HOLLANDS SPROOKJESBOEK. (160) Thieme & Cie., Zutphen.

Sprookjes voor de jongste lievelingen om te vertellen, op lange winteravonden.

GRIMM (Gebrs.) DE SPROOKJES. (236) *f* 3.90. Naverteld door Does de Laive. Met gekleurrde en zwarte platen. Thieme & Cie., Zutphen.

De wereldberoemde sprookjes van Grimm in een keurige uitgave met vele gekleurde platen.

HILDEBRAND (A. D.) BAMBO, DE ZUZUZUGU. (153) *f* 0.80. Band en illustraties van Rein Stuurman, Meulenhoff, Amsterdam.

Een avontuurlijke vertelling over een paar indische kinderen voor de kleintjes.

ZWEGERS (B. V.) DE MAN DIE VERTELLEN KON. (130) *f* 1.50 en *f* 2.25. Geillustreerd door Nans van Leeuwen. Malmberg, Den Bosch.

Gezellige verhaaltjes, die de kleineren zelf kunnen lezen, maar ook geschikt zijn om voor te lezen.

VALKEMA BLOUW (Ir. J. P.) HET GOUD VAN DE MELUSCO. (252) *f* 1.90 en *f* 2.50. De Tijdstroom, Lochem.

Een schatgraversboek, zoals de velen van dat soort na „Treasure Island". In dit geval bestaat 't voornaamste werk niet in 't zoeken, maar in 't bergen van de buit door het enigszins vreemde drietal, dat de hoofdrol speelt. De toon van 't boek is wat onverschillig, overigens geen bezwaar. 12-15 jaar.

NOWEE (J.) ARENDSOOG. (211) *f* 1.50 en *f* 2.25. Malmberg, Den Bosch.

Een Wild-West verhaal met zeer gevariëerde spanningen en goede tendens. Aanbevolen 10-16 jaar.

BÖCKLING (J. J. C.) CEL 36. (206) *f* 1.50 en *f* 2.25. Malmberg, Den Bosch.

In plaats van een spannend verhaal over boeven en misdadigers, krijgen we een nauwkeurige analyse van het kwaad, dat op de school doordringt. Het kwaad is in dit boek veel te machtig, veel te veel jongens bezwijken er

bijna weerloos onder en als er tenslotte een complot blijkt te bestaan, wordt dit niet door de practisch lijdelijk toeziende hoofdpersonen, maar door een inspecteur van politie opgelost. Mogelijk voor jongens en meisjes boven 16 jaar.

NANDA. WAT PAUKE BEREIKTE. Geillustreerd door Rie Reinderhoff. (227) *f* 1.75 en *f* 2.50. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam .

De gegevens zijn wel al te zeer geconstrueerd, maar de kinderen van rond de twaalf, waarvoor het boek bedoeld is, zullen er zich gemakkelijk mee verzoenen en het graag lezen. Pauke kan voor hen een voorbeeld zijn ten goede, — want in het belletje trekken enz., moeten ze haar toch maar liever niet navolgen.

LYNCH (Hans) DE DETECTIVE IN DE RIMBOE. (203) *f* 1.50 en *f* 2.25. Malmberg, Den Bosch.

Een boek vol spannende jachtavonturen bij de Dajaks. De „draad" vormt het opsporen van een Chinees meisje, dat door slavenhandelaars geroofd is. Interessant en vlot geschreven. Aanbevolen 10-16 jaar.

HERTOG (A. den) EEN SCHOENPOETSER NAAR HOLLYWOOD. (216) *f* 1.90 en *f* 2.50. Sijthoff, Leiden.

Den Hertog weet een uitstekend jongensboek te schrijven. Maar tegen dit exemplaar hebben we toch enig bezwaar .Er spelen practisch twee verhalen door elkaar heen. Het tweede gegeven is eigenlijk voor kleinere jongens niet bar geschikt, hoewel het heel behoorlijk is uitgewerkt. Dus: toelaatbaar voor 16 en ouder.

ZEGGELEN (Marie C. van) ; vrij naverteld door L. Gerlach: EEN DESSA-JONGEN. (46) *f* 0.75.

HEYERMANS (Ida) TWEE KERSTVERHALEN. (38) *f* 0.45.

ELINK SCHUURMAN (C. A.) JAN EN KAREL VAN TERSCHELLING. (72) *f* 1.05. Van Gorcum & Comp., Assen.

De eerste twee boekjes, — het eene vertelt van het leven en de goede karaktertrekken van een Javaanschen jongen, het andere bevat twee mooie, ofschoon eenigszins neutraal gehouden Kerstverhalen — vormen geschikte lectuur voor ongeveer twaalfjarigen. „Jan en Karel van Terschelling" is wegens eenige détails minder geschikte lectuur voor onze kinderen. De boekjes zijn alle geillustreerd.

LABBERTON (Mien) GROTE BLIJDSCHAP. Een bundel Kerstverhalen. (165) *f* 1.90. Bigot en van Rossum, Amsterdam.

De bundel bevat vijf verhalen, mooi en eenigszins gevoelig verteld. Het religieuze element is eenigszins algemeen christelijk, maar zij zijn toch geschikte lectuur voor jongens en meisjes van ongeveer 12-14 jaar.

«Service Inutile»

door J. v. H.

Montherlant, de Fransche schrijver-edelman, heeft een boek gepubliceerd dat hij „Service Inutile" doopte, wederom een echte Montherlant. Hij spreekt natuurlijk aldoor over zichzelf en oefent scherpe critiek op den tijdgeest zijner landgenooten. Er zijn twee dingen die Montherlant vòor alles interesseeren, zijn uiterlijk en zijn innerlijk vaderland, Frankrijk en zijn eigen binnenste. Het barokke samenraapsel artikelen, voorredenen, fragmenten en invallen, waaruit „Service Inutile" bestaat, moet velen afschrikken, maar zal een groep hevig interesseeren. Hij is schrijver en edelman in-eenen en dit zoo constant en tot in zijn vingertoppen, dat elke zinsnee, elk woord stijl heeft, den ongewild natuurlijken stijl van een geestelijk en lichamelijk welgeborene. Zijn boek is niet gestyleerd, het heeft stijl.

Van hoeveel Nederlandsche boeken dezer jaren kan dit gezegd worden? Is de „stijl" onzer litteratuur niet aan het afnemen? Was Montherlant een Nederlander dan zou hij ongetwijfeld niet tevreden zijn over de standing onzer schrijfkunst. Hoewel hij in zijn boek niet spreekt over de litteratuur, keert zich zijn critiek met ongewone heftigheid tegen het stijlverval dat wij hier bedoelen. Een beschouwing daarover in „Service Inutile" zou er ongeveer, zoo stel ik mij voor, mutatis mutandis als volgt kunnen uitzien.

Er zijn tijden geweest waarin de letterkundige productie minder overvloedig was, waarin niet veel belangrijkers geschreven werd dan in de laatste jaren, doch waarin desondanks een hoogere stijl en standing heerschten. De laatste eeuw heeft ons onderwijs hooger opgevoerd, heeft ons land met gymnasia, Hoogere Burgerscholen en Mulo's bezaaid, die kennis en volkswetenschap in breede lagen verspreid hebben. Het Nederlandsche volk leest meer, is ontwikkelder dan in vroeger eeuwen. Maar is met die algemeener ontwikkeling het geestelijk niveau in sommige opzichten niet eenigszins, niet aanmerkelijk zelfs gedaald? Dit „geestelijk niveau" is iets anders dan de algemeene kennis- en leesstandaard, iets anders dan het algemeene weten, het is een zekere geestesstijl, een zielestanding die zich uit in rijpheid van oordeel en inzicht, in een natuurlijken smaak, in een zuiverder levensgevoel en een juister cultuurverhouding. Hebben al die Hoogere Burgerscholen en Mulo's niet een zekere vervlakking gebracht en zijn zij niet een palaestra geworden voor de tientallen damesschrijfsters, die het hedendaagsche Nederland met haar binnenkamer- en familieromans overstroomen? Dit is zonder twijfel een der oorzaken dat de Nederlandsche prozalitteratuur zoo weinig stijl heeft: het niveau is lager komen te liggen dan in vroeger tijd. In de gouden eeuw was de hooge schrijfkunst in handen van zoo weinigen en

onder deze weinigen waren zoo talentvolle menschen, dat zij natuurlijkerwijze op peil bleef en het gevaar voor vervlakking van zelf bleef uitgesloten. Er was een ander gevaar, dat van gemaniereerdheid, een gevaar waaraan Hooft en sommige humanisten niet ontkomen zijn. Maar ook geheel de negentiende eeuw door was ondanks den matigen bloei der letteren het stijlniveau hooger en zuiverder; de schrijfkunst had meer standing dan heden, nu zij onder de invasie van talentloozen en talentarmen nauwelijks nog een kunst mag heeten, tenzij in een kleine groep. Wie werkelijk stijl heeft in den breederen zin van het woord, wie zijn schrijverswaardigheid hoog houdt zonder zich links of rechts te compromitteeren, staat als een eenling tusschen ontelbaren.

MONTHERLANT

De stijlvolste der Nederlandsche schrijvers, iemand die in hooge gereserveerdheid en strenge zelftucht zijn weg gaat, is boven alle mededingen Arthur van Schendel. Hij blijft zijn eigen genius trouw, mengt zich niet in de mêlée, offert geen bladzijde aan de volksgunst maar tracht aan eigen hoogsten eisch te beantwoorden. Stug en onverzettelijk vervolgt hij zijn weg. Met een zeldzaam gevoeligen keurzin verhaalt hij van Hollandsche menschen wat hij te verhalen noodig acht, zonder uitweiding, zonder vertoon van weten, sober en conscientieus, maar met een epische zekerheid van détail en kleur, die nauwelijks opvalt omdat ze zoo natuurlijk en eenvoudig is. Van Schendel versmaadt allerlei gangbare schrijfmethoden, hij versmaadt het verbluffende, het kunstige of sensationeele, alles wat een boek haastig en hijgend doet uitlezen. Hij graaft diep en eischt bezinning van wie hem volgen wil. Daarom zal hij nooit stormenderhand de massa veroveren. Maar zijn boeken zijn van zulk gehalte dat ze hun kracht behouden en beter worden zooals rustende wijn. Bij eerste lezing — en het dalende stijlniveau maakt dat weinig boeken een tweeden maal gelezen worden — missen Van Schendel's boeken vaak die lichtgeschoeide bekoorlijkheid die Fabricius' romans zooveel herdrukken en Mevrouw van Ammers-Küller zooveel vertalingen bezorgt. Maar Van Schendel heeft den tijd. Hij wordt gelezen, terwijl de beide

anderen worden verslonden. En van een verslonden auteur blijft niets over.

Wie Van Schendel herleest komt onweerstaanbaar onder de bekoring van zijn epische kracht, een kracht, die zich niet uitput in enkele motieven, maar zich telkens hernieuwt, of hij het „leven" van een Fregatschip beschrijft, of Jan Compagnie, den Waterman of Gerbrand Wezendonk. In zijn laatste boek „een Hollandsch Drama" is hij nog op volle kracht. Het dramatische, de plotseling tragische situatie, het machteloos slaande of vernietigende conflict, is nooit zijn sterke zijde geweest; hier echter beleven we een drama, een Hollandsch drama, dat uitbreekt uit donkere diepten. Van Schendel schrijft geen historische romans, hoewel ze toch in een zeer bepaald tijdvak spelen. Zijn helden wortelen niet in een tijdperk, ze zijn van vele eeuwen. In hun psychische structuur wordt meer het typische beklemtoond dan het tijdelijk geconditioneerde, zoodat ze zoowel in het verleden als in het heden wortelen. Degelijk en stoer in hun Hollandsche zwijgzaamheid zijn ze vergroeid met de Hollandsche stadsgrachten, de grauwe luchten, de trage, waterrijke rivieren en de gekneusde zeeschepen.

Het gejuich over wereldlitteratuur dat bij het verschijnen van zijn laatste boek door Radio-propagandisten is aangeheven, zal den schrijver hebben doen glimlachen. Wat wereldlitteratuur is moet de wereld uitmaken en mag niet over de daken worden uitgegild. Dit stijlloos gedoe past allerminst bij van Schendel. Geheel zijn schrijvershouding is een protest tegen alle markt- en neonlichtreclame. Arthur van Schendel heeft stijl, zooals er in het verleden, voordat het romanschrijven een H. B. S.- of Mulo-voortzetting werd, velen stijl hadden, zelfs schrijvers van geringere allure.

* * *

Dit alles staat tusschen de regels te lezen bij Montherlant. Het volgende staat in de regels. Montherlant schrijft boeken welker titels klinken als stafmuziek in den morgen: Le Paradis à l'ombre des Epées, Les Onze devant la Porte Dorée, La petite Infante de Castille. Aux Fontaines du Désir, La Relève du Matin, Encore un instant de bonheur. Met eenige verschikking was er een romance van te maken. En al deze boeken zijn geschreven door Henry de Montherlant, een naam die golft als een pluimbos.

Le Panache! Dit is het wat zijn bijeengeraapt boek een niet te weerstane bekoring geeft, dat hij in klaar en klankvol proza, zwierig en lenig als een renpaard, zijn schuimende geestdrift en zijn ontstemming van kregel geworden edelman uitschrijft. „Je ne parle pas logique, je parle générosité," zegt hij ergens als antwoord op zijn bedillers. Er staat veel onchristelijks in „Service Inutile" naast bijvoorbeeld die prachtige, met meesterhand geschreven evocatie van een hoogmis in de Notre-Dame. Er vibreert een uiterst fijne en overgevoelige zielstoon door alle bladzijden van dit

vreemde boek. Slechts een schrijver bij hemelsche genade weet zijn indrukken en gevoeligheden, zijn inzichten en ervaringen in zoo kristalrein, in zoo eenvoudig of majesteitelijk proza uit te zeggen, slechts een edelman kan zich met zoo gedrapeerd gebaar en met zooveel hautain zelfgevoel tegen de menigte stellen. Montherlant is een eenzame geworden, die zeven jaar en meer in de woestijn woonde, die vervreemdde van zijn kring, asceet werd en zonder beslommeringen of druk van buiten een simpel, natuurlijk leven zocht. Ondanks deze natuur- en vergeteldheidsmanie is er geen schrijver in Frankrijk die zijn publiek nauwkeuriger inlicht over al zijn personalia als Montherlant. Zijn zelfs zijn romans een soort belijdenissen, een boek als dit is een gewetensonderzoek, een biecht, naast een aanklacht. Hij brak met veel wat hem aan Frankrijk bond, ook met zijn geloof, maar vele bladzijden staan nog doorademd van Katholicisme, zijn nog bedropen met doopwater. Hij ontworstelt zich niet aan den greep van het Katholicisme op zijn jeugd, op zijn verbeelding, aan het grootsche dat het Katholicisme in Europa en Frankrijk tot stand bracht en nog brengt. „Il y a en France quelque trois mille familles, catholiques-croyantes pour la plupart, où aujourdhui encore, les enfants sont élevés" schrijft hij. Overal „le panache"!

Hij bewondert het harde, maar in zijn eenzaamheid grootsche Spanje, waar de machtigste vorst der wereld op zes-en-vijftigjarigen leeftijd de heerschappij neerlegt en tijdens zijn leven nog zijn eigen begrafenis anticipeert. Slechts concierges als Voltaire staan over zoo iets verbaasd. Voor Spanje is dit vanzelfsprekend.

Honderd jaar na zijn dood wordt het graf van Karel V geopend, dat een geur uitademt als de bergen van Estramadura, — de monniken van Yuste hadden het lijk met thijm en rijshout omgeven. Philips IV, die erbij tegenwoordig is, beschouwt het lijk van den grooten keizer en zegt tot zijn minister: „cuerpo honrado, Don Luis." „Muy honrado, Senor," antwoordt de minister hem laconiek. („een eerbiedwaardig lichaam, Don Luis" - - „Zeer eerbiedwaardig, Sire.") Dit koninklijke woord, Shakespeariaansch in zijn mysterieuze zinrijkheid, gevolgd door het Polonius-antwoord van den minister, treft Montherlant. Hij is geen concierge, de concierges lezen over dergelijke woorden heen en vinden iemands begrafenis tijdens zijn leven veel belangwekkender.

In December 1931 gaat de jonge vrouw van een Japansch officier plechtig met Japansch ritueel, vrijwillig in den dood om haar man, die in het veld staat, van alle zorg ten haren opzichte te bevrijden en hem zijn plicht jegens zijn vaderland te vergemakkelijken. - - In Mei 1932, na den moord op president Doumer door den Rus Gorgoulof, stort zich Serge Dimitrief, bordenwasscher in een Parijsch restaurant, uit de vijfde verdieping, na op een papier geschreven te hebben: „Je meurs pour la France". De houding der pers en der openbare meening die deze geëxalteerde bewon-

derenswaardigheden belachelijk of onnoozel verklaarden, geeft Montherlant gelegenheid om de leidende kringen gebrek aan eergevoel en moreel besef te verwijten. Wij kunnen het hem navoelen. Want, hoewel deze daden als gevolgen van een misleid of ontspoord geweten zijn af te keuren, het gevoel, waaruit zij geboren werden, is er een van zeer hooge orde en alle spot of geringschatting is hier misplaatst. Montherlant gaat verder en vindt een zelfmoord uit eergevoel zonder meer te bewonderen; hierin is hij niet te volgen.

Elk Fransch schrijver van formaat is een moralist, niet in den wereldverbeterenden, maar in den menschverklarenden zin, wat ongeveer zeggen wil dat hij gaat philosopheeren en psychologiseeren over de gevoelens en zielsbewegingen der menschen, over de mysteriën van het menschelijk hart. Dit moralizeeren is niet zoozeer een cultuur- als wel een areligieus verschijnsel. Menschen die van God en geloof zijn losgeslagen, maar nog den adel der Godsgelijkenis als een vreemde erfenis in zich voelen, zijn altijd op zoek naar het oerbeeld dat een lichtend spoor in hen achterliet, doch door een of anderen demon, gewoonlijk den verstandsdemon, verdreven werd. De drang naar innerlijke hoogheid, de onzegbare ontroering voor wat grootsch, zeldzaam, adellijk is, de koninklijke ontvlambaarheid der ziel voor al wat boven de gemeene maat uitgaat, het zengend verlangen naar louterheid, heel deze onsterfelijke romantiek is de geur die Gods hand in zijn werk achterliet, iets als het sacrale teeken op de hand van lady Macbeth. Maar den van God vervreemde gaat het intrigeeren als een enigma: hij ziet de schrijvende hand op den muur, doch weet zin en oorsprong van het schrift niet te duiden. Welke engel of demon zong den mensch den zin voor hoogheid en louterheid voor, de bewondering voor het goddelijk nuttelooze, gaf hem den moed tot den „Service Inutile" en het vermogen om te kunnen zeggen: „Je ne parle pas logique, je parle générosité"?

Slechts het Christendom antwoordt: al wat werkelijk is, is nutteloos. Het nuttelooze, loutere, adellijke, het spel is de verklaring van alles. Schepping, Menschwording, verlossing en genade, alles is nutteloos, alles is spel. God kent het „nuttige" niet; bij Hem is alles weelde, overvloed, spel. Het nuttige is een menschelijk begrip, een logische categorie, een maatberekening van middel naar doel. Een soeverein vrije God is niet gebonden aan rationalismen en maatberekeningen; Zijn vrijheid is het spel Zijner heerlijkheid. Het begrip nut is een ontwijding van het Goddelijke. Wat voor nutsbetrekking is er tusschen Menschwording en verlossing, tusschen kruisdood en zondevergeving: dit alles is goddelijke overdaad, een spel van goddelijke grootheid. Van de wiisheid staat het geschreven, dat zij is: „ludens coram Eo omni tempore" „al den tijd spelende." Het spel in den hoogsten zin is het kenmerk van den vrijen God tegenover de gebonden godheid der pantheïsten.

De louterheid dezer schrijvers-moralisten — ook in Nederland werd ze den laatsten tijd herhaaldelijk geformuleerd — is er altijd een van zoo exclusieve, aristocratische makelij, zoo autonoom en vol zelfgevoel dat wat begon met engelenvleugels dreigt te eindigen in een satansklauw. Montherlant besluit zijn boek met een brief van een vader aan zijn zoon, waarin nog eens de voornaamste gezichtspunten van zijn levensmoraal worden saamgevat, die er tenslotte vreemd genoeg uitzien om een Christenvader af te schrikken. „Il importe peu que vous aimiez ou non votre prochain. Il importe peu que vous cédiez ou non au plaisir des sens. Vous entendrez dire que la volupté exclut la spiritualité, exclut la charité, etc. . . . . C'est une imposture.

L'essentiel est la hauteur. . . . . Il faut être fou de hauteur, car, l'étant, on dégringole encore tant et plus."

Zelfs met deze hoogheid van ziel tuimelt men nog naar beneden. Wat zal het dus zonder hoogheid zijn?

Heel dit boekje van Montherlant is de kreet van een gekerkerde, de krijsch van een gekooiden vogel, een paradijsvogel in aanleg, die tot roofvogel vergroeide.

BOEKENSCHOUW

DREHMANS (Jos. Maria) KARDINAAL VAN ROSSUM. (110) *f* 1.15. Met een voorwoord van Z. H. Exc. Mgr. Dr. G. Lemmens. Romen en Zn., Roermond.

De wensch door Mgr. Lemmens in zijn voorwoord van dit mooie boek geuit, dat de nagedachtenis van Kardinaal van Rossum door allen gekend mag worden, niet alleen naar het uiterlijk, maar ook innerlijk, zal door deze levendige beschrijving ongetwijfeld in vervulling gaan, want zij is met groote liefde voor dezen eminenten Nederlander te boek gesteld. Een aanbevelenswaardige uitgave.

ROGER-TOURTE (Jo) DRIE JAREN TENT-LEVEN. (272) Naar het Fransch bewerkt door Ir. C. D. Grijns. Met teekeningen van Rémois Roger. J. Noorduyn en Zn., Gorinchem.

Als echte zwervers trokken de Heer en Mevrouw Roger-Tourte drie jaar lang de wereld rond te voet of per fiets en de kleinere gedeelten met boot en vrachtauto's. Zij schikten zich in de meest primitieve omstandigheden en leefden voornamelijk van de opbrengst van hun teekeningen. Het spreekt van zelf dat zij enorme moeilijkheden te overwinnen kregen, maar zij hebben zich daardoor niet laten ontmoedigen en volop genoten van de schoonheid in de natuur en de kunst in verschillende landen en werelddeelen. Het relaas van hun avonturen is een vlot, gezellig boek geworden waarvan iedere volwassene genoegen kan hebben.

Maurice Bedel en de humor in de Fransche literatuur

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Mogen ook andere elementen, als zin voor levensernst en gevoel voor levenstragiek, in de Fransche literatuur overheerschen, de Fransche letterkunde is niettemin rijk aan humor. Wij zien deze ader van den Franschen geest reeds rijk ontspringen aan de middeleeuwsche dichtkunst. En zeer zeker heeft de vroege ontwikkeling van den humor in Frankrijk veel bijgedragen tot de wording en den vooruitgang van dezen vorm van gedachtenuiting in andere landen.

Geven wij het woord humor zijn oorspronkelijke beteekenis, dan verstaan wij daaronder een paradoxale, maar bewuste manier van onze reactie op het leven weer te geven, deze reactie daarbij beroovend van de correlatieve teekenen, welke haar normaal zouden moeten vergezellen. Bijzonder komische verhoudingen worden uit deze getransponeerde weergave van het levens- en wereldgebeuren geboren en gemakkelijk zal de humorist er toe komen om zijn komische feiten te zoeken in de objectieve, schijnbaar onverschillige uitbeelding van dingen en voorwerpen, die op zichzelf reeds komisch zijn.

* * *

Humor heeft, als edelste en meest-verheven vorm van het komische, niets gemeen met het bloot-grappige of het grof-boertige, dat Schopenhauer zoo terecht met „hansworsterij" betitelt. Humor veronderstelt een diep gevoel van sympathie tusschen sub- en object. Ware humor kwetst zijn object niet en is meer dan een voorbijgaande stemming. Het is een gevoel, dat zich op dusdanige wijze ontwikkelt, dat het de grondstemming wordt van een levensbeschouwing, die eenerzijds een open oog heeft voor het eindige, het pijnlijke, het zinlooze en het disharmonische van vele maatschappelijke en persoonlijke verhoudingen en dit alles in een scherp contrast ziet met de groote en belangrijke ideeën en machten, welke aan de wereld ten grondslag liggen, maar die anderzijds in een innig medegevoel met al het levende en in een onwankelbaar geloof in de albeheerschende macht, die de wereld regeert, alle bitterheid heeft overwonnen. De humoristische levensopvatting verzoende zich met de ervaring, dat ook het groote en verhevene zijn begrenzing en zijn eindigheid heeft en daarom vergeet haar lach om het geringe, het disharmonische en het eindige niet, deze dingen een waardevollen inhoud in zich verborgen kunnen houden. Kortom, in den humor handhaaft zich een krachtig levensbesef, gegrond op het innerlijk bezit van hoogere waarden, tegenover de zwakheden en storende onvolkomenheden der omgevende wereld, ook tegenover de tot blooten spot verlokkende kleinzieligheden en boosheden der menschen.

Humor vraagt om de bevruchtende teelaarde van het christendom. Mild-

heid en verdraagzaamheid, medegevoel en onderlinge waardeering in het besef van èigen kleinheid, al deze gevoelens, die er aan ten grondslag liggen, ontsproten aan den boom der christelijke nederigheid. In de literatuur der Grieken en Romeinen is nauwelijks eenige plaats voor humor.

* * *

Hoe meer luciede aandacht de humorist aan den dag legt en hoe wijder zijn blik zich opent, hoe treffender de paradox van zijn schijnbare onberoerdheid zal zijn; waaruit volgt, dat de humor altijd min of meer gericht zal zijn op de waarneming van concrete feiten en van een realistisch gebeuren.

Een dergelijke houding van den waarnemer ten opzichte van het waargenomen object, vraagt om vervulling van bepaalde intellectueele voorwaarden. Humor is slechts mogelijk aan naturen, die begaafd zijn èn met een scherpzinnig vermogen tot opmerking der in het leven voorkomende contrasten èn met de koelbloedigheid en soepelheid van geest, die noodig zijn om anderen deze tegenstellingen voor te houden, zonder zelf den schijn te wekken ze te bemerken. Diè rassen en diè nationaliteiten zullen het meest vatbaar zijn voor humor, die het meest in staat zijn tot de volle waarneming van het zijnde en die een absoluut meesterschap over hun uiterlijke reactie's bezitten.

* * *

Als men vreemde waarnemers zou moeten gelooven, beantwoordt het temperament van den gemiddelden Franschman niet aan deze eischen: immers men ziet hem veelal tegelijk als een man van streng-logischen zin en van impulsiviteit — dat wil zeggen, als een denker, eenerzijds meer bekommerd om verstandelijke evidentie's dan om losstaande feiten en anderzijds te veel beheerscht door de heftigheid van zijn indrukken om die te kunnen transponeeren.

Toch is deze veronderstelling zeer aanvechtbaar, immers de Fransche literatuur heeft sinds de zestiende eeuw een groot aantal vermaarde humoristen voortgebracht. Noemen wij slechts Rabelais, Molière, La Fontaine, La Bruyère, Lesage, Montesquieu, Beaumarchais, Merimée, Claude Tillier, Taine, Jules Renard en Renan, om ons tot de dooden te beperken. Reeds in de middeleeuwen is de aanwezigheid van humor gemakkelijk aantoonbaar; en deze continuïteit in de beoefening van een uitdrukkingswijze, die men voor Frankrijk niet inheemsch zou willen noemen, drijft den criticus er toe zich af te vragen, of zij het nu ook inderdaad niet is.

De eerste zedelijke voorwaarde voor humor — zin voor de concrete bijzonderheden der dingen — heeft in Frankrijk altijd bestaan. Hoe ver wij in het verleden ook teruggaan, wij vinden overal deze ader van geestesrealisme terug. In iedere periode der literatuur ontmoeten wij een helderziendheid, die zich niet de minste illusie schept en zich door geen enkel subjectivisme laat omsluieren. Het is diezelfde helderziendheid, die wellicht de voornaamste voedingsbron is van den zoogenaamd Keltischen geest van oneer-

biedigheid — de esprit gaulois — evenzeer als van de kritische en satirische verve der Fransche vertellers. Het lijdt geen twijfel, dat een speciale helderheid van perceptie behoort tot de zekerste attributen van den Franschen scheppingsgeest. En wat zoo helder en doordringend gezien wordt, zijn, vóór alles, de tegenstellingen en ongezienheden van het leven en de potentie tot het komische, waarvan de dingen rond ons vervuld zijn. Zonder twijfel vertoont deze waarnemingsgave neiging om zich in welomlijnde formules uit te drukken en heeft zij de tendenz zich te verstandelijken, zich te ontdoen van haar concreten rijkdom, zich daarmee verwijderend van het sappige karakter van uitzonderlijkheid, waaraan het aroma van den humor gebonden is.

MAURICE BEDEL

Het instinctieve ideaal van klaarheid in beeld en van elegante precisie in vorm, dat de Franschman nastreeft, heeft zijn genie eerder op geestigheid („esprit") dan op humor georiënteerd. Zoo is er de dikwijls geestige Voltaire, die zich echter nimmer tot humor weet te verheffen. Maar er is ook een Rabelais. Zoo komen wij tot deze conclusie, dat, iederen keer, dat de satirische verve van den Franschman zich niet al te zeer verfijnd en gesubtiliseerd heeft; iederen keer, dat zij niet al te zeer het zuivere licht van de algemeene idee heeft nagestreefd en in contact gebleven is met de verscheidenheid der dingen, zij beantwoord heeft aan de eerste voorwaarde, die wij omschreven.

Maar de tweede voorwaarde vond al even dikwijls haar vervulling. Hoe impulsief de Franschman ook is en hoeveel méér geschikt tot directe weergave dan tot de terughoudendheid, waarom humor vraagt, wij vinden toch in vrijwel iederen landaard, in Frankrijk ontmoet, een wezenlijk correctief op zijn spontaniteit.

* * *

Ook de Franschman kent zelfbeheersching. Een zelfbeheersching, welke niet alleen bestaat in een nauwlettende bewaking van de gevoelsuiting, maar welke tegelijk de zedelijke vrijheid in zich vervat houdt, die den mensch zich zijn oordeel doet voorbehouden en hem zich slechts aan een reactie doet overgeven, na haar van alle kanten overschouwd te hebben. Wanneer wij de Fransche regionale types de revue doen passeeren (Vlaming, Picardiër, Lotharinger, Bourgondiër, Normandiër, Breton, Gascogner, bewoners van Touraine of Champagne), dan vinden wij bij ieder hunner dat soepele zelfbezit, dat

hem in staat stelt een scherm van levenswijsheid, achterdocht, sluwheid, jovialiteit, of mystiek te stellen tusschen den eersten impuls van menschelijke gevoeligheid en de uiterlijke reactie. Wij ontmoeten tallooze schakeeringen van boerensluwheid en landelijke geslepenheid. Deze geestes-dualiteit, die den mensch in staat stelt in een tweevoudig plan te denken, lezen wij vrijwel af in het oog van iederen plattelander. En daarmee is de voornaamste voorwaarde van de humoristische transpositie verwezenlijkt.

Zelfs de Midi-bewoners zijn, in spijt van het temperamentvolle bloed, dat door hun aderen stroomt, slechts weinig verschillend van de Noorderlingen. Hun heftigheid, hun impulsiviteit zal veelal weinig anders zijn dan een masker of tenminste een houding; anders gezegd, een half-onoprechtheid, onder de beschutting waarvan zich een bedachtzame, vrije, soms uiterst koele geest verborgen houdt.

* * *

Behalve de hier-ontlede voorwaarden speelt ook de uitdrukkingsvorm een voorname rol. Weliswaar is hij niet voldoende om humor te scheppen, maar hij alleen vermag dezen vorm van geestesuiting zijn juiste en volle uitwerking te geven en zóódanig is zijn kracht, dat een betrekkelijk geringe inspiratie daardoor tot den hoogsten graad van effectiviteit kan worden opgevoerd. Heel veel humoristen geven tegenwoordig niet den minsten blijk meer van eigen vinding en zij passen tot vervelens toe een procédé toe, waarvan zij de techniek ten volle meester zijn. Dank zij deze pseudo-humoristen raakte de humor in onze jaren dikwijls in discrediet.

Maar waarheid blijft, dat de zeggingswijze bijna evenveel beteekent als de inhoud van het gesprokene. Welnu, er was in het Fransche instinct van „mesure" en van kunst, sinds den oorsprong van de taal reeds, een principe of een element van terughoudendheid, waarvan het effect in innig verband, staat tot dat van den humor.

Deze reserve in de stijl, die te raden overlaat, en deze beknoptheid en soberheid van zeggen, die de impliciete idee cultiveert; geheel dit oude fond van den Franschen landaard vormt in zijn diepste wezen een praedispositie die volkomen aequivalent is aan de humoristische houding van paradoxale en gewilde terughoudendheid.

Deze tendenzen scheppen in de uitdrukkingswijze een dualiteit van plan, als boven ontleed, en openen haar een gamma van indirecte effecten, die om hun nauwe verwantschap met den humor, zich daarmee aanstonds ten innigste verbinden.

* * *

Maurice Bedel is humorist tot in de diepste vezels van zijn ziel. Zijn werk doet ons zien, hoe tusschen den zuiveren humor en de expliciete scherts, als die der Middeleeuwen, een geheele reeks van tusschenschakeeringen denkbaar zijn. De expliciete scherts, welke een teeken is van jeugd en van een betrekkelijk gemis aan verstandelijke complexiteit; welke natuurlijk ís, eenvoudig,

gemeenzaam en zonder liefde tot den evenmensch, verbergt geen innerlijk geheim, maar put haar effect uit den lach zelven, die voortkomt uit plots geopenbaarde laagheid, leelijkheid of lompheid. Het klassieke voorbeeld daarvan is het Middeleeuwsch berijmd verhaal: de fabliau[1]), die zijn effect vrijwel uitsluitend zocht in de gemakkelijke vroolijkheid, den Keltischen geest van irreverentie, in vrouwenhaat, in dronkenschap of wellust.

Een humoristische sappigheid en pit paart zich soms aan de blijdschap der vroolijkheid, mits deze laatste in ons den indruk wekt van een terughoudendheid en een reserve in de openhartigheid van de gevoelsuiting, van achtergrond ook, waarop de geest van den grappenmaker zich schijnt te bezinnen en zich een helder bewustzijn schept omtrent zichzelf en zijn object.

Evenzeer als het theater van Molière is de roman van Maurice Bedel het model van deze kunst, waarin twee innig-verbonden noten zich zonder ophouden doen hooren: een noot van absolute, vroolijke spontaniteit en een andere van bijna ernstige bedachtzaamheid.

Deze geestesgesteldheid kan bestaan, zelfs zonder dat wij daarbij aan philosophische overwegingen behoeven te denken. Het is voldoende, dat de toon niet de volle virtualiteit van het komische thema tot uiting brengt en dat de redenaar of de schrijver zich onbewogener toont dan zijn woorden; dat hij gehoorzaamt aan een elementaire intuïtie van de superieure werkdadigheid, waarmee terughoudendheid de scherts verrijkt. Zijn instinctieve bescheidenheid zal den indruk wekken van diepzinnigheid.

* * *

Dit geheel bijzondere karakter van den humor, dat zijn grootheid nu eens ontleent aan levendigheid, soepelheid en gevatheid van geest dan weer aan een natuurlijk instinctief gevoel, vindt niet immer de juiste waardeering.

De bij uitstek individueele humor, die van concrete bijzonderheden leeft, geeft den werken, welke er van doordrongen zijn, iets lichtzinnigs, iets frivools, dat ons onder bepaalde omstandigheden en in bepaalde gemoedsstemmingen minder aangenaam aandoet.

De geest van Maurice Bedel — zooals dat een echt-humoristischen geest betaamt — fladdert rond, gedragen door een grillige fantasie. Hij geeft hier een stoot, daar een krab, maar wekt tegelijk den schijn zijn voorwerpen zelfs niet aan te raken. Plagend en kwellend, gaat hij van Noord naar Zuid, stuit van verrassing op verrassing, houdt zich naïef en is in een immer-durende verwondering. In onze onderst-boven gekeerde wereld ontbreekt het overigens niet aan voorwerpen van verwondering. Zijn ironie — toorn kent Bedel vanzelfsprekend niet — ontziet niemand: ook geen dictatoren. Zoo kon het gebeuren, dat de schrijver van Philippine de gramschap van Mussolini op zijn hals haalde: de schrijver van Zulfu, die van Mustapha Kemal en het Fransche

[1]) Het Middeleeuwsche berijmde verhaal.

ministerie van Buitenlandsche Zaken trachtte vergeefs zijn badinage het zwijgen op te leggen.

De Noor, die ongevoelig is voor humor, voelt zich geërgerd door zijn Jérôme, maar hen, die zijn lichte satyres weten te vatten, zijn den schrijver dankbaar voor zijn beminnelijkheid en bonhomie, voor de levendigheid en de tintelende sprankeling van zijn stijl. Zijn schijnbare lichtzinnigheid en oppervlakkigheid van oordeel misleidt de scherpzinnigheid der laatsten niet: zij zien al te goed, hoe onder de sceptische allure van dezen schrijver een flink getal scherp-omlijnde en onwankelbaar-hechte ideeën, ja, geheel een onaantastbaar gedachtensysteem, helder als rotskristal, schuil gaat. Zij constateeren, hoe Bedel niet in het minst de dupe is van de talrijke idolen, die in onze behekste wereld overal ten troon geheven werden: hoe hij volmaakt immuun is voor de velerlei koortsen, die het menschelijk verstand op zoo onrustbarende wijze aangetast hebben. En zij zien tevens, hoe Bedel er in slaagt zich van zijn nachtmerrie's te verlossen door een simpelen glimlach.

Wij zouden hieraan kunnen toevoegen, hoe de schrijver in zijn laatsten roman „L'Alouette aux nuages" den spot drijft met de verworven idee van de zoo duur door Frankrijk bevochten vrijheid. Liberté, liberté chérie!

Het boek begint met een tiental charmante bladzijden, van uitnemende schildering, die ons een tableau van het huidige Frankrijk ophangen. En al is het waar, dat de lezer in dit land van kleine luiden, geheel geabsorbeerd door hun moestuinen, rozelaars en kelders, onverzettelijk honkvast en volkomen ongevaarlijk voor de buren, moeilijk het volk van de groote daden van weleer herkennen zal, wij chicaneeren niet en de passage blijft ondanks deze reserve onzerzijds een der meest geslaagde. Het is een heerlijk ontwikkelde antithese: „D'un côté il y avait la France etc. . . . De l'autre il y avait Merland, député de Fleury-sur-Claire.

En al moge het ook waar zijn, dat de lezer in het vervolg van het boek een scherpe afbakening tusschen de ontwikkeling dezer beide thema's mist, hij krijgt daarvoor een heele serie aangename tafereelen in de plaats, die ieder op zich kleine meesterwerken zijn, van een toets, die iederen schrijver de grootste eer zou aandoen.

Als kritiek op de vrijheidsgedachten is een en ander misschien niet volslagen overtuigend, maar het betreft hier een serie van „sketches" vol bevallige schelmschheid. En wij weten nu eenmaal hoe een voorwaarde voor schalkschheden als deze, is, slechts de epiderm aan te raken en oppervlakkig te blijven. Om tot een suggestieve teekening van dergelijke koddige en lachwekkende levende poppen te komen, is het nu eenmaal noodig deze menschen te ledigen van hun realiteit, hun hartstochten, hun vleesch en hun bloed, van al wat hun leven te belangwekkend-menschelijk zou kunnen maken. De auteur is verplicht te kiezen tusschen het humoristische en de scrupel van levende personen te schilderen, tusschen zuivere silhouetten en ware menschen van vleesch en been.

En waar de humorist zich niet voorstelt een levensphilosophie te schrijven en slechts het eenige doel kent ons, met een stille teederheid, vermaak te schenken in onze eigen menschelijke kleinheid, ten koste van onze grootheids-waan en trots blijft zijn roman vanzelfsprekend een badinage.

Maar er is geen geringe moed voor noodig en er ligt geen geringe verdienste in om in een tijd als de onze te badineeren.

Maurice Bedel's laatste werken, alle geschikt voor volwassenen, zijn:
La Nouvelle Arcadie. Ed. N. R. F. Paris, 1934.
L'Alouette aux nuages. idem. 1935.
Les Dames d'aujourd'hui. idem. 1935.

BOEKENSCHOUW

SCHELFHOUT-VAN DER MEULEN (Albertine) MEISJE, LUISTER EENS! (78) Een reeks vertrouwelijke gesprekken met het R. K. Meisje van 17 jaar of ouder. Romen en Zn., Roermond.

Een boekje waarin allerlei intimiteiten voor jonge meisjes op een beschaafde wijze worden gezegd. Mondelinge voorlichting heeft o.i. toch altijd de voorkeur boven schriftelijke.

HOUWINK (Roel) VERDWIJNEND VOLK. (138) *f* 1.90. Foto's van Hans Gilberg. Omslag van Dick Jansen. „Holland", Amsterdam.

Zooals de inleiding aangeeft, wil dit boek met weemoed en waardeering het feit vaststellen dat het boeren-type, zooals onze voorouders het eeuwen lang hebben gekend, bezig is uit de samenleving te verdwijnen. En de samenstellers hebben met veel piëteit een aantal echte boeren-typen bijeengebracht voornamelijk naar foto's van Zeeuwsche en Veluwsche boeren met de beschrijving van hun karakters zooals zij die in de stoere trekken trachten te zien. Een boek dat als „document humain" zijn waarde heeft.

ROTTENBERG (J.) SEMITISME EN DE WEST-EUROPEESCHE VOLKEN. (142) *f* 1.70 en *f* 2.40. Veenman & Zn., Wageningen.

Een actueel vraagstuk van protestantse zijde belicht, gevloeid uit het hart van iemand, die niets anders begeert dan God te verheerlijken, de heilige en algemeene christelijke Kerk te dienen en Israël en de volkeren ten zegen te zijn. Met dezen schrijver kunnen wij voor een goed eind meegaan. Hij bespreekt de onzekerheid der rassen, de waarde van het Oude Testament, de joodse opvattingen over het huwelijk, kinderen en slavernij enz. en vergelijkt ze met de heidense opvattingen. In het hoofdstuk Anti-semitisme en Hervorming, schrijft hij de verbeterde jodenpositie — (wel wat eenzijdig) — uitsluitend aan Luther toe, maar in hoofdzaak neemt hij toch een standpunt in dat ook het onze is en dat steunt op Christus' geest, die een geest van liefde is.

Paul Bourget

Prof. Dr. OTTO FORST DE BATTAGLIA.

In einem Augenblick, da die Grundlagen des bürgerlichen Frankreichs auf das tiefste erschüttert sind und da der französische Katholizismus sich längst vom engen Bündnis mit der Grossbourgeoisie, von jeder Verknüpfung mit den sogenannten Mächten der Reaktion losgesagt hat, stirbt Paul Bourget, der den Glauben an die Unzertrennlichkeit religiöser und gesellschaftlicher Ueberlieferung auf das starrste verkörpert hat. Er geht dahin, nachdem er sich selbst überlebt hatte. Doch er hinterlässt gleichwohl ein Werk, das aus dem französischen Schrifttum nicht wegzudenken ist.

Das Schicksal Bourgets ähnelt dem seines grossen Antipoden von links, dem Anatole Frances. Beide werden vor allem von der Jugend verleugnet, deren Weltanschauung sie teilten und die ihnen als geistigen Führern hoch verpflichtet ist. Indes, das ist ja der notwendige Ablauf der Dinge: die Ideen bleiben, während deren zeitgebundener Ausdruck dem wechselnden Geschmack der einander folgenden Generationen unterliegt.

Bourget war einst, es sind nun sechzig Jahre her, ein „Prince de la Jeunesse". In den ersten Jahren nach dem deutsch-französischen Krieg von 1870/1, enthüllte der damals Zwanzigjährige seine artige lyrische Begabung, als Nachahmer Baudelaires und der andern dämonischen Spätromantiker und Vorsymbolisten. Er liebäugelte mit dem Tode und mit dem Eros, mit der Fäulnis und mit dem prangenden Leben, wie Musset es getan hatte. Er sah sich im europäischen Parnass um — nicht im Dichterwald, doch in den literarischen Salons —; er blickte etwas länger auf die Engländer, auf weltschmerzlich herbe Poeten wie Byron und auf mild-wehmütige Schwärmer, wie die Mystiker der See-Schule; er schweifte über die deutschen Romantiker hinweg bis zu den Russen, auf die ihn die Studien des Marquis de Vogüé aufmerksam machten. Er nahm von Ibsen Kenntnis. Er betrat das Nachbargebiet, das damals nur undeutliche Grenzen gegenüber der Literatur hatte, den Bezirk der Naturwissenschaft.

Aus dem romantisierenden Lyriker wurde, zunächst noch im Zeichen des sich selbst genügenden Snobismus, ein Adept des Experimental-Romans, den Zola damals als die zeitgemässeste Kreuzung aus wissenschaftlicher Wahrheit und humanitärem Dichtergeist dem verehrten Publikum vorführte. Freilich war in Bourget zuviel Eleganz, als dass er in den Elendquartieren verweilt hätte und es war in ihm zuviel Verstand, als dass er sich an jene Mystik des Geheimnislosen verschrieben hätte. Er liess seine Geschichten in der vornehmen Welt spielen. Und er überprüfte die Experimente seines dichterischen Laboratoriums an der Psychologie eines in jenen Jahren eben erst wieder entdeckten Meisters, des eiskalten unerbittlichen Stendhal.

Alle die Vorbilder, an denen Bourget bis dahin gelernt hatte, waren weit

entfernt von Jenem Reich des kirchlichen Katholizismus, an dessen Pforten der Autor bald pochen sollte. Es wäre vermessen, Bourgets Weg nach Damaskus für eine ausschliessliche Angelegenheit der nüchternen Berechnung anzusehen, etwa, dass er — wie es kommunistische Einfalt wahrhaben will — in der Religion das geeignete Opium fürs Volk erkannte und dass er sich hinter dem Altar versteckte, um in dessen Schutz die Reichtümer der Bourgeoisie vor dem Zugriff der geblendeten, verblendeten Armen und Enterbten zu bergen. Immerhin scheint die Bekehrung Bourgets nicht etwa das Ergebnis einer jener „Nuits" gewesen zu sein, die von Pascal bis Claudel eine lange Reihe von Zweifelnden oder am Nichts Verzweifelnden in den Schoss der Kirche zurückgeführt haben. Es war keine plötzliche Erschütterung, die den Saulus zum Paulus machte, sondern der feine und kluge Beobachter der gesellschaftlichen Vorgänge, der grundgescheite Leser aller zeitgenössischen Bekundungen philosophischer und politischer Weisheit und Torheit gelangte allmählich zu der Ueberzeugung, dass die Weltanschauung des Katholizismus die der Vernunft am meisten entsprechende und die dem sittlichen Empfinden am ehesten gemässe sei. Er fand des weitern, dass französische Tradition und kirchliches Christentum voneinander nicht loszulösen seien. Endlich, dass die Abkehr vom Väterglauben sowohl für den Einzelnen, als auch für die Gemeinschaft verhängnisvolle Folgen hervorbringe. Bourget hat stets den Baum nach den Früchten gewertet, die an ebendiesem Baume reifen.

PAUL BOURGET

Er sah, dass am Baume der freidenkerischen Erkenntnis Früchte hingen, die da hiessen: Zerrüttung der Familie, Unordnung im Staat, Verbrechen, die bis zum Mord gediehen; er sah, dass der Samen des Göttlichen Wortes aufging in Taten, die allen Mitmenschen zum Segen gereichten. Diese doppelte Erfahrung galt es nun, in Werken der erzählenden Prosa oder auch, seltener, in Theaterstücken darzubieten. Bourget hat es mit ungewöhnlicher Kunst verstanden, die Gefahr jeder lehrhaften Tendenzliteratur zu vermeiden: er ist niemals langweilig geworden. Seine Begabung, die sowohl das Epische meisterte, als auch der dramatischen Spannung und der lyrischen Zartheit fähig war, zwang den Leser in ihren Bann und in den Bann der durch sie verteidigten Ideen.

Wer den „Disciple" auf seiner Strasse des Unheils begleitet hat, der ist,

wie der reuige Lehrer jenes Schülers, tief von dem Unrecht durchdrungen, das die Verbreitung anarchischer Theorien unter einer zur praktischen Anwendung jeder Torheit bereiten Jugend bedeutet. Die ungezählten Scharen, die mit Spannung und hernach mit Entsetzen den Weg des genialischen Robert Greslou mitgeschritten sind, fragen sich weder, inwieweit Stendhal dessen Geschichte in „Le Rouge et le Noir" vorausgenommen und in anderm Sinn gelöst hat, noch ob die Haltung des über das Ergebnis seiner Doktrin zusammenbrechenden Adrien Sixte psychologisch wahr ist: sie, die Leser, werden für heilsame und an sich richtige Ideen gewonnen. Und damit hat Bourget ein unvergängliches Verdienst erworben. Zeigt er nicht, in „Le Divorce", wohin die Zerstörung der christlichen Ehe führt? Erweist er nicht, in „Le Sens de la Mort" die sittliche und auch die allgemein-menschliche Ueberlegenheit des geraden schlichten Durchschnittsmenschen über den subtilen und im entscheidenden Moment unnützen Ausnahmsmenschen? Malt er uns nicht, in „Le Démon de Midi", die Schrecken einer nur den Sinnen gehorchenden Triebhaftigkeit? Und selbst das am meisten angefeindete, und am leichtesten anfechtbare Buch Bourgets, „L'Etape", hat einen gesunden, wenn auch heute nicht gern anerkannten, Grundgedanken: der allzu schroffe Aufstieg schadet dem, der ihn anstrebt, wie der Gesellschaft, deren kontinuierliche Entwicklung durch Emporkömmlinge bedroht wird.

Freilich, mit derlei Theorien spricht dieser erzfranzösische Bourgeois eher dem an seiner Ständeordnung nicht rüttelnden England aus dem Herzen. Frankreich ist, als Reich des schwer erschütterten Kontinents, dieser bedächtigen und egoistisch scheinenden Beharrsamkeit abgeneigt. Es wird ihr erst dann wieder freundlich gesinnt sein, bis sich eine neue Ordnung aus dem Chaos herausgeschält hat. Indes das soll uns nicht abhalten, die reine Absicht Paul Bourgets zu achten, der als Vorkämpfer seiner konservativen Ideen jedem Kompromiss mit der Nachkriegszeit widerstrebte. Trotzdem war er, in andrer Hinsicht, erstaunlich anpassungsfähig und für Neuerungen aufgeschlossen. Noch sein Letzter bedeutender Roman „Le Danseur mondain" und ein später Nachzügler, „Nos actes nous suivent" (eine Art Wiederaufnahme des Prozesses, der in L'Etape" den ungeduldigen Parvenus gemacht worden war) bezeigen den offenen Blick des Autors, der die Wandlungen ringsum hellsichtig beobachtet und auch von der Technik der Jüngeren Manches lernte.

Kein Wunder, denn Bourget war, was man oft vergisst, vor allem ein eindringlicher Kritiker, ein vorzüglicher Kenner des geistigen Schaffens seiner Epoche und früherer Zeiten, einer, dem die menschliche Seele keines ihrer Geheimnisse vorenthielt; dazu ein Urteiler von sicherem Geschmack und ein Schriftsteller, der, ohne durch überraschende Effekt zu glänzen, klar und angenehm seine Gedanken dazulegen weiss. Er war, darin liegen die Grenzen seiner Leistung und ihre Vorzüge, ein echter Vertreter des feingebildeten französischen Grossbürgertums, jenes, das von Voltaire hinweg zu den traditionellen Mächten zurückgefunden hat.

FRANSCH

GEVERS (Marie) LE VOYAGE DE FRèRE JEAN. 10.50 fr. Plon, Paris, 1935.

Evenals Neel Doff is Marie Gevers een Fransch schrijvende Vlaamsche, maar hoe geheel anders is haar punt van uitzicht en uitgang. Zij schrijft toevallig in het Fransch, maar haar innerlijke structuur is volkomen Vlaamsch, voornamelijk Vlaamsch. Zij is verwant met Maurice Roelants bijvoorbeeld. Ik stel mij voor dat zijn boeken door haar en haar boeken door hem konden geschreven zijn. „Le Voyage de Frère Jean" is een wonderlijk boek; het is eenvoudig, op het huiselijke af, en toch is de schrijfster een dichteres van zuiver allooi. Marie Gevers bezit het geheim om alles, ook het huiselijke, het onbeduidende in een sfeer te heffen waarin het een eigen zin en beteekenis krijgt. Een Vlaamsche familie uit de omgeving van Antwerpen doet een reis naar Marseille volgens het Itinerarium van Frère Jean, een zeventiende-eeuwsch cellebroeder, die over Marseille naar Jeruzalem reisde en al zijn étappes nauwkeurig aangaf. De wonderlijke vermenging van gezonden zin, gevoelige menschelijkheid en poëtische vatbaarheid in deze reizenden, geeft aan dit verhaal een zeer eigen bekoring, iets bijzonders, een zoo zuiveren gevoelstoon dat men het boekje met spijt terzijde legt. Wat dat bijzondere is, is moeilijk te zeggen; men wordt het, al lezend, zelfs nauwelijks gewaar, maar aldoor boeit en bevangt het den lezer. Het gegeven is zeldzaam onbelangrijk, maar de auteur weet haar figuren belangrijk te maken door ze als in een transparante menschelijkheid uit te beelden. De reis gaat per autobus van plaats tot plaats en het wisselende gezelschap leeft in de enkele regels die Marie Gevers eraan besteedt. Een merkwaardig boekje.

DOFF (Neel) UNE FOURMI OUVRIèRE. 12 fr. Au sans Pareil. Parijs, 1935.

Neel Doff is evenals Marie Gevers een dier Fransch schrijvende Vlaamsche auteurs die het Vlaamsche landleven in Frankrijk bekend maken. De wijze waarop Neel Doff dit doet is uiterst onsympathiek. Neel Doff is de welwillende en medelijdende intellectueele, die zich goedgunstig neerbuigt over dit domme, onbeschaafde, vuile landvolk om het althans een glimp van de hoogere verfranschte beschaving te gunnen. Zij woont blijkbaar in de Kempen en vindt het leven dier eenvoudige Kempenaars pittoresk en pikant genoeg om er Fransche verhaaltjes over te schrijven. Fransche lezers zullen hun hoofd schudden over dit

achterlijke Abessinië en het gelukkig prijzen dat het tenminste nog den zegen dezer Fransch sprekende fee geniet. De vier verhalen die dit dunne bundeltje vullen, zijn van een schuimend naturalisme. De Vlaamsche mannen zijn vaak lubrieke faunen, waarvoor men slechts vrees en weerzin kan koesteren. Het talent van Neel Doff is zeer beperkt en men verwondert zich dat zulk een onbeduidend schriftuurtje in Parijs nog een uitgever vindt. Wisten de Kempenaren hoe Neel Doff over hen schrijft, zij zouden haar ongetwijfeld niet rustig in hun midden laten wonen. Een waardeloos boekje dat wij iedereen afraden.

FAYARD (Jean) LA CHASSE AUX RÊVES. Roman. 12 fr. Fayard et Cie. Paris, 1935.

Ook Jean Fayard, de jonge auteur die vóór een paar jaren den Goncourt-prijs won, heeft zich laten verleiden een roman met vervolgdeelen te schrijven. „La Chasse aux Rêves" is het eerste deel, waarop nog een tweede, wellicht een derde volgen zal. Een vijftigjarige vertelt hier zijn leven tot aan het einde van zijn studies. Fayard is een schrijver van zeer beperkte gaven. Het is een tamelijk kleurloos, weinig origineel boek, met melodramatische tooneelen. Het gelukt den schrijver nergens zijn lezers sterk voor de hoofdpersoon te interesseeren. Het is alles „vieux jeu", te alledaagsch, te voordehandliggend; Fayard blijft altijd aan de peripherie wanneer hij het innerlijk zijner figuren wil blootleggen. Nooit raakt hij den nervus vitalis. De divinatorische gave van den geboren verteller en schrijver om onmiddellijk een levend en ademend mensch op te voeren, ontbreekt hem. De lotgevallen van dezen Clément Letourneur zijn bovendien in geen enkel opzicht belangrijk. Het boek is slechts geschikt voor ervaren lezers.

DUITSCH

NASO (Eckhart von) SCHARFFENBERG. Roman eines Schausspielers, Universitas. Berlin, 1935.

De tooneelspeler Scharffenberg is filmster geworden en daarmee in één ruk méér dan beroemd en méér dan rijk. Beide gaven van het dankbare publiek dragen een vloek mee, die zijn ziel niet meer kan dragen, d.i. de twijfel aan eigen kunnen, twijfel of die ontzaglijke waardeeringen wel gedekt worden door de waarheid, door zijn talent. Die twijfel heeft hij met geweld willen onderdrukken, voor die twijfel is hij gevlucht. Hij zoekt de „natuurlijke werkelijkheid" in de hoop, dat die hem weer veerkracht en geloof aan zich zelf zal teruggeven, maar juist die natuurlijkheid die hij ontmoet in een eenvoudig — volgens von Naso eenvoudig — meisje en in de verborgen stilte van een Hollandsche tulpenkweekerij, openbaren hem, dat inderdaad zijn eenzame bergengrootheid pose en onnatuur is. Hij wil verdwijnen, voor goed. Dat

lokt hem niet; weer komt hij in de eenzaamheid der natuur, ergens in een bergdorp en daar vindt hij zijn roeping terug, als hij als „invaller" een rondtrekkend tooneelgezelschap te hulp komt. Daarmee heeft hij de sleutel gevonden op 't geheimslot der levende kunst: dienst. Een aardige, een beetje diepzinnig doende oppervlakkige roman, echt voor menschen, die bezig gehouden moeten worden en dolgraag na een bioscoopje „genomen" te hebben, een stukje geheimzinnigheid van dat heerlijke filmland in hun luie stoel willen meenemen zonder er moe van te worden.

Er zit dus niets achter, maar het is te lezen. Mèt voorbehoud echter: Het huwelijksleven van den heer Scharffenberg is tamelijk vreemd. Dat vindt de schrijver blijkbaar heelemaal niets bijzonders. Ik geloof werkelijk, dat hij er niets kwaads mee voor heeft, hij weet alleen niet meer dat er nog een andere huwelijksmoraal bestaat.

SEIDEL (Heinrich Wolfgang) ABEND UND MORGEN. 2 Novellen. Berlin 1934.

Twee belangrijke novellen, die innig bij elkaar hooren: „Elk" en „Nestwurz". Elk, een afgeleefde vrijgezel, die z'n jeugd zocht in de natuur, waar hij niet meer thuis hoort, die hem schrik aanjaagt en doet terugverlangen naar z'n ouwe leventje in 't restaurant met z'n vrienden en vriendinnen. Hij is volmaakt onveranderd teruggekomen. „Nestwurz" 't zoet gehouden jochje, dat pas in de vrije natuur begint te leven, heelemaal in wonder bewonderen opengaat, maar ook in die reis diepe levenservaringen opdoet en leert voelen, wat het „leven" is.

Twee reizen dus, twee vluchten in de natuur. De één leert niets, de ander leert alles; voor den ééne is het te laat, omdat z'n ziel verdord is, voor den ander juist 't langbegeerde antwoord op de vragen des, naar levende werkelijkheid snakkende ziel.

Zoo zie ik deze twee novellen. 't Bijgevoegde prospectus vertelt er mij heel iets anders over, maar ik kan die niet anders zien.

Het werk is niet uitbundig van lach, niet diep van tragiek, het is niet eens sterk van bouw en constructie, maar het trilt van de allerfijnste humor, die ver-Duitsche zucht naar die lichte ironie vol liefde, naar die weemoedige lach vol warmte.

FISCHER (E. W.) DIE SIEGELMARKE. Eine Hofgeschichte. Universitas-Berlin 1935.

Een beminnelijk miniatuurstukje. Een klein hoekje in het groote wereldgebeuren. Wij komen terecht in de levensatmosfeer van een kleine hofstad van zoo'n vierkante meter-landje van het „Tweede Keizerrijk", een wereldje apart met z'n honderde voorschriften, tradities, zeden, plichtplegingen, onbelangrijke belangrijkheden, een wereldje om in te stikken. Het verhaal zelf is niets, maar de entourage, het décor is suggestief en boeit. Het is dus

interessant niet 't minst om kultuur-historische redenen. Meer dan dat: die tijd is voorbij en dat d i t voorbij is, dat heeft hem gepakt. Zóó heeft hij die wereld gezien en zoo ook is de schrijver boven het vergankelijke en al te onbeduidende uitgekomen. Juist het feit, dat het karakter van het voorbij-zijn zoo onmiskenbaar duidelijk door alle bladzijden heen kruipt, maakt dat de dichter boven het „geval" uitging.

Dat is een stukje kunst, misschien broos en beperkt, maar het is een herinnering aan een kleine werkelijkheid, die vol gezien is.

REGER (Erik) NAPOLEON UND DER SCHMELZTIEGEL (552) R. M. 6.— en 7.—. Roman Rowohlt. Berlin, 1935.

Een soort van epos over de industrialiseering van het Westen van Duitschland gedurende het Napoleontische kontinentaalstelsel. De geboorte van den nieuwen tijd, waarin de oude voltairiaansche verlichting nog sterk werkt en de laatste resten van fiere feodale gezindheid ondergaan in den strijd tegen de macht der machine. De schrijver wil ons dit heele tijdperk schilderen en wordt vooral op het einde erg diffuus; de massa stof heeft hij niet zoo vermogen te beheerschen, dat er één groot werk uit gegroeid is. Het zijn meer onsamenhangende tafereelen. De draad, die deze verschillen moet vereenigen, is de karakterbeschrijving der soorten van industrieelen: enthousiasten, idealisten, meeloopers, speculanten en echte doelbewuste ondernemers. De karakters doen nu en dan wat geforceerd aan: het zijn soms meer typen of symbolen dan personen. De huwelijksverhoudingen zijn soms buitengewoon lichtzinnig. Om deze reden is het voor speciaal geïnteresseerden voorbehouden lectuur.

ENGELSCH

LEWIS (Sinclair) IT CAN 'T HAPPEN HERE (413) 7/6. Jonathan Cape. London.

Het nieuwste boek van Sinclair Lewis wordt op het titelblad aangeduid als „a novel", maar het kan, dunkt ons, beter omschreven worden als een politiek pamflet, verwerkt in romanvorm. „It can 't happen here" is geschreven „to forestall, and if possible prevent, the rise to power of Fascism in the United States"; het is een buitengewoon heftige bestrijding van het Fascisme, zooals zich dat vooral in Duitschland in de praktijk heeft laten kennen. Het is gedeeltelijk geschreven met den satirischen humor, waarover Lewis zoo ruimschoots beschikt en die het beste van zijn talent vertegenwoordigt, maar in vele gedeelten ook met eerlijke diepgevoelde overtuiging, die van humor geen gebruik meer kan maken. De auteur heeft zich scherp partij gesteld.

De titel is de uitdrukking, door de meerderheid der Amerikanen gebruikt, wanneer het onderwerp Fascisme ter tafel komt. Lewis

heeft zijn landgenooten willen toonen dat hun zorgeloosheid, vertolkt, door die uitdrukking foutief en gevaarlijk is, dat ook in de Vereenigde Staten een bewind — volgens hem, een schrikbewind — naar Duitsch en Italiaansch model zeer goed mogelijk is, en dat een fascistisch staatsbestel onmiddellijk volgen kan op de thans nog heerschende typisch Amerikaansche toestanden. Hij laat zijn roman spelen in de jaren 1936-1939. Franklin Roosevelt wordt opgevolgd door Bergelius Windrip, wiens persoonlijkheid opvallend veel weg heeft van die van den befaamden, kortgeleden vermoorden gouverneur Huey Long. Kostelijk is de satire, waarmee Lewis hier de Amerikaansche politieke methoden geeselt. Nadat Windrip aan het bewind is, wordt het regeeringsstelsel spoedig verscherpt, vooral door toedoen van Windrip's duivelschen secretaris Lee Sarason; een organisatie, in den geest van de Duitsche Gestapo, wordt opgericht, hier de „Minute Men" geheeten, en een waar schrikbewind ontstaat. De rechtszekerheid der burgers wordt opgeheven, van hun persoonlijke veiligheid zijn zij niet meer zeker, verschillende leden der „Minute Men", hun onbeperkte macht zich bewust, leven hun laagste instincten uit ten koste van hun weerlooze medeburgers; concentratiekampen worden ingericht.

SINCLAIR LEWIS

De gebeurtenissen uit het eigenlijke verhaal concentreeren zich hoofdzakelijk rond den persoon van Doremus Jessup, een democraat, intellectueelen middenstander, en uitgever van een courant in een kleine stad. Het ondraaglijke van het terroristische bewind, drijft hem, die onder normale omstandigheden een rustig burger is, tot tegenweer. Hij wordt gevangen genomen, en Lewis beschrijft op zulk een realistische wijze de gruwzame behandeling van Jessup in een concentratiekamp, dat behoorlijke zenuwen vereischt zijn om de betrokken scènes geheel te kunnen lezen. Hoe het Jessup tenslotte gelukt te ontsnappen, is een mooi stuk

verhaalkunst, waarin Lewis niet zoozeer partijganger is, als wel een knap verteller.

Voor wien de Amerikaansche toestanden niet uit eigen beleving en ervaring bekend zijn, is het niet met zekerheid uit te maken of de, door Lewis, verbeelde fascistische staat in Amerika werkelijk mogelijk is, in den vorm zooals de auteur dien verkoos te zien. Wel kan men zich den indruk niet onttrekken dat Lewis venijnige haat tegen het fascisme zijn voorstellingswijze al te partijdig heeft gericht. Ofschoon erkend moet worden dat de eerste overgang van Roosevelt's bewind naar dat van Windrip aannemelijk is gemaakt. Een leemte is het zeer zeker, dat het godsdienstig vraagstuk, dat in de praktijk van zoo groote afmetingen is gebleken te zijn, buiten beschouwing bleef. Zijn reputatie van onchristelijk schrijver is Lewis getrouw gebleven; zijn staatsbeeld is er onvolledig door geworden. Slechts beschrijft hij individueel het ongelukkig lot van een priester.

Litterair demonstreert de roman Lewis' reeds bekende talenten en gebreken. Ook hier is hij een uitbundig verteller, sterk in het vinden van allerlei incidenten, die te samen meer een panaroma vormen, dan een geheel met perspectivische diepte. De karakteranalyse is zwak, vooral die der onsympathieke bijfiguren.

GRAVES (Robert) CLAUDIUS THE GOD (501) R. M. 3. The Albatross Modern Continental Library. Hamburg—Paris—Bologna.

In „Claudius the God" geeft Graves het vervolg op „I, Claudius" (besproken in de September-aflevering van 1935, bladzijde 217). Ook nu weer als de veronderstelde autobiografie van Claudius, waarin deze zijn leven beschrijft als keizer, van 41 tot kort voor zijn dood in 54. Het is interessant na te gaan hoe Graves de moeilijk te verklaren figuur van Tiberius Claudius Nero Germanicus zichzelf laat zien. Evenals in het eerste deel, zijn Tacitus en Suetonius de bronnen geweest, ook antieke auteurs van minder beteekenis als Plutarchus, Seneca, Celsus, en de brieven en redevoeringen van Claudius zelf. Vooral gesteund door Prof. Momigliano's studie over Claudius, wijkt Graves hier en daar meer af van de antieke schrijvers dan in het eerste deel, door te laten uitkomen, dat Claudius veel gedaan heeft, — en met succes — voor het perfectionneeren der keizerlijke administratie, dat, over het geheel, zijn bestuur van grooter beteekenis is geweest, dan tot voor kort werd aangenomen. Toch sluit het boek uitstekend aan bij het eerste deel; het is zoo mogelijk belangwekkender nog, nu de „auto-biograaf" van den achtergrond naar voren is gekomen.

Beginnend met de troonsbestijging, worden de voornaamste werkzaamheden en gebeurtenissen verhaald, — de krijgstocht naar Engeland, het aanleggen van havenwerken, de wetgevende arbeid, Claudius' familiegeschiedenis, culmineerend in het vermoorden, op Claudius' bevel, van zijn vrouw Messalina. Ook Herodus

Agrippa speelt een hoofdrol in den roman; het blijkt hoe hij en Claudius de eerste christenen zagen.

Graves heeft een werk geschreven, dat, door de historische verantwoording, de aandacht waard is van den student in de classieken. Maar hij is ook een te artistiek romancier, om niet tevens een interessanten roman te schrijven. De figuren zijn historisch, en maar weinig incidenten worden niet gesteund door een historisch getuigenis. De beheerscht gebleven verbeelding heeft in hoofdzaak slechts de emotie en den glans gecreeërd, noodzakelijk voor een roman. Wat wij schreven van „I, Claudius", geldt ook voor „Claudius the God": „Het geheel laat zich lezen als een werkelijk stuk leven. Het beeld van het romeinsche leven in zijn schittering en decadentie, is gereconstrueerd uit de bronnen van een classiek gevormden geest en van een gedisciplineerde verbeeldingskracht".

Lectuur voor ontwikkelde volwassenen.

DUNSANY (Lord) UP IN THE HILLS (316) 7/6. William Heinemann, Ltd. London.

De zonderlinge vermenging van bloedig realisme en sensationeele, operette-achtige satire in „Up in the Hills", maakt door haar vreemdheid het waardeeren van Dunsany's roman eenigszins moeilijk. Althans wat de tendenz daarin betreft. De schrijver satiriseert het franc-tireeren der Ieren, dat hen, vanaf den opstand tegen het Engelsch bestuur, zoo tot een tweede natuur is geworden, dat Dunsany hen als vrijschutters laat optreden, alléén om de sensatie van het avontuur. Kort nadat Ierland zelfstandig is geworden trekt Mickey Connor, om den vloek van de dorpsheksen te ontgaan, met een stuk of acht andere jongelui naar de „hills", voor het voeren van een „private war". Zooiets dus als een bende „gangsters". De andere dorpsbewoners zien er niets bijzonders in. Evenzeer vinden de boeren in de omstreken der heuvels, waar Mickey opereert, het als vanzelfsprekend dat zij gebrandschat worden, om de jongelui aan voedsel te helpen. Dat fourageeren geschiedt trouwens heel gemoedelijk. Wat Mickey, die zichzelf tot generaal bevordert, eigenlijk wil, weet hij zelf niet. Tot blijkt dat reeds een bende in die streek „werkt", zoodat het tot een strijd komt. Maar juist op dat oogenblik verschijnen de geregelde Iersche troepen, die de lucht van een en ander hebben gekregen, op het tooneel, om een einde te maken aan de „private war". Dan komt in het verhaal het element van bloedig realisme, dat zoo zonderling contrasteert met de operette-achtige satire. Hoever die satire gerechtvaardigd is, en of Dunsany het Iersche volk daardoor onrecht doet, valt moeilijk uit te maken. Maar dat hij het land en zijn volk kent, lijkt wel zeker. De schoonheid van het landschap, en zijn geheel eigen bekoorlijkheid, zijn als fijne draden door het verhaal verweven, en geven het charme. Hij is bovendien een vlot

verteller, met een vindingrijkeheid, die zijn typisch sluw-naïeve landbewoners een aantal avonturen laat beleven, waardoor zijn roman, buiten alle tendenz, een spannend, hier en daar ook humoristisch, verhaal is geworden. Eenig voorbehoud voor volwassenen.

DAVID (Frome) THE BODY IN BEDFORD SQUARE (284) 7/6. Longmans, Green and Co., New-York-Toronto. London.

Tot de schrijvers van de detective-romans met litteraire kwaliteiten, als Ronald Knox of Gerald Bullett, behoort David Frome niet. Hij doet daar trouwens ook geen moeite toe. Zijn karakteriseeringen zijn dan ook niet altijd van het reeële leven afgekeken, en de situaties zijn niet altijd aannemelijk. Het is er hem om te doen een spannend gegeven geleidelijk uit te werken en het verhaal daarvan boeiend te vertellen. Die kunst verstaat hij uitstekend; Frome is een boeiend verteller, die de aandacht tot de ontknooping, — een paar bladzijden vóór het einde — gespannen weet te houden. De hoofdfiguren uit zijn vorige romans, inspecteur Bull en het burgermannetje Pinkerton spelen ook hier weer de leidende rollen in de oplossing van een reeks geheimzinnige gebeurtenissen, die beginnen met het vinden door Mr. Pinkerton van het lijk van een vrouw in Bedford Square, en die eindigen met een beslist onvermoede ontknooping; het zou niet fair zijn ten opzichte van den liefhebber van dit genre, die ontknooping hier te verraden. Hij zou de paar uur spanning missen die de lezing van den roman hem zeker bezorgt.

BOEKEN SCHOUW

CORNFORD (Prof. F. H.) VOOR EN NA SOCRATES. (164) *f* 1.65 en *f* 2.25. Vertaald door Prof. Dr. J. H. Gunning. Ploegsma. Zeist, 1935.

Dit viertal voordrachten over de Grieksche wijsbegeerte vormt een goede inleiding tot een overzich over dit onderwerp. Dr. Gunning heeft het boekje met groote zorg vertaald. Enkele uitlatingen zouden wij katholieken als te vrijzinnig niet onderschrijven. voor ontwikkelden een zeer goed oriënteerend werkje.

G. (Hyriem de) LOUYSE DE BALLON (530). Desclée de Brouwer et Cie. Paris.

Louyse de Ballon, een tijdgenoote en verwant van Fransiscus van Sales, was de hervormster der Cistercienserkloosters in Savooie en Zuid-Oost-Frankrijk. Deze heeft haar eigen leven uitvoerig beschreven en aan de hand dezer autobiografie verhaalt Myriam de G. haar leven en werk. Een zeer goede, met kennis van zaken en accuraat geschreven biografie, zeer instructief en van hooge geestelijke allure.

De poëzie van Stella Benson

door JOS. PANHUYSEN.

Ongeveer een jaar geleden is Stella Benson gestorven, en allen, die van haar zeer bijzondere romans, verhalen en reisbeschrijvingen houden, zullen verheugd zijn met haar verzamelde poëzie, die eenigen tijd geleden verschenen is. Het is een kleine bundel, hij bevat niet al haar verzen, maar wel alle, die ze gepubliceerd wenschte te zien „in", zooals ze zelf gezegd heeft, „the event of her death".

Stella Benson wist, dat ze vroeg sterven zou, ze heeft een zeer hard en zwaar leven geleid, overal heeft ze rond gezworven, soms als dagloonster, soms honger lijdende, en ze leed aan een langzaam sloopende en naar een zekeren dood leidende longziekte.

Zoowel deze ontberingen, als deze hardnekkige kwaal hebben hun invloed uitgeoefend op haar werk, niet dat het daardoor geworden is, wat het is, een werk van letterkunde laat zich niet uitsluitend verklaren uit lot en leven, maar het heeft er eigenaardige kentrekken door gekregen, het sterk wisselende der gemoedsstemmingen, de overmatige helderheid der beschrijvingen, het cynisch scherpe zien van de ontoereikendheid van menschelijken wil en verstand, en daarnaast somtijds een onweerhoudbare levensdrift, een jubileeren om de schoonheid, ondanks alles, van dit verbijsterende bestaan.

Het is vooral de verbijstering, die in het geheele werk van Stella Benson maar zeker ook in deze verzamelde gedichten onmiddellijk opvalt, niet het minst omdat deze wonderlijk genoeg steeds begeleid wordt en blijft van een meermalen beangstigend scherp toezien; de dingen, die deze dichteres pijnlijk verwarren en verwonden en vaak terzelfdertijd verheugen, vervagen nimmer ook maar in het geringste voor haar blik, integendeel naar mate de verbijsterende tegenstelling, die zij in het leven bemerkt, onverzoenbaarder lijkt, wordt het beeld, dat de verwarring wekte, onbewogener, scherp en klaar van omtrek, hel en duidelijk. Stella Benson heeft deze eigenaardigheid van haar wezen zeer goed, misschien zelfs wat al te uitsluitend bemerkt, zij voelde zich altijd op deze aarde en toch niet van deze aarde, verwant aan den mensch, maar even zeer verwant aan de dieren, echter ook niet meer dan dat, noch geheel mensch noch geheel dier; zij kon immers deels door haar kwaal, deels door haar overscherp vernuft, deels door een ingeboren eenzelvigheid niet volkomen deelnemen aan het bestaan, dat mensch en dier op deze vreemde en schoone aarde leiden. Zij was zelf wat zooveel figuren in haar romans en verhalen zijn, een soort banneling hier, een nimf of een elf, of, om haar eigen steeds weerkeerende benaming daar-

voor te gebruiken, een „fairy". Een elf dient in de wereld van nu steeds op haar hoede te zijn om haar voor anderen onbegrijpelijk geluk te bewaren, in de meeste dezer verzen treft men voortdurend de vrees voor ontdekking, het besef der weerloosheid, een steeds waakzame schuwheid aan; zij zijn als een schimmige, lichtvoetige dans aan de oevers der aarde, een plek verlaten nog, maar die ieder oogenblik door niet begrijpenden bezocht kan worden.

Three things the sea shall never end,
Three things shall mock its power:
My singing soul, my Secret Friend,
And this my perfect hour.
And you shall seek me till you reach
The tangled tide advancing,
And you shall find upon the beach
The traces of my dancing,
And in the air the happy speech
Of Secret Friends romancing.

Zooals men ook in dit eenzame vers bemerken kan is er naast deze drang naar eenzelvige vreugd ook een drang naar een verbreking dezer eenzelvigheid, een drang begrepen te worden, het verlangen naar den geheimen en geheimzinnigen vriend, maar nooit in deze verzen wordt dit verlangen vervuld en dit droombeeld werkelijkheid, nooit weet zoodoende de elf volkomen mensch te worden, zelfs niet, of misschien beter gezegd, vooral niet in het vers: „Thanks to my world for the loan of a fair day", dat oogenschijnlijk een vervulling inhoudt. Wel wordt de eenzelvigheid telkens doorbroken, omdat de dichteres niet laten kan te bemerken wat er om haar heen gebeurt, omdat de elf toch altijd nog vrouw genoeg is om plotseling getroffen te worden door de deernis, waaraan ze met alle krachtsinspanning het zwijgen niet kan opleggen, omdat haar persoonlijkheid, haar zelf, er een is die door tegengestelde verlangens steeds weer in beroering wordt gebracht.

My Self has grown too mad for me to master.
Craven, beyond what comfort I can find,
It cries: „Oh, God, I am stricken with disaster".
Cries in the night: „I am stricken, I am blind...."
I will divorce it. I will make my dwelling
Far from my Self. Not through these hind'ring tears
Will I see men's tears shed. Not with these ears
Will I hear news that tortures in the telling.
I will go seeking for my soul's remotest
And stillest place.

Men behoeft het hier aangehaalde fragment slechts oppervlakkig te lezen om reeds te beseffen dat deze tocht naar de stilste plek harer ziel, naar het meest wezenlijk elfische in haar wezen, de dichteres slechts voor een oogenblik gelukken zal. Niet voor niets zijn de meeste dezer verzen ontsnappingen, niet

voor niets wordt telkens en telkens opnieuw in „Christmas 1917", in „The Secret Day", in „The Orchard", in het reeds genoemde „Thanks to my World for the loan of a fair Day", in „New Year 1918", in „Yesterday" een enkele dag of slechts enkele momenten in een dag gereleveerd, die de dichteres volkomen mag noemen; daaruit blijkt immers dat deze juist zoo kostbaar werden geacht omdat ze zeer zeldzaam waren, aan den tijd ontrukt alleen als zij de menschenwereld rondom haar uit haar aandacht als iets oneigens weg kon laten zinken, of als iets oneigens koel en zonder deelname beschouwen. Want ook dat deed ze somtijds, vandaar het cynische, niets ontziende waardeeren van veel dat oogenschijnlijk begeesterend leek.

> I have sent my fires to cleanse
> Away men's dreams, to devour men's
> Poor dreams.
> When I saw my fires, my proud
> Fires lancing
> A low gold cloud
> I followed them dancing.
> For there is no threshold now.
> No star-withstanding beams
> Endure to force my pride to bow
> Its head.
> With a gold spear
> I have pinned
> My enemy stark
> To the stars and the empty wind.
> His light is dark.
> His dreams are dead. His dear
> And his dreams are dead.

Nergens in het geheele werk van Stella Benson komt deze innerlijke tegenstrijdigheid van elfische, wreede onverschilligheid en het toch steeds keerende gevangen worden in het meegevoel zoo duidelijk uit als in het dramatische vers van dezen bundel „Kwan-Yin".

Kwan-Yin is de godin van de genade en het mededoogen, maar toch zit ze in den aanvang van het gedicht, achter het altaar vagelijk zichtbaar, met het gouden gelaat volkomen passieloos, in zichzelf besloten; de vier priesters met hun twee accolieten roepen haar aan, maar 't duurt lang voor er een antwoord komt en zelfs dan lijkt het antwoord nog niet van de godin te komen, maar van een vrouw, menschelijk en haar vreemd. Het aanroepen en het luiden der klok blijft echter voortdurend telkens, na een korte pooze van afwachtend luisteren, opnieuw hervat.

> The voice of pain is weak and thin
> Yet it never dies.

Plotseling verandert dan het gouden gelaat van Kwan-Yin in ontzetting en het wordt als een masker van matelooze angst. De

stem dier andere vrouw, die weer begint te spreken blijkt toch de stem van Kwan-Yin zelve te zijn, maar wat ze zegt is een gillend uitschreeuwen van afweer, een bekentenis van volkomen machteloosheid.

> Mercy who battled not, is defeated,
> She is a captive bound to the chariot of pain.
> Sorrow has set his foot upon her neck.
> Sin has mocked her
> Turn away thine eyes from Mercy,
> From poor Mercy.

Als ten slotte echter allen haar tezamen aanroepen en nog eens als een laatste en vurigste smeekbede haar naam weerklinkt, is het gouden gelaat van de godin weer volkomen verstijfd in sereniteit en geen antwoord volgt. Het is waarschijnlijk om deze hulpeloosheid, dit besef van onmacht, dat verschillende dezer verzen degenen, die Stella Benson's verhalen en romans kennen, eenigermate zullen tegenvallen, welbeschouwd immers is haar proza poëtischer van aard dan haar gedichten zijn; in haar gedichten, waar ze, uit den aard der zaak, meer op zichzelf aangewezen is, blijkt zij te blootgesteld aan ontmoediging, te zwak; zij mist te vaak dat andere, zoo overvloedig in haar overig werk aanwezig, de schoonheid der aarde.

STELLA BENSON

Terwijl de vormgeving bij Stella Benson, wat haar proza betreft, zoo oorspronkelijk is, blijken deze gedichten niet alleen traditioneel in hun vorm, maar nu en dan zelfs gebrekkig navolgend in maat- en rijmschema; het is doorgaans vooral de inhoud, die ons boeit, omdat de inhoud toch altijd zelfs in de minder waardeerbare uitingswijze, eigen en verrassend blijft.

Maar al stroomt in deze gedichten het leven, dat de dichteres buiten haar eigen persoonlijkheid waarneemt, niet zoo sterk toe, het is toch wel aanwezig nu en dan, echter nooit geheel vrij, nooit losgemaakt van haar eigen bestaan. Sterker daarom valt hier de

nadruk niet op de schoonheid van natuur en leven, maar op de ondragelijkheid dier schoonheid, Stella Benson is een van dezen „for whom the world is too difficult and too beautiful to bear."

Nergens wordt van de zwakheid van den mensch zoo nadrukkelijk door de dichteres getuigd als in enkele van haar verzen waarin ze haar verhouding tot de dieren nader bepaalt. Zij doet dit eenigszins op de gebruikelijke sentimenteele wijze. Zij heeft medelijden met het dier, doch het is een al te menschelijk medelijden, het komt voort niet uit het verschil, maar uit de gelijkgeaardheid van het leed; waar het verschil tusschen mensch en dier duidelijker blijkt, is het geen meegevoel meer, dat haar ontroert, maar iets dat bijna op afgunst gelijkt. Voor het dier immers is, volgens haar, de wereld wel schoon, maar minder moeilijk, want het dier bezit, wat haar vooral ontbreekt, het één voelen met het omringende.

> Words -though in words we may speak
> The wisdom of God -yet a bird's
> Tongue would disdain them. Sing, cynic
> Lark, and our God seems yong.

Zonder twijfel erkent Stella Benson desniettemin de verhevenheid van den mensch boven de dieren, ze weet ook, blijkens deze aanhaling reeds, waarin deze verhevenheid bestaat, in den geest, in het woord. Maar zij heeft een groote vrees voor dit woord, en niet geheel ten onrechte, want het woord immers is een wapen, dat zoowel verlossing als dood kan brengen.

> Oh words, Oh words, and shall you rule
> The world? What is it but the tongue
> That doth proclaim a man a fool....?

De gedachte kan begeesterend zijn, maar zij is vaker misschien ontgoochelend, ze kan dwaas verklaren wat niet dwaas is, ze kan het geheim geheel verduisteren in plaats van het steeds klaarder te verzichtbaren.

Want deze aarde die schoon en moeilijk is, Stella Benson blijft het zich, ondanks de vernietigende verklaringen van haar geest, bewust, is ook geheimzinnig, „to know thoughts alone is to know too little".

De voortdurende angst in haar werk is juist de angst dit besef van het geheimzinnige te verliezen, de angst om ten slotte zich gewonnen te geven en zich aan te sluiten bij de onverschillige menigte. Zij ondergaat dit letterlijk als een bekoring, want, op welk een vreemde wijze ook, ze gelooft, dat een dergelijke overgave aan het volkomen indifferentisme gestraft zal worden. Een van de allermooiste verzen uit haar verzamelde poëzie, een vers veel oorspronkelijker dan de meeste andere, al doet het eenigszins aan het werk van Yeats denken, is voortgekomen uit die vrees en dat strafbesef.

If you were careless ever; if ever a thing you missed
In the forest — a serpent twist
Of shadow ensnaring the starlit way of a tree;
If, at your wrist,
The pulse rang never, never, to the slow bells of the sea;
If a star, quick-carven in frost and in amethyst,
Shone on the thin, thin finger of dawn, you turning away your face....
You shall be sorry, sorry,
Sorry, for when you die
They shall follow and follow and find you
As you go through the difficult place....

Men zal en kan ook dit vers elfisch vinden, want dat is het, maar het schrikwekkende van deze poëzie en van de persoonlijkheid van de dichteres, openbaart zich eerst volkomen, als men dit bijzondere karakter van werk en persoon na vaststelling ook wil trachten te verklaren, want dan ziet men steeds duidelijker, dat, ondanks haar verzet, dat soms haast naar het blasfemische neigt, ondanks de zwakheid van het vermoeden, dat nooit zelfs niet in „Christmas 1917" tot geloof wordt, Stella Benson meer „sinned against" dan „sinning" was, dat zij een slachtoffer was van een eenzijdig verstandelijke beschaving, die, in blinde experimenteerlust, niet alleen de Openbaring maar ten slotte, ook de natuur verliet. Nog verschrikkelijker wordt dit, als men gaat vermoeden, dat Stella Benson een vertegenwoordigster is van velen.

Stella Benson: Poems, Macmillan and Co., Ltd. Londen.

BOEKEN SCHOUW

MERREL (Concordia) STORM! (269) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederl. bewerking van H. M. van Hoogstraten. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

Flirtpartijen, vriendinnen die elkander in de gunst van de begeerde mannen verdringen, chantage en allerlei van dergelijke „mooie" intriges volgen elkander in dit Merrelboek op. Zou er in de „Serie voor de vrouw" nu niet eindelijk eens iets beters kunnen verschijnen? Ook dit is weer geen lectuur voor ons.

MERREL (Concordia) HET SPEL VAN CUPIDO (279) *f* 1.60 en *f* 2.50. Nieuwe serie Het boek voor de vrouw. Geautoriseerde Nederlandsche vertaling door A. Vuerhard-Berkhout. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

Een vernieuwde geschiedenis van het leelijke eentje dat altijd in een hoek geduwd wordt en door haar mooiere zuster in de schaduw wordt gesteld Er zijn heel veel totaal verkeerde verhoudingen in het verhaal als echtscheidingen, echtbreuk e.a. waardoor het voor ons onbruikbaar is.

De nieuwe van Schendel*)

door FELIX VAN ARES.

Van Schendel heeft een Hollandsch drama geschreven met een motief, dat Europeesch, en in ieder geval internationaal zou kunnen zijn, ware het niet geplaatst in sfeer en mentaliteit, die een typisch nationale traditie bezitten. Het menschelijke, al te menschelijke van dit boek had een thema aller tijden, en van een algemeene menschelijkheid kunnen worden. Deze kans werd gemist, omdat vergeten is te putten uit de onuitputtelijke hulpbronnen: hoop en liefde.

Het is een lange, naargeestige weg van schuld- en boetetafereelen, van Dostojefski tot van Schendel. Een literaire lijdensweg van zonde en berouw, met onheilspellende luchten, en zware contouren, als de dikwijls angstaanjagende schilderijen van Willink, om een Hollandsch penseelvoerder naast den breed uit schilderenden stijlist te noemen. Het schuld en boete-epos is even oud als de weg van Kralingen. Al is het geen nieuw thema, toch is het weer een thema, dat altijd nieuw blijft, waarschijnlijk omdat er zulk een overweldigende verscheidenheid aan menschentypen en noodlottigheden liggen tusschen Mussolini en Rainer Maria Rilke. Op voorwaarde echter, dat eminente geesten, die met een trefzekerder dieplood de menschenziel peilen, nieuwe uitdrukkingen van dit bestaansfatum in een anders gebundeld licht zetten. Zooals een minder door het materieele bezeten, dan door een schoone gedachte bezield regisseur, die via een nieuwe rangschikking van requisieten en menschen, aan een ver-oud procédé verrassender gestalte weet te geven.

Dat eischt koelbloediger observatie, onbaatzuchtiger visie, en ook radicaler afstand doen van de persoonlijke ontroering, bij de waarneming van de ontstellende momentopnamen van den tijd. Dat eischt een nimmer versagende ontvankelijkheid voor anderman's narigheden. Welhaast een karakter met onbeslagen facetten, waarin het leven weerkaatst kan worden, zooals het in zijn: „hier sta ik, ik kan niet anders" inderdaad is.

* * *

Van Schendel is een van de weinige schrijvende schrijvers in ons land, bij wien men kan spreken van oeuvre, in den wijdschen zin, waarmee de groote Fransche romanciers de pen hebben gevoerd. Tenminste in vergelijking met veel hard van leer trekkende veel of te veel schrijvers, die zich nog voor hun veertigste jaar in de luxe van een al of niet erkend oeuvre-brevet wenschen te verheugen. Zonder zich maar een moment door het litteraire gekrakeel, dat alle tijden door opkrijscht rond de geboorteplek der schoone gedachten, van de wijs te laten brengen, blijft hij arbeiden aan een klaar geconcipieerde levenstaak. Schijnbaar onberoerd door de sensatie van den

*) Arthur van Schendel „Een Hollandsch drama", J. M. Meulenhoff, Amsterdam 1935.

dag, wars van valsche ophef, onjournalistiek in penvoering, klassiek in de klassieke beteekenis van het woord, één van zin en één van hart.

Tijdgenooten falen daarom telkens in de rubriceering van zijn kunst. Greshoff, die bijna geen gelegenheid laat voorbijgaan om op de een of andere pers van zijn groote bewondering voor van Schendel te getuigen strijdt verwoed tegen het etiket: neo-romantiek. Een ander verkiest het marmeren opschrift: klassiek. Maar de kunst in kwestie ontsnapt in breeden vlucht aan haar verbanning naar een literair hokje. De kartotheek van de cirtici is haar te eng. Daarvoor heeft ze te veel over de wereldzeeën gezworven met Jan Compagnie. Ze is een arend, die in snellen oogopslag een heel panorama overschouwt. De peuterige détails waarneemt en meeneemt in de boeiende teekening van het weidsche patroon. Een reeks tonen, die men niet meer als noten analyseert, omdat men dankbaar en ontroerd is in de beluistering van het verrukkelijke muzikale thema, dat er de vrucht van is.

* * *

Echter, sinds van Schendel — de Herinneringen van een domme jongen daargelaten — zich metterwoon aan land gevestigd heeft, is er een uitzichtlooze zwaarmoedigheid in zijn werk geslopen. Wij kijken niet meer in sprankelende en hoopgevende perspectieven. Iets van het Europeesche fatalisme heeft onder den dekmantel van calvinistische rekenschap en verantwoording post gevat in de heilige hallen van dit reine proza Het motief is nog door en door Hollandsch, en het drama evenzeer. Décor en milieu zijn van een nationale onvervalschtheid, waarvoor men evenbeelden tevergeefs zal zoeken. Maar als men luistert naar den toon, die deze muziek maakt, wordt het den burger bang te moede.

In „De waterman" was de ondergang van Maarten Rossaart vanaf den beginne voorbeschikt. Een even triest einde is weggelegd voor den Haarlemschen grutter Gerbrand Werendonk, die, na eerst alle materieele schuld van zijn verloopen zwager op zich te hebben genomen, tenslotte, nog in een aardsch vuur moet boeten voor de deugnieterijen van den zoon van den losbol, een losloopende bevestiging van het vermoeden, dat de appel niet ver van den boom valt. Nadat Floris alle verbeteringspogingen van zijn ontfermer te schande heeft gemaakt, zet hij de maccabere kroon op zijn misdadige uitspattingen, door het huis van Gerbrand in brand te steken, waarna deze eindelijk het nut der lijfelijke tuchtiging inziet, en Floris een aframmeling bezorgt. Maar dit is het laatste moment in dit drama van té groot schuldbesef en té hardnekkige zondeval, want beiden komen in het vuur om.

Men zou als koelbloedig epiloog, achter deze tragedie de opmerking kunnen maken, dat wie met vuur speelt er aan ten gronde zal gaan. dit geldt dan niet alleen voor den brandstichter, maar ook voor Gerhard Werendonk. Want is hij het niet eenigszins, die het sluimerend vuur der erfelijke belasting gaande houdt door de opvoeding van den deugniet te veel als object der schulddelging en te weinig als een afgeronde paedagogische taak te be-

schouwen. Hier gaapt ongetwijfeld het hiaat tusschen practische katholieke zin en calvinistische zelfbespiegeling. De op zich zelf gerichte getourmenteerdheid van Gerbrand Werendonk heeft voor ons niets „weltfremds". Dat zal wel komen, omdat van Schendel de maat van het fatalistische schuldbesef te ruim neemt, en te weinig plaats laat voor de drijfveeren, die tenslotte het leven gaande houden: hoop en liefde. Door de negatie van deze drijfveeren boet „Een Hollandsch drama" aan levensinhoud in.

Bepaalde aspecten van de menschenziel laten zich zoo maar niet klakkeloos verwaarloozen. Ook de liefde van Wijntje voor Floris werkt niets ten goede uit, hetgeen haast een onbewuste verklaring beteekent, dat een van binnen komend zelfherstel doeltreffender ware geweest, dan een schuchter uit de wereld naderende liefde, hoe aangenaam deze laatste voor den persoon in kwestie moge zijn.

* * *

Voor mij ware dit opnieuw magistrale proza aan een glanzender motief besteed. Het aantal doffe, lichtlooze plekken in de Europeesche literatuur is reeds te groot, dan dat we in ons transitoland van cultuur behoefte kunnen gevoelen aan een eigen-bodemsche verantwoording van een levensmoe fatalisme, al mag die dan ook in zijn uitwerking uit calvinistische, oer-nationale bronnen te verklaren zijn.

DiDt neemt echter niet weg, dat we weer groot respect hebben voor den vorm, waarin wij nader werden gebracht tot dit Hollandsch drama. De wetenschap, dat van Schendel, ondanks het klimmen der jaren, trouw blijft aan zich zelf, is een groote troost in dit tranendal, ook van te veel en overbodig geschreide literaire tranen.

BOEKENSCHOUW

POZO (Fr. Luciano del) LEVEN VAN DEN H. JOANNES DE DEO (191) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaald door Dr. H. Smits. Foreholte-Voorhout, 1935.

Onder de geestelijke werken van hoog gehalte die Foreholte uitgeeft, valt dit boekje uit den toon. Het is een stichtend werkje voor eenvoudige lezers. Lezers die hoogere eischen aan hun lectuur stellen, zullen het na eenige bladzijden terzijde leggen. De schrijver staat te weinig critisch en reëel tegenover zijn held. De plaatjes geven ongeveer den toon van het boek aan.

KLOOS (Dr. Willem) LETTERKUNDIGE INZICHTEN EN VERGEZICHTEN. (227) *f* 3.30 en *f* 6.50. Luctor et Emergo. Den Haag, 1935.

Dit nieuwe deel van Kloos' Nieuwe-Gids-artikelen biedt noch in- noch vergezichten. Voor de zooveelste maal herhaalt Kloos zijn uitgekauwde waarheden, waar niemand meer aan twijfelt. Zal er nog één Nederlander zijn die dit onverteerbare boek ten einde leest! Dit kauwgomproza is alleen nog genietbaar voor hofjesjuffrouwen. „Burgers, welk een val was dat!"

VARIA

I. Paul Bourget, zoo verhaalt de „Nouvelles littéraires", dweepte met Balzac, evenals zijn vriend de vicomte de Lovenjoul.

Eens zocht deze laatste den schrijver door heel Parijs, tot hij hem eindelijk in een salon aantrof. Hij stapte recht naar hem toe en zeide zonder verdere inleiding:

— „Elle" est en province!

— Elle? fit Bourget, interloqué.

Toen fluisterde Lovenjoul hem in het oor: La canne de M. de Balzac!

Onmiddellijk vertrokken de twee om den stok van Balzac, die Lovenjoul eenige dagen bezitten mocht, te bewonderen en zij brachten een gedeelte van den nacht door in beschouwing van het dierbare voorwerp.

II. Het „Zenithisme" ontstond te Belgrado in 1930 onder auspiciën van Lioubomir Mitsitch. Verdreven uit zijn vaderland en uit eenige andere landen woont deze thans te Parijs, waar hij Fransche boeken schrijft „om de taal te leeren". Hij bezingt het barbarisme en bestrijdt de Europeesche cultuur. Zijn volgend boek wil hij schrijven niet met inkt, maar met zijn bloed. Hij maakt een wonde in zijn arm, hangt er een fleschje aan en doopt daar een gouden pen in. Het „zenithisme" wordt „Pelicanisme" zegt de „Nouvelles litteraires". Een voorbeeld voor den dichter die onlangs eenige exemplaren van zijn dichtbundel met ossenbloed teekende.

III. De zoon van Bjoernstjeme Bjoernson bevond zich eens op een boot, waar hij meende niet met de noodige égards behandelt te worden. Toen hij zich daarover beklaagde, vroeg de kapitein naar zijn naam.

— Weet u dan niet dat ik de zoon ben van den beroemdsten schrijver van Noorwegen!

— Pardon! Pardon! Mijnheer Ibsen, zeide de kapitein.

IV. Volgens een betrouwbare statistiek zijn er tusschen 1800 en 1935 uit het Vlaamsch vertaald, in het Spaansch, 6 werken, in het Zweedscch 10, in het Italiaansch 40, in het Engelsch 49, in het Duitsch 337 (waarvan 110 tusschen 1911 en 1935) en in het Fransch 465.

V. In de Scandinavische landen zijn de auteurs zeer ontevreden over het gratis uitleenen op de bibliotheken. Zij achten dit een onrecht tegenover de schrijvers. Op elk ander gebied moet men betalen. Daarom wil men een voorstel indienen tot het heffen van 2 kronen schrijversbelasting op elk boek.

BOEKENSCHOUW

REMBRANDT-SCHILDERIJEN. 360 afbeeldingen. *f* 3.65. Inleiding en Bewerking van Dr. A. Bredius. De Haan, Utrecht.

Dr. Bredius heeft in één lijvig boekdeel de schilderijen, die zeker aan Rembrandt toe te schrijven zijn, bijeengebracht en doordat het werk in meerdere landen en talen gelijktijdig uitkomt, kon de prijs zeer laag gehouden worden. Een prachtige uitgave. Het is natuurlijk geen boek voor de huiskamer en men houde het ook middelbaren scholieren uit handen.

EERBEEK (J. K. van) GESLOTEN GRENZEN. (211) *f* 2.15 en *f* 2.90. Holland, Amsterdam.

Wat is het dat dit zeer persoonlijk en knap geschreven boek die bijzondere spanning geeft? Het verhaal is vrij eenvoudig en weinig gecompliceerd. Een jonge man die zijn betrekking verliest, gaat meedoen aan bedenkelijke practijken, komt in de gevangenis en verliest zijn verloofde. Naderhand ziet hij haar getrouwd terug, de bekoring herleeft, maar ten slotte vlucht hij uit haar omgeving. Van Eerbeek beschrijft dit alles op ongewone wijze, met een uiterst persoonlijk accent en het alledaagsche krijgt een bijzondere resonantie. Men interesseert zich voor deze menschen. De schrijver bezit het geheim om onmiddellijk levende menschen op te voeren; hij vindt telkens het rake woord, het rake accent, wat de toovergave van den verteller is. De hoofdfiguur uit het boek vindt ondanks crisis en gevangenisstraf, of misschien juist daardoor, zijn Godsgeloof terug en houvast in het leven. Maar alles is zoo wonderlijk verstrengeld en vervlochten dat het van het bloedwarme leven zelf schijnt afgekeken.

RITTER (P. H. Jr.) KAIN EN ABEL. (395) Roman. Scheltens en Giltay, A'dam.
P. H. Ritter Jr. heeft een lijvigen roman gepubliceerd, waarin hij een tijdsbeeld van het deftige Utrecht van omstreeks 1900 tracht te ontwerpen. Dit laatste is hem eenigszins gelukt, hoewel slechts op kleine schaal, doch de roman zelf is een wassenbeeldenspel gebleven. De heer Ritter mist de gave om levende, ademende menschen op te roepen, menschen bij wie men alles vergeet om slechts belang te stellen in hun persoonlijke wederwaardigheden. De schrijver forceert vaak zijn eigen helden. Dat de deftige professor een onderzoek in loco instelt op de kamer zijner dienstbode, dat de adellijke familie op Eyckenstein haar verdorvenheid in vijf minuten blootlegt, is van een onwaarschijnlijkheid die doet glimlachen. Kain en Abel, de twee broers, worden heelemaal niet, wat te verwachten was, een elkaar vijandig tweetal. Er zijn goede gedeelten in het boek, o.a. het begin, en ook op het einde is de auteur soms en veine. Doch het geheel is te zeer panopticum, te zeer maakwerk: de illusie van een werkelijke menschengeschiedenis vóór u te hebben is uiterst zwak. Geen der figuren treedt uit de vage contouren waarin zij verschijnen, ook slechts één enkelen maal naar voren om volledig vleesch en bloed te worden. De vrijzinnigheid dezer kringen is zoo aanstekelijk dat ze den schrijver zelf belet heeft in scherpe lijnen en heldere kleuren te schilderen. Wegens de erotische openhartigheid blijve het boek voorbehouden voor rijpe, ervaren lezers.

WAGENER (W. A.) 3000 METER IN DOOD WATER. (504) *f* 3.90 en *f* 4.90. Roman. Brusse, Rotterdam.
De schrijver van dit lijvige boek wil in en door dezen roman, die het overzwemmen van Het Kanaal tot thema heeft, een Freudiaansche theorie verspreiden, de vernieuwing der Westersche menschheid namelijk door erotiek. Hij is van alle, tenminste van veel markten thuis en weet te schrijven, al vervalt hij vaak tot dreunende retoriek. Maar zijn boek is log in letterlijken en figuurlijken zin, hij voleindt gebrekkig wat hij goed begon. De Freudiaansche obsessie, die de grofste erotiek tot een religieuze mystiek verheft, maakt het boek bovendien, vooral tegen het einde, weerzinwekkend. De

schrijver zegt geen pornografie te hebben willen leveren en wij moeten hem gelooven. Maar het is moeilijk zonder walging dit alles door te lezen. Waartoe de mensch vervalt, als alle eerbied en schaamte voor het sexueele is weggenomen, blijkt uit dit werk. Een gewrocht, dat uit troebele diepten geboren werd in den trant van „Lady Chatterley's Lover"; verboden lectuur.

PREMSELA DEN BOER (S. J. G.) DE JEUGD VAN JETTIE VERBOEKEN (113) *f* 1.25 en *f* 1.60. Zuid-Hollandsche Uitgeversmaatschappij Den Haag.

De jeugd van Jettie Verboeken wordt door Mevr. Premsela den Boer zeer nauwkeurig en leesbaar verhaald. Haar lotgevallen, vooral haar sentimenteele en amoureuze wederwaardigheden worden niet onaardig beschreven. Maar er zijn honderd H.B.S.-meisjes die ongeveer hetzelfde beleven; het is alles te onbelangrijk, te alledaagscch, het is de eeuwige „copieerlust" die hier tot schrijven drong. Het is geen lectuur voor jonge meisjes. Allerlei sensaties worden zoo uitvoerig beschreven dat het boekje slechts door volwassenen te hanteeren is.

GULBRANSSEN (Trygve) EN EEUWIG ZINGEN DE BOSSCHEN. (372) *f* 3.75 en *f* 4.50. De geschiedenis van het geslacht Bjorndal. Geautoriseerde vertaling uit het Noorsch van Dr. Annie Posthumus. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit is een zeer mooi en sterk boek. Er doorheen vaart stoere, noorsche kracht en levensdurf. Gulbranssen schildert den opgang der Bjorndalsche Lovdingfamilie: de strijd eerst tegen de stugge natuur, tegen de dieren en de menschen, tegen de kasteelheeren van Borgland het meest. Tot dan de oude Dag Bjorndal als een koning is geworden op zijn eeuwen-oude hoeve met daaromheen zijn weidsch grondbezit, tot hij zelfs Borgland voortaan het zijne kan noemen. Maar de oude Dag strijdt daarnaast een anderen strijd, den strijd in en met zichzelf. „Wisselend is het innerlijk der menschen, — moeilijk te temmen, als de roofdieren in de bosschen"; het is een strijd vooral tegen het wraakatavisme, dat van geslacht op geslacht den Bjorndalers in het bloed zit: tot hij ook dit in zich weet te bedwingen, en als een koning wordt over eigen hart en over het hart der menschen. Zoo kan hij ten slotte zelfs de harten van twee jonge menschen, dat van zijn zoon den jongen Dag en van freule Barre te samen brengen. En hooger nog zal de Bjorndal-familie stijgen, als de jonge Dag straks Adelheid de hoeve binnenleidt als vrouw en moeder van het komend geslacht. En door het verhaal heen ruischt de sterke zang der donkere Noorsche bosschen.

Dit is epiek, die herinnert aan de oude heldensagen.

UIT HET LAND DER DUIZEND MEREN. (213) *f* 1.— en *f* 1.90. „Die Poorte", Antwerpen en Wereldbibliotheek, Amsterdam.

In dit boekje vindt men gebundeld representatieve specimina van drie Finsche schrijvers: Runar Schildt, waarvan „De Thuiskomst", Johannes Linnankoski, waarvan de novelle „Strijd om Heikkilä", Arvid Järnevelt, waarvan onder den titel „Kinturi" drie fragmenten uit de novelle „De Oceaan des levens".

Vooral Linnankoski's novelle is prachtig. De vertaler heeft eer van zijn werk. Wat wij vroeger reeds zeiden, herhalen wij hier: „Die Poorte moge met deze serie doorgaan op den ingeslagen weg."

PIRANDELLO (Luigi) UIT HET LEVEN VAN SERAFINO GUBBIO, FILMOPERATEUR. (294) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaald door E. A. Keuls-Schuur. Schellens & Giltay, Amsterdam.

Dit met zorg en accuratesse vertaalde boek is de autobiografische roman van een filmoperateur. Pirandello is een schrijver van formaat, men gevoelt het als men één bladzijde gelezen heeft. De filmoperateur, de „draaier" van het toestel, die zich louter „hand" voelt worden, observeert en beoordeelt

zijn wereldje van artisten, regisseurs en directeuren als een wijze, als een eenvoudige, onopvallende kenner van het menschenhart. Deze positie van den operateur in den filmtroep geeft het boek een zeer menschelijke bekoring; hij staat overal achteraf, heeft geen pretentie, laat zich onder den voet loopen en is menschelijk de waardeerbaarste van allen. Slechts een talent als dat van Pirandello weet uit al deze uiteenloopende en verwarde draden een verhaal te spinnen, dat bekoort tot het merkwaardige einde. Een boek voor rijpe, ervaren lezers.

JOHANSSON (Nanny) NAAR DE GROENE WEIDEN VAN HET GELUK (261) *f* 2.75 en 3.90. Vertaald door A. en N. Basenau. J. Meulenhoff, A'dam 1935.

De schrijfster weet bijzonder aardig en geestig haar eigen ervaringen als loopmeisje van veertien jaar en als fabrieksarbeidster te vertellen. Ook wanneer men het korreltje zout er bij neemt, blijft nog weerzinwekkends genoeg over in de toestanden, die zij beschrijft. En de strekking van haar vertelling is niet opstandig, maar op verbetering aangelegd. Bij een wankele gezondheid geniet de schrijfster een ontembare vitaliteit, die haar behoudt, om opstandig te worden tegen het leven. De groene weiden van het geluk al mag het dan een betrekkelijk geluk zijn, worden haar deel na jaren van moeizaam strijden. Alleen schemert door de regels heen een al te naturalistische waardeering van den godsdienst. Toch is het geheel een zoo gezonde lectuur, dat ze aan volwassenen en degenen, die hun „intrede doen in het leven" ten zeerste wordt aanbevolen.

WOLFE (Thomas) HET LEVEN SCHROEIT. (437) *f* 2.90 en *f* 3.75. Vertaling van J. P. Maschmeyer-Buekers. (Van Tijd en Stroom. De roman van een mensch, die hongerde in zijn jeugd, 1ste deel). Servire, Den Haag, 1935.

Dit eerste deel van wat bedoelt te zijn een epos van den modernen tijd, zal eerst volledig beoordeeld kunnen worden, als ook het tweede deel: Een mensch keert weer, verschenen is. Eerst de wederkeer zal ons leeren, wat er in deze onevenwichtige jeugd voor krachten sluimeren. Want sympathiek is de hoofdfiguur van dezen roman op 't eerste gezicht heelemaal niet. Geweld in de ruimte zonder doel, onbevredigde levensdorst, grooter in het aantal woorden, dat er aan besteed wordt en in den pathos, dan in de voelbare belofte voor de toekomst. Maar misschien versta ik het niet geheel en zal het tweede deel eerst deze jeugd moeten belichten, vóór ik ze goed begrijpen kan. In ieder geval een boek voor ontwikkelde lezers.

BLASKó (Maria) MIMIKE, DE DOCHTER DER VORSTIN. (130) *f* 0.80. Naar het Hongaarsch door A. van Elslande. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

In haar vaderland geniet Maria Blaskó een goeden naam als volksschrijfster. Haar werk is door en door Katholiek, en als zoodanig bezit het zijn verdienste. Naar Hollandschen smaak is het echter, naar wij meenen, wel wat zoetelijk. „Mimike" is de geschiedenis van een gezin uit den gegoeden stand, waarvan aanvankelijk alleen de dochter een godsdienstig meisje is. Bij de anderen is het maar zoo-zoo of heelemaal niets. Slechts de gedachtenis aan het jong gestorven kind Mimike houdt de leden van het gezin eenigszins vereenigd. De strekking van het geheel is goed, maar het wordt alles nogal opgeschroefd verteld. Maar mogelijk is daar ook de vertaling — die sterk Vlaamsch is — schuld aan. Geheel zonder feilen is die vertaling niet: een uitdrukking als „'k zet nooit geen voet meer in de kerk" bevat een leelijke fout. Als volkslectuur kan het verhaal overigens wel worden aanbevolen.

DIJK (H. van) LUUKS HILBERS JONGES (192) *f* 1.50 en *f* 2.25. (Dialectschetsen uit het Drentsche dorpsleven). Kluwer, Deventer.

Het schrijven van dialectschetsen over dorps- en streekleven van een halve eeuw, en langer, terug, neemt meer en meer toe. Het is een voortzetting van de dorpsnovelle uit het midden der vorige eeuw, maar thans

stelselmatiger, en met gewijzigde bedoelingen beoefend. De moderne dialectlitteratuur is een onderdeel gaan uitmaken van de kennis der folklore; zij beoogt, in meer romantischen vorm, de kennis van oude zeden, gewoonten, taal en zegswijzen niet verloren te laten gaan; de dialectschets is feitelijk ook alleen in staat de sfeer van het land- en boerenleven uit een verdwenen tijd te laten herleven en vast te leggen. Als zoodanig heeft deze litteratuurvorm beduidende beteekenis.

In „Luuks Hilbers Jonges" vertelt de schrijver, in verhaalvorm, van het dorpsleven in Zuid-West Drenthe van ongeveer veertig jaar geleden. In deze gëisoleerd gelegen streek blijkt het leven wel van geheel eigen aard te zijn geweest, en vooral folkloristen, die niet opzien tegen de moeite van het dialect lezen, kunnen hier kennis maken met een beduidende bijdrage voor de studie der volkskunde.

JONG (David de, Jr.) DE STENEN DOOLHOF. (458) *f* 2.90 en *f* 3.25. A. A. v. Stols, Maastricht.

„De Stenen Doolhof" is een Marxistisch gekleurde roman, waarin de symbolische achtergrond gevormd wordt door de ontwikkeling van Amsterdam, gedurende de laatste drie kwart eeuw, tot de wereldstad van heden. Tegen dit décor groepeert de schrijver drie geslachten uit verschillende maatschappelijke standen, aan wie zich de economische en psychologische ontwikkeling van dien tijd voltrekt.

Afzonderlijk genomen zijn er goede stukken in den roman. De sfeer van Amsterdam is dikwijls zuiver aangevoeld, en enkele figuren, als die van den ouden metaalbewerker Jan de Haan, zijn als levende menschen verantwoord. Maar overigens blijken sterk de gebreken van den fellen tendenz-roman: zoo sterk eenzijdig geconcipieerde menschen dat zij marionetten werden, en één voortdurende belichting vanuit de visie van den klassenstrijd. De door den schrijver gewilden indruk van geladenheid en uitbarstingen tracht hij te versterken door een brokkeligen, afgekapten zinsbouw, die een enkelen keer wel suggestief is, maar welke op den duur de gedachten toch te geforceerd draagt om te kunnen bevredigen.

De lezing is sterk voorbehouden; beter nog, te ontraden.

LABBERTON (Mien) JEUGD IN DE BRANDING (67).

LABBERTON (Mien) LICHTENDE HORIZON (90).

WESSELINK (Johan) DE ZOMERTOCHT VAN DEN REUS (65).

GOLDSTEEN (Arthur) EEN TEEKENAAR DOOR IBERIë. (64).

KELK (C. J.) en KOOL (Halbo C.) MODERNE LYRIEK. (67).

GARSJIN (W. M.) DE ROODE BLOEM (79).

JACOBS (C.) en RIDDER (T.) Verzameld door: HET LICHT DER WERELD. (38). Per deel *f* 0.75. Bigot en van Rossum, Amsterdam.

De novellen, gedichten en een reisbeschrijving zijn alle uitgegeven in De Uilenreeks.

Van de door Mien Labberton geschreven novellen van middelmatige kwaliteiten is „Jeugd in de Branding" wegens lichte erotiek ongeschikt voor jeugdige personen.

„De zomertocht van den Reus" is het kleurig vertelde verhaal van een werkenden zwerver, die steeds den wijkenden horizon nareist.

Arthur Goldsteen is teekenaar die het kernachtig verslag van een zwerftocht door Spanje en Noord-Afrika met eigen teekeningen illustreert.

In „Moderne Lyriek" hebben Kelk en Kool vijftig lyrische gedichten verzameld van dichters na 1880. In hun keuze zijn de verzamelaars veelzijdig geweest; de Katholieke dichters zijn vertegenwoordigd door Eduard Brom, Bernard Verhoeven en Maria Viola.

Van den Russischen schrijver Garsjin (1855-1888) werden twee novellen

opgenomen, waaruit zijn ziekelijk-melancholische levensvisie spreekt, maar ook zijn menschenliefde. Zijn proza is gevoelig en diep indringend.

Oude en moderne Kerstliederen, o.a. van Guido Gezelle, werden bijeengegaard in „Het Licht der Wereld". Deze uitgave is bijzonder artistiek verzorgd, geheel uitgevoerd in zes kleuren steendruk. De verzen zijn geheel geteekend door Clara van Mesdag en door haar verlucht met strak gehouden, toch gevoelige, teekeningen.

SERVAES (Anke) SPREEKUUR. (108) *f* 1.75 en *f* 2.50. Hollandia, Baarn, 1935.

Dit boekje bevat negen schetsen uit de praktijk van een kinderziekenhuis. Zij zijn raak geteekend met vaardige hand: hier en daar een fijne trek van kinder- en ook van groote menschen-psychologie. Uit den aard der zaak zijn het schetsen van menschenleed, leed van kleinen en leed van grooten, — maar toch weet de auteur aan het geheel een blijeren toon te geven. Zoo geeft het echt de ziekenhuis-sfeer weer en dit is een niet geringe verdienste. Het boekje, dat men in een klein uur uitleest werd kostbaar uitgegeven en daardoor duur.

GOGH-KAULBACH (Anna van) SCHADUWKINDEREN (317) *f* 2.90 en *f* 3.75. A. W. Sijthoff, Leiden.

Mevr. van Gogh-Kaulbach pleegt romans met of zonder problemen te schrijven. In geen van beide boort zij diep of brengt zij kunst. Maar de romans zonder problemen zijn ons toch het liefst. De schrijfster geeft uiting aan te vage en onwezenlijke — en zeker onjuiste — religieuze gedachten, om een bevredigende oplossing te kunnen geven van nijpende levensvragen.

Haar „Schaduwkinderen" is een roman zonder eigenlijk probleem. Er wordt het levensverhaal in verteld van twee meisjes, die ongeveer op het zelfde oogenblik worden geboren, de een in een arm, de ander in een gegoed gezin. Eenige tendenz is dan in zoover aanwezig, dat zij, onder denzelfden ster geboren, eenigszins tweelingzielen zijn, die gelijken aanleg zouden meebrengen, hoe ver ook schijnbaar haar bestemmingen uiteenloopen. Die tendenz kan men beter overigens laten voor wat zij is; de roman kan gelezen worden voor de met veel vindingrijkheid geschreven levens-verhalen van het arme Liesje en de meer gegoede Nora. Het is een nogal somber getint boek; een positieve christelijke gedachte ontbreekt geheel; daarom alleen voor ervaren volwassenen.

KAISER (Elsa) VLIEGERSVROUWEN (226) Met bandteekening van Joan Collette. Ned. Boekhuis, Tilburg.

Dit boek geeft een kijkje in het leven van een jonge vliegersvrouw, wier man zóó geheel in zijn vak opgaat, dat het, niettegenstaande hij blijk geeft zielsveel van zijn vrouw te houden, af en toe den schijn heeft alsof zijn „kist" hem alles is. Het vrouwtje, nog niet gewend aan het onzekere en gevaarlijke van het beroep van haar man en van nature angstvallig aangelegd, maakt het haar echtgenoot zeer moeilijk door haar al te groote bezorgdheid. Haar angst wordt haar een obcessie waaraan zij dreigt ten onder te gaan. Tenslotte vindt haar man den dood bij een wereldrace, tengevolge van een botsing met een ander vliegtuig tijdens een noodweer. Geschikte ontspanningslectuur voor ouderen.

ZEGGELEN (Marie C. van) OUDE GLORIE. (187) *f* 2.50 en *f* 3.25. Band- en omslagteekening van Jan Poortenaar. Ned. Keurboekerij, Amsterdam.

De statige schrijftrant van Marie van Zeggelen eigent zich zeer voor het plechtig verhaal dat zij hier geeft uit de oude geschiedenis van Indië. Voor de komst der Hollanders beschrijft zij het leven en de gewoonten der Javanen en zij geeft prachtige bladzijden over hun inlandsche feesten. Dan komt de moord op Cornelis Houtman en de zijnen en het conflict met de Portugeezen

en aan het eind de troonsbestijging van een nieuwen jongen koning. Een zeer beschaafd en fijn boek voor hen wie de geschiedenis van onze Indische bezittingen eenige belangstelling inboezemt.

FRANKEN (Louise) EEN MEISJE KEERT TERUG (206) *f* 1.90. Hollandia, Baarn.

Deze geschiedenis van een Joodsch meisje is goed geschreven en de personen die in het verhaal voor komen zijn geen poppen maar menschen al verdienen zij dan ook niet de achting welke eerbare menschen ons afdwingen. De eenige mooie figuur in het boek is de oude schoenmaker welke het jodinnetje tot zich nam toen haar moeder haar vader verliet. Het einde van het verhaal is zeer onbevredigend en de beschrijving van het afscheid van haar verloofde is zelfs af te keuren. Het boek vraagt ernstig voorbehoud.

WESTERBEEK VAN EERTEN (B. J.) DE IJSMUUR (303) *f* 1.90. Teekeningen van Jeanne Faure. Kluwer, Deventer.

De schrijver geeft in dit boek een goeden kijk op de zeden en gewoonten in den ijstijd. Hij beschrijft de dikwijls fel vijandige verhouding tusschen de stammen: De Wolven, Talami en Rendieren en schetst nauwkeurig de landstreek met zijn grillige ijsgrotten en steeds naderende ijsmuur. De voorschriften der stam zijn zeer streng en worden bij de minste overtreding met een afschuwelijken dood gestraft. De ontknooping van de veete tusschen de Wolven en de Talami komt zeer onverwacht. Voor volwassenen leesbaar.

SZEKELY (L.) VAN OERWOUD TOT PLANTAGE (285) *f* 3.50. Verhaal van een plantersleven. „Elsevier", Amsterdam.

Het leven van een planter in Deli heeft sinds de laatste uitgave van „Rubber" en „Koelie" niet zoo heel veel nieuws meer voor ons, maar toch zijn deze mémoires" van een planter-pionier het lezen wel waard. Het kan wel niet anders of wij worden bij sommige hoofdstukken sterk herinnerd aan de bovengenoemde romans, maar Székely geeft zijn eigen kijk op vele toestanden en vooral zijn oprechte verbazing als Hongaar over het absolute overheerschen van den Hollander over den Javaan is iets heel aparts. Over de verhoudingen met inlandsche vrouwen wordt tamelijk ruw gesproken en ook de beruchte Haribesaar van een twintig jaar geleden wordt in geuren en kleuren beschreven. Zeer voorbehouden lectuur voor ouderen met onderscheidingsvermogen.

MAAT (J.) LANGS DWAALWEGEN. (247) *f* 2.75 en *f* 3.50. Hollandia, Baarn.

Uit Giethoorn trekt een jong meisje de wijde wereld in d.i. naar Hoorn om in betrekking te gaan bij een deftige dame die haar opvoeding zal leiden. Het kind wordt dan ontevreden doordat zij het veel te goed heeft, krijgt andere betrekkingen maar later komt alles toch weer in goede banen terug. Een christelijk boek voor volwassenen met levenservaring.

KILMENY KEITH (J.) HET ZWAARD VAN HARLEKIJN (304) *f* 2.90. Mulder, Gouda.

Deze echt Engelsche familie-geschiedenis waarin wij worden vergast op allerlei kleine bijzonderheden van het gezin waarin zij voorvalt, heeft een dramatisch tintje door de beschuldiging van een echtgenoot verdacht van moord op zijn vrouw. Het is een tamelijk langdradig verhaal dat beter geschreven is dan de gewone amusementslectuur maar om sommige scènes alleen voor rijpere lezers kan worden weggezet.

SINCLAIR (F. de) ALBRECHT EN DE VROUWEN (246) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bruna & Zoon, Utrecht.

Alleen Sinclair is in ons land in staat om een wezen als jonker Albrecht-

Koppenol aannemelijk te maken en om ons te laten lachen om zijn twaalf ambachten en dertien ongelukken welke hij toevallig allen in betrekkingen bij dames doorworstelt. Hij is een moeders zoontje dat telkens wanneer hij een baan zoekt door mama, oma, en zuster Zwaantje wordt begeleid. Hij houdt het gewoonlijk niet langer dan 24 uren tot hoogstens een week uit in elke nieuwe baan tot hij tenslotte op een avontuurlijk reisje de huwelijksbaan aanvaart. Frisch en humoristisch en echte ontspanningslectuur.

KESSER (Hermann) OPSTAND IN DEN MENSCH (196) *f* 2.40 en *f* 2.90. Met een voorwoord van Andreas Latzko. Vertaling van Johan van der Woude. Veen. Amsterdam.
Deze drie verhalen van Kesser, geschreven met de typische woord-karigheid welke deze schrijver eigen is geven tezamen één eenheid over het idee dat hij zich gevormd heeft van den nieuwen mensch. Het is een machtig uitdrukkingsvermogen dat in deze schetsen naar voren komt al zijn zij niet geheel en al volgens onze opvattingen en is de lectuur er van streng voorbehouden voor rijpere ontwikkelden.

CORBEKT (Elizabeth) ALTIJD JONG. (249) *f* 1.90 en *f* 2.75. Vertaald door Claudine Bienfait. Bruna & Zoon, Utrecht.
Grootmoeder te zijn in dezen tijd, met alles mee te doen, bebaasd te worden door eigen kinderen en toch eigen wil en idee te handhaven, vertroeteld te worden door kleinkinderen die je ziet op een andere weg gaan, dan je zelf voor hen zou gekozen hebben, is niet zoo heel gemakkelijk. De schrijfster van dit boek heeft het pastel-portret van de grootmoeder uit dit verhaal uitstekend getroffen, zij geeft de sfeer en de gedachten van een werkelijk jong-blijvende tachtigjarige met veel talent weer. Een aardig boek voor volwassen lezers.

HERWIG (Franz) SEXTET IN 'T HEMELRIJK. Het Nederl. Boekhuis, Tilburg.
In ons vorig nummer werd van dit boek gezegd: geen voorbehoud. Dit is bedoeld: voor volwassenen.

DELL (Ethel M.) YVONNE. (304) *f* 1.75 en *f* 2.50. Vertaald door L. J. A. M. Berkhout-Willemse. Bruna & Zoon, Utrecht.
Deze schrijfster vindt zich zelf blijkbaar buitengewoon knap omdat zij zulke onwaarschijnlijke en onnatuurlijke toestanden in haar romans voor haar lezers kan ophangen, want zij geeft zich zelf een pluimpje en laat in dit boek haar held en heldin zeggen dat zij zich in een „Ethel-Dell-situatie" bevinden! Nu die is er dan ook naar! Natuurlijk is het weer een mooie getrouwde jonge vrouw die het geluk met een anderen man zoekt, daardoor andere menschen ongelukkig maakt en tenslotte haar troost zoekt in verdoovende middelen waarbij zij het leven laat. Lectuur, die beter ongelezen kan blijven.

MERREL (Concordia) SALLY TUSSCHEN DE STERREN (270)) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederlandsche vertaling door A. Vuerhard-Berkhout. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.
Van alle vervelende producten van de Amerikaansche boekenmarkt, welke vertaald worden en waarin wij ons, arme recensenten moeten verdiepen is, dit wel een van de verschrikkelijksten. Het is een verhaal om wee van te worden en bij te snakken naar een zoute haring! De kleverige verhoudingen van de drie filmsterren die een ongekunsteld jong meisje willen opkweeken tot een nieuwe filmster zijn om flauw te vallen van leegte. Een product dat geen drukinkt waard is, want wij kennen de massa-productie van Merrel te goed om te kunnen veronderstellen dat zij met dit verhaal een persiflage op het ziekelijk Amerikaansche film-gedoe heeft willen schrijven. Was dit maar zoo!

COLENBRANDER (Prof. Dr. H. T.) WILLEM I KONING DER NEDERLANDEN (358) J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Het 2e deel van Prof. Colenbrander's monumentaal werk (het 1e deel verscheen in 1931) behandelt het tijdvak 1815-1830), d. w. z. tot den Belgischen opstand. Het is de geschiedenis van 's konings pogingen Noord- en Zuid-Nederland „innig en volledig" te vereenigen, en het geheele rijk tot economischen bloei te brengen.

De geschiedenis wordt helder en vooral overzichtelijk uiteengezet. Er blijkt uit dat de politiek van den koning kans op succes had, tot in 1828 in België de Unie van Katholieken en Liberalen tot stand kwam, die het begin van het einde beteekende.

Voor Katholieken is in dit werk voorts belangrijk de historie van het concordaat en wat daarmee verband hield. Vooral op de werkzaamheid van Cappaccini, den vertegenwoordiger van den H. Stoel wordt het volle licht geworpen. De koning werd door hem, in zijn rapporten, terecht gekarakteriseerd als een vorst, die, hoewel constitutioneel heetend, van nature autoritair was, en tot concessiën weinig geneigd. Interessant en belangwekkend is ook de uiteenzetting der taalwetgeving van Willem I. Met deze taalwetgeving blijkt de koning ten slotte toch slechts een schijnvictorie te hebben behaald. Vlaanderen als eigen geestelijke figuur is nog niet geboren, en de Vlaamsche provinciën heeft Holland in de 15 jaar tot 1830 niet kunnen assimileeren. Zoodat ook daardoor het, voor de afscheiding gunstig, verloop der gebeurtenissen van 1830 nog bevorderd werd.

Uit de slotwoorden van het boek valt op te maken dat nog een deel verschijnen zal, waarin de scheuring van Noord en Zuid beschreven zal worden. Dan zal een belangrijk tijdvak in onze nieuwere vaderlandsche geschiedenis volledig behandeld zijn.

„Willem I, Koning der Nederlanden" is uitgegeven in de Nederlandsche Historische Bibliotheek en geïllustreerd onder toezicht van Mr. v. Beets, oud-onderdirecteur van 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.

LAVOUD O.P. (Benoit) DE MODERNE WERELD EN HET HUWELIJK (355) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaald uit het Fransch door J. Wijdeveld-Perenboom. Fidelitas, Amsterdam.

De Freiburger hoogleeraar heeft een werk geschreven over het moderne huwelijksleven, dat van groote waarde is door zijn uitvoerigheid, door de grondigheid, waarmee op allerlei moeilijke kwesties wordt ingegaan en door het houvast, dat het daarin den Katholiek verschaft. Voor zijn uiteenzettingen is hij uitgegaan van het natuurlijk recht, en vooral ook van de goddelijke wet.

Behandelt worden het conflict tusschen de wereld en de kerk, de leer der Katholieke kerk over het huwelijk, waarbij ook alle kwesties worden nagegaan, die zich vooral in den tegenwoordigen tijd opdringen, als geboortebeperking, sterilisatie, en dergelijke. Duidelijk en afdoend wordt hierin het standpunt der Kerk uiteengezet.

De auteur bespreekt ook echte en valsche emancipatie der vrouw, het program van Pius XI tot hervorming der huwelijkszeden, de Sovjet-wetgeving over het huwelijk, terwijl in een aanhangsel het natuurlijke huwelijksrecht volgens St. Thomas van Aquino wordt behandeld.

Over het huwelijk en alle vraagstukken die daarmee samenhangen, heerschen tegenwoordig onder vele Katholieken meeningen, die van onkunde getuigen van de eigen leer; van alle kanten dringen zich daarbij de hei-

densche leerstellingen en zeden op. Hier heeft men dan een boek waarin onverbloemd, toch ingetogen, precies wordt uiteengezet waaraan de Katholiek zich te houden heeft, terwijl het hem ook tracht te helpen zijn leven aan het Geloof gelijkvormig te maken.

Waarover vraagstukken van betrekkelijk ondergeschikt belang verschillende meeningen bestaan, geeft de schrijver die verschillende standpunten aan.

Een van harte aanbevolen boek.

STUFKENS (Mr. N. e. a.) DE KERK IN DE BRANDING. Het conflict tusschen Kerk en Staat. (155) ƒ 2.30. Met een inleiding van Dr. M. C. Slotemaker de Bruïne. G. F. Callenbach, Nijkerk.

In een aantal hoofdstukken, meest geschreven door deskundigen uit de betrokken landen, wordt het actueele vraagstuk behandeld der verhouding van Kerk en Staat. Het betreft hier de Protestantsche Kerk. De bedoeling was dat uit de artikelen de principieele kwesties naar voren zouden komen, met als uiteindelijk doel „een dringende opwekking tot echt kerkelijk bewustzijn". Achtereenvolgens worden behandeld: Duitschland, Engeland, Frankrijk, Italië, Nederland, Ned.-Indië, Oostenrijk, Rusland en Zwitserland. De meeste medewerkers hebben zich inderdaad zoo tot hun onderwerp bepaald, dat uit hun overzicht duidelijk het besef spreekt hoe noodig een herleving en vernieuwing van kerkelijk bewustzijn vereischt is, om de moderne moeilijkheden te kunnen weerstaan.

Maar ook heeft men zich niet kunnen weerhouden hier en daar hatelijkheden en onjuistheden te lanceeren aan het adres der Katholieke Kerk. Deze methoden om eigen vraagstukken en problemen uiteen te zetten, schijnen nog steeds niet tot het verleden te kunnen gaan behooren.

Zoo wordt in het artikel „Kerk en Staat in Italië" op bladzijde 69, kalmweg geconstateerd dat het godsdienstonderwijs op de middelbare scholen als tweederangs wordt beshouwd o.a. „vanwege het lage intellectueele niveau van de meeste leeraren, die grootendeels voor deze taak niet speciaal gevormd zijn". Die leeraren zijn priesters, speciaal daartoe aangewezen!

Op bladzijde 72 beweert dezelfde schrijver („wij weten" schrijft hij zonder eenig bewijs van zijn stelling) dat een aantal priesters in Italië leven en werken die slechts gedwongen in de schoot der Kerk verblijven en die het geloof in hun zending hebben verloren.

Weer elders (op bladzijde 81) wordt gesproken van „de fluweelzachte hand der Jezuieten om te vereenigen wat tegengesteld is!" Ja, dat Jezuietenspook!

Een bladzijde verder: „Wij hebben den indruk — alle teekenen wijzen er op — dat zij (de R.K. Kerk) weer dezelfde dwaling zal begaan als die der Contra-Reformatie, en die in Spanje en Mexico, met het vormen van een mentaliteit, die de gemoederen, al naar het oogenblik het meebrengt, afwisselend doet meegaan met clericale- of anti-clericale stroomingen".

Dat is geen behandeling, zuiver van het vraagstuk: Protestantsche Kerk en Staat.

FEITSMA (J.) DE STRIJD DER REUZEN: MAURITS EN OLDENBARNEVELT. (309) De Steenuil, Amsterdam.

De auteur van dit werk wilde een boek schrijven over Maurits en Oldenbarnevelt „dat goede ontspanningslectuur voor de rijpere jeugd en voor volwassenen" zou wezen. Hij is daarin geslaagd. Het leven, de aanvankelijke samenwerking van beiden en de latere breuk worden ons uitvoerig en levendig geschilderd. In levenden lijve treden hier de ruwe krachtfiguur Maurits en de voorname, intelligente Oldenbarnevelt in ons gezichtsveld. Wegens den lezerskring, die moest bereikt worden, is een en ander uit de „cronique Scandaleuse" weggelaten. Er wordt, voor mijn gevoel, een beetje te veel wierook aan „de vrijheid" toegezwaaid, waardoor de ideeën soms vertroebeld worden. Vrijheid is prachtig, maar vrijheid naar juiste maat en

orde. Het boek is rijk geïllustreerd met oude prenten en royaal uitgegeven. De auteur beklemtoont te uitdrukkelijk de genialiteit van Oldenbarnevelt en het veldheergenie van Maurits. Laat hun daden en successen voor zich zelf spreken. Maar ondanks alles een onderhoudend en leerzaam boek.

OLDENBURG-ERMKE (Fr. v.) DE HEILIGE FRANCISCUS VAN SALES. (131) Serie: De Gemeenschap der Heiligen. Berkhout, Nijmegen.

Van Oldenburg-Ermke heeft er slag van in een honderd pagina's een Heiligen-persoonlijkheid vast te leggen. Dit bewees zijn „Heilige Teresia" en nu zijn „Heilige Franciscus van Sales", de heilige journalist. Zijn levendige, wisselende, kleurige verteltrant brengt ons in de onmiddellijke nabijheid van den Heilige. De sfeer om hem heen herleeft en men gevoelt dat zoo ongeveer deze aantrekkelijke figuur moet geweest zijn. Waarom schrijft de man met het onuitsprekelijke pseudoniem niet eens een Heiligenleven in groot formaat?

ZISCHKA (Anton E.) OORLOG OM ETHIOPIë (287) Geautoriseerde vertaling door Jean E. Marre. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg, 1935.

De boeken van Zischka getuigen van een omvangrijke feitenkennis en bovendien van een buitengewoon vermogen deze feiten te combineeren en te systematiseeren. Ze zijn bovendien van zulk een verbluffende zekerheid, dat ze den lezers fascineeren. Deze journalist van internationaal postuur weet alles. Hij schrijft thuis in den verwarden en verwarrenden doolhof van hedendaagsche, zoowel als van verleden internationale belangen-botsingen en diplomaten-intriges, als in zijn eigen werkkamer; hij schijnt een insider in alle politieke wereldcentra; hij schijnt doorgedrongen te zijn in de geheimste raadkamers van alle groote buitenlandseche ministeries: in die van Londen zoo goed als in die van Parijs, in die van Rome zoo goed als in die van Addis Abeba. Hebben de internationale politici hem hun meest verborgen oogmerken en bedoelingen uitgeleverd? Daarbij stuwt er door den schrijftrant waarin hij zijn berichtgevingen doet en zijn beschouwingen ten beste geeft, een vaart, die meesleept. En dit alles wekt ten slotte toch een gevoel van onbehagelijkheid. Zijn uiteenzettingen controleeren is voor den leek een onmogelijkheid. En zoo komt het, dat het angeltje van achterdocht hem gaat prikken....

Dit neemt niet weg, dat Zischka's „Oorlog om Ethiopië" hoogst belangwekkend en actueel is. Het oriënteert den leek, voor wien mogelijk het Italiaansch-Abessynisch conflict als uit de lucht is komen vallen, omtrent de voorgeschiedenis er van en maakt hem het geheel aldus begrijpelijker.

KATZ (Richard) BIJ MIJN BRUINE VRIENDEN OM DEN EVENAAR. (264) *f* 2.75 en *f* 3.50. Vertaling door R. Wiessing-de Sterke. Bijleveld. Utrecht, 1935.

De globe-trotter Richard Katz heeft Nederlandsch-Indië bezocht in enkele weken en schrijft er natuurlijk een aardig boekje over. Dat kunnen die reporters. Hij beschrijft alles zoo aardig, is zoo verbazend goed op de hoogte, heeft overal zoo gemakkelijk toegang, dat men vergeet, hoe kort hij overal maar geweest is. Hij strooit nogal wat lof over de hoofden der Hollanders en neemt een gematigd en wijs standpunt in, ten opzichte der brandende kwesties. Voor Christianizeering der inlanders voelt hij niet veel, hij vindt de inlanders veel zedelijker dan de inlanders van Europa. Nu heeft hij over zedelijkheid uiterst moderne opvattingen. Eenvoudige lezers moeten dit boekje maar ongelezen laten.

HOOG (Dr. P. H. van der) PELGRIMS NAAR MEKKA (251) *f* 3.75 en *f* 4.50 Leopold, Den Haag.

De schrijver van dit boek was een tijd werkzaam in Djeddah als geneesheer, ging er tot den Islam over en deed de pelgrimsreis naar Mekka. Wat hij verhaalt, kent hij meestal uit eigen aanschouwing of weet hij door nabije

observatie. Het is een zeer instrueerend werk over de toestanden in de Islamlanden. Van der Hoog geeft geschiedenis, topografie en sociografie, alles door elkaar en in aangenamen vorm. Zijn boek lezend kan men zich voorstellen, hoe een van het Christendom losgeraakt Westerling zoo over het religieuze element van den Islam wordt aangegrepen, dat hij er zich bij aansluit. Een boek voor lezers van eenige ontwikkeling.

HEBER (Dr. L.) KRISHNAMURTI EN DE WERELDCRISIS (235) *f* 2.75 *f* 3.50 Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Begonnen uit belangstelling, doorzettend uit nieuwsgierigheid (naar de oplossing van de wereldcrisis!), lezen wij na twee hoofdstukken zuiver en alleen uit plichtsbesef. De nieuwsgierigheid wordt niet bevredigd; dat Krishnamurti pantheïst is, weten wij nu wel, doch veel meer kan de lezer niet uit het boek halen, en wat de wereldcrisis betreft: „de huidige beschaving is gebouwd op een absoluut wankelen grondslag, op een reusachtige illusie, het menschelijk ik-bewustzijn. Als wij, als individuen, onszelf geheel bevrijden van deze illusie, van ons eigen ik, dan zullen de wereldproblemen zich zelve oplossen". Heel simpel dus.

De rest van het boek, d.w.z. ongeveer het geheele boek, handelt dan over re-oriëntatie en over.... ja over wat? Het is alles zoo vaag en verward; aan het einde van een hoofdstuk vat schrijver het in enkele woorden samen („we hebben nu gezien....") — en dan weet men nog niet, wat men eigenlijk gelezen heeft.

Hoewel het verleidelijk is om een serie citaten te geven, een indruk van de gewichtige vaagheid, zullen wij er slechts twee geven. Op pagina 43 wordt Krishnamurti aangehaald: „critiseer me scherp; ik weet dat velen op mij steunen als op een autoriteit, maar dat is een nieuwe illusie". Zou men het echter wel wagen, zulk een leeraar te negeeren, als even verder (pagina 50) zijn uitspraak wordt gedrukt „Ik verklaar dat ik gevonden heb, waarvoor de wereld zoekt?" Het klinkt nogal zelfverzekerd en autoritair.

Onnoodig te zeggen, dat dit onbeduidende boek geen lectuur voor Katholieken is.

De wereldcrisis zal nog wel even duren.

DUINKERKEN (Anton van) DE MENSCHEN HEBBEN HUN GEBREKEN. (230) *f* 1.90 en *f* 2.50. Brand, Hilversum.

In dit eigenaardige werkje schrijft van Duinkerken over den Bultenaar Esopus, die in zijn fabelen de rechtschapenheid aanprees, over den blinden Homerus, die zoo'n scherp vizueel beeld van den Trojaanschen oorlog schiep, over den Jichtlijder Erasmus, die het blijde, vroolijke humanisme voorstond, over den dooven Ronsard, die zoo welluidende verzen schreef, over den leelijken Andersen, die zulk een schoone sprookjeswereld verbeeldde. Over al deze schrijvers en kunstenaars keuvelt van Duinkerken op onderhoudende wijze. Het best en inslaandst lijkt me zijn beschouwing over Ronsard, den Franschen Renaissance-dichter, zwierig van rythme en fraai van klank, dien hij zeer bewondert. Een prachtig sprookje, het mooiste gedeelte van het geheele boek, sluit het werk. Voor middelbare scholieren is deze uitgave minder geschikt.

SINT THOMAS MORE: DE VIER UITERSTEN. (129) *f* 1.25 en *f* 1.75. Vertaling uit het oorspronkelijk Engelsch. Foreholte, Voorhout, 1935.

Dit boekje over de Vier Uitersten, handelt maar over één uiterste, n.l. de dood en zelfs dit eerste gedeelte is nog niet af. De toepassing van de overweging over den dood om ons af te houden van de zeven hoofdzonden, blijft nog in de zesde steken. Maar het weinige, wat we bezitten, is de lezing en overweging ten volle waard. En de H. Thomas More heeft ons door zijn voorbeeld geleerd, dat de overdenking van den dood voor hem niet tevergeefs geweest is: toen hij onverwacht kwam, bracht hij blijmoedig het offer,

van zijn leven, omdat hij zich zijn eigen lessen ter harte genomen heeft. Ook voor ons zal het nuttig zijn, deze statige, humanistische overwegingen van den wonderbaar-gemoedelijken en geestigen heilige mee te maken.

YARGHA S.O.C. (Dr. Damiaan) HONGARIJE EN DE CISTERSIëNCERS. (252) *f* 1.60 en *f* 2.20. Uit het Hongaarsch manuscript vertaald door A. G. M. Abbing Tweede uitgave met 130 afbeeldingen. Cisterciënserklooster Nieuwkuyk bij 's-Hertogenbosch, 1935.

Dit boek bevat meer dan de titel zou doen vermoeden. Het bericht ook over „de vestiging der Hongaren in Europa, de kentering van het volk onder een rij van heilige vorsten en bisschoppen, de heldhaftige verdediging van Christendom en beschaving tegen de aanstormende horden van Tartaren en Turken, een populaire beschouwing over de Hongaarsche taal en cultuur, de geschiedenis uit nieuwere tijden en vooral de beschrijving van het communistisch schrikbewind. Daarna volgt dan een overzicht over de werkzaamheden der Cisterciënserorde in Hongarije. Het boek is verrijkt met een schat van illustraties.

's-GRAVESANDE (G. H.) SPREKENDE SCHRIJVERS. (222) Meulenhoff, Amsterdam, 1935.

G. H. 's-Gravesande heeft in den loop der jaren menig schrijver geïnterviewd voor den Gulden Winckel en thans deze interviews gebundeld. Het zijn er een vijftiental en de meesten zeggen werkelijk iets dat het lezen waard is. Een dergelijk boek leest doorgaans prettig: er is afwisseling, er is levendigheid van voorstelling en men krijgt den beroemden schrijver te zien in zijn huisjasje, letterlijk of figuurlijk. 's-Gravesande is geroutineerd in het vak en weet zijn slachtoffer wel aan het praten te krijgen. De meeste geïnterviewden stonden bovendien een portret af, waardoor de aanschouwelijkheid der voorstelling nog verhoogd wordt. Onder het vijftiental zijn ook eenige Vlamingen aanwezig.

LAPLACE (L. Pr.) MOEDER MARIA VAN JEZUS. (404) *f* 2.50 en *f* 3.25 Vertaald door G. Schoonhoff. Mosmans, Den Bosch.

Marie Deluil Martiny, dochter van een hooggeplaatst gerechtsambtenaar uit Marseille, stichtte in de vorige eeuw de „Filles du Sacré Coeur" en stierf door de hand van een misdadiger. een wonderlijk einde na een leven van verborgen opoffering en gebed. Dit boek verhaalt haar leven en haar stichting. Menschen die niet op litteratuur uit zijn en geen profane spanningen zoeken, doch zich zelf willen oprichten aan het voorbeeld eener edelmoedige, naar heiligheid strevende ziel, zullen dit boek met voordeel lezen. Het is een biografie die louter tot stichting geschreven is en wie deze zoekt, zal hier ook vinden.

DOELPUNTEN-SERIE, Redactie: J. J. Hoogewerf.
No. 1. I. E. van Hinte: Abessinië.
II. J. J. Hoogewerf: Het conflict dictatuur-democratie.
***f* 0.90, 77 bladz. met kaart. Van Waesberge, Hoogewerff en Richards, R'dam.**

De samenvoeging dezer twee onderwerpen in één brochure is zeer tendentieus: de tekst trouwens niet minder. Dictatuur is geen tegenstelling van democratie. Het documentair gedeelte over Abessinië is kort, overzichtelijk en maakt een objectieven indruk, het doctrinair gedeelte is oud-liberaal en sterk anti-fascistisch (Italië heeft toch geen geld en fascisme is oorlogszucht!)

CHARIVARIUS. ODYSSEUS. (70) *f* 1.25. H. D. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem, 1935.

Een berijmde weergave van de voornaamste episoden uit Homerus' Odyssee. Als zoodanig verdienstelijk. Het geheel doet wat erg gemoedelijk aan. De bewerker beroept zich op het karakter van het Grieksche helden-

dicht, hetwelk volgens hem dat van een huiselijk-landelijke vertelling is. Of alle vakmenschen het daarmee eens zijn?.... Wat er van zij, het boekje biedt gelegenheid — en met hoeveel minder inspanning dan toen we nog gymnasiasten waren! — tot hernieuwde kennisneming van Homerus' frissche, volksche epiek.

BUTLER O.S.B. (Dom Cuthbert) WEGEN VAN CHRISTELIJK LEVEN. (256) *f* 2.20 en *f* 2.90. Oude Spiritualiteit voor moderne menschen. Uit het Engelsch vertaald door Domna Edith Leeuwenberg O.S.B. Foreholte, Voorhout, 1935.

Aan dit boek is alles goed behalve de compositie. Het gaat over de wegen van christelijk leven der groote middeleeuwsche Orden (Benedictijnen, Franciskanen, Dominicanen, Carmelieten), zoover die bruikbaar zijn voor godvruchtige leeken. Maar naast kennis van het geestelijk leven, geeft de schrijver veel eruditie en veel raad omtrent mogelijke geestelijke lezing, die slechts een klein getal uitverkorenen kan bereiken: eerder kloosterlingen en priesters dan leeken. Dan komt vrij onlogisch in dit verband een hoofdstuk over den H. Franciscus van Sales, gevolgd door twee hoofdstukken over Liturgische Herleving en Contemplatie. In een laatste hoofdstuk worden de brokkelingen verzameld, omdat de schrijver wel gevoeld heeft, dat zijn werk voor gewone menschen wat te diffuus geworden is. Doch in deze brokkelingen verzamelt hij niet de wijsheid der Ouden, maar geeft verstandigen raad omtrent het streven naar volmaaktheid, gebed, Zondagsheiliging en morgen- en avondgebed. Ondanks de slechte compositie, bevat het werk toch christelijke wijsheid genoeg, om het aan leeken en priesters ten zeerste aan te bevelen.

BERDJAJEF (Nicolai) WAARHEID EN LEUGEN VAN HET COMMUNISME (161) *f* 2.50 en *f* 3.25. Vertaald door H. Buys. Brusse. Rotterdam, 1935.

Vier verhandelingen over het Communisme, waarvan de eerste gelijkluidend is met den titel, de tweede gaat over de Psychologie van de Russische godloosheid, de derde over de Algemeene lijn van de Sovjet-philosophie en de vierde over De mensch en de techniek. Prachtwerk over den oorsprong en het wezen van het Russisch bolschewisme van den bekenden philosoof, die in 1922 om zijn religieuze overtuigingen uit Rusland verbannen is. Iedereen, die zijn tijd wil verstaan, moet dit boek over de vergelijking van Communisme en Christendom lezen.

DUYNSTEE (P.) Ord. Erem. St. Augustini, X. P. D.: 's PAUSEN PRIMAAT IN DE LATERE MIDDELEEUWEN EN DE AEGIDIAANSCHE SCHOOL. (350) *f* 5.75 en *f* 6.75. Naar authentieke bronnen bewerkt. Paul Brand, Hilversum.

Na de langzame ontwikkeling van St. Augustinus' kerkelijke politiek in de middeleeuwen te hebben uiteengezet, komt de schrijver tot het kerkelijk-politiek standpunt van de Aegidiaansche School, gesticht door Aegidius Romanus. Dit in verband met het conflict tusschen Filips den Schoone en Bonifatius VIII, dat de aanleiding werd tot het uitvaardigen der bulle „Unam Sanctam". De redactie van deze bulle heeft waarschijnlijk onder invloed gestaan van Aegidius Romanus; zij is een der merkwaardigste documenten der middeleeuwen, een officieele verklaring der pauselijke macht. De strijd op kerkelijk politiek gebied tusschen Bonifatius VIII en Filips den Schoone wordt uitvoerig uiteengezet. In het tweede deel wordt dan de verhouding besproken tusschen Filips en Clemens V.

De strijd onder de geleerden wordt nagegaan, pausgezinden en legisten; ook hoe Aegidius Romanus en Augustus Triumphus na Bonifatius' dood het Primaat tegenover de legisten verdedigden.

Voor het juist begrip van den moeilijk te overzienen en verwarden tijd is de grondig wetenschappelijke studie van Pater Duynstee van groote beteekenis.

STOKMAN O.F.M. (Mag. Dr. Siegfried) DE RELIGIEUZEN EN DE ONDERWIJSPOLITIEK DER REGEERING IN HET VEREENIGD KONINKRIJK DER NEDERLANDEN. (1814-1830) (473) *f* 4.50 en *f* 5.50. Uitgave van het R.K. Centraal Bureau voor Onderwijs en Opvoeding te 's-Gravenhage.

Dit is een waarlijk monumentaal werk in de serie „De politieke geschiedenis van het lager onderwijs in Nederland". Het zeer omvangrijke archiefmateriaal is door den schrijver tot een geheel geconstrueerd, waardoor het thans mogelijk is de eerste, schuchtere, geschiedenis te overzien van het onderwijs, gegeven door onderwijs-congregaties in de jaren 1814-1830. Een detailbespreking van het uitgebreide werk is eenvoudig onmogelijk. De algemeene indruk is, dat het ingewikkeld probleem der onderwijs-congregaties en van de kloosterpolitiek der regeering overzichtelijk uiteen is gezet, en dat wij thans de geschiedenis bezitten van een vroege periode van den schoolstrijd. Van welks zwaarte velen verrast zullen opzien bij het lezen van Dr. Stokman's boek.

PITRA (Kardinaal J. B.) VAN JOOD TOT ORDESTICHTER (343) Vertaald door Tine Beljaars. Kruisvaarders van St. Jan, Rijswijk.

Dit boek bevat het levensverhaal van den Eerbiedwaardigen Dienaar Gods Franciscus Maria Paulus Libermann, den tweeden stichter der Congregatie van den H. Geest. Kardinaal Pitra heeft Pater Libermann, die van 1802 tot 1852 leefde, goed gekend; zijn levensbeschrijving is zoo uitstekend, dat zij zich door de tientallen jaren heen heeft weten te handhaven. Het is wel een buitengewoon leven dat hier uitvoerig wordt beschreven: zoon van een rabbijn, bekeerling, stichter van een congregatie, promotor van het missiewerk in Afrika, en schrijver van geestelijke brieven.

De kennismaking met deze belangrijke negentiende eeuwsche figuur, zoo treffend verklaard door Kardinaal Pitra, kan ten zeerste worden aanbevolen.

STARKENBURG (J. van) De NEDERLANDSCHE VRIJMETSELAREN EN DE POLITIEK. (146) *f* 1.90 en *f* 2.50. „Oisterwijk", Oisterwijk.

Naast de uitgebreider Hollandsche werken, vanuit Katholiek standpunt geschreven tegen de vrijmetselarij, kon dit korte werkje uiteraard geen nieuws brengen. Toch heeft het wel reden van bestaan, juist omdat thans ook eens beknopt, en dan ook overzichtelijk het liberaal en anti-christelijk drijven op Godsdienstig en Maatschappelijk gebied door de vrijmetselarij, wordt blootgelegd. Overigens is het boekje vanuit fascistische sympathieën geschreven, zooals blijkt uit het hoofdstukje: Het Fascisme tegen de Vrijmetselarij". Voor de lezing van dit gedeelte is eenig onderscheidingsvermogen dan ook wel gewenscht.

HAGE (Dr. Ch. F.) TAALSCHUT BIJ HET ONDERWIJS. (137) Leidsche Uitg. Mij., Leiden.

Dr. Hage is een onvermoeid ijveraar voor de zuiverheid der Nederlandsche taal. Na Taalschut, in 1932 verschenen en meer voor het publiek bestemd, komt thans boven aangekondigd boekje uit, dat in het bijzonder voor de school is bedoeld. Ofschoon het ook voor volwassenen zijn nut heeft. Aan de hand van talrijke voorbeelden wordt gewezen op het verkeerd gebruiken der taal, op gallicismen, germanismen en Engelsche invloeden, die het zuiver Hollandsch taaleigen verbasteren. Uit het verzamelde materiaal blijkt inderdaad wel dat die verbastering al zeer sterk is. We zijn dan ook wel eenigszins bevreesd dat met Taalschut een vergeefsche kruistocht is begonnen.

De triomf van het boek

door J. v. H.

Rusland moet een knollentuin zijn voor boekverkoopers. Onder het Tsarenregiem stond het Russische boek nog in de kinderschoenen, maar nu, onder het Sovjetbewind, heeft het zevenmijlslaarzen aangetrokken en is de verste steppe, de ontoegankelijkste toendra aan het veroveren. Het boek is zijn zegetocht begonnen door Sovjet-Rusland.

Weldra zal de gastvrije Kalmuuk, die de vlakten rondom Astrakan bewoont, den binnentredenden vreemdeling geen geitenmelk of schapenbout meer voorzetten, de Samojeed uit de bosschen en ijsvlakten van het Noorden zal den vermoeiden ontdekkingsreiziger, die een oogenblik bij hem uitrust, niet meer op rendierkaas vergasten, de Wogoel aan de oevers van den Tobol, de Votjaak op de flanken van den Oeral zullen den uitgeputten zwerver niet langer op gedroogden visch of onder de asch gebakken brood onthalen, maar zij zullen hem een edeler voedsel, een boek aanbieden: tolle, lege! neem en lees! De Wolga-schipper zal zijn tijd niet meer zoekbrengen met het zingen van melancholische Wolga-liederen, maar met gebogen hoofd en gezwollen aderen zal hij Kazan en Saratof voorbijvaren, verslonden in een boek of tractaat.

In het Nieuwsblad van den Boekhandel (21 Januari 1936) schrijft een ingewijde met kloppende polsen over de geweldige toename der boekenproductie in de Sovjetstaten. De volks- en middelbare, de vak- en technische scholen, de universiteiten worden door duizenden, millioenen leerlingen meer bezocht dan vroeger, zoodat er even zooveel millioenen onderwijsboeken meer moeten gedrukt worden. Naast deze utilitaristische uitgaven staat, op een hooger plan, de verspreiding der schrifturen over wetenschap en kunst. Er schijnt een ware geeuwhonger naar „kunst en wetenschap" in Sovjet-Rusland te zijn uitgebroken. Van den Dnjepr tot de Lena en verder moet er uit het hart van Eurazië èen roep opstijgen, niet meer de roep uit oude tijden om „panem et circenses", om „brood en spelen", maar een kreet uit de ziel om „kunst en wetenschap". Arak en Vodka zijn vergeten: de arbeiders van Stalingrad en Dnjepropretowsk, de boeren der Kolchozen en Sovchozen kennen geen anderen dorst meer dan die gelescht wordt met tractaatjes en verhandelingen. En de Sovjetstaat komt aan dien billijken eisch gretig tegemoet.

In zeventig talen worden er boeken uitgegeven, en de eenigste radeloosheid is, dat er nog talen zijn waarin het onmogelijk is boeken te verspreiden, omdat deze talen nog niet schriftelijk zijn vastgelegd. Is dit bereikt dan zullen er wellicht in „zeventig maal zeventig" talen boeken gedrukt worden. Tot zoolang echter moet

de jachtkreet der Joekagieren, de stormroep der Tsjoektsjen, de rouwklacht der Lamoeten en de wraakschreeuw der Koraken nog onopgeteekend verstillen en wegsterven in den wind. Dan echter zal het boek hun redding brengen. Dan zullen ook deze wilde stammen hooren van Ogiz, Ucpegiz en Selchozgiz en den zegen dezer welluidende en zoetgevooisde instellingen deelachtig worden.

Overal ter wereld neemt de boekenproductie af, doch in Rusland blijft zij stijgen met verbazende sprongen. En de zorgzame staat heeft een leger van instituten in het leven geroepen, die weliswaar namen dragen, schrikwekkend genoeg om heele volkstammen nog dieper de toendra of de steppe in te drijven, maar die onmiddellijk zooveel cultuurzin wekken dat ze beleefd aanvaard worden. Zoo is daar een Ogiz, afkorting voor: vereeniging van alle staatsuitgeverijen der Sovjet-Unie. Dan is er een Onti, een Ucpegiz, een Muzgiz en een Selchozgiz, alle afkortingen, in den trant van proletkult, voor bepaalde takken van het uitgeversbedrijf. Verder is er nog een Gosplan en een Glawlit, instituten, die uitmaken wat zooal ter perse gezonden mag worden; want alleen diè kunst en wetenschap mag verspreid worden, die secundum Lenin is. Eindelijk is er nog de Kogiz, die voor de verdeeling der boeken aan boekhandelaars en kiosken zorgt.

Zoo kan dan de vermoeide Kirgies, die overdag zijn ossen bijeen heeft moeten drijven, 's avonds, neergezeten in zijn tent, een boek over „kunst" ter hand nemen, dat hem bezorgd werd door bemiddeling der Kogiz, en de verkleumde Sirjeen, die zijn dag doorbracht met vischvangst of ijsbeerenjacht, mag zich in zijn sneeuwhut warm lezen aan een wetenschappelijk tractaat, dat hij dankt aan de Ucpegiz. En als de oogen hem toevallen en zijn honger naar wetenschap gestild is, zal hij in plaats van het vischottervel het boek onder zijn hoofd leggen om in te sluimeren boven algebra-sommen en hulplijnen.

Overdag verzuimt hij wellicht zijn fuiken te lichten en zijn klemmen te ontspannen, in beslag genomen door een hoogeren honger dan naar visch of wild, door een studie over het verschil van long- en kieuwademing. De nomade uit het Zuiden vergeet zijn tenten te verplaatsen naar grasrijker oorden en laat zijn kudde vermageren, verstrikt als hij is in een wetenschappelijke verhandeling over vitaminen. De Jakoet uit Oost-Siberië verliest zijn belangstelling voor het ivoor van den Mammoeth, al te verdiept in een essay over den overgang van Parnassiens tot Symbolisten. De Burjat-Mongool hoort het galpen van den zilvervos niet meer, verslonden in een beschouwing over het onderscheid tusschen impressionisme en expressionisme. „Kunst en Wetenschap" hebben in deze primitieve harten zulk een angel geslagen, dat de Glawlit met geen mogelijkheid alle aanvragen om boeken voldoen kan. Kunst en wetenschap voor ieder en allen! dank zij de Ucpegiz, de

Muzgiz, de Selchozgiz en de Glawlit! Gelukkig land dat zonder blikken of blozen zulk een barbaarsche nomenclatuur slikt! Men vraagt zich af, hoe een volk dat zooveel boeken verslindt en met zoo'n reuzenstappen voortschrijdt op het pad der cultuur, geen oprispingen krijgt van namen als Ucpegiz en verdere horribilia. Hoeveel millioenen boeken zullen de Gosplan en de Ogiz nog moeten verspreiden, hoeveel avonden zullen Kirgies en Sirjeen zich nog aan kunst en wetenschap moeten bedwelmen, hoeveel Mammoethstanden moet de Jakoet en hoeveel zilvervossen moet de Burjat-Mongool zich nog laten ontgaan, eer zij zoover zijn, dat ze hand in hand optrekken om te gaan protesteeren tegen dit cultuurbolsjewisme?

Rusland verkeert blijkbaar nog in den zaligen roes der negentiende eeuw, die meende dat boek en onderwijs hèt geluk zouden brengen. Terwijl Europa aan het bekomen is van dien waan en verstandige menschen zuchten van verlichting, dat de boekenlawine aan het afnemen en de onderwijsmanie aan het verzwakken is, gaat Rusland over honderdzeventig millioen weerlooze menschen zijn persen ontketenen om hen onder een papieren wereld te bedelven. De Ucpegiz, die voor schooluitgaven en paedagogie zorgt, gaat duizenden jonge Tartaartjes, Basjkiertjes en Turkmeentjes weglokken uit de zoete dagrust in de buffelhuid onder de tent om ze vol te stoppen met Westersche sommen en cijfers en ze den zaligen steppendroom te doen vergeten. De Muzgiz, die muzieklitteratuur in allerlei vorm moet verspreiden, zal de Russen van het land hun balaleika en hun bylinen doen vergeten om daarvoor de radio en de triviaalste filmschlagers in de plaats te stellen.

De Selchozgiz, die tijdschriften en boeken over landbouw uitgeeft, zal in de hoofden der jonge boeren tarwekorrel en grashalm in een chemische formuul gaan oplossen. De armste moezjiek in zijn isba, die vroeger droomde van Vadertje Tsaar en het gouden Kreml, zal nu wakker schrikken uit zijn slaap door klankbeelden als chilisalpeter en andere vreeselijkheden. De Onti, die de litteratuur over techniek verzorgt, zal alle kinderen van Svjataja Rossia, van het heilige Rusland, tot jonge monteurtjes omscheppen, die geen anderen droom koesteren dan Moedertje Rusland een nieuwen tractor te bereiden. Zij zullen zoolang naar onderdeelen van machines kijken, dat zij den verren steppenblik verloren hebben en bijziende zijn geworden.

En eindelijk de Glawlit! het instituut dat macht heeft over de dingen van wetenschap, kunst en litteratuur, dat de negen Muzen over Rusland verdeelen moet. Een Sovjet-land is geen eldorado voor Muzen! Waarheen zal de lichtgeschoeide Terpsichore haar schreden richten, de citherdragende Erato, de uitgelaten Polyhymnia, waarheen Kalliope met boek en schriftrol? Overal zitten menschen, oude en jonge, over zware, beduimelde tractaten gebogen, en trachten problemen op te lossen. Wie geen probleem

aan het oplossen is, behoort tot het leger der bureaucraten, tot de Roode Gardisten of is een koelak. Maar de Muze heeft te gehoorzamen aan een zoo onmusische instelling als de Glawlit, bij tijden zelfs — o! verschrikking der verschrikkingen! — aan de Ucpegiz, op gevaar af van lastig gevallen te worden door de G. P. U. Het geheele alphabet vervolgt haar in zijn huiveringwekkendste travestieën. Ten slotte vindt Terpsichore nog wel een toevlucht bij een of ander Aziatisch herdersvolk, waar de Roode-Gardistenstap den dans nog niet verdrongen heeft. Erato belandt en stemt haar cither onder een verren toendrastam, die nog geen schrifttaal heeft en door geen boeken besmet is. Polyhymnia trekt naar de Russische Riviera, waar het leven nog zonnig en blij is, en Kalliope, met haar boek onder den arm, wordt opgesloten in het Knizjnaja Palata te Moskou, het boekenarchief, waar van alle boeken en bladen uit het Sovjetrijk èen exemplaar bewaard wordt. Elke uitgaaf moet negenendertig — veertig min èen! Paulus en Stalin ontmoeten elkaar! — exemplaren aan dit heiligdom opsturen, en zoo ontving het in èen jaar tijds, in 1931, bijna twee millioen schrifturen. In dit Heilige der Heiligen fungeeren Ogiz en Kogiz, Ucpegiz, Muzgiz en Selchozgiz als opperpriesteressen. Het priesterambt is erfelijk in de Giz-familie.

Van hier uit wordt de eeredienst, de religie van het boek geregeld over het geheele land. Van alle veertig min èen exemplaren worden er achtendertig de wijde wereld ingezonden en tevens worden er boeken geruild met alle oorden der aarde.

Hier wordt het boek niet meer gelezen, maar bewaard, in een nimbus gehuld, gebalsemd als-het-ware, gemummied en bijgezet. Het wordt onttrokken aan het profane gebruik en geheven in de sfeer van het goddelijke. Er ontstaat een wijding rond het boek, een stemming vol mysterie, een cultus. De Giz-familie staat als Hebamme bij alle papieren geboorten om elken eersteling op te vangen en in te balsemen voor het boeken-Pantheon. Hier slapen goden van allerlei formaat en allooi, van allerlei tong en taal. Zoo sluimert hier Shakespeare en ontwaakt Julia uit haar bezwijming tusschen het lijk van Romeo en een verhandeling over het drogen van visch, in het Samojeedsch. Hier rust Goethe en Gretchen mengt er haar stervensklachten met de rauwe klanken van een Jakoetisch tractaat over de bunsingvangst. Dante bevindt er zich en wordt in zijn luisteren naar Beatrice afgeleid door het steppengeluid eener handleiding over het bereiden van geitenkaas, in het Kirgiesch. Poesjkin heeft er een eereplaats, maar zijn Tatiana moet zich geschonden voelen door den eeredienst van Ucpegiz.

Tegenover dezen cultus van het boek werkt het als een serum te lezen wat Francis de Mismandre vòor eenige jaren onder zijn vaste rubriek: Propos de l'Enfant terrible, in de „Nouvelles Littéraires" schreef. „Frankrijk dat men bedorven van litteratuur noemt, is desondanks een der laatste landen van de wereld, waar men nog

ongeletterden vindt. Vijftien procent! volgens de statistiek der ligue die zich wijdt aan de edele taak om hen aan de duisternissen te ontrukken.

Ik wil niemand onaangenaam zijn, maar ik kan niet anders dan het betreuren dat deze goede lieden die tot nu toe, dank zij hun bevoorrechte positie van analphabeten, leefden in de gelukkige onwetendheid van, overigens meestal valsche, problemen, waardoor het leven onhoudbaar is geworden, nu plotseling worden ingewijd en de troebelen, de angsten, de ontstellende bitterheid gaan kennen, die het rantsoen onzer cultuur vormen.

Waarom zich hierover illusies te maken? Als deze zes millioen individuën zullen kunnen lezen, zullen zij helaas! niet in het gezelschap van denkers en dichters hun genoegen gaan vinden. Zij zullen de slechtste dagbladen gaan verslinden, vlugschriften, strooibiljetten en crimineele romans, heel een litteratuur van laag allooi en dwaze sentimentaliteit, die voor hen gemaakt is.

Wìj weten nog te weerstaan, omdat wij. . . „mithridates" zijn. Maar zij? Zij voor wie deze dwaasheden de openbaring van het heelal beteekenen. . . . . Als kinderen die te vroeg naar school gestuurd worden, zullen zij hun ongekunsteldheid verliezen zonder de kennis te bereiken. Ik vraag mij af of men het onderwijs wel eerbiedigt, als men er strikt toe verplicht. Een goed georganiseerde samenleving moest begrìjpen dat, wil zij aan de letteren het prestige verschaffen dat deze verdienen, er wellicht terwille van het evenwicht in het volk een kleine kern van onontwikkelde, naïeve wezens moet behouden blijven, die geen contact hebben met de dingen tenzij door de ondervinding, en niet door middel van het drukpapier. De kennis heeft haar rechten, zeker, soevereine rechten. Maar de onwetendheid heeft er ook, een zekere onwetendheid."

Tot slot:

Het was in een helderen maannacht dat alle berggeesten, alle dryaden, alle boschfeeën en stroomelfen van Rusland bijeenkwamen om te beraadslagen over wat hun te doen stond. De feeën en elfen kwamen onhoorbaar aansluipen op zilveren manestralen, de berggeesten lieten zich van een snelzeilende wolk neerglijden en de dryaden werden aangevoerd door vlugge insecten.

Het was in een vlakte, daar waar Don en Wolga naar elkaar toebuigen en de maan blonk land en lucht zoo helder, dat alle geluiden in de helderheid deelden en als verzilverd opklonken in het onwerkelijke licht. Een Ooeralberggeest, die metaalkleurig glansde, opende de bijeenkomst door drie druppels Wolga- en drie druppels Donwater in den kelk eener akkerwinde te vermengen en deze over een oude Druïde, die in het midden gezeten en niemand minder dan Moedertje Rusland was, uit te sprenkelen. Toen begon hij te klagen dat de menschen hem geen rust meer gunden. Tot in zijn verborgenste schuiloorden drongen zij door

met veel gedruisch en geklop van machines en zij sleepten de kostbaarste dingen, die hij in verloop van vele eeuwen verzameld had, weg, aldus zijn paleizen ontluisterend en beroovend van allen glans. Nog eer hij had uitgesproken viel een sneeuwbaardige Kaukasusgeest hem bij en slaakte luide klachten, dat zijn eenzaamheid hoe langer hoe meer verstoord werd door de bewoners der oppervlakte, die zijn flanken gewelddadig stuksloegen om er wegen en huizen voor menschen op aan te leggen. Hij werd verdreven van zijn eigen erf en slechts hoog in de sneeuw vond hij nog een toevlucht, van waaruit hij soms een lawine neerstortte uit wraak jegens de indringers. Toen de stroomelfen dit hoorden, stemden zij in in de algemeene treurnis en er dropen zooveel tranen van hun doorzichtige vleugels dat zich een regenboog van droefheid in de verte afteekende. Ook zij jammerden dat zij uit haar gebied verdreven werden. Ook zij werden gestoord door gedruisch en rumoer van menschen: de golven stroomden niet meer in dartele vrijheid langs de landouwen, maar werden gekluisterd in dijken en stuwdammen en de vrienden der elfen, de visschen, verlieten bij scholen de ongastvrije wateren. Op dit gejammer volgde de treurmare der dryaden en boschfeeën, dat ook zij overal verjaagd werden; de bosschen werden gerooid, de boomen stukgesneden, haar rijk neigde ten ondergang.

Toen boog Moedertje Rusland diep het hoofd van grenzeloozen weedom en de maan liet een dikken traan in de Wolga vallen, zoodat het water tot hoog aan de oevers steeg. Overigens was de nacht zoo wonderbaar of er nooit booze Sovjetmannen geweest waren en of alle groote dooden en Heiligen van Rusland in blinkende wapenrusting of in monniksgewaad zoo uit hun graf konden verrijzen.

Toen, in de algemeene radeloosheid, nam Moedertje Rusland het woord en zeide: „Mijn kinderen! Groot is het onheil dat over ons gekomen is, en het zal nog grooter worden. Tot nu toe was mijn volk gelukkig in het wonderbaar geloof, dat het Woord, de Logos, is menschgeworden, dat de Godsgedachte, die niet is als de gedachte der menschen, zich in zinnelijke vormen en symbolen kleedde om zoo het menschenhart te veroveren en omhoog te richten. Daarom ook woondet gij in bergen, in bosschen en rivieren als een Godsgedachte in de stof. Daarom ook hebt gij u altijd verheugd als uit het goud en zilver uit de ingewanden der bergen de gewijde vaten voor den dienst van het menschgeworden Woord bereid werden, als de golven der rivieren de menschen mochten schoonwasschen en invoeren in het Rijk van dit Woord, als de boomen tot kruisen versneden werden om de heiligdommen van het Woord te sieren. Maar nu hebben verblinde menschen alles omgekeerd. Voor hen is de mensch wederom woord, logos, geworden. Zij lossen alles op in het woord, in de gedachte, in de rede. Daarom is er geen plaats meer voor u; daarom zoeken zij

hun heil in techniek en machines en niemand uwer zal willen huizen in een machine. Daarom ook aanbidden zij het boek, het boek, de opperste logoswording van den mensch, in zijn alleruiterste toespitsing de contra-incarnatie van Satan. Er blijft ons slechts over geduld te hebben, tot deze razernij zal zijn uitgewoed en de logosgeworden mensch uit loutere levensbenauwing weer tot de Waarheid zal terugkeeren."

Toen dook de maan rouwomfloerst achter het fabriekssilhouet van Stalingrad en het eerste sirenengegil, dat naar de werkplaatsen riep, deed alle elfen, feeën en berggeesten uiteenstuiven.

BOEKENSCHOUW

BERG (Dr. I. J. M. van der) DE STRIJD OM DE LOGICA. (71) *f* 0.75. Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen - Utrecht, 1935.

Een wijsgerige beschouwing over het wezen der logica, over haar verhouding tot andere wetenschappen en over enkele moderne problemen rondom de logica. Deze laatste worden wel wat simplistisch behandeld: de strijd Denklogik-Gegenstandslogik wordt te eenvoudig naar één zijde beslist door de bewering, dat begrippen dingen zijn, die buiten het menselijk verstand niet bestaan. (blz. 34-35)

WOLKEN, WIND EN WATER. (283) *f* 5.50. Bandontwerp van Machiel Wilmink. Foto's van Willem van Malsen. Boekverluchting van Jules Terlingen. Typographie van Kees Camper. Callenbach, Nijkerk.

Over alles wat met deze drie machtige elementen te maken heeft wordt in dit keurig uitgegeven boek verteld. Er zijn stralend-mooie foto's tusschen den tekst en het geheel is een boek waarvan men lang genieten zal wanneer men het telkens eens inkijkt, want het geeft vooral over de Hollandsche vergezichten op zee en te land, bij regen en wind, verruimende kijkjes.

TAZELAAR (Dr. C.) HET PROZA DER NIEUWE ZAKELIJKHEID. (102) *f* 1.25 en *f* 1.90. Kok, Kampen.

Dr. Tazelaar heeft in dit boekje de romans der laatste jaren geschift en onder eenige vaste rubrieken ondergebracht. Hij noemt zijn werkje bescheiden „aanteekeningen over het nieuwste Nederlandsche proza" en het bevat ongetwijfeld goede observaties. Heel sterk en opvallend is het nieuwe-zakelijkheidskarakter in het Nederlandsche proza niet. Er is een aanloop toe geweest, maar zonder verstrekkende gevolgen. Voor het middelbaar onderwijs zijn Tazelaar's beschouwingen nog het bruikbaarst.

SCHMIDT (Johan) DE KUNST VAN HET GRIMEEREN. (118) *f* 1.75. 2e dr. Met 7 in kleurendruk uitgevoerde platen van Nico Baak. Hollandia, Baarn.

Dat grimeeren een kunst en tegelijk een techniek is geeft dit boekje duidelijk aan. Er zijn verschillende methodes en hulpmiddelen aangegeven waarbij de keurige uitgevoerde platen hun dienst doen om de uitlegging te verduidelijken. Voor liefhebbers van tooneelspel een nuttige uitgave.

Ramón del Valle Inclán

door O. F. B.

Zesenzestig jaren oud is zeer onlangs de schepper der moderne Spaansche lyriek, haar voorbeeld en erkende meester gestorven: Ramón del Valle Inclán. Hij is een tijdgenoot van de groote Fransche, Duitsche en Italiaansche symbolisten, van Paul Valéry, Stefan George en d'Annunzio, — gelijk ook zij een leerling van Mallarmé, den hiëratischen dichtervorst uit de Parijsche Rue de Rome. Zij doen ons zeldzaam vreemd aan deze dichters uit de jaren der Fin de Siècle, deze ongenaakbaren en eenzamen, die in den ivoren toren hunner afgeslotenheid de uitgezochtste vreugden huldigen, onbekommerd om het leed en het streven van het gewone volk, hun volk, dat hun ten slotte toch op de handen draagt in schroomend aanvoelen: tegenover een hoogere en onbegrepen kunst te staan.

De burgerlijk-liberale cultuur der 19de eeuw had al te zeer het nuttige met het schoone, het hygiënische met het goede, het voordeelige met het edele verwisseld. Als reactie op het naturalisme was deze poëzie, die elke verstandelijke verantwoording met trots terzij schoof, was dit aristocratisch Symbolisme begrijpelijk en noodzakelijk. Men moest eerst weer het onderscheid tusschen drama en hoofdartikel, tusschen roman en psychiatrisch experiment, tusschen lyriek en utilitaristisch leerdicht voelen en respecteeren.

Daar trad dan in ridderlijk magnaten-tooi de Franschman Samain op en zijn ziel was „als een infante op haar pronkbed"; daar nam, over bloedplassen heenschrijdend, de held Stefan George zijn purperen mantel op en bleef toch — op een broeder meer of minder komt het bij zulk een nieuwen Holofernes niet aan — zacht als een appelbloesem en schuldeloos als een lammetje; daar stormen d'Annunzio's stijlvol omhulde hartstochten con fuoco heen over de burgerlijke heuvelen en dalen.

In Spanje evenwel herinnerde zich de jonge Ramón del Valle Inclán de barokke tradities van „Bloed, Wellust en Dood". Hij redde zich uit de naturalistisch-socialistische tendenz-schrijvers van een Pérez Galdós, een Trigo, een Pio Baroja en een Blasco-Ibánez in de streng omheinde, voorname hoven, waarin Grandes en Hidalgos met zwier zich ophouden. 't Is waar met Trigo en Baroja heeft Valle Inclán de sadistische grondtoon gemeen van zijn doorloopend erotisch getint oeuvre, maar dit is nu eenmaal door het gemeenschappelijk Spaansche van deze overigens zoozeer verschillende mannen voorwaarde. Deze haast demonisch-erotische trek belet ons, het dichterschap van Valle Inclán zonder meer katholiek te noemen, wat ze overigens even goed is, als alle andere ware uiting van Iberische cultuur.

Zoo buitenlandsche critici de Katholiciteit van dezen auteur voor louter uiterlijk, voor aesthetisch spel of zelfs voor huichelarij hebben gehouden, vergeten zij: dat in Spanje vorm en inhoud niet van elkaar te scheiden zijn.

Hoewel dogmatisch en liturgisch overal één en eenig, past de Kerk zich toch bij elk volk aan den genius loci aan. De dansende knapen in de Kathedraal van Sevilla, de kerkhoven, waarop de dooden rij naast rij in doodskisten bijgezet, de vroegmissen voor den toreador voor hij het stierengevecht aanvangt, de theatrale preeken op een tooneelachtigen preekstoel, de vermenging van strenge autoriteit en ruim-uitgemeten vrijheid zijn voor Spanje tot harmonisch en met de tradities vastverweven bestanddeelen van het Katholicisme geworden. En al is dan de sexueele moraal der Kerk voor alle naties dezelfde, zoo zijn toch de erotische problemen, waarbij deze zedelijkheid zich juist heeft te doen gelden, in het warme zuiden niet dezelfde als in het koelere noorden.

Alleen in Spanje kon het gebeuren, dat Don Juan, die voor Duitschers en Slaven, ja zelfs nog voor de Franschen een held van den eros is, daar in zijn vaderland tot een tragische gestalte van religieuzen kamp werd, waarbij aardsche begeerlijkheid en hemelsch heimwee in elkaar vervloeien.

Daarom kunnen we Valle Inclán, „den sentimenteelen, leelijken en katholieken Don Juan", met recht tot de Spaansche Katholiciteit rekenen, zooals deze juist nu weer door een geestelijke leider der jongere generatie, een die bij den nu gestorven meester voor levenshouding en gevoel ter school ging, Giménez Caballero, als de levensvorm zijner natie werd aangewezen. De lyricus heeft zich op de liturgische poëzie gevormd. Voor het hem kenmerkend werk, dat voor een soort wetboek van het Spaansch Symbolisme kan gelden, heeft den ondertitel „Ejercicios espirituales" (Geestelijke Oefeningen) aan den heiligen Ignatius ontleent, en niet enkel dezen titel. Dit boek, „La Lámpara maravillosa" is werkelijk betooverend in zijn oostersche pracht van woord en verbeelding. Wat in Frankrijk Verlaine voor den geest gezweefd heeft, „de la musique encore et toujours", is hier tot werkelijkheid geworden. Valle Inclán heeft „el milagro musical", het muzikale wonder volbracht. En behalve in de „Wonderlamp", ook nog in de „Flor de Santidad" (de Bloem der Heiligheid) en in de „Sonatas", die zich aandienen als dichterlijke „Memorias des Marqués de Bradomín". De hooggeboren held dezer ietwat Don Quichotte-achtige en zeer Don Juan-gelijkende worstelingen tegen Vrouw Venus, tegen windmolens en tegen den tijdgeest herinnert meermaals aan den divin marquis de Sada, maar in den grond is het de eeuwige Spaansche caballero, die zich altijd gelijk blijft, — of hem Cervantes of Calderón, of hem Victor Hugo als Hernani of Mérimée als den Vice-koning in „Statiekoets van het H. Sacrament" of hem nu laatstelijk Valle Inclán of Gomes de la Serna uitbeelden. Van het eene liefdesavontuur jaagt hij naar het andere, den degen draagt hij luchtig aan de zijde, angstvallig bespiedt hij de belagers van zijn eer en de verstoorders van zijn bazige zelfgenoegzaamheid, — maar steeds ook is hij bereid voor God en Zijn heiligen te vechten, en als de duivel den zondige niet juist op een ongelegen, d.i. in een zwak oogenblik overvalt, dan wordt de ridder mogelijk zelfs tot een heilige, gelijk eens die Ignatius, dien Valle Inclán, zooals we al zagen, hoogelijk vereert.

Wanneer en waar ook deze Spaansche Grandezza tegen het huidige prozaïsche en plebische gedoe te verdedigen viel, — onze dichter heeft zich met vuur in den strijd geworpen. Hij maakte ze tot heldin der meesleepende, wild bewogen „Guerra Carlista". Een ander maal en dikwijls is de „meest historische" der Spaansche provincies, Galicië, het middelpunt van het in den psychologischen roman verwerkte gebeuren. Van burleske vroolijkheid en toch nooit haar waardigheid verliezende hoogheid zijn Valle Inclán's satyren en kluchten, zooals die van de Koningin Castizia en laatstelijk nog de „Tablado de Marionetas para educación de principes" vervuld. Wij schrijven de wegbereiders van het Spaansche Symbolisme vóór alles in het heden belande menschen uit dat groote tijdperk, toen de zinrijke jonker uit de Mancha met de Marionetten vocht, en toen stijf opgevoerde prinsen in lijfrok naast afschuwlijke dwergen stonden door Velázquez geschilderd, door Góngora bezongen. Ondertusschen is in Spanje dit voorbije desondanks eeuwig heden, al mogen dan voor 't oogenblik linksche regeeringen met kosmopolitische heilmaren weer eens een duizendjarige, regelrechte traditie aan stukken willen slaan.

Zoo actueel, zoo eeuwig-spaansch nu is Ramón del Valle Inclán: een groot en echt Spanjaard, een groot en echt dichter.

BOEKENSCHOUW

DARING (Thomas) UITBUITERS VAN DE NATUUR. (186) *f* 2.40 en *f* 2.95. Uit het Duitsch. Op zoek naar de schatten der aarde. Leidsche Uitg. Mij., Leiden.

Dit boek geeft beschrijvingen van verschillende tochten in Zuid-Amerika, Afrika, Azië, Australië en Canada om de kostbaarste grondstoffen welke in de aarde rusten, te ontdekken. De schrijver boeit door zijn ongedwongen stijl en geeft hier en daar blijk een goed verteller te zijn, die de climax van zijn verhaal tot het laatste oogenblik bewaart. Voor volwassenen een belangwekkend boek.

ZENTGRAAF (H. C.) OP OUDE PADEN. (270) Koninkl. Drukkerij „De Unie".

Op deze oude paden heeft een journalist pionierswerk verricht in Indië. Het was in de jaren 1900 en later dat een journalist ijzeren volharding en een onwankelbare overtuiging van zijn goed recht moest hebben, wilde hij zijn werk doorzetten omdat het toen meermalen gebeurde dat hij gevangenschap moest ondergaan omdat hij den een of anderen grooten heer niet gespaard had in zijn artikelen. In dit boek zijn verschillende artikelen uit dien ouden tijd samengebracht waarbij de schrijver zonder aanzien des persoons allerlei mistoestanden blootlegt. Het is een belangwekkend boek geworden, dat hoewel het voorbehoud vraagt, voor menschen die van Indische toestanden voldoende op de hoogte zijn, veel aantrekkelijks heeft.

Oliver Goldsmith

door JOS. PANHUYSEN.

De biografie, die Stephan Gwynn over Goldsmith geschreven heeft is een zeer gewone biografie, dat wil zeggen, dat ze, ofschoon er natuurlijk herhaaldelijk naar een verklaring getracht wordt, op bekende gegevens en feiten berust. Stephen Gwynn verzint niet, hij deelt mee dat hij zeker weet, hij heeft daar echter over nagedacht, hij rangschikt het en hij interpreteert het ook naar zijn best evermogen. Dat vermogen is opmerkelijk groot, Stephen Gwynn is intelligent, en zijn intelligentie is gezond, hij bezit bovendien een ruime mate van levenskennis en algemeene menschenkennis, die voor het schrijven van biografiën begrijpelijkerwijze onmisbaar zijn. Bovendien, hoe openhartig hij ook de fouten van den dichter, wiens leven hij beschrijft, toont, hij bezit sympathie.

Sympathie is tegenwoordig een vrij zeldzame zaak bij auteurs, die levensbeschrijving in elkaar zetten, sympathie veronderstelt begrijpen en begrijpen is het gevolg van een langdurige en aandachtige beschouwing en overweging, de meeste levensbeschrijvingen, die men de laatste jaren te lezen kreeg, hoe befaamd ze ook geworden zijn bleken juist dat begrip, door herhaald herdenken verworven, te missen, zij zijn meestal in romanvorm geschreven, een ideale vorm zonder twijfel, maar practisch bijna bij voorbaat tot mislukking gedoemd, zij offeren doorgaans aan de dramatische opzet, en de snelle ontwikkeling, de bekende feiten, zij willen een onoplettend publiek onmiddellijk boeien en dat is alleen mogelijk door gemakkelijk fantastisch te zijn. Er zijn uitzonderingen, de Claudius boeken van Robert Graves bijvoorbeeld, maar het genre in zijn geheel wordt hoe langer hoe hopeloozer, er is onlangs een boek uitgekomen over Ferdinand en Isabella van Spanje, ik ken het alleen uit een kritiek, ik wil en kan er dus geen oordeel over geven, maar volgens deze zeer welwillende, zelfs bewonderende kritiek wordt koning Ferdinand erin voorgesteld als een soort koud, sadistisch machtswellusteling, en koningin Isabella als niet veel beter. Het voorbeeld is te typisch om het niet te gebruiken, een leven wordt tegenwoordig beschreven naar het voorопgezette idee over het karakter van een mensch, dat doorgaans slechts een bijeenvoeging van enkele zeer algemeene eigenaardigheden en van zeer grove makelij is. Dat de sympathie daarbij ontbreekt, en dat het boek, dat voorgeeft een leven te beschrijven niets meer dan de beschrijving van het hartstocht-leven blijkt, dat de figuren erin steeds meer op de lage karakters uit de romans van Hugo en Dumas père beginnen te lijken zonder dat hun de humor dier Fransche romantici overstraald, is alleszins begrijpelijk. Het leven is te fijn en te wonderlijk, om door sensatiezoekers begrepen te kunnen worden. De schrik slaat iemand om het hart, als

hij bedenkt wat Oliver Goldsmith onder de behandeling van een onzer befaamde schrijvers van biografiën in romanvorm, zou geworden zijn. Een potsenmaker waarschijnlijk en een vulgaire rokkenjager. Want zoo iemand begrip en sympathie niet missen kan om recht gedaan te worden dan is het de schrijver van „The Vicar of Wakefield."

Het is daarom vooral zulk een verademing een gewone biografie over hem te lezen, als Stephen Gwynn schreef. Deze ziet de verhoudingen, hij ziet de redenen, die vaak verzachtende omstandigheden zijn, hij ziet den langzamen groei van het leven, waarin uiterlijk dramatische conflicten immers betrekkelijk zeldzaam zijn, waarin de beslissende momenten doorgaans dieper liggen dan bij een eersten oogopslag te bemerken valt. Men krijgt het beeld van den dichter niet onmiddellijk voor oogen gesteld als in een roman, men moet dit ten slotte zelf vormen, maar als men dit gedaan heeft, ziet men ook de gecompliceerdheid, de fijne nuanceeringen ervan, het leven werd hier niet, ten behoeve der leesdrift, geweld aangedaan.

OLIVER GOLDSMITH

Wie Oliver Goldsmith met sympathie nadert zal begrijpelijkerwijze meer in hem ontdekken dan de potsenmaker alleen, dan den man die altijd in schulden stak en financiëel zelden betrouwbaar bleek, hij zal bemerken dat zelfs deze minder aangename eigenschappen voortkomen of althans verklaarbaar zijn uit zijn zeer zeldzaam karakter, want Oliver Goldsmith was met al zijn fouten en gebreken, eenigermate een ideale mensch, een mensch, waarvan men in zijn jeugd droomt, maar waaraan men, ouder geworden, nauwelijks meer gelooven kan.

Iets van het ideale dezer menschelijkheid heeft Stephen Gwynn zonder twijfel begrepen, maar toch, naar mijne meening, niet voldoende. Zeker, wanneer ik hier van ideaal spreek bedoel ik daarmede geheel iets anders dan volmaakt. Volmaakt was Oliver Goldsmith allerminst, niemand wist dit beter dan hij zelf. Toen men hem op zijn sterfbed vroeg: „Is your mind at ease?" gaf hij ten antwoord: „No, it is not." In zekeren zin is dit een verschrikkelijk

antwoord, maar het typeert den man, en zulk een antwoord komt niet uit angst voor zelfkennis voort.

Men kent het grafschrift, dat de tooneelspeler Garrick op hem maakte, terwijl hij nog leefde:

> Here lies Nolly Goldsmith, for shortness call'd Noll,
> Who wrote like an angel, but talk'd like poor Poll.

Het is een zeer juist grafschrift, het is juister dan het werkelijke van Dr. Johnson, het is zelfs juister dan Garrick waarschijnlijk zelf bedoelde. Zonder twijfel was Goldsmith in het uitgelezen gezelschap, dat hij de laatste jaren van zijn leven frequenteerde, een eenigszins beklagenswaardige figuur, en hij sprak er inderdaad zeer vaak als „poor Poll", zijn gezellen wenschten te schitteren of op zijn minst te imponeeren, hij wenschte alleen te vermaken, te behagen, hij was de „good-natured man" van zijn eigen comedie, en als deze lei hij er doorgaans weinig eer mee in. Men vond hem praalziek, ijdel en onhandig, dingen die hij ironisch bedoelde, die hij in zelfspot zei, omdat de Ier in hem, zooals Stephen Gwynn zoo juist opmerkt, zich nooit geheel verloochende, werden ten zijnen nadeele uitgelegd. Hij werd bespot, omdat zijn lust te behagen steeds als een zwakheid werd aangezien, en zelden, wat ze werkelijk was, een gevolg van een steeds opnieuw gewekte sympathie, een zeldzame welwillendheid, en een nobele vergevensgezindheid. Toen hij stierf stonden in de gang en op de trap van zijn huis de armsten van Londen, die hij tijdens zijn leven zoo vaak en zoo vrijgevig geholpen had niet alleen, maar met wie hij misschien meer vertrouwd was dan met de meeste zijner deftige vrienden. In zijn jeugd had hij immers zeer onmiddellijk ondervonden wat armoede is, de reis door Europa, die hij in zijn gedicht „The Traveller" beschrijft, was hij in Leiden begonnen met nauwelijks een duit op zak. Reeds toen was hij „poor Poll" geweest, maar in een andere beteekenis dan Garrick bedoelde, juist dat stelde hem waarschijnlijk later in staat te schrijven als een engel, armoede doet scherp zien, en de zucht te behagen eveneens, armoede kan benauwend zijn en neerdrukkend, ook later zelfs in de dagen van zijn grootste roem ondervond de vrijgevige Goldsmith, die altijd in schulden stak, dit maar al te zeer, maar armoede kan toch ook en desniettemin een bevrijding beteekenen, het is een hard middel, maar het is een middel om iemand te verlossen van veel vooroordeelen en van een eng en eenzijdig inzicht in de dingen dezer wereld. Ondanks de tallooze verbintenissen, geldelijke en andere, die Goldsmith maar al te onbedacht aanging, was hij in wezen altijd een vrij man. Hij weigerde, als hij iets beneden zich achtte, hij gaf zijn oordeel, met welwillendheid doorgaans, maar onomwonden.

Goldsmith „wrote like an angel", zei Garrick, hij bedoelde daar klaarblijkelijk mee, dat deze in een zeer klaren, fijnzinnigen stijl

schreef en dat deed hij, maar niet alleen de stijl zou men bij Goldsmith „engelachtig" kunnen noemen, niet alleen de vorm, maar ook de inhoud. Men moet dit goed verstaan, ver van hem is alle zoetelijkheid, en alle sentimentaliteit, zijn comedies bijvoorbeeld zijn juist zeer bewust een verzet tegen de heerschende sentimentaliteit dier dagen, zijn beste werk is echter van een wijsheid die soms bijna cynisch lijkt en tegelijkertijd doorglansd van een liefde voor zijn figuren, die nooit faalt en toch nooit belemmerend werkt op de helderheid der weergave.

Telkens als men „The Vicar of Wakefield" leest, en het is een boek om vaak gelezen te worden, beseft men opnieuw welk een meesterwerk het is. Men leest het doorgaans te vroeg. Er bestaan geannoteerde schooledities van en toch is het allerminst een schoolboek. Goethe in zijn „Dichtung und Wahrheit" schrijft een bewonderende en goeddeels juiste critiek erover, maar hij vertelt tevens hoe oppervlakkig hij het begreep bij de eerste kennisname, onder leiding van niemand minder dan Herder. De geschiedenis zelf is, zooals men weet, zeer onwaarschijnlijk. Het is een verhaal over een predikant, maar van het eigenlijk predikantenleven ontdekt men welhaast niets, een modern criticus zou terecht kunnen opmerken, dat het sfeer mist. Maar al hoort men Dr. Primrose eerst preeken, als hij in de gevangenis zit, er is zelden zulk een schitterende karakterschets gegeven van een goed predikant en een goed mensch. Hij is „engelachtig" gezien, hij is gezien in zijn hartveroverende argeloosheid, zijn treffende ernst, zijn onwankelbare rechtschapenheid, maar tevens als een beperkt wezen in zijn vooringenomenheid, zijn ijdelheid, zijn argeloosheid, een wezen dolend in het avontuur van dit leven, het beslissende avontuur, waarin wij allen dolen. Men kan de gansche geschiedenis van hem en zijn vrouw en zijn beide dochters Olivia en Sophia eigenlijk nergens thuis brengen, men kan ze niet plaatsen in een Iersch landschap, ze schijnt een weinig in de lucht te hangen, en Goethe dwaalde naar mijne meening toen hij „The Vicar of Wakefield" als een soort werkelijke idylle beschouwde, een gelijkende weergave van het eenvoudige leven op het land. De indruk van echtheid, die het steeds sterker op den lezer maakt, komt niet voort uit de soms vrij ongeloofelijke en allerminst eenvoudige of idyllische gebeurtenissen, zij komt voort uit de personen. Zelden voordien en nadien is met zoo weinig middelen in een zoo klare, doorzichtige taal het beeld van een gewone, wat ijdele en domme huismoeder gegeven als de echtgenoote van Dr. Primrose, die geheel in haar gezin opgaat, maar zelfs in de bijfiguren wordt men telkens getroffen door het beslissende, het afdoende der weergave. Hoe wordt zelfs de verleider, een karakter, dat altijd te gemakkelijk of te moeilijk is, om juist gekenschetst te worden, plotseling en onverwacht op het einde van de gescheidenis zijn juiste plaats aangewezen in de hiërarchie der rijk genuanceerde men-

schelijkheid. De Squire is vrijwel geruïneerd en hij is nu bij een bloedverwant in huis, „his time is very much taken up in keeping his relation, who is a little melancholy, in spirits, and in learning to blow the French horn."

Wie dit leest, dunkt mij, hoort plotseling de aarzelende oefenaar op den waldhoorn, en de ironie, die in Goldsmith oprees, toen hij dit schreef, toen hij plotseling de beperktheid van Mr. Thornhill vaststelde en die tegelijkertijd als een verzachtende omstandigheid toonde, zal ook eenigermate in den lezer gewekt worden. In deze ironie zal hij wellicht bemerken, dat al de menschen in dit kleine verhaal, misschien met uitzondering van den baronet, die wat al te wijs en goed uitviel, zoo verrassend levend en overtuigend ons voor den geest worden gesteld, omdat ze wel echt, en waar, maar welbeschouwd toch meer dan werkelijk zijn, ze zijn eigenlijk geen directe nabootsingen, ze zijn spiegelingen, men ziet in hem de werkelijkheid in een gewijzigd perspectief, het perspectief der fantasie, waarin verrassende vermoedens weerklinken blijven als een echo, telkens weer verder herhaald, maar waaraan geen einde schijnt te komen. Deze eigenschap geeft ook aan dit prozawerk, dat niet gewild dichterlijk, maar echt, buitengewoon knap prozawerk is, een eigenaardige bekoring doorgaans alleen aan poëzie in engeren zin eigen.

De poëzie in engeren zin lukte Goldsmith, vreemd genoeg, maar zelden, Stephen Gwynn geeft zich moeite „The Traveller" en „The Deserted Village" iets van hun ouden roem terug te geven, doch al heeft hij gelijk in zijn bewering dat sommige gedeelten erin ontegenzeggelijk niet alleen tot het verstand maar ook tot het gemoed spreken, het rythme dezer verzen is toch voor het grootste gedeelte te vlak en te bedachtzaam om ons nog te boeien, meer bekoren den lezer van tegenwoordig Goldsmith's lichtelijk satirische verzen als „On a Haunch of Venison" en „Retaliation", hier zijn vorm en inhoud met elkaar in overeenstemming en door de geestigheden vaart de lichte vreugde van den goedmoedigen, wijzen spotter die Goldsmith zijn kon. Goldsmith is zich van het poëtische karakter van „The Vicar of Wakefield" waarschijnlijk wel bewust geweest, hij gebruikte immers het woord dichter doorgaans in een ruimeren zin als althans destijds gebruikelijk was, hij zal wellicht ook zijn tooneelstukken „The Good-Natured Man" en „She Stoops to Conquer" als gedichten beschouwd hebben en ze zijn dat, op dezelfde gronden als zijn kleinen roman, ook inderdaad.

Zij zijn, en niet alleen voor hun tijd, van een bizondere frischheid en oorspronkelijkheid, zij bereiden, als Stephen Gwynn terecht opmerkt, Sheridan en zelfs Shaw voor in den lichten, maar zekeren toets der karakterteekening, zij doen in hun natuurlijkheid denken aan de vroege Fransche comedie, maar zij bezitten ook iets wat noch daar, noch bij het latere Engelsche tooneel gevonden

wordt en wat hun poëtische verdiensten nog grooter maakt, zij zijn van een speelschheid, van een helder klinkende onbezorgdheid, van een lust in het kluchtige, in het nog maar juist waarschijnlijke, dat men gewoonlijk alleen bij de Italiaansche comedie vindt, onwillekeurig denkt men bij de scenes tusschen Miss Hardcastle en Mr. Marlowe, aan „De Herbergierster" van dien meester van de Italiaansche comedie Carlo Goldoni, van navolging is natuurlijk geen sprake, Goldoni leefde iets later, het is de toon, die op de verwantschap wijst.

Ook bij Goldsmith's tooneelspelen kan men zeggen, dat hij „wrote as an angel", men kan dat trouwens van zijn geheele werk nog om een bijzondere reden beweren, het was Goldsmith als ieder wezenlijk kunstenaar te doen om de schoonheid, maar hij was er van overtuigd dat de schoonheid verheffend werken kan, hij blijkt, zooals Stephen Gwynn zegt, juist omdat hij kunstenaar was, in een niet te misvatten, maar zekeren zin, een opvolger van zijn vader, den predikant. Hij behandelt vaak min of meer gewaagde situaties, maar, waar Fielding en Smollett en Sterne te kort schoten, blijft hij steeds nobel, zijn leven mocht niet altijd onberispelijk zijn, zijn werk is het altijd, begrijpelijkerwijze is de waarde ervan, ook de artistieke waarde, hierdoor grooter geworden. Het is wellicht om deze hoogheid van beschouwing, die ook in het gewaagde de eerbied voor den mensch weet te handhaven, dat de essentie van zijn voornaamste scheppend werk ons nog nabij is, alsof het gisteren geschreven was.

Stephen Gwynn: Oliver Goldsmith. Thorton Butterworth Ltd. London. In één enkel deeltje van de Tauchnitz-editie, kan men het hierboven behandelde werk van Goldsmith bijeen vinden, het heet: The Select works of O. G.

BOEKENSCHOUW

LUCHTVAART-ALMANAK 1936. (160) *f* 1.— Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Een grote hoeveelheid belangwekkende bijzonderheden over de luchtvaart met enige stukjes journalistiek als toevoegsel.

FUCHS (H.) LUCHTHAVENS. (100) Meulenhoff, Amsterdam.

Kort bij elkaar een groot aantal interessante gegevens over landingsterrein, nachtverlichting, bedrijfstoffen, verkeersbepalingen, radiodienst en nog vele andere zaken, die de leek omtrent de technische organisatie van het vliegwezen zal willen weten.

FRANSCH

MAURIAC (François) LES ANGES NOIRS. 15 fr. Roman. Grasset, Paris, 1936.

Een nieuwe Mauriac vindt bij ontelbare lezers belangstelling. Weet hij zich te handhaven of zal hij teleurstellen? In zulk een stemming begint men het boek. Mauriac w e e t zich te handhaven. „Les Anges Noirs" hoort tot de beste romans die hij schreef. Er is in dezen schrijver een felle zin voor het kwaad, voor het duistere, voor de satanische mogelijkheden in den mensch. In dit boek hoopt hij de menschelijke gemeenheden op tot een sombere massa, die gevoelige lezers zou kunnen afschrikken. De hoofdpersoon is een ellendeling, met wie niemand graag vriendschap zou sluiten. Doch Mauriac weet hem zoo menschelijk voor te stellen, dat zijn lot het geheele boek door blijft boeien. Het is altijd de studie van het menschelijk hart, die Mauriac bekoort. Van alle kanten beschouwt hij het en dringt erin door om zijn geheimste impulsen en motieven bloot te leggen. Hij komt te staan voor afgronden van verdorvenheid en laagheid, maar altijd welft zich daarover voor Mauriac de hemel van Gods barmhartigheid die den diepsten afgrond doorstraalt. Hij is de schrijver der goddelijke barmhartigheid. Zoo gevoelig als hij is voor het instinct ten kwade in den mensch, zoo gevoelig ook is hij voor de goddelijke ontferming. Zoodoende wordt ook deze roman een roman van zuiver christelijken zin. Nog meer dan in „Le Noeud de Vipères" staan hier zonde en reinheid, laagheid en opoffering naast elkaar, tot de laatste het wint. Alle romans van Mauriac hebben iets schrijnends: de menschelijke ellende wordt er zoo meedoogenloos in uitgestald, dat slechts wie het leven en het menschenbedrijf kent, tegen deze lectuur bestand is. „Les Anges Noirs" bewijst het ongebroken meesterschap van den schrijver. Slechts voor wetende lezers.

NÉMIROVSKY (Irène) LE VIN DE SOLITUDE. 15 frs. Albin Michel. Paris, 1935.

Irène Némirovsky stamt uit Joodsche kringen te Kiev. Van 1918 tot '19 woonde zij in Zweden en daarna in Frankrijk. In „Le Vin de Solitude" verhaalt zij van een Russische familie, die wegens de bolsjewistische woelingen naar Finland vlucht en vandaar naar Parijs. De hoofdfiguur is Hélène Karol, de eenige dochter, die na haars vaders dood haar familie verlaat. Er moet wel veel autobiografisch zijn in dit bittere, spannend geschreven boek over een meisje, dat na een liefdelooze en verwaarloosde jeugd haar eigen weg zoekt. Het is een der beste dingen die Irène Némirovsky tot nu toe schreef, beter dan „L'Affaire Courilof" en „Le Pion sur L'Echiquier", minstens gelijkwaardig aan „David Golder". Men proeft het beleefde en werkelijkheidsnabije aan geheel het boek. Deze Hélène met haar haat en verbittering is niet slechts gecreëerd door de auteur, maar doorleefd. Irène Némirovsky's kijk op wereld en menschen is niet idyllisch, maar wrang en genadeloos, volkomen twintigste-eeuwsch. In een anderen tijd zou haar

IRÈNE NEMIROVSKY

werk wellicht miskend en voorbijgegaan worden. Maar tegenwoordig vindt hij waardeering die de menschen zoo zwart en pessimistisch mogelijk afschildert. Wie de menschen niet voorstelt als verachtelijke insecten wordt niet gelezen. De figuren van Irène Némirovsky leven in een onverloste wereld, waar geen straal van licht of hoop doordringt, waar alles beheerscht wordt door lage instincten. Daarom voorbehoud.

MANDONNET O. P. (P.) DANTE LE THEOLOGIEN. Desclée de Brouwer. Paris, 1935.

Pater Mandonnet, de bekende Dominikaan, heeft kort voor zijn dood dit werk nog zien verschijnen. Hij heeft naam gemaakt door zijn historische studies op het gebied der middeleeuwsche scholastiek en een late vrucht dezer studies is: Dante, de theoloog. Wat hij in streng en overzichtelijk betoog bewijzen wil, is ongeveer het volgende: Dante was clericus, maar heeft vòor de hoogere wijdingen de wereld gekozen en om deze later als ontrouw gevoelde afdwaling te herstellen, dichtte hij de Comedia. Zijn „donne", ook Beatrice, zijn slechts symbolen en geen werkelijke vrouwen geweest. Dante's opvattingen zijn een zuivere neerslag van de opvattingen van Sint Thomas. De schrijver weet zijn theorieën zeer aannemelijk te maken. Door zijn groote belezenheid in de litteratuur der late middeleeuwen, door zijn gescherpten zin voor de middeleeuwsche mentaliteit heeft hij dit vòor op vele Dante-kenners dat hij uit een woord, een wending te lezen verstaat wat een minder geoefende er niet in vindt. De strakke betoogtrant geeft het boek iets strengs en onverbiddelijks en telkens besluipt den lezer de gedachte: komt hier de poëzie niet al te zeer in het gedrang onder deze strenge magisterbehandeling? Maar Pater Mandonnet geeft zijn meening met veel voorzichtigheid en noemt zijn studie slechts een „introduction à l'intelligence de la vie, des oeuvres et de l'art de Dante Alighieri."

DUITSCH

ERNST (Paul) EIN CREDO. (347) 8.50 M. Albert Langen - Georg Müller, München.

Uit de eerste uitgave van den bundel essays „Ein Credo" — uitgegeven tijdens het leven van den schrijver — heeft de bewerker er slechts 10 overgenomen in de thans uitgekomen verzameling; 32 nieuwe werden toegevoegd. In de keuze dier stukken is de verzamelaar eenigszins tendentieus geweest; hij heeft blijkbaar den aanvoerder der nieuw-klassieke strooming willen zien als den profetischen ziener van het huidige Duitsche regime, bezield door hartstochtelijk verlangen naar de tegenwoordige geestelijke tendenzen. Inderdaad doen verscheidene essays, oppervlakkig bezien, dat wel veronderstellen. Maar een diepere lezing overtuigt daarvan niet.

Paul Ernst was een eenzame als Stefan George, maar anders georiënteerd. Ernst's tragedie was dat hij als eenzame een diep verlangen bezat naar gemeenschap, die bevrijding beteekende. Eenzaamheid en verlangen naar gemeenschap, zijn de zwaarmoedige melodieën in Ernst's werken. Maar dit verlangen ging gepaard met dat naar reinere levensvormen, heroïscher levenshouding en rijker menschelijk geluk.

Telkens weer keeren deze motieven terug in zijn essays; hartstochtelijk spreekt hij daarin het Duitsche volk toe, bezweert het toch niet te versagen, het geloof aan de waarde van den mensch in zich levendig te houden en tot een heilig begeesterde gemeenschap te komen. Noodzakelijk daartoe is, — hij wijst er steeds weer op — het diep en ernstig beleven van het Christendom. — De huidige Duitsche opbouw heeft dit element niet in zijn stelsel opgenomen.

Paul Ernst doorgloeide een weemoedig verlangen naar het geluk van zijn volk — het spreekt uit zijn essays waarmee hij uit het aesthetische in de ethiek

overging —; hetgeen nog niet aanduidt dat dit geluk voor hem verankerd lag in het Duitsche nationaal-socialisme, zooals het zich thans aan het ontwikkelen is.

GARZAROLLI (Grete) ZERBROCHENE POSAUNEN. (307) 4.50 en 5.50 M. Ernst Rowohlt Verlag, Berlin.

Het begin is krachtig, vurig, in een bijna gepassioneerden stijl, die aansluit aan personen en feiten. Maar langzamerhand vervalt de roman tot een wijdloopig verhaal, uitvoerig als een huismoedersconversatie, van gedegenereerde en zieke menschen, die geen belangstelling wekken. Later stijgt het boek weer, er is stijl, treffende milieu-teekening, en een beklemmende sfeer in de beschrijving van de door onverstandige opvoeding en gebrek aan verantwoordelijkheidsbesef diep ongelukkige gezinnen; maar de roman wekt niet den indruk, dien de aankondiging op den omslag geeft: als zou het lot van de heterogene familie een symbool zijn van den stervenden staat, de Donaumonarchie in de laatste jaren vòòr den wereldoorlog.

Het is tenslotte een hopeloos pessimistisch levensverhaal van zwakkelingen en stuurloozen, a-moreele en immoreele karakters, cynici en hysterici. Er is eigenlijk geen enkele reden dit boek te lezen; zeker is het sterk voorbehouden.

TRAPP (Georg von) BIS ZUM LETZTEN FLAGGENSCHUSS. (247) Verlag Anton Pustet, Salzburg, Leipzig.

Georg von Trapp is een gewezen Oostenrijksch zeeofficier, die tijdens den wereldoorlog als commandant van een onderzeeboot in de Adriatische en de Middellandsche zee opereerde. Uit den inhoud van zijn boek blijkt dat deze late bijdrage tot de oorlogslitteratuur met een dubbel doel werd geschreven. Trapp vertelt van zijn belevenissen als duikbootcommandant, van het leven aan boord, van de ontmoetingen met den vijand, van de bijna ondraaglijke spanning onder het scheepsvolk, wanneer de boot, door de nabijheid van vijandelijke torpedojagers, niet boven kan komen om de lucht te ververschen, wijl een lekke tank het spoor aan de oppervlakte verraadt. In deze beschrijvingen laat de auteur zich kennen als een man wien de bruutheid van den doorsnee-Duitscher officier vreemd is, en die zijn gruwzamen plicht zoo humaan mogelijk uitvoert. Soms dreigt hij zelfs te bezwijken wanneer hij zich zijn oorlogswerk intens realiseert.

Daarnevens laat hij uitkomen, als tweede doel van zijn boek, hoe de Oostenrijksche marine achterstond bij de Duitsche, en met welk betrekkelijk minderwaardig materiaal hij en zijn collega's tegen den vijand moesten opereeren. Als zoodanig is zijn boek van minder belang voor den Hollandschen lezer; voor hem is het belangwekkender te vernemen, hoe een officier, die niet vermilitairiseerd is in den slechten zin van het woord, den oorlog beleefd en doorzien heeft.

Tusschen den tekst werden talrijke foto's opgenomen.

FREIHERR GROTE (Hans Henning) DER TOLLE HERZOG. Roman. (205) 3.50 R. M. Friedr. Vieweg & Sohn, Braunschweig.

Deze schrijver heeft het leven van Prins Karel Eugenius van Würtemberg gekozen om er een verhaal van te schrijven. Als het leven van dien prins interessant geweest was, zou het een verhaal opgeleverd hebben dat de moeite waard was. Dat leven is echter niet interessant. Men verhaalt ons van de tyrannieke neigingen van dien prins en hoe hij speelde met het lot van eenvoudige meisjes, zooals men dat ook vernemen kan uit de ietwat platte ballades van Bürger. Hoe de prins uit het onderhavige boek te werk gaat wordt in dien opgewonden toon verteld van jongelui, die ergens over willen spreken, waar men in gezelschap niet over spreekt. En omdat een boek door zijn veelvoudige verspreiding nogal eens in een groot gezelschap terecht kan komen, moet dit boek worden voorbehouden voor volwassen menschen. Dat de Prins later door een moedige dame op den goeden weg gebracht wordt en hij meer

aan zijn land en volk gaat denken, die hij door zijn losbandig en eigendunkelijk gedrag naar den ondergang voerde, kan daar niets aan veranderen. Ook wordt het verhaal op zichzelf door deze gunstige wending in het leven van dien prins niet veel interessanter. Wij willen niet ontkennen, dat het voor menigeen wel een onderhoudend boek kan zijn, waaruit men onder meer leeren kan hoe sommige Duitsche vorstjes vroeger leefden en regeerden, maar een belangrijk boek is het niet. Als historische roman heeft het niet veel verdienste, daarvoor is het boek te zoetsappig en te dun van inhoud.

KAMPMANN (Theodorich) GERTRUD VON LE FORT. (52) 1.60 M. Kösel & Pustet, München.

De ondertitel geeft de bedoeling van den schrijver dezer studie weer, „die Welt einer Dichterin". Kampmann wil de innerlijke wereld, de inzichten en gevoelens, waaruit Gertrud von le Fort's werken ontstonden, blootleggen en verklaren en hij doet het meesterlijk. Niet de persoonlijke psychologie der schrijfster interesseert hem, wat een indiscretie zijn zou, doch de gedachten- en gevoelswereld waaruit, voor een intelligent lezer waarneembaar, de gestalten harer romans moeten geboren zijn. Het is een voorbeeldige studie geworden, die een der grootste schrijfsters van het oogenblik met fijnen en indringenden zin ontleedt en verklaart.

ENGELSCH

OWENS (Philip) PICTURE OF NOBODY. (350) 7/6. Jonathan Cape, London.

Voor zijn eersten roman heeft Owens zich genoopt gevoeld een onderwerp te behandelen, dat, door den aard van het onderwerp zelf, eigenlijk niet volkomen bevredigend was uit te werken. Hij laat Shakespeare in onzen tijd als jong dichter in Londen leven, waar hij vreemdeling is, en een wanhopigen strijd voert tegen den honger en vòòr de erkenning van zijn genie. De personen van zijn omgeving dragen bekende namen als Marlowe, Falstaff, Polonius, en dergelijke. Het geeft een eigenaardige sensatie deze Elisabethaansche persoonlijkheden zich als moderne menschen te zien bewegen in een wereld van underground en vliegmachine. Het verhaal van Shakespeare's belevenissen is soms realistisch, soms fantastisch; en bijna overal krachtig, met zekere spanning zelfs, geschreven. Maar geheel voldoen, doet een dergelijk experiment met den tijd toch niet. De roman had echter ook een dieper doel, waartoe het verhaal middel is, en hierin is de auteur wel bevredigend geslaagd. Dat verhaal is een satire, waarin uitkomt, dat het genie, onverschillig in welken tijd het leeft, dan niet erkend wordt. Dat ligt aan het genie, zoowel als aan de wereld. De gemiddelde mensch is tot bepaalde conclusies gekomen, hij heeft een compromis gesloten; het genie bedreigt het systeem van den gemiddelden mensch, hij weigert een compromis. Dit conflict heeft Owens grimmig-satirisch, soms ook wel iets lichter-humoristisch, laten uitkomen; het geeft het boek vooral zijn waarde.

Voor een eersteling is „Picture of Nobody" een opmerkelijk werk, waarin blijken worden gegeven van talent. Volwassenen.

LAMBERT (R. S.) THE GRAND TOUR. (167) 10/6. Faber and Faber Ltd., London.

The Grand Tour was de klassieke reis welke de jonge Engelschman van stand en geld, in de 17e en 18e eeuw door Frankrijk, Zwitserland, Italië en soms door Duitschland en de lage landen aflegde, om zijn opvoeding te voltooien. Eenige eeuwen heeft zij een bepaalde trek der Britsche aristocratische en geestelijke cultuur gesymboliseerd; op de Engelsche literatuur heeft zij opmerkelijken invloed geoefend. Een aantal medewerkers, waaronder Douglas Woodruff, Edmund Blunden, Richard Pyke, Sacheverell Sitwell, onder redacteurschap van R. S. Lambert. vertellen in dit boek van den typischen Engelschman,

die de reis aflegde, van zijn belevenissen, van de wijze van reizen, maar vooral van doel en aspect, zooals deze zich in den loop der tijden voordeden en wijzigden. De 17e eeuwsche reiziger en die van het begin der 18e eeuw was de klassiek gevormde geest, wiens einddoel natuurlijk Italië was; het landschap interesseerde hem niet; buiten de scheppingen der klassieke kunst hoogstens het regeeringsstelsel, en de sociale verhoudingen. Naarmate de 18e eeuw vorderde, blijkt The Grand Pour zich te wijzigen; de romantiek beïnvloedt de geesten; het land is niet langer een eentonig spoor tusschen bepaalde punten; men krijgt oog voor natuurschoon; het reizen wordt een genot op zichzelf. Maar ondanks wijzigingen bleef The Grand Tour aristocratisch, ook en vooral in geestelijken zin.

De 19e eeuw schiep Thomas Cook, snelle vervoermiddelen, goedkoope reisbiljetten, en daarmee de vulgariteit. The Grand Tour en haar cultureele beteekenis verdwenen daarin. Byron is een der laatsten geweest, die haar heeft afgelegd.

Ieder der medewerkers heeft een gedeelte der reis beschreven; door de diepere beteekenis welke The Grand Tour bezat, is het een belangrijk werk. Door de prettige wijze van vertellen is het tevens een onderhoudend boek, dat prachtig verlucht is met reproducties van oude prenten.

GIBBS (Philip) UNCHANGING QUEST. (301) R. M. 2. The Albatross, Hamburg.

WHARTON (Edith) ETHAN FROME. (189) R. M. 2. The Albatross, Hamburg.

CONRAD (Joseph) THE RESCUE. (404) R. M. 3. Tauchnitz Edition, Hamburg.

De thans tot één uitgeverij versmolten Albatross Library en Tauchnitz Edition heeft in haar fonds drie, reeds oudere, romans opgenomen, welke tot de beste werken der betrokken auteurs behooren, en waarop wij gaarne nog eens de aandacht vestigen.

In „Unchanging Quest" laat Gibbs het nooit veranderde zoeken der menschen naar het bovennatuurlijke, dat steun en doel moet geven, tot uitdrukking komen. Sterk komt dit tot uiting in het leven van den aanvankelijk cynischen geneesheer Paul Lambert, wiens onderzoekingstocht hem naar het Katholicisme leidt. Onder den invloed van een pas gebracht bezoek aan Rusland, waar het geheele maatschappelijk stelsel gistte — de roman werd geschreven in 1925 — blijkt ook hoe, in meer massaal verband, de menschheid bestaande stelsels laat schieten om nieuwe maatschappelijke vormen te zoeken. Tevens is „Unchanging Quest" nog de roman van twee generaties, die van vòòr en na den Grooten Oorlog, verbeeld in een levendig en boeiend verhaal. Als geheel een artistiek verantwoord werk, waarin de tendenz niet storend optreedt; een roman van een gezonden, nobelen geest, die vele „waarden" op de juiste wijze weet te taxeeren.

Mrs Wharton's kunst is eenigszins verwant aan het impressionisme van Henry James. Zij is uiterst gevoelig voor elke bewogenheid aan de oppervlakte van het leven, dat zij beziet zonder positief religieus gevoel. Zij speurt allereerst over den buitenkant van het leven, om dan uit de détails die te kiezen, welke haar vergunnen naar binnen te dringen, in het innerlijk te schouwen en het zieleleven te peilen. Dan geeft zij, ondanks een zekere hooghartigheid en fijne ironie, blijken van diep gevoel en zelfs hartstochtelijkheid. Deze kenmerkende eigenschappen van haar kunst komen vooral ook uit in haar novellen, waarvan „Ethan Frome" een der gaafste is. Het verhaal speelt op een boerderij nabij een eenzaam gelegen dorp in New England (Massachusets) en vertelt de zeer tragische geschiedenis van Ethan Frome, wiens leven, door een noodlottig ongeluk, voor altijd verbonden is aan het lot der twee vrouwen, die zijn huis bewonen. De novelle, een voorbeeld van knappe vertelkunst, treft door somber-glanzende schoonheid. Eenig voorbehoud voor volwassenen.

Aan „The Rescue" was Conrad reeds in 1898 begonnen, maar hij liet den roman, na een groot gedeelte te hebben geschreven, jaren liggen. Zooals Conrad zelf verklaarde pijnigde hem: „the doubt of my prose, de doubt of its adequacy". In 1920 werd het werk eindelijk voltooid. Het is, naar onzen smaak, Conrad's beste werk geworden. De stijl is schitterend; Conrad is hierin vooral de psycholoog, waarbij het peinzende, als onbewuste invloed van zijn Slavische geboorte, zich openbaart. De roman handelt in den archipel bij Malakka; in den hoofdpersoon, kapitein Lingard, voltrekt zich een sterk tot uitdrukking gebracht psychologisch conflict. Gevoelig opmerker, met een ontwikkeld cosmisch bewustzijn, verbeeldt Conrad in zijn roman het geheel der tropische wereld en haar geweldige krachten. Tegen dit decor van grootsche conceptie spelen zich de lotgevallen af van zijn inlandsche en blanke personages. De lezing vereischt geestelijke ervarenheid.

DIXON (Alec) SINGAPORE PATROL. (270) 8/6. George G. Harrap & Co. Ltd., London - Bombay - Sydney.

De Britsche koloniale literatuur is rijk en veelzijdig, en heeft enkele artistieke hoogtepunten bereikt. Zij voldoet aan het verlangen het alledaagsche te ontvluchten; bovendien interesseert den Engelschman het leven aan de voorposten van het Imperium. Dixon's boek vertelt van het leven op een dier voorposten, — Singapore, — zooals het daar geleefd wordt door den politieofficier. „Singapore Patrol" is een auto-biografie; de auteur heeft eenige jaren deel uitgemaakt van de politiemacht, hij vertelt van zijn ervaringen, opgedaan in alle lagen der bevolking. Het is geen avonturenverhaal-zonder-meer. Als westerling werd hij gefascineerd door de oostersche levenshouding, die hij met scherpzinnigheid en gevoel heeft bestudeerd. Het resultaat daarvan heeft zijn boek een perspectief verleend, waardoor het tot boven de middelmaat is gestegen. Verschillende goed geslaagde eigen teekeningen werden tusschen den tekst opgenomen.

CLEMENT (Frank A.) PICTURE HIM DEAD! (314) 7/6. Longmans, Green and Co. London - New York - Toronto.

„Picture him dead" is zoowel een detectiveroman als een, zij het geen psychologisch zeer diepgaande, karakterstudie. De persoonlijkheid van een vermoord advocaat komt eerst na zijn dood tot volle bekendheid, door het dan ingestelde onderzoek. Dit leven blijkt zooveel verrassende wendingen gevolgd te hebben, dat het geleidelijk ontsluieren daarvan een boeiend verhaal vormt, steeds verbonden met de nasporingen die tot de oplossing van den misdaad moeten leiden. In de reeds zoo rijk geschakeerde detective literatuur heeft Clement kans gezien voor zijn roman een ongewoon procedé toe te passen.

Voorbehouden voor volwassenen met eenig onderscheidingsvermogen.

BOEKENSCHOUW

IDRIESS (Ion L.) GOUDZOEKERS. (292) *f* 2.90 en *f* 3.90. Het romantische verhaal van de goudvelden in Nieuw-Guinea. Geautoriseerde vertaling van E. J. Koppeschaar. Van Holkema en Warendorf, 1935.

Een leerzaam boek waarin de geheele geschiedenis van Nieuw-Guinea beschreven wordt. Tusschen de verschillende hoofdstukken is niet veel verband, maar er staat veel nieuws in over dit land met zijn woeste natuur waarin eenige personen naar het grootste ideaal van hun leven zoeken. . . . . goud! Voor belangstellenden.

Daniel-Rops:

Een groot essayist en een groot romancier

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Daniel Rops maakte zijn debuut in de Fransche letteren met een serie essay's, die in onderlingen, harmonieuzen samenhang zoowel in concreto als in abstracto een gevoelen trachten te definieeren, waaraan men niet genoeg gewicht kan toekennen: de geestelijke onrust. Of hij er de uitdrukking van zoekt in de litteraire producten van den na-oorlogstijd of in de getuigenissen, welke het leven dier dagen hem verschafte, met een ongeëvenaarde scherpzinnigheid legde zijn ontleding er de gevaren van bloot, zonder zich nochtans haar weldaden te verhelen. Zijn essay's werden op die wijze tot een kostbare synthese van een geestestoestand, dien het gemakkelijker valt te ontkennen dan te begrijpen.

Waar de Nederlandsche geest een oorlogsgebeuren vrijwel onbewogen aan zich voorbij zag gaan en de daaruit voortgekomen geestelijke ontwrichting der oorlogslanden verre van ons bleef, boet een lucide en angstige ondervraging van de geheimenis van het menschenleven, zooals wij rondom ons zagen, voor ons veel van zijn belangwekkendheid in. Waar bovendien zelfgenoegzaamheid het wezenskenmerk van de na-oorlogsmentaliteit in ons land uitmaakt, zijn wij gemakkelijk geneigd een laatdunkende houding tegenover werken van deze strekking aan te nemen.

De besten onder ons worden in hun belangstelling belemmerd door de vulgaire gedachte, dat een schildering van het kwaad noodzakelijk het bestaan van misdadige gevoelens bij haar auteur veronderstellen zou.

En zij komen er toe in een werk als Notre inquiétude [1]) van dezen schrijver, de verheerlijking te zien van een toestemming in een vertroebeld geestesleven, terwijl doordringende studie's als deze veeleer het exorcisme van een geest beteekenen, welke bij het ondergaan van zijn zedelijke kwellingen, deze bestrijdt en van zich probeert af te schudden.

Het is een al te gemakkelijk gedreven litterair spel om werk en schepper met elkaar te vereenzelvigen: het drama ligt veelal oneindig dieper. De litteraire weergave van een heftig gevoelen duidt dikwijls minder op een overgave aan een morbiede zielsberoering dan op een hartstochtelijke afwijzing daarvan. Degenen, die bij de eerste publicatie's aan de waarheid van deze bewering hadden mogen twijfelen, — ook in 's schrijvers eigen land —, zagen aan allen twijfel een einde gemaakt door de verschijning van Rops'

---

[1]) Daniel - Rops. Notre inquiétude. Paris. Perrin, 1926.

eersten roman: l'Ame obscure[1]). In dit groote, dramatische werk treedt met aangrijpende en onontkoombare kracht de tragedie van een mensch aan den dag, die, niet in staat een einde te maken aan zijn geestesverwarring, alle mogelijkheden tot verheffing, welke den mensch geboden worden, aan zich voorbij laat gaan en het geluk daarmede uit zijn leven bant.

* * *

Deze roman verscheen op een oogenblik, waarin de geestesverwarring in Frankrijk wel ten top was gestegen. Dadaïsme en surrealisme sloegen hun verwoestingen in het Fransche intellectueele leven en men wees de oude beproefde geestelijke waarden af, eenvoudig, omdat zij te oud waren.

DANIEL ROPS

Het menschelijk leven was nog omhuld door wat Marcel Arland zoo kenschetsend „le masque d'après-guerre" noemde. Er heerschte een onrustbarende anarchie in de ethiek, zoowel als in de aesthetiek; de mensch leefde in een volslagen machteloosheid om uit zichzelven te treden; er openbaarde zich overal een hang naar extreme experimenten en een smaak naar het nieuwe, het schilderachtige, het uitzonderlijke, het monsterachtige en het satanische. Waar de litteratuur weinig waardeering vond, was de invloed van de enkele christelijke schrijvers, die hun evenwicht niettemin gevonden of te midden der beroering bewaard hadden, van geen noemenswaardige beteekenis.

De meest-goedwilligen stonden ontsteld en sloten zich op in hun eigen gedachtenwereld; anderen gaven zich over aan twijfel, weifeling en compromissen. Maar de massa schaamde zich voor de

[1]) Daniel - Rops. l'Ame Obscure. Plon, Paris, 1929.

eeuwige waarden, alleen omdat zij reeds eerder dienst gedaan hadden.

„Men scheen uit het oog verloren te hebben, zegt een der knapste jongere Fransche essayisten, Thierry Maulnier, in zijn eerste werk: La Crise est dans l'homme [1]) dat de mensch juist de eenige aardsche werkelijkheid is, die geen wisselmunt kan zijn, immers alle waardebepaling behoort juist naar hem geregeld te worden." En er was de stompzinnigheid noodig van een tijd, als de onze, geheel op uiterlijke vormen gericht, om deze elementaire waarheid te miskennen.

Daarbij kwam het feit, dat de menschelijke reden in de onmiddellijke na-oorlogsjaren op schrikbarende wijze in discrediet was geraakt. De intellectueele frivoliteit van dien tijd wierp een menigte systemen, ideeën en manifesten op de Europeesche markt, die, als iedere nieuwigheid, ieder voor zich hun aanhangers vonden. Nooit was de gedachtenwisseling tusschen de verschillende landen zoo groot als in die dagen; nooit was de litteraire en artistieke nieuwsgierigheid méér doordringend en méér onberedeneerd en nooit had de menschelijke rede weidscher perspectieven voor zich geopend gezien. Nooit waren de landen uit het Oosten, zoowel als Amerika, ons Westen meer nabij. De landen der overwinnaars kwamen de menschheid voor als nieuwe haarden van cultuur, waaraan allerlei nieuwe gedachten haar straling kwamen bijdragen. Frankrijk zette de deur open voor Einstein en zijn relativiteit, Keyserling en zijn hegeliaansche school van wijsheid, Freud en zijn psycho-analyse, Russische film, jazz en Amerikaansche avonturenromans, Bernard Shaw en zijn corrosieve ironie, Pirandello en zijn ontbinding der persoonlijkheid, Rabindranath Tagore en zijn lokkende psalmdichten, de Negers met hun sculptuur en songs terwijl cubisten en dadaïsten hun strikken spanden aan gezond verstand en aesthetisch gevoel.

Is het wonder, dat twijfel en negatie-zucht een vruchtbaren voedingsbodem vonden in deze omstandigheden en de rede door het gevaarlijk dilettantisme dezer jaren tijdelijk onttroond werd?

* * *

Intusschen was het vooral de jeugd, die onder de onzekerheden van die jaren leed. Haar bleef nauwelijks iets anders over dan haar instinct en haar intuïtie om richting te zoeken in den duisteren nacht der heerschende geestesverwarring.

In plaats van zijn leidende taak ten opzichte der jongeren te vervullen, boog zich het oudere geslacht met meewarige of indringerige nieuwsgierigheid over het phaenomeen der ongeruste jongelingschap en het deed het dikwijls met een dusdanige terzijdestelling van alle kieschheid, dat de troebelen van de ver-

[1]) Thierry Maulnier. La Crise est dans l'homme. Rédier. Paris, 1932.

beelding, van de zinnen en van het intellect dezer onvolgroeide geesten er wel nieuw voedsel in moesten vinden.

Het waren de oudere dichters, romanciers en psychiaters, die den jongeren een noodlottig zegel van zedelijk ontwrichten in de ziel drukten, waarin dezen in den beginne een verhoovaardiging, maar spoedig daarna een onafwendbare obsessie vonden.

Als de Cahiers du Mois van 1924 tot '26 een Examen de Conscience onder de jongere schrijvers dier jaren houden, blijkt reeds, welk een verderfelijke invloed er van de passieve houding der ouderen is uitgegaan. Het ideaal der meesten hunner reikt niet verder dan een onpartijdig zelfonderzoek betreffende de innerlijke wanorde, die in hun zielen heerscht.

Wij constateeren tevens, hoe velen er een stil behagen in scheppen den metaphysieken angst in zich te voeden en hoe zij in de moreele onzekerheid, waarin zij verkeeren, een middel vinden tot het ondergaan van een ziekelijken wellust en tot het geven van eindelooze commentaren op het eigen chaotische zieleleven.

„Wat het tragische van dezen tijd uitmaakt, is zijn onuitroeibaar pessimisme, vergezeld van een onweerstaanbaren en lucieden levensdrang", schrijft een dier ontwrichte jongeren, zonder zich het diep-dramatische van een dergelijke bekentenis bewust te zijn en den afgrond te vermoeden, welke zich onder zijn voeten opent.

„Ik schrijf, omdat ik zwak ben. Als ik sterk was, zou ik niet schrijven. Ik zou het leven temmen", zegt een ander. Een romantische pose zeer zeker, maar de klacht en de reserve in den ondertoon van deze woorden ontgaan den lezer niet.

Men mag verschillenden dezer schrijvers een zekeren modezucht kunnen verwijten en inderdaad zijn bepaalde werken niet van onoprechtheid vrij, maar in de meeste gevallen is hier sprake van iets anders dan van litterair snobisme en vleierij van den publieken smaak. Zoo verschijnen in den loop van nauwelijks één jaar vier uiterst merkwaardige werken van jongeren: Léon Bopp: le Crime d'Alexandre Lenoir[1]) Emmanuel Robin: Accusé, lève-toi[2]), en vooral: Daniel-Rops: L'Ame obscure[3]) en Marcel Arland: l'Ordre[4]).

In tegenstelling met andere werken waren dit geen gelegenheidswerken, samengesteld op verzoek van een gehaast uitgever: het waren werken, met groote zorg gecomponeerd en langzaam gerijpt. En het lijdt geen twijfel, of de ideeën, er in verwerkt, vonden haar oorsprong in de feiten van dat oogenblik. Ontredderden waren er altijd, maar nimmer was er een ongerustheid als in dien tijd, waarin alle vraagstukken opnieuw aan de orde worden

---

1) Léon Bopp. Le Crime d'Alexandre Lenoir. Gallimard. Paris, 1929.
2) Emmanuel Robin: Accusé, lève-toi. Plon, Paris. 1929.
3) Daniel - Rops. L'Ame Obscure. Plon, Paris. 1929.
4) Marcel Arland. L'Ordre. Gallimard, Paris. 1929.

gesteld en vrede, orde en beschaving, de kostbaarste goederen der menschheid, een provisorisch karakter schenen gekregen te hebben.

Deze schrijvers zijn oprecht en Marcel Arland, vreezend met zijn oordeel, in 1924 in de Nouvelle Revue française neergeschreven, een beschuldiging op zijn jonge broeders te hebben gelegd, waar hij ten opzichte van hen van een „nouveau mal du siècle" gesproken had, voelt zich genoopt iedere verdenking van hen af te wentelen, als hij in hetzelfde tijdschrift in 1931 verduidelijkt:

„J'entendais dire par là que le trouble de notre époque était aussi violent que celui des premiers romantiques. Mais que ce trouble, à côté de caractères particuliers, contînt des éléments éternels, c'était ce. . . qui lui donnait à mes yeux toute sa gravité."

* * *

Het was te midden van deze zedelijke en intellectueele ontreddering, dat Daniël - Rops zijn essay's en met name zijn bovengenoemd: Notre Inquiétude deed verschijnen. Dit laatste werk is een scherpzinnige studie, die voor het juiste begrip dezer jaren van verwarring absoluut noodzakelijk is. Wij zien in dit krachtige werk den schrijver nergens de minste welwillendheid aan den dag leggen voor een gevoel, waaronder hij een der eersten was te lijden.

Wel is het hem een behoefte het bestaan van dit gevoel, zoowel historisch als zedelijk, te rechtvaardigen, door terug te wijzen op den noodlottigen invloed, van oorlogsjaren en van bepaalde meesters uitgegaan. Maar bij voortduring wijst hij op de dreigende gevaren, die er in besloten liggen. Hij toont ons, hoe die ongerusten een onzeker, stuurloos leven leiden en in een hartstochtelijke verdieping van het eigen-ik een stabiel element trachten te vinden maar hoe zij uiteindelijk slechts komen tot een steeds dieper-ingrijpende, steeds méér beangstigende ontbinding van het eigen zieleleven.

Wij zien hen, gekweld door dorst naar het absolute, wanhopig rondtasten, te midden der eeuwige beweeglijkheid — de „mouvance perpétuelle", door Bergson tot doctrine verheven — en moeizaam voorwaarts gaan langs de kronkelpaden van de velerlei vormen van religiositeit, bijgeloof en verworden dogma's, onder den oorlogsgeest ontloken.

* * *

De essay's van Daniel-Rops misten intusschen hun uitwerking niet. Onweerstaanbaar overtuigd door de logica van zijn strenge bewijsvoering, was er voortaan geen dènker meer, die met een verachtelijk schouderophalen aan de critieke mentaliteit der jon-

geren voorbijging, al mocht het dan zijn, dat men zich in bepaalde kringen het gewicht en den ernst van het verschijnsel bleef ontveinzen door het als periodiek te kenmerken.

Deze interpretatie vergemakkelijkte zeer zeker de gelukzalige rust van degenen, die nooit eenige onrust gekend hadden tegenover de ontzaglijke problemen, die de wereld aan het menschelijk geweten voorhoudt. Maar er is lafheid in de weigering van geruste harten om zich voor jeugdtragedieën te interesseeren. Zij mogen den toeschouwer ietwat snobistisch en kunstmatig voorkomen, hij mag toch nimmer vergeten, dat jonge menschen er zich met hart en ziel in storten; en de zelfmoord van verschillende jonge schrijvers uit die jaren is daar, om te bewijzen, hoe zij zelfs hun leven bij deze drama's op het spel zetten.

Gelukkig verankerde zich langzamerhand in de zielen der besten onder hen de zekerheid, dat er een geest is, die boven alles gaat en zulks in een tijd, waarin de geniale Paul Valéry in „Une Crise de l'Esprit" nog pas had neergeschreven: „La Persépolis spirituelle n'est pas moins ravagée que la Suse matérielle", en waarin het oudere geslacht, afgedaald van een Sinaï van afschuw en zedelijken nood, weinig anders in de handen droeg dan de gebroken tafelen van wetten, waarin slechts enkelen meer geloofden.

* * *

„Toute inquiétude est vaine", had Daniel Rops zijn lijdenden broeders gezegd, „qui ne vise pas à se renoncer, à se dépasser elle-même."

Van deze waarheid was l'Ame Obscure zooal niet het rechtstreeksche bewijs, dan toch het bewijs uit het ongerijmde."

Geheel het drama van Blaise Orlier's leven ligt in dezen woorden opgesloten. Zijn getourmenteerde geest weet niet aan zijn kwellingen te verzaken en de destructieve neigingen die in den jongen man leven, winnen het uiteindelijk van de krachten, die zijn zedelijke redding zouden hebben kunnen bewerken.

Toch mag men uit den samenhang der werken van dezen jongen schrijver geenszins afleiden, dat dit oeuvre, aan een dwingende logische ordening onderworpen, tot een systeem zou geworden zijn. Zoo is ook l'Ame Obscure allesbehalve een roman à thèse, zooals Rops' voorgeslacht die dikwijls schreef. Daarvoor is ook de invloed, door groote buitenlandsche schrijvers als Conrad, Thackeray en Dostojefski op hem uitgeoefend, een te groote geweest. Rondom den hoofdpersoon en enkele helden van het tweede plan groepeeren zich talrijke nevenfiguren, die ieder voor zich aangrijpend en veelal diep-ontroerend zijn, zoodat zelfs de meest-onbeteekende daaronder een scherp relief, dat geen ander dan het levensrelief is, verkrijgt. Weinige boeken vermogen zóó zeer als dit werk den lezer de pathetische realiteit van waarlijk levende litteraire schepselen op te dringen, noch ook hem op zoo

suggestieve wijze in de sfeer van droom te verplaatsen, waarin de schrijver zich tijdens zijn scheppen zelf bevond.

Want deze schrijver toont zich niet alleen in staat met de grootste luciditeit de meest gecompliceerde gevoelens van het menschelijk hart te ontleden, zich daarmee plaatsende in de rij der grootste psychologen van onzen tijd, hij is tegelijk een waar demuirg.

Hij bouwt een wereld op, waarin volgens Tchekof's woord, werkelijkheid en droom zoo innig samensmelten, dat zij zich niet meer van elkaar laten onderscheiden. Men wordt door den schrijver meegesleept en ondergaat herhaaldelijk de gewaarwording, dat de auteur zelf niet altijd weerstand vermocht te bieden aan den wervel van zijn gedachten en dat hij dan de innerlijke fataliteit van zijn werk persoonlijk ondergaat, zooals Blaise die van zijn geweten aan zich voltrokken zag.

Het spreekt overigens vanzelf, dat Daniel Rops — evenals ook de andere bovengenoemde schrijvers — nergens de vrije wil ontkent, maar dikwijls handelen de helden hunner werken als onder onontkoombaren dwang en zouden den argeloozen lezer er gemakkelijk toe verleiden de macht der bekoring in eigen en anderer zieleleven te overdrijven.

Is het de oorlogsramp, die den wil in zijn energie op dusdanige wijze aantastte? Is het het freudisme, dat, door het waarom van de menschelijke daad al te zeer in het onderbewustzijn van het zieleleven te zoeken, aan de kracht van den menschelijken wil deed twijfelen? Wij weten het niet. Maar van fatalisme zijn deze werken en ook l'Ame Obscure niet vrij te pleiten.

En zulks in spijt van het Jansenistische epigraaf, dat het laatste werk draagt: „Quand Dieu nous abandonne à nous-mêmes et à la perversité de notre coeur, il n'est point d'excès ou nous ne puissions nous porter, même en les détestant."

En daarom zijn deze romans alle aan ervaren lezers voorbehouden. Maar deze zullen dan ook zien, hoe l'Ame Obscure het drama is van een ongelukkige ziel, die door hoogmoed, middelmatigheid en zelfzucht van God wordt afgehouden en de genade verwerpt. (Slot volgt.)

BOEKENSCHOUW

PRACTICUS. GOEDE RAAD. [688] De Haan, Utrecht.

Een vraagbaak voor het huisgezin waarin door verschillende deskundigen over allerlei onderwerpen geschreven werd om een antwoord op vele uiteenloopende vragen te geven. Het boek is niet onhandig van formaat en met de inhoud kunnen wij het vrijwel eens zijn mits het voor huismoeders blijft gereserveerd.

Heiman Dullaert

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

Een leerling te zijn van Rembrandt en van Vondel is een groot voorrecht en een zeldzaam feit. De misschien nog te weinig bekende zeventiende-eeuwse Rotterdamse dichter Dullaert, verkeerde in deze buitengewoon gelukkige omstandigheden. Immers ook al stonden Rembrandt en Vondel meer tegenover dan naast elkaar, de begaafde leerling die deze tegenstelling zal hebben aangevoeld kon beiden bewonderen, hoogachten en copieren. Het wordt toch als een groot blijk van zijn kunnen door zijn levensbeschrijver verhaald: „dat zekere Copy van een van Rembrandts stukken, door Dullaert gemaekt, 't Amsterdam voor het werk van Rembrandt verkogt wiert", en ook al is zijn „copieren" van Vondel niet zo slaafs, gedichten als de Zegezang op den Scheepsstrydt tusschen de Hollandsche en Zweedsche Vlooten, bezitten een aan Vondel herinnerende toon en kleur. Trachtte hij misschien wat hij van beiden leerde te verenigen, het sobere clair-obscur ging niet goed samen met de rijke Rubensiaanse weelde, en zo moest het onderscheid de leerling doen kiezen; en mocht hij op het linnen Rembrandt volgen, op het papier ging hij Vondel na. Hij was diens geestelijke leerling, en misschien kwam zijn geest het best met hem overeen.

Echter toch leeft hij niet zo als Vondel met zijn tijd mede, terwijl die toch ook voor hem — geboren in 1636 — was: het hoogtetijdperk van de zeventiende eeuw, een tijd waarin Holland de toenmalige wereld beheerste en naar welgevallen naar zijn hand zette, de tijd ook van zijn grootste kunstenaars, geleerden en staatslieden. Ook maakte Dullaert de golfslag van deze periode — door zijn tijdelijk verblijf te Amsterdam — van nabij mede, doch of de Rotterdammer daarvoor niet dezelfde gevoelens had, of kon hebben, als de Amsterdamse burger Vondel, is een vraag die wij onbeantwoord laten. Stond hij daarvoor misschien ook iets teveel buiten het leven? De gegevens daaromtrent zijn schaars, maar zij wijzen er toch op dat hij niet als Vondel koopman moest zijn, om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien. Zijn voornaam geslacht was rijk en het schijnt dan ook dat de zorgen om het dagelijkse brood hem niet gekweld hebben. Echter, hij moge een onbezorgde jeugd en een genoeglijk leven gekend hebben, zijn gezondheid was doorgaans zwak, en aan het einde van zijn leven werd hij door zijn ziekte overmand, en na een lang en smartelijk lijden ten grave gedragen. (1684).

* * *

H. Dullaerts Gedichten is een kleine doch waardevolle bundel. 's Dichters bescheidenheid kon hem niet tot een uitgave doen besluiten, en wij danken deze late — (1719) drie en dertig jaren na zijn dood — dan ook aan de zorgen van David van Hoogstraten die, met anderen, Dullaert's dichterlijke nalatenschap trachtte te verzamelen. Hij toont veel waardeering voor zijn

dichterschap, een waardeering die hij naar zijn eigen zeggen deelt met Vollenhove, Moonen, Oudaen, en Antonides. Naar tijdsgewoonte verdeelt hij het werk van Dullaert in enkele genres, zonder ook maar in het minst kond te doen, omtrent de absolute of relatieve chronologie ervan.

De eerste groep Geestelijke Gedichten bevat Dullaert's schoonste verzen. Vooral enkele sonnetten rond de Christus munten uit. Men leze het volgende:

CHRISTUS IN 'T HOFKEN.

En zyn zweet werd gelyk groote droppelen bloets, die op de aarde afliepen. Luc. 22, 44.

Wat roode klonteren besmeuren deze gronden?
Wort gy van zonde en wet, van doot en helle omringt?
Zeg, heeft de liefde uw hart in haren gloet verslonden,
Uw hart dat smeltende door huit en kleedren dringt?

Heeft u Gods toorn een pyl in 't ingewand gezonden,
Die uw beangst gemoed zoo vinnig praamt en wringt,
Dat zyne wonde, ooi my! bloed uit ontelbre wonden,
Dat uit elk zweetgat, ach! een purpere ader springt?

Maar hebt gy eertijds Heer! uit teeder mededoogen
Twee waterstroomen uit twee zielbeminnende oogen,
Om een Jerusalem, die gruwelstad, verspreit;

Is 't wonder dat gy dan, in onze schult getreden,
Om zoo veel gruwelen van zoo veel duizend steden,
Nu duizent stroomen bloets uit duizent oogen schreit?

Het zal niet nodig zijn in het bijzonder op de terzinen van dit vers te wijzen. Hun crescendo treft ook zonder dat, en hun sterke herhalingen zijn van een te nadrukkelijke schoonheid dan dat men ze zou kunnen voorbijzien. Dullaert's inspiratie werd erin een intensief meevoelen, een heftig schuldbelijden. Dit vers is door een sterk geloof gedragen, een geloof dat in zijn heel werk doorklinkt, en daar even fel beleden wordt als hij het Roomse afwijst. Ook Petrus wankelde is een goed sonnet, waarvan hier de prachtige beginregels:

Zoo ras de Dagzon daalt langs haar onmeetlyk rond,
En al de lucht in rouw den avond moet gedoogen,
Beschreit zy 't gulde licht, gevlucht uit haar vermogen,
In eenen zilvren dauw gedruppelt op den gront:

Echter niet alle Stichtelyke Gedichten staan op deze hoogte. Zo kunnen ons zijn „dichtkundige uitbreidingen" van psalmen en evangeliewoorden niet meer geheel bekoren. Zij dragen de kentekenen van een opzettelijkheid die zelfs de kunstigste en rijkste versvorm en beeldspraak niet kunnen

verbergen. De dichter voelt zich begrensd, en dit is voor hem — misschien onbewust — een neerdrukkend en klemmend iets dat hem aarzelen doet, dat hem anders doet zijn dan in zijn overig werk. Zelfs kunnen enkele mooie gedeeltes deze indruk niet wegnemen.

Indien men daarmede dan ook verzen als De bekeerde Moorder en Aan de Wyzen uit Oosten vergelijkt voelt men het verschil. Hier schept de dichter uit de volheid van zijn aandrang en wordt het goed, zuiver werk; dat misschien alleen iets benadeeld wordt, door een sterke zucht tot het maken van tegenstellingen, een zucht die bijna overal in zijn goed werk aan te wijzen is. Bijna zou men deze sterke trek een karakteristiek van zijn werk kunnen noemen, een karakteristiek die dan echter niet overal tot zijn voordeel is. Een enkele maal toch forceert hij, en gaat dan te ver. Meestal echter laat de tegenstelling haar — gewilde — sterke indruk achter, en weet de dichter er een zuiver en poëtisch gebruik van te maken. Zie hier tot voorbeeld enkele verzen uit zijn De bekeerde Moorder:

Die langs het aardryk zworf om op wat buit te passen,
  Wiens flukse wakkerheid de reizenden verriedt,
  Heeft hier, dus vastgeknelt, de volheit zelf bespiedt,
En komt het Hemelryk tot roofgoet te verrassen.

Die diep in eenzaamheid de hand wiesch in de plassen
  Van een verdoemend bloet, wort hier, daar 't yder ziet,
  In 't zaligende bloed, dat Jesus vast vergiet,
Aan hand, aan lyf, aan ziel, van bloedschult afgewassen.

De andere drie gedeeltes van zijn bundel zijn over het algemeen niet van zo hoge waarde. Afziend van zijn Lofdichten op uitgegeven Boeken, die men met enige overdrijving, bijna alle, lovende boekaankondigingen op rijm zou kunnen noemen, bepalen wij ons nog even tot zijn twee andere groepen. De Lyk- en Grafdichten die in andere bundels van die tijd meestal zeer weinig poëzie bevatten zijn hier van een ander karakter. De dichter toch leefde in omstandigheden, die het op bestelling rijmen van zulke soort gelegenheidsgedichten onmogelijk maakten, en zij handelen dan ook meer over historische persoonlijkheden en abstracties dan over tijdgenoten, uitgezonderd dan de Papiere Grafnaald die hij ter ere van de gevallen zeelieden in de oorlog met Engeland (1655) meende te moeten oprichten. Zij zijn dus van beter gehalte; maar daarom nog niet gelijk aan zijn Stichtelyke Gedichten. Een waardeerbaar vers is het volgende, met zijn Op het hedendaags Begraven der Dooden wel het beste van deze afdeling

OP HET GRAF VAN DEN VOORSPOED.

Hier rot de Voorspoed, die zoo vrolyk groeide en bloeide,
  Tot dat de grootse praal hem, tot zyn nadeel, ving,
In gulden zalen sloot, met zyde strikken boeide,

Aan goude ketenen en paarlesnoeren hing,
En d'Overdaad, die met de praal te zamen spande,
In 't slikken onverzaad, in 't zwelgen onvermoeit,
Hem in den wyn verdronk, aan 't braadspit hem verbrandde.
Dus is de Voorspoed, ach! ten grave voortgespoeit,
En hy, die anderen bevrydde voor ellende,
Raakte om zyn weldoen zelf t'elendich aan zyn ende.

De Mengeldichten waarmede zijn bundel sluit is een op het eerste oog nogal vreemde verzameling. De uitgever moest er alles in onder brengen wat hij onder zijn drie andere genres niet plaatsen kon, en zo kan het licht verbazen hier een Herderlyke Klacht aan te treffen naast Des Dichters Geboortegroet aan zynen Oom, en Minnezuchten naast een vers Op de blikkerende Vliegen in America. Intusschen bevat deze afdeling echter zeer mooie verzen, en dat ook weer in een gelegenheidsgenre waarin men ze niet zo snel zou verwachten: het bruiloftsdicht. Het volgend couplet over de min uit zijn Op den tweeden Bruiloftsdag van den Ed. Heere Govert Suis en Juffr. Marg. v. Tol moge u daarvan overtuigen:

Uw krygsgeweer is niet te vreezen;
Gy wond om wonden te genezen:
Want 't spits waar mê gy quetst en schiet,
Zyn loutre toetsjes, kusjes, lonkjes,
Omhelzingen vol minnevonkjes,
Gevley, gestreel, en quader niet.

Welk een elegante zwier, welk een verrukkelijke speelsheid drukt zich daarin uit, in een bijna dansend rhythme. Het is weer: de tegenstelling maar hoe galant, hoe dichterlijk ook te pas gebracht en opgelost.

Hier vinden wij ook de weinige liefdelyriek van den dichter, en het prachtige vers Een Korenwanner aan de Winden.

Beter als de Lyk- en Grafdichten bereiken ook zij in het algemeen echter niet de hoogte der Stichtelyke Gedichten.

* * *

Behalve aan Vondel en — door sommige kleine gedichtjes — aan Huygens, herinnert Dullaert's werk ook aan dat van zijn nakomeling, de achttiende-eeuwer Hubert Korneliszoon Poot. Als deze echter misbruikt hij zijn gaven niet in zo grote mate in het gelegenheidsgenre, als deze benadert hij het klassieke zonder het te kennen, en weet hij bij zijn matig gebruik van het versierende renaissancistische mythologische apparaat een aparte glans over zijn werk te verspreiden. Niet echter komt hij met den dichter van het De Maen by Endymion overeen in zijn soort van werk. Poot's Bybelstoffen zijn, hoe uitgebreid ook, van weinig dichterlijke waarde, en kunnen niet in de schaduw van Dullaert's Stichtelyke Gedichten staan. Daartegenover weegt diens zeer weinige liefdelyriek niet op — ook niet in qualiteit — tegen Poot's hoofd-

genre: de Minnedichten. Dullaert was daarvoor ook geen persoonlijkheid. God's Liefde heeft zijn leven vervuld, en zijn poëzie in vorm en inhoud bepaald. Zij is „stichtelyk" maar daarin rijk en diep. Zijn talent was daarbij niet groot maar fijn, en moge zijn beeld en klankenrijkdom niet uitgebreid zijn — enkele herhalingen wijzen daarop — hij wist ze te gebruiken. Hij overschatte zijn krachten niet, en zo men misschien van onderschatten spreken wil, dan vergete men niet dat zijn leven door eenvoud en bescheidenheid gekenmerkt werd. „Hy leidde een onbesproken leven, zynde stil, ingetogen, dogh zeer verplichtende van aert," schreef van Hoogstraten in zijn eenvoudig en treffend Kort Berecht wegens het Leven van Heiman Dullaert. Niet de toon van een trotse zeventiende-eeuwse burger, noch die van de op zijn stad pochende Rotterdammer klinkt in zijn werk. Hier treft de stille bewogenheid maar ook de felle verblindheid van den diep-gelovige.

Rekening houdend met de resultaten van de jongere studies over het probleem van de barok in de literatuur, en de inhoud die daardoor aan deze term gegeven is, menen wij ook aan Dullaert's werk het barokkarakter te mogen toeschrijven. Het draagt daarvan vele kenmerken, en het hier aangehaalde sonnet kan daarvoor misschien als bewijs gelden. Ook dit verbindt hem nog nader met Vondel. Echter wensen wij op te merken dat wij onze qualificatie slechts willen laten gelden inzoverre dit bij de huidige onzekere stand van dit probleem mogelijk is. Noemt men echter den prins onzer dichters de grootste barokdichter van ons land, dan menen wij ook Dullaert tot deze categorie te mogen rekenen.

Men kan ook van mening zijn dat het niet zo belangrijk is Dullaert in een categorie te rangschikken, omdat hij toch geen aanwijsbare invloed heeft uitgeoefend. Dit laatste valt niet te ontkennen. De achttiende eeuw heeft hem slecht gekend, en zijn bundel moest bijna driekwart eeuw wachten eer hij weer genoemd werd in Bellamy's Poëtische Spectator (1784). Men kan niet zeggen dat daarna een betere tijd voor de waardering van Dullaert aangebroken is. De staag groeiende kennis en bewondering van zijn oeuvre heeft eerst in de veertig laatste jaren een aanvang genomen, en Albert Verwey en Dr. J. H. A. Ruys gingen hier vooruit. J. Greshoff gaf later een beknopte bloemlezing tot eindelijk Dr. J. Wille, hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam een monografie met herdruk zijner meeste gedichten samenstelde.

Zo neemt dan nu Heiman Dullaert eindelijk die plaats in de Nederlandse Letterkunde in waarop hij reeds zo lang recht had. Zij is er een van het tweede plan, maar: hij kan ze met ere innemen. [1])

Januari 1936.

---

[1]) De belangstellende lezer zij voor bibliographie — ook voor die van de bronnen die wij bij samenstelling gebruikten — verwezen naar het boek van Dr. J. Wille, Heiman Dullaert. Zijn Leven, Omgeving en Werk. Met herdruk van zijn meeste Gedichten. Zeist 1926. De gedichten werden aangehaald uit: H. Dullaerts Gedichten. t'Amsterdam, By Gerard onder de Linden, Boekverkooper op den hoek van de Nes en Langebrugsteeg 1719.

WOUDE (Johan van der) MACHT OVER GRANVELL. Roman. (292) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag, 1935.

Johan van der Woude heeft zijn krachten reeds in verschillende richtingen beproefd. Met „Macht over Granvell" biedt hij een fantastischen, aan lotgevallen overrijken roman aan, die speelt in twee werelddeelen en de kroniek van een meer dan twee eeuwen oud geslacht vormt. Een roman te schrijven, waarin de onmiddellijke levenservaring van den schrijver vrijwel is uitgeschakeld en alles op vinding en fantazie berust, is een hachelijke onderneming. Slechts een zeer groot talent kan een dergelijke historie overtuigend en levenswaar voorstellen, zoodat zelfs een critisch lezer vergeet met louter fantazie te doen te hebben en nooit het gevoel krijgt zich met een onwerkelijke fictie bezig te houden. Johan van der Woude is in zijn opzet gedeeltelijk geslaagd. Hij houdt de illusie bij den lezer levendig, al doet de combinatie Mexico, San-Francisco, Weenen, Berlijn, Holland soms ook wat onmogelijk aan. Zijn figuren zijn meer dan schema's of abstracties, al hadden ze ook genuanceerder en individueeler opgevoerd kunnen worden. Het eigenaardige, donkere noodlot dat op de familie rust, beheerscht werkelijk deze familiekroniek. Toch komt het boek niet uit boven de betere ontspanningslectuur; het is met te weinig kunst, met te weinig verdieping, te breedsprakig en loopend weg geschreven. Eén uitgewerkte episode uit dezen stroom van gebeurtenissen had wellicht meer bereikt dan deze geschiedenis van een heel geslacht. Voor volwassen lezers.

DOUGLAS (Lloyd C.) HET GROENE LICHT. Vert. door H. H. J. Maas. (332) *f* 2.75 en *f* 3.50. Kruseman, Den Haag.

Deze zeer knap geschreven roman met zijn spannende intrige, zijn intelligenten dialoog, zijn beschaafde personages zal wel zijn weg vinden. Het is er een om in te slaan. De auteur is volgens de inleiding een Amerikaansche dominee, die om zijn ideeën in breeder kring te verspreiden, romans is gaan schrijven. En dit gaat hem af. In straffe, concrete, teekenende voorstelling voert hij zijn figuren op; zij behouden het interesse van den lezer ten einde toe. Slechts doet het geheel iets te geconstrueerd, te kunstmatig aan; alles klopt zoo volmaakt als slechts op papier mogelijk is. Deze menschen zijn alle overmatig beschaafd, overmatig weldenkend; de held, die, om zijn vereerden meester te redden, een niet begane schuld op zich neemt, geeft liever een hartstochtelijk bemind meisje

prijs dan zijn geheim te verraden. Alles en allen staan gespannen van deugd, beschaving, menschlievendheid, zoo gespannen dat het leven eronder lijdt. De deken van Trinity college, die vrijzinnig christelijke ideeën verkondigt, vaag als herfstdraden in den mist, en daarmede alle menschen verovert, is een wonderlijk man. Hij heeft alle touwtjes in handen, terwijl de lezer verzucht: sprak hij maar eens éen duidelijken zin uit. Een merkwaardig boek met onbetwistbare kwaliteiten, al te kunstig, al te geacheveerd, al te vaag vrijzinnig.

MORA (Ferenc) VAN DARUSSTRAAT TOT MORASTRAAT. (281) *f* 3.50 en *f* 4.50. Vert. door J. L. Szobotka - Visser. C. A. Mees, Santpoort, 1935.

De uit het Hongaarsch vertaalde boeken die voor Christenmenschen leesbaar zijn, zijn zeldzaam. Meestal is het hoofdstadcorruptie wat ons uit Boeda-Pest toewaait. Dit boek maakt een uitzondering. Het is een gezond, frisch, jeugdig boek, geschreven door een man die buiten alle „litteratuur" staat, die de dingen des levens gevoelig en humoristisch ondergaat en aan die dingen met zijn wonderlijke fantazie een sprookjesachtig aanschijn geeft. „Autobiographie" staat er op den omslag; maar wat hier op zoo meesterlijke, ongekunstelde wijze verhaald wordt, heeft veel van almanak- of kalendergeschiedenissen, zooals we die van eenige goede Duitsche schrijvers kennen. De levenshouding van Ferenc Mora is zoo onlitterair, zoo kunsteloos mogelijk en dit geeft het boek zijn bekoring. Hij verhaalt zich zelf in groote oprechtheid, maar met smaak en zuiver gevoel, in juiste stijlverhoudingen en zoo ontstaat er een boek dat ieder mensch behagen kan. De lichte spot hier en daar hoeft niemand te ontstellen. Het anecdotische breekt den loop van het verhaal nauwelijks. Een boek van frisschen levenslust en gezonde menschelijkheid.

SCHARTEN-ANTINK (C. en M.) LITTORIA. 274) *f* 2.— en *f* 2.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

De Schartens zijn begeesterd geworden door het inderdaad grootsche werk der drooglegging van de Pontijnsche moerassen. Hun roman is gedeeltelijk een lofzang op energie en doorzettingsvermogen van den Italiaanschen dictator, die daardoor zijn land een groot materieel geschenk heeft gegeven. Die bewondering komt tot uiting in hun verhaal der groep boeren uit de omstreken van Venetië, die verhuisd zijn naar de drooggelegde landen in de omstreken der nieuwe stad Littoria, en daar hun pioniersarbeid verrichten. Hun persoonlijk lief en leed, hun simpel leven, hun harde strijd tegen de aanvankelijk nog onwillige aarde zijn beschreven door auteurs, die in hun vroegere romans reeds bewezen hebben het Italiaansche boerenleven te kennen.

Een grandiosen roman, zooals het prospectus dit werk aanduidt,

zouden wij „Littoria" nu niet bepaald willen noemen. De roman is vooral interessant, wijl hierin het dagelijksch leven geschilderd wordt, tegen den achtergrond van een nieuw en blijkbaar bezielend ideaal. Volwassenen.

EIJK (Henriette van) GABRIEL, DE GESCHIEDENIS VAN EEN MAGER MANNETJE. (247) Querido, Amsterdam, 1935.

Deze „geschiedenis van een mager mannetje" is een fantastische, sprookjesachtige vertelling, waarin dieren spreken en handelen en waarin een zonnestraal, Gabriel, de hoofdrol speelt. De schrijfster is in détails soms geestig en satyrisch, maar als geheel boeit het boek maar matig. Er is meer grillige fantazie dan geest, te veel zinloos gebeuren. De wijsheid en zinrijkheid van het sprookje, zijn poëzie en transparantie ontbreken eraan. Gabriel is een losgeraakte zonnestraal, en was dit zonnestraal-karakter door geheel het boek gehandhaafd, dan was het boek misschien iets bijzonders geworden. Maar de verdere lotgevallen van Gabriel zijn onsamenhangende, zinlooze caprices die evengoed anders hadden kunnen zijn en die een lezer met eenige verbeelding zelf ook kan uitdenken. Het is geen boek voor kinderen.

BONTEMPELLI (Massimo) ZOON VAN TWEE MOEDERS. Vert. door Dr. J. A. Schröeder. (188) *f* 2.25 en *f* 2.90. Veen, Amsterdam.

„Il Figlio di due Madri" is een boek dat in Italië een zekeren roem geniet, meer door het vreemde en ongewone van de fabel dan door zijn verdienste. Het is te veel mechaniek en constructie. Een zevenjarige jongen krijgt plotseling de psychische obsessie het kind van een andere moeder te zijn; als door een „scientia infersa" heeft hij de herinneringen en voorstellingen van een ander huis, een andere omgeving, een ander verleden enzoovoorts. Zijn moeder is troosteloos en de tweede moeder, op de hoogte gebracht, leeft zich in hetzelfde voorstellingscomplex in en waant zich de werkelijke moeder. Het eindigt tragisch met den dood der eerste moeder en het verdwijnen van het kind onder zigeuners. Het geval is te absurd en te weinig overtuigend om veel belangstelling te wekken, te veel poppenkast. Volwassenen kunnen het lezen.

VISSER-ROOSENDAAL (J.) DE MENSCH WIKT. . . . . Roman van het West-Friesche land. (235) *f* 1.90 en *f* 2.50. De Steenuil, Amsterdam.

Een romannetje zonder veel pretentie, maar met waardeerbare eigenschappen. De auteur kent de omgeving waarover zij schrijft en neemt niet de allures van een groote „romancière" aan. Dit is te waardeeren. Zij verdeeld het zwart en wit, het geluk en het ongeluk een beetje eenzijdig, zoodat de eene familie een idylle, de andere een addernest wordt. Maar het klinkt toch aannemelijk. Ook heeft zij te veel oog voor de hartstochten van het bloed, te weinig voor plicht en geweten die toch in West-Friesland niet geheel gestorven zijn. Er waait een vrijzinnigheid door het boekje die alles te half-

slachtig maakt, noch visch, noch vleesch. Wegens de zeer vrije opvattingen op allerlei gebied en de halfslachtigheid voorbehouden.

BOSSO (M.) 18 JAAR SOVJET. De ervaringen van Olga Dimitrievna. (254) *f* 2.50 en *f* 3.50. Paul Brand, Hilversum, 1935.

Dit werk bestaat uit twee delen. Het eerste deel behandelt de persoonlijke ervaringen van Olga Dimitrievna, vooral als gevangene op de Solovki-eilanden, die van geweldige onderdrukking en barbaarse behandeling van de gevangenen getuigen; het tweede deel geeft beschouwingen over Sovjet-Rusland, die laten zien, dat aan dit aards paradijs nog veel ontbreekt, wat alle burgerlijke staten bezitten aan vrijheid, beschaving en stoffelijke welvaart.

Aanbevelingswaardige lectuur voor iedereen.

CLAES (Ernest) PASTOOR CAMPENS ZALIGER. (215) *f* 2.90. Geill. door C. Korosmezey. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Dit mooie boek is op elke bladzijde een hulde aan den goeden, eenvoudigen pastoor ten plattelande, die als een herder over zijn schaapjes waakt en hen meer liefheeft dan zich zelf. Pastoor Campens! we zien hem zoo duidelijk voor ons alsof we hemzelf dagelijks langs ons huis zien heen en weer loopen met zijn brevier, zijn humor, zijn goedheid, zijn afkeer van kwezels, zijn strubbelingen met den „sjosjelist" Jef Leirs, zijn zorg voor zijn afgedwaalde schaapjes; we kennen hem, we hebben hem vaak ontmoet en bewonderd want hij is het type van den pastoor, die de harten weet te winnen en als een vader voor zijn kinderen is. Een aardig boek waarin Ernest Claes iets van zijn eigen hart heeft neergeschreven.

BRAND (Max) RUITEN ZEVEN. (231) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.

Eindeloos zijn de variaties, welke Max Brand weet te brengen in zijn verhalen over de vechtersbazen die in de wijde pampa's van Zuid-Amerika of in de sneeuwvelden van Alaska elkander zoeken op leven en dood. Hier zet hij ons zoo'n afwisseling van het bekende thema voor waarbij verbazend veel geschoten wordt en een lieftallig meisje bijna de fout begaat om den verkeerde te kiezen. Zooals al deze boeken alleen leesbaar voor ouderen.

VRIES (Martha de) ZUSJE. (175) *f* 2.50 en *f* 3.50. Van Dishoeck, Bussum.

De liefde van de schrijfster voor de kinderen uit haar klas straalt van iedere bladzijde van dit fijne boekje, waarin allerlei typen van kleintjes met hun grappige eigenaardigheden en enkele met hun zielige geschiedenis ten voete uit worden geteekend. Voor hen die evenveel van kinderen houden een aangename tijdpasseering.

LARSEN (Helmik) DE WILDERNIS. (203) *f* 1.90. Uit het Noorsch vertaald door W. Quanjer-Steltman. Van Kampen & Zn., Amsterdam.

Een geheel andere kijk dan de gewone schrijvers van avonturenromans heeft deze Noor op het leven van twee mannen in de wildernis van Alaska. Twee jonge Noren zijn naar een fjord getrokken om daar goud te vinden en brengen een winter door in een oerwoud dat nog nooit door menschenvoeten betreden is. Hun avonturen overdag, hun jachtpartijen en hun gesprekken des avonds vormen de inhoud van dit verhaal, dat belangwekkend genoeg is om volwassenen eenige uren aangenaam bezig te houden. De inhoud der gesprekken is van dien aard dat het boek eenig voorbehoud vraagt.

TUTTLE (W. C.) EEN SLOT DAT PAKT. (198) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Mexico is nu eenmaal het land van de bende's en als wij Tuttle gelooven mogen groeien de ongunstigste individuën daar als paddestoelen uit den grond. Vooral de leiders van die bende's zijn geweldige schurken die geen

haar goed in zich hebben. Dit verhaal gaat er over dat een eerlijk man in de gevangenis komt, een oude rancher belaagd wordt en een jong meisje haar verloofde ziet wegvoeren en bijna de prooi wordt van den booswicht. Maar de schrijver weet wel dat het onrecht gestraft moet worden en hij laat dit dan heel netjes geschieden als alle euveldaden van den leider door den jongen man die in de gevangenis zuchtte aan het licht worden gebracht. Volwassenen.

CEVANU (Mia) NACHT IN MACAO. (282) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bruna en Zn., Utrecht.
Een boek dat er aantrekkelijk uitziet en dat men gaat lezen in de stille verwachting nu eens iets werkelijk moois in handen te hebben. De aanvang is origineel genoeg en de schrijfster doet het voorkomen alsof de heldin haar geschiedenis vertelt op een mooie zomeravond op het Château d'Eve. Na een honderdtal bladzijden moeten wij onze goede verwachting opgeven want dan valt zij ten prooi aan een vulgaire liefdesgeschiedenis die al het goede wat wij in het begin konden waardeeren totaal omverhaalt. De schrijfster had haar gaven beter kunnen gebruiken.

BAXTER (G. O.) KOBALT, DE GEWELDIGE. (219) *f* 2.15 en *f* 2.60. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.
Als twee natuurmenschen van gelijke kracht met elkaar in botsing komen dan moet daar uit wel een strijd ontstaan die stof genoeg geeft voor een sensatie-schrijver om een twee honderd bladzijden mee te vullen. Kobalt is zulk een natuurmensch en het meisje dat hij als vrouw wil hebben evenzeer. Het verhaal is niet kwaad geschreven en kan tot ontspanning dienen voor de volwassen liefhebbers van dit soort.

WIJCK MASON (Van) MOORD IN DEN BALKANEXPRESS. (240) *f* 1.90. Uit het Amerikaansch door G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.
Het is al weer Kapitein North die als geroepen komt om de geheimzinnige draden te ontwarren welke leiden naar de oplossing van het geheim van den moord in den Balkanexpress. Er wordt over politieke verwikkelingen gezwamd en er zijn bals in de hooge gezantsschapskringen en er is veel van allerlei versiering rondom het eenvoudige gegeven van dit verhaal maar het is tamelijk boeiend en kan door rijperen ter hand genomen worden.

HAYCOX (Ernest) HET SPEL MET DEN DOOD. (219) *f* 1.90. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.
Hollywood, het land van de gebroken harten en ontelbare echtscheidingen, van de sensatie op het witte doek en de meedoogenlooze strijd om het bestaan buiten de studio's heeft de schrijver aangetrokken als een goed tooneel voor de personen van deze roman. Er is echter zooveel van de bedorven lucht van dit filmland in dit verhaal blijven hangen, de vrouwen er in zijn die naam bijna niet waard behalve dan de heldin natuurlijk en de mannen hier en daar nog erger, dat wij het beter vinden dit boek zonder nadere aanduidingen ongeschikt te verklaren.

SELTZER (Charles Alden) EEN DOCHTER VAN DE WILD-WEST. (208) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. Deichmann. Mulder, Gouda.
Seltzer heeft de Tom-Mix-serie op zijn geweten waarvan dit verhaal nummero 31 is. Het is ongetwijfeld beter dan zijn vorige maar het lijkt toch te veel op al de voorafgaande om het met enthousiasme te begroeten. Het dappere, flinke meisje dat de hoofdrol speelt, haar vader, de man, die haar liefheeft, de schurk uit het drama zijn precies als die in vorige boeken. Maar liefhebbers kunnen zelden te veel van iets krijgen en wij kunnen het overigens geschikte lectuur verklaren.

SNOW (Charles H.) HET RECHT VAN DEN STERKSTE. (232) *f* **2.25 en** *f* **2.90.**

— DE WRAAK VAN JUAN MORENO. (229) Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Ook Snow is een schrijver die zich geheel en al beweegt op het gebied van Cowboys, ranches, goudgravers, pioniers, en vooral van snelschieters met de revolver. In deze beide boeken geeft hij twee verhalen waarin al deze dingen verwerkt zijn, die in hun soort spannend genoeg, de liefhebbers zullen aantrekken omdat zij wars van zoetelijke sentimentaliteit, en natuurlijk zijn en voor volwassenen voorbehouden, het tweede meer dan het eerste.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) DE GENIALE SPION. (238) *f* **1.25 en** *f* **1.90. Vertaling uit het Engelsch van Mevr. E. Raedt- De Canter. Bruna, Utrecht, 1936.**

De avonturen van dezen genialen spion brengen zo maar de pacificatie van de hele beschaafde wereld tot stand. Het klinkt erg onwaarschijnlijk, maar de waarheid is niet de charme van deze soort boeken. Het komt meer op spanning aan en daar heeft de schrijver voor gezorgd. Voor volwassenen.

MICHAELIS (Karin) HET PAARLSNOER. (363) *f* **2.50. Vertaald door H. J. Smeding. W. B., Amsterdam - Sloterdijk, 1935.**

Op vrij onschuldige, soms geestige of koddige wijze worden in dit boek allerhand schurkenstreken beschreven. Soms zou je denken, dat de schrijver zelf met alle moraliteit spot, maar de man, die voor de heldin van het verhaal bestemd is, steelt toch geen parels, al doen de oude priester, de man van eer, de onderzoeker, de professor en God weet wie nog meer dat wel. Ook de liefdesescapades worden al te zakelijk of al te humoristisch gezien. Dit is jammer, want overigens is het een aantrekkelijk geschreven, pretentieloos verhaal; een gezonde ontspanning zonder sensationele middelen. Wie zich gemakkelijk ergert moet het niet lezen, maar voor andere ontwikkelden kan het geen kwaad.

MUIR (Augustus) HYENA'S DER DUISTERNIS. (296) Geaut. Nederl. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Z. H. Uitg. Mij., Den Haag.

Een detective-roman, die de spanning er vooral inhoudt door veel verwikkelingen, die op zeer onverwachte wijze een gelukkige ontknoping vinden. Leesbare ontspanningslectuur voor volwassenen.

RITTER-LANDRÉ (Mevr. C. N.) DE VIJF EN DE INBRAAK. (243) *f* **2.20 en** *f* **2.90. Z. H. Uitg. Mij., Den Haag.**

Goede humor en geestigheid zijn zeldzaam: in dezen roman vindt U beide. Meer humor dan geestigheid en een enkele maal te geforceerd; wat niet belet, dat het een kostelijk amusant boek is. Voor volwassenen.

BRAUSEWETTER (Arthur) MEESTER VAN HET LEVEN! (224) *f* **2.25 en** *f* **2.90. Uit het Duitsch vertaald door M. van der Hilst. H. A. van Bottenburg, Amsterdam.**

Een verhaal van doktersjaloezieën en geloofstwijfels, met natuurlijk den onmisbaren driehoek. Het geheel lijkt te veel aan elkaar geplakt: een reeks van verhalen, die geen organisch geheel uitmaken. En de geestelijke atmosfeer is erg protestants. Toch wel geschikt voor volwassenen.

BROWNE (K. R. G.) LIEFDE EN KNOOPEN. Humoristische roman. (247) *f* **2.15 en** *f* **2.90. Geaut. vertaling van J. A. W. van Hacht. J. Philip Kruseman, Den Haag.**

Het testament van oom Theodore geeft door zijn excentrieke bepalingen aanleiding tot zeer komische situaties, hier en daar een weinig gezocht, maar toch in tekening en sappige uitdrukking geestig genoeg, om door iederen volwassenen met zin voor humor genoten te worden.

RAEDT DE CANTER (Eva) VROUWENGEVANGENIS. (272) *f* 2.90 en *f* 3.90. Met teekeningen van Helen Ernst. Bruna en Zn., Utrecht.

In een gereserveerden stijl nu en dan vol sombere verbetenheid, met een realisme dat afgrijzen verwekt, geeft de schrijfster in dit boek de geschiedenis van een jonge vrouwelijke communiste, die door de S. A. mannen herhaaldelijk wordt gepakt en in de gevangenis opgesloten. Wij kunnen niet beoordeelen of alle verschrikkingen welke zij zonder blikken of blozen neerpent wáár zijn, maar kunnen ook niet ontkomen aan de beklemmingen van de vunzigheid waarin de heldin van dit boek wordt ondergedompeld. De teekeningen welke hier en daar tusschen de tekst staan, zijn van dezelfde neerdrukkende goorheid. Natuurlijk zijn de communisten hierin de martelaren voor hun overtuiging ofschoon er niet met nadruk over de communistische ideeën geschreven wordt, daarvoor is het geheel veel te strak en doods behandeld. Een troosteloos boek.

SHANN (Renee) MODERNE EVA'S. (216) *f* 1.90 en *f* 2.75. Geautoriseerde vertaling van Jo Lulofs. Dietsche Uitg. Mij., Den Haag.

Over het leven van winkelmeisjes in de groote zaken van Amerika zijn meerdere romans verschenen en wij kunnen dit niet tot een van de beste rekenen, hoewel het uitstekend geschreven is. De manier waarop over de Oceaan met de ontbindbaarheid van het huwelijk den spot wordt gedreven en jonge meisjes met gescheiden mannen omgaan kunnen wij niet goedkeuren. Al heeft dit boek betere kwaliteiten dan de gewone amusementssoort, behoort het toch bij de zeer voorbehouden lectuur.

GORDON (Charles George) DE ONDERWERELD. (226) *f* 2.90. Met een inleiding van George Dilnot. Vertaling van H. Deichmann. Johan Mulder, Gouda.

De mémoires van boeven zijn in de mode en Charles is een van die handige flesschentrekkers die hun leven doorbrengen met zich het geld van anderen toe te eigenen. Hij vertelt zijn levensgeschiedenis nadat hij zich van zijn misdadige loopbaan heeft losgemaakt en hij doet dit op een zeer behoorlijke manier. Oudere lezers kunnen dit boek in handen nemen, maar wij vragen ons toch af: wat is het nut van zulk een uitgave?

KITCHIN (C. H. B.) MISDAAD OP KERSTDAG. (228) *f* 1.60 en *f* 2.10. Geautoriseerde Nederlandsche vertaling van M. Dam. Kramers, Rijswijk.

In deze detective-geschiedenis worden wij telkens gehinderd door de verwrongen en onnatuurlijke situaties waarin de schrijver zijn personen laat optreden. Toch weet hij wel spanning te wekken en het vraaggesprek aan het eind van het boek waarin hij voor den lezer de opzet van zijn boek en de verschillende intriges verklaart, is wel eens heel iets anders. De verhoudingen en allerlei brokstukken van gesprekken zijn van dien aard dat het boek alleen voor lezers met goed onderscheidingsvermogen kan dienen.

HENDRYX (Janus B.) PRAIRIEBLOESEMS. (255) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door M. J. Landré-Tollenaar. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een klassieke cowboyhistorie. Een man met ongelofelijken moed, een onbeperkt uithondingsvermogen in werken en in drinken, en tussen de buien van wilde revolverpartijen en het afslachten van de „slechte" soort mensen en de verraders door van een roerende edelmoedigheid en een ontzaglijk zelfbedwang. Als hij zich iets voorneemt, dan voert hij zo'n besluit onherroepelijk uit en de omstandigheden zorgen ervoor, dat op het kritieke ogenblink onverwacht hulp komt. De kunstige lezer kent deze rhetorica vanouds en de onkundige moet maar eens proberen of zoveel onwaarschijnlijkheid hem nog in spanning kan houden. Tien tegen één van wel! Voor volwassenen.

GOYAU (Georges) WAT ROME IS EN LEERT. Vert. door A. Verschuur. (237) *f* 2.90 en *f* 3.75. „Foreholte", Voorhout, 1935.

Dit is een boek van een vurig geloovige, van een man die eruditie en geloof op bewonderenswaardige wijze vereenigde, die in zijn lang leven allerlei mode-opvattingen zag verschijnen en verdwijnen en ze toetste aan de onvergankelijke waarheid. Het is een boek voor ontwikkelde, denkende lezers. In een eerste deel behandelt hij „de goddelijke tegemoetkomingen, in het tweede „het mystieke lichaam: de Kerk", in het derde „de heilige Mis" en eindelijk „de andere schapen". Helderheid en persoonlijke geloofswarmte zijn de eigenschappen, die het geheele boek door opvallen. Goyau is ontzaggelijk belezen en citeert schrijvers uit een tijdperk van twintig eeuwen. Alleen van de Duitsche nieuwere theologie van Karl Borth is hij nog niet op de hoogte; wat hij van het Protestantisme zegt, geldt vooral van het Fransche Protestantisme, dat vrijzinnig en modernistisch is. De vertaling kon beter en zorgvuldiger zijn. Van Juno sprekend zegt de vertaler (-ster?) „met zijn hulp"; hij heeft het over Jan Pieter Olivi, wat mal aandoet, over Joachim de Flore, een anderen keer staat er „Peter d' Alès". Ook schrijft hij „de bewerker van Summa", etc. Een werk dat iedereen wordt aanbevolen.

SIMONS S.J. (Dr. J.) OPGRAVINGEN IN PALESTINA. (411) J. J. Romen en Zonen, Roermond - Maaseik, 1935.

Dit werk is het vijfde deel in de bekende reeks „Bijbelsche Monografieën", die onder leiding van Prof. Dr. Jos. Keulers bij de ondernemende Roermondsche uitgeversfirma verschijnende is. Het is van geheel anderen aard dan de tot nu toe uitgekomen deelen en bewijst daarmee den breeden opzet, die aan de Monografieënreeks ten grondslag is gelegd. Bij herhaling wenschen we redacteur en uitgever succes met hun voor de Nederlandsche Bijbelstudie zoo kostelijke onderneming.

Resten van Salomons bouwwerken te Megiddo

Niet zonder huivering ziet de recensieschrijver van „Boekenschouw" dit lijvig geval op zijn lessenaar gelegd en hij vraagt zich zorgelijk af, wat hij — volslagen leek in dit vak! — er mee dient aan te vangen. Hij weet van bijbelsche archeologie en van bijbelsche opgravingen niets: hoe zal hij zich een oordeel kunnen vormen en ten minste een aankondiging kunnen geven, die den schrijver recht laat wedervaren en bovendien den „Boekenschouw"-lezer een behoorlijke orienteering geeft? . . .

Het voorwoord evenwel geeft hem moed en lust. „Dit boek", aldus stelt de auteur gerust, „richt zich niet op de eerste plaats tot de archeologen van beroep. . . . Degenen, voor wie ik vooral geschreven heb, zijn zij, die gewapend met eenige kennis van de H. Schrift en de zich daaromheen groepeerende geschiedenis van het oude Oosten, zich wenschen te oriënteeren omtrent omvang en beteekenis der bijbelsch-palestijnsche opgravingen. Voor hen, hoop ik, zonder mij al te zeer te beperken tot algemeenheden, die geen nut hebben, toch iets te hebben geschreven, dat leesbaar is".

Hier dus een gezichtspunt waarover de leek mag en kan oordeelen! Welnu, na lezing van onderscheiden hoofdstukken moge hij hier zijn hooge bewondering voor den geleerde schrijver en zijn praestatie tot uiting brengen. Hij wordt in een hem zoo goed als geheel onbekende wereld binnengeleid, een wereld bovendien, die hem in haar onbekendheid niet weinig afschrikt. En reeds terstond voelt hij de veilige leiding van den gids niet alleen, maar zóó helder zijn bovendien diens uiteenzettingen en zóó boeiend en onderhoudend is zijn betoogtrant (haast zeiden we zijn vertelkunst) dat hij hem met groeiende belangstelling en met stijgend genoegen volgt in dit labyrinth van allerlei, meest ingewikkelde problemen en discussies. Dit is inderdaad wetenschappelijke popularisatie van de edelste soort.

Zoo wordt dit werk óók voor den leek en juist voor den leek een genieting, en hoeveel nader brengt de lezing er van óók hem het Boek der Boeken, de Bijbel. Dit eerste deel behandelt het vóór exilische tijdvak d. w. z. de Bijbelsche geschiedenis tot aan de Ballingschap der Joden in 586 vóór Christus. Een tweede deel zal het na-exilisch tijdvak bespreken, met name ook de Jeruzalemsche opgravingen. Wij wenschen Pater Simons voor dezen arbeid, werkkracht en werklust.

MISCIATELLI (Piero) SAVONOROLA. Uit het Italiaansch door Ellen Russe. (265) *f* 2.90 en *f* 3.90. Met afbeeldingen van middeleeuwsche houtsneden. „Fidelitas", Amsterdam.

Een der meest bewogen en meest tragische episoden uit den vóór-reformatorischen tijd is wel de Florentijnsche reformbeweging van Savonorola. Het hoogtepunt in deze episode vormt het conflikt van dezen met paus Alexander VI. Het hier besproken boek verhaalt daarvan in levendige, soms felle kleuren. Daardoor missen we somwijlen de bezonkenheid en de sereniteit, die in een werk als het onderhavige toch wel zeer noodig zijn. Wij mogen overtuigd zijn van de goede bedoelingen van den hervormer, — dat hij grove fouten beging, is moeilijk betwistbaar. Zij worden door den schrijver dan ook wel aangeduid, maar ten slotte laat hij zich toch al te zeer door zijn gevoel meeslepen, als hij Savonorola „onschuldig" noemt (p. 222) en in hem „den martelaar" ziet, die „het levendig beeld van zijn goddelijke Meester op Golgotha weerspiegelde". (p. 250)

Om deze reden en ook om de schildering van het diepe en droevige verval der toenmalige Kerkelijke kringen is onderscheidingsvermogen in den lezer noodzakelijk.

UTITZ (Emil) DIE SENDUNG DER PHILOSOPHIE IN UNSERER ZEIT. (159) Sijthoff, Leiden, 1935.

Een korte bijdrage voor het 8ste internationale philosofencongres werd door toevoeging van een historische beschouwing en uitwerking van het dogmatische gedeelte uitgedeid tot een heel boek. De karakteroloog Utitz zou zich zelf ontrouw worden, als hij niet op de eerste plaats over den invloed van de philosophie op het karakter en op de karakterologische veronderstellingen van het philosoferen den nadruk zou leggen. Daarmee wordt de waarde der philosofie echter eenzijdig belicht en komt de zending der philosofie, zoals ze voor alle tijden geldt, te kort. Kant is hier nog niet genoeg overwonnen. Voor vakgeleerden.

GROND (Johanna) UIT DE DIEPTEN VAN MIJN ZIEL. (62) Kruisvaarders van St. Jan, Rijswijk.

Het opmerkelijke en treffende van dit bekeeringsverhaal is, dat het zuiver geestelijk gehouden bleef, zonder dat allerlei intimiteiten aan de openbaarheid werden prijs gegeven. We lezen niets van den maatschappelijken stand waartoe de schrijfster behoort, van geen levens- of familieomstandigheden. Niets dan de smartelijke ervaringen van een ziel die zich van God afkeerde, en die daarna, met Gods genade, weer moeizaam, en soms zelfs strompelend, den weg terugvond. De neergang, zooals die hier wordt beschreven, is die van tallooze sleur-Katholieken; moderne zielen in nood kunnen er ook den opgang in aangewezen vinden.

GRONDIJS (Dr. L. H.) ASCETEN, HELLENEN, BARBAREN. (101) *f* 2.40. Van Stockum, Den Haag, 1935.

Deze wonderlijke titel bergt een studie over het Oostersche Christendom tijdens zijn voòr-Bizantynschen en Bizantynschen tijd. De verhoudingen tusschen randstaten en centrum, tusschen monniken en episcopaat, tusschen volk en bestuur waren daar soms eigenaardig. De Bizantynsche geschiedenis is voor de meeste Westerlingen een gesloten boek. Wat Dr. Grondijs er hier van vertelt zijn meer grepen uit verschillende tijdvakken dan een streng aaneengesloten verhaal en beweegt zich doorgaans op religieus gebied. Het is een wetenschappelijke studie die vooral voor vakmenschen beteekenis heeft, maar ook voor belangstellenden in de geschiedenis leesbaar is.

BARENTSEN (P. A.) HET OUDE KEMPENLAND. Een proeve van vergelijking van organisme en samenleving. (364) *f* 4.90 en *f* 5.90. Noordhoff, Groningen, 1935.

Een dokter, die jarenlang op het platteland de huisartspraktijk heeft uitgeoefend, komt er op lateren leeftijd toe niet over zijn onmiddellijke ervaringen, maar over de sociologische structuurwetten der bevolking, onder welke hij werkte te schrijven. Dat hij de techniek der boekcompositie niet geheel beheerst, zal niemand verwonderen. Maar zijn gegevens en zijn methoden zijn zeer belangwekkend. Ik denk, dat specialisten in sociologie met pleizier en vrucht dit werk zullen lezen. Godsdienst en moraal behandelt het positiefsociologisch, wat niet belet, dat de schrijver zich hier en daar vergist omtrent katholieke leer en gebruiken en omtrent den inhoud der moraal.

BENTHEM O. P. (Dr. B. C. van) GOED EN KWAAD II. (56) *f* 0.55. Wijsgerige Grondbegrippen dl. 7. Romen en Zonen, Roermond.

In dit deeltje worden op klassieke wijze de grond der moraliteit en de metaphysiek van het goede geanalyseerd. Het nadeel van dit werkje is, dat het de problemen omtrent het goede behandelt in den vorm en in de terminologie, waarin deze in den tijd van St. Thomas actueel waren. Maar degenen, die zich de moeite getroosten zich door deze moeielijkheid heen te worstelen, kunnen er veel uit leren. Een gemoderniseerde vorm en een rekening-houden met moderne probleemstellingen zou ons echter meer welkom zijn.

GROOT (Drs. J.) en GROOT (Drs. A. M.): HET PLAN VAN DEN ARBEID. Verklaring en critiek. (64) *f* 0.75. Ook verkrijgbaar in 3 brochures à *f* 0.25.

I. Het 600 miljoenenplan (24)

II. De excessen der vrije concurrentie (24)

III. De verlaging der vaste lasten (16)

De critiek beslaat in deze brochure meer plaats dan de verklaring en is geheel volgens het bekende kapitalistische recept: spaar den kapitaalbezitter, want je hebt hem nodig en wees vooral poeslief tegenover het internationale kapitaal. Meestal zijn de redeneringen van een verbijsterende naïeviteit, die alleen, omdat ze het kapitalistisch monopolie bezit, zo hoog van den toren

vermag te blazen en alle werkelijk economisch inzicht vermag dood te drukken. Het plan van den Arbeid zelf geeft tot zulke critiek aanleiding, omdat het zelf ook in kapitalistische opvattingen verstrikt zit. Zolang men niet in kan zien of in wil zien, dat men de fundamenten van het systeem, die voor natuurwetten gehouden worden, moet aantasten, zullen we wel doorgaan met van schijnwelvaart in crisis en van crisis in weer geringere schijnwelvaart te verhuizen. Maar hoe principieel foutief ook de hele klassieke economie is, zulke naïevelingen als de schrijvers (schrijfsters?) van deze brouchre zijn gelukkig de meeste economisten niet. De crisis in de economische theorie is echter over de gehele linie heel wat erger dan de crisis in de economische praktijk. En vooral van zulke in crisisputten verzonken critici als deze Groten is geen hulp voor de sanering der economische praktijk te verwachten.

RAPTSCHINSKY (Dr. Boris) ONRUST. (158) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schuyt, Velsen.

Op het titelblad van zijn boek vermeldt de schrijver: „Alleen een religieuze opleving zal een sociale hernieuwing mogelijk maken". Daardoor wordt het doel van zijn werk volledig aangeduid. Dr. Raptschinsky maakt den indruk een dier algemeen-religieus georiënteerde naturen te zijn, die, als het ware instinctief, aanvoelen dat allereerst een religieuze beweging van groote afmeting en spanning tot het begin van een beter tijdvak dan het tegenwoordige kan inleiden. In de laatste hoofdstukken analyseert hij de verschillende symptomen welke hij in dit opzicht in de onderscheidene gelederen der jongere generatie reeds meent te onderkennen, en welke dus moed voor de toekomst geven. Het onbevredigende in zijn beschouwingen is echter dat hij te weinig positief is, te vaag-algemeen blijft in zijn aanwijzingen, die zeker oprecht gevoeld zijn, maar toch de innerlijke diepte missen, welke alleen een vast omlijnde, wezenlijke overtuiging kan geven. Wel schijnt hij veel te verwachten van het religieus socialisme.

Aan deze kern van zijn betoog gaat een overzicht vooraf van de geestelijke en wijsgeerige stroomingen der vorige eeuwen, bijzonder de verschillende filosofische stelsels der 18e en 19e eeuw.

Als aanduiding van een der geestelijke symptomen van dezen tijd is de inhoud van Raptschinsky's boek van eenig belang. Behoorlijk ontwikkelden kunnen er kennis van nemen.

BROUWERS (J.) DE WONDERBARE DIERENWERELD IN DEN BIJBEL. (120) *f* 1.50 en *f* 2.25. Stegen, Maastricht.

Bij het eerste lezen lijkt de verbinding „dier en Bijbel" eenigszins zonderling, zooals de schrijver in de inleiding zelf opmerkt. Maar wanneer hij met den lezer de boeken van het Oude- en Nieuwe Testament doorgaat, blijkt hoe de dieren met de Bijbelsche gebeurtenissen tot één geheel zijn verbonden, en dat ook de dierenwereld door God in Zijn heilsorde werden betrokken.

Het boekje bestaat uit drie deelen, in verband met den rol der dierenwereld in de H. Schrift. In de geschiedboeken van het Oud Verbond maken de dieren een deel uit van het Bijbelverhaal; in de onderrichtende en profetische boeken leveren de dieren hoofdzakelijk stof voor beeldspraak, terwijl het derde deel de dierenwereld van het Nieuwe Testament behandelt.

De schrijver geeft blijken door en door thuis te zijn in zijn onderwerp; nu door verschillende Bijbeluitgaven de lezing van de H. Schrift door Katholieken meer en meer gaat toenemen, zij dit boekje warm aanbevolen. Door zijn heel bijzondere belichting worden inzicht en begrip vergroot en verdiept.

D' ESPALLIER (Dr. V.) MENSCHENKENNIS EN TYPOLOGIE. (66) *f* 0.80. R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Nu de studie der differentieële zielkunde zich meer en meer ontwikkelt, zoodanig dat de individualiteit zelf tot voorwerp van studie wordt, was het goed gezien in de „Opvoedkundige Brochurenreeks" een beknopt overzicht op te nemen der typenleer of typologie. Van typenbegrip moet uitgegaan

worden om tot het begrijpen van het individueel zieleleven te kunnen komen.

De schrijver, professor aan het Hooger Instituut voor Opvoedkunde te Antwerpen, geeft een veelomvattend overzicht van den huidigen stand der typologie als in een kort werkje als dit mogelijk bleek. Voor het overzien en gescheiden houden van zooveel materiaal binnen een klein bestek is eenige zielkundige kennis dan ook wel vereischt.

Zoodat dit werkje vooral belangrijk is voor onderwijzers en leeraars.

STEUR (Prof. Dr. K.) DE VRIJE WIL. (42) *f* 0.55. (Waarheid en Leven. Philosophische Verhandelingen onder redactie van Prof. J. P. Verhaar.) Paul Brand, Hilversum, 1935.

Na een korte verklaring van 't begrip: wilsvrijheid, wordt deze achtereenvolgens theologisch en philosophisch bezien. Wonderlijk doet het bewijs aan voor de afwijzing van het ervaringsbewijs: wij zouden nl. alleen de feitelijkheid en niet de mogelijkheid ervaren. Ik heb altijd gedacht, dat wij door de ervaring van mogelijkheden juist van het dier onderscheiden waren. En zouden de gewone mensen door rederenig tot het beleven hunner vrijheid komen en niet door ervaring? Ik kan het moeielijk geloven.

NEDERLANDS ROEM IN HET HEDEN EN VERLEDEN. (246) *f* 4.— en *f* 4.90. Onder leiding van R. H. Ritter Jr. Daamen, Den Haag.

Dit boek dat begint met een uiteenzetting van de beteekenis der koopvaardij vervolgt met een uitvoerige beschrijving van de ontwikkeling der nederlandsche luchtvaart en in verschillende andere opstellen behandelt het uitvindingen van Laurensz JanZn Coster tot Phillips, Neerlands droogmakerijen, Van Leegwater tot Lely, Vliegers, het ontstaan van een beroep, Nederlandsch Indië, De ontwikkeling der Nederlandsche letterkunde, Onze beeldende Kunst, De Nederlandsche handel, waartusschen twee novellen van Jan Eekhout en Prof. Dr. P. H. van Moerkerken. De verschillende onderwerpen zijn met de noodige kennis door terzake-kundigen geschreven en het geheel is een forsche uitgave geworden, die rijpere volwassenen belangstelling kan inboezemen.

BEEKENKAMP (Dr. C.) ORDENING. (179) J. M. Bredée, Rotterdam, 1935.

In achtereenvolgende hoofdstukken wordt hier nagegaan hoe de liberalen de socialisten, de katholieken, de protestanten en de corporatieve staat staan tegenover het probleem van de ordening. Hieraan sluiten aan „eerste schreden in de richting van ordening" en „richtingwijzers".

KÜNKEL (Dr. F.) GROEPSKARAKTERKUNDE. (233) *f* 3.— en *f* 3.90.

ADLER (Dr. A.) DE ZIN DES LEVENS. (220) *f* 2.90 en *f* 3.90. Erven J. Bijleveld, Utrecht, 1935.

Deze beide boeken doen de kenmerkende verschillen tusschen beide schrijvers, waarvan de eerste een leerling van den tweede is, goed uitkomen. Beide schrijvers staan niet op katholiek standpunt, zoodat hun levensbeschouwing niet de onze is. Wie dit voor oogen houdt en met oordeel des onderscheids op dit gebied weet te lezen, vindt bij beiden veel leerzaams.

MAEDER (Dr. A.) GENEZING VAN ZIELSZIEKEN. (46) *f* 1.— J. M. Bredée, Rotterdam, 1935.

Aan deskundigen aanbevolen.

MEERLOO (Dr. A. M.) JONG BLIJVEN, RECHTOP LOOPEN EN DOORSPELEN. (172) *f* 1.75 en *f* 2.50. Servire, Den Haag.

Het „leitmotiv" van den pschiater Dr. Meerloo bij het schrijven van zijn studies was het beeld van den dynamischen mensch, van den speelschen, rechtop loopenden mensch in een mechanische wereld. Zóó gezien, dat twee grootmachten in het heelal tegenover elkaar staan, de jonge leerende mensch en de chaotische wereld.

Zijn essays, — bijzonder dat van „De psychologie van den roes", — zijn glashelder geschreven, er komen oorspronkelijke ideeën in tot uiting, en de vakman moet dan ook niet verzuimen kennis te nemen van zijn studiesresultaten. Deze wijken echter te zeer af van het Katholieke standpunt betreffende de behandelde materie om het boek den leek te kunnen aanbevelen.

MEERBERGEN Pr. (J.) SINT ALBERTUS VAN LEUVEN. (163) frs. 28. Vlaamsche Boekcentrale, Antwerpen.

Ofschoon de H. Albertus van Leuven, prins-bisschop van Luik en martelaar, een der nationale Belgische heiligen is, was het toch bijna een eeuw geleden dat over hem in het Vlaamsch een zelfstandige studie werd geschreven. Dit tekort is thans door den Eerw. Heer Meerbergen aangevuld met zijn historisch-critische levensbeschrijving, waarvoor bestaande werken werden geraadpleegd, onder controle der bronnen.

De twaalfde-eeuwsche heilige werd geplaatst in het zeer rumoerige tijdsbeeld van den investituurstrijd, waarmee zijn persoon zoo tragisch is verbonden.

Het werk is een historisch verantwoorde biografie, die een groote levendigheid heeft verkregen door de vermelding van talrijke kleine, maar typeerende levensbijzonderheden.

Aan het boek werd een bronnenopgave toegevoegd.

DEELEN (J. B.) HUWELIJK EN KIND. (171) *f* 1.50 en *f* 2.10. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

Tegenover de moderne, heidensche opvattingen van het huwelijk stelt de schrijver, Katholiek medicus, het waarlijk schoone en verheven Katholiek standpunt betreffende huwelijk en kinderzegen. Eenigszins dieper gaat hij daarbij tevens in op het actueele vraagstuk der periodieke onthouding, waarover menigen behartenswaardigen wenk wordt gegeven. Vòòr alles houdt Dr. Deelen rekening met de eischen van de moraal; daarom juist is zijn boekje zoo geschikt voor hen, die wellicht tastend en onzeker den juisten weg zoeken. Naast deze betrekkelijke zakelijkheid schrijft hij treffende beschouwingen over het oprecht geluk van het huwelijk, culmineerend in den kinderzegen.

Nu het huwelijk meer dan ooit ook een sociaal vraagstuk is geworden, waarvoor in dit boekje de juiste voorlichting wordt gegeven, kan het gehuwden ten volle worden aanbevolen.

EERENBEEMT C. s.s. R. (Dr. B. van den) HET KIND IN ONZE MIDDELEEUWSCHE LITERATUUR. (463) *f* 5.50. Van Munster's Uitg. Mij., Amsterdam.

Tegenover de meermalen geuite bewering, dat de Middeleeuwen het kind niet hebben gekend, bewijst Dr. van den Eerenbeemt in zijn dissertatie gedocumenteerd het tegendeel. Uit de literatuur toont hij aan hoe de middeleeuwer in het algemeen het kind zag; hoe hij de lichamelijke en godsdienstige opvoeding verstond, hoe de plichten tegenover het kind werden begrepen. Het concrete kind wordt behandeld, maar ook het kind der verbeelding (Frankische, Keltische en Oostersche romans) en de historische en allegorische kinderfiguren. Een hoofdstuk over het Goddelijk Kind, dat zoo'n groote plaats in gevoel en denken van den middeleeuwer innam, besluit het belangrijke, van bronnen aanwijzingen voorziene, boek.

BIERENS DE HAAN (Dr. J. D.) PLATO'S LEVENSLEER LOGOS, ETHOS, PATHOS. (213) *f* 1.90. V. U. B. 64, Erven F. Bohn, Haarlem, 1935.

Uit de philosophie van Plato de elementen uitpuren ener eeuwige geldende levensleer betekent haar interpreteren naar eigen levensinzicht. Deze interpretatie behoeft aan de historische waarheid niet te kort te doen: geschiedenis verbindt immers de verschillen van tijd tot een geheel. Wij nemen het daarom den schrijver niet kwalijk, dat hij de leer van Plato gesystematiseerd heeft tot de „drie eeuwige bouwkrachten van het menselijk geluk: het

edelste pathos, het pathos der liefde, dat het ethos der gerechtigheid bekroont, waartoe de logos der rede het fundament legt" (203). Alleen ligt in deze samenvatting een dubbelzinnigheid aangezien het pathos der liefde niet verstaan wordt als christelijke caritas, maar als eros: niet als de waarde van het heilige, maar als de waarde van het schone. Zijn interpretatie van de christelijke caritas als morele gerechtigheid laat eenzijdig de andere kant derzelfde zaak: geloof, genade, vereniging en mystiek buiten beschouwing. Waarschijnlijk zal daarom de christen ook aan den historischen Plato een andere interpretatie geven als de spinozerende schrijver van dit werk. Niettemin blijft dit boekje een goed geschreven en zeer belangwekkend overzicht der platonische philosophie en een bijdrage tot het vormen van een gefundeerde levensleer voor philosofen. Voor ongeschoolden kan het misleidend werken.

VERRIJN STUART (Prof. Dr. G. M.) DE CONJUNCTUUR IN HET ECONOMISCH LEVEN. (245) *f* 1.90. (V. U. B. No. 65), Erven F. Bohn, Haarlem, 1936.

De conjunctuur wordt in dit boekje bestudeerd, historisch, theoretisch, causaal en praktisch. Na een historisch overzicht der voornaamste crisissen sinds 1700 volgen enkele conjunctuurtheorieën ,dan de invloed der conjunctuur op verschillende onderdelen van het bedrijfsleven, om te eindigen met het uitstippelen van een conjunctuurpolitiek. Dit laatste als zijnde noch deductief noch inductief, maar gewoon, bevat nog 't meeste goede elementen. Het statistisch materiaal van 't vierde hoofdstuk baseert te sterk op kapitalistische inzichten, om bruikbaar te zijn; en bij de conjunctuur-theorieën is éen der voornaamste nl. die Silvio Gesell, die de crisis wijt aan de waardevastheid van het geld en den gouden standaard, vergeten. De gedachte, om de inflatie door deflatie en de deflatie door inflatie (betrekkelijk dan) te bestrijden, is niet kwaad. Maar zij dringt niet door tot haar theoretische gronden en mist daarom ook gedeeltelijk de praktische middelen, die veel radicaler moeten zijn in 't geldwezen, om de vrije bedrijfsconcurrentie als basis van 't economisch leven te herstellen. Als middel om een globaal inzicht te krijgen in het conjunctuurverschijnsel, is het boekje uitstekend.

JASPERS (Karl) VERNUNFT UND EXISTENZ. (115) *f* 2.25 en *f* 2.75. (Aulavoordrachten der Rijksuniversiteit te Groningen No. 1) Wolters, Groningen - Batavia, 1935.

Of de existentie-philosophie iets werkelijk nieuws gevonden heeft, dan wel slechts den schijn daarvan, zal de toekomst moeten leren. De existentie philosophie zelf als uiting van een radicale wil tot mededeling zal de eerste zijn, om dit toe te geven. Bij Jaspers werkt zij met de middelen der overgeleverde philosophie — Dasein, Bewusstsein überhaupt, Geist, Vernunft — om deze te bestrijden en sluit aan bij Nietzsche en Kierkegaard, om de hoofdtendensen dezer schrijvers — christendom en anti-christendom — als niet tot de philosophie behorend te verklaren. Volkomen klaar is dat alles niet, maar wel ernstig en diepzinnig genoeg, om door de specialisten ook van andere richtingen niet verwaarloosd te worden.

POIRTERS S. J. (Adrianus) HET MASKER VAN DE WERELD AFGETROKKEN. (378) *f* 4.75 en *f* 5.75. Heruitgaaf van den VIIden druk. Inleiding door J. Salsmans S.J. in samenwerking met Dr. Edw. Rombauts. „Oisterwijk", Oisterwijk.

Een nieuwe en goed verzorgde uitgave van het bekende boek van den Oisterwijker: Pater Adrianus Poirters met een verklarende inleiding van de bewerkers. Dit werk, dat in 1644 voor 't eerst werd uitgegeven en waarvan de oplaag toen in twee maanden tijds was uitverkocht, bevat zooveel waarheden, die ook voor onzen tijd nog waarde hebben, dat deze nieuwe druk ook zijn weg wel vinden zal.

Sine Affectione

door J. v. H.

Als er aan het nieuwe levensgevoel — of den nieuwen levenswil —, dat in de voorhoede der van Christus vervreemde kringen aan het groeien is, één eigenaardigheid opvalt, dan is het dat het „sine affectione" is. Sint Paulus gebruikt dit woord in zijn brief aan de Christenen van Rome en zegt het van de heidenen: zij zijn „sine affectione", zonder liefde.

Niemand heeft dit moderne levensgevoel zoo sterk beïnvloed als Nietzsche en het is merkwaardig dat op het oogenblik intelligente jonge menschen die Nietzsche gaan lezen, haast zonder uitzondering de vlag voor hem strijken. Waarin dit levensgevoel bestaat, is niet in een formuul vast te leggen. Het is allereerst een zekere verzoening met de aarde en met het leven, een verzoening met zich zelf, inzoover de opvoering der eigen levensintensiteit als de eigenlijke menschenwaarde beschouwd wordt. Het geestelijke moet domineeren, maar de geest staat gespannen van instinctieven drang en krachten. Apollo en Dionysos vervloeien in elkaar tot een nieuwen mensch. De meeste Christelijke deugden worden geschrapt; over blijven slechts de viriele, harde, in 't heroïeke gaande deugden, moed, zelfbesef en zelfweer, kracht tot eenzaamheid. Er wordt zuivere zin gewekt voor het groote en rasedele. Alle verwrongen natuur, al wat onecht, gewild, voorgewend is, wordt meedoogenloos uitgedreven. Met een Jenseits wordt niet de minste rekening gehouden: wat telt en geldt is alleen het hier en nu. De mensch moet voor zich zelf staan en zich zelf handhaven. Goed of kwaad heeft geen zin meer, tenzij men deze termen op wat met dit levensgevoel harmonieert of contrasteert, aanwendt.

Dit alles omschrijft niet volledig het nieuwe levensgevoel, maar geeft er ongeveer de hoofdaspecten van. Zoolang dit levensgevoel tot een hoogere groep van enkelingen beperkt blijft, is het, althans in de theorie, niet zonder grootheid en glans. Het is trouwens uit zijn aard aristocratisch, zooals de levenshouding van Marx en het socialisme democratisch is. In de massa kan het slechts verminkt en verworden afdalen.

Het is niet simplistisch paganisme te noemen. De ziel van Europa was te lang doordrenkt met Christendom om in zuiver paganisme onder te gaan. Er zijn Christelijke trekken in deze levenshouding te herkennen. Maar de groote, niet af te wenden vloek ervan is het „sine-affectione". Het humanisme dat in tammere en niet door Nietzsche beïnvloede, ontkerstende kringen tot een soort cultus werd, bezit altijd nog een fletse herinnering aan de caritas der groote tijden, al belandt het humanisme, dit humanisme, ook bijna altijd en overal in kattenasyls en hondenkerkhoven. Het

ontaardt bij gebrek aan geestelijke spierkracht natuurnoodzakelijk in zwakheid, zooals het andere levensgevoel ontaardt in kracht. De kunst om beide te verbinden, kracht en zwakheid, om de kracht te bewonderen en ten troon te heffen en tevens zich in eindeloos mededoogen over de zwakheid neer te buigen en ze op te richten, bezit slechts het Christendom.

Als heraut van het nieuwe levensgevoel mocht de laatste jaren in Nederland het opgeheven tijdschrift „Forum" gelden, een tijdschrift, welks ijzige adem alle muzen en feeën in den lande tot Gorgonen deed verstarren. Du Perron lanceerde er zijn van alle menschenachting gespeende, dikwijls haatgezwollen artikelen en maakte er een sport van om argelooze schrijvers in zijn lasso te vangen. Ter Braak trok er te velde tegen al wat zijn uiterst individualistisch sentiment niet behaagde, soms fel raak, maar even vaak ernaast en doelloos. De poëzie van „Forum", poëzie die moest opbloeien in den schaduw van deze menscheneters, was doorgaans schriel van menschelijkheid, meestal gegroeid uit gevoelens die met alle goddelijke deugden strijd voeren. Een Forum-schrijver moest uit kracht der beginselen, een grimmig, fretachtig wezen zijn, de schrik van alle Hollandsche litteraire konijnen. Het doel was de konijnen uit te roeien en er een edeler teelt voor in de plaats te stellen. Maar in een duinenland voelen zich de konijnen nu eenmaal behagelijk en laten zich niet gemakkelijk vernietigen.

Sine affectione! Op breeder terrein dan onder een groepje Zeitschriftler doet zich dit gevoelen. De gevoelstoon der Europeesche jeugd van de laatste tien, twintig jaar is hard, meedoogenloos, staalkleurig, indien dit woord hier past. Nooit hebben goedheid en bescheidenheid, eigenschappen die in het dagelijksche leven door ieder gewaardeerd worden, aan zulk een openbare verachting blootgestaan als in de laatste decennia en nooit zijn felheid, dwarsheid, verzet zoo triumfantelijk binnengehaaid. Dit was het noodzakelijk gevolg van een hoog opgevoerden levenscultus; waar het leven in zijn schuimende momenten aanbeden wordt, waar hartstocht, temperament, hevigheid en storm als de eigenlijke levenswaarden, als de toppunten van het bestaan worden gehuldigd, daar is geen plaats, zeker geen eereplaats voor zachter en doordachter menschelijkheid. „Doch niet in den storm was de Heer", zoo heet het in het vizioen van Elias. In een bij uitstek dynamischen, actief gerichten tijd, die de onrust boven de rust, de begeerte boven het bezit, het streven boven het bereiken, het instinct boven den geest, het weerstaan boven de verzoening stelt, wordt bij voorbaat een pas uitgereikt aan kracht, die licht in geweld omslaat. Hoeveel dwaasheden zijn er niet aangemoedigd en bewonderd omdat ze stevig schuimden van drift en durf. Het temperament moest opwegen tegen alles, tegen geest en bezinning, tegen smaak en waarheidszin. Het instinct won het zichtbaar op den geest.

In de beide tegenovergestelde stroomingen, die op het oogen-

blik Europa bedreigen, het extreme nationalisme en het uit beginsel atheïstische communisme, is ditzelfde sine-affectione een voorwaarde van bestaan. Het laatste heeft alle weldadige engelen uitgebannen en den horrenden demon van het rationalisme binnengebracht. En een hardvochtiger tiran dan de volkomen geëmancipeerde ratio bestaat er niet. De Fransche revolutie hief de dorre godin der Rede op het altaar, een godin die zich voedde met het bloed harer eigen aanbidders. Het communisme wil van geen god of godin weten, maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan en er is een nieuwe mystiek binnengeslopen, de meest paradoxale die er denkbaar is, de mystiek van het rationalisme. Er zijn meerdere voorbeelden in de geschiedenis van dit mystieke rationalisme; ook Saint-Juste en Robespierre leden eraan en gingen er zelf aan ten gronde. Waar het rationalisme in mystiek omslaat, wordt alle menschelijkheid onder de voet geloopen en treedt de wreedheid in sacrale, gewijde vormen op. Het communisme beoefent deze sacrale wreedheid met een Selbstverständlichkeit en gevoelloosheid, die huiveringwekkend zijn. In Helman's „Het Euvel Gods" staat een pleidooi voor dit communisme, waarin de schrijver, als ik me goed herinner, drie vaderoffers vergelijkt, Abraham's offer van Izaak, het offer van een vader die zijn zoon als missionaris laat vertrekken en het offer van een Russischen arbeider, die, op het oogenblik dat hij aan een hoogoven het apparaat in werking moet stellen, ziende dat zijn daad den dood van zijn zoon zal veroorzaken, toch de daad stelt, overtuigd dat hij een offer heeft te brengen aan het gemeenschapsbelang. Helman stemt voor het laatste der drie als het heldhaftigste. Dit is de Moloch der mystiek van het rationalisme in werking, het is onmenschelijk; het is de wreedheid in sacrale vermomming. Sine affectione!

In het extreme nationalisme is het niet de ratio, het geïsoleerde redeneerapparaat, dat een mystiek binnensmokkelt, doch de tegenpool der rede, het halfdemonische, halfreligieuze mythencomplex, een oerinstinct. Het is begrijpelijk dat een getergd en ten doode gehetzt volk zich op zijn verleden gaat bezinnen, zich aan eigen bloedsklop bedwelmt en in Dionysische verblinding zich als herrezen waant. Maar in den roes is alle Apollinische helderheid geweken. De geest wordt in halfslaap gewiegd met mythische wiegeliederen en runenspreuken.

Er is niets zoo mysterieus en bedwelmend als de mystiek van het bloed. In hoevelerlei schakeering, hoe wild en onbeteugeld, is zij vaak in den loop der menschengeschiedenis uitgebroken. Zij raakt aan de innerlijkste en diepste radix der menschelijke gevoelens. Het warme, donkere, vochtige bloed is als de drager aller levenskracht, de verstoffelijking der ziel. Het is een onmiddellijk natuursymbool dat spreekt tot elke verbeelding. In het Christendom werd het zuiverste en heiligste bloed de verlossing der menschen en tevens zijn spijziging.

In het extreme nationalisme werkt een bepaalde bloedmystiek

als een hypnose, waarin alles gekneed wordt en vervormd naar eigen wenschbeeld, God en religie, historie en traditie, wetenschap en kunst zelfs. Recht en redelijkheid, wijsheid en menschenwaarde worden kromgebogen tot den dienst van mythe en bloed. Het instinctieve wordt bewust opgeroepen om de heldere gedachte te vertroebelen. Tot welk een rechtsverwringing en onmeedoogendheid dit extremisme in staat is, bewijst elke dag opnieuw. Het vindt of schept in zich zelf alle normen van recht en rede zonder bij iets of iemand te rade te gaan. Het pleegt geen koel doordachte, maar een organisch groeiende tirannie, waarin de mythe alles dooddrukt wat haar in den weg staat, sine affectione, zonder eenige aarzeling van het gevoel.

De kansen der humaniteit, zooals deze in liberalistische, gematigde milieu's beoefend wordt, om de oude geesteswaarden te redden, zijn zeer gering. Het vleugje Christendom, dat dit humanisme nog aankleeft, is spoedig verwaaid. Hoe zal zich een van alles losgeslagen humaniteit, een vage menschencultus, kunnen staande houden temidden van allerlei krachtstroomingen, van de dreigende overrompeling door het instinctieve of door de collectieve, godsdienstlooze rede. Van onverwachte zijde werd dit onlangs erkend, toen Huizinga in zijn tijdsdiagnose schreef: „De nieuwe askese zal een overgave moeten zijn. Overgave aan dat wat als hoogste te denken valt. Dat kan Staat of volk of klasse evenmin zijn als het eigen persoonlijk bestaan. Gelukkig zij voor wie dat beginsel slechts den naam kan dragen van Hem die sprak: Ik ben de weg, de waarheid en het leven." Op een andere plaats in hetzelfde boek schrijft Huizinga de merkwaardige woorden: „Een cultuur kan hoog heeten, al brengt zij geen techniek of geen beeldhouwkunst voort, maar niet als zij de barmhartigheid mist."

Dit schijnt mij het zinrijkste en vooruitziendste woord uit Huizinga's boek. Het verlies der barmhartigheid is de schaduw, die over den dag van morgen hangt. Nietzsche heeft het medelijden veracht en het Christendom vergruisd wegens zijn medelijden. Medelijden en barmhartigheid echter zijn tweelingszusters, die nauwelijks te onderscheiden zijn. Als het beeld van den medelijdenden en barmhartigen Samaritaan uit de voorstellingssfeer der menschheid gaat verdwijnen, zooals dit allerwegen te gebeuren staat, en plaats maakt voor een gebalde vuist of een ontketenden proletariër, dan is dit een sombere belofte voor de toekomst. De mensch heeft ten slotte aan niets mèer behoefte dan aan bescherming tegen zich zelf, tegen de duistere instincten en aggressieve krachten, die in hem sluimeren. Het Christendom bracht deze zelfbescherming doordat het den mensch niet op een toppunt, maar in een midden plaatste, tusschen een hoogste en een laagste, en hem aldoor van het hoogere afhankelijk en aan het lagere gebonden hield. Dit is geen compromis, maar een hoogspanning. En de barmhartigheid kwam hier tot volle ontplooiïng als de overmacht van het hoogere tegenover het lagere.

Zoodra echter deze aggressieve krachten, van alle rem bevrijd, soevereine rechten verkrijgen en de mensch op een toppunt geplaatst wordt, is er voor barmhartigheid geen plaats meer. Verachting voor het zwakke, gebrekkige, lijdende wordt de eenig mogelijke levenshouding.

De boven geciteerde uitspraken verrassen in een schrijver, die meerdere bladzijden, en de meest geladene van gevoel, besteedt aan de bestrijding van fascistische en soortgelijke tendenzen, terwijl Marxisme en Leninisme er een veel zachter behandeling ondergaan. Voor wie „barmhartigheid" tot de essentialia eener hooge cultuur rekent en de overgave aan Christus hèt geluk acht, zijn de laatste verschijnselen toch wel niet minder beangstigend dan de eerste. Mogelijk is het gevaar van verdere communistische veroveringen in Europa met de jaren geluwd, terwijl het nabije nationaal-socialisme onstuimig aan de poorten klopt. Doch verrassend blijft het dat een scherpziend cultuurkeurder als Huizinga, die ook dèze meening neerschrijft, „dat de qualificatie als hooge of lage cultuur tenslotte in den diepsten grond schijnt bepaald te worden niet door den intellectueelen, noch door den aesthetischen graadmeter, maar door den ethischen en den spiritueelen", voor de ondermijning van dit ethische en spiritueele door het Marxisme minder gevoelig schijnt. De Europeesche cultuur was tot nu toe ondanks allerlei leemten een Christelijke, gegroeid in en uit het Christendom. Met het prijsgeven der Christelijke levenswaarden moest zij wel tot in haar basis geschokt worden. En het Marxisme beteekent de radicaalste afwending van Christus, die er denkbaar is. Vele der door Huizinga beschreven ziektesymptomen zijn eruit ontstaan. Zou er zelfs zonder Marx en Marxisme ooit zoo iets als het extreme nationalisme ontstaan zijn?

Dat het nieuwere levensgevoel aan het vervreemden is van de caritas uit grooter tijden, van de Christelijke barmhartigheid, van de natuurlijke humaniteit zelfs, moet een blinde wel zien. Dat ondanks dit verschijnsel er op het oogenblik regelmatiger en georganiseerder voor lijdenden en behoeftigen gezorgd wordt, is hiermee niet in strijd. De technische mogelijkheden daartoe zijn oneindig gegroeid en een in beginsel verkeerde leer kan tijdelijk prachtige gevolgen hebben.

Wie in de litteratuur een voorbode van komende dingen zien wil, hem kan de dreunende stap van een naderenden harden, meedoogenloozen levenswil, die met menschengevoelens geen rekening houdt, niet verbazen. De goddelijke liefde heeft aan het ruimste quantum der litteraire werken van deze eeuw niet het geringste aandeel: de markantste en vooruitstrevendste dezer werken zijn onbarmhartig en genadeloos als Lucifer zelf. Zij zijn verwant met den geest der Demonen van Dostojefski. De menschelijke ziel, deze bij uitstek Christelijke schepping, wordt erin doodgedrukt en vervangen door de loutere rede of het instinct.

Theodor Haecker

door PROF. DR. TH. RALL.

Theodor Haecker, de beste woordkunstenaar, die het katholieke Duitschland onzer dagen bezit, toont zich in dit meesterschap tegelijk ook zijn geweldigsten denker: den grooten eenling, die niet uit trotsche zucht naar singulierheid maar uit innerlijken drang met zijn tijdgenooten in diep-gewortelde tegenspraak kwam. Duitsche schrijvers zijn, wanneer men het aesthetisch en filosofisch in wijderen, Europeeschen zin neemt, bijna altijd romantici, menschen van dynamische onrust, tragisch en stervensbereid. Zelfs bij dichters, die vervuld zijn van Griekschen geest, als bij Le Fort en Elisabeth Langässer of bij denkers als Przywara en Behn, is deze Duitsche geboeidheid aan worden en vergaan onloochenbaar. Uitzonderingen, mannen, die we in niet-duitschen, dus algemeener zin klassiek mogen noemen, zijn zeldzaam: Hefele, en dan Carossa en Guardini, — wier namen me tegelijk ontslaan van den plicht, over deze eigen geaardheid uit te weiden. Haecker is de eenige hedendaagsche, Duitsche schrijver, en niet alleen onder de Katholieken, die in ieder opzicht van de romantische traditie afwijkt: zijn wezen is dat van een Romein uit de gouden eeuw. Zoozeer is hij klassiek, dat hij zich zelfs niet als zoodanig wil laten gelden, — waar immers alle echte kunst de antieke normen tot grondslag heeft. Hij is klassiek, in zijn zalige rust, in zijn klaarheid, die het tragische voor een onevenwichtigheid houdt en daarmee terzij schuift. Want God en hemel en hel zijn onveranderlijk, kennen geen tragiek; en de vagevuur-pijnen zijn in Dantesken zin comedie: zij eindigen voor de lijdenden met uiteindelijke verlossing. Rest nog de aarde: hier wenken de hoop en de genade. Niemand toch is voor zijn dood zalig te prijzen, maar toch ook niet als een vervloekte te beklagen.

Langs dezen gedachtengang overmeestert Haecker in zijn boek „Schöpfer und Schöpfung" de tragiek van het leven, waaraan Nietzsche zich bedwelmde en die voor Unamuno en voor ontelbare andere tobbende geesten vóór en na hem de vraag deed rijzen naar het bestaan van een God, die de schepselen tot zulk een noodlot doemt. Deze Godsleer is niet enkel zuiver Christendom, van vertrouwvolle overgave aan den goeden Vader: het is ook een afglans van den lachenden Italiaanschen hemel, van Romeinsche klaarte, die niets weten wil van Spaansche duisternis of van noordsche nevels. Zij is afglans van de Romeinsche geordendheid, die achter alle beweging het absolute Wezen aanwezig weet.

Haecker maakt het gevoel dienstbaar aan het verstand. Hij ziet geest en zinnen niet als gelijkberechtigde, op weerzijdsche botsing zich ontvlammende krachten, maar hij eischt een beslisten voorrang voor den geest. De geest heft zich hoog uit boven het stoffelijke; bij de vormgeving zijner kunst kiest hij steeds het juiste en schept daarmee die schoonheid, die bij de meestal

onbeheerschte natuur ontbreekt. Haecker gelooft in vaste overal en altijd geldende regels zoowel op ethisch als op aesthetisch gebied. Geschokt vaak door de dynamische machten van het wordende, maar daarin nooit het hoogste ziende, keert hij zich van deze af; hij streeft naar rust, naar vervulling, naar de volheid, naar het zijn. Is dit niet genoeg, om hem voor de antipode der romantiek, als de luisterrijkste en zuiverste belichaming der Duitsche romaniteit te houden? Overal — en dat wel samen met Behn en Lippert, hoewel zelfs deze woordkunstenaars, die onder hun tijdgenooten een zoo uitstekende plaats innemen, als een buiten-den-tijd-staande ver overtreffend en samen ook met de toonaangevende denkers van het huidige, Duitsche Katholicisme — Duitsch, Katholiek en klassiek — (voor het laatst zij nogmaals herinnerd aan deze alle waarheid en schoonheid omvattende drievoudigheid) verdedigt Haecker strijdvaardig en onaflaatbaar het grondbeginsel der hierarchie: „Ik ben sensualist noch intellectualist, intuitïonist noch dialecticus, maar ik ben hierarchist." Het hoogere moet de maatstaf blijven van het lagere. „Het hoogere kan een verklaring geven van het lagere, het lagere nooit van het hoogere." Zonder de verklaring van den mensch van boven af, door de openbaring n.m., kan geen verklaring van den mensch van beneden uit hetzij door de mythos of de poësie, door de wetenschap of zelfs door de metaphysiek tot resultaat voeren, dat om zoo te zeggen zichzelf geven moet." Niet God heeft den mensch noodig, maar de mensch is van God, uit God, door God en in God. „De mensch veronderstelt volstrekt alle ander zijn, behalve het zijne, dat toch ook weer niet van hem is; God veronderstelt volstrekt geen ander zijn, behalve het zijne, dat a se is en de totaliteit van alle zijn." De mensch is de afbeelding, de geschapen afbeelding van het Goddelijke Wezen en niet God is het, dien de mensch naar zijn eigen beeld zich geschapen heeft. Daarom ook verwerpt Haecker resoluut alle pantheistisch spel van wroetende fantasie, den ouden droom der noordsche mystiek. Hij heeft „grenzelooze verachting voor de . . . . ketterij, dat God eerst wordt en niet is." „De wordende God is de gangbare theologie van onze thans heerschende litteratuur en filosofie", maar deze waan, des Scheppers schepper te zijn moet vervluchtigen voor de feitelijkheid der werkelijke, van de hoogere, de goddelijke macht afgeleide scheppingskracht des menschen, voor het „onmetelijk rijke vermogen, het reeds geschapene opnieuw te vormen en om te vormen, niet alleen statisch maar ook dynamisch, niet alleen physiek maar ook organisch, niet alleen stoffelijk maar ook geestelijk, ... en 't meest nog vermocht en vermag zijn — 's menschen — liefde."

De liefde, amor che muove le stelle, is de verhevenste wet van het menschelijk zijn, van 's menschen samenleven. „Daar waar ooit in de geschiedenis een groote politiek zich baan brak, wier wezen steeds gerechtigheid is, had zij haar grondslag 't diepst in een liefde of in iets wat met de liefde nauw verwant is: liefde voor het huisgezin, voor het geslacht en

de stam, liefde voor den grond, het vaderland, het volk, voor stad en staat, met daarmee verbonden liefde van de goden van het huis, van den grond, van het volk, van de stad, van den staat. Het Imperium Romanum, dat bizonder in de opkomst zeer wel begreep, dat het wezen van de politiek. . . de justitia is, zag toch zijn bestaansreden als in iets hoogers, n.m. in de pietas." Daarom steekt de gemeenschap der pietas uit boven alle andere gemeenschap. „De Kerk is onafhankelijk van ruimte en tijd, van rassen en volkeren en staten. Dit is de grondstelling van onze beschouwingen." Wie evenwel boven het religieuse aan andere gezichtspunten primaatschap toekent, wie het genot hooger stelt of het onverlichte, anti-intellectueele gevoel of de abstracte, technische berekening, — die is een handlanger van den chaos, de ongeordendheid en het leed onzer dagen, of het nu de litteratuur, de kunst, de filosofie of de praktische politiek geldt. „Onverschilligheid tegenover het hoogere" loopt uit op een bewust afzakken naar andere goden, enkel consequent door te voeren met een echte bezetenheid zooals in het bolchewisme, waaronder elke hedendaagsche aanval tegen den rots van Petrus te rekenen valt.

Tegen de menigvuldige apostelen van een valsche blijde boodschap richt Haecker het geschut van zijn doodelijken spot. Men moet lezen hoe hij Spengler afmaakt of de fantaseerende Mythomanen, om te erkennen, dat de Duitsche taal sinds Lichtenberg geen grooteren satyricus heeft gehad. Er zijn inderdaad maar weinig Duitsche meesters der satyre, want in deze landen vecht men met pathos en niet met ironie. Desniettegenstaande toont zich Haecker minstens door één wezenstrek een Noorderling, zooals zijn groote geestverwanten, de germaansche Latijnen Kierkegaard, Thompson en Belloc, n.m. door de grimmigheid, de beserkerwoede, waartoe Franschen en Italianen, altijd beleefd tot in de toppen van hun schrijvende vingers, slechts heel zelden in staat zijn en waren. (Veuillot en Léon Bloy waren zulke uitzonderingen, terwijl iemand als Léon Daudet enkel grof, niet grimmig is).

Duitsch, allerzuiverst Duitsch is dan zijn taal, zijn innige, diep uit klassieke herinnering opborrelende en door klassieke scholing veredelde taal, die „een brug van zijn naar zijn, zelf een wonderlijk zijn" is. Eén voorbeeld slechts zij daarvan hier gegeven, dat tegelijk den toover en de geaardheid van Theodor Haecker illustreert: „Unter Natur verstehen wir ein substantielles Sein und ein gesetzmässiges Tun, dass die Gestirne ihre Bahn gehen nach dem Willen eines erhabenen Geistes oder, was dasselbe ist, nach den Gesetzen ihres Seins; unter Natur verstehen wir, dass ein Stein fällt, dass Gold nicht rostet, dass Wasser bergab fliesst, die Natur, eine und dieselbe ist in all ihren Gestalten, zauberisch ohne Zauberei".

Haecker heeft volmaakte vertalingen gepubliceerd: uit het Deensch van Sören Kierkegaard, uit het Engelsch van Kardinaal Newman, Shelley, Thomson en Belloc, uit het Latijn van Vergilius. Waar hier een onvergelijkelijke woordkunst, de eerst in vreemden vorm gegoten gedachten even volledig weet

om te vormen, ze met eenzelfde preciesheid weergeeft als ze den eersten keer gegeven werden, — daar wordt het een bevestiging van Haeckers zienswijze, dat de taal meer is dan een werktuig van het gevoel: ze is, ook in de lyriek, het geestelijk orgaan der waarheid, ze spreekt van het zijn uit. Brengster der schoonheid, getuigster der werkelijkheid, levenwekkend princiep, dat voor de volksgemeenschap is wat de ziel is voor het menschelijk lichaam: zoo noemt en roemt de schrijver de functies der taal. Tuchtroede, die de schmink van de gezichten afzwiept, zooals Christus, in heiligen toorn de schacheraars met den geesel uit den Tempel dreef: dat is voor Haecker de satyre. De kultuur evenwel, deze veelvuldigheid van zijnsvoorwaarden, waarin pas het hoogere leven zich ontvouwt, dit landschap, waardoorheen onze weg opwaarts ten hemel voert: zij openbaart zich aan ons als de verbinding van natuur als stof, van arbeid, die de stof opheft en vorm geeft, van schoonheid, die absoluut is en onmiddellijk in den aanvang, en de wilde, onveranderde natuur en aan het eind in de resultaten is van den door den geest bestuurden arbeid. Zoo leeren het de prozawerken van Theodor Haecker, uit het laatste en beduidendste waarvan wij reeds daar straks de grondprinciepen van zijn wereldbeschouwing hebben medegedeeld: „Sören Kierkegaard en de Filosofie der innerlijkheid", „Satyre en polemiek", „Essay over Francis Thompson en Woordkunst", „Christendom en Kultuur", „Waarheid en leven", „Dialoog over Christus en Kultuur", „Vergilius, vader van het Westen", „Wat is de mensch?"

Vergilius, de verheerlijkte geest, die den pelgrimeerenden Dante door de hel hemelopwaarts voert, straalt als verheven voorbeeld, van wien Haecker uitgaat en naar wien hij opstreeft. En dit onvervreemdbaar doel, Christendom en klassiciteit tot Katholieke eenheid versmolten, Duitsch gevoeld en Duitsch weergegeven, schoonheid in dienst der waarheid, het woord als concretiseering van het absolute zijn: het wenkt aan het eind van den weg van alle Katholieke, Duitsche litteratuur. Van alle Katholieke litteratuur vallen leven, waarheid en weg samen, uitstroomend in dien Eène, die is „De Weg, de Waarheid en het Leven".

Dit met zijn roemvol auteursschap in de herinnering terug te roepen en met zijn werk te bevestigen is de zending geweest van Theodor Haecker, in wien de Katholieke, Duitsche woordkunst van onzen tijd haar hoogtepunt vindt.

De Spaansche Mystiek

door G. VAN GESTEL S. J.

De historische wrok, die ons volk een eeuw of twee lang zoo zorgvuldig gekoesterd heeft tegen den vroegeren Spaanschen erfvijand is heel langzaamaan — want vlug gaan zulke dingen wel nooit — aan 't luwen. De kentering is onmiskenbaar. Dat de Nederlander heel graag handelsbetrekkingen met Spanje aanknoopt en onderhoudt, zegt op zichzelf maar weinig. Geld riekt niet! Zelfs toen de strijd en de afkeer rond het kookpunt waren, haalde men de Spaansche matten nog wat graag binnen. Maar wat meer bewijst is, dat ook de Spaansche kultuur en de Spaansche kunst stijgende belangstelling ondervinden.

Langzaam ook beginnen bij ons de inzichten omtrent het politieke Spanje der zestiende eeuw zich te wijzigen en het kan niet anders, of deze wijziging — bij de noodige waardeering voor hetgeen onze roemruchte voorvaderen presteerden — valt niet weinig ten gunste van datzelfde Spanje uit. Waar maar heel weinig verwacht wordt, valt het allicht mee! De tegenzin was ons volk bij en na den grooten onafhankelijkheidsoorlog onder de eerste Oranje's zóó grondig in het bloed gespoten, dat er meerdere geslachten doorheen eenvoudig weg niet meer mee te praten viel. Spanje was dè vijand en van Spanje deugde niets. En van den weeromstuit was het Katholicisme dè vijand en deugde er ook van het Katholicisme niets. „Spaensche tyranye" en „pausselijcke afgoderye" waren ten naastenbij synoniem. Dit inzicht heeft een paar eeuwen door èn onze officieele geschiedschrijving èn ons officieel geschiedenis-onderwijs beheerscht en verduisterd. „De haat tegen de Spaansche tyrannye werd den kinderen met de plak van den meester of met het wafeltje der matresse ingeprent", aldus Alberdingk Thijm. [1])

Dat de Nederlandsche Katholieken van een paar geslachten terug al lang niet meer gediend waren van de staatsscholen en eigen bizonder onderwijs verlangden, had o.a. als een der oorzaken, dat juist de beoefening der vaderlandsche geschiedenis zoo hopeloos eenzijdig en veelal ook valsch was èn tegenover Spanje èn daarmee tegenover de Katholieke geloofsovertuiging. Dr. Nuyens, al strijdbaar als schooljongen, toen hij om 'n kwestie, waarbij zijn Roomsch sentiment in 't gedrang kwam, den „mosjeu" het leerboek naar 't hoofd gooide, [2]) had met zijn „Geschiedenis der Nederlandsche Beroerten" en zijn „Geschiedenis van het Nederlandsche Volk" dit bewustzijn bij zijn Katholieke tijdgenooten dapper helpen losslaan. Was het wonder, dat de vaders, die zijn boeken lazen, niet wenschten, dat aan hun kinderen ook weer hetzelfde schoolbanken-lot zou overkomen, dat zij zelf nog hadden ondergaan? . . . .

---

[1]) Aangehaald door Dr. W. Nuyens in de inleiding tot zijn „Geschiedenis van den oorsprong en het begin der Nederlandsche Beroerten".

[2]) Zie Dr. W. J. F. Nuyens door G. Görris S .J. blz. 4.

Deze dingen liggen nu al weer een heelen tijd, achter ons, — maar dat alle zuurdeeg is uitgedeesemd, zouden we toch niet durven beweren. Des te hartelijker welkom zijn daarom publicaties als die, welke wij nu hier wenschen in te leiden. Wij bedoelen het nieuwe werk van Dr. J. Brouwer „De Achtergrond der Spaansche Mystiek."[1])

* * *

De Spaansche mystiek der zestiende eeuw vormt ongetwijfeld een hoogtetop in het Katholiek Europeesch kultuurleven. Het is een der groote verdiensten van den om zijn vroegeren arbeid in ons land reeds zoo gunstig bekenden Spanjoloog, dat in deze „grondig gewijzigde uitgave" van zijn eerder verschenen „Inleiding tot de psychologie van de Spaansche Mystiek" zoo overhelder in het licht te hebben gesteld.

In het tweede gedeelte van zijn werk, dat de drie laatste hoofdstukken omvat, handelt de geleerde schrijver achtereenvolgens over „De bronnen der Spaansche Mystiek", „Beschrijving der Spaansche Mystiek" en „Zijtakken der Spaansche Mystiek".

Met veel eruditie worden vooreerst de bronnen nagespeurd. Het Spaansch Katholicisme is van aard zeer traditie-getrouw. Dat de Spaansche mystici teruggrijpen op Sint Paulus — de H. Theresia prijst hem zeer schoon als „ziek van Goddelijke Liefde" — kon reeds a priori vaststaan. Dr. Brouwer schrijft daarover eenige zeer lucide bladzijden. Dat ook de Kerkvaders en Kerkleeraren der oud-Christelijke tijden, alsmede de Middeleeuwsche mystieken hun invloeden deden gelden, sprak ook wel vanzelf, maar wordt ten overvloede in fijne detailleering aangetoond. Dit onderzoek is des te gemakkelijker en des te zekerder, doordat de Spanjaarden zelf deze invloeden vaak als autoriteitsgronden aanhalen. Welhaast allen getuigen o.a. ook hun gehechtheid aan de „Imitatio" van onzen Thomas à Kempis. Daaruit blijkt eens te meer de liëering der Spaansche ascese en mystiek aan de „Devotio moderna", waarover reeds eerder door anderen zóóveel geschreven werd, om de bronnen der Ignatiaansche ascese bloot te leggen. Ook de eigenlijke Duitsche en Nederlandsche Mystici, als Taulerus, Suso, Ruysbroek, Dionysius de Karthuizer e. a. zijn door de zestiend'eeuwsche Spanjaarden met veel vrucht gelezen. De uitwisseling van kultuurgoed blijkt zonneklaar uit het liefdesmotief, dat de Duitsche en Nederlandsche mystici eenerzijds met de Spaansche mystici anderzijds beheerscht. Dit althans is een der goede vruchten, die onder en na Philips den Goede het politieke samengaan tusschen Spanje en de Nederlanden hebben voortgebracht. „De ontwikkelingsgang van de Christelijke mystiek", aldus de synthese „loopt van Paulus over Augustinus en pseudo Dionysius den Areopagiet, Bernard van Clairveaux, de school van St. Victor en de scholastische mystiek, de Duitsche en de Nederlandsche mystiek, naar het bloeitijdperk van de Spaansche mystiek"

---

[1]) Uitg, W. J. Thieme en Cie., Zutphen 1935 blz. *f* 3.90 en *f* 4.90.

(Blz. 159). De gegevens, die Dr. Brouwer ten slotte bijeenstelt om de Joodsche en Mohammedaansche invloeden te bewijzen, zijn buitengewoon merkwaardig.

Het hoofdstuk over de Spaansche mystiek zelf vormt begrijpelijkerwijze het hoofdmoment in het boek. Haar vormgeving wordt in een bondige alinea aldus omschreven: „De Spaansche mystiek heeft in haar leerstellige gedeelten den dialectischen betoogtrant en de redelijke techniek van de neo-scholastiek; zij heeft den dichterlijken gloed van de Neoplatonische liefdeleer, die in de zestiende eeuw het geheele cultureele leven van Spanje doorstraalde; zij is evangeliseerend als uiting van de godsdienstige wederopleving, die in den tijd van de Katholieke koningen was ontstaan; zij is apologetisch en polemisch als uiting van de actie der Contra-Reformatie. De Spaansche mystiek is kleurig van taal en beeldspraak, zij is lyrisch en heeft de plastische verbeeldingskracht, welke aan haar verwantschap met de Moorsche beschaving herinnert; zij is wijsgeerig en vaak duister in de beteekenis van haar uitspraken, zooals de mystici uit het noorden, die op haar hebben ingewerkt. De Spaansche mystiek is teedere liefdesmystiek, zij is extatisch en dichterlijk als de mystiek van St. Bernard van Clairveaux. Zij is tevens manlijk, strijdvaardig, zelfs nuchter en zakelijk, en van levendige, actieve, maatschappelijke belangstelling." (Blz. 199)

Naar haar inhoud en karakter omvat deze mystieke leer de vier bekende fasen: de Loutering, de Verlichting, de Extase en de mystieke Vereeniging. Het is alles zeer verheven en verheffend, wat de grootmeesters der Spaansche mystiek Franciscus de Osana, Juan de los Angeles, Luís de Granada, Santa Teresa, San Juan de la Cruz ons daarover nalieten.

Dat er zich in de Spaansche mystiek afwijkingen — heterodoxie mogen deze niet zonder meer genoemd worden — hebben voorgedaan, verwondert wel niemand, wien de diepte en de gecompliceerdheid der mystieke leeringen eenigszins zijn duidelijk geworden. In een laatste hoofdstuk worden ze besproken in de vertegenwoordigers der twee voornaamste richtingen: Juan de Valdés en Molinos. Deze laatste leeft trouwens reeds in de zeventiende eeuw.

* * *

Wij hebben het hierboven een van Dr. Brouwer's voornaamste verdiensten genoemd, dat hij de verhevenheid — en het zij hieraan toegevoegd — de prachtige innerlijke structuur van de leer der Spaansche mystici met zulk een klare eenvoud wist te omschrijven. Zijn boek munt nog uit in een ander opzicht. Bloeitijdperken van kultuur, zooals deze mystieke litteratuur van Spanje's gouden eeuw er ongetwijfeld een is, hangen ontologisch niet zoo maar in de lucht. 't Was daarom juist gezien van den schrijver, om ook in de logische orde verband te zoeken en te leggen met de historische gegevens, waaruit deze bloei der Spaansche mystiek is kunnen voortkomen. En hieraan zijn de twee eerste hoofdstukken van het boek gewijd.

Zoo wordt allereerst het zestiend'eeuwsche Spanje belicht van staatkundige, maatschappelijke en cultureele zijde. Wie nog niet genezen mocht zijn van zijn per traditie aanvaarde Spanjophobie, waarover we in het begin van dit artikel spraken, moge tenminste aan deze zeventig eerste bladzijden eens een aandachtige bestudeering wijden. Er zullen misschien eenige tempeltjes in hem aan stukken worden geslagen en allicht zal hij tot een beter gefundeerd èn billijker oordeel geraken.

In onze Nederlanden viel de gouden eeuw der woordkunst en gedeeltelijk ook der bouwkunst en schilderkunst samen met het bloeitijdperk op politiek en economisch gebied. Een merkwaardigheid voor Spanje is, dat daar de bloei der kultuur pas aanvangt, als de Spaansche politieke macht al over haar hoogtepunt heen is. Want op politiek gebied is de regeering van Philips II reeds een neergang. Dat is slechts gedeeltelijk te wijden aan Philips, voor het grootste gedeelte is Spanje zelf daaraan schuld. „Philips de Tweede, werd bezield door hoogstrevende bedoelingen, hij was sober, ernstig, idealistisch en onwrikbaar in zijn godsdienstige en staatkundige grondgedachte, maar — hoe groot ook van wil en arbeidskracht — hij was niet groot genoeg voor de taak die hem opgelegd was, de bestendiging van de geïmproviseerde wereldmacht van Spanje." (Blz. 2)

Maar de Spaansche kultuur — en Dr. Brouwer toont overtuigend aan, hoe de renaissancistische beïnvloeding daartoe wel degelijk bevruchtend bemiddelde — schoot onder Philips' regeering langs alle kanten in rijken bloei. „Wie in Spanje de grootsche kunstwerken uit de zestiende eeuw heeft gezien, wie kennis heeft genomen van de Spaansche letteren en wetenschappen van de zestiende eeuw, wie het leven van verscheidene groote Spanjaarden uit de zestiende eeuw nader heeft bekeken, wie de geheele politieke en nationale ontwikkeling van Spanje van de Katholieke koningen tot den dood van Philips II overziet, zal diep onder den indruk komen van het krachtige, persoonlijke geestesleven, dat in al die verschillende uitingen naar voren treedt. . . . . Men sprak van „donker Spanje" en begreep niet dat eigen onkunde den blik voor Spanje's grootheid verduisterde. Het nu vorderend onderzoek naar Spanje's geestelijk bezit in de zestiende eeuw, zijn scheppingen op het gebied van kunsten en wetenschappen heeft reeds onomstootelijk aangetoond dat Spanje in dien tijd tot een veelzijdige, hooge ontwikkeling was gekomen." (Blz. 18, 19)

Dat in een werk over Spaansche mystiek het godsdienstig karakter van Spanje's zestiende eeuw ter sprake moest komen, ligt voor de hand. De naam van den auteur waarborgde een nauwkeurige analyse. Dit godsdienstig karakter is een zeer eigenaardig. Zelden zijn Kerk en Staat zóó geheel tot een eenheid versmolten als dat in het toenmalige Spanje het geval is geweest. „De staat en de kerk waren beide uitdrukking geworden van een dogma, dat aan alle gedachten, instellingen en doeleinden onveranderlijk en onverbiddelijk ten grondslag was gelegd. . . . (Zij) vormden een godsdienstig-juridische eenheid met als

belangrijkst geachte erplichting de handhaving van de zedelijke en religieuze beginselen waarop zij zelf gegrondvest was. Zij verkreeg daardoor een militant, absolutistisch karakter". (Blz. 76, 77) Door deze eenheid kon Philips' opvatting van het koningschap een theocratische zijn. (Blz. 1) Zij ook verklaart zeer veel in een door onkunde en onwelwillendheid zóózeer geïncrimineerde instelling, als de Inquisitie er een is. „Een beoordeeling van de zestiende-eeuwsche Spaansche Inquisitie moet uitgaan van een grondige kennis van de zeden, opvattingen, gevoelens, nooden en eischen van dien tijd, van de begrippen omtrent rechtswezen en rechtpleging, en verder dient men zich onpartijdig rekenschap te geven van de principieele fouten en de tekortkomingen die aan ieder rechtslichaam eigen zullen blijven zoolang menschen kunnen falen." (Blz. 78) Dit is zeker, dat de Inquisitie de katholieke levenshouding voor eeuwen in Spanje heeft bewaard en dat deze zelfde levenshouding in de tweede helft der zestiende eeuw de indrukwekkende opleving der katholieke theologie en den wonderlijken opbloei der katholieke mystiek heeft mogelijk gemaakt.

* * *

Dat dit werk van Dr. Brouwer bij een niet-katholieken uitgever kon verschijnen is een verblijdend symptoom. Want daarin dunkt ons toch wel de meening opgesloten, dat het óók onder onze andersdenkende landgenooten aftrek zal kunnen vinden. Zoowel dezen als ook den Katholieken zij het nadrukkelijk aanbevolen. Ongetwijfeld vordert de bestudeering ervan voor den leek niet weinig inspanning, — maar een inspanning, waarvan wij met gerust hart intense voldoening durven beloven.

BOEKENSCHOUW

REESER (Eduard) ALPHONS DIEPENBROCK (88) *f* 0.75. Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Met veel piëteit is dit boekje over de groote kunst van Alphons Diepenbrock geschreven. In drie hoofdstukken waarin het leven van Diepenbrock, wezen en stijl van zijn muziek, en zijn werken behandeld worden, geeft de schrijver blijk dat hij het resultaat van zijn studie over Diepenbrock met veel liefde en inzicht in diens kunst heeft te boek gesteld.

HOE ZIJ VAN JEZUS HIELDEN. (224) *f* 1.40. Levens der Heiligen voor kinderen verteld. Door een leidster van de R. K. Eucharistische Boekhandel, Brussel.

Een boek waarin vele heiligenlevens in verkorte vorm zijn samengevat en dat dus bijzonder geschikt is voor ouderen, om er na eenige studie iets uit te vertellen aan kinderen. Voor dit doel kunnen wij het van harte aanbevelen.

FRANSCH

ROPS (Daniel) LE COEUR COMPLICE. 12 fr. Plon. Paris, 1935

Onder den titel „Le Coeur Complice" heeft Daniel Rops een viertal novellen gebundeld. Het zijn meesterlijke studies van het menschelijk hart, die alle een geval van medeschuld des harten behandelen ondanks uiterlijken weerstand. Het zijn zeer delicate gevallen — twee ervan behandelen een liefdesverhouding binnen den familiekring —, maar de katholieke schrijver Daniel Rops ontspoort nergens en toetst alles aan de onverbrekelijke levenswet. Met zeldzaam gevoelige hand schetst hij situatie en omgeving om verder al zijn auteursaandacht aan het balanceeren en fluctueeren van het hart te besteden. In haar soort zijn deze novellen volmaakt; alles is zuiver van toon en structuur. De achtergrond, waarop zich het zielsconflict afspeelt, is telkens verrassend juist op dit conflict afgestemd. De eeuwige strijd tusschen gevoel en eer, tusschen neiging en plicht vibreert hier met een innigheid en waarachtigheid als slechts een schrijver van formaat verbeelden kan. Deze eenvoudige, maar diep menschelijke novellen wegen op tegen tientallen romans. Het bundeltje is mij liever zelfs dan Rops' uitvoerige en belangrijke „Mort, où est ta victoire?" Uit het gezegde blijkt voldoende dat het geen jongens- of meisjesboek is.

SILVE (Claude) BÉNÉDICTION. 15 fr. Grasset, Paris. 1935.

Claude Silve is het pseudoniem van de gravin de la Forest-Divonne. Met „Bénédiction" behaalde zij in December den Feminaprijs. Het is de roman van een kasteel. De geest, de atmosfeer van een chateau in Ile-de-France wordt er op uiterst gevoelige wijze in vastgelegd. Vergeleken met wat de romanlitteratuur tegenwoordig gewoonlijk aanbiedt, is het boek een hors-d'oeuvre. Alle realisme, alle physiologie, alle pessimisme is er vreemd aan. Een oversensibile, dichterlijke geest die vergroeid is met het kasteel, die er alle geluiden, alle duistere hoeken van kent en dagelijks zijn omgeving exploreert, moet het geschreven hebben. Het is een schildering in clair-obscure: de personen die erin optreden, verschijnen even in heldere belichting, maar trekken zich spoedig weer terug in het duister. Er is haast een teveel aan gevoelige beschrijvingen, aan mystificatie, hoewel juist het gedempte licht, het mysterieuze der inkleeding een der bekoorlijkheden van het boek uitmaakt. Toch karakterizeert de schrijfster haar personages scherp en

indringend; maar men moet tusschen de regels kunnen lezen. Voor boekenverslinders, voor jachtende lezers die slechts geboeid worden door de vraag, „hoe het afloopt", is dit boek niet geschreven. Eer voor nadenkende, bezonnen lezers die de „ziel" van een kasteel kunnen aanvoelen. Voor iedereen.

BIBESCO (Princesse) LE RIRE DE LA NAIADE. 15 fr. Grasset, Paris, 1935.

Dit boekje van luxe en levensovervloed doet in dezen tijd wat eigenaardig aan. Een „grande dame", de oorspronkelijk Roemeensche prinses Bibesco, schrijft hier over allerlei dingen die in het leven eener prinses belangrijk zijn, maar voor minder bevoorrechte lezers hoogstens tot de pia vota behooren. Vertellingen wisselen af met studies en beschouwingen over kunst en geschiedenis, over salondieren, over de jeugd, over Parijs, met variaties over de mode, etc. etc. Het is een bonte verzameling. De schrijfster heeft geest en beschaving en wat zij vertelt, is zeer leesbaar, maar wij zijn gewend geraakt aan steviger en harder kost, zoodat dit werk als een hors-d'oeuvre aandoet. De uit het Oosten gekomen prinses houdt van Parijs en het Parijsche leven; de Fransche taal bezit voor haar geen geheimen. Het is mogelijk dat dit boekje, vol exotischen geur, vol schuim en levensmoed, in Frankrijk zijn lezers en lezeressen vindt. Daarbuiten zal dit werk van de „grande dame" niet volkomen bevredigen. Haar romans zijn van steviger en robuster makelij.

DUITSCH

TUGEL (Ludwig) PFERDEMUSIK. Roman. München, 1935.

Het is niet uit te maken, wat nu eigenlijk in deze roman het meest aantrekkelijk is. Is het die diepe menselijkheid, die telkens uit de meest onzinnige situaties opstijgt, die menselijkheid, die in de meest bizarre figuren toch in het verborgen blijkt te leven? Of is het die kostelijke humor van het boek zelf, vrucht van een dolle, uitgelaten phantasie, die gedachte- en gevoelsassiociaties tot stand brengt, waar een verstandig mens niet aan denkt, niet aan durft denken, maar die toch de meest ernstige type doen lachen.

Het is onmogelijk dit in woorden na te vertellen, 't enige wat men doen kan, is het te lezen en uit te genieten.

Wonderlijke avonturen zijn het die in dit boek beschreven worden. De geschiedenis is vrijwel idioot en toch. . . en toch. . . . Het verhaal is dit: Een zekere mijnheer Tüme gaat als gezel mee met een mijnheer, Wiggers, die als inspecteur der dijken optreedt, naar een zeedorpje. Daar ontmoet Thüme een jeugdvriendin, waarvan hij nauwelijks kan achterhalen of ze nu getrouwd is of niet. Eindelijk blijkt dan, dat haar zogen. echtgenoot, majoor Thyllblek, die door den dominee en z'n vrouw tot een huwelijk gedwongen werd, nog juist voor de huwelijksdag ervan door is gegaan. Die

Thyllbeek is nl. een eigenaardig mens, hij is uit de oorlog gekomen en kan nu die tijd niet meer vergeten, daarom heeft hij in de buurt van 't zeedorpje een stuk oorlogsterrein gecopieërd met loopgraven en prikkeldraad en van tijd tot tijd laat hij granaten ontploffen, want hij kan niet meer leven zonder explosie en lawaai van geweervuur en kanonnen. Daarheen is hij gevlucht! Eén ding pijnigt hem nog: z'n verloofde staat nu alleen; hij laat haar door z'n oude oorlogskameraad en bediende bewaken, maar als hij bemerkt dat Thüme goed voor haar is, verdwijnt hij voor goed en helemaal.

Het ziet er allemaal verbazend onwaarschijnlijk uit, maar 't is aardig in elkaar gezet en prachtig heeft hij van de gelegenheid geprofiteerd om Thüme naar dat plaatsje te krijgen, als gezel van Wiggers, een onsterfelijke sinjeur van brutale uitdagende praat en toch in z'n binnenste zo menselijk zwak en heel klein.

't Is werkelijk een wonderbaar stel mensen, wat Tügel bij elkaar gebracht heeft: Den „Pastor" met z'n „ich bin dagegen"; den trouwsten der trouwen Mokenesa met z'n „Pferdemusik in höheren Sphären; den voerman Ohlke, den kastelein. . . . . Lees en geniet!

Een enkele keer valt hij uit de toon, als hij op 't slot de ontroering wil „zeggen", ontsnapt hij niet aan een beetje geforceerde declamatie. Doch als geheel is het een boek, waarover wij blij kunnen zijn en dat verwachtingen wekt voor de toekomst.

BRÜES (Otto) FLIEGT DER BLAUFUSZ! Roman aus der flämischen Bewegung unserer Tage, Berlin, 1935.

Als ik kon vermoeden dat Brües deze kritiek zou lezen, dan zou ik zeggen: „Dierbare Otto, je hebt pech gehad! Ik heb net de schepping van Tügel genoten, en je begrijpt dat je daarmee verloren was." Van de eerste regels af ben je gewaarschuwd, juist omdat Brües ook leuk wil beginnen en je direct bemerkt, dat 't niet echt is, niet van harte, niet uit de volheid geput. Je kunt er niet meer inlopen. Wat vuurwerk-spanning, wat holle woorden van vaderlandsliefde en onbaatzuchtige offerwil imponeren je niet meer. Je kijkt er door heen: maakwerk!

Misschien zat Brües in geldnood en moest hij weer een boek af hebben. Je kunt nooit weten wat 'n tragische, niet-artistieke dwang hem dreef. Waarschijnlijk had hij nog net wat stof, in z'n notitieboekje had hij allerloi aantekeningen over Vlaanderen en de Vlaamse beweging; misschien heeft hij in den oorlog ook met een paar Vlaminganten kennis gemaakt, met een of anderen strijdlustigen Pastoor en een beetje hysterischen fanatiekeling.

Je merkt, dat hij in Vlaanderen geweest is; dat hij wat van de beweging af weet en enkele merkwaardige feiten gehoord heeft; hij is zeker wel eens op de toren van een kerk geklommen. . . . Maar daarmee heeft men nog geen roman klaar. Om de ziel van Vlaanderen te verstaan, om de kreet „Vlaanderen voor Christus"

mee te voelen, is meer nodig dan een observatie. Alle kerels lopen in een geleend rhetorica-jasje, ze hebben allemaal een pruik op en doen, zolang ze op 't toneel zijn, zo'n beetje aan Vlaams idealisme. Maar je hebt 't zekere gevoel, dat ze achter de schermen hun jasje uittrekken en een potje bier drinken, totdat ze weer op mogen komen om weer een paar flinke knalzinnen de lucht in te laten daveren.

Hij weet met z'n mensen helemaal geen raad, ze komen op en verdwijnen zonder dat je kunt achterhalen, wat ze eigenlijk komen doen. Het lijkt voortdurend een vergissing! Ik kan de gedachte niet van mij afzetten, dat hij per ongeluk met de verkeerde personen begonnen is, daar veel te veel tijd aan besteed heeft en toen pas bemerkte, dat hij er niet verder mee kwam. Toen heeft hij maar weer een paar anderen aangepakt, dat ging niet zo erg best en zo is hij maar aan 't knoeien gebleven: „Enfin, laat ik 't toch maar afmaken, ze slikken 't wel!"

Maar we slikken 't helemaal niet en verlangen van de schildering van de strijd om Vlaanderen, iemand met heel wat meer invoelingskracht, met heel wat meer gezondheid van ziel en gloed van overtuiging.

GIBBS (Philip) EWIGES SUCHEN. (301) 4.80 M. en 5.80 M. Uit het Engelsch vertaald in het Duitsch. Universitas, Berlin, 1935.

Deze geschiedenis eener liefde brengt ons heel iets anders dan wij verwachten. Het is geen sentimenteele liefdesgeschiedenis, hoewel de held, Gilbert zijn leven lang Catherine, een gehuwde vrouw, aanbidt zonder ooit zijn liefde tegenover haar te verraden. Het is eigenlijk een leerzame en droevige geschiedenis van een heele generatie. Wij leeren een groep bloeiende jonge menschen kennen met mooie plannen, toekomstdroomen en vol streven naar idealen. Zij willen in Londen de menschheid dienen, elk in zijn vak uitblinken, werken en gelukkig worden. Maar dan komt het ontzettend drama: de wereldoorlog, waarvan zij òf heelemaal niet òf verminkt, òf naar hart en ziel gebroken terugkeeren. En zij vragen zich af wat was het doel van dit alles, waarvoor leef ik nog? en zij zoeken een uitweg naar de waarheid. Gilbert is gespaard gebleven en zoekt vol zorg naar Catherine die hij uitgeput van leed en honger in Rusland vindt waar zij in zijn armen sterft. Een uitstekend geschreven roman, die waard is door velen gelezen te worden. Rijpere lezers.

SCHAUMANN (Ruth) DER MAJOR. Roman. (383) Grote. Berlin, 1935.

De ontwikkeling van jong meisje tot vrouw heeft Ruth Schaumann in haar roman „Yves" beschreven. In dìt boek is het de jongeling die man wordt.

Ruth Schaumann is een lyrisch talent en daarom niet zòo geschikt om een roman te componeeren. De opbouw is zwak en af

en toe moeten wij raden, hoe ver de handeling intusschen gevorderd is. Uit zeventig hoofdstukken bestaat de keten van dezen nieuwsoortigen roman en boven elk hoofdstuk plaats zij een opschrift, dat niet den zakelijken inhoud, doch meer de stemming ervan aangeeft. De kracht van dezen roman ligt niet in de som der gebeurtenissen. Wat er gebeurt is tamelijk „vieux jeu". Een sympathieke jongeling wordt man, huwt een middelmatig meisje, zij leiden een doorsnee-leven, hij doorloopt de militaire loopbaan en een granaat in het veld tijdens den oorlog brengt het einde. Dat het in den wereldoorlog gebeurt, is geheel en al bijzaak. Alles wordt op een hooger plan geheven door de woordkunst der schrijfster. De grootheid van dit werk ligt in het kleine. Zooals op een oud schilderij fijne détailtrekken, zoo verheugen ons hier diepgevoelde uitspraken en taal-kunstigheden die in een gedicht thuis hooren. Daar waar haar fijne humor sprankelt en zij de gevoeligheden harer taal kan laten spelen, is dit boek waardevol. Voor hen die de fijnheid van het woord genieten kunnen, is deze roman een werkelijke verheugenis.

ENGELSCH

GIBBS (Lewis) MICHAEL AND HIS ANGELS. (436) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Michael Patterson was de zoon van een Engelsch geestelijke die het nooit verder bracht dan eersten kapelaan in een Londensche voorstadparochie. De middelmatigheid van den vader kenmerkte ook, zij het in mindere mate, den zoon, wiens levensgeschiedenis verteld wordt vanaf het eerste kruipen tot zijn 28ste jaar, via de stadia: schooljaren, ontwakende puberteit, eerste kennismaking met het maatschappelijk leven, de Groote Oorlog en het hernieuwde zoeken naar een levenshouding na den vrede. Van begin tot einde een roman van eenvoudige menschelijkheid, opgebouwd uit simpele realiteiten van het alledaagsche leven; hij bevat de gedachten, strevingen, zwakheden, idealen en desillusies van den doorsnee mensch. In zich zijn deze alledaagsch-heden zeker belangrijk, wijl zij de geschiedenis vormen van het grootste deel der menschen. Slechts wordt een bijzonder

LEWIS GIBBS

talent vereischt haar als belangrijk en belangwekkend tot uitdrukking te brengen. Dat talent bezit Lewis Gibbs; zijn roman van Michael is een roman van een middelmatig leven, dat in zijn karakterbeelding wel ietwat vaag blijft, maar waaruit toch voelbaar blijkt dat ook een simpel burgerlijk leven een tragiek kan doortrillen, in wezen van denzelfden aard, als die welke meer heroïsche figuren oogenschijnlijk zoo uitzonderlijk maakt. Als zoodanig is deze goede roman van het tweede plan belangrijk en treffend genoeg om hem volwassen lezers te kunnen aanbevelen.

BUCK (Pearl S.) THE EXILE. (284) 7/6. Methuen & Co. Ltd., London.

In de romans van de trilogie „The Good Earth", „Sons" en „A House Divided" heeft Pearl Buck met verbluffende zekerheid, als medemensch en kunstenares, het leven van een Chineesche familie, maar tegelijkertijd die van het geheele Chineesche volk, verbeeld, op het tijdstip van een crisis waarin het eeuwenoude zich nog gedeeltelijk handhaaft naast de kentering die het nieuwe aankondigt. Hun groote beteekenis, naast die van voortreffelijk vertelde verhalen, is, dat zij doen bezinnen op overweldigende problemen. Dit motief is in „The Exile" naar het tweede plan verdrongen, maar het verdwijnt nergens. Het hoofdonderwerp is thans, wat we feitelijk reeds lang verwachtten van een westerlinge, die eenige tientallen jaren in China verbleef, en die blijk gaf zoo goed te kunnen schrijven: het leven van een Amerikaansche, vrouw van een zendeling, die gedurende veertig jaar in de binnenlanden van China leefde. Hoeveel autobiografie in dit verhaal is verwerkt kan slechts gegist worden; bovendien heeft het haar gelegenheid gegeven te laten uitkomen hoe een nieuw aangekomene China ervaart, en hoe deze geleidelijk, gedreven door liefde en oprecht verlangen naar begrijpen, de Chineesche psyche leert aanvoelen.

Met innige, weemoedige liefde teekent Pearl Buck in „The Exile" het leven van de hoofdpersoon Carie Stulting, echtgenoote van den zendling Andrew Stone. Carie Stulting was een kleindochter van een der Hollandsche emigranten, die ongeveer 1840, om het verbod hun godsdienstoefeningen uit te oefenen te ontgaan, naar Noord-Amerika uitweken. Haar persoonlijkheid is van een opmerkelijk dualisme, door de schrijfster goed volgehouden. Zooals zij haar op bladz. 56 beschrijft: „For when we think of her and talk of her we always feel her as two distinct persons. One is this warm, merry, sensuous, hot-tempered person; a woman quick to see the ridiculous, a born actress and mimic, dropping work all of a sudden on a summer's day to go off to a garden or a mountain for a picnic. — The other is a puritan, the practical mystic, straining after God but never quite seeing Him. — There was a continual war in her members." Haar levendige spontane geest kwam instinctief in opstand tegen het harde, puriteinsche geloof van de secte, waartoe zij door geboorte en opvoeding behoorde, en

van welks geest haar man geheel doortrokken was. In dien echtgenoot demonstreert de schrijfster den fanatieken zendeling, onsympathiek, wijl hij den waren geest van het Christendom, dien der liefde, mist. Niet genoeg kan de schrijfster er in haar schildering van Carie den nadruk op leggen dat allereerst liefde, die den Chinees als medemensch aanvaardt, vereischt is om het vreemde volk te leeren kennen. Zij voelde zich vooral getrokken tot de Chineesche vrouw in haar staat van vernedering en verworpenheid; door sympathie en liefdevol medeleven deed zij meer goed dan de zendeling met zijn gevoellooze, starre prediking.

Toch bleef zij steeds een exile, met heimwee naar het vaderland, die overal, waar zij zich vestigde, rond zich, in haar huis, een stukje Amerika trachtte te scheppen.

Afgezien van de diepere strekking is de roman ook als verhaal interessant. Met belangstelling leest men de levenshistories van een energieke, toch gevoelige vrouw, die verschillende kinderen in het vreemde land verloor, die steeds met haar tweezijdig gerichten aard in conflict was, maar die toch wilskrachtig volhield.

Voor volwassenen een mooi en lezenswaardig boek.

HOUSMAN (Laurence) VICTORIA REGINA. With illustrations by E. H. Shepard. (470) R. M. 3.

FAULKNER (William) PYLON. (244) R. M. 2. The Albatross Library, Hamburg, Paris, Bologna.

„Victoria Regina" bevat dertig korte tooneelspelen, waarvan koningin Victoria de hoofdpersoon is, en waarin heel het leven, het karakter en de eigenaardigheden van de Engelsche vorstin belicht worden. Zij bestrijken den geheelen regeeringsduur, en beter dan in vele biografieën, komt de eigenaardige mentaliteit der koningin hier tot uitdrukking, vooral daar in de meeste dezer dramatische schetsen betrekkelijk onbeteekenende, maar voor de persoonlijkheid der vorstin typeerende, voorvallen behandeld worden. Daar het in Engeland niet geoorloofd is koningin Victoria op het tooneel voor te stellen heeft Housman bij de constructie der dialogen met de tooneeleischen niet overwegend rekening gehouden, hetgeen de lezing aangenamer maakt. Het is een frisch geschreven, alleraardigst boek, versierd met geestige teekeningen van Shepard.

Stijl en compositie heeft de moderne Amerikaansche schrijver Faulkner zuiver aangepast bij zijn onderwerp: de belevenissen van eenige luchtartisten, die, bij gelegenheid der opening van een nieuwe vlieghaven, voor schamele prijzen dagelijks hun leven wagen in gevaarlijke vliegtoeren. Faulkner's stijl is hard en blikkerend als het metaal der vliegmachines, en zijn compositie is absoluut zonder eenig sentiment. Binnen dien stijl en die compositie heeft hij de glinsterende onmenschelijkheid der machines gevangen en

ook het — als vermechaniseerde — wezen der menschen, die de machines bedienen. Zoo vreemd is de suggestie, welke over de luchtacrobaten hangt, dat zij op den lezer den indruk maken, welke een reporter weergaf met de woorden: „They ain't human like us. . . . . crash one and it ain't even blood when you haul him out; it's cylinder oil the same as in the crank-case." Toch schept de auteur, door de onbewogenheid waarmee de luchtacrobaten hun toeren verrichten, den indruk van een aangrijpende tragiek. In dieper perspectief gezien is Faulkner's opmerkelijke roman tevens een terugspiegeling — hard en koud in haar werkelijkheid — van een der onsympathiekste facetten van het moderne Amerikaansche leven: de zucht naar sensatie en de gevoellooze uitbuiting daarvan als business.

PEARSALL (Richard and Phyllis) CASTILIAN OCHRE. (273) 10/6. John Murray, London.

„Met vulpen en teekenstift door Spanje" had de titel van dit aardige reisverhaal duidelijker kunnen klinken. De samenstellers, bekende Engelsche artisten, hebben meerdere malen Spanje bereisd; met kunstenaarsoog hebben zij het leven gadegeslagen, waarvan zij in hun boek een frisch, levendig verslag geven. Het is interessant als verhaal van belevenissen en avonturen, niet in het minst nu Spanje bezig is zich los te rukken van zijn historie en in een kenteringsperiode verkeert, en het nieuwe abrupt zich naast het eeuwenoude heeft gesteld. Hun teekenstift heeft het reisverhaal op geestige wijze verduidelijkt.

BOEKENSCHOUW

JANSSENS (Al.) DE KERK VAN CHRISTUS. *f* 1.50. HOVE (A. van) DE ERFZONDE. *f* 1.85. Vijftiende en zestiende tractaat van: Leerboeken der Dogmatica. Dekker en van de Vegt. Nijmegen. 1936.

Deze vervolgdeelen uit de bekende serie dogmatische werken, die De Standaard-boekhandel en Dekker en van de Vegt uitgeven, vormen weer een verrijking der katholieke theologie in het Nederlandsch. Hoewel streng wetenschappelijk van opzet en structuur, zijn het geen dorre, abstracte leerboeken, maar werken die den belangstellenden en studieuzen lezer weten te boeien. De gezamenlijke uitgave vormt werkelijk een volledige en uitvoerige theologie, die een bezit blijft voor het leven. Uit den aard der zaak zijn deze werken bestemd voor geestelijken en voor die leeken, die ontwikkeld genoeg zijn om de katholieke dogmatiek tot in haar fundamenten te bestudeeren.

Crisis in de Fransche romankunst

door FELIX VAN ARET.

I

De leeuwerik van de Fransche letterkunde scheert minder zelfbewust dan weleer door het ruim, en verovert slechts sporadisch een ijlere luchtlaag. Aan de ijlte komt zij bijkans niet meer toe, en haar vleugelslag zeilt zoo dicht bij het aardsche, dat men zou meenen met een zwaluw te doen te hebben, vlak voor een regenbui.

De groote problemen in de Fransche literatuur blijven omneveld door Duhamel-achtige vaagheden. Heel zelden staat een schrijver op, die een belangrijk steentje bijdraagt aan dien roem van de Académie Française. En ook dit trotsche cultuurmonument schijnt restauratie noodig te hebben, want niet iedereen, die hier binnentreedt is behoorlijk door de muze gekust, maar dikwijls een protégé van invloedrijke, zij het weinig aan de muze verwante zijde.

Zoo gaat het jaar en dag reeds lang met de literaire prijzen, welke instelling verdacht veel lijkt op baantjesgeverij. In onze lage landen had men dit instituut spoedig betiteld met het sombere woord: cumulatie. En toch hebben wij een klein traditietje van prijsgekroonden, die koelbloedig afstand doen van het geldelijk gewin, en liever uien eten.

Het groote verschil is echter, dat ons literair vernuft niet geënt is op de politiek, wijl wij van onze politiek geen nationale gewetenszaak maken, en het dubieuse woord: affaire niet als verbindingswoord tusschen private en publieke aangelegenheden hoeven te gebruiken. In Frankrijk schijnt iedere uiting van het oogenblik besmet door de ziekte van politicis. Politicis is een nationale Fransche ziekte geworden, zooals dat in de dagen van Liszt en Chopin het geval was met de van-can, en in de dagen, dat Axel Munthe zijn boek van San Michele schreef met een ondefinieerbaar soort zenuwziekte.

Het zijn voor een belangrijk deel de modevlagen, of ze nu heerschen in de gedaante van een manie of een pose, die onbewust in de geestelijke standing domineeren. Niet onwaarschijnlijk is het daarom, dat het literaire leven zich door de politieke depressie van zijn à propos heeft laten brengen.

Het à propos in de Fransche weekbladen over de politiek is een critische en ook typische Fransche slag. Het is een regelmatig terugkeerend ironisch uitschieten van de individualiteit in het politiek tournooi. De Franschman verdeelt zijn aandacht en interesse over tout le monde et son père, maar in zijn commentaar blijft hij angstvallig zweven rond de „mesure" van den goeden

smaak. De goede smaak is er een veel belangrijker criterium dan overredingskracht door dik en dun heen. Maar het Fransche parlement is een dimensie, waarop men den goeden smaak niet kent. De meeningen laten zich daar kwalijk organiseeren in het gareel van het nationaal belang. De „choc des opinions" is een levensvoorwaarde voor het bestaan der individualiteiten, en individualiteiten bloeien er vooral in de politiek à tort et à travers.

Misschien dat de ziekte van politicis te veel individualiteiten opslorpt, te regelmatig het pincet van den critischen zin ter eigen cureering voor zich opeischt. De constant falende politiek is waarschijnlijk een blok aan de cultuur, want wat voor zin heeft het — zoo kan oppervlakkig de gedachtengang zijn — het bestaan te verdiepen, de problemen te peilen, de horizon te verruimen, wanneer de landspolitiek om de haverklap faalt in het geven van duurzame normen aan het bestaan.

Het materialistisch kleurtje aan een dergelijke meening valt niet te miskennen. Veroordeel het echter niet te snel, want zijn de bestaansmogelijkheden niet meer dan ooit voorwaarden geworden tot de geschiktheid om te filosofeeren.

* * *

De neiging tot moraliseeren zit den Franschen schrijver in het bloed. En het ligt in de lijn der omstandigheden, dat hij met graagte tot de moraal zal terugkeeren, naarmate de maatschappelijke toestanden meer te wenschen overlaten. De intensiteit en de diepte van dit moraliseeren heeft echter ingeboet. Het verschijnsel is zich meer in de breedte aan het uitbreiden, en om het terrein zoo snel en beknopt mogelijk te overzien, bedient men zich meer van de werpspies van het essayistisch artikel, dat actueel en geserreerd aan de vluchtigheid van het publieke bevattingsvermogen tegemoet komt.

Ook Frankrijk kent op het moment een middelpuntzoekende hang van het individualisme. Het ontkomt evenmin aan de donkere dreiging van de schaduwen van morgen dan minder gespecialiseerde, meer genivelleerde volkeren. De onbevangenste voorvechters van de nationale veelzijdigheid zetten zich daarom schrap tegen de belaging van de persoonlijkheid, de bron van alle Fransche cultuur.

Wanneer de goede smaak zich critiekloos gaat overleveren aan het harde rhythme van koele leuzen, die geen à propos dulden, slaat hij zich zelf in boeien. De goede smaak bloeit immers het weelderigst op het forum van een onbelaagde conversatie. Een geestelijk concentratiekamp zou er de moordkuil zijn voor de scheppende fantasie. En wanneer de ondergang van het avondland in zijn algemeenheid mocht ingeluid zijn met het knagen aan de individualiteit, dan heeft de aanval zich in Frankrijk op de teerste en meest kwetsbare plek gericht. Alleen een politiek, ge-

dreven door onbaatzuchtige aanvoerders, die boven de individualiteiten staan, kan aan die individualiteiten vasten grond onder de voeten geven.

Men is er in zekeren zin ziek van de individualiteit. Men lijdt er aan een soort literair spleen, aan een bemoeizuchtige conversatiegeest, waarin de synthese hopeloos verloren is geraakt. Iedereen voelt zich zoo'n gewichtig enkeling, dat de gemeenschap zonder geestelijk nadeel op te loopen, niet van zijn bestaan en praatrecht onkundig mag blijven.

Resultaat, een weelderig bloeiend, met een hang naar tierend, literair leven, zonder grootsche prestaties.

Een monument als „Les hommes de bonne volonté" van Jules Romains domineert als een wolkenkrabber over al die knutselarijen, hetgeen nog duidelijker dan vroeger is gebleken na de verschijning van het negende en tiende deel, „Montée des Périls, en „Les Pouvoirs". Door een bovenmenschelijke concentratie en geestesafzondering, heeft deze machtige roman-fleuve haar epische lijnen zonder veel aarzelingen tot op vandaag doorgetrokken. Het lezend publiek openbaart een zeker traditie-sentiment in de getrouwheid, waarmee het de enorme schilderingen van Romains blijft bewonderen.

JULES ROMAINS

De oplaagcijfers van de verschillende deelen varieerden tusschen de 30.000 en 50.000 exemplaren.

Door zijn hardnekkigheid en zelfbewustheid in de behandeling van een thema, waarvan alleen de détails veranderen, is Jules Romains onbewust de leider van de Fransche romankunst geworden. Het is te voorzien, dat hij deze uitzonderingspositie zal blijven innemen, zoolang zijn roman-fleuve de dorrende velden der letterkundige inspiraties blijft bevruchten. En daarmee is tevens de bloedarmoede der algemeene prestaties aangetoond, nu één schrijver zich zoo scherp en monumentaal in uitdrukkingswijze van de rest weet af te zonderen.

In zelfgekozen isolement ligt nog steeds de kiem voor de evenwichtige, de objectieve, de eerlijke scheppingen. Evenals in Nederland is er in Frankrijk echter nog veel te veel literair rumoer, en even weinig als men dat in Nederland aan van Schendel doet,

spiegelt men zich daar bijvoorbeeld aan de Montherlant. Aan deze promotors van een reine, bijna hartstochtlooze literaire cultus spiegelde men zich echter niet volgens hun inhoud, maar wegens hun vorm.

Het is ongetwijfeld een decadentie-verschijnsel op zich zelf, dat vooralsnog alleen een extreme, onkatholieke psychologie zich zoo klaar laat verwoorden en verbeelden.

* * *

Met „service inutile" (klinkt ook in dezen titel niet het spleen, als reactie op de politieke leus „Service public" van De la Rocque, den Croix-de Feu-leider) zet de Montherlant het verwaterd moralisme van Gide op een moderner-actueeler plan voort. Aan de groeiende geestessfeer van het „Montherlantisme" wordt hier, misschien voor de eerste maal, typische gestalte gegeven. In deze serie fraai gestileerde opstellen voelt men de zucht van een in eenzaamheid gedragen verdriet, de bittere smaak van de ontgoocheling, het schouder-ophalen van een onverschilligheid (c'est inutile) het aristocratisch gedragen leed om mislukte karakters, mislukt savoir vivre, mislukte cultuur in Frankrijk. „Service inutile" is een kreet om nationaal herstel, waarvan meer suggestieve kracht uitgaat dan van de complete Nationaal Herstel-organisatie in Nederland.

In zijn hautaine eenzaamheid, uit puur zelfrespect, die wil ontkomen aan de nivelleerende tendenzen van de massa, nu aan de massa steeds meer plaats wordt ingeruimd, is De Montherlant op het moment een „Gott in Frankreich". Maar niet alleen heeft De Montherlant richting gegeven aan een nieuwe moralistische zelfverantwoording, (waaraan Uebermenschliche motieven niet vreemd zijn; zie bijvoorbeeld zijn billijking van de zelfmoord uit eergevoel) hij is ook de vervolmaker van een literaire stijl, die in Frankrijk steeds meer ingang vindt, en waarin men de steeds snellere harteklop, het razend tempo (waarbij het tempo belangrijker is geworden dan datgene, wat „gedaan" wordt) van onzen tijd beluistert. Zijn denkbeelden verklankt hij in een soort super-journalistiek, in korte fel-levende, brandende artikelen, in directe tot de menigte gerichte redevoeringen. Men ziet, ook de Montherlant is in zijn wijze van uitdrukking tot de Führer-methode overgegaan maar zijn homeopathisch optreden acht hij het eenige heilmiddel om de zieke individualiteit te genezen. En als hij daar ook maar voor een gedeelte in slaagt, bewijst hij Frankrijk een onschatbaren dienst.

Voorloopig is zijn literaire verschijning echter een stem des roependen in de woestijn, zooals de Saint Exupéry na zijn vliegongeluk. Maar de Saint Exupéry werd tenslotte gehoord. Laat Frankrijk in ieder geval De Montherlant niet uit het oog verliezen.

(Slot volgt.)

Italiaansche Letteren

Ernst en Bezinning

door ELLEN RUSSE.

De tijden zijn ernstig, de menschen hebben behoefte aan stevigen geestelijken kost; men kan zich niet vergenoegen met het volgen van kunstig in elkaar gezette intriges over liefdeservaringen, of meeleven in het uiteenrafelen van psychologische analyses, men vraagt niet om fictie, men eischt de werkelijkheid. Althans gedachten die opbouwen, die steun geven, of tenminste een richting aanduiden, zoo ze nog niet in staat zijn een oplossing te geven. Deze tijd wekt op tot een inkeer in zichzelf, roept om bezinning. Waar zijn de voorbeelden waaraan men zich spiegelen kan? Wie zijn zij, die door hun daden en levenswijze opwekken tot een hooger en beter leven, nu de chaos in de maatschappij de menschheid dreigt omlaag te trekken in een poel van steeds grooter wordende ellende?

Het zijn degenen, die op de hoogtetoppen verwijld hebben; het zijn zij, die uitstaken ver boven de middelmaat met hun naar idealen gespannen geest en wil. Het zijn de VETTE UMANE, de schoonste uitingen en volmaakste aspecten van het menschzijn, die zich openbaren in het genie, in den held en in den heilige.

Tot deze overtuiging kwam de hoogleeraar en schrijver Paolo Maria Arcari. Als professor aan de Zwitsersche katholieke Universiteit van Fribourg en tevens aan de hoogeschool van Perugia voor de vacantiecursussen, komt hij dagelijks in contact met de jongere generatie en weet waar zij om vraagt in dezen tijd van verwarring en gisting. Schreef hij vroeger tusschen zijn letterkundige studies door, (zooals de werken over Pascal, Balzac, Manzoni en Amiel) romans, waarin hij psychologische problemen behandelde — ik herinner o. a. aan zijn roman PALANCHE over de gierigheid — thans geeft hij een beschouwing, die juist niet over de zonde gaat, doch over hoogstaande voorbeelden. Zijn nieuwe boek VETTE UMANE heeft als ondertitel IL GENIO, L'EROS, IL SANTO.[1])

Wat en hoe is het genie? Aan de hand der uitspraken van beroemde schrijvers als Lombroso, die uitmaakte dat het genie tegelijk „verwaand is en nederig", en volgens Balzac „een kind en tevens een reus" is, tracht Arcari het onvermijdelijk dualisme in het genie te verklaren en wijst op de tragische eenzaamheid dier op de hoogtetoppen levende geesten.

De held zet in daden om, hetgeen anderen in woorden slechts willen, ook hij is eenzaam temidden der massa en moet dikwerf kampen tegen gevoelens van nijd en naijver van de middelmatige menschen, die hem zijn dadenkracht en geconcentreerde wilsactie benijden.

---

[1]) Uitg. Vincenzo Colonello. Milano. 1935.

Geniën zijn doorgaans universeel, helden overwegend nationaal, de heiligen daarentegen trekken grenzen in de ideëele wereld: voor Rome en allen die tot de Kerk van Rome behooren zijn St. Franciscus, St. Thomas, St. Bernardinus van Siena, heiligen, doch zoodra men de Alpen overschrijdt vindt men figuren van heiligen, die zich Calvijn, Luther en Zwingli noemen, maar die door Roomsch-Katholieken nooit als heiligen zul'en worden aangeroepen en erkend.

PAOLA MARIA ARCARI

Wat is het ware kenmerk van den heilige? Dat hij een onleschbaar verlangen heeft naar God, wijl hij steeds voelt hoe ver hij nog van God verwijderd is. Maar ook het genie lijdt onder het gevoel van eigen onmacht, telkens wanneer hij voelt, dat de verstandelijke verlichting en het begrip ontoereikend zijn om alles te omvatten en te bevatten, zooals de held gedrukt wordt door de angst niet te kunnen voldoen aan de zichzelf gestelde allerhoogste eischen van moed en heldhaftigheid. Alle drie dus zijn vervuld van een begeeren naar het Allerhoogste en Allervolmaakste, en dat streven naar het onbereikbare en de smart over eigen te kort, maakt hen juist tot de groote voorbeelden der doorsneemenschen.

Nieuwe perspectieven, nieuwe waarheden openbaart Arcari niet in zijn werk; maar het is doorspekt met aanhalingen uit de beroemdste schrijvers der wereldlitteratuur en heeft daardoor voor den lezer waarde. . . . . als bronnenmateriaal. Het werk eindigt met een lofzang „Italia Madre", op Italië als Moederland van den schrijver en van de westersche beschaving, met als kernpunt Umbrië, de streek van Sint Franciscus.

Prof. Arcari's dochter, de nog jeugdige schrijfster Paola Maria Arcari, volgt de voetstappen van haar vader, doch kiest het juridisch en sociologisch gebied inplaats van het rijk der letteren. Na te zijn gepromoveerd op een proefschrift over het verschil tusschen het natuurrecht en het positieve recht, werd zij benoemd tot privaat docente aan de universiteit van Rome en nu enkele maanden geleden tot professor in de geschiedenis der politieke stelsels aan de hoogeschool van Turijn. Reeds verschenen vele werken van haar hand, waaronder LA FRANCIA NELL' OPINIONE PUBBLICA ITALIANA [2])

---

[2]) Uitg. Zamperini e Lorenzini, Roma, 1934.

en het bijzonder belangwekkend boek: IL PENSIERO POLITICO DI FRANCESCO PATRIZI DA CHERSO.[3]) Deze boeken vormen wel een groot verschil met de min of meer sentimenteele gedichten, die zij zes jaar geleden als eerste pennevrucht publiceerde in den bundel: IN DIVINE PARVENZE.[4]) Evenals haar vader zoekt Paola Arcari thans naar voorbeelden in de geschiedenis om aan haar volk voor te houden. Zij zoekt hen onder de groote staatslieden en daarom boeide haar de figuur van den zestiende-eeuwschen Venetiaan Francesco Patrizi. Deze immers droomde van een ideale wereldordening, zooals ook THOMAS MORE deed, toen hij zijn UTOPIA schreef en CAMPANELLA met zijn IL CITTà DEL SOLE (de Zonnestad). Patrizi bouwde in zijn geest de gelukkige maatschappij op en schiep zijn ÇITTA FELICE juist in een tijd der grootste verwarring, toen in Twente het Concilie bijeenkwam om orde te scheppen.

Vanzelfsprekend zijn de Italianen op het oogenblik vervuld van het groote probleem der demografie, zij zoeken naar een oplossing van bestaansmogelijkheid voor hun volk: inlandsche en buitenlandsche kolonisatie houden hun geest bezig, vandaar dat Paola Maria Arcari als thema voor haar inaugurale rede koos, de geschiedenis der Italiaansche kolonies in Afrika.

Ook een andere schrijver-jurist REMO RENATO PETTITO, bekend om zijn publicaties over het Spaansche légitimisme, behandelde een dergelijk onderwerp en schreef een verhandeling over den tegenwoordigen strijd in Oost-Afrika, onder den titel: LA QUARTA GUERRA PUNICA, de vierde Punische oorlog.

Het kan niet anders of de huidige nationale en internationale problemen vinden hun weerklank in de letteren en het resultaat is geschiedkundige en sociologische beschouwingen. De biografie — toch al zoo gewild in alle letterkunden op 't oogenblik — viert ook hoogtij in Italië.

PIERO BARGELLINI, de redacteur van het maandblad IL FRONTESPIZIO heeft een ander voorbeeld uit de geschiedenis naar voren gehaald: SAN BERNARDINO DA SIENA.[5]) Zijn boek verwierf de Viareggio-prijs en wordt in Italië zeer geroemd. Nu is de Sienneesche heilige een zeer dankbare figuur om zich in te verdiepen, omdat deze franciscaan niet alleen een toonbeeld is van godvruchtig leven, maar ook sociaal zeer veel tot stand bracht. Zeer uitvoerig behandelt Bargellini de beteekenis van het alom plaatsen en toonen van het Christus-monogram in een stralende zon, dat Bernardino bij alle gelegenheden placht te doen. Wanneer hij den preekstoel beklom, hief hij alvorens zijn preek aan te vangen, dat symbolisch teeken omhoog en toonde 't aan zijn hoorders. Hij hield het wapen bij zich op den kansel en hief het wederom omhoog, zoodra hij zijn preek beeindigd had. De heilige

---

[3]) Uitg. Zamperini e Lorenzini, Roma, 1935.

[4]) Uitg. L'Eroica, Milano 1927.

[5]) Uitg. Morcelliana Brescia. 1935.

heeft er vervolgingen om moeten doorstaan, omdat hem verweten werd, dat hij door deze nieuwe devotie in te voeren, de praktijken van het bijgeloof steunde, maar na verloop van tijd kreeg hij toch toestemming het Christuswapen overal met zich mee te voeren en in kerken en huizen te laten aanbrengen. Een ander, geheel sociaal werk van Bernardinus, was zijn instellen van de banken van leening om den grooten woeker tegen te gaan, waar het arme volk een prooi van werd.

Bargellini, die een der meest belovende schrijvers is in de katholieke groep, geeft in dit werk veel couleur locale, zoodat zijn Bernardinusboek aantrekkelijk is voor allen, die van het land rond Siena houden.

Biografie ook geeft PIERO MISCIATTELLI, wiens SAVONAROLA dit jaar in het nederlandsch verscheen. Thans heeft de schrijver een werk gepubliceerd over Laetizia, de moeder van Napoleon.[6]) De aanleiding hiertoe was een dubbele, namelijk dat in Februari 1936 de eeuwherdenking plaats vond van Laetizia's dood en ten tweede omdat Misciatelli eigenaar is van het palazzo Bonaparte, waar Napoleon's moeder de laatste 21 jaren van haar leven sleet. Zij kwam er na den val van Napoleon en besteedde vrijwel al haar tijd aan het voeren van een uitgebreide correspondentie met haar over heel Europa verspreidde kinderen en verwanten. Talrijk zijn de brieven gericht aan den op St. Helena verbannen zoon, brieven, die hem nooit bereikten, omdat de engelsche gezagvoerder van het eiland ze onderschepte. En werkelijk aangrijpend is de brief, welke ze schreef aan de Engelsche regeering, na Napoleon's dood, om het stoffelijk overschot van haar zoon te mogen ontvangen en het te kunnen begraven temidden van het volk, dat hij zoo zeer liefhad. Misciatelli heeft 113 van die brieven kort geleden teruggevonden, zoodat voor Napoleon-vereerders dit boek werkelijk een document van waarde is. De brieven zijn in den oorspronkelijken tekst, dus in het fransch gepubliceerd, de inleiding voor het boek schreef Piero Misciattelli in het Italiaansch evenals het commentaar. Bijzonder aantrekkelijk zijn de illustraties, o. a. de gevel van het palozzo Bonaparte, thans palazzo Misciattelli gelegen op den hoek van het Corso en de piazza Venezia te Rome, de sterfkamer van Laetizia, welke zooveel mogelijk ongerept bleef en talrijke portretten der familie Bonaparte en van Laetizia zelf.

Niet zoozeer met de bedoeling om zijn volk een glansrijk voorbeeld te toonen, dan wel om sfeer en stemming weer te geven, nam ook NINO SALVANESCHI een biografisch onderwerp voor zijn nieuw boek. Heeft tot nog toe de Vie romancée zich grootendeels bepaald tot het behandelen van figuren uit de letterkunde en de geschiedenis, meer en meer beginnen de kunstenaars om belangstelling te vragen. Werden de figuren van Rembrandt en Jan Steen in onze romanlitteratuur ingelijfd, thans schijnen de toondichters

[6]) Lettere di Letizia Buonaparte. Uitg. Hoepli, Milano, 1936.

aan de beurt te komen. Werfel's VERDI en nu pas de Tschaikowsky-roman van Klaus Mann SYMPHONIE PATHÉTIQUE trokken den aandacht.

De blinde schrijver Nino Salvaneschi koos Chopin uit en noemt zijn boek IL TORMENTO DI CHOPIN.[7]) Het is een Vie romancée en geeft het gansche leven van den poolschen componist, doch voornamelijk de Georges-Sand-épisode op het eiland Majorca. Salvaneschi, die als zoovele blindgewordenen, over een zeldzaam fijn aanvoelingsvermogen beschikt, wenschte persoonlijk naar Majorca te gaan om zijn boek locale sfeer te geven. Vergezeld van zijn trouwe echtgenoote, die opgaat in zijn werk en alles voor hem opteekent, onderging hij de stemming van het verlaten Karthuizerklooster, waar de reizigers in 1839 — toen alles nog veel primitiever was — eenige cellen bewoonden. Hier is Salvaneschi's schrijftrant zeer suggestief en weet hij o.a. in een schildering van een stormachtigen winternacht op de eenzame rotsen, een waarlijk angstig beklemmende spanning bij den lezer op te roepen. Uiteraard is het onderwerp dezer épisode uit Chopin's leven niet prijzenswaardig — vooral om de houding en het gedrag van Georges Sand — maar Salvaneschi geeft er niets zwoels aan, doch blijft sober. Zijn boekje is zeer fijnzinnig en prachtig van stemmingsweergave. Binnenkort verschijnt een ander werk van hem in een nederlandsche vertaling, en wel L'ARCOBALENO SULL'ABISSO[8]) (de Regenboog over den afgrond). Dit is een echte roman, d. w. z. een spel der verbeelding, met een sterke tendens naar het goede. Salvaneschi, die vroeger, kort na zijn blind worden, troost zocht in theosofie en spiritisme, is een katholiek geworden van de daad en in dezen roman schildert hij den hevigen strijd tusschen geloof en ongeloof, zooals deze zich meer en meer toespitst, naar gelang het moderne heidendom veld wint. Zijn roman speelt in de toekomst, in het jaar 2000, zoo ongeveer als het beroemde boek DE GOD DER WERELD van Hugh Benson, waarmede men Salvaneschi's werk vergelijken kan.

NINO SALVANESCHI

Biografie, maar dan autobiografie geeft ook het laatste boek, dat we hier

---

[7]) Uitg. Corbaccio, Milano. 1935.

[8]) Uitg. Corbaccio, Milano. In het Nederlandsch: Fidelitas, Amsterdam.

noemen: PIETROGRADO 1917, van FRANCESCO MARIA TALIANI.[9]) Thans italiaansch gezant te 's Gravenhage, was Taliani in 1917 jong attaché aan het gezantschap te Petrograd en beleefde er de woelige dagen der revolutie. Nu, bijna twintig jaar later heeft hij die herinneringen opgeteekend, gedeeltelijk als een dagboek, maar meer in den vorm van korte novellen, over de figuren, die hij leerde kennen, terwijl het boek toch één doorloopend geheel uitmaakt. Hij ziet de russische omwenteling vanuit het standpunt van den diplomaat; zoo krijgen we beschrijvingen van de regeeringskringen en het mondaine leven, waar velen zich nog aan willen vastklampen, al voelen zij den grond onder zich wegbrokkelen; maar tegelijk voert de schrijver ons mede naar de perephirie der stad, en zien we hoe de artiesten en cabaretkunstenaars ten onder dreigen te gaan, evenals de kleine burgerij, nu de roode troepen overal de overhand krijgen. Het zijn fel bewogen verhalen, die soms doen denken aan AXEL MUNTHE'S SAN MICHELE, zonder echter ooit het hinderlijke egocentrische van den Zweed te vertoonen, want Taliani houdt zichzelf doorloopend op den achtergrond, hij blijft toeschouwer, maar zijn boek heeft dikwijls dien zelfden toon van waarachtige, diepgevoelde menschelijkheid. Heel sterk komt dit tot uiting in het slothoofdstuk over den dood van den ambassadeur, zijn vroegeren chef te Petrograd, die later als gezant-in-rust eenzaam en verlaten te Rome komt sterven. Dit is een van de meest aangrijpende tafereelen uit het werk. Taliani's stijl is heel karakteristiek, vol korte, pregnante zinnetjes, uiterst levendig en plastisch. Pietrogrado is dan ook begroet door de italiaansche critiek als de eersteling van een rasschrijver. Niet lang daarvoor had Taliani een zeer belangwekkende studie geschreven in het tijdschrift de Nuova Antologia over onze kolonisatie in Oost-Indië gedurende de zeventiende eeuw. Hij schreef dit onder den schuilnaam: Giovanni Breughel en noemde zijn beschouwing OLANDA D'OLTREMARE. (Overzeesch Holland). Het is een doorwrochte uiteenzetting over onze Oost-Indische Compagnie in denzelfden levendigen stijl als zijn russische roman en toont hoe deze diplomaat belangstelt in de landen, waar hij door zijn loopbaan gedwongen is te wonen, en hoe hij zich inwerkt in de problemen en in het karakter van de volken, die hij aldus leert kennen. Juist het kolonisatie-vraagstuk hield hem bezig en zoo ziet men hier opnieuw een voorbeeld van de gedachtengang der hedendaagsche Italiaansche schrijvers. De problemen die hen momenteel vervullen, de nood die hen bedreigt, trachtten zij op te lossen of te verhinderen, door zich te spiegelen aan voorbeelden uit de geschiedenis van soortgelijke problemen, of door het oproepen uit het verleden van groote geniën, helden en heiligen, die met inspanning van al hun krachten, de in gisting verkeerende maatschappij in betere banen wilden leiden. Een litteratuur die noopt tot bezinning.

[9]) Uitg. Mondadori. Milano, 1935.

I. De Engelschen houden van traditie. De koningen van Engeland zijn volgens een wet, die dateert uit de 15de eeuw, de eerste uitgevers van het land. Zij hebben het privilege om den Bijbel uit te geven en aan anderen verlof tot deze uitgave te verstrekken. Doch zij maken van dit voorrecht geen gebruik meer. De universiteiten van Oxford en Cambridge hoeven voor elk boek afzonderlijk, dat zij uitgeven, geen permissie meer te vragen. Maar de oude traditie bestaat nog en bij elke nieuwe troonsbestijging moet het octrooi vernieuwd worden.

Zoo is het ook met de uitgave van den Bijbel. Toch wil de traditie dat de koning de uitgever van den Bijbel blijft. Hiermede nemen echter de Anglicaansche autoriteiten, vooral in Schotland, geen vrede; zij verwijten den „Uitgever van Zijne Majesteit" dat hij een te hoogen prijs vraagt voor de H. Schrift en daardoor haar verspreiding verhindert. Daarom hoopt men in kerkelijke kringen dat de nieuwe koning van zijn privilege zal afzien en ook andere uitgevers den Bijbel kunnen uitgeven. Daartoe zal echter de oude wet moeten vernietigd worden, een wet die uiterst streng is. Zij verbiedt niet slechts elke Bijbel-uitgave, maar ook elk citeeren van de H. Schrift. Een courant of godsdienstig blad, dat een stuk uit den Bijbel zou aanhalen, zelfs de tien geboden, zou het copyright schenden en zondigen tegen de rechten van den koning. Maar de Engelschen zijn verstandig en, al schaffen ze de wetten niet af, ze passen ze daarom nog niet toe.

II. President Roosevelt is een vurig lezer van politie-romans. Daar hij de meeste verhalen in dit genre te weinig origineel vindt, wil hij zelf een politieroman schrijven die nieuwe horizonten opent. Doch zijn hooge functie laat hem geen tijd. Een cinematographische onderneming kocht hem nu zijn idee af, en de beste scenaristen van Hollywood kregen de opdracht om den politieroman van den president te voltooien, waarvan men een reusachtig succes verwachtte. Maar geen enkel scenarist vond een bevredigende ontknooping. Op de vraag van den directeur der onderneming moest de president antwoorden dat het niet het gebrek aan tijd was, dat hem zijn plan had doen opgeven, maar de onmogelijkheid om een oplossing te vinden. Hij had gebeurtenissen verzonnen zoo ingewikkeld, dat er geen ontknooping voor te vinden was.

Het hoofdidee is dit: een millionnair, die zijn leven moe is, wil zijn omgeving en familie verlaten zonder een spoor achter te laten. Hij wil echter zijn vijf millioen dollar, die in allerlei zaken steken, behouden. Hoe kan hij nu, in zijn nieuw bestaan, ontsnappen aan de beste detectives, die zijn familie hem nazendt, en hoe kan hij zijn bezit rechtvaardigen? Dit probleem, eenvoudig op het eerste gezicht, blijkt bij nadere uitwerking zeer bezwaarlijk en onoplosbaar. De directeur van een groot Amerikaansch „Magazine" heeft nu zes der beste politie-romanschrijvers, waaronder Rupert Hugues en John Erskine, opdracht gegeven om ieder een hoofdstuk te schrijven. Bovendien heeft hij het publiek uitgenoodigd om deel te nemen aan een wedstrijd voor de beste oplossing.

Dit presidentieele enigma schijnt de Vereenigde Staten op het oogenblik nog meer te interesseeren dan Roosevelt's politiek.

III. Een aantal jaren geleden berichtte een groot Engelsch blad den dood van Rudyard Kipling, den onlangs overleden beroemden schrijver. Deze las zijn eigen doodsbericht, waarin hij natuurlijk overmatig gehuldigd werd. Oogenblikkelijk schreef Kipling aan den directeur van het blad het volgende briefje:

Mijnheer!

Uw blad meldt mijn dood. Aangezien Uw informaties mij altijd volkomen betrouwbaar gebleken zijn, moet ik dit bericht voor juist houden. Wees dus zoo goed mijn abonnement te annuleeren, dat mij in het vervolg totaal nutteloos lijkt. Uw dw.

R. K.

IV. De uitvoer van Duitsche boeken is van 1931 tot 1934 met bijna 50% gedaald, van 48 tot 25 millioen R. M. De voornaamste oorzaak ligt, volgens „Das deutsche Wort", in de valuta-verschillen.

BOEKENSCHOUW

CONRARDY (Joseph) ASTRID, KONINGIN DER BELGEN (152) *f* 0.75. Nederl. bewerking door Marie Koenen. Voorwoord van Baron Firmin van den Bosch. R.K. Boekcentrale. Amsterdam.

Een nieuwe levensbeschrijving van Astrid voegt zich bij de verschillende die reeds verschenen zijn. Het is wel haast overbodig hier veel van te zeggen want dit boekje spreekt voor zich en getuigt van de hoogstaande levens-opvatting der Belgische Koningin en de ernst waarmede zij zich aan haar hooge taak gaf.

LINDBERGH (A. M.) OM DE NOORD NAAR HET VERRE OOSTEN (358) *f* 2.90 en *f* 3.90. Uit het Engelsch door M. W. K. — Stols. Maastricht.

De reis van de Lindbergh's langs de Poolstreek naar China en Japan is door de schrijfster zoo realistisch geschreven, dat het lijkt of we zelf die reis hebben mede gemaakt. We stappen met het echtpaar in New-York in en vliegen als verstekeling mee naar den anderen kant van de wereld. Een zeer interessant gedeelte in het boek is de beschrijving van de nood waarin een gedeelte der Chineesche bevolking verkeert bij de overstrooming van de Yankee-rivier. Iedereen, die dit boek gelezen heeft zal het zeer waarschijnlijk wel eens zijn met het waardeerende voorwoord van Viruly.

LAX ((William H.) DOMINEE LAX VAN POPLAR. *f* 1.50 en *f* 2.25. 25 jaren predikantsleven in de slums van London. Uit het Engelsch van Johanna E. Kuiper. Erven Bijleveld. Utrecht.

Het moeitevolle maar zegenrijke werken in de achterbuurten van Londen wordt hier door Dominee Lax op waardige wijze beschreven en bij het lezen van deze bladzijden gaan wij den man bewonderen die zooveel voor zijn medemenschen over heeft. Het hoeft niet gezegd te worden dat het boek door en door protestantsch en om enkele gebeurtenissen die er in verhaald worden voor ernstige lezers voorbehouden is.

DIX (J. F. Ch.) VAN DAG TOT DAG IN DEN TUIN (96) *f* 1.90. 3e verbeterde druk. Geillustreerd met nieuwe foto's en teekeningen. „Kosmos". Amsterdam.

Dat dit boekje binnen korten tijd een derde druk beleven mag bewijst wel dat het bij velen die zich bezig houden met de liefhebberij van een eigen tuintje welkom was. Ook deze druk ziet er zeer verzorgd en frisch uit en bevat vele goede foto's en beschrijvingen. Voor de liefhebbers aanbevolen.

UNDSET (Sigrid) ELF JAAR. Vert. door A. Basenau. (310) Meulenhoff, Amsterdam, 1936.

Sigrid Undset heeft er zich toe gezet haar kinderjaren, vanaf de allereerste tot het elfde, te beschrijven. Zij doet het in romanvorm en projecteert haar kinderleven naar buiten, of zij over een vreemde schreef. Van Sigrid Undset geldt gewoonlijk het Vergiliaansche „ex incessu patuit dea", „in haar gang verraadde zich de godin". Ook hier! Met ongewoon meesterschap beschrijft zij de Deensch-Noorsche wereld, die haar kindsheid omringde, aldoor gezien door het kinderoog. Alle personen staan lijfelijk en ademend voor je, zoo nabij en levenswaar of men ze altijd gekend had. Vooral de kinderen! Dit zijn kinderen tot in vingerdruk en oogopslag, tot in ademhaling en polsslag. Vrij van alle sentimentaliteit en verfraaiingszucht, geeft zij deze kinderen in dauwfrissche natuurlijkheid, met hun zin tot leugen en oneerlijkheid zelfs. Zelden is de kinderwereld, zijn kindergevoel en kinderverbeelding zoo van binnen uit, zoo intuïtief beschreven als in dit boek. Haar sterk realisme heeft de schrijfster behoed voor elke klip, waarop werken over kinderen zoo gemakkelijk stranden. Hier leeren we de vrijzinnig-Christelijke sfeer kennen, waarin de latere bekeerlinge opgroeide.

SJOLOCHOW (M.) NIEUW LAND ONDER DEN PLOEG. Vert. door S. van Praag. (466) *f* 3.25. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1936.

Dit nieuwe werk van den bekenden Russischen schrijver heeft weer prachtige qualiteiten. Allereerst ontbreekt hier het onnoozele opschroeven der communistische beginselen, wat vele Russische werken van het oogenblik ongenietbaar maakt. Sjolochow is de Sovjetregeering toegedaan, maar uit dit boek blijkt het nauwelijks. Hij schildert niet in wit en zwart, maar nuanceert zijn kleuren. De invoering van het kolchossysteem in een Kozakkendorp in het Dongebied is het hoofdthema, en hoe levendig en afwisselend, hoe reëel en menschelijk wordt dit beschreven. De leidende figuren treden zoo individueel naar voren, zoo zeer als dragers van het geheel, dat zij ten einde toe blijven boeien. Nergens verzwakt het interesse door het overwegen der kleurlooze, ongedifferentieerde massa. In Schtchoekarj heeft Sjolochow een humoristisch type geschapen, een soort dorps-Falstaff. Blijkbaar moet er nog een vervolgdeel verschijnen; het einde is althans zoo abrupt en onbevredigend, dat het meer een afbreken dan een einde is. In geen

boek der Russische litteratuur van de laatste jaren wordt het dorpsleven zoo frisch en fleurig beschreven als hier. Op sexueel gebied is het boek uiterst grof en realistisch en met godsdienstige dingen wordt malsch gespot, waarom het slechts in handen kome van rijpe, ervaren lezers.

NEAGOE (Peter) ALS DE ZON RIJST. Roman uit het Roemeensche boerenleven. Vertaald door Tony de Ridder. (327) *f* 2.90. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1935.

Peter Neagoe, van wien nu voorzoover ons bekend voor 't eerst een Nederlandsche vertaling in boekvorm verschijnt, blijkt een uitstekend romanschrijver. Uit zijn roman waaien de zware geuren van diep-omgeploegd land en de zoete aromen van rijpende oogst ons tegen. Het verhaal zit met taaie vezels vastgeworteld in den Roemeenschen bodem. Het kleurige boerenleven en de fleurige folklore van dezen ons weinig bekenden hoek in Europa zijn verkwikkend van frissche natuurlijkheid. En deze menschen leven! Zij leven, de oerkrachtige menschen, die hier werken en tobben, lijden en bidden, haten en liefhebben. Er is primitiviteit in hen en waarachtigheid en ruigte en levensspanning. De cynische ook in zijn liefdeleven koud berekenende vrouwenbederver, Serafin Corbu, het levensonervaren dorpsmeisje Ileana, dat zoo schandelijk bedrogen wordt, de vader, die door de bijgeloovige praatjes der dorpelingen over zijn dochter langzamerhand tot waanzin komt, en de dorpsmeester Tedereu die het meisje met zijn trouwe liefde redt: 't is alles prachtig geschreven. Maar het gegeven is bedenkelijk en de erotiek soms al te zwoel. En daarom moet de lezing van het boek gereserveerd blijven voor geestelijk rijpen.

FLAM (Cosmus) TEILOPA. Nederl. vert. door Frans Mertens. (396) 35 frs. De Oogst, Antwerpen.

„Teilopa" heet hier de wonderlijke roman van Cosmus Flam „Athanasius kommt in die Grozsstadt". Het is een visionnaire roman, een toekomstbeeld. Het monster eener technisch uitgegroeide grootstad, waar de machine alles beheerscht, wordt hier op vernuftige wijze uitgebeeld. Athanasius is de gezonde natuurmensch, die den zin voor God en geestelijke dingen behouden heeft en die in conflict komt met de ijzeren wetten en opvattingen in Teilopa. Het is een boeiend en bezield relaas van zijn verblijf in de wereldstad. Het gevaar van zinloos gefantazeer heeft de schrijver overal ontweken door een rijke inventie, door afwisseling en kleur in zijn verhaal te brengen. Zulk een boek beoordeele men niet naar litteraire kwaliteiten. Alleen een geloovig Christen kan dit boek met genoegen uitlezen, omdat er alle moderne afgoden van vooruitgang, techniek, vermaterializeering, comfort en menschenaanbidding in verbrijzeld worden. De schrijver wil een aanklacht schrijven tegen den modernen mensch en een hymne op

Christus. En hij doet het in een rijk genuanceerd, spannend en kleurig verhaal, dat men niet onuitgelezen ter zijde legt. Een boek voor volwassen lezers.

RANDWIJK (H. M. van) BURGERS IN NOOD. (248) Callenbach, Nijkerk.

Van Randwijk heeft den toestand der werkeloozen in dezen roman beschreven, reëel en zakelijk, zonder verfraaiing en zonder stichtelijk te willen zijn. Het is een zeer leesbaar boek; de figuren zijn menschen zooals we die elken dag op straat ontmoeten en de toestanden zijn zoo, als ieder die zich met werkeloozen bemoeit, kan waarnemen. De schrijnende nood dezer menschen, hun bittere moeilijkheid om het contact met God en Christus te bewaren, dit alles heeft van Randwijk in zijn boek weten vast te leggen. De schrijver kan wat, dit staat boven allen twijfel. Maar hij heeft nog te veel gecopieerd, hij heeft zijn thema nog niet voldoende in een gelouterde sfeer geheven, het te weinig geadeld, gesublimeerd, hij zit nog te vast in zijn stof, in dè stof. Daardoor is het boek te veel leesbaar verhaal zonder meer gebleven, zonder achtergronden, zonder diepere menschelijkheid. Een boek voor volwassen lezers.

KUYLE (Albert) HET LAND VAN DE DORST. Met veertig schetsen van Otto van Rees. (237) *f* 2.25 en *f* 2.90. Paul Brand, Hilversum, 1935.

Wie verre reizen maakt, kan veel verhalen doen, als ten minste de reiziger over een behoorlijke opmerkingsgave beschikt. Hier nu zijn schrijver en schilder samen op avontuur uitgetrokken. Zij zijn niet den gewonen weg gegaan, maar zochten nog niet van ellendig toerisme geschonden landen: zij trokken naar Lybië.

In dit boek bundelden beiden hun geschreven en geteekende schetsen. Het zijn vluchtige notities, gemakkelijk en vlot op 't papier gegooid, bijna steeds feilloos raak en direct. Het gaat niet aan om een vergelijking in te stellen, maar onwillekeurig denkt men toch aan die andere Afrikaansche boeken, die van Psichari. Zij geven mogelijk minder gebeurlijkheden, maar hoeveel voelbaarder weet de Franschman de ziel van den lezer met woestijnsfeer als lijfelijk te doordringen. Met dat al blijft het werk van den Hollander een alleszins lezenswaard boek.

PHILIPS (Marianne) HET OOGENBLIK. (161) C. A. J. van Dishoeck, Bussum.

Marianne Philips verbindt een eigen stijl aan een gelukkig ontwikkeld plastisch vermogen. In dezen bundel goede voorbeelden van het Nederlandsche korte verhaal, observeert zij niet alleen scherp, zij reproduceert haar observaties ook in rake en duidelijke zinnen, in ongewone, verrassende zegging en oorspronkelijke visie.

Het best geslaagde verhaal lijkt ons „Biografie van een tijdgenoot". Voorbehoud is echter noodzakelijk, omdat de schrijfster meer dan één onderwerp zoekt aan den zelfkant van het leven; men speurt wel begrip en medelijden, maar vindt geen richtinggevend woord van afkeuring.

Voorbehouden dus voor rijpere lezers.

CORSARI (Willy) ALLEEN MAAR PETER. (335) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag, 1935.

Psycho-analyse voor de huiskamer! Peter is de zoon van een tooneelspeelster uit haar kort gelukkig huwelijk, die in botsing komt met de elkaar opvolgende liaisons. En dat zou nog zo erg niet zijn, als hij zelf niet door een grenzeloze bewondering en verering aan zijn moeder gefixeerd was. Waaruit dan jaloersheid volgt, als hij haar schijnbaar betrapt; plus enkele wat al te dramatische en onwaarschijnlijke escapades. De detectiveroman heeft de schrijfster tegen het einde parten gespeeld. In alle geval besluit het werk goed, daar de moeder inziet, dat ze, als moeder, afstand moet doen van haar jongen om juist voor hem te kunnen leven. En zij laat hem rustig zijn reis

naar Indië vervolgen, en is blij, als hij weer in meisjes belang gaat stellen. Aardig, maar oppervlakkig. Geschikt voor ontwikkelden.

HALLEN (Ernest van der) ZES DAGEN. (94) De Sikkel, Antwerpen.

Een pretentieloos boekje waarin de schrijver vertelt hoe hij het gedaas der wereld ontvlucht, om zes dagen door Gods onbesmeurde natuur te zwerven. Hij beleeft wat kleine avonturen, peinst, en schrijft natuurimpressies, die tot de best geslaagde bladzijden behooren. Breed of diep gaat van der Hallen niet, al lijkt hij soms problemen aan te boren. Hier en daar trilt even emotie, maar het blijft toch alles rustig en met weinig deining, — als een geslaagde vacantie.

HAMMENHÖG (Waldemar) PETTERSON EN BENDEL. Een moderne schelmenroman. (570) *f* 3.25 en *f* 3.90. Vertaald uit het Zweedsch door M. P. Zaalberg. Leidsche Uitg. Mij., Leiden, 1935.

De moderne schelm is de oplichter binnen de perken der wet. Maar daarvoor is het weer te ernstig. Vermakelijke, komische en geestige situaties komen er in voor, doch ze groeien te weinig uit de schelmse oplichterstruukjes. Vooral de erotische uitstapjes, die Petterson verbindt met de geldmakerij, zijn eerder gewoon of tragisch dan schelms. Tegen het einde wordt de lezing zelfs vermoeiend, al komen in het gehele werk ook vele verfrissende tafereeltjes voor. Voor ontwikkelden met zin voor humor kan de lezing daarom wel aanbevolen worden.

SMALL (Austin J.) JEAN VORST. De Grootmeester der Misdaad. (211) Geaut. Ned. Vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Het is moeilijk om in de misdadigersromans telkens weer wat nieuws te vinden. De grootmeester der misdaad van dit werk bezorgt ons de sensatie van een nieuw plan nl. de uitmoording in eens van heel Engeland. Op papier is deze kunst met de moderne middelen vrij eenvoudig. Feitelijk wordt het dan ook een gewoon detectiveverhaal met vele van de bekende schablonen, die de liefhebbers altijd weer met genot zullen verslinden. Voor volwassenen.

CORMAN (Mathieu) AFGODEN OP DEN BRANDSTAPEL. (204) *f* 2.—. Twee zwervers in Opstandig Asturië. Vertaald door Karel Jonckheere. 2de dr. Wereldbibliotheek, Amsterdam, Sloterdijk.

Dit werk bestaat uit drie delen, waarvan het eerste en derde deel de reportage inhoudt van een sensationele reis van een paar journalisten door opstanding Asturië en het tweede deel een beschrijving van den bolsjewistische revolutie in Noordelijk Spanje van het vorige jaar.

Er spreek een gematigde sympathie uit voor de opstandelingen, die van de meeste gruwelen, waarvan ze in de kranten beticht werden, worden vrijgesproken. Of hier nu de waarheid verteld wordt, wie zal het uitmaken? Doch als document over Spanje en over den geest der revolutie is het zeer lezenswaard.

HARRE (T. Everett) EEN UUR. . . . EN VOOR EEUWIG. (293) *f* 1.90 en *f* 2.50. Nederlandsche bewerking van E. van Schie. Kramers, Rijswijk.

De titel slaat op een misstap van een onbedorven jong meisje en al de gevolgen daarvan. De overdreven harde bejegening, die zij van haar naaste bloedverwanten ondervindt, hebben blijkbaar de bedoeling om het verkeerde van haar zonde te verdoezelen. Het boek geeft onomwonden allerlei toestanden in de uitgaande wereld van New-York, en is niet zonder talent geschreven. Het kan echter alleen bruikbaar zijn, voor ouderen met een groote levenservaring.

UBINK (Jan) DE ROODE PASSAGIER. (226) *f* 2.90. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Het tragisch gebeuren op zee met de MorroCastle heeft blijkbaar den

schrijver geïnspireerd tot het samenstellen van deze roman. Hij heeft zijn kennis van schepen en zeevaart verwerkt in een roman waarin een „blauwe diamant", een demi-mondaine en een nakomeling van den Vliegenden Hollander de voornaamste gegevens zijn. De beschrijving van de komst van de „Roode passagier" aan boord is zeer treffend en geeft de noodige spanning aan dit boek dat voor rijpere volwassenen, die met onderscheiding weten te lezen, bruikbaar is.

WILLIAMS (Valentine) en SIMS (Dorothy Rise): IN DEN MIST. (389) Vert. door Mevr. Landré-Tollenaar. (Feuilleton-Bibliotheek No. 97) *f* 1.—. Jacob van Campen, Amsterdam.

Spannende feuilleton-lectuur voor weinig geld en behalve voor kinderen voor iedereen geschikt.

LAGERKVIST (Pär) DE BEUL. Vertaald door N. Boelen-Ranneft. (50) *f* 1.20 en *f* 1.95. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1935.

De novelle, waarnaar het indertijd gelijknamige geruchtmakende tooneelstuk is bewerkt. Over dat tooneelstuk kunnen we niet oordeelen, maar deze novelle is ongetwijfeld godslasterlijk. God wordt er tot een onwezen en Christus tot een „zwakkeling, die niet eens de krachten van een gewoon man had".

KRÖGER (Theodor) HET VERGETEN DORP. Vier jaar Siberië. Een boek van kameraadschap. (505) Inleiding van Tony de Ridder. Vertaling van J. W. Kuiper. „De Driehoek", Bos en Duin.

In den lopenden jaargang werd de oorspronkelijke duitse uitgave van dit werk reeds gerecenseerd. Wij behoeven daaraan niets toe te voegen dan dat de nederlandse vertaling zeer goed is. Voor ontwikkelden.

BRUSSE (W. L.) PATIENT. (173) *f* 2.25 en *f* 2.90. W. L. en J. Brusse. Rotterdam, 1935.

De schrijver blijkt zelf de patient en hij deelt mede van zijn ervaringen in een groot openbaar gemeente-ziekenhuis „in een kliniek zonder klassen". Het relaas is met geen andere bedoeling geschreven „dan uit persoonlijke erkentelijkheid voor het genotene, er toe bij te dragen dat het vertrouwen in klinische behandeling stijgt, vrees voor het ziekenhuis verdwijnt." Van elders weten we, dat de bekende letterkundige een fijn opmerker is en een raak beschrijver van het leven. Dat blijkt ook heel bizonder uit dit boek. Er ontgaat hem niets. En zoo kan hij 170 bladzijden lang de belangstelling gaande houden voor een onderwerp, dat in zich zelf toch weinig aantrekkelijks heeft.

IMBS (Bravig) HET MOOIE WEER HOUDT AAN. (192) *f* 2.40 en *f* 2.90. Vertaald door J. D. J. van Ketwich. Veen. Amsterdam.

Een Amerikaansch romannetje van het vlotte, luchtige soort. Veel heeft het niet te beteekenen. Een viertal jongelui, de helft dames, de helft heeren, logeert onder vacantie aan zee. Zij flirten flink met elkaar, zijn den eenen dag lief, den ander boos en op het einde verdrinkt er een. Met dergelijke flauwiteiten kan men een heele bibliotheek volschrijven. Volwassenen.

SUTHERLAND (Joan) VERTEREND VUUR. (261) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van R. van Capelle. J. Philip Kruseman. Den Haag.

De meest argelooze lezer weet al, vóór hij begint te lezen, welk vuur hier held en heldin verteerd. Hij mag tevreden zijn, want de schrijfster zorgt ervoor, dat ze lang genoeg van elkaar verwijderd gehouden worden, om het vereischte aantal bladzijden te vullen. Een enkele maal, als zich weer een nieuw obstakel voordoet, dreigt het ongeduld ons te overmeesteren; overigens

is het een leesbaar boek, als men ten minste niet met de soort op voet van oorlog staat. Voor volwassenen.

WALLACE (Edgar) HET GOUDEN AFGODSBEELD. (239) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaald door Mevr. A. H. Mohrmann. A. W. Bruna & Zoon. Utrecht.

Wallace houdt ervan om detectives met mooie meisjes te laten trouwen, die onschuldig in moeilijkheden geraakt zijn. De afgodsbeelden zijn maar handig décor voor een gewone misdadigersgeschiedenis. De rest merkt de oplettende lezer zelf wel. Voor iedereen.

BAILLIE REYNOLDS (Mrs) HET VERLEDEN ONTSLUIERD (254) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van C. Kroesen. J. Philip Kruseman. Den Haag.

De ontsluiering van het verleden toont er de onschuld van aan en verwijdert zoo de laatste hindernis voor een gelukkig huwelijk. Mrs. Reynolds vertelt aardig en de onwaarschijnlijke combinatie van reeds honderd maal gelezen geschiedenissen vergeven wij haar, omdat zij er alles samen een genietbaren vorm aan weet mee te deelen. Voor volwassenen.

BALDWIN (Faith) LIEFDE IS EEN PUZZLE (250) *f* 2.50 en *f* 3.50. Uit het Amerikaansch. Kruseman. Den Haag.

Het gaat er om dat Peter's moeder verliefd wordt op een salon-type en wil scheiden van den man die haar twintig jaren lang op zijn handen gedragen heeft en om aan haar buitensporigheden te kunnen voldoen voor een bankroet komt te staan. Dit maakt Peter wakker, hij gaat werken in de fabriek van zijn grootvader, vindt daar het meisje dat hij lief heeft op hem wachten, helpt zijn grootouders om zijn moeder op tactvolle wijze tot andere gedachten te brengen en doorstaat alle beproevingen die de ingewikkelde toestanden van de heele geschiedenis voor hem brengen, geduldig en dapper. Een goed type, die Peter, en zijn meisje ook! Om die beiden en de degelijke, ouderwetsche grootouders kan het boek er mee door voor hen, die over de lichtzinnigheden van andere figuren kalm heen kunnen lezen. Voorbehouden.

ANDEL (H. A. van) PER VLIEGPOST (237) *f* 2.20 en *f* 2.90. Zuid-Holl. Uitg. Mij. Den Haag.

Bij het begin zegt de schrijver dat de handelingen in dit boek niet zijn zooals kinderen van sprookjes plegen te zeggen: echt gebeurd, maar dat vele er van behooren tot dit soort gevallen die paralel loopen met de waarheid. Deze roman uit de luchtvaart geeft een kijk in de vliegerswereld en verhaalt van voortdurende naijver, van verbitterde strijd tusschen de oude en jongere generatie. Jelle Eversma, de hoofdpersoon uit dit boek zet alles op alles om zich tegenover de jongeren te blijven doen gelden, zijn vermetele strijd eindigt in een wanhopigen toestand en leidt uiteindelijk tot een catastrophe. Voor ontwikkelde lezers.

NORTON (Roy) HET VALSCHE SPOOR (232) *f* 2.25 en *f* 3.25. Uit het Amerikaansch vertaald door L. van Manen. Kruseman. Den Haag.

De intriges van de Wild-West-verhalen zijn gewoonlijk heel eenvoudig, maar de schrijver van dit verhaal lijkt ons nog zoo'n beginneling op dit gebied, dat er bijna geen „point" in zijn vertelling te vinden is. Een jonge man die uit wanhoop en wraak een postkoets berooft en door een vriend van zijn vader geholpen wordt om die misdaad te herstellen en tegelijk zijn wraak te bevredigen op den man die hem zeer gemeen behandeld heeft, is nu niet bepaald een geheel nieuw onderwerp. De taal is hier en daar onnoodig ruw, maar het boek kan tot lectuur dienen voor volwassenen.

WACHTERS (H. J. J.) ERASMUS VAN ROTTERDAM (275) *f* 2.75 en *f* 3.50. C. L. van Langenhuysen. Amsterdam.

Het boek van Wachters komt zeer terechter tijd. Nu in dit herdenkingsjaar weer vanuit de meest verscheiden gezichtshoeken oordeelvellingen over Erasmus en zijn werk loskomen, is het een reden tot verheugenis dat ook van Nederlandsch-Katholieke zijde in een gedegen studie de veel omstreden figuur wordt belicht.

In het voorwoord zijner biografie, die we overigens van harte aanbevelen, zegt Wachters, dat zijn taak hem „des te aangenamer was, waar het hier een priester-geleerde betrof, die als trouwe zoon van de Moederkerk heeft geleefd en is gestorven". Deze terminologie heeft, dunkt ons, toch wel een ietwat bizondere zin, die eerst uit de lezing van geheel het boek duidelijk wordt.

WEINRICH (Franz Johannes) DE MARTELINGEN VAN ONZEN HEER (244) *f* 2.50 en *f* 3.25. Vert. door Pieter van der Valk. Foreholte-Voorhout, 1936.

Zooals een schilder zich inleeft in de geheimen van Christus' lijden en ze daarna in lijn en kleur gaat verbeelden, zoo heeft F. J. Weinrich Christus' martelingen biddend overwogen en er dit merkwaardige boek over geschreven. Het is niet zoozeer een lijdensverhaal als een lijdensbeschouwing. Allen die bij dit lijden betrokken waren, engelen, menschen, de duivel zelfs, komen hier aan 't woord en geven hun zienswijze over dit zeldzame gebeuren. Geen losse fantazie heeft hier de leiding, maar het evangelie zelf, vruchtbaar geworden in Weinrich's gemoed, een gemoed dat, deelnemend en gevoelig voor dit godmenschelijk lijden, de verborgen gevoelens van het menschenhart naspeurt en zoo een grootsch visioen van 's Heeren passie voor den lezer ontvouwt. Voor geloovige menschen is dit een boek dat tot innige deelname, tot vrome overweging van het wonderbare lijden van Jezus Christus inleidt. Dit lijden speelt zich af in onmiddellijke nabijheid, wij zien en beleven het door de oogen en het hart van ooggetuigen. Een waardevol vasten-boek, geleefd en geschreven door een gevoelig en vroom dichter.

WEIJTENS (Dr. H.) CHRISTUS ONZE TIJDGENOOT (369) *f* 4.75 en *f* 5.50 Een vergelijkende litteratuurstudie over het motief van den wederkerenden Christus in de laatste halve Eeuw.J. J. Romen & Zonen. Roermond-Maaseik.

De nog betrekkelijk jonge studie der vergelijkende literatuurwetenschap telt in ons land hoe langer hoe meer beoefenaars, en ook Weijtens' boek is daartoe een bijdrage. Hij bestudeert — uitgaande van de Hervorming, doch zich meer bepalend tot de laatste halve eeuw — het motief van den wederkerenden Christus; tracht zijn inhoud vast te stellen en het naar inhoud en vorm te leren kennen, en verkrijgt zo ook een treffende tijdspiegel waarin maar al te diudelijk blijkt dat de moderne wereld het zintuig mist de universaliteit van Christus te onderkennen. Overtuigd zijnde verkennerswerk te verrichten, probeert hij in een systematische indeling en beperking zijn stof te beheersen, en er zo niettegenstaande de door hem zelf gevoelde onvolledigheid, de noodzakelijke consequenties uit te trekken. Een en ander wordt verantwoord met vele en uitgebreide aantekeningen en enkele bibliographische lijsten, terwijl het geheel voorzien is van een namenregister.

Ook al onderstreept men niet alle meningen van den schrijver, en al bewondert men evenmin overal de groepering, taal en stijl, de eindindruk van dit werk is er een van goede soort. Het verdient meer als deze aan-

kondiging. Slechts een uitvoerige kritiek kan er alle hoedanigheden van in het licht stellen.

MARCHANT (Mr. P. H.) HOE IK ER TOE KWAM (134) — 1.25 en *f* 1.75. Teulings. 's-Hertogenbosch.

Wat ook het punt van uitgang was, de wegen waarlangs de overgang van een niet-katholiek naar het Katholicisme zich voltrekt, blijft een uitermate interessant zieleproces. Nu spelen gevoelens en stemmingen daarbij vaak een niet te onderschatten rol en maken het zoo moeilijk, ja niet zelden ondoenlijk om het intellectueele moment daarin zonder onderbreking te vervolgen. Mr. M. deelt zichzelf voor wat zijn bekeeringsproces betreft in bij de cerebraby. Zijn motieven zijn inderdaad vóór zeker de louter-verstandelijke geweest. Dit geeft het geheel iets nuchters, iets zakelijks, — waardoor het wint aan duidelijkheid en scherpte. Men neme er met onbevangenheid kennis van! Enkel dàt wordt de niet-katholieke landgenooten aangeraden en gevraagd. Zullen ze het ook doen? De mogelijkheid wordt kennelijk ruim geboden. Het boekje is verkrijgbaar in de spoorwegboekhandel en een expresselijk daartoe ingesteld onderzoek langs een aantal boekwinkels werd het bij ongeveer de helft in de etalages bevonden. Dat nog velen er kennis van nemen! Of moet ook dit boekje weer begraven worden onder het „Catholica non leguntur"? — Ook de katholieken zij het aanbevolen als heilzame lectuur. Wie goed onderlegd is in de Katholieke Geloofsleer zal er vanzelf niet veel nieuws vinden. Wel toch zal hem hier en daar het oude treffen door den nieuwen vorm, de onverwachte tournure. En bovendien geeft het den kans zich weer beter in te werken in de mentaliteit van zijn niet-katholieke, bijzonderlijk van zijn protestantsche landgenooten.

INFELD (Dr. L.) STOF, STRALING EN ATOMEN *f* 3.60. Amsterdam 1935.

Ofschoon in dit boek vele goede dingen staan, die ook op de juiste wijze worden beschreven, vreezen wij toch, dat de intelligente leek, voor wien het blijkens de inleiding werd geschreven, er niet veel aan zal hebben en dat hij, na een 50-tal pagina's te hebben doorgeworsteld, zal constateeren dat het te moeilijk is. De S. is er niet in geslaagd werkelijk populair te schrijven en daarmede mist dit boek dan ook zijn doel. Voor hem, die van de atoomphysica reeds eenige studie heeft gemaakt en van de natuurkunde in 't algemeen op de hoogte is, kan het zijn nut hebben. Hij moge dan in 't oog houden dat ook hier, als naar gewoonte in dergelijke geschriften, zaken worden verward met begrippen, stof met massa, de natuur met de waarneming enz. Hij moge den S. zijn herhaalde lofzangen op de wetenschap vergeven en het voor lief nemen telkens er aan herinnerd te worden, dat hij eigenlijk niet in staat is de zaak te begrijpen. Hij moge den vertaler zijn slordige taal en zijn schoolspelling ten goede houden. Wij voor ons kunnen dit boek niet aantrekkelijk vinden.

DIETZ (Dr. P. A.) MENSCH EN DROOM (249) Een studie over het droomleven. Sijthoff. Leiden.

DUNNE (J. W.) BUITEN DE GRENZEN VAN DEN TIJD (310) Vertaling uit het Engelsch van Yze Foppeman. Leopold. Den Haag.

Dr. Dietz, privaat-docent aan de universiteit van Leiden critiseert in zijn werk de droomtheorie van Freud. Zijn eigen, hier en daar ook nogal subjectieve, theoriën over het droomleven worden gedemonstreerd aan ongeveer 200 droombeschrijvingen, waarbij hij Freud nog herhaaldelijk aanhaalt. Zijn werk is nieuw, wijl het afwijkt van de door de psycho-analyse vastgestelde, droomtheorie. Interessant is voorts het hoofdstuk over den paragnostischen droom. Overigens erkent de schrijver zelf dat de kennis van de droommaterie nog zeer beperkt is. Het boek vereischt een streng voorbehoud.

Dit geldt ook voor het meer populair geschreven werk van Dunne, waarin eveneens droomverklaringen gegeven worden, in verband met een theorie

over de „regressie van den tijd". Dunne is gedecideerder dan Dr. Dietz; zelfs meent hij het eerste wetenschappelijke argument voor de onsterfelijkheid van den mensch te hebben gevonden! Bepaald overtuigend is zijn argument niet, en zijn boek is dan ook nog strenger voorbehouden dan dat van Dr. Dietz.

Eigenlijk kunnen leeken op psychologisch gebied beide werken beter ongelezen laten.

HEEK (Dr. F. van) WESTERSCHE TECHNIEK EN MAATSCHAPPELIJK LEVEN IN CHINA (507) N.V. v. h. Firma M. J. van der Loeff Enschedé.

Op wetenschappelijke wijze wordt in dit boek nagegaan welke maatschappelijke krachten in China tot industrialiseering drijven, en welke weerstanden deze industrieele ontwikkeling belemmeren. Daar deze belemmerende krachten hoofdzakelijk gelegen zijn in de economische en sociale verhoudingen van het oude China, die heden nog zeer sterken invloed bezitten, wordt in het eerste gedeelte dat economische en sociale leven van het oude, onontsloten-, China behandeld, waarna in het tweede deel de maatschappelijke wijzigingen besproken worden, welke na China's ontsluiting voor de Westersche techniek, zich voordeden.

Als sociologische studie is het werk van Dr. van Heek belangrijk, vooral ook wegens de bedreiging, die de opkomende Oost-Aziatische industrie voor die van Nederland vormt.

LEEKENSPELEN van Brochet, Dumaine, Ghéon, Snitker, Nieuwenhuis, Leclos, e.a. Tooneelfonds „Ons Leekenspel". *f* 1.95.

Na de eerste verzameling leekenspelen geven deze drie nieuwe bundels geen zuiver denkbeeld van de bedoeling dezer uitgaven, die toch een verfrisschenden, vernieuwenden invloed op de tooneelspelende jeugd moeten hebben. Zooals te verwachten was, is er een ruime plaats gegeven aan het spel, waarvoor het werk van Ghéon nog als typeerend geldt, doch wij vinden er ook verschillende stukken in van een ander genre. En onder de laatste zijn er enkele, welke niet veel beter zijn dan de verafschuwde patronaatsdraken van vroeger.

Natuurlijk zal niemand de vormende waarde ontkennen van „De Geheimen der H. Mis" of „De profundis" (niet profundus), welke zeker diepen indruk zullen maken, vooral het laatste, doch schat men de tooneel-waarde ervan niet te hoog? En wat verstaat men onder tooneel, indien men stukken opneemt als Goede Vrijdag-Liturgie, Pinkstervuur, De Blijde Geheimen van Maria, of Het Godskind? De lezer moge minder of meer voldoening vinden in de literaire waarde — de toeschouwer zal er geen toonéél in vinden; het zijn paraphrases van gedeelten der H. Schrift, of tableaux vivants. En wat bedoelt men met de uitgave van „Oplichters" naar een novelle van N. W. Gogol? Vooral, wat bedoelt men met „De boer en zijn knecht" of „De driftkoppen" (naar Tcekov), welke men niet anders kan waardeeren dan als onbeteekenende kluchten?

Wim Snitker heeft het goede idee gehad het Wonder van Kerstmis werkelijk weer te laten beleven in „De Stal van Bethlehem" en „Het Drieluik voor Kerstmis", — het laatste fijner, doch minder levendig dan het eerste. Ongeveer denzelfden gedachtengang vindt men in „Kermisvolk op Kerstmis" van Henri Ghéon, een prachtig gevonden, gezond, vlot tooneelspel, volksch in den besten zin van het woord, met prettigen humor en veel afwisseling. Voor „2019" van Leclos en Dumaine moeten wij vreezen, dat het op enkele punten een melodramatischen indruk zal maken, terwijl de spanning te gauw wordt verbroken. 'n Fijn stukje is „De ontrouwe knecht" van Henri Brochet, dat echter moeilijk door en voor te jonge meisjes gespeeld kan worden. Jan Nieuwenhuis schreef een martelaarsspel „Laurentius", waarin de spelers soms nog te veel raisonneurs moeten zijn, maar waarin Christenen en rechters gelukkig menschelijke menschen zijn: menschen die pijn nog als pijn voelen, menschen die niet persé willen folteren en dooden.

Zoo geven deze bundels qualitatief elck wat wils; men vindt er geen eenheid in, geen vaste lijn, terwijl er tot onze verbazing ook stukken in opgenomen werden, welke niemand kwaad zullen doen, maar toch niet specifiek Katholiek zijn.

HUYSMANS (Joris Karel) DON BOSCO (111) *f* **1.— en** *f* **1.50. Vertaald door M. Molenaar M.S.C. Het Nederlandsche Boekhuis. Tilburg.**

In de inleiding geeft Pater M. een karakteristiek van den bekenden Franschen schrijver Huysmans. Daarna volgt de karakteristiek door Huysmans van den heiligen Don Bosco. Volledig is dit alles natuurlijk in geenen deele, maar daarna is ook niet gestreefd. Zeer geschikt voor een eerste kennismaking.

VLEMMINX (P.) ONTGINNEN (40) Het Venster. Asten N.-Br. 1935.

Dit is de derde bundel gedichten van Paul Vlemminx, hij is sterker en ingetogener dan de vorige en hij geeft nog meer wezenlijke, dadelijk aan den klank herkenbare poëzie. Vlemminx is niet alleen een Brabander en een dichter, maar inderdaad een Brabantsch dichter, als hij over zijn gewest zingt, zingt hij zichzelf, en als hij zichzelf zingt, zingt hij over zijn gewest. Dit komt omdat zijn vers om een eigen term van hem te gebruiken, „afgrondelijk diep" is, omdat het ontstaat uit een gemeenschapsbesef, waarover in onzen tijd veel gesproken, veel „gezeverd" wordt, maar dat inderdaad zeer zeldzaam is. Vlemminx beschouwt zijn land niet alleen als een schoon tafereel met eigenaardige bewoners, hij ziet er de wezenlijkheid van, hij ondergaat deze, hij lijdt er aan, omdat hij niet alleen de schaduwkanten van dezen eigen aard ziet, maar ook de bedreiging van het goede erin door wezensvreemde vernieuwingen, door ontginningen. Zijn beste verzen ontleenen daaraan een onverbiddelijke zakelijkheid, en een prachtige, strenge eigenwijsheid, ze klinken somwijlen dantesk. Geen wonder dat deze zelfde strengheid teruggevonden wordt in het meer persoonlijke gedicht, dat meer in het bijzonder zingt van het eigen levensavontuur, en waarin dan het verhevenste kenmerk van den goeden Brabander, zijn levend geloof, op een mannelijke wijze zich uit. Daarom ook is deze Brabantsche poëzie allerminst regionalistisch in den verkeerden zin, maar welbeschouwd universeel. Men kan na lezing van den bundel den verdoken jubel van den dichter begrijpen in zijn vers „April doet wat hij wil":

en ik ben, die dit baarde.........

Geen die in Brabant of elders van poëzie houdt, late dit boek ongelezen.

HOEK (Luc. van) TUSSEN DEMER EN DOMMEL (43) Triborgh. Tilburg. 1935.

De eerste verzenbundel van Luc. van Hoek is regionalistisch en vaak regionalistisch in den verkeerden zin. Men heeft van zijn werk gezegd, dat het uit hetzelfde levensgevoel zou voortkomen als het werk van Paul Vlemminx. Dit is echter geenszins het geval. Brabant wordt hier van buitenaf bezien en beschreven, het vers ontstaat niet uit een inwendig besef, het is gemakkelijk, al te gemakkelijk, het ontaardt soms in berijmd proza, het heeft zelden een uit het beeld voortkomend en met het beeld eenwordend rhythme. Er wordt hier veel gedanst en gezongen, maar men hoeft van Hoek's kerstverzen maar te vergelijken met het vers „Tussen os en ezel" uit Vlemminx' „Ontginningen" om de gewildheid van dit vreugdebetoon te zien. Van Hoek maakt veel meer gebruik van het dialect dan Vlemminx, hij kan het nog te weinig buiten het typische stellen, maar zelfs het dialect beheerscht hij niet altijd, ik geloof bijvoorbeeld niet dat een Brabander van „een kleine ven" zal spreken, hij spreekt van „een klein ven", met een verandering van den tweeklank. Men mag echter niet vergeten, dat deze bundel een debuut is, het opmerkelijkste aan deze verzen is gelukkig hun wat gemaakte uitbun-

digheid en hun natuurlijke ondiepte. Een debuut hoeft niet een meesterwerk te zijn, het voldoet reeds als belofte en aan goede regels is deze bundel zonder twijfel rijk, als een aanvang, als een springplank naar een schoonere bezinning is hij zeker te waardeeren in de enkele verzen, waar de dichter zich intoomt, bijvoorbeeld in „Triestig Melodieke op de sol", geeft hij zelfs reeds meer dan een belofte.

MOENS (Wies) GOLFSLAG (54) De Sikkel, Antwerpen. H. C. A. Mees, Santpoort 1935.

Wies Moens is eigenlijk maar in zeer geringe mate een dichter, ook in zijn vroegere verzen, hij is altijd meer rhetor, dan poëet geweest, hij is dit ook in zijn nieuwen bundel „Golfslag". Hij rijmt hier meer, maar zijn rijmen helpt hem weinig, zijn rhythme is het rhythme van het proza, dat wil overreden, dat schoonheden in het leven of in de natuur aanwijzen wil, dat wil bemoedigen of geestdrift wekken. Episch is zijn vers daarom echter nog niet, de balladen, die in dezen bundel staan, zijn vrijwel mislukt, zij herinneren aan de balladen van Hofdijk, maar ze zijn niet zoo goed. Daarom zij de overige verzen van „Golfslag" nog niet te verwerpen, ze mogen voor een vers teveel van een bezielde redevoering hebben, of een geestdriftige belijdenis, bezielde redevoeringen zijn nog altijd zeldzaam genoeg om ze te kunnen waardeeren. Bovendien staan in den bundel enkele satirische verzen van beduidende verdienste, en onder de balladen moet men één uitzondering maken; in de ballade van de man die zijn Ja sprak, een ballade die de lyrische bekentenis dicht nabij komt, breekt toch nog ten slotte iets van de werkelijke poëzie door.

WIJTEMA (M. S.) KLAAR VOOR ONDERWATER! (231) *f* 3.50. Met Hr. Ms. „K XVIII" langs een omweg naar Soerabaia. Met 120 foto-illustraties, routekaart en teekeningen. Blitz. Amsterdam.

Een boeiend verslag van de groote reis welke de K XVIII maakte. Over al hetgeen aan boord voorviel weet Wijtema soms geestig te vertellen; hij heeft een verdienstelijk werk gedaan om deze merkwaardige reis voor het groote publiek vast te leggen in deze bladzijden, die zich gemakkelijk en vlot laten lezen omdat er meer afwisseling bijeen verzameld is dan de reizigers zelf misschien op zee hebben meegemaakt, terwijl de mooie foto's hier en daar het boek ongemeen verfraaien. Voor belangstellenden een mooie uitgave.

TIMMERMANS (Felix) DRIEKONINGEN TRYPTIEK (85) Houtsneden van Edgar Tijtgat. Zuid-Holl. Uitg. Mij. Den Haag. ,

Een luxe uitgave van de mooie legende van Timmermans in het Fransch en het Hollandsch, waartusschen de moderne houtsneden eenigszins onwennig aandoen. Een uitgave voor liefhebbers van het mooie boek.

PARSCH (Dr. Puis) HET JAAR DES HEEREN. Onze weg door het Kerkelijk Jaar. Bewerkt door een R.K. Pr. (704) *f* 3.50 Deel II. De Paaskring. Wed. v. Rossum. Utrecht 1936.

Het eerste deeltje van dit uitstekende liturgische werk kondigden wij voor een paar maanden aan. Het tweede deel dat het kerkelijk jaar van Septuagesima tot Drievuldigheids-Zondag omspant is geheel in denzelfden geest als zijn voorganger. Wederom vinden wij hier een rijke bron voor gebeds- en liturgisch leven en, aangezien de Paaskring de voornaamste periode vormt in het kerkelijk jaar, is dit deel nog belangrijker dan het eerste. Voor wie het eerste deel leerde kennen, zal dit deel wel geen aanbeveling meer noodig hebben.

VRIES (Anne de) ALS ALLE LICHTEN BRANDEN. Kerstvertelboek. (182) Callenbach, Nijkerk.

Een achttal kerstverhalen, waarvan enige zeker niet zonder literaire pretenties zijn. Het was blijkbaar opgave voor de schrijvers het verhaal op de eerste plaats een goede strekking te geven. Soms is die strekking te geforceerd aangebracht en dan heeft de vertelling er sterk onder geleden, zoals b.v. in het zendingsverhaal. Daartegenover staan echte gedragen, rustige vertellingen zoals die van Eekhout en Anne de Vries.

Hoewel protestantsch van origine kunnen de vertellingen aan iedereen in handen worden gegeven en zijn als voorleesstof, waarvoor ze blijkens het voorwoord bedoeld zijn, ook op Katholieke scholen te gebruiken. Woorden als „de Heere" kan men zelf gemakkelijk veranderen.

VALKHOFF (Rein) DE AFSPRAAK. (184) *f* 1.— H. Meulenhoff, Amsterdam.

Dr. Favre, een paedagoog, heeft een kostschool in Zwitserland, met een internationaal stel leerlingen. Hij spreekt met de hoogste klas af, dat ze allen iets bijzonders zullen doen in de vacantie. Op de een of andere manier worden ze, dank zij deze paedagogische afspraak, bijna allemaal betrokken bij een schilderijen-diefstal. Alleen de Hollander van het gezelschap doet iets anders. Hij sticht een soort vredesbond voor jongens. Deze enigszins slappe moraal dekt de lading geenszins. Voor onze jongens hebben we gelukkig beter leesmateriaal dan deze wel zeer slappe thee.

HOOGEWERFF G. C.) MET PIET HEIN NAAR DE WEST. (247) *f* 1.75 en *f* 2.50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Wij moeten dit jongensboek zeer beslist afraden. De schrijver moge achteraf beseffen, hoe onwaardig hij zijn stiel misbruikt door aldus jeugdige fantasieën met historischen laster te vergiftigen. Het gaat o. a. over een R. K. priester (natuurlijk een Jesuïet!) die spionage-dienst drijft voor Spanje tegen Holland.

MARKOWA (Eugenia) TOUSSAINT. (119) frs. 10.-

DANEMARIE (Jeanne) LE CHRIST ROI. 165) frs. 10.- Desclée de Brouwer & Cie., Paris.

Deeltjes uit de serie „L'année en Fêtes pour les Enfants" onder redactie van Renée Zeller. Ook voor onze Nederlandsche jongens en meisjes, die al eenige vordering in de Fransche taal maakten, prettige en pittige „heiligenboeken".

LAATSMAN (W.) DOOR DE LUCHT. (175) *f* 1.75 en *f* 2.50. Met 4 speciale foto-opnamen van de K. L. M. Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

De titel doet vermoeden dat dit een wetenschappelijk werk is en dat is het niet, zelfs niet een populair. Het geheel is veel meer een romantisch verhaal. Zonder het voor of tegen van mogelijke andere kwaliteiten van dit boek te overwegen, kunnen wij volstaan met erop te wijzen dat het een sterk orthodox-christelijken inslag heeft en de titels der hoofdstukken als: Ik zie den Heiland op een heuvel staan, „Maar Jezus liet hem gaan", Mijn genade is U genoeg" spreken voor zich zelf.

BRINKGREVE-ENTROP (J. H.) MEISJES DIE VLIEGEN. (186) *f* 1.— en *f* 1.75. Geïllustreerd door Miep de Feyter. Kluitman, Alkmaar.

Hoewel er in dit boek gedeelten voorkomen die even goed en misschien beter hadden kunnen worden weggelaten, kunnen wij het niettemin tot de

geschikte lectuur voor oudere meisjes rekenen. De oorspronkelijke vliegplannen van de vriendinnen worden door de omstandigheden omvergeworpen en ze begrijpen haar plicht die hen elders roept.

SERVAES (Anke) PUK. (182) *f* 1.—. Geillustreerd door G. D. Hoogendoorn. Meulenhoff, Amsterdam.

Het drukke en in het begin ook brutale freuletje Puk van Weede, krijgt genoeg van haar leventje van nietsdoen en gaat werken in een verwaarloosd gezin waar ze een onmisbare kracht wordt, haar zelf en andere ten zege. Aanbevolen voor meisjes van 14 - 17 jaar.

FRANK (Theo) JOHNNY'S GROOTSTE AVONTUUR. (190) *f* 1.75. Geillustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Menige jongen die zin heeft voor avontuur zal zich met dit boek kunnen amuseeren. 12 - 14 jaar.

BERGHUIS Jr. (Jac.) HET MONSTER VAN HET IJSELMEER. (189) *f* 1.75 Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Wat dat monster van het IJsselmeer toch wel mag zijn? Dit prettig geschreven jongensboek geeft het antwoord, maar niet eerst achterin kijken! 12 - 15 jaar.

ROSSUM (Rie van) JETJE UIT HET HUIS. (156) *f* 1.—. Tekeningen van Sierk Schröder. Callenbach, Nijkerk.

Een aardige vertelling van een meisje uit het weeshuis op christelijken grondslag. 12 - 14 jaar.

LAVER (James) TOMMIE APPEL EN ZIJN AVONTUREN IN BANANENLAND. (126) *f* 2.75. Nederlandsche bewerking van G. Hellinga. Illustraties door Henry Rox. Boucher, Den Haag.

Een fleurig, frisch vertelselboek met prachtige platen dat voor kinderen een voortdurend genot zal blijven, zoolang zij tot de kleuters behooren.

FOPPE (Leo) ZESMAANDEN VACANTIE. (150) *f* 1.35. Met stempel van den Keurraad. „De Spaarnestad", Haarlem.

Een leuke vertelling over een vacantie voor schoolgaande kinderen in hun vacantie al duurt deze dan ook geen zes maanden.

PAAUW-BACHRACH (Bep de) RHYTME. (197) *f* 2.25 en *f* 2.90. Met vele illustraties van Jac. Groot. Swartsenburg, Zeist.

Deze keer is Kitty uit het gezin van Weerdenburg de hoofdpersoon. Het boek is luchthartiger dan het voorgaande; neutraal maar leesbaar voor meisjes van een jaar of 16.

BIENFAIT (Claudine) HET HUISJE IN DE BERGEN. (192) *f* 1.90. Meulenhoff, Amsterdam.

Een eenvoudige vertelling van een vacantie in een Châlet in Zwitserland. Voor kinderen van 10 - 14 jaar.

MOOR-RINGNALDA (A. M. de) MIEN EN EEFJE. (135) Met teekeningen van Jan Lutz. Callenbach, Nijkerk.

Een aardige vertelling van paedagogische strekking voor kinderen van 12 - 14 jaar. (christelijk)

IDSERDA (Stins van) MOED HOUDEN, MAUD! (197) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Tijdstroom", Lochem.

Twee dappere meisjes, die er zich na den dood van hun ouders doorheen moeten slaan: het jongste lijdt aan een tijdelijke verlamming welke later geneest en de oudste krijgt de vuurproef van een ongelukkige liefde te door-

staan. Het filmdorp dat er aan het eind van het verhaal wordt bijgesleept doet een beetje vreemd aan in dit overigens serieus neutraal boek voor groote meisjes.

BAREN (Kees van) IK WIL. (150) *f* 1.90. Met platen en bandteekening van Willy van de Poll. „De Steenuil", Amsterdam.

Het verhaal is nogal stroef en opgelegd. Een boerenjongen loopt weg van zijn tante en grootvader, bij wie hij in huis is en dwaalt zonder geld van het eene werk in het andere en daardoor brengt hij het zelfs zoo ver dat hij bij een Europeesche startvlucht no. één wordt. Voor jongens van 12 - 14 jaar.

PARK (Barend van 't) BERNARD VEROVERT AMERIKA. (175) *f* 1.90 en *f* 2.75. „De Tijdstroom", Lochem.

Het heele verhaal speelt om de beroemde Jonkerdiamant, die door middel van een z. g. catapult-vliegtuig zal worden vervoerd. De held van dit boek gaat als verstekeling aan boord van het schip waarvan het vliegtuig zal starten en is getuige van de verduistering der waardevolle schat. Een avonturenrijk boek! Alleen wordt er nogal reclame gemaakt voor „De Telegraaf". Overigens niets op tegen. Voor 14 - 17 jaar.

KLEIN (Elsje) DE VIER WITJES. (213) *f* 2.— en *f* 2.90. Met platen en bandteekening van Jeanne Stuyt. „De Steenuil", Amsterdam.

De vier witjes zijn de drie broertjes en het zusje uit het gezin De Wit. Vooral het zusje is blij met het pasgeboren broertje en langzaam aan ontplooien zich haar vrouwelijke eigenschappen in de zorg voor het kleintje. Aardig boek voor meisjes van 10 - 12 jaar.

FEITSMA (J.) TWEE BATAVIEREN IN HET LAND VAN UZ. (182) *f* 2.— en *f* 2.90. Met platen en bandteekening van Willy van de Poll, „De Steenuil", Amsterdam.

Twee vrienden, de eene leerling van een Joodsche H. B. S., de andere van een Katholieke, koopen op de markt in Amsterdam een geheimzinnig bijbeltje, dat voor hen aanleiding wordt om per fiets de reis naar Palestina te ondernemen. De schrijver toont zich hierin een uitnemend verteller en een bereisd iemand, die op de hoogte is van gewoonten en toestanden ver van het eigen land. Een frisch boek dat wij kunnen aanbevelen voor oudere jongens.

MEERWALDT (Ann van) MATJE'S ZWARE STRIJD. (132) *f* 2.90. Met platen en bandteekening van Willy van de Poll. „De Steenuil", Amsterdam.

Die zware strijd is welke Matje als boerendochter voert tegen de vooroordeelen van haar vader tenopzichte van haar tegen de traditie-ingaande aspiraties. Ze mag dan soms ten deele gelijk hebben, en haar vader wat onberedeneerd zijn, maar de toon van dit boek en de weinig paedagogische strekking maken het minder geschikt.

WESTERMAN (Percy F.) DE STRIJD IN DE LUCHT. (280) *f* 2.50 en *f* 3.50. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. Geill. door R. van Rooy. Kluitman, Alkmaar.

Twee flinke jongens komen in dienst van een bekwaam ingenieur, die geheime stralen heeft uitgevonden waarmede motoren van vliegtuigen tot stilstand kunnen worden gebracht. Deze uitvinding brengt andere perspectieven in tijden van oorlog en voor de jongelui dagen vol avontuur en spanning. Onderhoudend boek voor oudere jongens.

Het Boek[1])

door J. v. H.

Maken we eens een stoute veronderstelling. Wat zou de wereld er wonderlijk uitzien, wanneer de boeken als magnolia's aan de boomen groeiden, wanneer men een boomgaard kon aanleggen met boomen, waaraan in zomersche lentedagen plotseling reisverhalen groeiden of romans of schoolboeken of wetenschappelijke werken. Dan zou een professor in de geschiedenis ongetwijfeld een beukenwoud met geschiedwerken laten aanleggen, een dichter een plantsoen met dichtbundels, een leeraar of onderwijzer een kweekerij met schoolboeken, een leesmaniak een doolhof met romans en reisbeschrijvingen en een bibliothecaris een oerwoud met volledige boekenproductie. Dan kon men zeggen dat God het boek geschapen had: maar Hij zou ongetwijfeld evenals in het paradijs wel een of anderen vruchtboom verboden hebben, en aan zwakke Eva's zou het niet ontbreken.

Nù groeien de boeken niet aan boomen en God heeft het boek niet onmiddellijk geschapen. De mensch heeft het boek geschapen en de boeken groeien uit de hersens en de handen der menschen. De mensch heeft veel dingen op aarde geschapen, en het boek is wel een zijner beste scheppingen. Ook de courant is door den mensch geschapen, maar de courant is een zijner slechtste scheppingen. De courant groeit niet of nauwelijks uit de hersens der menschen, doch zij groeit ongeveer uit telefoondraden en radio-golven.

Het is merkwaardig dat de menschen zelden van hooger hand worden aangespoord om couranten, maar dikwijls om boeken te lezen, ongeveer zooals zij niet worden aangespoord om bier of wijn, maar wel om melk te drinken, of zooals zij wel worden overreed om per spoor, maar niet om per autobus te reizen. Couranten lezen, bier of wijn drinken, en per autobus reizen zijn blijkbaar dingen, waartoe geen aansporing noodig is, dingen die de menschen uit zich zelf wel doen. De mensch kent zijn weelde niet! Wanneer de Athener uit den tijd van Pericles of de Romeinsche burger uit de eeuw van Julius Caesar een boek had kunnen machtig worden van dezelfde gedaante en met hetzelfde gemak, waarmede wij dit kunnen, hij zou zijn Areopaag of zijn Forum vergeten hebben om onder de schaduw van een olijfboom dit boek te gaan verslinden.

Zoo schijnt het boek iets te zijn, waartoe de mensch uit zich zelf niet zoo gemakkelijk komt als tot een courant, een bierglas of een autobus. Is het, omdat het kind met het boek en niet met de courant wordt opgevoed, omdat het kind in zijn prille jaren

---

[1]) Toespraak voor de K. R. O.

dagelijks eenige uren met het boek moet doorbrengen en vele menschen tot aan den volwassen leeftijd toe met tegenzin uit boeken moeten puren, wat zij in het latere leven meenen noodig te hebben? Zoo vormt zich misschien een erfelijke afkeer van het boek. In dit geval zou het aan te raden zijn het school- en onderwijsboek af te schaffen en voor onderwijsdoeleinden slechts couranten te gebruiken. Dan zou de juiste hiërarchie der waarden wellicht hersteld worden.

Ik zeide, dat het boek uit de hersens der schrijvers groeit. Dit is onjuist. Het boek groeit uit hart èn hersens. Een courant heeft nooit een hart en zelden hersens, maar een boek, een goed boek, heeft een hart èn hersens en dit geeft het zijn waarde. Van couranten-lezen is nooit iemand beter en zelden wijzer geworden, maar door boeken te lezen — nogmaals: geschikte boeken — wordt men èn beter èn wijzer. Men wordt erdoor binnengevoerd in gezelschap van menschen, die verder zien dan wij, die fijnere zintuigen bezitten, wier gevoels- en gedachtenleven dieper, oorspronkelijker is dan het onze. „In angello cum libello", „in een hoekske met een boekske" is een woord, dat van Thomas à Kempis gezegd werd, den stillen wijze, die de dingen van wereld en leven met zoo verhelderd inzicht in zich opnam en zoo juist te schatten wist. Inzicht, bezinning, wijsheid, oordeel, al deze dingen kristallizeeren in de ziel als de neerslag van het boek: niet door de drukte van het dagleven, niet door sensatie en prikkeling van het oogenblik, niet door courantennieuwtjes en zinlooze actualiteiten wordt de mensch tot zijn waardigheid van harmonisch vereende „engelschheid en dierschheid", zooals Vondel het noemt, opgeheven, maar door intenser cultiveeren van zijn eigenlijke wezen, door het verinnigen en verdiepen zijner beste en edelste vermogens, door het steeds zuiverder en scherper stellen van hoofd en hart.

In de psalmen van David wordt heel de natuur uitgenoodigd om den Heer te loven, wolken en rivieren, sneeuw en hagel, hitte en koude, storm en onweer, looft den Heer! Doch omdat David slechts een matige kennis van boeken had, ontbreekt hier de lofzang der boeken. Wij echter mogen dien psalm gerust aanvullen met: alle boeken, looft den Heer! Een boek is naast de andere natuurdingen zonder twijfel iets kunstmatigs; het is niet het hoogste, het is geen doel in zich. En Christus, de eeuwige wijsheid, vond het noodig om in Zijn stichting, de kerk Gods, het levende woord in zekeren zin boven het boek te stellen, al is dat boek dan ook de Bijbel. Maar in een boek werd toch de openbaring Gods en de geschiedenis Zijner ontfermingen neergelegd.

De boekdrukkunst is uitgevonden in katholieke tijden en op katholieken bodem, iets wat wij, katholieken, al te gemakkelijk vergeten. Men zegt van de katholieken, en met eenig recht, dat

zij naar verhouding weinig boeken lezen, zich weinig voor geestesproblemen interesseeren en achterstaan bij andere volksgroepen in ontwikkeling en cultuur. Dit alles is gemakkelijk te verklaren uit de lange achteruitzetting der katholieken, en ook uit de natuurlijke geaardheid van den katholiek, die allerlei problemen, waarover de hedendaagsche menschheid tobt, heelemaal geen problemen vindt en ze klaar omschreven uit de hand der kerk ontvangt.

Dit geldt van de meeste zoogenaamde problemen op zedelijk gebied. Maar daarnaast blijft staan dat er onder het katholieke volk vaak een zekere traagheid en onbewogenheid heerscht, dat het die lenigheid en agiliteit des geestes mist, die zulk een gestage prikkel is tot geestelijke expansie en verovering. Wij hoeven niet mee te zingen in het koor der blinde verheerlijkers van kennis en ontwikkeling, zooals die in Marxistische gelederen talrijk voorkomen, die zweren bij een papieren paradijs, die de wetenschap dè Openbaring Gods achten en den vooruitgang der menschheid afmeten aan de toename van onderwijs en lectuur. Voor dezen is God niet mensch, maar een tractaat geworden. Het boek blijft ten eeuwigen dage iets kunstmatigs, iets tweede-handsch ten opzichte van natuur en leven en kan niet ten volle de onmiddellijke levens- en natuurervaring vervangen. Wie de sterren kent bij aanschouwing en observatie, weet er iets intiemers en onvervangbaarders van dan wie ze slechts kent uit boeken, al is diens kennis ook nog zooveel rijker en gevarieerder. Doch het boek ontsluit ons werelden, waarin we bij zoo geringe mogelijkheid tot persoonlijk ervaren en beleven, anders nooit zouden doordringen. Het geschiedboek ontrolt mij den groei en bloei, het wel en wee van een volk dat nauwelijks sporen op deze aarde achterliet, het reisverhaal toovert mij landen en steden voor, die ik met eigen oog nooit zien zal, de roman voert mij binnen in de geheime diepten van het menschenhart, het religieuze boek doet mij de werkelijkheid Gods, de macht der genade en de heerlijkheid van het mystieke leven beseffen, het wetenschappelijk werk ontsluiert mij de geheimen der natuur. Wie een bibliotheek van eenigen omvang bezit, bezit een wereld in het klein en elk oogenblik kan hij een geestesavontuur ondernemen naar elke windrichting.

Het groote verschil tusschen mensch en dier culmineert in het boek: het boek is het sterkste bewijs van 's menschen geestelijkheid. Dieren, zooals we weten, scheppen nooit een cultuur. Er is bij dieren nooit sprake van cultureelen, geestelijken vooruitgang. Zooals de ouden zongen, piepen de jongen. De tegenwoordige Hollandsche koe loeit precies eender, althans niet aesthetischer of beschaafder, als de Bataafsche koe onder Claudius Civilis. Met den mensch staat het anders. Zou den mensch als distinctief het loeien beschoren zijn, dan zou hij dit loeigeluid tot een aesthetisch

iets zien op te voeren. Vergeleken bij den generalissimus van ons hedendaagsche leger was Claudius Civilis een barbaar. Hij had nooit een boek gelezen. Al de verworvenheden der menschelijke cultuur, al wat de mensch bereikt heeft op geestesgebied, heeft hij gecomprimeerd in het boek. Het boek is de spiegel en de inhoud der menschelijke beschaving. Wanneer de menschheid dezer aarde plotseling voltallig uitstierf en de bewoner van een andere planeet zou op deze uitgestorven aarde het menschenboek vinden en weten te ontcijferen, hij zou de menschheid volledig kunnen reconstrueeren, hun verlangens en droomen, hun strijd en hun leed, hun bereiktheden en aspiraties; het boek zou de vrij volledige autobiografie van het menschdom zijn. Het dier sterft uit met zich zelf; er blijft slechts een skelet over. Dat in een of ander tropisch oerwoud in uiterst primitieven vorm — op een palmblad bijvoorbeeld — onder leiding en hoofdredactie van een professor ooit een apencourant zou ontstaan, is misschien nog met de apennatuur overeen te brengen, maar dat de dieren een boek zouden schrijven, drukken en uitgeven is uitgesloten. De volledige werken van Shakespeare, omgezet in apenformaat, zijn een ongerijmdheid.

In niets heeft de mensch zich zoo volledig uitgedrukt als in het boek. In een klein voluum kan hij hier vastleggen het strijden en streven van een geheel menschenbestaan, de fijnste nuanceeringen en geledingen van zijn voelen en denken, zijn vondsten en veroveringen op allerlei gebied: het boek is een reflector, die alles opvangt en weerkaatst, wat zich in den mikrokosmos van het menscheninnerlijk afspeelt. Alle trillingen der ziel, alle mirages van den geest, worden vereeuwigd in het boek. Het boek weet den tijd te grijpen in zijn hijgende haast en hèm, den nooit stilstaande, tot blijven te dwingen. Het boek registreert het onregistreerbare, den adem des levens, den klop van het bloed, niet slechts van één mensch, maar van een volk, van een menschheid.

Daarom ook is de waarde van het boek met geen maatstaf te bepalen. Nooit heeft men een boek te taxeeren naar zijn dikte, ofschoon de Nederlandsche uitgevers schijnen te veronderstellen dat het publiek zulk een dikte-maatstaf aanlegt. Het Nederlandsche boek is doorgaans meer dan de helft te dik en er worden vaak boeken uitgegeven van zulk een Mammoeth-achtig formaat, dat men wenschen zou een slaaf ter beschikking te hebben om het boek tijdens de lezing vast te houden. Mijn persoonlijke smaak gaat uit naar dunne, handige boeken, die men zonder veel moeite hanteeren en opbergen kan. De latijnsche landen geven hier het voorbeeld: zij geven bij voorkeur boeken uit van geen twee decimeter lengte en hoogstens twee centimeter dikte. Onze degelijkheid komt daartegen in opstand en acht een boek van niet tweedriemaal de latijnsche dikte, met ongeveer drie gulden, te duur betaald. Het gevolg is dat de meeste Nederlandsche boeken

nergens ter wereld tenzij aan huis, naast de boekenkast kunnen gelezen worden. In den trein bijvoorbeeld, eischt zulk een papierkolos vooreerst een stevige tasch ter opberging en hindert vervolgens den lezer zoozeer in zijn houding, dat hij een tweede maal het boek thuis laat. Werd er minder en desnoods slechter papier gebruikt voor zulk een geestesproduct, dan had de reiziger het gemakkelijker en smaakvoller. Doch niet alleen de reiziger, ook de loopjongen, de winkel- en leeszaalbediende, ieder die het boek te hanteeren heeft. Hoe grooter geestes- en hoe minder cosmische ruimte iets inneemt, des te hooger stijgt zijn wezenswaarde. Het allerhoogste neemt geen cosmische ruimte in. Een Fransche bibliotheek kan het dubbele aantal boeken bevatten tegenover een Nederlandsche van gelijke grootte.

De waarde van een boek is allerminst in goud of zilver aan te geven. Een dichter stelt het labyrinth zijns harten open, een romanschrijver schept een nieuwe wereld, een geleerde publiceert zijn vondsten en ontdekkingen voor enkele zilverstukken, die Judasachtige munten, die met de dingen van geest of ziel in niet het minste verband staan. — Al wat raakt aan de kern van 's menschen wezen, deelt onmiddellijk in het menschelijke, in 's menschen mogelijkheden tot het hooge en het lage. En zoo kan het boek, dat den mensch tot zegen wezen moet, hem tot onheil worden. Men spreekt van het goede boek, maar wat is een goed boek? Een legende verhaalt, dat de koningin van Saba koning Salomon op de proef wilde stellen door hem een natuurbloem en een volkomen gelijkende nagemaakte bloem voor te houden, hem vragend welke de natuurbloem was. Salomon de wijze, wachtte tot er een bij kwam binnenvliegen, die zich zonder aarzelen op de natuurbloem zette en zoo het raadsel oploste. Een dergelijk raadsel is de vraag naar het goede boek, maar geen bij helpt ons aan de oplossing.

In een samenleving als de hedendaagsche, waarin de menschen omtrent alle vragen van zin en waarde en doel des levens, omtrent alle wezenlijke en uiterste dingen radicaal van meening verschillen, is het boek een ware cameleon, die zich in alle kleuren vertoont. Voor velen heeft geen enkel begrip nog vasten grondslag. Voor ons, katholieken, beteekent „goed" nog altijd, in dit verband, wat is ingeschakeld in de groote ordening naar het einddoel. Een goed boek is voor mij in het algemeen het boek, dat mij menschenwaarde verlevendigt en verhoogt, dat mij zin en waarde des levens in het groote Godsverband verheldert. De meeste boeken abstraheeren van de werkelijke levensordening en bewegen zich op louter natuurlijk, diesseitig terrein. Alles echter wat het natuurlijk edele en goede in den mensch aanspreekt, wat geest en hart openzet en verruimt, ordent zich voor een Christenmensch vanzelf in juiste richting.

Er is echter in de meeningen en gevoelens der menschen en

dus in het boek, vooral in de laatste tientallen jaren, veel corrupts ingeslopen, dat met God, met waarheid en leven in strijd is. Naast het goede staat het minder goede of zelfs slechte boek, en men zie in dezen tijd goed uit zijn oogen, dat men zich „geen steen voor een visch" laat aanbieden. Vooral weinig ontwikkelde lezers dienen niet slechts de vaak al te exclusief overwegende vraag te stellen, of een boek sexueel gevaarloos is, maar ook of de ideeën het Godsgeloof en een gezonde levensopvatting niet ondermijnen. Vooral in litteraire werken is vaak de gezonde levenszin, het gevoel voor natuurlijke levensordening aangevreten door een corrupte demon van cynische menschenverachting.

Eindigend kunnen we zeggen, dat het boek, wel niet uitsluitend, maar toch tennaastebij, de waardemeter is der beschaving niet alleen van een volk, maar ook van het individu. Het is geen gewoonte meer om dooden te begraven met kenmerkende insignia; anders zou de hedendaagsche mensch begraven worden, de een met zijn lijfblad naast zich, de ander met een boek. En latere geslachten, die, onbekend met het tegenwoordige cultuurleven, de dooden van nu zouden opgraven, zouden ongetwijfeld de dooden met een boek onder de Ariërs, de kaste der geletterden, die met een courant onder de kastenloozen, de paria's, rangschikken.

BOEKENSCHOUW

MOSMANS C.s.s.R. (H.) HET REDEMPTORISTEN-KLOOSTER WITTEM. (341) *f* 4.25. Een bijdrage tot onze Vaderlandsche Kerkgeschiedenis. J. J. Romen & Zonen, Roermond-Maaseik.

12 Januari 1936 was het een eeuw geleden, dat de Redemptoristen zich te Wittem vestigden. Dit feit heeft Pater Mosmans aanleiding gegeven een gedenkboekje te schrijven waarin de honderdjarige geschiedenis van het klooster wordt beschreven. Daarnaast geeft het boek nog meer, waardoor het inderdaad een bijdrage tot de Nederlandsche Kerkgeschiedenis is geworden. Het bespreekt ook de groote kerkelijke en politiek-kerkelijke gebeurtenissen der verloopen eeuw, zooals het herstel der Hiërarchie en wat zich daar rondom afspeelde, strubbelingen met de regeering, en dergelijke. Op enkele dier kwesties wordt vrij uitvoerig ingegaan, vooral voorzoover de Redemptoristen er bij betrokken waren. Minder belangrijke periodes worden uiteraard iets vluchtiger gepasseerd. Over het geheel geeft het boek een klaar overzicht van den honderdjarigen arbeid der Redemptoristen in Nederland.

A. L. G. Bosboom-Toussaint
(1812-1886)

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

Het is bekend dat de Romantiek in Nederland altijd een uitheemse serreplant gebleven is, die niettegenstaande de uitgebreide en bewonderende belangstelling die haar ten deel viel, hier nooit heeft kunnen aarden. Haar vruchten zijn meer merkwaardig dan schoon, en blijven meer om hun verschijning dan om hun waarde genoemd, en — somtijds — geroemd.

Niettemin blijft echter — dit worde hier terloops opgemerkt — het tweede tijdvak der negentiende eeuw interessant om zijn velerlei pogen. Teveel ziet men deze — gewilde — navolgingen als stilstand en val; terwijl het niet zelden was een zoeken naar nieuwe richting. Dat een en ander zo klein aandoet is een eigenschap die er onze historie met enige klem op drukt. Er zijn ook Huets in de niet-literaire kampen aan te wijzen, en aan de druk van dit noodlot ontkwam zelfs de zo heftig worstelende Gids-richting niet. Dat toen de Hollandse predikant-dichter een veelbegeerd en veelgeprezen verschijnsel in onze Nederlandse letteren kon worden, wekke dan ook geen verbazing. Hij bewoog zich met wat men noemde, aangeboren talent en tact, zowel op het terrein der poëzie als op dat van het proza, en hij wist te onderscheiden, te keuren en te kiezen. En inderdaad bezaten zij soms de drie laatste eigenschappen in goede mate, en hun humoristen en realisten zijn daarvoor een bewijs. Van de andere kant echter belette hun deftige voornaamheid en hun — nu irriterende — waakzaamheid iedere groei van welke soort dan ook. De predikant-dichter schijnt altijd de overtuiging gekoesterd te hebben dat de Hollandse burger — om nog te zwijgen van de Hollandse burgeres — tot aan het einde zijner dagen het best in de kiel bleef rondlopen waarin Hildebrand hem zo graag als jongen zag, en daardoor komt het ook dat Huet de indruk maakt van een groot heer die de zoveel — maar wat? — bevattende jongensbroek ontwassen was vanaf zijn eerste optreden. In dit verband is het gewenst aan Geel's kritiek op Beets te herinneren. De professor zag scherp, en misschien moet men zijn Hildebrand-kritiek minder betreuren dan tot nog toe meestal gedaan is. Ook Geel zag europees, en was het verwonderlijk dat hij in zijn chargering de oude paai tekende waar hij in zijn verbeelding de — volgroeide? — frisse Hollandse jongen aan het woord hoorde?

In deze omgeving is Mevrouw Bosboom-Toussaint een grootse verschijning zowel als mens, en als kunstenaresse. Weliswaar leverde de historische roman — een onderdeel onzer romantiek wat wij nog niet aanstipten — meerdere auteurs van enige qualiteit op, en was hij wel een der beste vruchten der buitenlandse plant; doch Mevrouw Bosboom-Toussaint is groots omdat zij anders was. Dit klinke niet paradoxaal. Het buitengewone is inderdaad geen

bewijs voor het artistieke, doch had zij op haar omgeving geleken of trachten te gelijken, dan was zij nooit een dergelijke romanschrijfster geworden. Intussen is ook zij in europees verband gezien, geen imponerende verschijning; doch in de Nederlandse letterkunde van die tijd was zij een auteur die naar het hoogste streefde. Dit is het wat onze predikant-dichters niet deden. Zij streefden niet naar het hoogste, maar naar het bereikbare. Bosboom-Toussaint echter streefde naar het hoogste, hoewel aanvoelend en wetend dat dit voor haar onbereikbaar was. Zij was daarbij een vrouw, een grote vrouw vóór de emancipatie; een figuur. Zij stak uit boven hare omgeving, haar tere lijf borg een forse ziel.

BOSBOOM-TOUSSAINT

Nochtans week haar leven weinig af van dat harer confraters. Dit wil zeggen: het was even arm aan grote gebeurtenissen, en even rijk aan kleine voorvallen zowel van aangename als onaangename aard. Intussen echter heeft zij toch een gebeurtenis beleefd die niet naliet op haar hele leven — ook als romancière — indruk te maken, een gebeurtenis die zelfs in haar hoofdwerk een afspiegeling — bijna hadden wij geschreven een weerspiegeling — vond. Het is het gebeurde met Bakhuizen van den Brink. De om dit voorval gecomponeerde roman werpt hierover een schoonheidsglans die niet genoeg herinnert aan de tragiek waarvan hij een laat uitvloeisel is. De werkelijkheid moet veel ontstellender, veel ontzettender geweest zijn. Het besef een man te verliezen die als zij, boven haar tijd stond, en die zij daarom misschien des te sterker beminde, heeft haar meer dan geschokt. Geen nakomeling kan in dit punt haar geheel navoelen. Hetgeen zij zelf daaromtrent schreef, kan daarvoor als een bewijs dienen.

Doch overigens welk een kalm leven. In niets herinnert zij hierin aan de grote buitenlandse romanschrijfsters van die tijd. In alles is zij een Hollandse, die Alkmaar voor 's-Gravenhage ruilt en slechts enkele malen Holland's bodem verlaat. Als dochter van een apotheker — geboren in 1812 — studeerde zij voor onderwijzeres, was gedurende korte tijd gouvernante doch wijdde zich spoedig aan de literatuur. Enkele jaren na het afbreken harer verloving met Bakhuizen van den Brink, huwde zij den schilder Bosboom. In

1886 stierf zij. Dit leven echter werd niet weinig veraangenaamd door grote en bijzondere vriendschappen met meerdere persoonlijkheden van haar tijd. Vroeg de Alkmaarse kring ontgroeid konden noch Amsterdam noch 's-Gravenhage haar vangen. Zij was Nederlands èn in haar belangstelling èn in haar persoon. Nederlands ook, omdat zij — niet ten onrechte de dichteres van het protestantisme genoemd — haar katholieke broeders kon achten, en zij een houding tegenover het katholicisme innam die — misschien nu niet meer bevredigend — toen toch van brede opvatting blijk gaf, een opvatting die de liberaal Potgieter als van zelf moest toejuichen. Zo was ook haar blik landelijk, althans omvattend die lage landen die, in die tijd der geschiedenis die voor haar de voornaamste moest zijn, de grootste rol speelden. Europees echter zag zij niet, en haar Nederlands-zijn was misschien meer onbewust dan gewild. Hoe dan ook echter, zij was het. De protestante in haar verdroeg dan ook de schaduw der katholieke kerk zonder te kijven, al vond zij het na de herstelling der bisschoppelijke hierarchie nodig te tonen, waar en hoe zij stond.

* * *

Het kan niet verbazen dat wij, haar zo ziend, het eerst belangstelling vragen voor haar hervormings-roman Het Huis Lauernesse (1840).

Niet dikwijls dankt men aan de wil of wens van een uitgever een kunstwerk. Deze roman echter vormt hierop een uitzondering; en welke! Inderdaad was aan de vraag van den uitgever moeilijk te voldoen; doch Toussaint's antwoord was meer dan dat. Het was tegelijkertijd voor haar een proef die een meesterwerk genoemd kon worden, en een roman die nog altijd verdient haar beroemdste te heten. Het schone in Het Huis Lauernesse is het ziuvere, het oprechte, het edele. De auteur geeft zich bijna zonder terughouding, en aangezien zij een grote persoonlijkheid was, moest haar werk daarvan de kentekenen dragen. En dit doet het in zijn zware voornaamheid, in zijn machtige tragiek, in zijn goede karakteristiek. Men moge mee aannemen dat de reveil-toon door het geheel ruist, dat erin de hervorming vanuit een negentiende-eeuws evangelisch gezichtspunt bezien is; wat dit boek doet leven is de grootheid van de schrijfster. Het rijst op als het statige huis der jonkvrouw Ottelijne, en het heeft als dit zijn goede en slechte onderdelen. Het imponeert echter door zijn grootsheid. Het is fors werk, bijna te sterk voor een vrouwenhand. En dan de personen die dit huis bewonen, die het doen leven, die het doen stralen en schitteren, of het ontluisteren. Wij noemen hier niet allen, doch herinneren aan de voortreffelijk getekende Vicaris, aan de zo vast gebeelde Aafke, aan het zo goed verantwoorde paar — Ottelijne en Aernoud — zelf.

En Paul van Mansfeld horen wij vragen? Inderdaad ook deze sympathieke figuur behoort bij de vorigen genoemd te worden. Doch hij vereist een ietwat nauwkeuriger aanduiding. Zijn karakteristiek is goed te noemen, en zij zou voortreffelijk te heten zijn zo Toussaint haar niet telkens in haar latere romans had herhaald. Zo wordt hij te zeer een proto-type, wiens grootste verdienste

juist daarin bestaat, een buitengewoon mens te zijn. Intussen ware de opmerking niet ongegrond dat hij die alleen Het Huis Lauernesse leest, dit niet voelt. Dit is niet te ontkennen; doch daartegenover staat dat hij die meer van Toussaint's oeuvre kent dit verschijnsel juist daarom des te sterker betreurt, omdat deze herhaling zou kunnen blijk geven van een gedeeltelijke onmacht, en zo deze karakteristiek de schijn zou kunnen krijgen van slechts door een toeval ontstaan en om haar voortreffelijkheid voortdurend herhaald te zijn. Wij zeggen opnieuw: de schijn, en zijn de laatsten om dit woord zwaarder te laten wegen dan het doet, temeer omdat er één trek in den Mansfelder is, die zijn herhaald voorkomen zoal niet rechtvaardigt, dan toch verklaart, uit een ander en beter gezichtspunt. Het is zijn tere vrouwelijkheid. Als het ware heeft de schrijfster hem enige aan hare sexe eigen trekken, geleend zowel naar geest als naar lichaam, en het is alsof zij een gedeelte harer persoonlijkheid in hem symboliseerde, en misschien idealiseerde. Dankt hij aan haar ook zijn sympathieke trekken? Deze vraag is bijna niet te beantwoorden. De auteur uit zich dikwijls — als bekend — in zijn werk anders dan in zijn leven, doch dit sluit niet in dat daarom tussen beide een tegenstelling moet bestaan. Mevrouw Bosboom-Toussaint maakt dan op de een de indruk van sympathiek, op de ander van onsympathiek. Wij wagen het niet daaromtrent te oordelen, echter menen wij te mogen zeggen dat indien haar schepping Paul een schaduwbeeld harer persoonlijkheid is, deze veel aantrekkelijkheden moet hebben bezeten.

Een en ander volsta om enkele qualiteiten van dit werk aan te duiden, qualiteiten die slechts betrekkelijk benadeeld worden door de minder goede vorm waarin zij worden aangeboden. Men weet het, Toussaint's taal is haar zwak, en wel haar taal in bijna alle opzichten. Het kan niet onze bedoeling zijn daarover hier verder uit te weiden; deze herinnering moge genoeg zijn. Zij worde versterkt door een kort citaat, dat tegelijkertijd een proeve zijn moge.

> En eindelijk hoorde zich Berthold, des Hopmans eigen bediende, binnen roepen.
>
> En toen hij het vertrek intrad, vond hij zijn meester neêrzitten in den armstoel als een wezenlooze, en het was alsof kramptrekkingen die forsche gestalte deden schudden, en die gelaatsspieren akelig verwrongen, en een brief en een sluier lagen verscheurd nevens hem, en Berthold trad bleek van schrik achteruit, en wreef zich de oogen als wilde hij ze verhelderen, en riep toen onwillekeurig en in ontzetting: „mijn God! Hij schreit!" En de monnik had zich dicht in eenen hoek gedrongen, en stond die geweldige gemoedsaandoening aan te staren met zooveel angst, als wachtte hij zelf een vonnis van die trillende lippen.
>
> „Mijn paard!...." was Aernoud's kort bevel aan zijnen knecht. En toen deze, ijlings gehoorzaamde, het dier gezadeld had voorgebracht, schoot Aernoud, zonder een woord te spreken, of zich om den bevenden

Pater te bekommeren, dezen voorbij, en steeg te paard en rende weg, zelfs zonder den vaandrig, die hem opwachtte en die hem vragend aanzag, eene opheldering gegeven te hebben.

Intussen niet Het Huis Lauerness maar de Leycester-cyclus — De Graaf van Leycester in Nederland (1845), De Vrouwen van het Leycestersche Tijdvak (1849-1850), Gideon Florensz (1854-1844) — is haar hoofdwerk. De lezer die aan deze serie delen begint is — als de schrijfster zelf — ontzet over de omvang van haar werk, doch zo hij zich de moeite van het in-lezen getroost dan zal hij zich verbazen over de rijkdom aan schoonheden die dit lijvige werk bezit. Met een zo sterk mogelijke handhaving der historische waarheid, weet de schrijfster een fantasie te verbinden die gesteund door haar — ten dele genoemde — qualiteiten een zo betoverend en geheel beeld oproept van het Leycestersche tijdvak dat men na dit herkend — en/of erkend — te hebben er gaarne zo geruimen tijd in vertoeft. Weliswaar moet men een liefhebber der historie zijn, moet men Mevr. Bosboom-Toussaint om haar gebreken niet lastig vallen, en moet men vooral het geduld hebben haar overal te volgen. Doet men dit dan beloont het panorama wat men te zien krijgt al deze moeiten. Het is echter waar: ook dit werk is niet voor alle tijden. Doch zo men de vraag stelt wat het is geweest voor haar tijd, dan kan als antwoord daarop dienen: een monument, groots van conceptie, zwaar van degelijkheid en gedrongen van massaliteit. Het maakt de indruk van een kolos onwezenlijk groot in afmetingen, maar ook daardoor des te sterker treffend. Echter de schrijfster beheerste niet overal haar stof. Haar psychologie moge groots zijn, haar karakteristiek voortreffelijk, haar schildering goed; de harmonie tussen dit alles heeft zij in dit werk niet bereikt.

Het is zelfs de vraag of zij die harmonie wel ergens bereikt heeft, want ook Het Huis Lauernesse bezit haar niet. Men zou een ogenblik geneigd kunnen zijn haar toe te kennen aan haar Eene Kroon voor Karel den Stouten (1842)) maar ook hier zou dat een waardering betekenen die de schijn van overschatting op zich zou kunnen laden. En dit zou zij zelf — de bescheiden schepster ook van De Delftsche Wonderdokter (1870-1871) — zeker niet wensen. Zij besefte zelf dat haar weg van Almagro (1837) en De Graaf van Devonshire (1838), tot haar Raymond de Schrijnwerker (1880), niet een kunstenaarsloopbaan was die op de weg ener komeetster geleek, doch veeleer herinnerde aan de moeizame tocht ener worstelende figuur tegen een onbereikbaar hooggebergte. Bezat zij ook altijd de nodige vrijheid, leefde zij altijd in die omstandigheden die haar slechts om wille van de kunstbehoeften te laten werken, of moest ook zij het te dikwijls doen om wille van het brood? Inderdaad was dit laatste het geval, en zo schreef zij teveel, en het is dit teveel dat haar goed werk te sterk in de schaduw stelde.

Hiervan noemden wij nog niet het moderne gedeelte, en wij haasten ons

dan ook de lezer o.m. even aan Majoor Frans (1877) te herinneren. Het boek bezit zijn qualiteiten, bezit ook zijn — gerechtvaardigde — roem; doch boeit het den „goetwillighen" lezer nog zo als haar historisch werk? Wij menen dat dit niet het geval is. Haar modern werk is spoediger verouderd dan haar historisch, en dit is wel verklaarbaar. Zij moge in de negentiende eeuw geleefd hebben, haar belangstelling gold niet het toenmalige heden maar het verledene. Slechts daarvoor leefde zij, en het schrijven harer moderne romans was voor haar misschien meer een proef van kunnen dan van willen. Zij was historisch gericht heel haar leven door, en ademde dan ook liever de lucht der oude folianten dan die der moderne sociale verhandelingen. Zo is haar historisch werk haar blijvend werk. Blijvend in die zin dat dit gedeelte het meest belangstelling wekt en wekken zal, zolang deze wondere vrouw haar plaats in onze literatuurgeschiedenis behoudt.

* * *

Wondere vrouw, inderdaad. Altijd interessant, te meer omdat zij zovele kanten aan haar persoonlijkheid blijkt te hebben, waarvan wij er nog ene noemen die men misschien niet in haar verwacht; haar ironie, die een bijzondere glans over haar mémoires, en over een gedeelte harer correspondentie werpt. Wondere vrouw ook, omdat zij voortdurend de indruk wekt de diepste dingen harer ziel voor zich zelf te houden en slechts dat uit te spreken wat in haar verhaal-verband niet gemist kan worden. Daardoor ontbreekt er aan haar kunst een grote qualiteit: het subjecieve, Het is alles te objectief, teveel vanuit het hoofd gezien, en te weinig vanuit het hart gevoed. Dit verwondert in een vrouw. Doch een persoonlijkheid als Bosboom-Toussaint was, roept daarvoor wel een verklaring op, n.l. deze, dat haar grootheid haar gevoel zo streng beheerste dat het bijna een niet-dulden werd.

Ook dit is een oorzaak waardoor zij de harmonie nooit heeft kunnen bereiken. Zij zelve schijnt geharnast met een der vele door haar geschilderde rustingen.

Nochtans dwingt zij bewondering af, bewondering die een waardering blijkt te zijn, even rechtvaardig, als gaarne geschonken.

Maart 1936.

FRANSCH

DAVET (Michel) LES CINQ FEMMES DE LA MAISON. 12 fr. Plon, Paris, 1935.

Michel Davet beschrijft in dit romannetje een Jan-Steen-huishouden en dit is haar bijzonder goed gelukt. Ergens in een buitenhuis woont een schilder met vrouw, drie dochters, Mademoiselle en met zijn halfbroer. Heel dit stel leeft ongeveer van den wind, van regen en zonneschijn, van bloemen en vogelzang. De fantastische, bijna sprookjesachtige sfeer waarin deze menschenlevens zich afspelen, heeft de schrijfster ons zoo nabij gebracht, zoo voelbaar gemaakt dat het volle werkelijkheid wordt. Allen dragen het hunne bij tot dit vlinderleven en toch treedt ieder op in zijn persoonlijke, scherp genuanceerde trekken. Een der dochters verlaat uit rancune tijdelijk het ouderlijke nest en vindt, geheel in den stijl van het boek, haar prins. Het jongste meisje, dat geestelijk achterlijk en gesloten blijft, een soort natuurelf, vindt den dood in den sneeuw. De ouders verhuizen ten slotte naar Amerika. Heel dit wonderlijk en onwaarschijnlijk complex van lotgevallen wordt volkomen aannemelijk gemaakt door de zuiver afgestemde ensceneering der schrijfster. De oom is de Don-Juan van het gezelschap, een vrouwenjager zonder geweten, niet slecht, maar luchthartig. Zijn optreden geeft het boek een zeer sensueel karakter. Van eenige religieuze fundeering of rijpere levensopvatting is in dit luchtige huishouden geen sprake. Eenig voorbehoud.

DYVONNE. L'ETOILE DE GRENADE. 12 fr. Plon. Paris, 1935.

Een roman uit de oude doos, waarbij men zich verwondert dat er nog dergelijke romantische, onwaarschijnlijke verhalen geschreven worden. Het gaat over Grenada, het Alhambra, den Leeuwenhof, over een Fransch schilder, die plotseling een kasteel erft, over een adellijke jonge dame uit Savooien, die eerst met den verkeerde, en na diens dood met den schilder trouwt. Liefde, noblesse, toevalligheden zijn de ingrediënten die voor weinig eischende lezers dit verhaal aanlokkelijk maken. De schrijver kent veel landen en hoofdsteden, kent Grenada en Spanje en dit geeft zijn roman nog wat standing erbij. Overigens beteekent het boekje niet veel: het menschelijk hart of het intellect heeft er niet veel deel aan. Een roman voor onschuldig tijdverdrijf: verder reikt hij niet.

GREEN (Julien) MINUIT. Roman. 15 fr. Plon, 1936.

De romans van Julien Green lijken in stijgende lijn op hallucinaties, op nachtmerries. Mont-Cinère, Adrienne Mesurat, Léviathan, Epaves, Le Visionnaire: dit is naar tijdsorde de lijst zijner romans en elke opvolger overtreft zijn voorganger in dit overwegen van het hallucinatorische. Elk zijner boeken verplaatst ons in een milieu van latent-krankzinnigen. Doch, wijl Green een scherpzinnig psycholoog en een groot schrijver is, blijft de krankzinnigheid zijner helden vrijwel verborgen, valt althans niet te sterk op en zijn figuren zijn zeer menschelijke krankzinnigen. De werkelijke wereld met haar werkelijke menschen interesseert Green niet of nauwelijks: hij transponeert de geobserveerde wereld en menschheid in een andere, een van gewijzigde dimensies, vol mysteries en geheimzinnige beïnvloedingen, vol demonische fatalismen. In „Minuit" bereikt hij het uiterste van dit fatalisme. De heldin van dezen roman wordt met een ijzeren en onverklaarbare noodlottigheid naar den afgrond gedreven. Het geheele verhaal speelt in den nacht, letterlijk en vooral figuurlijk. Als boosaardige of geheimzinnige spoken trekken de personages, die dit spel opvoeren, aan den lezer voorbij; doch het zijn wederom zeer menschelijke spoken. De mise-en-scène is voortreffelijk. Julien Green wordt gehanteerd door den dieperen zin, den onderstroom, de verborgen krachten der verschijnselen: het leven moet voor hem een droom zijn en hij zoekt de werkelijkheid van dien droom, maar vindt ze niet. Een boek dat ernstig voorbehoud vraagt.

Julien Green

DUITSCH

WULFERTANGE (Rudolf) SCHRAPPENPÜSTER. G. Grote Verlag-Berlin.

Als ondertitel staat op den omslag van dit boek: Jugendstreiche und Gestalten: het is dus geen roman: het is een verzameling van leuke en tragische menschen-typen en voorvallen. De plaats van

inwoning en handeling is Schnorkeloh, een dorpje in het noorden van Westfalen, niet ver van Münster.

Het best kan men dit boek aldus typeeren: het is een zeer bonte amusementsfilm met eenige goede en meerdere slechte kwaliteiten: een film met 'n weinigje ernst en 'n weinigje tragiek en veel plompe gijn met veel idiote en halfware, maar ook eenige verstandige ideeën; met menige rake en mooie, maar ook menige mislukte beschrijving; met een paar ernstige, blije typen en veel grove karikaturen.

Humor en geest moet men in dit boek niet zoeken, wel gijn. Het onprettige echter aan deze gijn is, dat hij zoo heel dikwijls ontleend is aan de W.C. of „de dingen des W.C.'s". Deze gijn is grof en rauw, soms sinister, soms zelfs stootend. Zeker daar staan eenige gemoedelijk-komieke scènes in dit boek, waar men echt hartelijk om kan lachen; maar dat zijn uitzonderingen. En zoo is het met de figuren en de stijl van dit boek: er is veel grofs in en het is alles nog zoo ongelijk. Het beste is de schrijver in zijn karikaturen. Kostelijk-komiek is zijn varkensknecht Kürbis, een weinig tragi-komisch zijn adellijke naaister Victoria von Böckling; sarcastisch-komisch zijn bluffende boer Surenfoot; sinister-komisch zijn Olle Hhle; afstootend-komisch zijn Drögenwisch. Hij kent en teekent zijn typen goed; maar — en dat geldt nog meer voor zijn ernstige figuren — hij schept ze niet — zelf onzichtbaar — en zet ze dan in levenden lijve voor ons, dat zij spreken hun eigen taal en doen hun eigen daad: neen, onder zijn hand zien wij ze worden, zich geleidelijk onder die hand ontwikkelen.

Willen volwassenen zelfs eens kennis maken met Schrappenpüster en zijn omgeving, dan kunnen zij dat gerust doen, maar een onverdeeld genot kan ik hun daarbij niet beloven.

SCHNEIDER (Betty) KLEINER ACKER ELISABETH. Herder-Freiburg im Breisgau.

In dit boek wordt de jeugd beschreven van Elisabeth Heidkamp haar levensjaren van aankomend meisje tot volwassen vrouw. Die jeugd speelt zich af in de laatste jaren van den oorlog en de eerste jaren daarna: haar vader — een knappe, goede werkman — is een dronkaard. Uit deze gegevens bouwt ieder gemakkelijk de levensomstandigheden dezer jeugd op.

Elisabeth zelf is een stil, zeer-gevoelig, eenigszins schuw kind met behoorlijke gaven van geest en hart, en een behoorlijk katholiek geloof, dat ook praktisch beleefd wordt.

Het boek lijkt mij geschreven voor onze katholieke meisjes. En al kan Elisabeth niet onze volle sympathie winnen omdat in haar ziel te weinig strijd is, en in haar leven te weinig conflicten en moeilijkheden, ze is zonder twijfel toch heel wat sympathieker dan die halfslachtige wezens, die gewoonlijk in onze moderne romans optreden en waarvan men niet weet of het cynische, bru-

tale jongens of perverse demi-mondaines zijn of een mengsel van beide.

Dit boek is een rein, een goed katholiek boek, maar zooals ik reeds zei, geschreven voor meisjes, geschikt voor iedereen. Tot de litteratuur kan men het niet rekenen, omdat het geen diepte heeft, geen conflicten, die dien naam verdienen, niets groots, niets geweldigs, niets gepassioneerds. Daar is ook niets ruigs, niets hards, niets gewaagds in dit boek — alles is opgewreven, gepolijst, gepoetst zoodat er geen smetje of geen stofje ergens te bespeuren valt, terwijl bovendien de schrijfster aan een lust voor 't detail lijdt, die nu en dan werkelijk irriteerend is.

SCHMIDTBONN (Wilhelm) DER DREIECKIGE MARKTPLATZ. Roman. Im Propyläen Verlag-Berlin.

In dezen roman schildert Schmidtbonn de generatie van na 1870. Duitschland is ook uit dezen oorlog als overwinnaar teruggekeerd, verzwakt, maar spoedig volkomen hersteld. Het kent nu zijn kracht: het wil omhoog: het wil staan aan de spits der naties, Engeland op zij streven, overvleugelen. Die mentaliteit leeft mutatis mutandis in stad en dorp, in man en vrouw, maar niet in allen. Naast de menschen van de daad, die hun knus, genoegelijk winkelwoninkje neerhalen, om er een groot modern huis, met meerdere verdiepingen en groote étalagekasten en schitterende electrische verlichting voor in de plaats te bouwen en daarbij het oude niet meer respecteeren, leven de stille gevoelsmenschen, die zonder de rustelooze zucht naar-altijd-beter, tevreden zijn met het oude, opgesloten blijven in hun droomwereld, maar daarom het beste, zelfs hun bruid, door de anderen voor hun neus laten wegkapen.

Vertegenwoordigers van beide groepen teekent Schmidtbonn in de beide hartsvrienden Sebastiaan Zenz en Kaspar Anker — firmanten van een kleine bloeiende meubelzaak; ondergebracht in een der kleine rokokohuisjes, die het marktplein van Bonn langs drie kanten omsluiten. Prachtig heeft Schmidtbonn deze beide hoofdfiguren in hun kracht en zwakheid, in hun trouw en rijnlandsche goedheid, in hun vreugde en smart geteekend. Het zijn levende sympathieke menschen, wier lief en leed men van harte meeleeft. Maar ook de bijfiguren: de moeder van Zenz, zijn vrouw Wilhelminchen en haar pleegouders, Vetter Florian en zijn kinderen zijn met fijnen geest en kundige hand in hun leven en doen gezet. De milieu-teekening is zoo klaar en stemmingsvol dat het is of wij zelf Bonn en haar eigenaardige sfeer onder onze oogen zien en voelen veranderen. Diep van tragiek is het boek niet, maar een fijne kostelijke humor doorstraalt het, en vervult het met een jonge frissche blijheid, die de lezing tot een genot maak.

Een boek zij het dan niet van de hoogste, dan toch van zeer goede litteraire standing, en dat zonder voorbehoud op de tafel van elke huiskamer open en bloot kan neergelegd worden.

SCHÄFER (Wilhelm) DIE UNTERBROCHENE RHEINFAHRT. Albert Langen-George Müller, München.

Een hoogst onbelangrijk boek, dat geen oogenblik onze belangstelling gaande maakt, laat staan ons ontroeren of verrijking brengt.

Het is de geschiedenis van een jongeman, die met zijn gouverneur op reis is naar Bonn, om daar student te worden. In Coblenz loopt hij stilletjes weg en zet — hij wil het leven en de wereld leeren kennen — zijn reis alleen op een Rijnboot voort. Op het schip ziet hij een vrouw met weelderige vormen, die indruk op hem maakt. Zij verlaat te Klingenbach de boot en in een opwelling (de halfwassen lummel doet alles in een opwelling, en schijnt verstand, wil en passie niet te hebben, zeker niet te gebruiken) gaat ook hij aan wal. Hij beleeft nu eenige banale avonturen — natuurlijk ook hèt avontuur met die vrouw — wordt ziek, komt in de gevangenis, maar raakt ten slotte weer vrij èn van vrouw èn van cachot, en zet dan de reis met zijn gouverneur verder voort.

In heel dit boek is geen enkele figuur van eenig, nog zoo bescheiden formaat: het zijn of verloopen, of gebroken, of kruiperige of belachelijke persoonlijkheden: de een nog onsympathieker en onbelangrijker dan de ander. Alleen één oogenblik, als Johannes in het hospitaal ligt, denken wij in de verpleegster een mooie, sympathieke figuur te zullen ontmoeten; maar als wij dan haar godsdienstige opvattingen te hooren krijgen, haar idee van God b.v., en op welke gronden die berusten, dan zijn die zoo hopeloos onbenullig en dwaas, dat onze opkomende eerbied en sympathie er grondig door vernield worden.

Daar mag eenige verdienste in de behandeling van het onderwerp zijn: het is alles on-af, onrijp, halfwas, gistend in dit jongmensch: maar dat is 't juist: dat alles is — zooals het hier is opgevat — te onbelangrijk, te ondiep, te onemotioneel om er een roman over te schrijven; en daarom slaat men het boek op het einde met een zucht van verlichting dicht en zoekt in plaats van zijn bibliotheek de prullemand.

ENGELSCH

LIVINGSTONE (D. S.) FULL AND BY. (258) 7/6. Faber and Faber Ltd., London.

Opmerkelijk goede romans-van-de-zee zijn in de moderne Amerikaansche litteratuur zeldzamer dan het groote aantal zoutwaterverhalen zou laten vermoeden. De meeste zijn zwaar verromantiseerd met de bedoeling „arm-chair readers" te laten sidderen, of zoo grof dat de realiteit te veel wordt aangedikt.

Een roman, die noch aan het eene, noch aan het andere euvel mank gaat, is Livingstone's realistisch juist geproportioneerde „Full and By". Er wordt in verteld van de laatste reis, die de

„Jason", een kustvaarder,-zeilschip aflegt van St. John in Canada naar Boston. De verteller is een der vijf opvarenden. „With a story like this", schrijft de auteur, „you can 't build up to a grand scene or a grand finale". Maar ondanks dat is het een prachtig werk geworden, al wordt dan slechts de betrekkelijk korte tijd van een kustreis beschreven. Wanneer Livingstone vertelt van het zware stormweer dat de „Jason" had te bekampen, waardoor haar roer stuk sloeg, en van het zwoegen der bemanning, doet hij dat realistisch, en spreekt toch de verbeeldingskracht van den lezer aan. De opvarenden, de kundige, naïeve kapitein, de „mate", de twee matrozen waarvan de auteur er een is, en de aan morphine verslaafde kok worden licht geschetst, maar hun persoonlijkheden leven waarlijk. Zij worden niet geholpen door radio-aanwijzingen; zij hadden niets dan hun sterke armen en harten, en de soms intuïtieve kennis van den gezagvoerder. Door het sober verslag geven van de actie aan boord en van den strijd tegen de elementen, weet Livingstone toch een spanning te scheppen, die sterk aangrijpt. Vooral daar zich zoo sterk de overtuiging opdringt: dat is waar; zoo was het leven aan boord van het verdwenen zeilschip. Daarom is „Full and By" ook een sterke roman, frisch-realistisch, doorgloeit van getemperde fantasie.

HAYNES (Renée) THE HOLY HUNGER (288) 7/6. Hutchinson & Co. Ltd., London.

Volgens de verklaring van den uitgever op den omslag, werd deze roman geschreven om het verschil tot uitdrukking te brengen in het verlangen naar gevaar, veertig jaar geleden en thans: the holy hunger. Als zoodanig heeft het boek geen groote beteekenis. De hoofdpersone, Margery Dale, heeft in haar jeugd een hartstochtelijk verlangen naar avonturen in vreemde streken; nadat zij echter gehuwd is, vindt ze spoedig volle bevrediging in haar gezin. De roman bepaalt zich dan tot het verhaal van haar huwelijksleven, waarna geleidelijk het hoofdaccent verlegd wordt naar de uiteenloopende levenswegen der kinderen. Hier komt de schrijfster merkbaar op terrein dat zij beheerscht: zij creëert verschillende jonge menschen, die in de verwarring van den modernen tijd, niet gesteund door een godsdienstige opvoeding, naar een levenshouding zoeken. Zij zijn de typen van tallooze jeugdige menschen in dezen tijd. Afschrikwekkend door innerlijke leegte, of min of meer hol enthousiasme. Een der zoons van Margery gaat over tot het Katholicisme en wordt priester; als positieve waardebepaling, gesteld tegenover de anderen, heeft zijn figuur beteekenis. Maar het talent van de schrijfster is blijkbaar niet groot genoeg geweest zijn persoonlijkheid de groote innerlijke beteekenis te verleenen, die deze tegenover zijn omgeving moest bezitten.

Alles bijeengenomen toch geen oppervlakkig boek, dat vol-

wassenen vlot leesbare lectuur biedt; de karakteriseeringen zijn meermalen raak getroffen en van het leven afgezien.

BELLOC (Hilaire) THE BATTLE GROUND (364) 12/6. Cassell & Company Ltd., London-Toronto-Melbourne-Sydney.

Telkens wanneer Belloc een van zijn fijn en scherp gekartelde historische beschouwingen in het licht geeft, verrast hij door oorspronkelijke inzichten, die wetenschappelijk gefundeerd zijn, door zijn beredeneerd Katholiek standpunt en door zijn grootsche visie over het geheel. De eenzijdige anti-katholieke historie-beschrijving — bijzonder in Engeland — heeft hij van heel wat onjuistheden overtuigd, al deed zijn agressiviteit hem wel eens te ver gaan. Dat is in „The Battle Ground" echter niet het geval; tegenover zijn beschouwingen, daarin uiteengezet, stonden trouwens geen bestaande afwijkende inzichten. Het boek bezit de frischheid en bekoorlijkheid van een oorspronkelijke synthetische visie, als altijd voortspruitend uit een verrassend groote wetenschappelijke kennis. Het is een beschouwing van Syrië en Palestina „door de eeuwen heen".

HILAIRE BELLOC

Belloc's betoog komt hierop neer, dat deze streken steeds de knooppunten geweest zijn der ontzaglijke worstelingen tusschen de verschillend georiënteerde beschavingscentra, en hij toont aan, welke beteekenis die hebben gehad voor de Westersche civilisatie. Hij betrekt daarin Egypte, Assirië, Perzië, Griekenland, het Romeinsche Rijk, de kruistochten en de geschiedenis der laatste eeuwen. En het middelpunt der beschouwingen van den geloovigen geleerde is, wat hij schrijft in zijn preface: „The writer has not only taken for granted that there is a God, but also design in the Universe and in the story of Mankind". Op die maar al te dikwijls verwaarloosde hoofdzaak verstigt Belloc dwingend de aandacht.

De kennismaking met zijn belangrijk werk kunnen we sterk aanbevelen.

JANELLE (Pierre) ROBERT SOUTHWELL THE WINTER (336) 16. Sheed-Ward, London.

The Blessed Robert Southwell, (1561-1595), de Engelsche Jezuïet, heeft èn door zijn prediking, èn door zijn litterair werk, er

belangrijk toe bijgedragen dat de contra-reformatie in Engeland als religieuze en litteraire beweging vasten voet kreeg. In zijn persoonlijkheid waren de eigenschappen vereenigd van hooge Engelsche beschaving — hij hoorde tot een intellectueele adellijke familie — een neo-classieke opvoeding verkregen te Parijs en te Rome, en diepe religiositeit. De moderne critiek heeft de beteekenis van Southwell's proza en poëzie onderschat, en de schoonheid daarvan niet aangevoeld. Prof. Janelle, in zijn uitvoerige biografie van den litterator-priester-martelaar, toont aan dat de moderne critiek vooral de poëzie van Southwell niet heeft kunnen waardeeren, wijl zij de religieuze inspiratie niet heeft onderkend. Tusschen zijn Katholiek leven en zijn litteraire scheppingen, tusschen zijn moraal en zijn artistieke idealen bestond een harmonie, die niet gezien wordt wanneer Southwell eenvoudig in de rij der Elizabethaansche auteurs wordt geplaatst. Uitgaande van deze harmonie wijst Janelle op de dieper gelegen schoonheid, de gratie en welluidendheid van Southwell's gedichten, als „St. Peter's Complaint" en „The Burning Babe" op de classieke artisticiteit van zijn proza, en op den invloed, geoefend op het latere geestelijk leven in Engeland, waarvan o.a. kardinaal Newman een der exponenten was.

Jannelle's oorspronkelijk werk is een belangrijke litteratuurstudie, voorafgegaan door het levensverhaal van Robert Southwell; tevens toont het aan hoe diep ten slotte ook in Engeland de geest der contra-reformatie heeft doorgewerkt.

BOEKENSCHOUW

MENNICKE (Prof. Dr. C. A.) SOCIALE PSYCHOLOGIE (211) *f* 2.90 en *f* 3.90. De algemene grondslagen en de toepassing daarvan op de maatschappelijke en politieke verschijnselen, vooral van de tegenwoordige tijd. Erven J. Bijleveld, Utrecht, 1935.

De vroegere theoretici der massa-psychologie hebben vooral de toevallige massa op het oog gehad; de schrijver van dit werk wil hun conclusies verbeteren en aanvullen door ook de geestelijke massa-vorming in den gezichtingskring te trekken. Toch blijft het gevaar nog bestaan, dat deze sociale psychologie zonder sociale en historische philosophie toevallige tijdsverschijnselen voor eeuwige wetmatigheden gaat houden en bijkomstigheden met essentiele oorzaken verwisselt. Op slot van zake beoordeelt de schrijver de tegenwoordige tijdsverschijnselen naar juist en onjuist en loopt hij gevaar zijn persoonlijke ervaringen, sympathieën en antipathieën te overschatten. Om niet eens te spreken van de sociale philosophie, die min of meer bewust zijn redeneringen en wetvindingen beinvloedt. Ondanks deze fouten zijn de positieve resultaten van dit werk nog belangwekkend genoeg, om door de psychologen gekend te worden.

De verhalen van Thornton Wilder

door JOS. PANHUYSEN.

„Heaven 's my Destination" heet het laatste verhaal, of, zoo men wil, de laatste kleine roman van Thornton Wilder. Men heeft, naar aanleiding daarvan, gesproken over een belangrijke vernieuwing in het werk van dezen zeer fijnzinnigen schrijver, die echter aan zijn fijnzinnigheid, naar men beweerde, literair dreigde ten gronde te gaan.

„Heaven 's my Destination" zou geheel anders zijn dan al wat Thornton Wilder tot dusver schreef, iets geheel nieuws dus. Het is de gewoonte dit toe te juichen niet alleen in onzen tijd, maar welhaast in iederen tijd, men wacht, ook in ons land, op de „vernieuwing" van sommige auteurs, en niet zelden worden de wachtenden ontstellend goed bevredigd.

Men hoeft daar niet over te treuren, maar men hoeft er toch allerminst verblijd over te zijn, want dat een schrijver zich „vernieuwen" kan is een slecht teeken, het zijn, naar mijne meening alleen de kleine talenten, de meer uitsluitend virtuoos gerichten, die zooiets kunnen; een auteur van een werkelijke waarde, die niet met handige ineenzetsels, met juist gemengde en geschudde cocktails, maar met langzaam gegroeide concepten pleegt te arbeiden, kan niet veranderen wat niet geheel te veranderen is, zichzelf, zijn eigen wezen. Dante vernieuwt zich niet, hij ontwikkelt zich, in de Vita Nuova is de kiem van de Divina Commedia; het werk van Shakespeare, altijd wisselend, veelzijdig, rijk geschakeerd, verschillende phasen doorloopend, is, wanneer eenmaal het eigen karakter duidelijk gevonden blijkt, een ontplooiïng, een groei, en niet maar een verwisseling van costuums.

Men kan dus niet betreuren, dat een schrijver zich zelf blijft, dat hij niet geheel nieuwe dingen gaat schrijven, men zou alleen moeten betreuren, als hij zich voortdurend blijft herhalen, als hij niet verder komt, maar in dat geval kan geen „vernieuwing" hem helpen, dan kan een dergelijke wijziging slechts een camouflage zijn van het feit, dat zijn mogelijkheden uitgeput werden, dat zijn groei een einde vond.

Thornton Wilder is meer dan een virtuoos, hoe fijnzinnig zijn werk ook zijn mag, hoe zuiver berekend en overdacht, het leeft, alle vergelijkingen die men gemaakt heeft, ten spijt. Als „Heaven 's my Destination" dus inderdaad een vernieuwing beteekende, dan was het met Thornton Wilder misschien niet als virtuoselijk samensteller van verhalende lectuur, maar wel als scheppend schrijver gedaan, gelukkig is van een vernieuwing in den hier bedoelden zin geen sprake.

Men heeft beweerd, dat Thornton Wilder over een stijl beschikte, die hem noodwendig tot een te groote beheersching moest

voeren en zoo langzamerhand tot steriliteit; deze steriliteit zou reeds volkomen gebleken zijn in zijn voorlaatste werk „The Woman of Andros". Inderdaad kan men reeds in zijn eerste werk „The Cabala" van een uiterste verzorging van het woord, van een overdachte en preciese verhaaltechniek spreken, maar reeds daar valt op dat die stijl allerminst gemakkelijk is en virtuositeit, hoe vreemd dit ook lijken mag, is altijd, in een bepaalden zin, wel gemakkelijk, virtuositeit immers is een vaardigheid om het niet volkomen echte als echt te laten klinken, iets wat zich op den duur verraadt. Reeds in „The Cabala" echter ziet men dat Thornton Wilder de moeilijkheden niet verdoezelt in den kunstgreep, maar deze moeilijkheden zoekt en niet zelden overwint.

THORNTON WILDER

Dit is nog meer het geval in zijn tweeden roman in „The Bridge of San Luis Rey". Dit is dadelijk, vrijwel algemeen, als een klein meesterwerk gewaardeerd, een oordeel waar men later op terugkwam, volkomen ten onrechte. „The Bridge of San Luis Rey" is werkelijk een klein meesterwerk, het is buitengewoon goed geschreven, maar het is niet gemakkelijk geschreven, het is allerminst koud bedacht en uiteengezet, het lijkt niet, zooals men na de verschijning van „The Woman of Andros" gezegd heeft, op „butterflies in cristal-lovely, but chilled and remote." Dezelfde criticus, die ik hier citeer, wees enkele jaren tevoren op de „human interest" van „The Bridge of San Luis Rey", en hij wees daarop met reden.

De indruk die men immers na een eerste lezing van dit werk overhoudt, is niet zoozeer een indruk van symmetrie, van buitengewonen opzet, van verbijsterend sobere en geraffineerde verhaaltechniek, het is integendeel een indruk van groote bedwongenheid, van een bijna verwarrende rijkdom aan gebeurtenis en karakter, van een overdadigheid, die mede de sfeer hielp scheppen van natuur en leven in Lima. „The Bridge of San Luis Rey" is een geschiedkundig verhaal, maar het is niettemin allerminst „remote". Thornton Wilder slaagde in de zeer moeilijke opgave om een verleden ons voor te stellen in zijn tijdseigenaardigheden en toch in het heden nog volkomen navoelbaar en begrijpelijk. In een goed geschiedkundig verhaal moeten groote, zeer groote fragmenten voorkomen, waarin men vergeet dat het geschiedkundig is, dat is het geval bij „The Bridge of San Luis Rey". De liefde, de hartstocht, de hoop op een verbetering der toekomst, de ironie, die ontbloeit uit het besef van de verwarrende onbe-

rekenbaarheid van dit menschelijk bestaan, de zucht tot een uitleg, een ordening desondanks, zijn niet van de achttiende eeuw alleen, zij zijn van allen tijd en ze worden ondanks, of liever nog, juist in hun bijzondere representatie van een verloren eeuw, als zoodanig getoond. De markiezin van Montemayor, de getrouwe Pepita, oom Pio, don Jayme en Esteban, het zijn figuren die in Lima thuis hooren zonder twijfel, evenals Camala, de tooneelspeelster en de kloosteroverste Maria del Pilar, maar wat hen bovenal bewoog, wat hen deed glimlachen, wat hen verbitterde, of vervoerde, zou ook ons kunnen verbitteren of vervoeren of doen glimlachen. Geen dezer figuren wordt ooit tot legende, omdat hun heldhaftigheid steeds steunt op een zwakheid, wat haar ook steeds aanvaardbaar en naleefbaar houdt.

Broeder Juniper, eveneens een buitengewone schepping van Thornton Wilder, wil de wegen Gods vinden en als het ware in kaart brengen, hij wil achterhalen, waarom bij de ineenstorting van de brug tusschen Lima en Cuzco juist deze vijf personen omkwamen, hij is verheugd omdat bij dit ongeluk, bij deze samenkomst ten ondergang geen enkele menschelijke inmenging te vinden is, omdat deze vijf personen door een zuivere, onvoorziene „act of God" hun leven verloren, hier is dus duidelijk een bedoeling van het Opperwezen aanwezig. Het is voor broeder Juniper een oplosbaar geval. De geheele geschiedenis van Thornton Wilder is eigenlijk een verdediging van het geval tegen Broeder Juniper. Indien Thornton Wilder was, wat men wel van hem beweerd heeft, dan zou hij zijn collega in het onderzoek van de wegen des menschen en de wegen Gods gelijk hebben moeten geven en hij had het geval overzichtelijk voor ons uiteen gelegd. Hij doet dit echter niet, iedere bladzijde van zijn verhaal is een overwinning op Broeder Juniper, iedere bladzijde toont, dat de menschen anders zijn dan ze in welke generaliseering ook lijken, en dat de bedoelingen Gods niets hebben van een kruiswoorden-puzzle. Ten slotte speelt Thornton Wilder Broeder Juniper tegen Broeder Juniper uit, en deze overwint zichzelf, hij schiet er het leven bij in om het leven te verwerven. Bijna alles is mislukking in dit boek, de tooneelspeelster verliest haar schoonheid, haar eenige troost, haar zoon sterft, oom Pio is een verpersoonlijkte mislukking, de markiezin van Montemayor weet de liefde van haar dochter eerst te verwerven als ze uit Lima en dit leven verdwenen is, zuster Maria del Pilar ziet door het verlies van Pepita en Esteban al haar hoop op de schoonere toekomst van een verhevener vrouwelijkheid ijdel worden, en het levenswerk van Broeder Juniper, die het Opperwezen op heeterdaad betrappen wilde, wordt in het openbaar verbrand. Alles is verkeerd in dit boek en het is juist daarom in orde. Het is een verwezenlijking in levende menschen, dat een ideaal een ideaal blijft en dat dit, ondanks alle pijn en lijden, angst en vergeefsche hoop, goed is. Het is een spiegeling eeni-

germate van de volkomenheid van een hiernamaals in de gebrekkigheid van het heden, daarom ook is het terzelfdertijd ontroerend en komisch, bewonderenswaardig en grotesk.

Wie dit karakter van „The Bridge of San Luis Rey" goed heeft ingezien zal zich over de verdere ontwikkeling van zijn auteur minder verbazen, hij zal niet van het noodwendige einde der artificialiteit spreken bij „The Woman of Andros", noch van een hernieuwing bij „Heaven 's my Destination".

„The Woman of Andros" is allerminst een uiterste, zelfs niet van kunstvaardigheid, dit verhaal is integendeel niet wat het had moeten of kunnen zijn, omdat het neergeschreven is voor het volgroeid was, men kan het met recht „remote" noemen, doch niet omdat het over het leven heen kwam, te ver, doch omdat het niet aan het leven toe kwam, niet ver genoeg, dus ver in een andere richting.

Hoe zonderling dit ook lijken mag, het is geschreven uit een zelfde inzicht als „The Bridge of San Luis Rey". Het behandelt de ontoereïkendheid van het menschelijk streven en de onachterhaalbaarheid van het ideaal. Een gedeelte der verwikkeling, het bloote gegeven ontleende de schrijver aan een comedie van Terentius, aan „Andria". Dit is zeer merkwaardig, en terzelfdertijd begrijpelijk, het werk van Terentius gelijkt immers in verschillende opzichten op dat van Thornton Wilder, het is uiterst ver gezocht, uiterst sober, het had ook herhaaldelijk den blaam te verduren al te artificieel te zijn, maar desondanks leeft het door een zeer zeker beheerschte, maar levendige karakterteekening, door een besef van de verwarrende onberekenbaarheid van het menschelijk bestaan, door een zeer juist inzicht in het komische, de tegenstelling tusschen bedoeling en daad, en door een wijze goedheid en menschelijkheid. De „Andria" is naar mijne meening een van de beste stukken van Terentius, en het was te wenschen, dat Thornton Wilder zichzelf beter begrepen had, en er meer aan had ontleend dan het verhalend geraamte alleen en de namen der voornaamste figuren, slechts de namen, want behalve Chremes misschien, bezitten zij in Thornton Wilder's werk een geheel ander karakter. De geheele mislukking van „The Woman of Andros" is waarschijnlijk te wijten aan het al te gedeeltelijke dezer navolging, bijvoorbeeld aan het laten vallen van een figuur als Davos. Davos is in het stuk van Terentius de meest komische figuur, het is de uitgeslapen slaaf van het klassieke tooneel, die zijn voortzetting zal vinden in de Scapins en de Figaros van het moderne theater, vertegenwoordigers van den nuchteren kijk op de dingen, die echter desondanks zelf toch zoo ongewoon zijn in hun kluchtige, maar wezenlijke trouw, hun vroolijkheid, gelijkmoedigheid, hun lafheid en hun koelbloedigheid. Davos zou dit al te plechtstatige verhaal hebben kunnen redden, nu is het te algemeen, te vaag gebleven, de menschen werden niet levend, noch Chryses noch

Simo, noch Pamphitus, noch de priester van Aesculaap. De zwakheid van den mensch in de nastreving van zijn ideaal wordt ons ook hier voorgesteld, maar alleen in de wijze, wat tamme bespiegeling van den weemoed, niet in het veel pregnantere verraad van den spotlach. De schoone aanduidingen die men in dit geschiedkundige verhaal vindt omtrent het geboren worden van een nieuwe levensbeschouwing in het oude Griekenland, een weifelend ochtendgloren als het ware van het Christendom, kunnen ons met de levenloosheid dezer tragische idylle niet verzoenen, het komt den lezer voor, dat Thornton Wilder getroffen door de aantrekkelijkheid van deze omkeer der overtuigingen al te gehaast aan het werk toog en van dit inzicht en niet vanuit een levend en bewegend menschelijk levensspel zijn verhaal schreef. Dit is doorgaans trouwens de verklaring van zwak werk en er zijn weinig auteurs, die, onder meerdere boeken, niet een dergelijk boek in het licht sturen.

Slechts zelden blijkt dit schade te doen aan de reputatie van den schrijver, doorgaans wordt het nauwelijks, door een enkeling, opgemerkt, Thornton Wilder echter werd dit gewone verschijnsel haast noodlottig. Dit komt misschien omdat hij meer geeft dan de meeste schrijvers tegenwoordig, omdat zijn boeken berusten op een idee, die echter Davos, het tegenspel van het groteske, niet missen kan.

Dit tegenspel was er in „The Bridge of San Luis Rey", het is er gelukkig weer in „Heaven 's my Destination", niet in een enkele figur, maar in een geheele samenleving.

„Heaven 's my Destination" is een picareske roman, het verhaalt de omzwervingen van George Brush, een reiziger in schoolboeken door Amerika, zijn ontmoetingen, zijn meeningen, zijn velerlei lotgevallen. George Brush is een moderne Don Quichotte, niet voor niets vraagt hij zichzelf en anderen af, of hij krankzinnig is, hij is een andere figuur als Don Quichotte, hij is jonger, hij is verlegener, hij is minder zeker van zich zelf, maar toch lijdt en strijdt hij op dezelfde wijze als zijn illustere voorganger en hij wordt bespot, uitgelachen, mishandeld en zelfs meesmuilend bewonderd als deze. Hij is een absolute figuur, en daarom een droevige en vermakelijke, hij wordt bekeerd door een dier zwervende jonge dames, die in circustenten het geloof schijnen te verkondigen, in het land der vrijheid, maar eenmaal bekeerd, leeft hij volgens dit geloof. Het is een raar geloof zonder twijfel, maar het is niet zoo uitsluitend een sentimentsgeloof als men bij een eerste kennismaking zou meenen, men kan begrijpen dat hij het op een bepaald oogenblik verliest, maar nog beter dat hij het voorgoed terug wint. Chesterton heeft zijn „Orthodoxy" geschreven tegen dit soort geloof, George Brush laat ons zien dat de beleving ervan, ondanks alles, toch dichter bij de orthodoxie staat dan Chesterton zou durven gelooven, want wat George Brush

in zijn haast onmogelijke, maar steeds belangwekkende avonturen ons duidelijk illustreert is de zeer orthodoxe stelling, dat inderdaad de hemel onze bestemming is en dat wij juist daarom allen, ook al meenen we het niet, ook al zijn we gelukkig of helaas lang zoo absoluut niet, eenigermate op George Brush en Don Quichotte gelijken.

Ik geloof daarom niet te veel beweerd te hebben wanneer ik vaststelde, dat deze laatste roman van Thornton Wilder geen „vernieuwing" beteekent in den verkeerden zin van dat woord, want zoowel dit boek als „The Cabala", „The Bridge of San Luis Rey" en zelfs „The Woman of Andros" zou men kunnen verzamelen onder den titel „Heaven 's my Destination", en ik meen dat dit geenszins op eenvormigheid of eentonigheid hoeft te duiden, want hieronder immers kan men het geheele menschelijke leven in al zijn schakeeringen samenvatten. Integendeel deze titel is eerder veelbelovend en men oordeelt niet lichtvaardig, dunkt mij, als men nog veel van Thornton Wilder verwacht.

BOEKENSCHOUW

HUEBNER (F. M.) NIEMAND IS EENZAAM. (96) *f* 1.25. Vert. door A. E. van den Tol. Boucher, Den Haag, 1936.

BO YIN RA OPSTANDING. (94) *f* 1.25. Vertaald door M. Termarsch-Keen. Boucher, Den Haag. 1936.

Deze boekjes zijn wellicht een verkwikking voor zeer vrijzinnige Christenen en voor van alle kerkgeloof vervreemden. Voor eenvoudige Christenmenschen, die aan het oude Christendom met zijn levenswaarheden vasthouden, zijn ze verwarrend en zinloos. Een vaag godsdienstig gevoel, een cosmisch bewustzijn, een soort autonome verlossing en opstanding zijn het hoogste dat de schrijvers kunnen aanbevelen en waartoe zij den lezer brengen willen. Wij bezitten meer en beter en stellen een eenvoudig geloof hooger dan deze verfijnde psychologische beschouwingen van schrijvers, die ten slotte aan den buitenkant staan.

ANGENENT (A. W. P.) ALLES WEL . . . . . . K XVIII. (266) *f* 3.90. Nederl. Boekhuis, Tilburg.

Dit officieele gedenkboek van de wereldreis der K XVIII werd aanvankelijk door het comité „Onze Marine" in een zeer beperkt aantal exemplaren gedrukt voor de bemanning, de autoriteiten enz. De wensch van vele belangstellenden is in vervulling gegaan door de verschijning van dit werk in een grootere oplage. Het boek geeft alle officieele gegevens en een kort resume van elk der opvarenden waar door het een belangwekkend gedenkboek is geworden van deze eenige gebeurtenis in de geschiedenis onzer zeevaart.

Crisis in de Fransche romankunst

door FELIX VAN ARET.

(Slot)

Het Montherlantisme is een geestelijk gedenkteeken, waartegen de bourgeoisie met een geëpateerden glimlach en ook iets van een ontgoocheld sentiment opziet. Het is een monument, waarin het uebermenschliche in Laocoonsche vormen is gebeiteld, maar dat in de gelaatstrekken nog zooveel menschelijkheid heeft behouden, dat men het niet voor een god behoeft te houden.

In dit opzicht heeft De Montherlant de latijnsche traditie, die eigen waardigheid afmeet aan de genereuze behandeling van den naaste niet in zichzelf verstikt, en maakt hij een gunstige uitzondering op de staal-harde verbeten maskers van het koele regiment „venten" dat onzen tijd onveilig maakt. Zijn Afrikaansche eenzaamheid, zijn kluizenaarschap aan steriele geestelijke boorden, ver van den cultuurhaard, zijn absoluut afschrijven van alle comfort, dat herinneringen kan wekken aan het dicteeren van levensmethoden door lieden, die koning publiek te voet vallen, het zijn allemaal draperieën van zijn ongenaakbaar geestelijk fond, een volkomen in trance zijn door een haast magistraal zelfbewustzijn.

Deze parnassiaansche houding bezit nochtans niets van het aristocratisch isolement, waarin een Stefan George verbleef, niets van de menschenschuwheid en sociale angst van Rilke, niets van een geheimzinnig spreken in een soort sacrale geheimtaal, niets van een zelf ontworpen ritus in een heilige der heiligen. De Montherlant schittert eenigermate als een exponent van alle verbleekte lichten aan het literaire uitspansel van Frankrijk.

Het is voorts een teeken van zijn onoverwonnen democratie, ondanks de kennelijke aristocratie van zijn gebaar, dat zijn levensbeschouwing niet inschrompelt tot een geconcentreerde ik-bespiegeling, maar breed uit blijft heenzien over alles wat rond hem reilt en zeilt, en zich evenzeer uitspreekt in een vernietigend oordeel over de Europeesche vrouwen, interessanter dan Bedel het over de vrouwen van vandaag deed, als in een drastische beschuldiging aan het adres van zijn collega's. De Montherlant blijft dus een merkwaardig, telkens van levensnuancen wisselend mensch. Het Montherlantisme ware zonder twijfel niet tot de literaire cultus van de huidige beteekenis gegroeid, wanneer het niet juist deze tijd was, die mank gaat aan de ware mannelijkheid, persoonlijke kracht, gehuwd aan een barmhartig gemeenschapsgevoel.

Op het oogenblik is de Montherlant's oeuvre een actueel, met schitterende gravures bestempeld gedenkboek van zijn eeuw. Een tijd van koelbloedige versnippering van verdragen, verplichtingen, eergevoelens, levensnormen, merkteekens, waaraan men den waren gentlemen herkent, van eeuwenoude

kenteekenen van ras en beschaving. Het ware te wenschen, dat de Fransche „opinion" die in een pietluttige persoonlijkheidscultus de oprukkende horden van het massa-idool meent te kunnen afdammen, wat aandachtiger ging opblikken tegen dit eenzaam monument van samengebalde kracht. Misschien dat men eerder de sterkte zou krijgen om de „service" aan hoogere idealen, minder „inutile" in te zien dan thans.

* * *

Op een ander plan, maar achter een op een zelfde doelwit gericht vizier, slaat de katholiek Daniël Rops de problemen van zijn tijd gade. Oogenschijnlijk minder intelligent, minder subtiel verwoord, in een geringere trefzekerheid van het virtuoze woord, dat een uitspansel van gedachten vermag open te slaan, maar met niet minder overtuigingskracht, verbeelding en tijdsbesef. Onder de huidige Fransche schrijvers is Daniël Rops een der weinigen, die tolk zijn van de sluimerende verlangens in het menschdom naar een moreele rénaissance. Evenmin als Mauriac schroomt hij, in zijn groot besef een heilige taak te dienen, af te dalen in de riolen van het menschelijk bestaan, waar hartstochten onverbiddelijk kamp voeren met moreele waarschuwingen van de rede. Een sterk verantwoordelijkheidsbesef paart hij aan een onfeilbaar gevoel vóor de „mesure" van zijn analysen. In zijn „Le misère à nous", en nog meer in zijn laatste boek „Le coeur complice" is hij toonzuiver afgestemd op alle dessous van zijn pijnlijk onderwerp, nu eens in een innig beroeren van „la question brûlante" dan weèr in een scherp stellen van het confict in een ontstellend helder licht. Ook hij bedient zich van het procédé der beknopte literatuur, dat rijke nuances en stemmingen belooft aan hem, die het enge beeldvlak met een virtuoze, peilende, en het essentieele veilig stellende geest weet te bewerken. Met iets van de luciditeit van Malraux behandelt ook hij de condition humaine, maar het zuivere beeld verwringt hij nooit tot caricatuur. Dit zonder terughouding naast elkaar stellen van het veile en het ideëele in het leven wil de harmonische levenshouding zoo scherp mogelijk als inzet voorop stellen, en het perspectief in onze bestemming verdiepen.

FRANçOIS MAURIAC

Bij moralisten als de Montherlant en Daniël Rops wordt het leven onbewust geschetst tegen een achtergrond van eeuwigheid. In subtiele, en psychologisch haarfijne verbeelde détails vloeien de passages van het conflict tesamen, doch in het vergezicht trekt onweerstaanbaar de verantwoording en de bedoeling van heel deze openhartige biecht. Het zijn moralisten, die alles opbiechten, wat hun tijd aan problemen schenkt. Zij leggen daarmee tevens rekenschap af van hun eigen belevingen, hun eigen onrust, en verlangens naar een geestelijke haard, waar zij de rust zullen vinden zichzelf volkomen te bezitten. Zij scheidden zich weloverwogen af van de onpersoonlijk schrijvende massa, die al haar denkbeelden ontleenen moet aan het wisselvallige, vluchtige publieke sentiment, en tenslotte, om haar eigen as draait.

Op het verlaten eiland van hun geestes superioriteit zonderen ze zich af van de branding des levens. Volkomen zichzelf willen ze zijn.

In Frankrijk zijn het verheffingen boven een landschap van oppervlakkigheid. En het is juist deze gelijkvloersche mediocriteit, waarin ze het overvloedig materiaal ontdekken om de afbrokkelingen van de cultuur aan te wijzen. „Le coeur complice" van Daniël Rops, een bundel van zes edele novellen, is een scherpe doorsnede van den geest van dezen tijd. Elk van hen draagt de kenmerken van een doorgevreten maatschappelijke verdorvenheid. En allen tezamen doen ze een krachtig beroep op een geestelijke wedergeboorte. Geen retour à la nature, maar een terugblik naar de zuivere natuur van het diepste zelf.

* * *

Tot de profeten, die de stem verheffen boven een Sodomaansch avondland, behoort naar schrijfmethode en zielsverwantschap ook Mauriac.

Mauriac vangt zijn nieuw boek „Les anges noirs" aan met een biecht. Het is weer de biecht als zelfverantwoording, als schuldbesef, die we herhaaldelijk, zij het telkens in andere gedaante in zijn werk tegenkomen. Ook Mauriac behoort tot de radicale romanciers, die eigenlijk meer bekentenissen afleggen, dan het métier der schrijfkunst behandelen, die alleen in een tot het bitter einde stappen door het vuur een totale loutering van het kwade mogelijk achten. De booze engelen zweven door alle tooneelen van zijn roman. De tafereelen staan dikwijls geschilderd in een vizioenaire beklemming van Danteske pracht. Het is Mauriac in zijn meest sombere en zondige element. En toch is ook deze gestadige zondeval verzacht door een zoo teederen toon van alles begrijpen en alles vergeven, dat men deze bekentenissenroman slechts zien kan in het licht van een zeer christelijke caritas. Mauriac is in de Fransche literatuur van vandaag het type van den schrijver, die wel den ivoren toren verlaten heeft, en zich tusschen de ellendige décors van materieele en geestelijke nooden heeft begeven, maar desondanks zichzelf niet heeft verloren in de verwarmde sociale cacaphonie. Zijn mannelijkheid, zijn heilig en onverzettelijk vertrouwen in den triomf van het edele, zijn anders samengesteld dan bij de Montherlant. Ze zijn meer getint door de barmhartigheid,

een steeds aanwezig mededoogen om den beklagenswaardigen zondaar. Maar evenzeer als bij de Montherlant zijn ze de exponent van een verheven geest, een opstand tegen geestelijke lamlendigheid, die gevoed wordt door een teveel aan comfort, en niets wil onderzoeken, bang aan een onontkoombare waarheid uit te komen. Mauriac zondert zich niet af, zooals de Montherlant. Hij blijft verbonden aan „sang et terre" van Frankrijk. De conflicten borrelen bij honderden uit de Parijschen heksenketel en dansen een sabbath op het forum der avondlandsche cultuur. Mauriac heeft alle ingrediënten bij de hand, om zijn waarschuwingen tegen de crisis in den geest, en daarmede de crisis in het verantwoordingsvolle woord te kunnen fulmineeren.

Ook hij steekt als een Tour Eiffel boven een onbeduidend literair laagland uit. Hij behoort tot de selecte schare biechtelingen van hun tijd, de spreektrompetten van de waarheid, waar zooveel anderen den geestesadel mankeert om de problemen zuiver en moedig te stellen. Het zijn groote uitzonderingen op het gros, dat spijkers op laag literair water zoek.

* * *

Een bekentenis als Luc Dietrich's „La bonheur des tristes" is als biecht van onnoemelijk lagere orde dan „Les anges noirs". Dit boek dat een schrikbarende verbetenheid en cynisch zelfbeklag aan den dag legt kon een radicaler revisie van Céline's „Voyage au bout de la nuit" zijn. Het is argeloozer, en daardoor schijnbaar objectiever, maar voor een wolf in schapenvacht passe men dubbel op zijn tellen. In dit boek wordt niet gebiecht ter zelfloutering, maar alleen om zichzelf met alle instincten te voelen en te zien leven. Het zelfonderzoek wordt er in bedreven met lichamelijke wellust, waarmee geen enkel hooger doel gediend is. De natuurlijke orde wordt erin afgeschilderd als een walg. Dit schriftuur is een phase van een karaktercrisis. De decadentie werd hier op een voetstuk geplaatst, en van beneden af beschouwd, inplaats van naar de goot verwezen. Het boek maakt indruk, maar dat doen zooveel geschriften die zich voeden aan een „interessant" probleem, zonder dat probleem nochtans te kunnen ontwerpen tegen den achtergrond van een bovennatuurlijke bestemming.

Ook het zeer geroemde „La pierre philosophale" van De la Salle kan men niet de eerste zwaluw noemen, die een beter literair seizoen aankondigt. Al deze mededeelingen in boekvorm stijgen niet uit boven de particuliere belevingen van den schrijver. De auteur biecht over zich zelf in een ontstellend openhartige autobiografie, maar faalt telkens op het moment, waar hij het leed of de aberratie van zich zelf met het leed van de massa wil vereenzelvigen. De problemen, die uit de pen van een de Montherlant, Romains en Mauriac gestalte krijgen zijn problemen van het gemeenebest, geen tot het uiterste toegespitste conflicten van een veelzijdige schrijversindividualiteit. Alvorens te graven leggen zij het oor scherp te luisteren naar de geluiden. De anderen slaan eerst op de Turksche trom van hun eigenwaan

en zeggen dan, dat er een probleem geboren is. Maar met de geboorte van hun probleem zijn zij zelf dikwijls als schrijver gestorven.

* * *

De crisis in de Fransche letterkunde is de crisis van de buitenissige vraagstukken van ziels- en lichaamsconflicten, die door schrijvers met onvoldoende geestelijken diepgang worden uitgegraven. De romankunst wordt overwoekerd door de problemen. Of de problemen zijn te groot, om door het schrijftalent overspannen te worden. In dezen zin wordt schrijven, zooals Walschap op iedere spreekbeurt opnieuw beoogt, inderdaad een verdriet. Men graaft en graaft en blijft graven zonder een kleinood aan te boren, en daarom verheft men het graven maar tot een nieuwe literaire modus. Het schrijven wordt een kapstok voor het ophangen van alles wat men kwijt wil.

André Suarès, deze woordgladiator voor het nationalisme, en teekenaar van zeer vage „portretten zonder model", (de titel van zijn geschriften velde het vonnis reeds voordat de schrijver zich kon verdedigen) verkondigt met eenigszins gezwollen stem, dat men steeds tot de goden moet gaan, en dat de rest niet de moeite waard is. Met meer zelfkennis en minder rhetoriek zou hij misschien gezegd hebben, dat men tot de mieren moet gaan. In ieder geval ware dat een meer passende bedevaart voor onze dagen dan de tocht langs een wankele ladder naar een onbereikbaren Olympus. Het overbodige literaire franje zou dan wel in de pen blijven steken.

De goedmoedige glimlach van Duhamel verliest onder dit alles niets aan beminnelijkheid en naïeviteit. De humane „Chronique des Pasquier" kan weliswaar niet in de scherpe schaduw van Jules Romains' „Les hommes de bonne volonté" staan, doch met zijn gelijkmatig gestileerd pleidooi voor instandhouding van den familieband vervult deze literaire bonhomme op het moment — na ratificatie van het pact met de Hunnen — ongetwijfeld een zending. Duhamel wisselt zijn boek „Le jardin des bêtes sauvages" af met het bloesemige verhaal „Fables de mon jardin". Men ziet, deze schrijver vindt nog den tijd en de rust in zijn tuin te wandelen, en over bloemen heen te buigen.

Doch Marianne heeft in haar tuin heel wat onkruid uit te wieden. Eigenlijk behoorde er een literaire Le Nôtre te komen, die met straffe hand orde kwam scheppen in buiten de perken tredende boekgewassen, en die aan Frankrijk weer een literatuur gaf, strak en majestatisch als de Tuilerieën.

De scherpe en evenwichtige Engelsche geest dringt inmiddels steeds dieper door op de Fransche boekenmarkt.

I. Hierbij eenige Duitsche „stijl-bloempjes. Ze zijn te vinden in Martin Schüler's „Forschungen zur Kirchen- und Geistesgeschichte". Bd. III. — Die empirische Motion wie ihre Unterstützung durch die Gnade sind Effekte der Prādestination. — Dem Willen ist das Futurische in inkomprehensibler Weise intuitiv gegenwärtig. — Das Böse als Substantivischer Begriff ist keine Entität, sondern reine Privation eines geschuldeten Guten und beruht nur in einer Entität, respektive einem Guten als seinem Subjekte. — In der Konsequenz der Kontingenz der empirischen Objekte ist auch die intellektuelle Habitualität Gottes kontingent; in der Konsequenz der Position empirischen Geschehens respektive in der Konsequenz der hierdurch erfolgenden Göttlichen Erkenntnis des Soseins der futurischen Objekte sind diese notwendig futurisch. — Die generelle Influenz ist das Prinzip aller irdischen Vitalität und Agibilität.

II. De Haagsche Post geeft het volgende lijstje van best-sellers voor de erbij vermelde jaren:

1933.

Körmendi: Carrière.
Fabricius: Melodie der Verten.
Diet Kramer: Begin.
Fabricius: Komedianten trokken voorbij.
Viruly: Wij vlogen naar Indië.

1934.

Körmendi: Erfgenamen.
Székely-Lulofs: De andere wereld.
Den Doolaard: Oriënt-Express.
Viruly: Wij vlogen naar Indië.
Fabricius: Dans om de Galg.

1935.

De Vries: Bartje.
Marianne Philips: Bruiloft in Europa.
Huizinga: In de Schaduwen van morgen.
Coolen: Dorp aan de Rivier.
Viruly: Alles O.K. Draaien!

III. Toen in Februari 1836 tusschen Dickens en Chapman & Hall het contract omtrent de „Posthumous papers of the Pickwick Club" gesloten werd, was de overeenkomst dat het werk in maandelijksche afleveringen van 16 bladzijden verschijnen zou en dat de auteur voor elke aflevering 14 guinea's zou ontvangen. Dickens, die toen 23 jaar oud was, wilde graag trouwen met Kate Hogarth, maar zijn beurs was slecht gevuld. Ook ontving hij van Hall, wiens sympathie hij gewonnen had, vooruitbetaling der twee eerste afleveringen, 28 guinea's. Maar de eerste fascikels van het werk gingen er niet in. Eerst met de vijfde aflevering begon het succes en het bleef aldoor stijgen. Spoedig werd de naam Pickwick een reclame: men verkocht te Londen Pickwick-sigaren, Pickwick-hoeden, Pickwick-stokken, zelfs Pickwick-overjassen. Toen de twaalfde aflevering verscheen, ontving Dickens van zijn uitgever een toegevoegde gratificatie van 500 pond sterling. Bij het beeindigen van het werk boden de uitgevers Dickens nog een bijzonder honorarium aan van 3000 pond.

IV. Uit de eerste novelle van een klein meisje: „Ik werd in een saaie, vuile straat te Londen geboren, terwijl mijn lichtzinnige moeder zich in Parijs amuseerde."

V. Bernard Shaw snuffelt graag in tweede-hands-boekwinkels. Onlangs vond hij een van zijn boeken, waarin hij eigenhandig de opdracht geschreven had: „Aan Mr. X. Met besten groet! G. B. Shaw."

Shaw kocht het boek onmiddellijk, schreef onder de eerste opdracht: „Aan Mr. X. Met vernieuwen groet! G. B. Shaw", en zond het boek aan den geinteresseerde.

BOEKENSCHOUW

BRENNINKMEYER (Dr. Adalbert) INKEER (94) *f* 1.10 en *f* 1.50. Naar het Duitsch bewerkt door P. van der Meer de Walcheren. De Gemeenschap, Bilthoven.

Een eenvoudig boekje vol treffende en troostende gedachten voor ieder Christenmensch. Het leert den geloovige, onverschillig van wat standing of ontwikkeling hij is, den weg naar God, naar heiligheid en liefde. Goede geestelijke lectuur.

LOTTHÉ (Ernst) CHARME ET LUMIÈRE DES PAYS-BAS. Descleé de Brouwer, Paris.

Ernst Lotthé heeft in de Paaschdagen van '35 met zijn vriend een autotocht naar Nederland gemaakt en geeft in dit boekje een verslag van zijn indrukken. Vlot en vluchtig noteert hij wat hij zag en opving tijdens dit korte bezoek. Vooral de Hollandsche schilders en de nieuwe kerk-architectuur interesseeren hem. Penteekeningen illustreeren den tekst.

DONKER (Anthonie) DE GESTALTEN VAN TACHTIG (135) *f* 1.30 en *f* 1.65. Meulenhoff, Amsterdam, 1935.

Een „bloemlezing uit de Poëzie der Tachtigers". Donker verzamelde hier uit het Gesamtwerk der Tachtigers die gedichten die hem het best en karakteristiekst leken, met voorbijgaan van vele bekende poëmen. Uit den overgangstijd van '80 op een latere periode geeft hij enkele stukken van Ed. Brom, Seerp Anema, Leopold, Bouters, H. Roland-Holst. Een zeer bruikbaar boekje zoowel voor persoonlijk als voor school-gebruik.

SCHRIJVERS GETUIGEN TEGEN OORLOG EN MILITARISME (92) *f* 0.75. Brusse, Rotterdam.

Een zestig schrijvers getuigen hier tegen oorlog en militarisme. Jan Greshoff o.a. getuigt: „Ik voel alles voor Uw streven. Ik ben bereid ervoor te doen wat ik kan, maar alleen schriftelijk." Of het veel zal uithalen? Wie zestig niet bijster belangrijke getuigenissen tegen oorlog en militarisme lezen wil, bestelle bovenstaand boekje.

HARTZFELD (Mr. G. A. J.) IDEALISTEN EN REALISTEN ALS PSYCHOLOGISCHE TYPEN (51) C. A. J. van Dishoeck, Bussum.

Een korte bijdrage tot de wetenschap der Typologie, waarin betoogd wordt dat voor de onderscheiding der menschen van groot belang is het onderscheid tusschen idealisten en realisten. Voor de uitwerking van dit onderwerp zijn den schrijver vooral van dienst geweest de jarenlange bestudeering der uitingen van juristen.

HEIDENSTAM (V. von) KAROLINERNA I (257); II (274) *f* 3.25. Vertaald door Aug. van Houtte. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

„Karolinerna", de Karolijnen, zijn de volgelingen van Karel XII, die met dezen onbesuisden veroveraar tot in Rusland en Turkije doordrongen en in den nieuweren tijd een heldenepopée opvoerden, schitterend als de stoutste onderneming der oudheid. Niet den overwinnenden koning en zijn heldenleger beschrijft de auteur, doch den overwonnen koning, wien de zijnen trouw blijven en voor wien het hun een vreugde is in den dood te gaan. Heidenstam's roman is een werk van klassieke schoonheid. In treffende, symbolenrijke tafreelen schildert hij de blinde toewijding der Karolijnen aan hun koning. In prachtig, als uit metaal gesmeed proza, wat in de vertaling nog is na te voelen, is dit boek geschreven. Zinrijk en teekenend schakelen zich de oogenschijnlijk los samenhangende hoofdstukken ineen, tot er als een prachtige keten ontstaat, alles ter verheerlijking van den kinderlijken, eigenzinnigen, roekeloozen legeraanvoerder, den Zweedschen koning. Zulk een tegelijk doordacht en dichterlijk werk behoudt zijn waarde ondanks alle modestroomingen. Het is een boek dat wil herlezen worden. Voor volwassen lezers.

HARTOG (Jan de) AVE CAESAR (183) Van Dishoeck, Bussum, 1936.

Er is in dit onsamenhangende verhaal onmiddellijk een diepere ondertoon, die vertrouwen wekt, iets dat aan Remarque's oorlogsboek herinnert. Jan de Hartog bezit den voor een schrijver juisten keurzin, waardoor hij zegt wat hij zeggen moet en het te verzwijgene verzwijgt. Zijn boek bezit een ontgoocheling, een bitterheid die echt zijn. Wat hij vertelt, is eigenlijk zeer alledaagsch en, tegenwoordig, weinig opvallend. Hij vertelt van zijn verblijf op de zeevaartschool, van zijn eerste reis, zijn werkeloosheid daarna en zijn ontreddering, om te eindigen met een aanklacht in den trant van Remarque, die gezwollen en geforceerd aandoet. Maar men leest het boekje, dat in zeer nuchteren, bijna dorren registreerstijl geschreven is, geboeid ten einde. De schrijver observeert en denkt na, geeft zich rekenschap en gaat dan schrijven. En het schrijven gelukt. Het onmenschelijke en demoraliseerende van de werkeloosheid is in deze zakelijke volzinnen iets tastbaars geworden. De beste gaat er aan te gronde. Het realistisch geschre-

ven boekje is geen opwekkende lectuur voor neerslachtigen en slechts geschikt voor volwassen lezers.

SALVANESCHI (Nino) DE REGENBOOG BOVEN DEN AFGROND (269) *f* 1.75 en *f* 2.50. Vertaald door H. Houben. Fidelitas, Amsterdam.

Allereerst een woord van lof aan den vertaler. Met groote zorg en toewijding heeft H. Houben dezen roman uit het Italiaansch in zeer goed en vlot Nederlandsch overgebracht. De roman van den blinden schrijver Salvaneschi is een stoute toekomstfantasie. Het verhaalde speelt zich af in de tweede helft der twintigste eeuw en het gaat om niets meer of minder dan om de definitieve worsteling van het Katholicisme met het georganiseerde ongeloof. De schrijver localiseert deze worsteling op het eiland Korfoe, waar Russische Godloozen en Americaansche atheïsten een heiligdom voor het ongeloof en de losbandigheid hebben opgericht. Het waardevolste aan den roman is niet deze toekomstfantazie en niet het rechercheurssysteem dat beide partijen tegen elkaar in werking stellen, maar de menschelijke lotgevallen der afzonderlijke figuren. Er wordt misschien te veel gerechercheurd, te veel ook in wit en zwart geschilderd. Maar het wonderlijke boek is met groote technische vaardigheid ineengezet en de individuen zijn zoo menschelijk beschreven dat het ten einde toe blijft boeien. Het is het werk van een vurig geloovige, die den strijd tusschen goed en kwaad, licht en duisternis in scherpe contouren waarneemt. Niet voor al te jeugdige lezers.

KÖRMENDI (Ferenc) ZIJ DIE ZONDIGDEN (496) *f* 4.90. Uit het Hongaarsch vertaald door H. E. Gézay-van Vloten. H. Becht, Amsterdam, 1936.

Waaraan mag toch deze schrijver zijn ongewoon succes in ons land te danken hebben? Zeker, zijn romans zijn knap geschreven en handig gecomponeerd. In dit nieuwe werk lopen twee verhalen: de geschiedenis der tragische liefde van een fabrieksdirecteur en de onevenwichtige sexueele rijping van een zestienjarigen leerjongen in diens werkplaats, vlot naast elkaar met een toevallige samenkomst in het begin, die zich ontwikkelt tot een gemeenschappelijk probleem van schuld en boete op het einde. De beschrijving van het innerlijk conflict van beide hoofdpersonen volgt ook den weg der onberedeneerde associaties, die telkens langs omwegen weer naar de centrale gebeurtenissen terugdraaien. Bijwijlen zijn die psychologische verwikkelingen wat al te breed en verslappen de spanning tot verveling. Maar meestal weet hij intijds door een handige omzwaai naar nieuwe gebeurtenissen of door overgang naar een ander thema de aandacht te boeien.

En toch vraagt men zich af, of het wel deze technische schrijversvaardigheid is, die dit enorm succes rechtvaardigt! Ligt de grond daarvan misschien niet in een soort sexueele bezetenheid? In een Freudiaanse libido als centrale waarde van het hele leven? Of behoort de speculatie op een ongezond geslachtsinstinct ook tot de geraffineerde techniek van dezen schrijver? Of is het de weergave van zijn eigen jeugd, waaraan hij zich langzamerhand zal ontworstelen? Eerst latere werken zullen ons dit raadsel oplossen. Een kiem van een breder kijk op het leven ligt in dezen nieuwsten roman wel in. De jeugdige held bedrijft, zonder het precies te willen, bij zijn eerste grote afwijking een moord en de volwassen held drijft de beminde vrouw tot zelfmoord. Maar hun schuldgevoel blijft een innerlijk psychologisch proces: het mist allen

objektieven regel. Bewust wordt deze klove vergroot, door den directen moordenaar een gemakkelijke rechtvaardiging te doen vinden en den indirecten moordenaar iederen weg tot ware boete af te sluiten. De katharsis zal eerst gevonden worden, als schuld en boete ook mede het gebied der sexualiteit zelf bestrijden en niet slechts haar sociale gevolgen. Of de schrijver ooit zover komt? Voorlopig mogen wij reeds met een zeer kleine voldoening constateren, dat de beschrijving der sexuele afdwalingen niet zo onmiddellijk provocerend zijn als b.v. in Via Bodenbach. Toch moet het lezen van dit werk aan zeer ontwikkelde rijpere lezers voorbehouden blijven.

TRETJAKOV (S) EEN CHINEESCH TESTAMENT (399) *f* 2.25 en *f* 2.90. Verteld door Den Sji-Choea, opgeteekend door Fr.... Servire, Den Haag, 1936.
De levensgeschiedenis van den Chinesen student aan de Universiteit van Peking, Den Sji-Choea, die in haar meeste episoden een indruk van buitengewone waarheid en juistheid maakt, maar onsmakelijk gemaakt wordt door den Sovjet-auteur, die geen enkele gelegenheid laat voorbijgaan, om propaganda te maken voor het Russisch Paradijs. Niet, dat hij ooit declamatorisch wordt: de literaire vorm blijft correkt, en de goede smaak wordt zelden op grove wijze beledigd. Maar toch geeft mij de lezing voortdurend een smaak van lichtelijk bedorven room op de tong. De Duitsers hebben het boek verbrand en niet zonder reden. Alleen degenen, die waterproof zijn tegen Tretjakov en belang stellen in Den Sji-Choea zullen het met vrucht lezen.

BUYSSE (Emile) VLAMINGEN (172) *f* 1.75 en *f* 2.25. De Pauw, Amsterdam.
Emile Buysse is volgens den inleider tot dezen bundel novellen, Jan Eekhout, een Zeeuwsch-Vlaming, die bij voorkeur in het Vlaamsch en over Vlaanderen schrijft. Hij pallietert graag in woorden als „mondeke, putteke, koppeke" enzoovoort. Dit bederft eenigszins den smaak van het gerecht. Het zijn overigens vrij zwakke schetsen die hij biedt, vinger-oefeningen voor later, wellicht belangrijker werk. Al deze Mielés en Wards en Sjefs hebben we in vroeger Vlaamsch werk reeds te dikwijls ontmoet. Een stemming, een gevoelsmoment weet Emile Buysse in eenige bladzijden wel vast te leggen, maar het is alles te simpel, te gemakkelijk, te weinig bijzonder en verdiept. Het anecdotische overweegt. Een enkel verhaal als „Ward" is van iets beter gehalte. Voor elk volwassen lezer.

HEUFF VAN HOUWENINGE (J.) DROESEM (174) *f* 2.25 en *f* 2.90. Roman. Brusse, Rotterdam, 1936.
De titel is wonderlijk goed gekozen voor dezen roman van het mondaine, meer dan mondaine leven te Cannes aan de Riviera. De schrijver kent deze corrupte wereld en als fotografische weergave is het boek geslaagd. Maar het blijft fotografische weergave: het is niet in een kunstsfeer geheven. De figuren zijn uiterst zwak geteekend en interesseeren niet door hun menschelijkheid. De auteur blijft aan den buitenkant; zelfs Paul, de hoofdpersoon van het verhaal, komt ons als mensch niet nader, evenmin als de overige personages. De tragische dood van een der vrouwelijke touristen is uiterst onwaarschijnlijk. De „innerlijke blik" voor menschen en lotgevallen ontbreekt den schrijver; hij ziet slechts uiterlijkheden, weet de innerlijkheden althans niet overtuigend te verbeelden. Dit boek over het bedorven leven van levensgenieters en corrupte vrouwen is streng voorbehouden.

BRUSSE-VAN HUIZEN (Jos) HET STEENEN VENTJE (302) *f* 2.90 en *f* 3.90. W. L. en J. Brusse, Rotterdam, 1936.
De inventie van dezen roman is niet onverdienstelijk. Zich inspireerend op het bekende Brusselsche manneke, maakt een Vlaamsch beeldhouwer een steenen beeldje, dat naar Amsterdam verhuist, maar vandaar heel spoedig naar een buitengoed op de Veluwe. Met een eeuwigen glimlach om den lichtelijk

spottenden mond ziet het de belevenissen der elkander opvolgende geslachten aan. Het wordt er bovendien voortdurend in betrokken door de filosofie van zijn stoïcijnschen lach. En het deelt den menschen die filosofie mede: lach je over 's levens moeilijkheden heen!

Met dat al is dit boek in zijn diepsten grond feitelijk zeer pessimistisch. Brengt het leven dan enkel menschen bijeen, die niet bij elkaar passen? En is het hoogste wat te bereiken valt: zich over dit alles maar heen te glimlachen. Was het slot nog maar anders geweest. Maar de auteur blijft halstarrig in pessimisme. Wij voor ons hebben altijd nog groot vertrouwen in de bindende kracht der echte liefde. Levenservarenen kunnen het boek lezen. Jongere menschen zouden er zich een scheve voorstelling en averechts oordeel uit distilleeren.

ROEST CROLLIUS (B.) LAND VAN VERLANGEN (111) *f* **1.50 en** *f* **2.25. Roman. Van Dishoeck, Bussum, 1936.**

De naam roman is voor dit dunne boekje wat pretentieus. Roest Crollius schrijft in scherpe, sobere contouren de geschiedenis van een jeugdliefde met droevigen afloop. De contouren zijn tè sober: er gebeurt te veel en het gebeurde strekt zich uit over te langen tijd om dat het in honderd elf kleine bladzijden bevredigend kan verteld worden. Er is stof voor een breeden roman en de schrijver heeft het talent dien te schrijven. Zooals het boekje daar ligt, voldoet het niet. Het is te breed voor een novelle en te smal voor een roman. De inzet is overal goed, maar het blijft bij den inzet. Roest Crollius is een realist, die zijn lezers geen idyllen wil voorzetten. Voor volwassen lezers.

SOEWARNO-VAN DER KAADEN (Dr. J. C.) NONNA DOKTER (290) *f* **2.90 en** *f* **3.90. Van Dishoeck, Bussum.**

Het geheimzinnige van Oost-Indië, het mysterie dat hangt om die eilanden in de verre Oceaan is in dezen tijd van snelle verbindingen voor een groot deel verdwenen, maar toch heeft een roman uit Indië nog altijd een zeldzame aantrekkingskracht voor velen. En deze roman zou bij uitstek aantrekkelijk kunnen zijn omdat hij het leven en het werk beschrijft van een vrouwelijke dokter met een praktijk bij Europeanen, Arabieren, inlanders, waarin dus de meest uiteenloopende karakters en toestanden te vinden zijn. En het is opmerkelijk dat daar waar de schrijfster het vak raakt, zij op haar best is. De liefdesgeschiedenis van Anna Lise brengt de teleurstellende toon in dit boek. Dat zij haar „Oom Holt", voor wien zij de praktijk zal waarnemen, lief krijgt, is te begrijpen, want hij wordt als een hoogstaand mensch voorgesteld, maar dat zoo'n superieur type ontrouw is terwille van haar aan zijn eigen vrouw, die ernstig ziek naar Europa is vertrokken en juicht als hij hoort dat zij van hem wil scheiden om in Holland te kunnen blijven is menschelijk, maar niet de geste van een edel mensch. Het verdere milieu, waarin Anna Lise leeft, de gevallen van de vrouwelijke patiënten onder vakmenschen besproken, heel het gegeven noodzaken ons voor dit overigens goed geschreven boek een zeer streng voorbehoud te stellen.

BOSSO (M.) 18 JAAR SOVJET. De ervaringen van Olga Dimitrievna. Brand, Hilversum.

In ons Februari-nummer zijn omtrent dit boek de woorden „aanbevelenswaardige lectuur voor iedereen", ingeslopen. Dit „voor iedereen" moet als „voor ieder volwassene en eenigszins ingewijde" verstaan worden.

REYNOLDS (Baillie) TOEN DE ZON DOORBRAK (236) *f* **2.15 en** *f* **2.90. Vertaling van C. Kroesen. Kruseman, Den Haag.**

Een familieroman van den ouden stempel met een onopgehelderde misdaad, een geest, een ruwe bolster met een kostbare pit in den persoon van den van broedermoord verdachten held, en zoo meer van die gegevens welke iedere lezeres verzot op dergelijke lectuur telkens weer in zoo'n verhaal

onder de oogen wil krijgen en wie het romantische element nooit sterk genoeg kan zijn. Maar dit boek is goed geschreven en kan door volwassenen gelezen worden, hetgeen niet van al deze soort lectuur gezegd kan worden.

KING (Rufus) DE NACHT OP HET RIF (230) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door M. J. Landré-Tollenaar. Kruseman, Den Haag.

King begint zijn geschiedenis wanneer het ongeluk gebeurd is, de dooden gevallen, en de vraag rijst of het een moord was of een ongeluk. Hij houdt onze aandacht dan gespannen bij het onderzoek dat inspecteur Valcour instelt bij allen die aanwezig waren toen het plezierjacht van den millionair op het rif liep en hij heeft een tamelijk vernuftige vermomming bedacht voor den schuldige. Een detective-story voor groote menschen.

PANHUYS (Anny van) ALS GLOEIEND IJZER (232) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Thérèse Hoven. Kruseman, Den Haag.

De voddenraapster van Parijs was indertijd een populaire figuur! De opzet van dit verhaal is klaarblijkelijk op haar geïnspireerd en het is er te onwaarschijnlijker door geworden. Een beeldschoon meisje dat recht heeft op het adellijke „von" dat als dochter van een struische moeder na een opvoeding op een deftige school in een kelder in een achterbuurt lompen helpt uitzoeken en later in een romantisch kasteel de redster wordt van een „gevangen ziel" en tegelijk van een bij gebrek aan geld ten onder gaande bezitting, is nogal een fantastische figuur. Overigens is er geen kwaad in dit boek en kunnen volwassenen het ter ontspanning lezen.

MARSHALL (Edison) HET GROOTE DOEL (256) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van Ad. Vorstman. Kruseman, Den Haag.

Reeds meermalen heeft Marshall ons verrast door zijn kennis van de gebruiken en de landsaard van de gewesten waarin hij zijn romans laat spelen. Ook hier toont hij zich weer bekwaam in het oproepen van zulk een Oostersche sfeer en verlaten gevoel in de wildernis waarin de heldin en haar moeder met een paar jonge menschen eenige weken moeten doorbrengen, dat wij er niet aan kunnen ontkomen. Het groote doel is voor Donna Randall om te weten te komen wien van de jonge mannen die haar het hof maken zij het liefste heeft. Het is een onderhoudend geschreven boek waarmede lezers met goed onderscheidingsvermogen zich een avond vermaken kunnen.

WODEHOUSE (P. G.) „KNAP JIJ 'T MAAR OP, JEEVES!" (280) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van F. van Velsen. Nederl. Boekhuis, Tilburg.

Wodehouse is en blijft de schrijver van een aparte en voor menschen die er gevoelig voor zijn, onweerstaanbare humor. In dit boek is de buttler Jeeves, de man die zijn heer uit alle mogelijke moeilijkheden redt en in allerlei omstandigheden zijn kalmte en zijn practische zin bewaart. Voor hen, die de originaliteiten van Wodehouse kunnen aanvoelen een buitengewoon amusant boek.

RHODES (Kathlyn) HET ZONNESCHIP (249) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van H. H. J. Maas. Kruseman, Den Haag.

Deze schrijfster heeft een voorliefde voor romans in de woestijn en zij heeft voor dit boek als tooneel gekozen het hotel „Mena House" bij de Pyramiden en haar spelers zijn eenige der gasten welke daar logeeren. Daaronder zijn een man die een teleurgestelde liefde tracht te vergeten, een jongen en een meisje, slecht opgevoed door een moeder die flirt met alle jonge mannen uit haar omgeving en de gewone Engelschen en Amerikanen die over alles en iedereen roddelen. Een interessante rijke Egyptenaar wil het met het jonge meisje aanleggen maar Clive Aylmer voelt zich als haar bewaker en er ontplooit zich een eigenaardige verhouding tusschen die twee. De verschillende allesbehalve nette situaties waarin de moeder van het tweetal zich begeeft en

de taal welke hier en daar gesproken wordt o.m., maken dit boek tot zeer voorbehouden lectuur.

WIDDEMER (Margaret) KOM TERUG, BETTY (239) *f* 2.50 en *f* 3.50. Vertaald door Jo Lulofs. Kruseman, Den Haag.

Het begin van dit boek is zoo eigenaardig maar vooral zoo typisch Amerikaansch dat wij met eenige bezorgdheid verder lezen; wat moet dit worden? Maar aan het eind komen wij tot de ontdekking dat het een van die luchtige, tamelijk geestige vertellingen is waarin veel meer gezegd dan gedaan wordt. Deze lotgevallen van de twee zusters Leila en Betty zijn voor rijpere lezers ontspanningslectuur op 'n regenachtigen namiddag.

LORING (Emilie) EXPERIMENTEN (240) *f* 2.15 en *f* 2.90. Uit het Amerikaansch vertaald door Jeanne Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.

Jaren geleden las ik een verhaal: „De verloren erfgenaam" en bij het lezen van dit boek kwam dit weer geheel en al voor mijn geest terug. De entourage wat veranderd, de personen Amerikaansch, de valsche erfgenaam schurkachtiger, de echte meer modern en dan daarbij een echte „vamp" van een vrouw zooals vroeger niet in boeken gevonden werd, maar over het geheel lijkt het er tamelijk veel op. De schrijfster heeft een zwak voor détails, zij laat niets ongemoeid, misschien om aan de smaak van haar lezeressen tegemoet te komen, die zeker tot de rijpere moeten behooren.

STEIN (Lola) VOOR EEN MILLIOEN VERZEKERD (248) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van R. van Capelle. Kruseman, Den Haag.

Een verhaal vol valsche romantiek en opofferingsgezindheid dat in staat is eenvoudige zielen in de war te brengen. De held is een doordraaier en vrouwenjager en offert schijnbaar zijn leven om de verzekering aan zijn vader te laten uitbetalen waardoor diens zaak van een bankroet gered wordt. Zijn bedrog komt uit, maar een edel mensch zet terwille van zijn liefde voor een meisje zijn vermogen op het spel om het bedrog stil te houden. Dit jonge meisje, de vroeger verloofde van den bedrieger vindt met den edelmoedigen redder na veel misverstanden het geluk, dat zij verdienen. Alleen voor lezers met onderscheidingsvermogen; voor anderen ongeschikt.

AYRES (Ruby M.) MORGEN. . . . . (240) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van C. E. Kwak-Stroman. Kruseman, Den Haag.

Testamenten zijn voor Ruby M. Ayres van die gezellige dingen waaruit zij altijd weer een nieuw thema voor een roman kan opdiepen. Hier worden twee menschen man en vrouw, omdat zij anders van een geweldig fortuin volgens een testament niets zullen ontvangen, terwijl zij maar bitter weinig om elkander geven. Deze onverschilligheid is maar schijn van den kant van het meisje maar de jongen betreurt zijn gedwongen huwelijk diep. Het gaat Ruby Ayres echter te veel aan haar hart om haar held en heldin zoo ongelukkig te maken en zij vinden elkaar aan het eind van het verhaal natuurlijk in een minutenlange omhelzing. Voor ouderen.

VELTER (J. M.) DE BLAUWE DEMON (216) *f* 1.20 en *f* 2.50. „DE Steenuil", Amsterdam.

De edelmoedige vriendenjagers, wat ruw in hun uitdrukkingen, maar week in hun hart, zijn geen zeldzame verschijningen in de ontspanningsliteratuur. Hun avonturen worden hier doorweven met de beschrijving van bijgeloovige en soms wonderbaarlijke praktijken van mongoolse monniken. Om het wat pikant te maken, doet de schrijver soms, of hij het half gelooft. Op het einde wordt de mogelijkheid van nieuwe avonturen der twee vrienden aangekondigd. Prettig voor degenen, die dezen roman met smaak gelezen hebben. Voor mij werd hij hier en daar vervelend. Ontwikkelden!

OPPENHEIM (E. Phillips) DE VERDWIJNING VAN DOUGLAS GUEST (264) *f* 1.25 en *f* 1.90. A. W. Bruna, Utrecht.

Bij uitzondering is deze roman van den bekenden veelschrijver geen speurdersverhaal, maar een gewone avonturen- en liefdesroman. De gebruikelijke schlabonen van den detectief ontbreken natuurlijk niet: een ingeworteide gewoonte overwint men niet in zo korten tijd. De trouwe lezers van Oppenheim behoeven hem dus niet ontrouw te worden: in dit veranderde genre blijven de motieven van het verhaal oude bekenden. Volwassenen.

WALLING (R. A. J.) HET LIJK IN DE GROENE PYAMA (248) *f* 1.90 en *f* 2.50. Nederlandsche bewerking van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Een detective-roman, waarvan de oplossing niet gegeven wordt door de ontmaskering van een misdadiger, maar door de ontsluiering van een edelmoedige daad. Geschikte ontspanningslectuur voor volwassenen.

OLDENBURG ERMKE (Frans van) DAME ALLEEN (146). Poirtersfonds, Eindhoven.

Van dezen schrijver verscheen o.a. het humoristisch getinte boek: „Bruno Clasius". Ook dit is niet van humor ontbloot en zelfs hier en daar sprankelt een tikje sarcasme. Het is het verhaal van het leven van Cathrine Klem, een oude jongejuffrouw, die na den dood van haar moeder alleen achterblijft in het deftige huis, eenzaam, bij het schuchtere af soms, met haar herinneringen aan een ontgoochelde jeugdliefde, haar vastgeroeste ideeën en overdreven angsten. Bijna dreigt een zekere meneer Jansen de zonnestraal in haar leven te worden, maar ook dat gaat niet door. Tenslotte offert ze bij een brand haar leven voor anderen. Geschikte lectuur voor allen die er zich mee amuseeren willen.

KEELER (Harry Stephen) WIE DOODDE CASIMIR JECHI (221) *f* 1.90 en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederl. vertaling van W. J. A. Roldanus Jr. Z.-H. Uitg. Mij., Den Haag.

Een goede detective-roman, althans in zijn soort goed, met een zeer geslaagde pseudo-oplossing, vóór de ware, eenvoudige oplossing van het mysterie gevonden wordt. Met een gelukkig huwelijk als slot. Voor volwassenen

CUNNINGHAM (Eugene) DE BANNELING VAN TEXAS (213) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaald door Charles A. Dieperinck. Z.-H. Uitg. Mij., Den Haag.

Revolver-romantiek uit de Wild West. Toevallig speelt het verhaal in Midden-Amerika en vertelt van een mislukten staatsgreep, waarbij de banneling uit Texas natuurlijk de hoofdrol speelt en zich zo netjes gedraagt, dat hij weer naar Texas terug mag. En ondanks zijn schijnbaar slecht verleden en zijn slechte faam heeft hij het nog klaargespeeld een meisjeshart te veroveren. Gewoon verhaal voor volwassenen.

LöHNDORF (Ernst F.) BLOEMENHEL AAN DEN JACINTO-AVONTUREN IN HET OERWOUD (358) *f* 2.50. Vertaald door Th. van Berkel. W. B., Amsterdam, 1936.*

Dit in vermoeienden heroïschen vaartstijl geschreven werk over de avonturen van een orchideeënjager in Brazilië is geen verheffende lectuur. Of het de toestanden juist beschrijft, betwijfel ik sterk, maar als het waar is, dan moet iedere beschaafde mens zich uit de buurt houden van dit volslagen ontaard barbarisme. De compositie is erg doorzichtig: de lotgevallen van den held ontwikkelen zich geleidelijk langs alle mogelijkheden, die in de Braziliaansche oerwouden te beleven vallen. Dat is teveel van het toeval gevraagd, zelfs om om in een roman aanvaardbaar te zijn. Zeker behoort het werk voorbehouden te blijven voor enkele zeer rijpe lezers.

MERRITT (A.) DE POPPEN VAN MADAME MANDILIP (233) *f* 1.25 (Zeemeeuw-serie no. 12) Vertaling van Mr. Dies Helb-Adam. v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1935.

Die poppen van Madame Mandilip doen rare dingen, vooral hebben ze pleizier in moorden. De schrijver neemt den schijn aan dit in verband te brengen met de zwarte magie. Dat is natuurlijk maar onzin, maar erger is dat het in verband gebracht wordt met het geloof aan de ziel en aan de onzichtbare dingen. Eenvoudigen zouden er zich in kunnen vergissen, het heel spannende phantastische wonderverhaal blijve dus voorbehouden voor ontwikkelde lezers.

ECKMAR (F. R.) EEN LINKERBEEN GEZOCHT. No 1. (223) Uit de lotgevallen van Commissaris Wiebe Poesiat en Inspecteur Gregor Boyarski H.P.A. Van Dishoeck, Bussum, 1935.

Een goed geschreven detective-roman met soms een sprankje geest en veel spanning. Meer niet! Voor de liefhebbers.

INGEN (Piet van) WIJ WORSTELEN (272). Literbo, Bloemendaal.

„Wij worstelen" zou de roman zijn van iemand, die de S.D.A.P. heeft verlaten, ontgoocheld, omdat daar zijn idealen van menschengeluk en menschenliefde op een verkeerd bewerkten bodem bleken te rusten. Die ontgoocheling begint de schrijver te luchten door een inleiding te schrijven, waarin de wereldorde aan een critiek wordt onderworpen, zooals straatpropagandisten die plegen te uiten, en de godsdienst belachelijk wordt gemaakt. Hoe de S.D.A.P. hem in den godsdienst heeft kunnen ontgoochelen, is ons overigens niet duidelijk. De eigenlijke roman is naar verhouding: een zeurig binnenhuisverhaal doorspekt met wat dom gedaas over economische vraagstukken.

Men bestede zijn tijd beter dan met deze lectuur.

HORLER (Sidney) DE MAN IN 'T ZWART (242) *f* 1.25 en *f* 1.90. Vertaling van Eva-Raedt-de Canter. Bruna, Utrecht.

Een spannende misdadigers-roman met een volkomen teleurstellend slot. Goed over de helft voelt men al vaag aan, dat een logische oplossing van het geval onmogelijk wordt en tegen het einde staat het er hopeloos mee: d.w.z. met de logica, want het gelukkig huwelijk komt netjes op zijn poten terecht. Voor volwassenen.

IVANS. ANONIEM (272) *f* 1.25 en *f* 1.90. Uit het leven van Geoffrey Gill, detectiev. Bruna, Utrecht, 1936.

Waarschijnlijk zal men dit detectief-verhaal opzettelijk eerst na den dood van den schrijver hebben uitgegeven. Het raakt te dicht aan zijn eigen levensomstandigheden, ons niet in gevaar voor persoonlijke toepassing te brengen. Anders zou men moeten vrezen, dat aan dezen stroom van werken nooit een einde kwam. En wij hebben toch allang Ivansen genoeg voor de behoeftebevrediging. Dit, laten we hopen, laatste werk is noch beter noch slechter dan zijn voorgangers: trein- en ontspanningslectuur voor iedereen.

HAVANK. HET MYSTERIE VAN ST. EUSTACHE (255) *f* 1.25 en *f* 1.90. Oorspronkelijke detective-roman. Bruna, Utrecht.

Een detective-roman in het mysterieuze genre met persoonsverwisselingen, geheime gangen, geweldig toevallige samenloop van omstandigheden en een ongelofelijk handige speurder, Silvère genaamd, die hier voor 't eerst optreedt, maar niet van plan schijnt voorlopig 't veld te ruimen, want no. 2 der Silvère-serie is reeds ter perse, en de andere zullen wel volgen, als de lezers ten minste bij schrijver en uitgever niet in enthousiasme achterblijven. Voor volwassenen.

BAXTER (G. O.) DRIE MANNETJESPUTTERS (234) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok, „De Combinatie", Rotterdam.

Een cowboy-geschiedenis van de soort zooals wij er reeds zoo velen onder de oogen hebben gehad waarin deze keer niet een maar drie helden tegelijk de strijd aanbinden tegen hun belagers. Het gaat om een rijke goudmijn en wij kunnen het boek na lezing voldaan ter zijde leggen want het recht zegeviert. Volwassenen.

BRAND (Max) OPGEJAAGDEN (240) *f* 2.25 en *f* 2.90; DOOR DIK EN DUN (195) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok, „De Combinatie", Rotterdam.

Twee verhalen waarin snel-schutters en hardrijders de boventoon voeren. In beide boeken is het een misdadigersbende met een schurkachtig hoofd dat de toestand beheerscht totdat er een held veel sterker dan hij hem in het zand doet bijten. Er vallen veel ruwe woorden, fluiten veel kogels door het luchtruim en een moord wordt niet zoo zwaar geteld. Alleen zij die zich aan zulke bijkomstigheden niet ergeren kunnen deze boeken lezen.

SNOW (Charles H.) DE GOUDEN TALISMAN (214) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. H. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Virginia is het land van de menschen met lange namen en bluf. Snow laat in al zijn verhalen „Oome Sim Knight van de Leeuwenbekhelling van de Blauwe bergen in Carolinië" de rol spelen van een goede genius. Hij schreeuwt hard, hij bluft, hij is vechtlustig als een tijger die in drie dagen niets gegeten heeft, maar hij is de beschermer van onschuldige, eerlijke jonge menschen en als er een ongerept jong meisje in de verdrukking komt, dan is hij niet meer te houden. Dit verhaal speelt in een goudgraverskamp in Californië en kan tot ontspanningslectuur dienen voor volwassenen.

AYRES (Ruby M.) LIEFDE'S OUDE LIED (256) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Jo Lulofs, Kruseman, Den Haag.

Een jong meisje, dat een rijken man wil trouwen wordt per ongeluk verliefd op een armen snuiter, maar ze geeft geen gehoor aan haar kloppend hartje en verlooft zich maar liever met den saaien rijkaard. Verveling besluipt haar al zeer spoedig en ze zoekt wat afleiding en wat avontuur bij een getrouwden man, voor wien dit spelletje op een echtscheiding uitdraait. Er zou geen happy end zijn als ze op het einde van het boek toch niet terecht kwam in de armen van haar eerste liefde bij wien ze dan eindelijk haar geluk voor goed hoopt te vinden! Hopeloos sentimenteel en onbeduidend boek, waarbij men niets verliest als men het ongelezen laat.

VERNER (Gerald) DE GEBOCHELDE (193) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van jonkvrouw Henriette Rappard, „De Combinatie", Rotterdam.

Vergis U niet lezer, het gaat hier niet om de Gebochelde van Victor Hugo, maar om een dief en moordenaar die zich door de bewoners van een Engelsch landgoed schrik en angst aan te jagen, verrijken wil. Een detective-geschiedenis waarin niet een speurder de hoofdrol speelt maar een journalist die vast besloten heeft het geheim van Langley Towers op te lossen. Voor liefhebbers komt er ook nog een schat van goudstaven bij te pas waaraan oudere lezers hun hart kunnen ophalen.

EDGINTON (May) NACHTCLUB REGALIA (256) *f* 2.10 en *f* 2.75. Vertaling van Hillegonda van Reenen, „De Steenuil", Amsterdam.

Dit verhaal geeft een van die moderne schijnbaar onschuldige situaties, die zoo mooi worden voorgesteld dat iedereen die niet verder kijkt, verblind wordt door de smetteloozе onschuld van de heldin. In dit geval is het een meisje dat de kost verdient voor haar familie, niet gewaardeerd wordt, en door een verkeerde vriend misleid, een baantje aanneemt als „hostess" in een nachtclub. Het mondaine gedoe daar verlokt haar, maar laten wij hopen,

dat het onze lezers niet verlokken zal om dit boek ter hand te nemen, want het is om de verhoudingen en de verkeerde zinspelingen ongeschikte lectuur.

RUBEL (James L.) TUSSCHEN TWEE VUREN (266) *f* 1.95 en *f* 2.55. Vertaling van C. H. C. van Amerongen, „De Steenuil", Amsterdam.

De veete welke er in de Wild-West heerscht tusschen schapenfokkers en veefokkers wordt in dit boek uitgebuit voor een verhaal waarin een jonge dokter die zich in Painted Springs komt vestigen de hoofdrol speelt. Hij wil zich neutraal houden, verzorgt zieken en gewonden zoowel van de eene als van de andere partij maar hij wordt toch door zijn liefde voor de dochter van een schapenfokker geheel en al in de strijd opgenomen. Het is een boeiend verhaal dat ofschoon ietwat ruw voor volwassenen tot ontspanningslectuur kan dienen.

GILL (Tom) DE RUITER VAN DEN DOOD (248) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van jkvr. Henriette Rappard, „De Combinatie", Rotterdam.

In Mexico waar de ruïne van den zonnetempel der Azteken een professor heeft verleid tot opgravingen en onderzoekingen waart de Ruiter van den Dood rond alsof hij iedere schending van den ouden offertempel wil wreken. Allerlei zonderlinge gebeurtenissen brengen de spanning in dit verhaal dat ver afwijkt van de gewone Wild-West lectuur en een aangename afwisseling biedt voor lezers die van sensatie-verhalen houden. Oudere lezers.

BRABANT (Ad. van) MOEDERS NALATENSCHAP (188) *f* 0.60. De Volkskrant, Eindhoven.

In een moederloos gezin wordt de plaats der moeder door een tante waargenomen, eerst tijdelijk, later voor goed.

De nalatenschap der moeder bestaat in het dagboek dat zij schreef en een paar korte schetsjes van haar hand, die als richtsnoer dienst doen in de levens van alle huisgenooten. Het is een pretentieloos verhaal, sentimenteel, doch onschuldig. Toch voor niet al te jonge lezers.

STUVEL (H. J.) HET NIEUWE GELUK (161) *f* 2.10 en *f* 3.25. Typografische verzorging en vignetten van den auteur, Batteljee & Terpstra, Leiden.

Een bundel met een zevental legenden. De eerste „Het nieuwe geluk", beschrijft de overgang van een jongen man van nietsnutter tot kloosterling. Het doet door zijn taal onbeholpen aan en is de minste van allen.

Het best geslaagde is wel „Ingelin en Sigurd" waarin verhaald wordt van een groot licht dat de mannen van een bepaalde streek lokt. Zij kunnen hieraan niet weerstaan, volgen het en keeren niet meer terug. De laatste legende „Melchior en Gwendoline" doet ons veel denken aan „de sproke van Beatrijs". Over het algemeen niet zeer diepgaand, doch voor afwisseling leesbaar. Voor iedereen.

AYRES (Ruby M.) GEORGIE ZET DOOR (240) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van C. E. Kwak-Stroman, Kruseman, Den Haag.

Zouden er in het leven werkelijk geen belangrijker dingen zijn dan die Ruby M. Ayres als buitengewoon gewichtig in haar verhalen aan haar lezers voorzet? Hoewel dit verhaal niet een van haar slechtste is kan men er toch niet veel anders van zeggen dan dat het tot de soort leesvoeder behoort die nooit boven het middelmatige uitkomt. Het leven van Georgie is vol van die toevalligheden waarvan schrijvers nu eenmaal gebruik maken en brengt niets nieuws. Voor ontwikkelde lezers kan het er mee door.

THYM-ALMANAK 1936 (143) *f* 2.90. Onder redactie van A. van Duinkerken, M. Molenaar, F. van Oidenburg-Ermke, B. Verhoeven. Thym-fonds, Rotterdam.

Deze uitgave is een algeheele vernieuwing, geen herhaling, geen reconstructie" van wat de katholieken van vóór een vijfenzeventig jaar door Thyms zorg jaarlijks onder de oogen kregen. Het is een proefneming om de bedoeling van Thym in nieuwe gedaante voort te zetten. Wij hoeven hier geen critiek te oefenen, wij willen dit katholieke boek gaarne in ieders belangstelling aanbevelen. Er zijn goede en betere bijdragen in groote variatie, — vooral Wijdeveld levert een prachtig vers — geschreven door de bekendste namen in katholiek Nederland, namen van allerlei schakeering, er zijn illustraties van verschillende houtsnijders en teekenaars, er zijn overzichten over onderscheiden takken van geestelijke werkzaamheid. De toekomst zal uitwijzen, welke rubriek nog uitgebreider bewerking te ondergaan heeft, wat er nog aan den opzet te vervolmaken valt. Als geheel is het een verblijdende gave. Wat zou Thym van het boek, dit boek nù gezegd hebben? Om zijn geestelijke standing, om zijn zuivere tendenzen zou hij het overal verspreid gewenscht hebben. Wij sluiten ons bij hem aan.

WIJDEVELD (Gerard) HET VOORSCHOT (94) *f* 1.50 en *f* 1.90. De Gemeenschap, Bilthoven, 1935.

In den nieuwen bundel „Het Voorschot" van Gerard Wijdeveld vinden we zijn eerste gedichtenverzameling „Het Vaderland" bijna volledig heropgenomen. Dan volgen „Intervallum", „Aliena", een reeks vertalingen van Coventry Patmore en Thompson en „Het Voorschot". Wat Wijdeveld steeds kenmerkt, is de aangrijpende, eenvoudige gevoelstoon van zijn vers Wié. „Er is een Lam dat bloedt" uit zijn eersten bundel eenmaal las, vergeet dit nooit weer. Er is in hem een eenvoud, een onmiddellijkheid, die wanneer hij dicht uit pure innerlijke bewogenheid, zijn vers een uiterst persoonlijken klank en rythme geeft, zoodat het vers louter ontroering is. In „Het Voorschot" treffen mij het meest „De Zondaar" met de gevoelige tweede stroof en „Filiolo Mortuo". Dan staat er aan het eind de prachtige, voldragen „Ode aan den Engelbewaarder". Naast deze lijkt mij de „Ode aan Sinte Lydwina" veel zwakker. Als de ontroering afneemt kan Wijdeveld's eenvoud soms simpelheid, soms gewrongenheid worden. In zijn „Engebewaarder" is hij op volle kracht: hier gaan bewogenheid en verbeelding hand in hand en schrijft hij, eenigszins naar het model der Oden van Francis Thompson, een gedicht van langen adem, rijk en grootsch van conceptie en gebaar.

WEBER (Dr. R. E. J.) DE BEVEILIGING VAN DE ZEE TEGEN EUROPEESCHE EN BARBARIJSCHE ZEEROOVERS 1609-1621 (233) *f* 4.90 en *f* 5.90. Uitg. Mij., Amsterdam, 1936.

Deze uitgave van de „Commissie voor Zeegeschiedenis" van de „Koninklijke Akademie van Wetenschappen' voert den lezer in, in een zeer interessant hoofdstuk van onze vaderlandsche geschiedenis: de strijd, die de Staten gevoerd hebben, om de zee te zuiveren van vrijbuiters, nadat ze eerst door het toestaan van concessies voor oorlogsroof ter zee de zeeschuimerij praktisch in de hand gewerkt hadden. Wel is het den schrijver niet gelukt van zijn materiaal een goed gebouwd, overzichtelijk en prettig leesbaar verhaal te maken, maar het materiaal zelf is alleszins de kennismaking waard, ook buiten de kring der specialisten.

BERKOUWER (Dr. C. G.) GARL BARTH (301) *f* 2.90 en *f* 3.75. J. H. Kok, Kampen, 1936.

Katholieke theologen, die niet in de gelegenheid zijn zich veel met protestantse theologie te occuperen, doen goed zich dit werk over een der kopstukken der Duitse theologie, die ook in ons vaderland veel aanhang gevonden heeft, aan te schaffen en het te lezen. Behalve kennis van Karl Barth zelf, vinden ze hier ook een kennismaking met de andere stromingen in het Nederlandse protestantisme. Waarbij ze zullen ervaren, dat er veel speculatieve aanrakingspunten zijn, die tot vruchtbare discussies zouden kunnen leiden.

LAJTHA (Edgar) JAPAN GESTERN, HEUTE MORGEN (235) 4.80 R.M. en 5.80 R.M. Rowolt, Berlin, 1936.

Een nieuw soort exploratеurs trekt in onzen tijd op onderzoekingstocht uit, de wereld door. De moderne verkeersmiddelen heeft hun het reizen zóóveel gemakkelijker gemaakt dan het den voorgangers uit den ouden tijd was. Iets daarvan weerspiegelt zich in de boeken die zij schrijven: het rythme is sneller, driftiger, stuwender. Een gevaar is dat alles daarmee ook oppervlakkiger wordt. Beschikt de onderzoeker een altijd waakzame opmerkingsgave over een omvattend synthetisch vermogen, dan krijgen we reportage van waardevol allooi. In het hier aangekondigde boek is dat het geval. Het vereenigt op gelukkige wijze èn vaart èn diepgang. Zoo werd het een belangwekkend werk, geschreven in vlotten, meesleependen stijl. Hoeveel beter leert men hier het veelal zoo weinig begrepen Japan begrijpen. In eenige tientallen jaren is het Westen komen staan tegenover een accuut Oostersch gevaar. Hoe kon ons dat zoo plotseling overvallen? Men zal het zóóveel gemakkelijker realiseeren door de aandachtige lezing van wat de Hongaarsche schrijver hier meedeelt over het Japansche volk: over zijn aanleg en karakter, over zijn maatschappelijke verhoudingen, over zijn economische en politieke strevingen, over zijn bevolkings- en voedingsproblemen, over zijn sociale en godsdienstige grondslagen, over zijn verwachtingen en aspiraties. Om wille van een paar hoofdstukken zij het boek gereserveerd voor volwassen personen.

WEATHERHEAD (Leslie D.-M. A.) PSYCHOLOGIE EN LEVEN (235) *f* 3.50 Vertaald door C. J. I. Sluyk. Bijleveld, Utrecht, 1936.

De in psychologie doorknede dominee Leslie Weatherhead tracht in dit boek Christendom en wetenschap te vereenigen tot heil en genezing der menschheid. Of het een boek voor iedereen is, zooals op de omslag staat, betwijfel ik. Wel kan de lezing voor allen die te genezen, te leiden, te helpen hebben, nuttig zijn. Weatherhead betrekt de moderne psychologie, ook ten deele de Freudiaansche, in zijn werk en legt den nadruk op het psychische in de vele menschenkwalen. Zijn Christendom levert hier en daar varianten op met het Katholicisme. Doch vele van zijn beschouwingen en raadgevingen zijn raak en daarom kunnen wij het boek aan die categorie van menschen, die wij boven noemden, aanbevelen.

EYCKELER S.M.M. (Drs J.) en WEVERS S.M.M. (Drs. S.) UIT DE GESCHIEDENIS VAN HET OUDE ISRAëL 1e deel 160 bladz., 2e deel 164 blz. Per deel *f* 1.25, samen gebonden *f* 3.25. De Spaarnestad, Haarlem.

Er wordt in dit werk niet gestreefd naar volledigheid. Alleen de hoofdmomenten der oud-testamentische gebeurtenissen en gestalten worden beschreven en in onderling historisch verband gebracht. Dit heeft het groote voordeel, dat de overzichtelijkheid daarbij zeer wint. De schrijvers hebben uit hun groote kennis van de bijbelsche volken, landen en toestanden rijkelijk geput. Dat ook dit hun boek zeer te stade kwam, behoeft geen betoog. Zoo ontstond als een inleiding tot de H. Schrift een alleszins bruikbaar boek. Men zou alleen de taal iets minder gemoedelijk kunnen wenschen. Piet Gerrits verduidelijkte den tekst met vele teekeningen.

QUIRINUS O.M.Cap. (P.) GELUKZALIGE PATER EYMARD (207) S.S.S.-Uitgave. Brakkenstein-Nijmegen.

Pater Q beschikt over een uiterst productieve pen. Zijn kleinere en grootere publicaties volgen elkaar in bijna fabelachtige snelheid, — zij verdringen elkaar haast. Dit is een boek van grooter formaat. Het werd een heiligenleven van de goede soort: vlot en prettig geschreven, niet te gedetailleerd, niet te beknopt. Men krijgt zoodoende een scherpe karakteristiek van de zeer merkwaardige figuur, die Pater Eymard geweest is en van de zeer bijzondere levensopdracht, die hem te vervullen werd opgedragen.

SINNINGHE (J. R. W.) OVERIJSELSCH SAGENBOEK (352) *f* 3.90 en *f* 4.90. Met 9 houtsneden van N. J. B. Bulder. W. J. Thieme & Cie, Zutphen.

Nu de studie der gewestelijke sagen de laatste jaren zooveel belangstelling geniet, is het eigenlijk verwonderlijk dat de sagen en overleveringen van de Overijselsche streken niet eerder verzameld in druk zijn verschenen. Want in weinig gewesten bestaan er zooveel als in Overijsel, en bijna nergens zijn ze zoo goed onder het volk bewaard gebleven.

De omstandigheden gaven daar aanleiding toe: verschillende streken zijn lang geïsoleerd gebleven en dezelfde families hebben er van geslacht op geslacht op dezelfde hoeven gewoond. Uit boeken, almanakken, tijdschriften en gelukkig ook uit den mond van het volk heeft Sinnighe een merkwaardig groot aantal sagen, legenden en vertelsels verzameld; als gevoelig folklorist is hij er in geslaagd de eigen sfeer der verhalen in de weergave te behouden. Een verdienste boven verschillende andere bundels is, dat, waar mogelijk, de waarschijnlijke mythologische of historische oorsprong wordt aangegeven. De houtsneden verhoogen het suggestieve van den tekst.

Het boek is zeker een aanwinst voor de folklore.

SCHIEDAM O.C. (P. Constantinus van) KRUIS EN ALTAAR (216) *f* 2.25. Lecturis, Eindhoven.

Kruis en Altaar zijn het centrum der „oeconomia salutis", der bovennatuurlijke heilsorde. Uitgaande van deze twee mysterieën ontwikkelt de schrijver in zijn boek een reeks diepe gedachten over hun beteekenis, waarbij het dogmatische, liturgische, ascetische en mystieke met elkaar verbonden worden. De zorgvuldige lezing van dit boek zet aan tot meditatie, en helpt dieper door te dringen in God's onuitputtelijke liefde; zij trekt eenige oogenblikken af van het stoffelijke. Het werk werd geschreven voor priesters en ontwikkelde leeken; vooral ook den laatsten zij het sterk aanbevolen.

RADEMACHER (Schorer) FILM EN FILMKUNST (35) *f* 0.60. Kemink & Zoon, Utrecht.

In het boekje — een overdruk van een redevoering, gehouden voor het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen — wordt een overzicht gegeven der geschiedenis van de film, terwijl tevens de artistieke aspecten en mogelijkheden worden aangeduid. Voor hen, die hierin belangstellen is het van eenig belang. Naar verhouding uitvoerig worden de experimenten der avant-garde besproken. Over het geheel is de behandeling van het onderwerp vrij objectief, slechts waar de schrijver laat uitkomen dat hij bereid is, in zijn bewondering voor hetgeen de Russische cineasten voor de filmkunst hebben gedaan, de communistische tendenz op den koop toe te nemen, kunnen wij het niet met hem eens zijn.

RALL (Dr. Theodor) DEUTSCHES KATHOLISCHES SCHRIFTUM GESTERN UND HEUTE (260) Benzinger & Co. Einsiedeln-Köln, 1936.

Dit zeer gedegen en onderhoudend geschreven werkje over de katholieke litteratuur in Duitschland, kan ieder belangstellende worden aanbevolen. De schrijver is thuis in zijn onderwerp als een — de vergelijking is in den besten zin te nemen — winkelier in zijn waren. Hij heeft alles gelezen en overdacht,

ziet het in zijn tijdsverband en rangschikt het naar waarde en beteekenis. Niet alle namen van dichters en schrijvers vinden we in zijn werk; ook trekt hij de grenzen van het katholieke nogal wijd, doch de groote, markante lijnen komen ten volle tot haar recht.

BROWN S.J. (Stephen J.) AN INTERNATIONAL INDEX OF CATHOLIC BIOGRAPHIES (287) 10/6. Burns Oates & Washbourne, London.

In zijn „Index" heeft Pater Brown S.J. lecturer in bibliography in the National University of Ireland, bijna 20.000 titels bijeengebracht van biografieën van Katholieken, hoofdzakelijk — ofschoon niet alle — geschreven door Katholieke auteurs. De geïndexeerde biografieën omvatten zoowel heiligenlevens als de biografieën van hen, die, zonder vermaard te zijn, door een heilig leven of goede werken, Katholiek waren en hun godsdienst beleden.

Om het werk niet tot onmogelijke proporties te laten zwellen, heeft de verzamelaar zich beperkt tot biografieën, verschenen in de 19e en de 20e eeuw. In een afzonderlijk hoofdstuk werden nog de titels opgenomen van encyclopedieën, welke biografieën bevatten van Katholieke persoonlijkheden.

Het werk, dat ons niet teleurstelde, waar wij steekproeven namen, is van zeer groot nut voor openbare leeszalen en bibliotheken, als bron van inlichtingen.

Het is bijgewerkt tot 1935.

DOBBENBURGH (Aart van) GRAFISCHE KUNST (74) *f* 1.75. De Arbeiderspers, Amsterdam.

Een overzicht, hoofdzakelijk van de techniek der houtsnede en der lithografie, haar kunstzinnige uiting en haar geschiedenis. Het werd geschreven om den belangstellenden leek eenig begrip bij te brengen van het wezen van dit kunstvak, en hem inzicht te geven in de techniek ervan.

DILLIBIS. BRIEVEN UIT ABESSINIë (157) Hij, die dit schreef ben ik: Dillibis de zondaar. Uitgave Studiehuis St. Vincentius à Paulo. Ubbergsche weg 172, Nijmegen.

Deze Brieven profiteren van een dubbele belangstelling: die voor de Missie en die voor het land van Abessinië. De geloofsmoed van dezen Dillibis is bepaald bewonderenswaardig en beschamend voor onze belangenzifterij. Onderhand geeft het een heel goeden kijk op land en volk van Abessinië. Aanbevolen.

HOLLAND (Sir Thomas H.) DE MINERALE SANCTIE. Ter bevordering van de internationale veiligheid (91) *f* 1.25. Uit het Engels vertaald door Tine Roskam. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1936.

De opzet van dit werk is zeer eenvoudig. Geen enkel land bezit alle mineralen, die nodig zijn voor een modernen oorlog. Surrogaten bestaan er zo goed als niet. Onthoudt men gemeenschappelijk alle mineralen aan een land, dat oorlog wil voeren, dan zou het spoedig uitgeput zijn en zijn pogen moeten opgeven. Het is eigenlijk te mooi om waar te zijn. Want ieder land, dat in de minerale sanctie toestemt, ontneemt niet alleen de anderen, maar ook zichzelf de gelegenheid tot oorlogvoeren. En tot nu toe zijn de staten meer geneigd aan anderen dan aan zich zelven dien dwang op te leggen. Het materiaal echter, dat hier geboden wordt, is alleszins een nadere kennismaking waard. Want het bewijst, dat in vredestijd ook alle verkeerde autarkiestreven schipbreuk lijdt op de verdeling der mineralen over de hele wereld.

GENECHTEN (Dr. R. van) TEGEN HUIZINGA (31). Uit de Nevelen van Gisteren. N. E. N. A. S. U., Utrecht, 1936.

De titel van dit artikel is voortreffelijk: Huizinga, verstrikt in de nevelen van gisteren, heeft niet het recht om te spreken over de schaduwen van

morgen. In zijn kritiek schiet Dr. van Genechten echter het doel een beetje voorbij: hij verwaarloost een beetje de rëdelijke wortels van de zedelijkheid, die niet liggen in het humanistisch wetenschapspel van Huizinga, maar ook niet vereenzelvigd mogen worden met de gezonde maatschappij bouwende hogere instincten. Waarschijnlijk bedoelt dr. van G. dat niet, maar hij zou bij ongeschoolde lezers dien indruk kunnen achterlaten.

BARAVELLI (Prof. G. C.) DE WAARHEID OVER ABESSINIë (80) *f* 0.00. De laatste burcht der slavernij. N. E. N. A. S. U., Utrecht, 1936.

Onze krantenberichtgeving staat sterk onder den invloed der angelsaksische nieuwsbureaux. Het is daarom niet ondienstig, om over het Abessinisch conflict ook eens de Italiaanse stem te horen. Het boekje haalt veel documenten aan van vroegeren datum, die toch een enigszins anderen kijk op de gebeurtenissen geven. De expansiegedachte schijnt mij wel belachelijk, maar Italië kan aan Abessinië elementen van beschaving brengen, waaraan het een zeer grote behoefte heeft.

MOLENGRAAFF (Prof. Ir. E.) DE GRENZEN VOOR DE ZEDELIJKE GEOORLOOFDHEID VAN DEN RIJKDOM (83) *f* 0.80. (Waarheid en Leven. Psychologische verhandelingen onder redactie van Prof. J. P. Verhaar). Paul Brand, Hilversum, 1936.

Deze beschouwingen, ethisch zeer aanbevelenswaardig, schieten te kort in de economische waardering van den rijkdom. Niet alle kwaad komt uit de verkeerde ethische gezindheid, ook de organisatie van den economischen sfeer moet verbeterd worden, om aan de goede gezindheid eerst weer de mogelijkheid van de goede daad te verschaffen. Het bestrijden echter van de gierigheid is op zich zelf een nuttig werk en in dat opzicht verdient dit boekje alle aanbeveling.

PIUS-ALMANAK VOOR 1936. Jaarboek voor de Katholieken van Nederland. Uitgave: Drukkerij „Ons Blad", Alkmaar.

Wij willen volstaan met een aankondiging van dit voor velen onmisbare Jaarboek, waarin men allerlei gegevens over katholieke organisaties en inrichtingen overzichtelijk bijeengebracht vindt.

PUTTE (Jeanne van de) ZOO HARD EN ZOO SCHOON (73) 15 fr.. N.V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen-Brussel-Leuven-Gent.

Het nagelaten werk van de jong gestorven Vlaamsche leerares Jeanne van de Putte, waarop wijlen Prof. Persijn het eerst de aandacht heeft gevestigd, wordt thans in eenige bundels uitgegeven. In „Zoo Hard en zoo Schoon", zijn brieven gebundeld, die zij aan verschillende correspondenten schreef.

Een schoone, diepe ziel spreekt er uit; vooral voor onze vrouwelijke jeugd zal het nuttig zijn, door de lectuur dezer brieven, daarin een blik te mogen slaan.

SCHAPER (J. H.) EEN HALVE EEUW VAN STRIJD. deel II (437) *f* 4.90. J. B. Wolters, Groningen-Batavia.

Het 2e deel der politieke herinneringen werd als voltooid manuscript in de nalatenschap van den heer Schaper gevonden en door diens zoon ongewijzigd uitgegeven. Het bevat het wel zeer persoonlijk verslag van den politieken loopbaan van een der stichters der S.D.A.P., allerlei bijzonderheden uit de partij-geschiedenis, beschouwingen over tal van parlementaire gebeurtenissen, en verhalen van persoonlijke belevenissen. Wijlen de heer Schaper was een eerlijk, en vooral een openhartig man; juist zoo heeft hij zich in dit boek geuit. Hinderlijk is het onmethodische ervan: de schrijver is van den hak op den tak gesprongen, en volgde niet bepaald de chronologische volgorde. Jammer ook, dat hij vervallen is in de fout van meer politici: zich te uiten over zaken waarvan hij niets wist. Wat hij op bladzijde 238 en verder schreef over God, Godsdienst en den Bijbel is belachelijk door banaliteit en gebrek aan begrip.